

**ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ
ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ**

**ΣΧΟΛΗ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ, ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ
ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ, ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ**

Θέμα: Οι ελληνοαμερικανικές σχέσεις από το 1991 μέχρι σήμερα.

ΔΙΔΑΚΤΟΡΙΚΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ

Αλέξανδρος Θ. Δρίβας

Πειραιάς, 2023

Τριμελής Επιτροπή

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΥΦΑΝΤΗΣ, Καθηγητής Παντείου Πανεπιστημίου (Επιβλέπων)
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΑΡΑΒΑΝΙΤΟΠΟΥΛΟΣ, Καθηγητής Παντείου Πανεπιστημίου
ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΣ ΠΑΠΑΣΩΤΗΡΙΟΥ, Καθηγητής Παντείου Πανεπιστημίου

Copyright © Αλέξανδρος Δρίβας, 2023

All rights reserved. Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας πτυχιακής εργασίας εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της πτυχιακής εργασίας για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς τον συγγραφέα.

Η έγκριση πτυχιακής εργασίας από το Πάντειον Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών δεν δηλώνει αποδοχή των γνώμων του συγγραφέα.

*Στη Γωγώ- Νεφέλη μου που είναι πάντα κοντά μου είτε με ώρες Ελλάδας, είτε με ώρες
Αμερικής.*

Ευχαριστίες

Το παρόν θέμα προέκυψε ύστερα από εξαιρετικές συζητήσεις που είχα με τον Καθηγητή κ. Κωνσταντίνο Υφαντή τον οποίον και ευχαριστώ πολύ τόσο για τη στήριξη, όσο και για την προσήγεια που αποτελεί πρότυπο για ακαδημαϊκό και παιδαγωγό. Ωστόσο, η ενασχόληση του γράφοντος με τις ελληνοαμερικανικές σχέσεις, ήταν θέλοντας και μη καθημερινή από τα παιδικά του χρόνια. Σε αυτήν την έμπνευση άλλωστε, αφιερώνεται και ολόκληρη αυτή η ταπεινή απόπειρα ανάδειξης όλων εκείνων των παραμέτρων που από την αρχή της δεύτερης δεκαετίας του 21^{ου} αιώνα, οδήγησαν τις ελληνοαμερικανικές σχέσεις σε μια οδό εξερεύνησης των δυνατοτήτων τους. Ο θείος μου Πωλ Σαρμπάνης, ήταν το μέτρο προκοπής αλλά και της γέφυρας που υπάρχει ανάμεσα σε δύο έθνη που συμπορεύονται ιστορικά περισσότερο από ό,τι είτε αναδείχθηκε, είτε προέκυψε λόγω των διεθνών πολιτικών προτεραιοτήτων. Μέχρι και τις 6/12/2020 όπου και άφησε την τελευταία του πνοή, ο Πωλ Σαραμπάνης μου θύμιζε πώς μια οικογένεια από την ορεινή Λακωνία το 1908, κατάφερε να γίνει σημαντική σε ένα έθνος που αδιαφορεί για την καταγωγή του οποιουδήποτε ανθρώπου και δίνει βάση στην αξία και στον αγώνα, έννοιες που βρίσκονται όχι μόνο στην αμερικανική αξιακή ραχοκοκκαλιά αλλά και στην ελληνική. Οι αγώνες που έκανε σαν Γερουσιαστής απέδειξαν ότι εκτός από σημαντικό πολιτικό κεφάλαιο για τις ΗΠΑ, ήταν και ένας πολύ καλός «μεταφραστής» των ελληνικών αξιών στις ΗΠΑ.

Αυτό το νοερό ταξίδι για να ιχνηλατήσω τα βήματα ενός υπέροχου ανθρώπου και συγγενή, με οδήγησαν στο να πηγαίνω πάντα κοντά σε ακαδημαϊκούς οι οποίοι είχαν την αρτιότερη δυνατή γνώση για τις ελληνοαμερικανικές σχέσεις. Ακαδημαϊκοί όπως ο Χαράλαμπος Παπασωτηρίου που βοήθησε όσο κανείς στην καλλιέργεια των αμερικανικών μελετών στην Ελλάδα, αλλά και τον Καθηγητή κ. Κωνσταντίνο Αρβανιτόπουλο ο οποίος έχει συνεισφέρει τα μέγιστα στο να κατανοήσουμε και να διαβάσουμε την «Ρώμη και την Κωνσταντινούπολη» των καιρών μας και μια χώρα που έπαιξε πολύ σημαντικό ρόλο στη νεώτερη ελληνική ιστορία.

Μέσα σε αυτό το ταξίδι γνώρισα σπουδαίους ανθρώπους που έχουν δύο πατρίδες και που μου έμαθαν αρκετά πράγματα για τα οποία θα πρέπει να είναι περήφανες οι δύο χώρες πάνω στην καλλιέργεια των δεσμών τους, αλλά και για τα όσα μπορούν να γίνουν και τα οποία αναδεικνύουν και τις προοπτικές των σχέσεων των δύο χωρών. Θέλω να ευχαριστήσω θερμά τον Alec Mally ο οποίος έχει εργαστεί συνολικά 28 χρόνια στο US Department of State και στο US Department of Defense (έχοντας

υπηρετήσει μεταξύ άλλων και ως Senior Greek Desk Officer of the Department of State (1999-2001) and General Consul of the USA in Greece και Οικονομικός Ακόλουθος της Αμερικανικής Πρεσβείας στην Ελλάδα) που μου έκανε την τιμή να με βοηθήσει στην ολοκλήρωση της διατριβής μου ώστε να έχω εικόνα βασικών αρχών της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής, όχι μόνο παρέχοντάς μου μια διαφωτιστική ακαδημαϊκή συνέντευξη, αλλά βοηθώντας με συνολικά να κατανοήσω περίπλοκα και απαιτητικά θέματα αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής, στεκόμενος σαν φίλος και δάσκαλος. Στο τμήμα AHEPA Solon HJ04 για την βοήθεια που μου προσέφερε.

Επίσης, ευχαριστώ θερμά τον Διοικητή της Αμερικανικής Λεγεώνας, τον Νικ Παπαδόπουλο για την εμπύχωση και την τεράστια ηθική του υποστήριξη εδώ και αρκετά χρόνια αλλά και για το τι μοιράστηκε μαζί μου την για πέντε δεκατίες βιωματική του γνώση για τις ΗΠΑ. Τον Πρόεδρό μου στο The Society for the Preservation of the Greek Heritage (W. DC) κ. Βασίλειο Κολλιάτσο για την υποστήριξη και τις πάντα νήνεμες συμβουλές του. Δε γίνεται να ξεχάσω προφανώς τον άνθρωπο που θαύμαζα και θα συνεχίζω να θαυμάζω για το ρόλο του στην Ομογένεια, τον Μιχάλη Ιγνατίου. Ακόμη, θερμές ευχαριστίες για τον προϊστάμενό μου στο HALC, Έντι Ζεμενίδη που από την 6/9/2019 μου έδωσε την ευκαιρία να ζήσω εξαιρετικές και σπάνιες στιγμές που μου έμαθαν πολλά περισσότερα για τις ελληνοαμερικανικές σχέσεις από όλες μου τις έως τώρα μελέτες και που μου έκανε την τιμή να είμαι Research Fellow στο Hellenic American Leadership Council και όλους όσους συνεισέφεραν αποφασιστικά είτε με συνεντεύξεις είτε με αφηγήσεις οι οποίες με οδήγησαν σε περαιτέρω μελέτες, άνθρωποι σαν αυτούς είναι: Ο Γενικός Γραμματές του Ελληνοαμερικανικού Επιμελητηρίου κ. Αλέξανδρος Κωστόπουλος, ο Τζων Σιτιλίδης, ο Τζων Κυριάκου, ο Βαγγέλης Κουφουδάκης.

Περιεχόμενα

Εισαγωγή	8
Θεωρητικό υπόβαθρο και περιορισμοί στην μελέτη των Ελληνοαμερικανικών σχέσεων.....	12
Κεφάλαιο 1 ^ο : Σχέσεις Ελλάδας και ΗΠΑ κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου	19
1. Το Δόγμα Τρούμαν, το Σχέδιο Μάρσαλ και το ΝΑΤΟ ως πλαίσια εξέλιξης των ελληνοαμερικανικών σχέσεων	19
2. Η εξάρτηση της Ελλάδας από τις ΗΠΑ και ο Εμφύλιος.....	21
3. Η αμερικανική προσπάθεια για να ανασυγκροτηθεί η Ελλάδα	26
4. Τα χαρακτηριστικά των ελληνοαμερικανικών σχέσεων κατά την κρίσιμη περίοδο της αυγής του Ψυχρού Πολέμου	28
5. Ελλάδα, ΗΠΑ και Τουρκία στο ΝΑΤΟ	33
Κεφάλαιο 2 ^ο : Οι σχέσεις Ελλάδας - ΗΠΑ μετά τον Ψυχρό Πόλεμο	38
1. Η μεταψυχροπολεμική εξωτερική πολιτική των ΗΠΑ	38
2. Η ατζέντα των σχέσεων Ελλάδας-ΗΠΑ κατά την τελευταία δεκαετία του 20 ^{ου} αιώνα.....	67
3. Το Μακεδονικό και η νέα εποχή για τα Βαλκάνια για Ελλάδα και ΗΠΑ.	70
Κεφάλαιο 3 ^ο : Το τρίγωνο σχέσεων Ελλάδας-ΗΠΑ-Τουρκίας.....	82
1. Το ταραγμένο πλαίσιο των σχέσεων Ελλάδας-ΗΠΑ-Τουρκίας και η κρίση των Ιμίων.....	82
2. Η οπτική των ΗΠΑ για την Ελλάδα και την Τουρκία προς τον 21 ^ο αιώνα.....	85
3. Η αλλαγή στις σχέσεις ΗΠΑ-Τουρκίας.	92
4. Οι ΗΠΑ και η Τουρκία μετά το αποτυχημένο πραξικόπημα στην Τουρκία το 2016: Μια ανάλυση του Κογκρέσου και το παράθυρο ευκαιρίας για την Ελλάδα .95	
5. Η Τουρκία υπόλογη στο νόμο CAATSA	106
6. Η ελληνοτουρκική κρίση του 2020: Η αμερικανική αλλαγή στάσης και οι επισκέψεις του Πομπέο στην Ελλάδα.....	126
Κεφάλαιο 4 ^ο : Οι συμφωνίες της αναβάθμισης των ελληνοαμερικανικών σχέσεων: 167	
Ο δρόμος προς τη στρατηγική σχέση ΗΠΑ-Ελλάδας	167
1. Ο Στρατηγικός Διάλογος Ελλάδας-ΗΠΑ	167
3. Η MDCA και η συνοδευτική επιστολή Blinken: Η νέα εποχή των σχέσεων Ελλάδας-ΗΠΑ.....	177
4. Το νομοσχέδιο του αμερικανικού Κογκρέσου ως επισφράγιση της MDCA	196
5. Οι οικονομικές σχέσεις Ελλάδας και ΗΠΑ	203
Κεφάλαιο 5 ^ο : Οι συστημικές παράμετροι στις σχέσεις Ελλάδας-ΗΠΑ.	221
1. Ο «παράγοντας-Κίνα» στις ελληνοαμερικανικές σχέσεις	221
2. Οι σχέσεις Αθήνας-Ουάσινγκτον και η Ρωσία	260
4. Ο ρόλος του ελληνοαμερικανικού lobby στη βελτίωση των ελληνοαμερικανικών σχέσεων.....	349

Επίλογος: Μια αποτίμηση των ελληνοαμερικανικών σχέσεων με συνέντευξη στον
πρώην Γενικό Πρόξενο των ΗΠΑ στην Ελλάδα κ. Alec Mally. 376

**Παράμετροι των Ελληνοαμερικανικών σχέσεων μετά τον Ψυχρό Πόλεμο: Η
περίπτωση της 2^{ης} δεκαετίας του 21^{ου} αιώνα.**

Αλέξανδρος Δρίβας

Περίληψη

Η παρούσα διδακτορική διατριβή εκπονήθηκε με σκοπό να αναδειχθούν οι παράμετροι που επηρέασαν τις ελληνοαμερικανικές σχέσεις μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, και πιο συγκεκριμένα, κατά την περίοδο της δεύτερης δεκαετίας του 21^{ου} αιώνα. Κατά την περίοδο αυτή, υπάρχει θεμελιώδη αλλαγή της δομής του διεθνούς συστήματος η οποία ξεκίνησε με την περίοδο της μονοπολικής στιγμής αμέσως μετά της κατάρρευση της ΕΣΣΔ και συνεχίστηκε με τη σταδιακή μετάβαση προς ένα πολυπολικό διεθνές σύστημα.

Οι σχέσεις μικρομεσαίων δυνάμεων (Ελλάδα) και υπερδυνάμεων (ΗΠΑ) επηρεάζονται από τη συστημική αλλαγή. Οι σχέσεις της Ελλάδας με άλλες μεγάλες δυνάμεις της διεθνούς πολιτικής, η αλλαγή της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής στην Ανατολική Μεσόγειο, ο ρόλος της Τουρκίας στις ελληνοαμερικανικές σχέσεις, και η απόπειρα εξορθολογισμού της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής μετά την είσοδο της Ελλάδας σε προγράμματα δημοσιονομικής σταθερότητας, συνιστούν σημαντικά ζητήματα που χρήζουν περαιτέρω έρευνας.

Η μετάβαση προς τον πολυπολικό κόσμο, συνοδεύτηκε από την ανάγκη επαναπροσδιορισμού της εξωτερικής πολιτικής και των ζητημάτων ασφάλειας, τόσο από την πλευρά της Ελλάδας, όσο και από την πλευρά των ΗΠΑ. Ο γεωγραφικός χώρος ο οποίος πλαισιώνει τα συμφέροντα της Ελλάδας και των ΗΠΑ, περιλαμβάνει τα Βαλκάνια, την περιοχή της Μαύρης Θάλασσας και την Ανατολική Μεσόγειο. Οι πόλεμοι στα Βαλκάνια δοκίμασαν τις ελληνοαμερικανικές σχέσεις, όπως και το Μακεδονικό Ζήτημα το οποίο ήλθε να προστεθεί στην ομολογουμένως δύσκολη ατζέντα των δύο χωρών. Από τις αρχές του 21^{ου} αιώνα, η επάνοδος της Ρωσίας και η εμφάνιση της Κίνας, συμπληρώνουν την εποχή της παγκοσμιοποίησης και του πολέμου εναντίον της τρομοκρατίας, καθιστώντας αναγκαίο τον επαναπροσδιορισμό των διμερών σχέσεων τόσο για την Ελλάδα, όσο και για τις ΗΠΑ. Αυτός ο επαναπροσδιορισμός, δεν κατέστη αμοιβαία επωφελής πριν από το 2009. Οι λόγοι για τους οποίους η Ελλάδα και οι ΗΠΑ βελτίωσαν δραματικά τις σχέσεις τους κατά τη διάρκεια της δεύτερης δεκαετίας του 21^{ου} αιώνα, είναι αρκετοί και αφορούν όλα τα επίπεδα ανάλυσης (εσωτερικό, περιφερειακό, διεθνές). Η ενδυνάμωση της Κίνας, η ολοένα και πιο έντονη παρουσία της Ρωσίας στη Νοτιοανατολική Ευρώπη και στη

Μέση Ανατολή, η Αραβική Άνοιξη, η κρίση στην Ουκρανία, η τουρκική απομάκρυνση από το πάλαι ποτέ στρατηγικό τρίγωνο Ουάσιγκτον-Τελ Αβίβ-Άγκυρας, η είσοδος της Ελλάδας σε προγράμματα δημοσιονομικής σταθερότητας, κ.α., οδήγησαν Ελλάδα και ΗΠΑ να εξετάσουν τις σχέσεις τους πιο ρεαλιστικά. Από το τέλος του 2018, Ελλάδα και ΗΠΑ πλαισιώνουν τη συνεργασία τους μέσα από τον Στρατηγικό Διάλογο Ελλάδας-ΗΠΑ. Η ανάδυση του πολυπολικού διεθνούς συστήματος, οδήγησε τις δύο χώρες στην εξερεύνηση νέων δυνατοτήτων συνεργασίας.

Λέξεις-Κλειδιά: Ελλάδα, Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής, γεωπολιτική, γεωστρατηγική, Ανατολική Μεσόγειος

**Parameters of Greek American Relations after the Cold War: The Case of the
Decade of the 2nd Decade of the 21st Century.**

Alexander Drivas

Abstract

The current PhD dissertation, has been conducted in order to be unfold the parameters that affected the Greek-American relations after the Cold War, mainly during the second decade of the 21st century. During that period, there is a fundamental change of the international system. This period, had started with the rise of the unipolar moment that followed the collapse of the USSR and continued with the transitional period to a multipolar international system.

The relations between small states and superpowers, are affected by the systemic change. In other words, the relations of Greece with other big powers of the international politics, the shift of the American foreign policy in the Eastern Mediterranean, the Turkish role in the Greek-American relations, and the Greek effort to rationalize its foreign policy after its entrance in programs of fiscal stability, comprise important issues that need further research.

The transition into a multipolar world, was followed by the necessity of reassessment of the foreign policy and issues of security in both Greece and the U.S. The geographic area that frames the interests of Greece and the U.S., includes the Balkan Peninsula, the Black Sea, and the Eastern Mediterranean. The wars in the Balkans after the collapse of the Soviet Union, tested the resilience of the Greek-American relations. In addition, the Macedonian Issue that ascended perplexed more the agenda of the Greek-American relations. Since the beginning of the 21st century, the return of Russia and the rise of China, complete the era of globalization and the war against terrorism. The need of redefinition of the relationship between Greece and the U.S. was obligatory at the time. That kind of redefinition was not beneficial for the two states until 2009. There are many reasons for which Greece and the U.S. had dramatically improved their relations during the second decade of the 21st century, and trespass all the levels of analysis (domestic, regional, international). At the time, China was reinvigorating its presence and Russia augmented its footprint in the Southeastern Europe and in the Middle East. Moreover, the Arab Spring and the Ukrainian crisis had also affected the rapprochement between Greece and the U.S. In addition, Turkey had decided to distance itself from the strategic alliance among the Washington-Tel Aviv-Ankara and Greece was entering into programs of fiscal stability. All these, made

Greece and the U.S. to reassert their relationship in a more realistic manner. By the end of 2018, Greece and the U.S. decided to frame their cooperation between them into the Strategic Dialogue framework. The rise of a multipolar international system, was an important factor for both countries to explore new possibilities of cooperation.

Keywords: Hellas, United States of America, geopolitics, trade, Eastern Mediterranean

Εισαγωγή

Θεωρητικό υπόβαθρο και περιορισμοί στην μελέτη των Ελληνοαμερικανικών σχέσεων

Η μελέτη των ελληνοαμερικανικών σχέσεων έχει αρκετές παραμέτρους, όπως κάθε μελέτη διμερών σχέσεων. Το παρόν πόνημα θα χρησιμοποιήσει κατευθύνσεις-σχολές του ρεαλιστικού θεωρητικού υποδείγματος των Διεθνών Σχέσεων. Έννοιες όπως, «εθνικό συμφέρον», «αναρχία», «δομή διεθνούς συστήματος», «ισχύς», θα είναι οι άξονες πάνω στους οποίους θα αναλυθούν οι σχέσεις της Ελλάδας και των ΗΠΑ μετά τον Ψυχρό Πόλεμο. Συνεπώς, η παρούσα μελέτη θα χρησιμοποιήσει ως μεθοδολογία την παραδοσιακή προσέγγιση και από την άποψη της Θεωρίας των Διεθνών Σχέσεων, θα χρησιμοποιηθούν παραδοχές μέσα από το σύνολο των ρεαλιστικών παραφυάδων του Ρεαλισμού (κυρίως νεοκλασικός ρεαλισμός και δομικός ρεαλισμός). Η χρονική περίοδος για την οποία γίνεται η συγκεκριμένη μελέτη, είναι η μεταψυχροπολεμική ανάλυση των ελληνοαμερικανικών σχέσεων και πιο συγκεκριμένα, αυτή που έλαβε χώρα κατά τη δεύτερη δεκαετία του 21^{ου} αιώνα και που παρατηρήθηκε μια αξιοσημείωτη βελτίωση στις σχέσεις Ελλάδας και ΗΠΑ. Το τέλος της έρευνας είναι η 31/12/2021.

Στόχος της παρούσας διδακτορικής διατριβής δεν είναι μόνο η ανάδειξη των διμερών σχέσεων μεταξύ Αθήνας και Ουάσινγκτον, αλλά κυρίως, η μελέτη εκείνων των παραμέτρων που επηρέαζαν (κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου) και επηρεάζουν και κατά τη μεταψυχροπολεμική περίοδο τις ελληνοαμερικανικές σχέσεις. Η διαλεκτική σχέση μεταξύ εξαρτημένων και ανεξάρτητων μεταβλητών, θα επιχειρήσει να ερμηνεύσει ανά κεφάλαιο και τη βελτίωση που έλαβε χώρα στις σχέσεις μεταξύ μιας μικρομεσαίας δύναμης της διεθνούς πολιτικής (Ελλάδα) με μια υπερδύναμη (ΗΠΑ). Δεδομένων των αλλαγών που προέκυψαν μετά την κατάρρευση της ΕΣΣΔ, το διπολικό σύστημα έλαβε τέλος και εμφανίστηκε μια καινούρια διεθνής τάξη η οποία με τη σειρά της, επηρέασε τις σχέσεις μεταξύ των κρατών. Ακόμη και μετά το 2001 όπου σταδιακά το διεθνές σύστημα προχωρά σε μια ακόμη αλλαγή, (από τη μονοπολική στιγμή των ΗΠΑ προς έναν πολυπολικό κόσμο) υπάρχουν αρκετές αλλαγές στη διεθνή πολιτική που έχουν σαν αποτέλεσμα την διαφοροποίηση των προτεραιοτήτων των κρατών, προκειμένου να κατοχυρώσουν τα εθνικά τους συμφέροντα.

Οι ελληνοαμερικανικές σχέσεις όπως αυτές θεμελιώθηκαν από το Δόγμα Τρούμαν (1947), είναι εξαιρετικά ασύμμετρες. Εδώ, φυσιολογικά υπεισέρχεται ο παράγοντας της ανισορροπίας ισχύος, όπως αυτή εκφράστηκε από τον Θουκυδίδη για την ισοτιμία των κρατών αναφορικά με την ισχύ τους. Η Ελλάδα και οι ΗΠΑ, σε διαφορετικούς τύπους διεθνών συστημάτων στους οποίους εξελίχθηκαν οι μεταξύ τους σχέσεις, είχαν διαφορετική ασύμμετρία. Σε κάθε περίπτωση, η ανισορροπία ισχύος μεταξύ τους ήταν (και είναι) διαχρονικά τέτοια, που επηρεάζει αποφασιστικά την εξέλιξή τους.

Πιο συγκεκριμένα, και με την αρωγή της θεωρίας εξωτερικής πολιτικής, η θεωρητική έρευνα και επαληθευσιμότητα-διαψευσιμότητα της δυναμικής σχέσης μεταξύ Ελλάδας και ΗΠΑ, θα εστιάσει στις σχέσεις μεταξύ υπερδυνάμεων και μικρών κρατών. Μολονότι υπάρχουν δυσκολίες όσον αφορά τον διαχωρισμό μεταξύ superpowers & great powers καθώς και μεταξύ middle powers, small powers & micro powers, η Ελλάδα μπορεί να θεωρηθεί ότι ανήκει στην κατηγορία των small states. Το μοντέλο το οποίο μπορεί να επεξηγήσει τις σχέσεις μεταξύ Ελλάδας και ΗΠΑ, καλείται να αντιμετωπίσει την ασύμμετρη διμερή σχέση μεταξύ των δύο συμμάχων και εταίρων. Κατ'αυτόν τον τρόπο, είναι απαραίτητη η θεωρητική αναγωγή σε διμερείς σχέσεις κρατών στις οποίες το ένα μέλος αποτελεί υπερδύναμη, και το άλλο μικρή δύναμη (superpower & small state). Τόσο κατά την περίοδο που Ελλάδα και ΗΠΑ ξεκίνησαν να έχουν ευρείες και βαθιές σχέσεις (τέλος Β' Π.Π.) όσο και μετά την πρώτη δεκαετία του 21^{ου} αιώνα, οι συντελεστές ισχύος της Ελλάδας, την εντάσσουν στα μικρά κράτη. Ο διαχωρισμός αυτός που επιτάσσει η θεωρία της εξωτερικής πολιτικής, μπορεί να ερμηνεύσει την ασύμμετρη σχέση που προέκυψε μεταξύ Ελλάδας και ΗΠΑ και το πώς μπορεί αυτή η ασύμμετρία να γεφυρωθεί σε έναν βαθμό, σε συνθήκες πολυπολικού κόσμου. Η ανισορροπία που προέκυψε από το 1947 μεταξύ των δύο χωρών και η πλήρης εξάρτηση της μιας από την άλλη, δεν αναιρούν την στρατηγική σημασία της Ελλάδας για τις ΗΠΑ. Αυτήν την –εκ πρώτης όψεως- παραδοξότητα, καλείται το θεωρητικό υπόβαθρο της εξωτερικής πολιτικής να εξορθολογίσει.

Ο Ούιλιαμ Ουάλας, θεωρεί πως το περιεχόμενο της εξωτερικής πολιτικής, αποκαλύπτει τη σύνδεση μεταξύ του κράτους και του διεθνούς συστήματος, με την προϋπόθεση ότι το κράτος αποτελεί ένα μέρος του διεθνούς συστήματος. Οι στόχοι της εξωτερικής πολιτικής αφορούν την κατοχύρωση των εθνικών συμφερόντων του κράτους που ασκεί εξωτερική πολιτική και διατηρεί επικοινωνία με άλλα κράτη της

διεθνούς πολιτικής.¹ Ως εθνικό συμφέρον, λογίζεται η κατοχύρωση της εδαφικής ακεραιότητας του κράτους, η εξασφάλιση της κυριαρχίας του, η οικονομική του ανάπτυξη και η πολιτική σταθερότητα. Ο Τζωρτζ Ραϊντ, ορίζει την εξωτερική πολιτική ως μια δραστηριότητα ενός κράτους, που απευθύνεται στο εξωτερικό περιβάλλον του.² Η κατηγοριοποίηση των κρατών που δρουν και λειτουργούν στο διεθνές σύστημα, γίνεται με βάση την ισχύ τους. Ο Μαϊκλ Χάντελ αναφέρει πέντε κατηγορίες κρατών. Τις υπερδυνάμεις, (superpowers) τις μεγάλες δυνάμεις, (great powers) τις μεσσαίες δυνάμεις, (middle powers) τις μικρές δυνάμεις (small-weak states) και τις μικροδυνάμεις (microstates). Ο Χάντελ θεωρεί πως οι μικρές δυνάμεις, χαρακτηρίζονται από έναν βαθμό αδυναμίας που ωστόσο τις επιτρέπει να έχουν κάποια επιρροή στο εξωτερικό, σε αντίθεση με τα αδύναμα κράτη (weak states) που δεν μπορούν να έχουν κάποια επιρροή.³

Το πρόβλημα καθορισμού της σχετικής ισχύος, συμπίπτει ωστόσο με το αντίστοιχο πρόβλημα διαχωρισμού μεσαίων δυνάμεων, μικρών δυνάμεων, αδύναμων κρατών και μικρο-κρατών (τα τελευταία, όπως ορίζονται από τον Νιούμαν , ως Lilliputians). Τα πληθυσμιακά μεγέθη και η έκταση που τίθενται ως κριτήρια, δεν μπορούν να δείξουν με σαφήνεια τους διαχωρισμούς αυτούς. Άλλωστε αποτελούν μόνο δύο από τους συντελεστές της ισχύος ανάμεσα σε (στρατιωτική ικανότητα, οικονομική ανάπτυξη, στρατηγική προσήλωση κτλ). Μια κατηγοριοποίηση κρατών βασισμένη στα κριτήρια έκτασης και πληθυσμού, δε θα μπορούσε να εξηγήσει το Ισραήλ. Ο Ντέιβιντ Βίταλ, υποστηρίζει πως οι μικρές δυνάμεις, συνιστούν εκείνη την κατηγορία δυνάμεων που εξαρτώνται από τις μεγάλες δυνάμεις. Η απώλεια της αυτονομίας τους, είναι δεδομένη λόγω αυτής της εξάρτησης και μετατρέπονται είτε client states, είτε σε satellite states.⁴ Συμπληρωματικά με την θέση του Βίταλ, η άποψη του Ραϊμο Βαϊρίνεν για τα χαρακτηριστικά των μικρών δυνάμεων, έχει περισσότερο να κάνει με την χαμηλή θέση που έχουν στην διεθνή ιεραρχία ισχύος και με τη μεγάλη ροπή τους στο να δέχονται εξωτερικές παρεμβάσεις, παρά από τον μικρό πληθυσμό τους ή την μικρή έκταση του εδάφους τους.⁵

¹ Βλ. William Wallace. (1971). *Foreign policy and the political process*, London: MacMillan Press.

²Βλ. George Reid. (1974). *The impact of very small size on the international behavior of microstates*, Beverly Hills, California: Sage, σελ. 14-15.

³Βλ. Michael Handel. (1981). *Weak states in the international system*, London: Frank Cass, σελ. 10-11.

⁴David Vital. (1967). *The inequality of states*, Oxford: Clarendon Press, σελ. 180-184.

⁵Βλ. Raimo Vayrynen. (1997). "Small States: Persisting Despite Doubts", στο συλλογικό έργο των Efraim Inbar & Gabriel Sheffer (editors), *The National Security of Small States in a Changing World*, Routledge, London.

Οι ελληνοαμερικανικές σχέσεις θα μπορούσαν να ερμηνευθούν ικανοποιητικά από τα παραπάνω θεωρητικά υποδείγματα. Ωστόσο, αυτό το οποίο χρήζει ανάλυσης είναι η αλληλεπίδραση μιας μεγάλης δύναμης (υπερδύναμης) με μια μικρή δύναμη. Τα χαρακτηριστικά των μικρών δυνάμεων στη χάραξη της εξωτερικής τους πολιτικής, είναι πέντε και έρχονται σε πλήρη αντίθεση με τα αντίστοιχα των υπερδυνάμεων. Πρώτον, οι μικρές δυνάμεις παρουσιάζουν χαμηλή αλληλεπίδραση με άλλα κράτη. Δεύτερον, παρουσιάζουν υψηλή πολιτική βούληση και ενθουσιασμό αναφορικά με τη συμμετοχή τους σε διεθνείς οργανισμούς. Τρίτον, είναι αφοσιωμένα στην υποστήριξη του Διεθνούς Δικαίου. Τέταρτον, μπορούν να κάνουν ελάχιστη χρήση βίας και τέλος, η εξωτερική τους πολιτική αναλώνεται σε περιφερειακά θέματα.

Οι ελληνοαμερικανικές σχέσεις μπορούν επίσης να ερμηνευθούν και από άλλα ερευνητικά εργαλεία-πλαίσια, όπως είναι η γεωπολιτική αλλά και η διεθνής πολιτική συγκυρία που πλαισιώνει τις εκάστοτε σχέσεις μεταξύ των δύο χωρών και τον τρόπο επιρροής της στα εκάστοτε εθνικά τους συμφέροντα. Τα κύρια χαρακτηριστικά της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής και τα αντίστοιχα της αμερικανικής, μπορούν να αναδειχθούν μέσα από την αλληλεπίδραση των δύο χωρών τόσο στις αυτές καθ'αυτές διμερείς τους σχέσεις, όσο και στην αλληλεπίδρασή τους εντός διεθνών οργανισμών, όπως είναι το ΝΑΤΟ. Η δυναμική των ελληνοαμερικανικών σχέσεων κατά την έξαρση του ανταγωνισμού των δύο συνασπισμών στον Ψυχρό Πόλεμο, ήταν διαφορετική από την αντίστοιχη που έλαβε χώρα στην περίοδο της ύφεσης αλλά και από το τέλος του Ψυχρού Πολέμου και μετά. Μέσα από τα θεωρητικά εργαλεία, μπορούν να αναδειχθούν οι σταθερές και οι μεταβλητές που επηρεάζουν τις ελληνοαμερικανικές σχέσεις καθώς και τα συγκλίνοντα και αποκλίνοντα συμφέροντα που πλαισιώνουν τις σχέσεις των δύο χωρών.

Ο κρίσιμος ρόλος που διαδραματίζουν οι μικρές δυνάμεις στο σύγχρονο πολυπολικό σύστημα, σε συνδυασμό με τις πολιτικές που ακολουθούν οι ΗΠΑ προκειμένου να παραμείνουν στην πρωτοκαθεδρία των διεθνών υποθέσεων και τον 21^ο αιώνα, μπορούν να οδηγήσουν σε συμπεράσματα για το αν οι ελληνοαμερικανικές σχέσεις μπορούν να έχουν περισσότερα συγκλίνοντα συμφέροντα και ολοένα στενότερες σχέσεις, σε ένα πολυπολικό διεθνές σύστημα. Τέλος, θα επιχειρηθεί να επαληθευτεί το αν μέσα από τις ελληνοαμερικανικές σχέσεις, θα μπορούσε η Ελλάδα ως small state να αποκτήσει χαρακτηριστικά και συντελεστές ισχύος μεσαίας δύναμης, εκμεταλλευόμενη την αλλαγή της ιεραρχίας δυνάμεων που συντελείται με τις

συστημικές αλλαγές.

Από την άλλη πλευρά, οι ΗΠΑ ανήκουν στην κατηγορία των υπερδυνάμεων και έτσι έχουν τελείως διαφορετικό σημείο εκκίνησης, τόσο σε επίπεδο δυνατοτήτων (ισχύος) όσο και σε επίπεδο τρόπου προσέγγισης χωρών όπως είναι η Ελλάδα. Τα βασικά χαρακτηριστικά της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής συνιστούν επίσης μια τράπεζα θεωρίας από την οποία μπορούν να αναδειχθούν πτυχές των ελληνοαμερικανικών σχέσεων και κυρίως από την πλευρά της Ελλάδας, η οποία αποτελεί το αδύναμο μέλος των διμερών σχέσεων.

Η μελέτη της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής κατά τον Ψυχρό Πόλεμο, αποτελεί έναν κρίσιμο συντελεστή ανάδειξης των ελληνοαμερικανικών σχέσεων. Η ανισορροπία ισχύος οδηγούσε στην εξάρτηση και έτσι καθιστούσε τις ελληνοαμερικανικές σχέσεις δέσμιες της ασυμμετρίας. Η διπολική φύση του διεθνούς συστήματος ισορροπίας ισχύος, έθετε αυστηρούς περιορισμούς στα συνασπισμένα κράτη (υπό τον έναν ή υπό τον άλλον συνασπισμό) τα οποία δεν μπορούσαν να πάρουν αποφάσεις οι οποίες θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν ευέλικτες. Το παίγνιο μηδενικού αθροίσματος που πλαισίωνε την ανάλυση της διεθνούς πολιτικής της περιόδου πριν την κατάρρευση της ΕΣΣΔ, δεν άφηνε περιθώρια για συμβιβασμούς. Τα θεωρητικά πλαίσια πάνω στα οποία μπορεί να ερμηνευθεί η αμερικανική εξωτερική πολιτική, είναι πολύ σημαντικά για την ανάδειξη της διμερούς σχέσης μεταξύ Ελλάδας και ΗΠΑ, καθώς εκ της ασυμμετρίας προκύπτει η σημασία των πλαισίων θεωρίας και πράξης του ισχυρού μέλους της διμερούς σχέσης, που είναι οι ΗΠΑ.

Η πολιτική σκέψη των ΗΠΑ για τον κόσμο και τη θέση τους σε αυτόν, εξελίχθηκε από την Αμερικανική Επανάσταση και μετά, όμως δεν μεταβλήθηκε ουδέποτε ριζικά, μέχρι τον ερχομό του Franklin Roosevelt στην εξουσία. Ωστόσο από την αρχή του έθνους-κράτους που έμελλε να καταστεί η μόνη υπερδύναμη του πλανήτη, υπήρχαν κάποιες σχολές σκέψης μέσω των οποίων ατένιζαν οι Αμερικανοί το διεθνές γίγνεσθαι. Πρίν αναλυθούν αυτές οι τέσσερις σχολές σκέψης που συνδιαμορφώνουν την εξωτερική πολιτική των ΗΠΑ, θα παρουσιαστούν τα κύρια σημεία της ιστορίας της αμερικανικής ανόδου η οποία επηρέασε αποφασιστικά τη διεθνή πολιτική και τον διεθνή καταμερισμό ισχύος.

Ο Τζ. Μερσχάϊμερ αναφέρει πως : «Οι Αμερικανοί φαίνεται να έχουν μια ιδιαίτερα έντονη αντιπάθεια προς τη σκέψη που σχετίζεται με την ισορροπία ισχύος. Για παράδειγμα, η ρητορική των προέδρων του 20ου αιώνα, είναι γεμάτη με παραδείγματα επιθέσεων κατά του ρεαλισμού. Ο Γούντροου Γουίλσον είναι μάλλον το γνωστότερο παράδειγμα αυτής της τάσης, λόγω της γλαφυρής του εκστρατείας ενάντια στην πολιτική της ισορροπίας ισχύος κατά τη διάρκεια και αμέσως μετά τη λήξη του Α' Παγκοσμίου Πολέμου. (...) κατά το τελευταίο έτος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, ο Φραγκλίνος Ντελάνο Ρούσβελτ διακήρυξε: "Στον μελλοντικό κόσμο, η κατάχρηση της ισχύος όπως υπονοείται στον όρο "πολιτική ισχύος" δεν θα πρέπει να αποτελεί παράγοντα που ελέγχει τις διεθνείς σχέσεις". (...) ο Μπιλ Κλίντον διατύπωσε μια εντυπωσιακά παρόμοια άποψη, διακηρύσσοντας ότι "σε έναν κόσμο όπου βρίσκεται σε άνοδο η ελευθερία και όχι η τυραννία, ο κυνικός υπολογισμός της πολιτικής ισχύος απλώς δεν λειτουργεί. Δεν ταιριάζει στη νέα εποχή. Επανέλαβε το ίδιο θέμα όταν υπεραμύνθηκε της επέκτασης του NATO το 1997, υποστηρίζοντας ότι η κατηγορία πως αυτή η πολιτική μπορεί να απομόνωνε τη Ρωσία, βασιζόταν στη λανθασμένη πεποίθηση ότι η εδαφική πολιτική των μεγάλων δυνάμεων που εφαρμόστηκε κατά τον 20ο αιώνα θα κυριαρχήσει και κατά τον 21ο αιώνα. Αντ' αυτού ο Κλίντον τόνισε την πεποίθησή του ότι "το πεφωτισμένο ίδιον συμφέρον καθώς και οι κοινές αξίες, θα υποχρεώσουν τις χώρες να ορίσουν το μεγαλείο τους με πιο δημιουργικούς τρόπους... και θα μας υποχρεώσουν να συνεργαστούμε»⁶ Όπως παρατηρεί ο Μερσχάϊμερ, οι Αμερικανοί είναι κατά βάση αισιόδοξοι και έτσι οποιαδήποτε συζήτηση γύρω από την εξωτερική πολιτική, μοιάζει με παιάνα υπέρ του Φιλελευθερισμού. Οι θέσεις του μεγάλου θεωρητικού, παρατίθενται με επίκληση στα λόγια του Αλέξις ντε Τόκεβιλ. Ο Γάλλος φιλόσοφος στο έργο του *Democracy in America*, αναφέρει πως οι Αμερικανοί θεωρούν ότι ο άνθρωπος είναι προικισμένος με μια απεριόριστη ικανότητα βελτίωσης.⁷ Σύμφωνα με τον Σεϊμυρ Μάρτιν Λίπσετ, η αμερικανική σκέψη οδηγείται από την ηθική και τον ουτοπισμό και δεν διαχωρίζεται από την πολιτική. Οι κακές πράξεις, όπως ο πόλεμος, οφείλουν να εξαλείφονται. Με άλλα λόγια, υπάρχει ένας ουτοπικός κόσμος χωρίς πόλεμο. Παρόλα αυτά, ο πόλεμος μπορεί να δικαιολογηθεί και να μην είναι «μιαρός» όταν γίνεται για απελευθερωτικούς σκοπούς (πχ ο τερματισμός μιας απολυταρχικής πολιτειακής κατάστασης).⁸

⁶ Βλ. J.J. Mearsheimer. (2007). *Η Τραγωδία της Πολιτικής των Μεγάλων Δυνάμεων*, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα, σελ. 66-67.

⁷ Βλ. J.J. Mearsheimer, *ibid*.

⁸ Βλ. Seymour Martin Lipset. (1997, April). *American Exceptionalism: A double-edged sword*, W.W. Norton & Company.

Ποιά είναι όμως η παραδοξότητα; Μολονότι η αμερικανική πολιτική εμφορείται από ιδεαλιστικές και φιλελεύθερες διακηρύξεις, οι αποφάσεις των πολιτικών ελίτ, λαμβάνονται με βάση τις ρεαλιστικές επιταγές και με βάση τα συμφέροντα των ΗΠΑ. Παραθέτοντας λόγια ενός εκ των μεγαλύτερων εγκεφάλων εξωτερικής πολιτικής των ΗΠΑ, του Τζωρτζ Κίναν, ο Μερσχαϊμερ τονίζει την αντίθεση πολλών ρεαλιστών για την φιλελεύθερη εξωτερική πολιτική των ΗΠΑ. *«Θεωρώ ότι το σοβαρότερο ελάττωμα της διαμόρφωσης της πολιτικής μας κατά το παρελθόν, έγκειται σε κάτι που θα μπορούσα να αποκαλέσω νομικίστικη-ιδεαλιστική προσέγγιση στα διεθνή προβλήματα. Η προσέγγιση αυτή διαπερνά σαν κόκκινη κλωστή την εξωτερική μας πολιτική των τελευταίων πενήντα ετών»*. Παρόλα αυτά, η αντιφατικότητα -και σε έναν βαθμό- η παραδοξότητα της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής, είναι εμφανείς καθώς η ρητορική στις ΗΠΑ, πόρρω απέχει από την πολιτική πρακτική. Οι Αμερικανοί διακηρύσσουν και μιλούν ως ιδεαλιστές, αλλά πράττουν ως ρεαλιστές, σύμφωνα με τον Μερσχαϊμερ. Επομένως, όταν ακόμη και σήμερα οι επίσημοι αξιωματούχοι των ΗΠΑ χαιρετίζουν την Ελλάδα ως σύμμαχο (στις ελληνοαμερικανικές σχέσεις) και τονίζουν τις κοινές αξίες που μοιράζονται οι δύο χώρες, είναι γιατί είναι μέσα στην κουλτούρα των ΗΠΑ η φιλελεύθερη και ιδεαλιστική σκέψη. Αυτές οι αντιφάσεις εξηγούν και σε ένα βαθμό και την αμερικανική στάση στο Κυπριακό Ζήτημα αλλά και στην ουδέτερη στάση των ΗΠΑ απέναντι στην περίοδο της δικτατορίας (1967-1974). Οι φιλελεύθερες αρχές, είναι βασικό στοιχείο της πολιτικής κουλτούρας των ΗΠΑ. *«Τους είναι εύκολο να πιστεύουν ότι ενεργούν βάσει αγαπημένων αρχών και όχι βάσει ψυχρών και υπολογιστικών συλλογισμών περί ισχύος»*, υποστηρίζει ο Μερσχαϊμερ. Επανερχόμενοι πάλι στις ελληνοαμερικανικές σχέσεις, αυτή η προσπάθεια των Αμερικανών πολιτικών ελίτ να παρουσιάζουν τη ρεαλιστική τους ατζέντα με φιλελεύθερο μανδύα, έλαβε χώρα και με το Δόγμα Τρούμαν και το Σχέδιο Μάρσαλ. Τόσο για να πειστεί το αμερικανικό Κογκρέσο για την ψήφιση της αμερικανικής βοήθειας προς την Ελλάδα, όσο και για τη δικαιολόγηση αυτής της βοήθειας στον αμερικανικό λαό και στους επικριτές της αμερικανικής προσπάθειας ανάμειξης στις διεθνείς υποθέσεις.

Κεφάλαιο 1^ο: Σχέσεις Ελλάδας και ΗΠΑ κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου

1. Το Δόγμα Τρούμαν, το Σχέδιο Μάρσαλ και το ΝΑΤΟ ως πλαίσια εξέλιξης των ελληνοαμερικανικών σχέσεων

Η διεξοδική μελέτη των ελληνοαμερικανικών σχέσεων καθιστά απαραίτητες τρεις παραμέτρους που συνδιαμορφώνουν το πλαίσιο της συνολικής μελέτης και που είναι μεθοδολογικά αποδεκτές. Η πρώτη παράμετρος, αφορά το ιστορικό πλαίσιο των σχέσεων μεταξύ των δύο χωρών. Εντός του κεντρικού επιχειρήματος της παρούσας διατριβής, βρίσκεται η ανάδειξη της διαφοράς των σχέσεων των δύο χωρών εντός ενός διπολικού συστήματος και αντίστοιχα, ενός πολυπολικού συστήματος. Η συγκριτική μελέτη, καθιστά απαραίτητη το εν λόγω ιστορικό πλαίσιο. Η δεύτερη παράμετρος, αφορά έναν ειδικό συντελεστή που θα αποδειχθεί ότι καθόρισε τις ελληνοαμερικανικές σχέσεις κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου. Αυτός ο ειδικός συντελεστής αφορά τη συνύπαρξη των δύο χωρών στη συμμαχία του ΝΑΤΟ. Η τρίτη παράμετρος αφορά τους στόχους των δύο χωρών που πλαισίωναν ανά περίοδο τις διμερείς τους σχέσεις και το κατά πόσο αυτοί επετεύχθησαν.

Το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, βρήκε την Ελλάδα να ακολουθεί την γενικότερη κατάσταση της Γηραιάς Ηπείρου, η οποία ήταν καθημαγμένη από την πολεμική λαίλαπα του Β' Π.Π. Η ανασυγκρότηση και η αναζήτηση ασφάλειας στο νέο διεθνές σύστημα που ανέκυψαν μετά το τέλος του Β' Π.Π, φάνταζαν ως πρώτες προτεραιότητες για την Ελλάδα. Ωστόσο, οι στρατηγικές επιλογές της Ελλάδας δεν άλλαξαν και ο στρατηγικός προσανατολισμός της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής, παρέμεινε εκείνος που έλαβε χώρα μετά τη Μικρασιατική Καταστροφή. Μέχρι τη Μικρασιατική Καταστροφή, η Ελλάδα προσανατολιζόταν στο έθνος. Μετά την Μικρασιατική Καταστροφή, το πρώτο μέλημα της εξωτερικής πολιτικής της Ελλάδας έγινε η προστασία της εδαφικής ακεραιότητας. Η νέα πραγματικότητα που κλήθηκε να αντιμετωπίσει η Ελλάδα μετά τον Β' Π.Π., μπορεί να συνοψισθεί στα κάτωθι σημεία: Ύστερα από την κατάρρευση των δυνάμεων του Άξονα, επικρατούν οι δύο υπερδυνάμεις (ΗΠΑ και ΕΣΣΔ) οι οποίες δημιουργούν στα τελευταία έτη της δεκαετίας του 1950', ένα διπολικό διεθνές σύστημα. Ο Ψυχρός Πόλεμος χαρακτηρίζεται από την αμείλικτη αντιπαράθεση των δύο υπερδυνάμεων και στο πολιτικο-ιδεολογικό επίπεδο. Επιπρόσθετα, δημιουργείται ο ΟΗΕ και μέσω αυτής της δημιουργίας γίνεται η απόπειρα για την ορθολογική οργάνωση της διεθνούς κοινωνίας. Τέλος, αποκαλύπτεται

η ύπαρξη όπλων μαζικής καταστροφής.⁹ Η Ελλάδα είχε πλέον να αντιμετωπίσει την πληθωριστική κρίση και την οικονομική καταστροφή που ήρθαν ως συνέπειες της γερμανικής Κατοχής και την δημιουργία μιας πολιτικής στο νέο κόσμο που ανέτειλε. Ο υπερπληθωρισμός και η αναζήτηση σταθεροποίησης της δραχμής, όφειλαν να αντιμετωπιστούν με έναν μακροπρόθεσμο σχεδιασμό. Από το 1944 έως το 1947 παρά τις τεχνοκρατικές συμβουλές των Βρετανών και την οικονομική βοήθεια, η Ελλάδα παρέμενε αδύναμη οικονομικά και λόγω της βρετανικής αδυναμίας να βοηθήσει περαιτέρω την ελληνική οικονομική δυσπραγία, το 1948 η Ελλάδα απευθύνεται στις ΗΠΑ.¹⁰ Η ελληνική οικονομία, συνέχισε να στηρίζεται για αρκετά χρόνια στην αμερικανική οικονομική βοήθεια, (αφού η Βρετανία είχε πάψει να έχει αυτή τη χρηματοδοτική δυνατότητα) στο εφοπλιστικό και μεταναστευτικό συνάλλαγμα. Χαρακτηριστικό της ελληνικής οικονομικής κατάστασης και των προτεραιοτήτων που είχε η μεταπολεμική Ελλάδα, είναι το εξής: Από το 1951 έως το 1980, μετανάστευσε το 12% του ελληνικού πληθυσμού.¹¹

Προκειμένου να αναλυθεί αποτελεσματικότερα η μετάβαση της Ελλάδας μεταπολεμικά, (από την ελληνοβρετανική συμμαχία στην αντίστοιχη ελληνοαμερικανική) χρειάζεται να αναφερθεί ο βασικός λόγος για τον οποίον η Ελλάδα εισέρχεται σε καθεστώς εξάρτησης. Η υπαγωγή σε αυτό το καθεστώς εξάρτησης, (μετά το 1947 η Ελλάδα εξαρτάται από τις ΗΠΑ) οφείλεται κυρίως στην αβέβαιη θέση των χειριστών της εξουσίας της Ελλάδας, καθώς και των εγγενών αδυναμιών της χώρας μετά το τέλος του Β' Π.Π. Η εικόνα γενικής παράλυσης που παρουσιαζόταν στην Ελλάδα, δε γινόταν να αντιστραφεί χωρίς την υλική και ηθική βοήθεια από το εξωτερικό. Μετά από έναν και πλέον αιώνα πρωταγωνιστικής παρουσίας στην Ελλάδα, η Μεγάλη Βρετανία εκχωρούσε τη θέση της στην Ελλάδα, στις ΗΠΑ. Η Μεγάλη Βρετανία δεν μπορούσε πλέον να δώσει άμεση αρωγή που είχε ανάγκη η Ελλάδα μετά τον Β' Π.Π. Κατ'αυτόν τον τρόπο, ο προσανατολισμός της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής δεν μεταβλήθηκε. Η Ελλάδα στράφηκε ξανά στη Δύση καθώς για μια εκατονταετία περίπου, οι περισσότεροι πολιτικοί ηγέτες, θεωρούσαν ότι τα ελληνικά συμφέροντα εξασφαλίζονται με αυτήν τη στρατηγική επιλογή. Αυτό που άλλαξε είναι

⁹Βλ. Κωνσταντίνος Σβολόπουλος. (2014). *Ελληνική Εξωτερική Πολιτική 1830-1981*, «Προσανατολισμός στη Δύση: Η τροπή προς τις Ηνωμένες Πολιτείες», Εκδόσεις Εστία, Αθήνα, σελ. 227.

¹⁰Athanasios Lykogiannis. (2002). *Britain and the Greek Economic Crisis 1944-1947: From Liberation to the Truman Doctrine*, University of Missouri Press, Columbia & London, p. 1.

¹¹Βλ. Richard Clogg. (2002). *Συνοπτική Ιστορία της Ελλάδας: 1770-2000*, «Η Κληρονομιά του Εμφυλίου Πολέμου» (Κεφ.5), Εκδόσεις Κάτοπτρο, Cambridge University Press, σελ.174-15.

το διεθνές σύστημα. Το διπολικό σύστημα που αναδύοταν, καθόρισε τις αλλαγές της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής μόνο σε επίπεδο τακτικής. Η γεωγραφική θέση της Ελλάδας, την έφερε στο επίκεντρο του ανταγωνισμού ΗΠΑ-ΕΣΣΔ. Η ομογένεια στις ΗΠΑ, μαζί με την κυβέρνηση των Αθηνών, από τις αρχές του 1947 είχε εντείνει τις ενέργειές της για εξασφάλιση οικονομικής βοήθειας από τις ΗΠΑ. Οι καταστροφές ήταν πολύ μεγάλες και μαζί με την εσωτερική ανταρσία, δε δίνεται η ευκαιρία στον ελληνικό λαό να επιτύχει από μόνος του το έργο της ανόρθωσης. Ο Ντην Άτσεσον αναφέρει χαρακτηριστικά: *«Στο χρονικό αυτό διάστημα, η Ελλάδα βρισκόταν στη θέση ασθενούς σε κρίσιμη κατάσταση, του οποίου οι συγγενείς και οι θεράποντες ιατροί έχουν μόλις συζητήσει τη δυνατότητα διάσωσής του. Τελικά, ήρθε η ώρα να ακουστεί και ο ασθενής. Στις 3 Μαρτίου 1947, με την υποστήριξη και την κατάλληλη υπόδειξη ευγενικών φίλων, η ελληνική κυβέρνηση έγραψε ζητώντας βοήθεια οικονομική, στρατιωτική και τεχνική»*.¹²

2. Η εξάρτηση της Ελλάδας από τις ΗΠΑ και ο Εμφύλιος

Ο διεθνής περίγυρος είχε αρχίσει να αλλάζει πριν η Ελλάδα απευθυνθεί στις ΗΠΑ. Οι εμφύλιες διαμάχες στην Ελλάδα, είχαν ξεκινήσει αρκετά νωρίτερα. Η περίοδος της Κατοχής, έμελλε να είναι η αρχή του Εμφύλιου Πολέμου. Το ΕΑΜ-ΕΛΑΣ, με τη συμμετοχή του ΚΚΕ, επιτέθηκε σε όλες τις αντιστασιακές οργανώσεις και τις οδήγησε στο τέλος τους, εκτός από τον ΕΔΕΣ που δρούσε στην Ήπειρο. Στην Ελλάδα είχε αρχίσει να επικρατεί ο φόβος ότι ΕΑΜ και ΚΚΕ θα καταλάμβαναν με τη βία την εξουσία της χώρας με τη λήξη της Κατοχής. Η περιβόητη «συμφωνία των ποσοστών» μεταξύ Τσώρτσιλ και Στάλιν τον Οκτώβριο 1944, έθετε την Ελλάδα στη βρετανική σφαίρα επιρροής (90%). Τα Δεκεμβριανά του 1944 απλώς επιβεβαίωσαν τον φόβο των αστικών κομμάτων για τις προθέσεις του ΚΚΕ. Η Συμφωνία της Βάρκιζας τον Φεβρουάριο του 1945 προηγήθηκε μιας ιδιαίτερα ταραγμένης περιόδου όπου ομάδες της υπαίθρου (κομμουνιστικές και ακροδεξιές ένοπλες ομάδες) παραλύοντας τον κρατικό μηχανισμό. Αυτή η πραγματικότητα οδήγησε την Ελλάδα στο να έχει πρωτίστως, πρόβλημα εσωτερικής ασφάλειας και όχι εξωτερικής, για μια περίπου δεκαετία. Τα οικονομικά προβλήματα της Μεγάλης Βρετανίας και η αδυναμία της να εγγυηθεί στρατιωτική βοήθεια στην Ελλάδα, έφερε τις ΗΠΑ να γίνονται υπεύθυνες για

¹²Βλ. Κωνσταντίνος Σβολόπουλος. (2014). *ibid.*, σελ. 227-231.

τον φιλοδυτικό προσανατολισμό της Ελλάδας. Ποιές ήταν οι ανησυχίες των ΗΠΑ αναφορικά με την Ελλάδα; Ποιοί παράγοντες οδήγησαν στην άμεση στήριξη της Ελλάδας από τους Αμερικανούς;

Πιθανή ανατροπή της κυβέρνησης της Ελλάδας από ΚΚΕ και ΕΛΑΣ, για τις ΗΠΑ σήμαινε πρόσβαση των Σοβιετικών στη Μεσόγειο Θάλασσα. Μια τέτοια εξέλιξη θα είχε περαιτέρω συνέπειες και για την Τουρκία η οποία θα ήταν απομονωμένη και θα περιερχόταν και αυτή στη σοβιετική σφαίρα επιρροής, δημιουργώντας τετελεσμένα εις βάρος της δυτικής συμμαχίας στη Μεσόγειο. Μια τέτοια «παράσταση νίκης» της ΕΣΣΔ στη Μεσόγειο, θα ενίσχυε τα κομμουνιστικά κόμματα Γαλλίας και Ιταλίας. Στις 12 Μαρτίου 1947 ο Αμερικανός πρόεδρος Τρούμαν, ζήτησε από το Κογκρέσο τη στήριξη των ΗΠΑ προς την Ελλάδα και την Τουρκία. Το περίφημο Δόγμα Τρούμαν, βοήθησε οικονομικά και στρατιωτικά την Ελλάδα και ταυτόχρονα, έθετε τις βάσεις για την αμερικανική πολιτική ανάσχεσης εναντίον της ΕΣΣΔ. Πυρήνας αυτής της ανάσχεσης ήταν η διατήρηση σε φιλοδυτική πορεία τριών κρατών που παρεμβάλλονταν μεταξύ του ανατολικού συνασπισμού και των θερμών θαλασσών του Νότου: Της Ελλάδας, της Τουρκίας και του Ιράν. Τα τρία αυτά κράτη συνιστούσαν το «βόρειο κρηπίδωμα» (Northern Tier) που συγκρατούσε τη σοβιετική επιρροή προς το νότο.¹³

Οι ΗΠΑ δια επισήμων αξιωματούχων και κυβερνητικών, είχαν τοποθετηθεί για την αναγκαιότητα στήριξης της Ελλάδας. Ο Άτσεσον αποτελούσε μια φωνή η οποία σταθερά πίστευε στην αξία της Ελλάδας. Ήδη από το 1951 ήταν αυτός που εισηγήθηκε την ένταξη της Ελλάδας (και της Τουρκίας) στο ΝΑΤΟ, η οποία ολοκληρώθηκε στις 16 Φεβρουαρίου 1952. Ο πρέσβης των ΗΠΑ στην Ελλάδα Μακ Βη, επίσης τόνιζε τη σημασία της Ελλάδας για τις ΗΠΑ στον ανατέλλοντα (τότε) Ψυχρό Πόλεμο. Τέλος, οι Έθριτζ και Πόρτερ, είχαν μιλήσει στο Κογκρέσο για την ανάγκη στήριξης της Ελλάδας από τις ΗΠΑ.¹⁴

Κατόπιν αυτού, είναι πολύ σημαντικό να υπογραμμίσουμε πως οι ΗΠΑ επέδειξαν σταδιακά ένα ολοένα και αυξανόμενο ενδιαφέρον για την Ελλάδα (αρχής γενομένης από το τέλος του Β' Π.Π.) για λόγους περιφερειακής ισορροπίας δυνάμεων. Οι γεωστρατηγικές επιταγές των ΗΠΑ ακολουθούσαν τη λογική του Τζωρτζ Κίναν και του Πωλ Νίτσε. Η διείσδυση της ΕΣΣΔ στην Ανατολική Ευρώπη και η απειλή πιθανής της προέλασης στη Μέση Ανατολή με επίκεντρο το Ιράν, την Τουρκία και την Ελλάδα,

¹³Βλ. Ευάνθης Χατζηβασιλείου. (2001). *Εισαγωγή στην ιστορία του μεταπολεμικού κόσμου*, Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα, σελ. 95-98.

¹⁴Βλ. Κωνσταντίνος Σβολόπουλος. (2014). *ό.π.*, σελ. 230-231.

προκαλούσε την αμερικανική αντίδραση. Ο Κίναν είχε μάλιστα προειδοποιήσει από το 1946 όταν ήταν ακόμη επιτετραμμένος των ΗΠΑ στη Μόσχα, πως η Ουάσινγκτον όφειλε να υιοθετήσει μια ρεαλιστική πολιτική αναφορικά με τους συμμάχους της ώστε να μην περάσουν στη σφαίρα επιρροής της ΕΣΣΔ (γνωστή ως πολιτική της ανάσχεσης). Ο διευθυντής Λου Χέντερσον στο Στεϊτ Ντιπάρτμεντ για την περιοχή της Εγγύς Ανατολής, είχε δημόσια τοποθετηθεί ως εξής: *«Οι χώρες της περιοχής αυτής θα υποστηριχθούν, προκειμένου να διατηρήσουν την πολιτική ανεξαρτησία και να διαφυλάξουν την εδαφική τους ακεραιότητα, και θα γίνουν, ακόμη, αποδέκτες πρόσθετης οικονομικής βοήθειας, ανάλογα με τα αιτήματα και τις ανάγκες τους»*.¹⁵ Η Ελλάδα επομένως, αποτελούσε έναν κρίκο μιας αλυσίδας κρατών που για τις ΗΠΑ που όλες μαζί, θα υλοποιούσαν την πολιτική ανάσχεσης του Κίναν στην ευρύτερη περιοχή της Μεσογείου. Από την άποψη του δομικού ρεαλισμού, η δομή του διεθνούς συστήματος ήταν εκείνη που επέβαλε στις ΗΠΑ μια συμπεριφορά υποστήριξης στην Ελλάδα. Παρά την ασύμμετρη αυτή σχέση, (μεταξύ ΗΠΑ και Ελλάδας) και η Ελλάδα οδηγούνταν από τη νέα διεθνή κατάσταση να έχει την υποστήριξη των ΗΠΑ σαν μονόδρομο για την ανασυγκρότησή της, την πολιτική της ανεξαρτησία και την ευρύτερη επιβίωσή της. Για την υλοποίηση της πολιτικής ανάσχεσης, το Κογκρέσο των ΗΠΑ ενέκρινε κονδύλι ύψους 400εκ. δολαρίων το οποίο θα δινόταν σε Ελλάδα και Τουρκία (τα 300εκ. στην Ελλάδα) προκειμένου να μη λάβει χώρα κάποιο domino effect αστάθειας (εν πρώτοις από την Ελλάδα, προς την Τουρκία) από το οποίο τελικά, θα επωφελούνταν η ΕΣΣΔ. Αυτή η σχέση με τις ΗΠΑ η οποία ανδύοταν κάτω από τις συνθήκες του διπολικού διεθνούς συστήματος, έτυχε ευρείας αποδοχής και από το ελληνικό πολιτικό σύστημα (με εξαίρεση την άκρα αριστερά). Τόσο ο πρωθυπουργός Δ. Μάξιμος όσο και ο ηγέτης της αντιπολίτευσης Θεμιστοκλής Σοφούλης, αποτίμησαν την ελληνοαμερικανική σύμπλευση, θετικά.¹⁶

Η ασύμμετρη σχέση μεταξύ ΗΠΑ και Ελλάδας, αφορά και τους λόγους για τους οποίους η κάθε χώρα, προσέγγισε την άλλη. Οι ΗΠΑ μετά το τέλος του Β' Π.Π, αποτελούσαν την υπερδύναμη του διεθνούς συστήματος. Η αδυναμία Ουάσινγκτον και Μόσχας να βρουν ένα modus vivendi στα πρώτα χρόνια που ακολούθησαν τη λήξη του Β' Π.Π, οδήγησε τις ΗΠΑ στο να αναλάβουν τα ηνία του «ελεύθερου κόσμου». Η πρωτοκαθεδρία των ΗΠΑ στις παγκόσμιες υποθέσεις, θα περνούσε αναγκαστικά από

¹⁵Βλ. Κωνσταντίνος Σβολόπουλος. (2014). ο.π., σελ. 230.

¹⁶Βλ. Κωνσταντίνος Σβολόπουλος. (2014). ο.π., σελ. 231.

την επικράτησή της στην αντιπαλότητά της με την ΕΣΣΔ. Από την άλλη πλευρά, η Ελλάδα βγήκε καθημαγμένη από τον Β'Π.Π και έκλεισε για αυτήν, το πρώτο μισό του 20^{ου} αιώνα το οποίο ήταν πραγματικά καταστροφικό γι' αυτήν. Η συσσώρευση των προβλημάτων από τον πόλεμο, η διαίρεση της κοινωνίας λόγω του Εμφυλίου, η δυσκολία των πολιτικών κομμάτων να έλθουν σε συνεννόηση και να δημιουργήσουν κλίμα πολιτικής συναίνεσης, προκάλεσαν και ευνόησαν τις εξωτερικές παρεμβάσεις.

¹⁷ Όπως λέει ο Κένεθ Ουόλτς «τα κράτη όταν έρχονται αντιμέτωπα με την πιθανότητα συνεργασίας αμοιβαίων κερδών, εκείνα που αισθάνονται ανασφάλεια, οφείλουν να αναρωτηθούν πώς τα οφέλη αυτά διαμοιράζονται. Είναι λοιπόν υποχρεωμένα να ρωτήσουν όχι «Θα κερδίσουμε και οι δύο;» αλλά «Ποιός θα κερδίσει περισσότερα;».¹⁸

Η ασύμμετρη σχέση που δημιουργήθηκε από την αρχή ανάμεσα σε Ελλάδα και ΗΠΑ, στοιχειοθετείται από απόψεις Ελλήνων αξιωματούχων κατά το έτος 1947 και που αποδεικνύουν τη βούληση της επίσημης Ελλάδας για ανάπτυξη σχέσεων, που θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν ακόμη και από πλήρη εξάρτηση από τις ΗΠΑ: «Σανίδα σωτηρίας -(σ.σ ο αμερικανικός παράγοντας)- που θα έσωζε τη χώρα από το να σαρωθεί υπό του σλαβισμού (...)το μόνο ανησυχητικόν σημείον θα ήτο ενδεχόμενη πρόωρος αποχώρησις Αμερικανών ως συνέβη εις την Κίνα. Τοιούτον ενδεχόμενον θα ήτο δυνατό να αποτραπεί αφε' ενός μεν δια προθύμου και ειλικρινούς υμών συνεργασίας, αφ' ετέρου διά αναλήψεως υπό της Αμερικανικής Κυβερνήσεως όσον το δυνατόν ευρύτερας ενεργείας στην Ελλάδα».¹⁹ Ωστόσο, οφείλουμε να διακρίνουμε την ασύμμετρη σχέση μεταξύ Αθήνας και Ουάσινγκτον που πλαισιώνεται από την εξάρτηση της πρώτης από τη δεύτερη, από την άνευ όρων πρόσδεση. Η ελληνική πολιτική σκηνή, δεν αποτελούνταν από άβουλους λήπτες απόφασης που τους κινούσαν σαν μαριονέτες, «ξένοι δάκτυλοι». ²⁰ Αυτή η άποψη στοιχειοθετείται από αρκετά γεγονότα. Ενδεικτικά, αναφέρεται το εξής: Η κυβέρνηση Μαξίμου στην Αθήνα, έστειλε χιλιάδες άτομα στα στρατοδικεία, (τους «μη νομιμόφρονες») απαγόρευσε τον Τύπο της Αριστεράς,

¹⁷Βλ. Φωτεινή Τομαή-Κωνσταντοπούλου, (επιστημονική επιμέλεια). (2002). *Η Ελλάδα Στο Μεταίχμιο Ενός Νέου Κόσμου: Ψυχρός Πόλεμος-Δόγμα Truman- Σχέδιο Marshall* (Μέσα από διπλωματικά και ιστορικά έγγραφα 1943-1951), «Υπουργείο Εξωτερικών της Ελλάδος: Υπηρεσία Διπλωματικού και Ιστορικού Αρχείου.», Τόμος Α', Εκδόσεις Καστανιώτη, Αθήνα, σελ. 14.

¹⁸Grieco, Joseph, et al. (1993). "The Relative-Gains Problem for International Cooperation." *The American Political Science Review*, vol. 87, no. 3, pp. 730. JSTOR, JSTOR, www.jstor.org/stable/2938747.

¹⁹Βλ. Ιωάννης Ο. Ιατρίδης. (1999). «Πόσο βοήθησε η Αμερικανική Βοήθεια», στο συλλογικό έργο: *Πενήντα χρόνια μετά τον Εμφύλιο*, Εκδόσεις Ερμής, Αθήνα 1999, σελ. 56-57.

²⁰Βλ. Αργύρης Φατούρος. (1984). «Πώς κατασκευάζεται ένα επίσημο πλαίσιο διείσδυσης: Οι ΗΠΑ στην Ελλάδα, 1947-1948», στον συλλογικό τόμο, *Η Ελλάδα στη δεκαετία 1940-1950. Ένα έθνος σε κρίση*, Εκδόσεις Θεμέλιο, Αθήνα, σελ. 434-439.

επέβαλε λογοκρισία έναντι του συνόλου του Τύπου ασκώντας μάλιστα, κατά το δοκούν, ποινικές διώξεις εναντίον τους. Η σκληρή στάση της κυβέρνησης, επεκτάθηκε και στην ποδηγέτηση του εργατικού κινήματος, θεσπίζοντας τη θανατική ποινή για τους απεργούς. Οι Αμερικανοί αρμόδιοι εναντιώθηκαν σε αυτά τα μέτρα αλλά δεν προχώρησαν σε κάτι ουσιαστικό αφού άκουσαν την ελληνική κυβέρνηση να υποστηρίζει πως οι πρακτικές αυτές συνιστούσαν μονόδρομο για την πολιτική εξομάλυνση της χώρας. Οι Βρετανοί επέμειναν στην παύση αυτών των πρακτικών, απειλώντας ότι θα αλλάξουν στάση απέναντι στη Ελλάδα, αποσύροντας την υποστήριξή τους. Ο Τζωρτζ Μάρσαλ τελικά παρενέβη και συνέστησε μετριοπάθεια στην ελληνική δικαιοσύνη ώστε να ανασταλούν κάποιες εκτελέσεις που είχαν αποφασιστεί.²¹

Άλλη μια ιδιαιτερότητα της Ελλάδας σε σχέση με τις προϋποθέσεις που οδήγησαν στη σύναψη στενών σχέσεων με τις ΗΠΑ, ήταν όπως αναφέρθηκε, η αδυναμία της Μεγάλης Βρετανίας να συνεχίσει να στηρίζει την Ελλάδα από το 1947 και μετά. Έτσι, μέσα (και) από την Ελλάδα, οι ΗΠΑ προωθούσαν την πολιτική τους στην περιοχή με απώτατο στόχο την ανάσχεση της ΕΣΣΔ και η Ελλάδα, με την εκμετάλλευση της αμερικανικής ισχύος προσπαθούσε να κατοχυρώσει την επιβίωσή της μετά τη λαίλαπα του Β' Π.Π. Στα όσα τίθενται λοιπόν αναφορικά με την ασυμμετρία σχέσης μεταξύ Ελλάδας και ΗΠΑ, προκύπτει όχι μόνο από την χαοτική διαφορά ισχύος μεταξύ των δύο χωρών, αλλά και από τις διαφορετικές επιδιώξεις τους αναφορικά με την επιδιωκόμενη θέση τους στο διεθνές σύστημα. Η κοινή συνισταμένη όμως, ήταν η ανάσχεση της σοβιετικής απειλής. Η σπουδαιότητα της Ελλάδας για τις ΗΠΑ, φάνηκε από το υπέρογκο κόστος που δαπανήθηκε γι' αυτήν, το οποίο όπως θα δούμε παρακάτω, ξεπέρασε εκείνη την περίοδο (συνολικά) τα 2 δισεκατομμύρια δολάρια. Σε αυτήν την περίπτωση η συνεργασία μοιάζει περισσότερο με πρόσδεση παρά με αυτή καθ' αυτή συνεργασία. Άλλωστε το παρόν πόνημα, φιλοδοξεί να αποδείξει πως οι σχέσεις μεταξύ ΗΠΑ και Ελλάδος στο πλαίσιο πολυπολικού διεθνούς συστήματος, προσφέρονται για πολύ περισσότερο γόνιμες συνεργασίες που μπορούν να χαρακτηρισθούν μακροπρόθεσμες. Όπως θα δούμε παρακάτω, εξαρτημένες μεταβλητές της περιόδου του Ψυχρού Πολέμου (που εν πολλοίς καθόρισαν) τις σχέσεις Ελλάδας και ΗΠΑ, είναι η Τουρκία και η Κύπρος. Και αυτές οι μεταβλητές, πλαισιώνονται από το διεθνές σύστημα της υπό μελέτη περιόδου το οποίο ήταν

²¹Βλ. Φωτεινή-Τομαή Κωνσταντοπούλου. (2002). ό.π., σελ.33.

διπολικό και καθόριζε αυτόματα τη δράση και την αντίδραση των δύο χωρών. Το Δόγμα Τρούμαν και το Σχέδιο Μάρσαλ, αποτυπώνουν με τον καλύτερο δυνατό τρόπο τα πλαίσια στα οποία ζυμώθηκαν οι σχέσεις μεταξύ Ελλάδας και ΗΠΑ. Μέσα από αυτά τα πλαίσια, είναι δυνατόν να αναδειχθούν εξ' αποκαλύψεως και οι βασικοί πυλώνες χάραξης της εξωτερικής πολιτικής των κρατών αλλά και τα οφέλη τα οποία προσδοκούσαν να αποκομίσουν από αυτήν τη διμερή σχέση.

3. Η αμερικανική προσπάθεια για να ανασυγκροτηθεί η Ελλάδα

Η γεωπολιτική αντίληψη που υιοθέτησαν οι ΗΠΑ για την ανάσχεση της ΕΣΣΔ, έθετε σε περίοπτη θέση την Ευρώπη. Ενώ τα ευρωπαϊκά κράτη (κυρίως της Δυτικής Ευρώπης) αμέσως μετά το τέλος του Β' Π.Π, είχαν αφοσιωθεί στον αγώνα της ανασυγκρότησης, της επανεκκίνησης της οικονομικής τους δραστηριότητας και της επανασύνδεσης του κοινωνικού τους ιστού, η Ελλάδα έβγαινε διχασμένη από τον Β' Π.Π όπου και δημιουργήθηκαν οι συνθήκες για τον Εμφύλιο.²² Διακεκριμένοι εκπρόσωποι της ομογένειας συμφωνούσαν με την ελληνική κυβέρνηση από τις αρχές του 1947 ότι η Ελλάδα οφείλει να εξασφαλίσει οικονομική βοήθεια από την Ουάσινγκτον. Η επαναφορά της κοινοβουλευτικής δημοκρατίας στην Ελλάδα, δε γινόταν να λάβει χώρα στην πραγματικότητα μέσα μόνο από ελληνικές προσπάθειες. Οι Αμερικανοί απέβλεπαν στην εξαγωγή προς την Ελλάδα, διοικητικών δομών και οικονομικών προτύπων. Βάσει διμερούς συμφωνίας μεταξύ Ελλάδος και ΗΠΑ, η Ελλάδα αναγνώριζε στην αμερικανική αποστολή: *«θα παράσχει κάθε συμβουλευτική βοήθεια και θα ασκεί κάθε λειτουργία, οι οποίες θα είναι αναγκαίες και ενδεδειγμένες για να βοηθήσουν την ελληνική κυβέρνηση προς τελεσφορότερη χρησιμοποίηση κάθε βοήθειας χορηγούμενης στην Ελλάδα από τις ΗΠΑ και των ελληνικών πόρων»*.²³

Κατόπιν αυτού, αντιλαμβανόμαστε την ασύμμετρη διμερή σχέση που προέκυψε μεταξύ Ελλάδας και ΗΠΑ, σε αυτήν τη φάση η οποία ουσιαστικά διαμορφώνει μια εξαρτημένη Ελλάδα από τις ΗΠΑ, προκειμένου να τεθεί υπό έλεγχο η ανταρσία και ταυτόχρονα, η Ελλάδα να προχωρήσει όσο το δυνατόν ομαλά προς τον πολιτικό εκδημοκρατισμό και την οικονομική της ανασυγκρότηση. Η κακή κατάσταση που πλαισιώνει τις σχέσεις μεταξύ Ελλάδας και ΗΠΑ μπορεί να σχηματιστεί αναφέροντας πως η ψυχροπολεμική επιδείνωση (που κατέστησε σαφείς τις διαφορές

²²Βλ. Φωτεινή Τομαή-Κωνσταντοπούλου. (2002). ό.π., σελ. 15.

²³Βλ.Κωνσταντίνος Σβολόπουλος. (2014). ό.π., σελ. 231-232.

μεταξύ δυτικού και ανατολικού μπλοκ) συνέπεσε με την κλιμάκωση της εμφύλιας διαμάχης εντός της Ελλάδας. Στην αρχή, οι ΗΠΑ επιδίωξαν να ενισχύσουν τα ευρωπαϊκά κράτη μέσω της ΟΥΝΡΑ, ωστόσο η αμερικανική δανειοδότηση αποδείχθηκε ανεπαρκής. Στις 5 Ιουνίου 1947, ο στρατηγός Μάρσαλ που είχε αναλάβει το Υπουργείο Εξωτερικών των ΗΠΑ, εξήγγειλε το πρόγραμμα οικονομικής ανασυγκρότησης για την Ευρώπη, γνωστό και ως Σχέδιο Μάρσαλ (Πρόγραμμα Ευρωπαϊκής Ανασυγκρότησης). Η Ελλάδα ήταν ανάμεσα στους αποδέκτες αυτού του προγράμματος. Μάλιστα, έλαβε σε πρώτη φάση το ποσό των 649 εκ. δολαρίων που την έφερε στην 6^η θέση μεταξύ των δικαιούχων (στην 4^η αν ισχύσει ως κριτήριο το κατά κεφαλήν μέρισμα).²⁴ Είναι αναγκαίο να υπογραμμίσουμε πως η Ελλάδα ήταν η μοναδική χώρα-αποδέκτης του Προγράμματος Ευρωπαϊκής Ανασυγκρότησης που βρισκόταν υπό το καθεστώς εμφύλιας διαμάχης. Στην Ελλάδα, το Σχέδιο Μάρσαλ είχε τρεις μορφές θετικής επιρροής. Πρώτα από όλα, η οικονομική ανασυγκρότηση μιας χώρας που βγήκε εξαντλημένη από την γερμανική κατοχή. Δεύτερον, ο τερματισμός της ανταρσίας υποστηρίχθηκε από τους πόρους που εξασφάλιζε η οικονομική βοήθεια. Τρίτον, η σταδιακή αποκατάσταση της εσωτερικής ειρήνης και ασφάλειας της χώρας. Το Πρόγραμμα Ευρωπαϊκής Ανασυγκρότησης διήρκεσε συνολικά τέσσερα έτη καθώς διεκόπη λόγω του πολέμου της Κορέας. Παρόλα αυτά, απέφερε συνολικά, 1.327.000.000 δολάρια στην Ελλάδα υπό τη μορφή δανειοδότησης και χορηγιών κατανεμημένων σε αναλογία 55%-45% (55% δάνεια και 45% χορηγίες) για αναπτυξιακούς και στρατιωτικούς σκοπούς. Η στρατηγική σχέση με τις ΗΠΑ, συνέχιζε να είναι εξαιρετικά ασύμμετρη κάτι που φάνηκε και από την διαδικασία απορρόφησης των χρημάτων που έλαβε μέσω του Σχεδίου Μάρσαλ. Καθώς ο εμφύλιος κλιμακώνοταν, οι ΗΠΑ πίεσαν την Ελλάδα έτσι ώστε να μεταφέρει πόρους της οικονομικής βοήθειας από την ανάπτυξη, στην άμυνα. Έτσι λοιπόν, μολονότι η ελληνική κυβέρνηση σχεδίαζε να δαπανήσει το μεγαλύτερο μέρος των χρημάτων στην εκβιομηχάνισή της και στην ανάπτυξη της ναυτιλίας της, λόγω της ανταρσίας και του Εμφυλίου Πολέμου, αναγκάστηκε να δαπανήσει πολλά χρήματα για την αντιμετώπιση εσωτερικών κινδύνων. Επομένως, -όπως και ο ίδιος ο Μάρσαλ υποστήριζε- η τρίτη μορφή αξιοποίησης της οικονομικής βοήθειας, (ειρήνευση και ασφάλεια στο εσωτερικό της Ελλάδας) ήταν η προϋπόθεση για την περαιτέρω ομαλή αξιοποίηση της βοήθειας για καθαρά αναπτυξιακούς σκοπούς. Το Σχέδιο Μάρσαλ δεν απέδωσε τα

²⁴Βλ. Κωνσταντίνος Σβολόπουλος.(2014). ό.π. σελ. 232.

αρχικώς προσδοκώμενα. Πέραν από τις εσωτερικές –διαρθρωτικές αδυναμίες της Ελλάδας να επιμερίσει ορθολογικά τους πόρους της συνολικής οικονομικής βοήθειας, συστημικοί λόγοι που αφορούσαν τη διεθνή πολιτική κατάσταση της εποχής, περιόρισαν την (έτσι κι αλλιώς σημαντική) συνεισφορά του Προγράμματος Ευρωπαϊκής Ανασυγκρότησης στην Ελλάδα. Η αμερικανική πίεση ώστε να δαπανηθούν πόροι για την καταστολή της ανταρσίας η οποία θα μπορούσε να φέρει τους Σοβιετικούς στην Ελλάδα καθώς και ο πόλεμος που ξέσπασε στην Κορέα, ανάγκασαν τις ΗΠΑ να βάλουν σε προτεραιότητα την ασφάλεια και την άμυνα έναντι της οικονομικής ανασυγκρότησης. Η Ελλάδα δεν ξέφυγε από αυτές τις συστημικές εξελίξεις. Ωστόσο, η περίοδος 1947-1950, η οποία ήταν ιδιαίτερα κρίσιμη για το μέτεπειτα μέλλον της χώρας, καθορίστηκε σε μεγάλο βαθμό από το Σχέδιο Μάρσαλ το οποίο αφενός σταθεροποίησε την ελληνική πολιτική σκηνή, έβαλε τα θεμέλια της μέτεπειτα ταχύρρυθμης οικονομικής ανάπτυξης της Ελλάδας και αύξησε την αυτοπεποίθηση της ελληνικής κοινωνίας.²⁵

4. Τα χαρακτηριστικά των ελληνοαμερικανικών σχέσεων κατά την κρίσιμη περίοδο της αυγής του Ψυχρού Πολέμου

Τα χαρακτηριστικά τα οποία μπορούν να σκιαγραφήσουν τις σχέσεις ΗΠΑ-Ελλάδας κατά την αρχή της στρατηγικής συνεργασίας μεταξύ τους είναι: 1. Η αμοιβαία χρησιμότητα της μιας χώρας για την άλλη. 2. Η ασύμμετρη σχέση (από άποψη ισχύος) των δύο εταίρων. 3. Η έλλειψη εναλλακτικών επιλογών στην υλοποίηση συνεργασιών μεταξύ τους λόγω της αυγής του Ψυχρού Πολέμου, κάτι που αποτελεί θεμελιώδες χαρακτηριστικό ενός διπολικού συστήματος ισορροπίας δυνάμεων. Οι διμερείς σχέσεις μεταξύ Ουάσινγκτον και Αθήνας, κατά τα πρώτα –κρίσιμα- έτη της σφυρηλάτησης της στρατηγικής τους σχέσης, καθορίστηκαν εν πολλοίς από την αιφνιδιαστική «παραίτηση» των Βρετανών από το ρόλο της προστατίδας-αρωγού δύναμης της Ελλάδας, τον Μάρτιο του 1947. Ακόμη και το επίσημο αίτημα της Ελλάδας για βοήθεια από τις ΗΠΑ, φτιάχτηκε την τελευταία στιγμή. Για να εγκριθεί από το αμερικανικό Κογκρέσο αυτή η βοήθεια, χρειάστηκαν επείγουσες κινήσεις και πιέσεις τόσο από τους Τρούμαν και Μάρσαλ, όσο και από άλλους παράγοντες που επηρέαζαν την αμερικανική εξωτερική πολιτική και το ευρύτερο πολιτικό γίνγκεσθαι των ΗΠΑ (συμπεριλαμβανομένης της ελληνικής ομογένειας στις ΗΠΑ). Επομένως, οι σχέσεις

²⁵Βλ. Κωνσταντίνος Σβολόπουλος. (2014).ό.π., σελ. 233.

ΗΠΑ και Ελλάδας, μολονότι «γεννήθηκαν» στενές το 1947, λόγω της κατεπείγουσας κατάστασης στην οποία διήρχετο η διεθνής πολιτική, δεν κατέστη δυνατό να εξελιχθούν ομαλά. Από πλευράς ΗΠΑ, μπορούμε να βρούμε πρόσθετους λόγους που οδήγησαν την υπερδύναμη στο να εκπονήσει σχέδιο αρωγής στην Ελλάδα το οποίο να μην πλαισιωνόταν από τον νόμο του Αμερικανικού Κογκρέσου που ψηφίστηκε την άνοιξη του 1948 για βοήθεια προς την Ευρώπη, (Economic Cooperation Act, που προέβλεπε χορήγηση 5 δις. δολαρίων για τον πρώτο χρόνο, ενός τετραετούς προγράμματος) πλην όμως, μπορούν να αιτιολογήσουν και το διακριτό αμερικανικό ενδιαφέρον για την Ελλάδα που οδήγησε την αμερικανική πολιτική στο να αντικαταστήσει ταχύτατα την βρετανική επιρροή στην Ελλάδα (το οποίο ενδιαφέρον κόστισε συνολικά στις ΗΠΑ, πάνω από 2 δις. δολάρια που είχαν κατεύθυνση στην Ελλάδα, στο αρχικά εψηφισμένο ποσό χορήγησης βοήθειας προς την Ευρώπη, 29 δις. δολαρίων και το οποίο θα λάμβαναν αρχικά, 16 κράτη).²⁶

Μερικοί λόγοι που οδήγησαν τις ΗΠΑ να δείξουν τέτοιο ενδιαφέρον για την Ελλάδα, είναι οι εξής: Ο πρώτος λόγος έχει να κάνει με τη γεωγραφική θέση της Ελλάδας. Η γεωπολιτική δυναμική του ελλαδικού χώρου, συνίσταται στο ότι βρίσκεται στο σταυροδρόμι Βαλκανίων και Εγγύς Ανατολής, ακριβώς πάνω στα σύνορα μεταξύ Ανατολής και Δύσης, μεταξύ της Ευρώπης και της Μεσογείου. Ο δεύτερος λόγος, έχει να κάνει με το συστημικό πλαίσιο στο οποίο λάμβανε χώρα η διεθνής πολιτική της περιόδου εκείνης και συνδέεται με τον γεωγραφικό παράγοντα. Ο λεγόμενος ανατολικός συνασπισμός (Σύμφωνο της Βαρσοβίας) συνόρευε με την Ελλάδα της οποίας τα σύνορα συνιστούσαν τα αντίστοιχα του δυτικού συνασπισμού. Επομένως, η Ελλάδα αποτελούσε εύλογα, ένα σημείο αιχμής στην παγκόσμια διένεξη η οποία συνοπτικά ονομάστηκε ως «Ψυχρός Πόλεμος».²⁷ Τέλος, για λόγους που αφορούν την επιλογή των αποδεικτικών μέσων του παρόντος πονήματος -και την κατά το δυνατόν- πιο έγκυρη αποδελτίωση των ελληνοαμερικανικών σχέσεων, αξίζει ξανά να τονισθεί πως Ελλάδα και Τουρκία υπολογίζονταν ως ένας και ενιαίος γεωστρατηγικός βραχίονας από την πλευρά των ΗΠΑ. Η πληθώρα εγγράφων της περιόδου εκείνης που μαρτυρούν την κοινή αναφορά Ελλάδας και Τουρκίας, η χορήγηση του πρώτου πακέτου χορήγησης οικονομικής βοήθειας από πλευράς ΗΠΑ (300εκ. δολάρια η Ελλάδα και 100εκ. δολάρια η Τουρκία) και η ταυτόχρονη είσοδος των δύο χωρών στο

²⁶Βλ. Φωτεινή Τομαή-Κωνσταντοπούλου. (2002). ό.π. σελ. 17.

²⁷Βλ. Κωνσταντίνος Σβολόπουλος. (2014). ό.π., σελ. 238.

Βορειοατλαντικό Σύμφωνο, μαρτυρούν το συστημικό (εκπορευόμενου από τον δομικό ρεαλισμό) πλαίσιο οικοδόμησης σχέσεων μεταξύ Ελλάδας και ΗΠΑ.²⁸

Μετά το τέλος του Β'Π.Π., όπως ισχυρίζεται ο κορυφαίος ιστορικός Σβολόπουλος, η Ελλάδα δεν άλλαξε στρατηγικό προσανατολισμό και επέλεξε να έχει συμμάχους από τη Δύση. Την θέση της Μεγάλης Βρετανίας σαν προστάτιδα δύναμη, πήραν οι ΗΠΑ. Οι Βρετανοί είχαν ενημερώσει τις ΗΠΑ ότι από τον Μάρτιο του 1947 δε θα μπορούσαν να ανταποκριθούν στα αιτήματα της Ελλάδας για οικονομική βοήθεια, μην μπορώντας να σηκώσουν πλέον τα βάρη.²⁹ Οι σχέσεις της Ελλάδας με τις ΗΠΑ, ξεκίνησαν να έχουν στρατηγικά χαρακτηριστικά με το Δόγμα Τρούμαν το οποίο προέβλεπε την αποστολή βοήθειας ύψους \$300 εκ προκειμένου να μην επικρατήσουν οι κομμουνιστές του ΕΑΜ οι οποίοι είχαν αποκτήσει πολιτικά ερείσματα για την επόμενη μέρα της Ελλάδας. Ο στρατηγικός προσανατολισμός της Ελλάδας παρέμεινε σταθερά φιλοδυτικός παρά τον Εμφύλιο Πόλεμο που δημιούργησε μεγάλα προβλήματα σε μια Ελλάδα που δεν μπορούσε να ακολουθήσει μια ομαλή πορεία προς την ανάπτυξη και την ανασυγκρότηση, την ώρα που οι υπόλοιπες χώρες της Ευρώπης είχαν επικεντρωθεί στην ανοικοδόμηση. Τόσο η εικόνα καμμένης γης που παρουσίαζε η Ελλάδα μετά τον Β'Π.Π όσο και ο Εμφύλιος Πόλεμος, αύξησαν την εξάρτηση της Ελλάδας από τις ΗΠΑ σε βαθμό που αρκετές φορές οι πολιτικές παρεμβάσεις των ΗΠΑ στο εσωτερικό της Ελλάδας ήταν πολλές και άμεσες.³⁰ Η ασυμμετρία ήταν αυτή που χαρακτήριζε τις σχέσεις μεταξύ ΗΠΑ και Ελλάδας. Η προσπάθεια της Ελλάδας να μειώσει την ασυμμετρία, εκδηλώθηκε μετά τη δεκαετία του 1960' όταν και προσπάθησε να ενταχθεί εντός του ευρωπαϊκού εγχειρήματος το οποίο στόχευε στη δημιουργία μιας Ενωμένης Ευρώπης. Στην Ελλάδα, κατά τη δεκαετία του 1970 άρχισε να διαφαίνεται ένα ολοένα και αυξανόμενο κύμα αντιαμερικανισμού λόγω της ουδετερότητας των ΗΠΑ στην Χούντα της 21ης Απριλίου 1967 και της τουρκικής εισβολής του Αττίλα στην Κύπρο που καθιστά ακόμη και σήμερα την Τουρκία, κατοχική δύναμη. Από το 1951 και μετά, οι σχέσεις Ελλάδας και ΗΠΑ γνωρίζουν αλλαγές. Ωστόσο, καμία αλλαγή δεν έλαβε χώρα όσον αφορά τη στρατηγική πτυχή των

²⁸ Βλ. Φωτεινή Τομαή-Κωνσταντοπούλου. (2002). *ibid.*, σελ. 17-22. Ενδεικτικά, παρατίθεται το δελτίο Τύπου του State Department με αριθμό εγγράφου 10^α, σελ. 83 από το ΔΙΑΥΕ, της 26^{ης} Φεβρουαρίου 1948 (Ουάσινγκτον). Σε αυτό το έγγραφο, ο Τζωρτζ Μάρσαλ, περιγράφει τη σπουδαιότητα της Ελλάδας και της Τουρκίας. Αναφέρεται ο κίνδυνος του να εγκατασταθούν σοβιετικές βάσεις στα Στενά του Βοσπόρου καθώς και η ζημιά που μπορεί να προκαλέσει η ενίσχυση που δέχονταν στη Βόρεια Ελλάδα όσοι μετείχαν στην ανταρσία, από Σλάβους καθοδηγούμενους πολιτικά από την ΕΣΣΔ.

²⁹ Βλ. Κωνσταντίνος Σβολόπουλος. (2014). *ibid.*, σελ. 238-230.

³⁰ Βλ. Φωτεινή Τομαή-Κωνσταντοπούλου. (2002). *ibid.*, σελ. 22.

σχέσεών τους. Οι αλλαγές έλαβαν χώρα κυρίως λόγω συστημικών εξελίξεων. Ο πόλεμος στην Κορέα, έστρεψε το ενδιαφέρον των ΗΠΑ στην Ασία. Αυτή η –κατεπείγουσα- αλλαγή προτεραιότητας των ΗΠΑ, δεν επηρέασε μόνο την Ελλάδα αλλά και όλη την Ευρώπη. Οι ΗΠΑ είχαν ήδη αρχίσει να πιέζουν στο ζήτημα της κατανομής των πόρων που δαπανούσαν στην Ελλάδα ώστε αυτές να υποστηρίξουν κυρίως την άμυνα και την ασφάλεια της χώρας. Η κλιμάκωση του Ψυχρού Πολέμου συνιστούσε συστημική αλλαγή και έτσι, επηρέασε έτι περαιτέρω την μεταφορά πόρων χάριν της στρατιωτικής ετοιμότητας της Ελλάδας η οποία δεν κατάφερε να ολοκληρώσει ομαλά το αναπτυξιακό της πρόγραμμα, του οποίου η απορρόφηση, έτσι και αλλιώς είχε καθυστερήσει –και αποσυντονιστεί- λόγω του Εμφυλίου.³¹

Με τη στενή συνεργασία του Αμερικανού στρατηγού Φαν Φλιτ, (αρχηγού της JUSMAGG, Αμερικανικής Στρατιωτικής Συμβουλευτικής Ομάδας) και του Αλέξανδρου Παπάγου που στο μεταξύ είχε διοριστεί αρχιστράτηγος του Ελληνικού Στρατού, αποφασίστηκε να δοθεί τέλος στον Εμφύλιο ο οποίος εμπόδιζε την οικονομική ανασυγκρότηση και την πολιτική εξομάλυνση στην Ελλάδα. Στην Ελλάδα, μέχρι και τα τέλη του 1949, είχαν σταλεί 520.506 χιλιάδες τόνοι στρατιωτικής βοήθειας.³² Οι σχέσεις μεταξύ Ελλάδας και ΗΠΑ από τον πόλεμο της Κορέας και μετά, μπαίνουν σε μια άλλη φάση η οποία διαρκεί περίπου για δέκα χρόνια και είναι ανάλογη του διεθνούς συστήματος το οποίο χαρακτηρίζεται από την πόλωση των δύο υπερδυνάμεων και των συμμάχων τους. Η πολυσχιδής υφή του Ψυχρού Πολέμου, υποχρέωνε την Ουάσινγκτον να ασκεί την πολιτική ανάσχεσης που πρώτος πρότεινε ο Κίναν, με πολλά και διαφορετικά μέσα. Εκ πρώτης όψεως, οι σχέσεις μεταξύ Ελλάδας και ΗΠΑ μπορούν να χαρακτηρισθούν ως σχέσεις εξάρτησης του αδύναμου πόλου από τον ισχυρό. Παρόλα αυτά μπορούμε με ασφάλεια να υποθέσουμε (στηριζόμενοι στον ορθολογικό υπολογισμό κόστους-οφέλους) πως η Ουάσινγκτον δεν επιθυμούσε ούτε τη συνέχεια των δαπανών της σε στρατιωτικό υλικό, ούτε βέβαια την καθυστέρηση της οικονομικής ανάπτυξης της Ελλάδας (όπως και άλλων χωρών) λόγω του σχετικά, απότομου «παγώματος» του Σχεδίου Μάρσαλ ως θυσία για τον πόλεμο που ξέσπασε στην Κορέα.

Οι ΗΠΑ θα είχαν ζημιά από την συνέχιση της φτώχειας σε χώρες όπως η Ελλάδα, φοβούμενες ότι η σοβιετική διείσδυση θα γίνει ευκολότερη. Παρόλα αυτά, η

³¹ Βλ. Κωνσταντίνος Σβολόπουλος. (2014). *ibid.*, σελ. 230-235.

³² Βλ. Κωνσταντίνος Σβολόπουλος. (2014). *ibid.*, σελ. 232-237.

πρώτη «θερμή» σύγκρουση μεταξύ των δύο συνασπισμών στην Κορέα, όφειλε να μπει σε προτεραιότητα. Το καθησυχαστικό στοιχείο για τις ΗΠΑ, όσον αφορά την Ελλάδα, είναι πως τουλάχιστον, είχε τελειώσει ο Εμφύλιος Πόλεμος. Η προτεραιότητα για τις ΗΠΑ, ήταν η σταθεροποίηση της Ελλάδας η οποία θα ερχόταν με την περαιτέρω αμυντική της θωράκιση. Όπως δείχνουν τα έγγραφα της εποχής, και τα οποία έχουν δημοσιευτεί από την Τομαή Κωνσταντοπούλου, η Ελλάδα επιθυμούσε ολοένα και μεγαλύτερη συνοχή ανάμεσα στους συμμάχους της και συλλογική δράση, κάτι που ήταν φυσιολογικό αν θέσουμε ως δεδομένα ό,τι: α) Μόλις είχε τελειώσει ο Εμφύλιος Πόλεμος και η Ελλάδα είχε ελλειπείς συντελεστές ισχύος και β) η απειλή από τον Βορρά, ήταν σταθερά η πιο σημαντική απειλή μέχρι και την επιδείνωση των σχέσεων με την Τουρκία. Η κυβέρνηση της Ελλάδας φαίνεται πως είχε αντιληφθεί το πλαίσιο της διεθνούς πολιτικής εκείνης της περιόδου και εστίαζε στην εξωτερική εξισορρόπηση των προκλήσεων και των απειλών που αντιμετώπιζε, αποφασίζοντας να πιέζει όσο περισσότερο γίνεται για την μεγαλύτερη δυνατή συλλογική δράση των συμμάχων της αναφορικά με τα ελληνικά ζητήματα. Άλλωστε, όπως είδαμε παραπάνω, αρκετοί αξιωματούχοι ανησυχούσαν για το τι θα σήμαινε μια πιθανή απόσυρση του αμερικανικού ενδιαφέροντος από την Ελλάδα. Ο δομικός ρεαλισμός, εξηγεί αφ' ενός την ελληνική πολιτική (που εστίαζε στην εξωτερική εξισορρόπηση των κινδύνων που αντιμετώπιζε και την διεκδίκηση των ελληνικών συμφερόντων μέσα από την αξιοποίηση του δυτικού συνασπισμού) όσο και τους λόγους που οι ΗΠΑ δεν αποχώρησαν από την Ελλάδα.

5. Ελλάδα, ΗΠΑ και Τουρκία στο NATO

Στις 4/4/1949 υπογράφηκε η Συνθήκη με την οποία δημιουργήθηκε το Βορειοατλαντικό Σύμφωνο. Ελλάδα και Τουρκία, δεν ήταν ανάμεσα στα ιδρυτικά μέλη. Με το τέλος της εμφύλιας σύρραξης, η Ελλάδα έθεσε ως στόχο την οργανική της ένταξη στο NATO. Η γειτνίασή της με χώρες-δορυφόρους της ΕΣΣΔ σε συνδυασμό με την αδυναμία της Ελλάδας να πετύχει υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης και ταυτόχρονα, να συντηρεί στρατιωτικές δυνάμεις σε ετοιμότητα, οδήγησαν τον πρωθυπουργό Νικόλαο Πλαστήρα, να διατυπώσει το 1950 το αίτημα εισδοχής της χώρας στο NATO. Τον Φεβρουάριο του 1951, το Συμβούλιο Εθνικής Ασφάλειας των ΗΠΑ, είχε προχωρήσει στην επανεκτίμηση του αμυντικού ρόλου της Ελλάδας (για τα αμερικανικά και ευρύτερα, δυτικά συμφέροντα). Η Ελλάδα δεν θεωρούνταν πλέον η γέφυρα μεταξύ Δυτικής Ευρώπης και Μέσης Ανατολής. Υπολογιζόταν ως απαραίτητος συνδετικός κρίκος, μεταξύ της Τουρκίας (ανατολικά) και της Γιουγκοσλαβίας του Τίτο (δυτικά). Η Ελλάδα αποκτούσε τη γεωστρατηγική σημασία που αφορούσε την κάλυψη των μετόπισθεν της Δύσης. Ο Ντην Άτσεσον, υφυπουργός Εξωτερικών των ΗΠΑ, στις 24/3/1951 εισηγήθηκε την πλήρη ένταξη της Ελλάδας στο NATO (και της Τουρκίας). Ο πρόεδρος Τρούμαν, ενέκρινε την εισήγηση του Άτσεσον τον Μάη του ίδιου έτους.³³

Η αίτηση της Ελλάδας για ένταξη στο NATO, δεν ήταν μια εύκολη διαδικασία. Δεν ήταν λίγοι οι Αμερικανοί ιθύνοντες οι οποίοι διατύπωσαν επιφυλάξεις για την είσοδο Ελλάδας και Τουρκίας στο NATO. Από τη στιγμή που ο πρόεδρος Τρούμαν ενέκρινε της εισήγηση του Άτσεσον για ένταξη και των δύο χωρών, η αμερικανική κυβέρνηση πίεσε προκειμένου το Συμβούλιο του NATO να εγκρίνει και αυτό με τη σειρά του τις αιτήσεις Ελλάδας και Τουρκίας. Για ακόμη μια φορά όμως, το πλαίσιο των ελληνοαμερικανικών σχέσεων διαμορφώνονταν από το διεθνές σύστημα και από εξωτερικούς παράγοντες που επηρέαζαν τις μεταξύ τους σχέσεις. Ο επανεξοπλισμός των κρατών-δορυφόρων της ΕΣΣΔ στην ανατολική Ευρώπη, ο φόβος μιας νέας σοβιετικής απειλής στην Ελλάδα, η παράταση του πολέμου στην Κορέα, η αστάθεια που λάμβανε χώρα στη Μέση Ανατολή και η προπαγάνδα που ασκούσε η Κομμουνιστική αποτελούσαν τους βασικούς λόγους για τους οποίους εξαλείφθηκαν οι όποιες αντιρρήσεις υπήρχαν για την είσοδο της Ελλάδας στο NATO.³⁴ Η Ελλάδα επιθυμούσε

³³Βλ. Κωνσταντίνος Σβολόπουλος. (2014).ό.π., σελ. 235-240.

³⁴Βλ. Κωνσταντίνος Σβολόπουλος. (2014).ό.π., σελ. 233-235.

διακαώς τη διεθνοποίηση των απειλών (εσωτερικών και εξωτερικών) που αντιμετώπιζε, εντάσσοντας τα θέματα ανάπτυξης και άμυνας, στη συλλογική πολιτική του δυτικού συνασπισμού. Επομένως, τόσο οι συγκροτημένες πολιτικές δυνάμεις της Ελλάδας, όσο και η πλειοψηφία της ελληνικής κοινής γνώμης, δέχθηκαν με ικανοποίηση τη συμμετοχή της Ελλάδας στο NATO. Η Ενιαία Δημοκρατική Αριστερά ήταν η μόνη πολιτική δύναμη που θεώρησε το NATO ως «επιθετική αμερικανική συμμαχία» και υπογράμμισε ότι η είσοδος της Ελλάδας στο NATO, θα φέρει μεγαλύτερη ένταση σε περιφερειακή κλίμακα, αφήνοντας την χώρα στο έλεος πιθανών σοβιετικών αντιποίνων (ακόμη και πυρηνικών).³⁵ Αυτή όμως η άποψη δεν μπορούσε να έχει μεγάλο μερίδιο επί της αληθείας καθώς ίσχυε η αποτροπή ελέω αμοιβαίας πυρηνικής καταστροφής. Με άλλα λόγια, η Ελλάδα λόγω ακριβώς της γεωγραφικής της σημασίας και του μεγέθους της, δεν θα μπορούσε να μείνει χωρίς συμμαχική προστασία. Η Κύπρος και η τραγωδία που εκτυλίχθηκε αργά μέχρι την εισβολή της Τουρκίας (από το 1950 έως και το 1974) απέδειξε ότι οι μικρές δυνάμεις έχουν κρίσιμη σημασία αλλά δεν υπάρχουν αδιέξοδα όταν υπερεκτιμούν τη γεωπολιτική τους σημασία. Δυστυχώς, τόσο στον ευρύτερο δημόσιο διάλογο, όσο και στον ακαδημαϊκό, δεν έχει καταστεί ακόμη ως αυτονόητο ότι το εθνικό συμφέρον του Ελληνισμού ήταν α) εντός συμμαχίας και β) εντός της συμμαχίας που τελούσε υπό την αιγίδα των ΗΠΑ.

Η έμπρακτη απόδειξη ότι η Ελλάδα επιθυμούσε διακαώς την ένταξή της στο πλαίσιο συλλογικής άμυνας και ασφάλειας του NATO και μάλιστα, υπό την αμερικανική καθοδήγηση, αποτελεί το γεγονός ότι προχώρησε αμέσως στον καθορισμό του καθεστώτος επιχειρησιακής ευθύνης των ελληνικών ενόπλων δυνάμεων, αρνούμενη να υπαχθεί στη Διοίκηση Νοτίου Ευρώπης υπό Ιταλό διοικητή. Αντ' αυτής της υπαγωγής, αντιπρότεινε τη σύσταση νέας Διοίκησης Νοτιοανατολικής Ευρώπης, που τελούσε υπό τον έλεγχο Αμερικανού διοικητή και που υπαγόταν απευθείας στη Διοίκηση Συμμαχικών Δυνάμεων Νοτίου Ευρώπης με έδρα τη Νάπολη. Η Ελλάδα διέθεσε το 90-95% των χερσαίων δυνάμεών της στο NATO, καθώς επίσης, παραχώρησε τις αεροπορικές και ναυτικές της δυνάμεις στο NATO, αποδεικνύοντας την αφοσίωση και την πίστη της πως η άμυνά της καλυπτόταν από το NATO. Σε αντάλλαγμα, η Ελλάδα θα λάμβανε σταθερή στρατιωτική βοήθεια από τις ΗΠΑ η οποία περιελάμβανε και τη μορφή της κατασκευής υποδομών (σταθμών αεράμυνας, λειτουργία βάσεων κτλ.). Στις ενδοσυμμαχικές ασκήσεις, η Ελλάδα θα είχε την πλήρη

³⁵Βλ. Κωνσταντίνος Σβολόπουλος. (2014). ό.π.,σελ.235.

επιχειρησιακή ευθύνη σε θαλάσσιο και εναέριο χώρο του Αιγαίου και του Ιονίου. Αδιαπραγμάτευτος όρος ο οποίος τέθηκε από την αμερικανική πλευρά, ήταν ότι η Ελλάδα όφειλε να συμβάλλει στην αρμονική συνύπαρξη με την Τουρκία στα πλαίσια του ΝΑΤΟ. Στις 12 Οκτωβρίου 1953 υπογράφηκε μεταξύ Ελλάδος και ΗΠΑ, διμερής συμφωνία «περί στρατιωτικών ευκολιών των εν Ελλάδι στρατιωτικών δυνάμεων των Ηνωμένων Πολιτειών» με πρόταση του πρωθυπουργού Αλέξανδρου Παπάγου. Το κοινό ανακοινωθέν στηρίχθηκε στο άρθρο 3. του Καταστατικού του Βορειοατλαντικού Συμφώνου και προέβλεπε τη διαφύλαξη, τη διεθνή ειρήνη και ασφάλεια μέσω της ενίσχυσης της ασφάλειας του Βορείου Ατλαντικού.³⁶

Η διμερής αυτή συμφωνία, αποδείκνυε την ειδική σχέση που διαμορφώθηκε ήδη από την περίοδο του Δόγματος Τρούμαν, μεταξύ Ελλάδος και ΗΠΑ. Πιο συγκεκριμένα, αυτή η συμφωνία που αφορούσε τη διευκόλυνση που παρείχε η Ελλάδα στις ΗΠΑ, πλαισιωνόταν και από μυστικά παραρτήματα. Η συμφωνία κυρώθηκε ουσιαστικά με τη μορφή του κατεπείγοντος. Παρόλα αυτά, για την καλύτερη δυνατή κατανόηση των ελληνοαμερικανικών σχέσεων μέσα από τη διόπτρα μοντέλων που ερμηνεύουν διμερείς σχέσεις μεταξύ υπερδυνάμεων και μικρών κρατών, δεν πρέπει να παροραθεί πως η διεθνής συγκυρία στην οποία έλαβαν χώρα τέτοιες διμερείς συμφωνίες, συμπίπτει με την επιδείνωση των σχέσεων μεταξύ των δύο συνασπισμών η οποία εκτονώθηκε με τον πόλεμο στην Κορέα. Με άλλα λόγια, δεν μπορεί να λάβει χώρα κάποια συναισθηματική προσέγγιση για το ότι Ελλάδα έκανε ό,τι μπορούσε προκειμένου να βοηθήσει τη συλλογική ασφάλεια της συμμαχίας στην οποία ανήκε. Η ασφάλειά της ήταν συνυφασμένη με την ασφάλεια του ΝΑΤΟ. Επιπρόσθετα, η Ελλάδα είχε αποφασίσει την με κάθε κόστος συμμετοχή της στον συνασπισμό της Δύσης και για τον Αλέξανδρο Παπάγο, η εγκατάσταση στρατιωτικών βάσεων στην Ελλάδα υπό την επίβλεψη των ΗΠΑ, όχι μόνο ήταν επιβεβλημένη αλλά θεωρούνταν και άκρως συμφέρουσα για την Ελλάδα καθώς κατά έναν τρόπο, καθιστούσε τις ΗΠΑ υποχρεωμένες να παραμείνουν ως εγγυήτρια δύναμη στην Ελλάδα, δίνοντας τέλος στους φόβους που είχαν Έλληνες αξιωματούχοι και μεγάλο μέρος της ελληνικής κοινής γνώμης, περί πιθανής αμερικανικής αποχώρησης. Με αυτόν τον τρόπο, εμπεδώθηκε στην πράξη η αμερικανική (και ευρύτερη δυτική) στήριξη προς την Ελλάδα. Η αμφιλεγόμενη έκταση των εκατέρωθεν υποχρεώσεων και αρμοδιοτήτων που καθορίζονταν από τη διμερή συμφωνία μεταξύ Ελλάδας και ΗΠΑ (περί στρατιωτικών

³⁶Βλ. Κωνσταντίνος Σβολόπουλος. (2014). ό.π., σελ. 235-236.

βάσεων) οφείλονταν εν μέρει στην κρίσιμη διεθνή συγκυρία εκείνης της εποχής η οποία ανάγκαζε τα δύο μέρη να δώσουν έμφαση στην άμυνα και την ασφάλεια. Οι σχέσεις μεταξύ Ελλάδας και ΗΠΑ ήταν δυναμικές και όχι στατικές, μεταβαλλόμενες και εκπορευόμενες από την εξέλιξη του Ψυχρού Πολέμου. Η πλευρά της ΕΣΣΔ, ανακοίνωσε σχετικά με την διμερή συμφωνία μεταξύ Ελλάδας και ΗΠΑ (εντός νατοϊκών πλαισίων) πως «Το ελληνικό έδαφος μετατράπηκε σε πολεμική βάση για τις επιθετικές δυνάμεις του Ατλαντικού μπλοκ, δημιουργώντας απειλή για την ειρήνη στα Βαλκάνια». ³⁷ Η εξέλιξη του Ψυχρού Πολέμου και η επιρροή του παράγοντα της διπολικής διένεξης, υπήρξαν οι οδηγοί όλων των πτυχών που συνιστούσαν την ελληνική εξωτερική πολιτική. Οι ελληνοαμερικανικές σχέσεις, δεν αποτελούσαν εξαίρεση. Το ελληνικό πολιτικό σύστημα, μέχρι τα πρώτα έτη της δεκαετίας του 1960', δοκιμάστηκε από την ένταση μεταξύ των υποστηρικτών της ανάπτυξης στενότερων σχέσεων με τις ΗΠΑ και των αριστερών οι οποίοι μέσα από επιθέσεις του ΚΚΕ σε ραδιοφωνικά δίκτυα χωρών που ανήκαν στο Σύμφωνο της Βαρσοβίας, επιδείνωναν την αντιπαράθεση. ³⁸

Ένας εκ των ειδικών συντελεστών που καθόριζε το νέο διεθνές σύστημα που ανέκυπτε εκείνη την περίοδο, υπήρξε αναμφίβολα η γεωγραφία. Εντός αυτού του πλαισίου, όπως αναφέρθηκε παραπάνω, αποφάσιζαν και οι ΗΠΑ για τη στάση τους αναφορικά τόσο με την εισδοχή της Ελλάδας (και της Τουρκίας) στο ΝΑΤΟ, όσο και με την υπογραφή της διμερούς συμφωνίας με την Ελλάδα για την παραχώρηση από την πλευράς της δεύτερης, διευκολύνσεων που αφορούσαν την εγκατάσταση στρατιωτικών βάσεων. Η προτεραιότητα των ΗΠΑ ήταν η ανάσχεση της σοβιετικής επιρροής. Η υλοποίηση της στρατηγικής ανάσχεσης, είχε ανάγκη από συμφωνίες σαν αυτήν που υπεγράφη με την Ελλάδα και είχαν ως επιμέρους σκοπό, την ενίσχυση της νοτιοανατολικής πτέρυγας του ΝΑΤΟ, της επιτήρησης του ανεφοδιασμού των οδών της Μεσογείου (προς όφελος συμμαχικών κρατών) και της αποτροπής πιθανής σοβιετικής επιρροής στο Σουέζ. Η επιλογή του Ελληνικού ως κυριότερη αεροπορική βάση, η αξία της Σούδας αναφορικά με την αεροναυτική ασφάλεια του ΝΑΤΟ, αποτέλεσαν θέματα που έλαβαν χώρα στη διμερή συμφωνία μεταξύ Ελλάδος και ΗΠΑ. Η συμπληρωματική επιθυμία της Ελλάδας, σαν αντάλλαγμα όσων προσέφερε εξ'αρχής στο ΝΑΤΟ, δε θα έβρισκε πλήρη ανταπόκριση. Ο Κωνσταντίνος Καραμανλής, στην

³⁷Βλ. Κωνσταντίνος Σβολόπουλος. (2014). ό.π., σελ. 237.

³⁸Βλ. Κωνσταντίνος Σβολόπουλος. (2014). ό.π., σελ. 237.

επίσκεψή του στην Ουάσινγκτον διεμήνυσε πως «Το NATO θα πρέπει να βρει τον μηχανισμό εκείνο μέσα από τον οποίον θα είναι δυνατή η επίλυση διαφορών που προκύπτουν ανάμεσα σε μέλη».³⁹ Το αίτημα της Ελλάδας, εκπεφρασμένο από τον Κωνσταντίνο Καραμανλή ήταν δικαιολογημένο και εν πολλοίς δίκαιο, ωστόσο, οι προτεραιότητες του NATO δεν μπορούσαν σε περίοδο κλιμάκωσης να αφορούν τις - εντός των τειχών της συμμαχίας- διακρατικές διαφωνίες καθώς αυτό θα έδινε όφελος στο Σύμφωνο της Βαρσοβίας. Η πόλωση προϋποθέτει συνοχή και επομένως, δεν μπορούσαν να είναι προτεραιότητα τα ελληνοτουρκικά ζητήματα.

Η Ελλάδα και η Τουρκία συνέθεταν μαζί με το Ιράν το Northern Tier (Βόρειο Κρηπίδωμα). Η στήριξη των ΗΠΑ προς την Ελλάδα, ακολουθούσε ένα σκεπτικό που είχε ιδιαίτερη απήχηση στις ΗΠΑ και αφορούσε τη σταθερότητα των Βαλκανίων, της Μέσης Ανατολής και της Ευρώπης. Σε συνεδρίαση της Επιτροπής Εξωτερικών Σχέσεων της Γερουσίας, στις 3 Απριλίου 1947, με θέμα το πλέγμα των ελληνοτουρκικών σχέσεων μετά από τον πόλεμο υπεβλήθηκαν συνολικά 106 ερωτήσεις που απαντήθηκαν λεπτομερώς για την αμερικανική πολιτική όσον αφορά τη χορήγηση βοήθειας αλλά και την ανάμιξη στα εσωτερικά Ελλάδας και Τουρκίας.⁴⁰

Η αντίληψη των ΗΠΑ για το ότι οι δύο χώρες συνυπολογίζονταν μαζί στα αμερικανικά σχέδια, αποδεικνύεται και από το γεγονός ότι από τον πρόεδρο Τρούμαν, ορίστηκε κοινός συντονιστής της αμερικανικής βοήθειας σε Ελλάδα και Τουρκία. Επρόκειτο για τον ειδικό σύμβουλο του Υφυπουργού Εξωτερικών των ΗΠΑ, τον Τζωρτζ Μακ Γκι.⁴¹ Είναι πολύ σημαντικό να αναφερθεί πως η Ελλάδα εκείνα τα χρόνια, θεωρούσε ως κύρια (αν όχι μοναδική) εξωτερική απειλή τις χώρες με τις οποίες γειτνίαζε στα βόρεια (Γιουγκοσλαβία, Αλβανία και Βουλγαρία). Βάσει αυτής της απειλής, η αποσταθεροποίηση του ελληνικού πολιτικού συστήματος θα λάμβανε χώρα μέσω της υποστήριξης της εσωτερικής ανταρσίας, από τις χώρες οι οποίες είχαν πολιτική συγγένεια με την ΕΣΣΔ (κυρίως η Βουλγαρία και η Γιουγκοσλαβία, μέχρι η δεύτερη να διαχωρίσει την πολιτική της από την ΕΣΣΔ).

³⁹Βλ. Κωνσταντίνος Σβολοπουλος. (2014). ό.π., σελ. 239. Ο Κωνσταντίνος Καραμανλής είχε από πριν, υποστηρίξει όχι μόνο της στρατιωτική συνεργασία μεταξύ των συνησπισμένων χωρών, αλλά και τις στενότερες πολιτικές και οικονομικές σχέσεις μεταξύ τους, προκειμένου να διασφαλιστούν η ελευθερία, η δικαιοσύνη και η ευημερία των μελών που συνιστούσαν το «δυτικό μπλοκ».

⁴⁰Βλ. Φωτεινή Τομαή-Κωνσταντοπούλου. (2002). ό.π., σελ. 31.

⁴¹Βλ. Φωτεινή Τομαή-Κωνσταντοπούλου. (2002). ό.π., σελ. 32.

Η απειλή που αντιμετώπιζε η Ελλάδα, συμπλήρωνε άρτια τα αμερικανικά συμφέροντα τα οποία θα ικανοποιούνταν με την πολιτική ανάσχεσης που ακολουθούσε η Ουάσινγκτον έναντι της σοβιετικής επιρροής.

Κεφάλαιο 2ο: Οι σχέσεις Ελλάδας - ΗΠΑ μετά τον Ψυχρό Πόλεμο

1. Η μεταψυχροπολεμική εξωτερική πολιτική των ΗΠΑ

Σημαντική παράμετρος η οποία μπορεί να εξηγήσει σε μεγάλο βαθμό τις σχέσεις Ελλάδας και ΗΠΑ, είναι η ίδια η εξωτερική πολιτική των ΗΠΑ κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου. Ο Κίσινγκερ στο βιβλίο του *«Παγκόσμια Τάξη»*, αναφέρει πως οι ΗΠΑ λόγω των άφθονων πόρων που υπάρχουν στο έδαφός τους και της θωράκισής τους από τους δύο ωκεανούς, θεωρούσαν λίγο ή πολύ πως η άσκηση εξωτερικής πολιτικής ήταν προαιρετική. Σε αντίθεση με άλλα έθνη που διαμόρφωναν συστηματική εξωτερική πολιτική, οι ΗΠΑ δεν αντιλαμβάνονταν την εξωτερική πολιτική σαν συνεχόμενη δραστηριότητα αλλά σαν μια σειρά αντιδράσεων πάνω σε περιστασιακές προκλήσεις. Τόσο κατά τον Α' Π.Π και τον Β' Π.Π αλλά και στον Ψυχρό Πόλεμο, οι ΗΠΑ ανέλαβαν σημαντικές πρωτοβουλίες για τη διαμόρφωση της διεθνούς τάξης. Διαφύλαξαν το βεστφαλιανό σύστημα ισορροπίας δυνάμεων.⁴²

Η συστημική αλλαγή ξεκίνησε κατά τον Γκορμπατσέφ από το Τσέρνομπιλ. Ο Ρώσος ηγέτης είχε κάθε λόγο να προστατεύσει τις εγγενείς αδυναμίες του σοβιετικού μοντέλου πολιτικής και οικονομικής διάρθρωσης το οποίο ξεκίνησε να αναδεικνύει τα τρωτά του σημεία σε σχέση με το αντίστοιχο αμερικανικό, από τότε που ο πρόεδρος Νίξον εγκαινίασε την περίφημη Τριγωνική Διπλωματία, χρησιμοποιώντας τη συνεργασία με την Κίνα, για να φθείρει την ΕΣΣΔ.⁴³ Ο Τζων Κένεντι είχε από την δεκαετία του 1960 προσπαθήσει να εντάξει τον Τρίτο Κόσμο στην διελκυστίνδα του τρόμου μεταξύ ΗΠΑ και ΕΣΣΔ. Για τον Κένεντι, ο Τρίτος Κόσμος αποτελούσε αγκάθι για τη Δύση και έτσι μιμούμενος τις πολιτικές του προκατόχου του Χάρι Τρούμαν και της στρατηγικής της ανάσχεσης του μεγάλου μυαλού της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής, του Τζωρτζ Κίναν, προσπάθησε να αυξήσει με προσεκτικό τρόπο την

⁴² Henry Kissinger. (2014). *Παγκόσμια Τάξη: Σκέψεις γύρω από το χαρακτήρα των εθνών και την πορεία της ιστορίας*, Εκδόσεις Α.Α.Λιβάνη, σελ. 335.

⁴³ Wen-Qing Ngoei. (2017, November). "A Wide Anticommunist Arc": Britain, ASEAN, and Nixon's Triangular Diplomacy, *Diplomatic History*, Volume 41, Issue 5, Pages 903–932, <https://doi.org/10.1093/dh/dhx033>.

αμερικανική επιρροή σε διεθνές επίπεδο. Ο εκδημοκρατισμός της Ευρώπης, σε συνδυασμό με το Σχέδιο Μάρσαλ που ακολούθησε το Δόγμα Τρούμαν, έχτισε ένα τείχος στην κομμουνιστική διείσδυση η οποία περίμενε την προλεταριοποίηση των ευρωπαϊκών λαών την δύσκολη επόμενη μέρα του τέλους του Β'ΠΠ.

Ο Κένεντι επιθύμησε να κάνει ακριβώς το ίδιο, όταν αναγνώρισε πως ο Χρουτσέφ θεωρούσε τον Τρίτο Κόσμο ως τον δούρειο ίππο της ΕΣΣΔ για καθολική επικράτηση του ιδεολογικού, πολιτικού και οικονομικού της συστήματος σε παγκόσμια κλίμακα. Ο Κένεντι πήρε αποστάσεις από τον Ντάλες και το NSC-68 του Πωλ Νίτσε το οποίο βρισκόταν στον αντίποδα της στρατηγικής ανάσχεσης του Τζωρτζ Κίναν. Ο μανιχαϊσμός της σκέψης του Τζων Φόστερ Ντάλες δεν έβρισκε ανταπόκριση στις ιδέες του Κένεντι ο οποίος επένδυσε στην ευμενή ουδετερότητα του Κινήματος των Αδεσμεύτων.⁴⁴ Εδώ είναι χρήσιμο να σημειώσουμε ότι η στρατηγική σκέψη του Πωλ Νίτσε, παρόλο που είχε τεκμηριωμένη λογική, ευθυνόταν κατά κύριο λόγο για το ότι ο Τρίτος Κόσμος συμπεριέλαβε τις ΗΠΑ στις αποικιοκρατικές δυνάμεις, ενώ οι ΗΠΑ δεν ήταν «αποικιοκρατική» δύναμη όπως οι «παλιές δυνάμεις», δηλαδή οι ευρωπαϊκές.

Ο Νίξον έδωσε χώρο στην Κίνα προκειμένου να ηγηθεί του Τρίτου Κόσμου για να μην πέσει αυτός στα χέρια της ΕΣΣΔ. Δε θα ήταν υπερβολικό να σχολιαστεί, το ότι ο Νίξον επανέφερε στην εποχή που προήδρευε, τις επιταγές του Κίναν οι οποίες ήταν βασισμένες στην οικονομία δυνάμεων, στην προσεκτική παρουσία των ΗΠΑ (όπου τα συμφέροντα ήταν κρίσιμα) και στην επένδυση των συμμαχιών. Ο Ρέγκαν αργότερα, ακολουθώντας μια πολιτική έντασης της κούρσας εξοπλισμών έναντι της ΕΣΣΔ, κατάφερε να εξαντλήσει το Σύμφωνο της Βαρσοβίας, το οποίο σαν ώριμο σύκο, άρχισε να καταρρέει από το 1989 έως το 1992 καταρρέοντας τυπικά, επί προεδρίας Τζωρτζ Μπους του πρεσβύτερου. Από εκεί και πέρα, ο κόσμος ήταν πολύ διαφορετικός φέρνοντας μια ιδιότυπη αμηχανία στους Αμερικανούς ιθύνοντες αλλά και έναν ιδιότυπο ενθουσιασμό για τη νέα εποχή που ανέτειλε.

Η αρχή της παγκοσμιοποίησης, υποκατέστησε εν πολλοίς -ίσως και επικοινωνιακά πολλές φορές- τον όρο «μονοπολική στιγμή των ΗΠΑ». Ο Καθηγητής Αντρίου Μπάσεβιτς, στο έργο του *«Αμερικανική Αυτοκρατορία: Πραγματικότητες και Συνέπειες της Αμερικανικής Διπλωματίας»* αναφέρει πως η συναίνεση μεταξύ Ρεπουμπλικανών

⁴⁴ Χαράλαμπος Παπασωτηρίου. (2018). *Η Αμερικανική Πολιτική από τον Φράνκλιν Ρούζβελτ στον Ντόναλντ Τραμπ*, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα, σελ. 244-245.

και Δημοκρατικών στο ζήτημα της νέας αμερικανικής αποστολής που προέκυπτε με το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, ήταν μοναδική. Αυτή η αποστολή ήταν η παγκοσμιοποίηση της οποίας η εποχή θα έφερνε μεγαλύτερη ευημερία στις ΗΠΑ και στον υπόλοιπο κόσμο. Ο «Mc World» όπως ονομάστηκε ο νέος κόσμος ο οποίος υμνήθηκε από τον δημοσιογράφο Φρίντμαν, άνοιγε ευκαιρίες και έδινε αισιοδοξία στο αμερικανικό πολιτικό σύστημα που με αυτόν τον τρόπο, προσπαθούσε να κρατήσει ζεστή την αμερικανική κοινωνία στην προσήλωση των αμερικανικών δεσμεύσεων σε διεθνή κλίμακα, ξορκίζοντας μια επιστροφή του απομονωτισμού μετά το τέλος της πόλωσης που έφερε η κατάρρευση της ΕΣΣΔ.⁴⁵

Από την άλλη πλευρά, ο ενθουσιασμός είχε έντονα συναισθηματικά χαρακτηριστικά τα οποία εν πολλοίς μπορούν να δικαιολογηθούν από την φυσιολογική ελπίδα μιας καλύτερης μέρας, που πάντα επισκέπτεται την ανθρωπότητα μετά από μια περίοδο καταθλιπτική. Η αμηχανία ωστόσο, δεν ήταν τόσο παράδοξη συνοδός του ενθουσιασμού καθώς το άγνωστο πλαισίωνε το γοητευτικό μυστήριο του νέου κόσμου που χρειαζόταν να διαχειριστεί η υπερδύναμη στην δική της, μονοπολική στιγμή. Ήταν αρκετοί εκείνοι οι αξιωματούχοι οι οποίοι πρόωρα νοστάλησαν την δυαδική μορφή του Ψυχρού Πολέμου και την απλή του λειτουργία. Η σταθερότητά του χαλαρού διπολικού μοντέλου, στηριζόταν στην πυρηνική αποτροπή και στον αμοιβαίο σεβασμό των κόκκινων γραμμών μεταξύ των μεγάλων δυνάμεων. Η ορθή και συνετή χρήση της απειλής, όπως ανέλυσε ο Τόμας Σέλινγκ στο «*The Strategy of Conflict*», αρκούσε για να συνεισφέρει στη σταθερότητα του συστήματος.

Οι ΗΠΑ, δεν κατάφεραν να δημιουργήσουν εύκολα το πλαίσιο της νέας παγκόσμιας τάξης πραγμάτων που περιέγραψε ο Τζωρτζ Μπους ο πρεσβύτερος. Η «Καταιγίδα της Ερήμου» στον Κόλπο, αλλά και η Επιχείρηση «Δίκαιος Σκοπός» στον Παναμά, έμοιαζαν περισσότερο σαν μια συνέχεια της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής της περιόδου του Ψυχρού Πολέμου, σε μια μονοπολική στιγμή η οποία αναδείκνυε την παντοδυναμία των ΗΠΑ. Ωστόσο, η έλλειψη περιορισμών που θα βοηθούσαν τις ΗΠΑ να συγκεκριμενοποιήσουν μια στρατηγική για τον 21ο αιώνα, οδήγησε τους ιθύνοντες των ΗΠΑ να αντιληφθούν τη νέα εποχή πολύ μετά τον Πόλεμο της Γιουγκοσλαβίας, κατά την τραγική ημέρα τις 9/11. Ήταν αυτή η έλλειψη περιορισμού που διέθετε εγγενώς το πάλαι ποτέ χαλαρό διπολικό σύστημα, η αιτία της

⁴⁵ Andrew J. Bacevich. (2002). *Αμερικανική Αυτοκρατορία: Πραγματικότητες και Συνέπειες της Αμερικανικής Διπλωματίας*, Εκδόσεις Πανεπιστημίου Μακεδονίας, (Επιστημονική Επιμέλεια: Ηλίας Θέρμος, Μετάφραση: Μαρία Μπαράχου, Επιμέλεια Μετάφρασης: Μαρία Λιοζίδου) σελ. 70-100.

περιπλάνησης των ΗΠΑ για μια δεκαετία, αναζητώντας τη νέα μορφή ηγεσίας που θα ασκούσε σε έναν νέο κόσμο, μια ηγεσία που η Μάντλιν Όλμπράϊτ θεωρούσε αναγκαία.

Για την Ελλάδα, θα ήταν πολύ σημαντικό ακριβώς αυτό: Να μπορεί να κάνει μια ορθή ανάγνωση μιας δύναμης η οποία διαφαινόταν ως δεδομένο ότι θα πρωταγωνιστεί στον 21ο αιώνα. Πρώτη μέριμνα ενός λήπτη απόφασης, οφείλει να είναι η βαθιά αντίληψη της ισχύος του πιθανού του συμμάχου ή ανταγωνιστή του. Αν η δομή του διεθνούς συστήματος είναι η πλατφόρμα πάνω στην οποία αναλύονται και σχεδιάζονται οι καλύτερες δυνατές αντιδράσεις ενός κράτους σε αυτό το σύστημα, τότε η γνώση για τις μεγάλες δυνάμεις οι οποίες αποτελούν τις κολώνες της δομής του διεθνούς συστήματος, συμπληρώνει ένα παζλ το οποίο είναι μεγάλης σπουδαιότητας για τον εθνικό σχεδιασμό. Πώς εκφράζει η υπερδύναμη την ισχύ της σε παγκόσμια κλίμακα; Ποιά είναι τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά που συνθέτουν την αμερικανική προβολή ισχύος; Για να απαντηθούν αυτά τα ερωτήματα πρέπει πρώτα να αναλυθούν οι βασικοί στόχοι των ΗΠΑ σε παγκόσμια κλίμακα.

Οι γεωπολιτικοί στόχοι της υπερδύναμης αναδεικνύονται από την ίδια της την πορεία στο ιστορικό γίνεσθαι. Ο πρώτος στόχος έχει να κάνει με την πλήρη κυριαρχία επί της Βόρειας Αμερικής. Η ασφάλεια μιας χώρας, εξαρτάται από το εγγύς εξωτερικό της και έτσι οι ΗΠΑ επιθυμούν να μην έχουν απειλές από τον Καναδά και από το Μεξικό. Η Μάχη της Νέας Ορλεάνης, στην οποία ο Άντριου Τζάκσον κέρδισε τους Βρετανούς, ίδρυσε ουσιαστικά την οικονομική δύναμη των ΗΠΑ. Το σύστημα των πλωτών ποταμών που ένωνε μια αχανή και πλούσια γεωγραφική περιοχή, πέρασε στα χέρια των ΗΠΑ το 1814. Η λεκάνη του Μισσισιππή δεν απειλήθηκε ποτέ ξανά όταν οι Τεξανοί νίκησαν τους Μεξικανούς στην Μάχη του Αγίου Υακίνθου. Ο δεύτερος γεωπολιτικός στόχος των ΗΠΑ, είναι η εξάλειψη οποιασδήποτε απειλής στο Δυτικό Ημισφαίριο. Πριν οι ΗΠΑ επικρατήσουν στο Δυτικό Ημισφαίριο σε δύο φάσεις, (Α' και Β' Παγκόσμιοι Πόλεμοι) δεν είχαν δεδομένη τη μη εμπλοκή των ευρωπαϊκών δυνάμεων στην Αμερικανική Ήπειρο. Μπορεί η θεία πρόνοια της γεωγραφίας από την πλευρά της Νότιας Αμερικής (η οποία έχει εκατομμύρια τετραγωνικά χιλιόμετρα αδιάβατων εκτάσεων) να προστάτευε τις ΗΠΑ από μια πιθανή χερσαία εισβολή άλλης δύναμης από το Νότο, όμως οι ναυτικές βάσεις ευρωπαϊκών δυνάμεων σε Νότια και Κεντρική Αμερική και Καραϊβική, οδήγησαν τις ΗΠΑ στο Δόγμα Μονρόε. Είναι απειλητική και ασύμβατη με την αμερικανική γεωπολιτική σκέψη οποιαδήποτε ξένη στρατιωτική παρουσία στην Αμερικανική Ήπειρο. Οι σημερινές ανησυχίες των ΗΠΑ για τις σχέσεις Βενεζουέλας με την Κίνα και τη Ρωσία, ή για τα μεγαλεπήβολα

κατασκευαστικά σχέδια της Κίνας στη Νικαράγουα, αποτελούν ένα δείγμα των αμερικανικών ανησυχιών στη Νότια Αμερική.⁴⁶

Ο τρίτος γεωπολιτικός στόχος των ΗΠΑ, αφορά τον έλεγχο των θαλάσσιων περιοχών γύρω από το έδαφός τους ώστε να διατηρηθεί το απρόσβλητο. Αφού το Δόγμα Μονρόε εξασφάλισε την επικράτηση των ΗΠΑ σε όλη την Αμερικανική Ήπειρο, το 1898 οι ΗΠΑ προσάρτησαν την Χαβάη και αυτή η προσάρτηση αρκούσε για να γίνει η Ουάσινγκτον η αδιαφιλονίκητη δύναμη στον Ειρηνικό. Στον Εμφύλιο Πόλεμο, οι ΗΠΑ αγόρασαν την Αλάσκα και έτσι κατάφεραν να ελέγχουν μέρος του Βόρειου Παγωμένου Ωκεανού. Σήμερα, με τον έλεγχο της Αλάσκα, οι ΗΠΑ είναι μέσα στο νέο μεγάλο παιχνίδι που εξελίσσεται γύρω από τον Αρκτικό Κύκλο. Έως το 2030 με την κλιματική αλλαγή να επηρεάζει τους πάγους, τα ύδατα του Βόρειου Πόλου θα είναι πλεύσιμα. Η Κίνα με τη Ρωσία έχουν κάνει μεγάλες επενδύσεις στην περιοχή και οι ΗΠΑ πρόσφατα άνοιξαν τη συζήτηση για πιθανή αγορά της Γροιλανδίας από τη Δανία. Από την πλευρά του Ατλαντικού Ωκεανού, οι Αμερικανοί κατάφεραν να τον φέρουν πλήρως υπό τον έλεγχό τους, όταν οι Βρετανοί αναγκάστηκαν στον Β' Π.Π να μειώσουν την δύναμή τους, και η ταυτόχρονη αύξηση της αμερικανικής στρατιωτικής ισχύος, οδήγησε τις ΗΠΑ στο να κυριαρχήσουν. Η κρίση της Κούβας, εν πολλοίς είχε τις ρίζες του στον αμερικανικό φόβο για πιθανή δημιουργία μιας τρύπας στο μαλακό υπογάστριο των ΗΠΑ. Η αποφυγή του ναυτικού αποκλεισμού, είναι η πρώτη μέριμνα των ΗΠΑ αναφορικά με την Αμερικανική Ήπειρο αλλά και το Δυτικό Ημισφαίριο. Ταυτόχρονα, μια εξασφάλιση του απρόσβλητου, βελτιώνει την πρόσβαση των ΗΠΑ στις αγορές και της Ευρώπης και της Ασίας, καθιστώντας την Ουάσινγκτον συντονίστρια του διεθνούς εμπορίου. Η τέταρτη γεωπολιτική επιδίωξη των ΗΠΑ, αφορά την επικράτηση της αμερικανικής ισχύος επί των δύο ωκεανών. Μια τέτοια επικράτηση δίνει στις ΗΠΑ τη μεγαλύτερη δυνατή ασφάλεια αλλά και τον έλεγχο των θαλασσίων οδών στις οποίες διεξάγεται περίπου το 90% του παγκόσμιου εμπορίου. Από το τέλος του Β' Π.Π και μετά, κανείς δεν μπορεί να κάνει τίποτε στους ωκεανούς χωρίς την άδεια των ΗΠΑ. Από τον Περσικό Κόλπο ως την Καραϊβική και από εκεί στη Νότια Σινική Θάλασσα, οι ΗΠΑ παρακολουθούν την διεξαγωγή του εμπορίου. Καμία δύναμη ποτέ στην ιστορία δεν κατάφερε να ελέγχει σε τέτοιο βαθμό τις θάλασσες. Το Αμερικανικό Πολεμικό Ναυτικό είναι πανίσχυρο και αποτελεί το κύριο εργαλείο (μαζί με τις βάσεις απανταχού της γης που διευκολύνουν αμερικανικά

⁴⁶ Τζωρτζ Φρίντμαν. (2009). *Τα Επόμενα 100 Χρόνια*, Εκδόσεις Ενάλιος, Αθήνα.

συμφέροντα) για να επιτευχθεί ο κύριος γεωπολιτικός στόχος των ΗΠΑ που είναι ο έλεγχος των ωκεανών.

Ο τελευταίος γεωπολιτικός στόχος που επιχειρείται να επιτευχθεί από τις ΗΠΑ, είναι η αποτροπή εμφάνισης οποιασδήποτε άλλης δύναμης ικανής να απειλήσει την παγκόσμια ναυτική ισχύ τους. Οι ΗΠΑ, σύμφωνα με τον Τζωρτζ Φρίντμαν, εφαρμόζουν δύο απλές στρατηγικές για να αποτρέψουν άλλες δυνάμεις από το να ανταγωνιστούν το αμερικανικό Πολεμικό Ναυτικό και την παγκόσμια προβολή ισχύος του. Η πρώτη συνιστά το «καρότο». Οι ΗΠΑ δημιουργούν κίνητρα στις άλλες δυνάμεις παρέχοντάς τους ελεύθερη πρόσβαση στις θάλασσες και έτσι ως «free riders», δεν έχουν συμφέρον να δαπανήσουν τεράστια ποσά για να δημιουργήσουν ναυτικές δυνάμεις. Η άλλη στρατηγική συνιστά το «μαστίγιο». Οι Αμερικανοί έχουν κάθε συμφέρον να εγκλωβίζουν δυνάμεις που έχουν την ικανότητα και την πολιτική βούληση να μετατρέψουν την οικονομική τους ισχύ σε πολιτικο-στρατιωτική, (και ιδιαίτερα στη δημιουργία ισχυρών στόλων) ωθώντας τις, στο να ανταγωνίζονται η μία την άλλη σε χερσαίες συγκρούσεις προκειμένου να μην έχουν τους απαραίτητους πόρους για να οικοδομήσουν ναυτική ισχύ ικανή, να απειλήσει την κυριαρχία των ΗΠΑ πάνω στα κύματα. Η Ευρασία είναι η περιοχή εκείνη η οποία μπορεί να αναδείξει κάποιον περιφερειακό ηγεμόνα ο οποίος θα είναι μετά σε θέση, (με τη δημιουργία ισχυρού ναυτικού) να διεκδικήσει την πρωτοκαθεδρία στις διεθνείς υποθέσεις. Μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, οι ΗΠΑ έδωσαν σημασία στην αποτροπή μικρότερων περιφερειακών δυνάμεων (σε σχέση με την πρώην ΕΣΣΔ) από το να αποκτήσουν ισχυρά ερείσματα στις θάλασσες. Τόσο ο Πόλεμος του Κόλπου όσο και ο Πόλεμος της Γιουγκοσλαβίας, είχαν στόχο την αποτροπή επίτευξης μιας περιφερειακής ηγεμονίας από το Ιράκ στη Μέση Ανατολή και από την Σερβία στα Βαλκάνια, αντίστοιχα. Στο Αφγανιστάν και στο Ιράκ, οι ΗΠΑ επιδίωξαν με επεμβάσεις να εμποδίσουν ισλαμικές τρομοκρατικές ομάδες με μεγάλο έρεισμα στον ισλαμικό κόσμο, (όπως η Αλ Καϊντα) να δημιουργήσουν κάποιο Χαλιφάτο που θα ομογενοποιούσε τον ισλαμικό κόσμο. Η σταθερότητα μιας περιοχής, αποτελεί την πρώτη συνθήκη για την ανάδυση ενός επίδοξου περιφερειακού ηγεμόνα ο οποίος θα μειώσει την επιρροή των ΗΠΑ και που θα προσπαθήσει μετά, να αναθεωρήσει συνολικά το διεθνές status quo. Οι ΗΠΑ σύμφωνα με τον Τζωρτζ Φρίντμαν, προχώρησαν σε όλες τις παραπάνω επεμβάσεις, με στόχο την αποτροπή καταστάσεων που θα έθεταν εν αμφιβόλω την πρωτοκαθεδρία των ΗΠΑ στη διεθνή πολιτική. Οι ΗΠΑ συνιστούν με άλλα λόγια, τη συντηρητική δύναμη

του status quo του διεθνούς συστήματος.⁴⁷

Κατά τη διάρκεια της μονοπολικής στιγμής των ΗΠΑ, όσες επεμβάσεις που αναφέρθηκαν και έγιναν από πλευράς τους, η ανάδυση της κινεζικής ισχύος εξελισσόταν. Στο τέλος της δεκαετίας του 1980' οι ΗΠΑ θεωρούσαν πως μια δυνητική απειλή μπορούσε να έλθει από την Ιαπωνία. Όμως η Ιαπωνία δεν διέθετε και δεν διαθέτει τους απαραίτητους συντελεστές ισχύος για να αναθεωρήσει το status quo. Σε αντίθεση με την Ιαπωνία, η Κίνα πέτυχε αξιοσημείωτη πρόοδο η οποία λόγω του γεωπολιτικού της δυναμικού, ήταν δυνατόν να απειλήσει την αμερικανική πρωτοκαθεδρία. Ήταν και παραμένουν αρκετοί στις ΗΠΑ, (αναλυτές, ακαδημαϊκοί, σύμβουλοι και επαγγελματίες πολιτικοί) που στην Κίνα βλέπουν το αμερικανικό παρελθόν του 19ου αιώνα, κυρίως στο πώς μια χώρα μετατρέπεται σταδιακά σε ναυτική δύναμη. Ο νέος κόσμος ο οποίος ανέτειλε μετά τον Ψυχρό Πόλεμο, είχε εν πολλοίς τις ανησυχίες που συνόψιζε ο Τάρνοφ και ονομάστηκε «Tarnoff's Taboo». Ο Πήτερ Τάρνοφ, ήταν αξιωματούχος της κυβέρνησης Κλίντον και το 1993 σε μια κλειστή ενημέρωση δημοσιογράφων η οποία έγινε τελικά πρωτοσέλιδο, ανέφερε πως οι ΗΠΑ δεν έχουν την απαραίτητη ισχύ για να αντιμετωπίσουν τις προκλήσεις στο νέο κόσμο που διαμορφωνόταν, τουλάχιστον στο προβλεπτό μέλλον που υπολόγιζε ο Τάρνοφ. Αυτές οι δηλώσεις του, τον οδήγησαν στην αποπομπή του.⁴⁸ Η ανησυχία των ΗΠΑ μπροστά στο άγνωστο που περιέβαλλε τον μεταψυχροπολεμικό κόσμο, οδήγησε τους Αμερικανούς αξιωματούχους στην προσπάθεια διατήρησης του φίλα προσκείμενου στην Ουάσινγκτον status quo, μέσα από την παγκοσμιοποίηση η οποία θα διαίωνιζε την αμερικανική κυριαρχία. Οι έντονες αναφορές των αξιωματούχων και των προέδρων των ΗΠΑ (ειδικά του Μπους του πρεσβύτερου και του διαδόχου του, Κλίντον) στις οικονομικές αρετές αυτής της παγκοσμιοποίησης, είχαν ασφαλώς και έναν εσωτερικής πολιτικής στόχο να πετύχουν εκτός από τους προφανείς στόχους εξωτερικής πολιτικής. Την προσπάθεια πίεσης της αμερικανικής κοινής γνώμης ώστε να μην πισωγυρίσει σε απομονωτικές τάσεις. Σε επετειακό λόγο του ο Μπους ο πρεσβύτερος για το Περλ Χάρμπορ, άδραξε την ευκαιρία να κατηγορήσει τον απομονωτισμό για κάθε τραγωδία που προήλθε από τη διεθνή αρένα και που πλήγωσε τις ΗΠΑ.⁴⁹

Ο κόσμος στον οποίον κλήθηκαν για να ηγηθούν οι ΗΠΑ, έτσι όπως αυτός

⁴⁷ Τζωρτζ Φρίντμαν. (2009). *ibid.*, σελ. 74-82.

⁴⁸ Andrew J. Bacevich. (2002). *ibid.*, σελ. 74.

⁴⁹ Andrew J. Bacevich. (2002). *ibid.*, σελ. 125-130.

προέκυψε από το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, ήταν αρκετά περίπλοκος. Ο Κίσινγκερ στο βιβλίο του *«Παγκόσμια Τάξη: Σκέψεις γύρω από το χαρακτήρα των εθνών και την πορεία της ιστορίας»*, αναφέρεται σε μια συνάντηση που είχε ως φοιτητής με τον Χάρι Τρούμαν. Όταν τον ρώτησε ποιό πίστευε ότι ήταν το μεγαλύτερο επίτευγμα της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής επί της δικής του προεδρίας, εκείνος απάντησε πως *«κερδίσαμε τους αντιπάλους μας και μετά τους επανεντάξαμε στο σύστημα»*.⁵⁰ Αυτή ήταν μια ομοιότητα για την Αμερική του τέλους του Ψυχρού Πολέμου και των προκλήσεων που ανέτειλαν μετά την κατάρρευση της ΕΣΣΔ. Ένας πολύπλοκος και αλληλεξαρτώμενος κόσμος, αναζητούσε μια νέα τάξη. Παρόλα αυτά, τα διλήμματα για τις ΗΠΑ ήταν αρκετά. Η απροθυμία πάλευε ακόμη με τον διεθνισμό, βέβαια με άλλους όρους. Η άνοδος μιας άλλης μορφής της αμερικανικής κοινωνίας, η οποία αναζητούσε ολοένα και περισσότερη ατομική ευημερία, επηρέασε αρκετά την πολιτική ελίτ των ΗΠΑ αναφορικά με τον σχεδιασμό της επόμενης μέρας στα θέματα της εξωτερικής πολιτικής. Το αφήγημα μιας παγκοσμιοποίησης η οποία θα έφερνε τη μεγαλύτερη δυνατή ευημερία, υιοθετήθηκε εύκολα και από τα δύο κόμματα. Στο κομμάτι της επανένταξης όλων εκείνων των χωρών που κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου βρίσκονταν ανατολικά των συνόρων των δύο κόσμων, οι ΗΠΑ προσπάθησαν να εντάξουν τις χώρες αυτές τις δυτικές δομές. Μια από τις πρώτες «μάχες» που δόθηκαν μεταξύ εκείνων που πίστευαν στην άποψη της Μάντλιν Ολμπραϊτ για αμερικανική ηγεσία στο νέο κόσμο, και σε εκείνους που ήταν μάλλον νοσταλγοί της απροθυμίας περαιτέρω ανάμειξης των ΗΠΑ στη διεθνή πολιτική, ήταν για την επέκταση ή όχι του NATO. Τα επιχειρήματα υπέρ και κατά, βασάνισαν αρκετά την αμερικανική εξωτερική πολιτική τόσο σε επίπεδο πολιτικού ρεαλισμού (για το αν η Ρωσία θα στραγγαλιζόταν από μια περικύκλωσή της από το NATO και αυτός ο στραγγαλισμός αν θα την οδηγούσε σε επιθετικές ενέργειες) και ιδεαλισμού (για το αν η Αμερική έπρεπε να φέρεται με όρους πολιτικής ισχύος στο νέο κόσμο).⁵¹

Η ενίσχυση της πολεμερούς διπλωματίας και της κοινωνικοποίησης των πρώην δορυφόρων της ΕΣΣΔ, η ένταξη του Τρίτου Κόσμου στη διεθνή οικονομική δραστηριότητα, η εξάλειξη της διασποράς των πυρηνικών όπλων και η πάταξη του οργανωμένου εγκλήματος και της διεθνούς τρομοκρατίας ήταν ορισμένες από τις νέες

⁵⁰ Henry Kissinger. (2014). *ibid.*, σελ.13.

⁵¹ Robert Jackson-Georg Sorensen. (2006). *Θεωρία και Μεθοδολογία των Διεθνών Σχέσεων: Η Σύγχρονη Συζήτηση*, Εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα, σελ. 144-150.

προκλήσεις των ΗΠΑ. Ο Σάμιουελ Χάντινγκτον, ορίζει το διεθνές σύστημα που αναδύθηκε με το τέλος του Ψυχρού Πολέμου ως «μονο-πολυπολικό υβρίδιο». Σε αυτό το σύστημα κατά τον Χάντινγκτον, υπήρχε μόνο μια υπερδύναμη (οι ΗΠΑ) αλλά και άλλες μεγάλες δυνάμεις. Πολυπολικό δεν μπορούσε να είναι υπό την έννοια και ορισμό που δόθηκαν παραπάνω, λόγω της τεράστιας ανισορροπίας ισχύος μεταξύ της υπερδύναμης και των άλλων δυνάμεων. Από την άλλη, δεν μπορούσε να χαρακτηριστεί ως μονοπολικό καθώς υπήρχαν και άλλες δυνάμεις. Η εκμετάλλευση των κενών που άφησε η κατάρρευση της ΕΣΣΔ, ήταν η πρόταση του Μπρεζίνσκι στο έργο *«Η Μεγάλη Σκακιέρα»*. Ο Πόλεμος της Γιουγκοσλαβίας, σηματοδότησε τη νέα αρχιτεκτονική ασφαλείας στην περιοχή της Ανατολικής Ευρώπης. Η Ελλάδα, είχε να παίξει σημαντικό ρόλο σε αυτήν τη νέα γεωπολιτική πραγματικότητα. Στον Πόλεμο της Γιουγκοσλαβίας, συγκρούστηκαν πάλι η σχολή του παρεμβατισμού και η σχολή της απροθυμίας. Μέσα σε αυτόν τον πόλεμο, προέκυψαν και άλλα ερωτήματα για το κατά πόσον έπρεπε η Ευρώπη ως Ε.Ε να αναλάβει της ευθύνες της επί της Γηραιάς Ηπείρου και σε θέματα ασφάλειας και άμυνας. Η χειραφέτηση της Ευρώπης από τον πάλαι ποτέ εναγκαλισμό της με τις ΗΠΑ, σύμφωνα με τον Τσαρλς Κάπτσαν, αναλυτή και σύμβουλο του Κλίντον, αποτέλεσε την σχιζοφρένεια των ΗΠΑ σχετικά με την ευρωπαϊκή της πολιτική.⁵²

Με άλλα λόγια, η αμερικανική εξωτερική πολιτική ήταν ρεαλιστική κατά την πρώτη περίοδο της μεταψυχροπολεμικής εποχής και προσπαθούσε όπου αυτό κατέστη δυνατό να εναρμονίζεται με τις εσωτερικές επιταγές της αμερικανικής κοινής γνώμης η οποία σύμφωνα με τον Τζέιμς Κάρβιλ το 1993, υπάκουε στο σκλόγαν «Προέχει η οικονομία, ανόητε!». Η διεύρυνση του ΝΑΤΟ και η επέκτασή του, αποτέλεσαν βασικές αρχές των ΗΠΑ όπως και το άνοιγμα των αγορών στον κόσμο. Η αγορά της Κίνας, ήταν πολύ σπουδαία για τις ΗΠΑ και έτσι πήραν την απόφαση να αρκεστούν σε κάποιες δηλώσεις προτροπής της Κίνας για να προχωρήσει σε εκδημοκρατισμό και σε σεβασμό των ανθρώπινων δικαιωμάτων. Ο Ρίτσαρντ Χάας, παραθέτει διάλεξη του Άρθουρ Ρος που έγινε στις 22 Απριλίου του 2002. Σε αυτήν τη διάλεξη, παραδέχεται ο Ρος πως η μεταβατική περίοδος η οποία μεσολάβησε από την κατάρρευση της ΕΣΣΔ έως και την 9/11, ήταν μια περίοδος που οι ΗΠΑ έκαναν ένα βήμα μπροστά και ένα βήμα πίσω. Η αμερικανική εξωτερική πολιτική ήταν ασαφής, παρόλο που οι συνθήκες ήταν ευνοϊκές

⁵² Charles Kupchan. (2007). *Το Τέλος της Αμερικανικής Εποχής*, Εκδόσεις Λιβάνη, Αθήνα, σελ. 236-304. Ο Kupchan περιγράφει την τραγωδία των σχέσεων ΗΠΑ και Ε.Ε., δίνοντας το στίγμα όσων θα ακολουθούσαν και τα οποία φάνταζαν αδιανόητα για τις ευρωατλαντικές σχέσεις που θεωρούνταν δεδομένα καλές αλλά και πάντα συμπληρωματικές, τουλάχιστον κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου αλλά και κατά τη διάρκεια της περίφημης μονοπολικής στιγμής.

για τον επαναπροσδιορισμό της. Το NATO επεκτάθηκε, η Ευρώπη σταθεροποιήθηκε και οι ΗΠΑ γνώριζαν το απόγειο μιας ανεπανάληπτης στην ιστορία θέσης ισχύος.⁵³ Για την αποφυγή οποιασδήποτε παρεξήγησης, αυτό δε σημαίνει πως τα όποια λάθη της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής σε σχέση με την προώθηση των διμερών σχέσεων με τις ΗΠΑ, οφείλονται στην αμερικανική ασάφεια της εξωτερικής πολιτικής κατά την μονοπολική τους στιγμή.

Ωστόσο ο Κίσινγκερ στο έργο, «*Παγκόσμια Τάξη*» αναφέρθηκε και στα παράδοξα της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής λέγοντας πως το Πνεύμα της Θρησκείας και το Πνεύμα της Ελευθερίας, συνυπάρχουν στην αμερικανική σκέψη και δε θεωρούνται διακριτά χαρακτηριστικά όπως στην Ευρώπη (μεταφέροντας την άποψη του Αλέξις Ντε Τόκεβιλ το 1830). «...*Ασκήσε καθοριστική επιρροή σε ιστορικά γεγονότα, αρνούμενη όμως ότι είχε ως κίνητρο το εθνικό της συμφέρον και εξελίχθηκε σε υπερδύναμη, ενώ διακήρυττε πως δεν είχε καμία πρόθεση να ασκήσει πολιτική ισχύος*».⁵⁴ Η προηγούμενη φράση, περιγράφει την διαχρονική της αμφιταλάντευση των ΗΠΑ σχετικά με τον διεθνή της ρόλο. Ωστόσο ο παρεμβατισμός των ΗΠΑ στον κόσμο, όταν αυτός λαμβάνει χώρα, έχει χαρακτήρα εξαγωγής των αμερικανικών αξιών σα να είναι οικουμενικές. Η δημοκρατία, η ελευθερία, η ευημερία αποτελούν βασικά πρίσματα μέσα από τα οποία ατενίζουν τον κόσμο οι ΗΠΑ. Αυτό είναι ένας υπαινιγμός ταυτόχρονα, ότι όποια κυβέρνηση άλλης χώρας δε λειτουργεί με βάση αυτές τις αρχές, δεν έχει ισχυρή νομιμοποίηση ή είναι μεταβατική και κάποια στιγμή στο μέλλον θα συμπορευτεί με αυτές.

Στην Ελλάδα από την περίφημη Έκθεση Πόρτερ, μπορούμε να θυμηθούμε τις αξίες βάσει των οποίων κρινόταν τότε η ελληνική πολιτική ελίτ. Το Δόγμα Τρούμαν αλλά και το Σχέδιο Μάρσαλ, ήταν εμποτισμένα με την οικουμενικότητα των αμερικανικών αξιών που όφειλαν να μεταλαμπαδευτούν στον κόσμο για να διασωθούν οι ελεύθερες χώρες από τον κομμουνισμό. Αρκετές εκθέσεις που έγιναν από το αμερικανικό υπουργείο Εξωτερικών αρκετά μετά, είχαν έντονο «διδασκτικό» χαρακτήρα για την Ελλάδα, η οποία αντιμετώπιζε ζητήματα εγχώριας τρομοκρατίας. Στο επίπεδο αξιών, υπήρχε ζήτημα και στον Πόλεμο της Γιουγκοσλαβίας, όπου η ελληνική κοινή γνώμη πήρε το μέρος της Σερβίας και του Μιλόσεβιτς. Το μεγάλο θέμα

⁵³ Richard N. Haas. (2002, April 22). *Defining U.S. Foreign Policy in a Post-Post-Cold War World*, "U.S. Department of State Archive", The 2002 Arthur Ross Lecture, Remarks to Foreign Policy Association, New York, posted on: <https://2001-2009.state.gov/s/p/rem/9632.htm> .

⁵⁴ Henry Kissinger. (2014). *ibid.*, p. 331-33.

που ανέκλυψε με τον Οτσαλάν, είχε επίσης σχέση με το πώς θεωρούσαν οι Αμερικανοί την τρομοκρατία και το τί περίμεναν από μια χώρα σύμμαχο όπως η Ελλάδα.

Τα ζητήματα που αφορούσαν την τρομοκρατία, απέκτησαν άλλη βάση από την 9/11 και μετά. Η μονοπολική στιγμή των ΗΠΑ ουσιαστικά ολοκληρωνόταν με την τραγωδία που έλαβε χώρα εντός αμερικανικών συνόρων. Το απρόσβλητο που οι ωκεανοί κατοχύρωναν στις ΗΠΑ, κατέρρευσε εκείνη τη μέρα. Ο στόχος της καταπολέμησης της τρομοκρατίας και η αντιμετώπιση των ασύμμετρων απειλών που έφερνε μαζί της η παγκοσμιοποίηση, έγιναν οι στόχοι της αμερικανικής κυβέρνησης κατά την περίοδο Μπους του νεότερου. Οι ΗΠΑ κηρύσσοντας τον πόλεμο κατά της τρομοκρατίας, αναζήτησαν συμμάχους και σε κάθε τόνο, διακήρυξαν πως όποιοι δεν είναι μαζί τους είναι εναντίον τους. Ο μανιχαϊστικός τρόπος θέσης του διλήμματος σε συνδυασμό με τις μονομερείς ενέργειες σε Ιράκ και Αφγανιστάν, αποτέλεσαν τη μαγιά της ανάδυσης ενός νέου συστήματος. Η αμερικανική εισβολή στο Ιράκ ήταν το πρώτο σοβαρό ρήγμα μεταξύ ΗΠΑ και Ε.Ε. Η Ε.Ε δια στόματος Γαλλίας και Γερμανίας, ήθελαν να δώσουν χώρο στη διεθνή διπλωματία όμως οι αμερικανικές ανάγκες μετά την 9/11 όριζαν άλλες πολιτικές. Η αμερικανική εξωτερική πολιτική παραδοσιακά βάδιζε ανάμεσα στον παρεμβατισμό, στον μονομερισμό και στον απομονωτισμό. Ο Τσαρλς Κάπτσαν στο βιβλίο του *«Το τέλος της Αμερικανικής Εποχής: Η Εξωτερική Πολιτική των ΗΠΑ και η Γεωπολιτική του 21ου Αιώνα»*, αναφέρει την ανάγκη των ΗΠΑ για την αναζήτηση ενός ισορροπημένου διεθνισμού.⁵⁵ Ο Στέφεν Σεστάνοβιτς σε διάλεξή του στο Πανεπιστήμιο Κολούμπια το 2007 ανέφερε τις αντιφάσεις της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής οι οποίες έχουν μεγάλη αξία για έναν μελετητή τόσο της αμερικανικής διπλωματίας, όσο και των ελληνοαμερικανικών σχέσεων. Ο Σεστάνοβιτς αναφέρει πως υπάρχουν έξι διφυή χαρακτηριστικά της αμερικανικής πολιτικής (dualities): Πρώτον, οι ΗΠΑ έχουν τον πιο ισχυρό στρατό στον κόσμο και ταυτόχρονα το μεγαλύτερο πολιτικό προσωπικό εντός αυτού σε σύγκριση με οποιαδήποτε άλλη χώρα. Δεύτερον, έχουν πολύ ισχυρή θεσμικά τη θέση του προέδρου όμως ταυτόχρονα, τους περισσότερους περιορισμούς (από το Κογκρέσο). Τρίτον, οι ΗΠΑ με ζέση δημιούργησαν τους διεθνείς πολυμερείς θεσμούς αλλά ταυτόχρονα, προσπαθούν να περιορίσουν την επιρροή τους πάνω στην αμερικανική εξωτερική πολιτική (προστασία μονομερισμού). Τέταρτον, ασκούν μια εξωτερική πολιτική που

⁵⁵ Charles Kupchan. (2007). *ibid.* Πρόκειται για το κεντρικό επιχείρημα του συγκεκριμένου έργου. Είναι πολύ σημαντικό για την Ελλάδα να κατανοήσει όσο καλύτερα γίνεται τις πολλές διαστάσεις της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής στον 21^ο αιώνα.

επηρεάζεται από ιδεολογίες, αλλά μπορεί να γίνει εξαιρετικά κυνική και ρεαλιστική αν χρειαστεί. Πέμπτον, οι ΗΠΑ αποτελούν τον πιο ένθερμο υποστηρικτή του ελεύθερου εμπορίου αλλά ταυτόχρονα έχουν τεράστια επιρροή από πολλά μικρά προστατευτικά λόμπις. Τέλος, άλλοτε οι ΗΠΑ λειτουργούν υπέρ των διεθνών συμφερόντων των αμερικανικών εταιρειών και άλλοτε τα υπονομεύουν.⁵⁶

Ο Τόμας Κέϊν στο «*Theoretical Roots of U.S. Foreign Policy: Machiavelli and American Unilateralism*», αναφέρει τη μακρά παράδοση μονομερισμού των ΗΠΑ, που κατά την περίοδο της μονοπολικής στιγμής τους, ήταν εύλογο να επανέλθει.⁵⁷ Το χάσμα στις ευρωαμερικανικές σχέσεις άρχισε να βαθαίνει καθώς η Ε.Ε επιθυμούσε να γίνει μια περιοχή ευημερίας η οποία θα χτίζει συνεχώς αυτό που ξεκίνησε το 1952 και το 1957 με την ΕΚΑΧ και τη Συνθήκη της Ρώμης αντίστοιχα. Το διεθνές κυνήγι ισλαμιστών φονταμενταλιστών έμοιαζε ακατόρθωτο για την Ευρώπη αλλά και για Αμερικανούς στοχαστές της εξωτερικής πολιτικής. Ο Τζων Μερσχαϊμερ, και πολλοί ακόμη ρεαλιστές στοχαστές, είχαν αντιδράσει έντονα με την απόφαση της αμερικανικής κυβέρνησης για εισβολή στο Ιράκ. Η υπερέκταση επιταχύνει την παρακμή και οι ΗΠΑ δε θα έπρεπε να υιοθετήσουν την πολιτική της περιπέτειας (Adventurism). Ωστόσο, παράλληλα με την ανάδυση της ισλαμικής τρομοκρατίας, άλλοι πόλοι είχαν αρχίσει να αναδύονται σταδιακά, ήδη κατά τη διάρκεια της μονοπολικής στιγμής των ΗΠΑ. Η ανασυγκρότηση της Ρωσίας, η οποία με τον Πούτιν στην κυβέρνηση από το 2000, προσπαθούσε να συνέλθει από το σοκ της τριετίας 1989-1992, αλλά κυρίως η ραγδαία άνοδος της Κίνας, σηματοδοτούσαν από μόνες τους μια νέα εποχή. Το 2001, ο Μπρεζίνσκι στο «*The Geostrategic Triad: Living with China, Russia and Europe*», μελέτησε τα τρίγωνα σχέσεων μεταξύ των ΗΠΑ και των άλλων δυνάμεων που θα πρωταγωνιστούσαν στον 21ο αιώνα. Μπορεί αρκετές προβλέψεις του όπως για την Κίνα, (την αναφέρει ως ούτε φιλική, ούτε εχθρική) να μην βρίσκουν σήμερα ανταπόκριση στην πραγματικότητα, όμως σίγουρα προέβλεψαν εύστοχα έναν πολυπολικό κόσμο, ή όπως ονόμαζε ο Χάτινγκτον, «τριπολικό»⁵⁸.

Το ρήγμα των σχέσεων μεταξύ ΗΠΑ και Ε.Ε επιτάχυνε τις συζητήσεις εντός

⁵⁶ Stephen Sestanovich. (2007, October 1). "American Foreign Policy in Historical Perspective", Course number U6800 title: Conceptual Foundations of International Politics School: School of International and Public Affairs.

⁵⁷ Thomas Kane. (2006, September 27). *Theoretical Roots of US Foreign Policy: Machiavelli and American Unilateralism*, Routledge: Taylor & Francis Group. Το κεντρικό επιχείρημα του έργου του Kane.

⁵⁸ Zbigniew Brzezinski. (2000, December 18). *The Geostrategic Triad: Living with China, Europe, and Russia*, CSIS.

της Ε.Ε για χειραφέτηση των Βρυξελλών. Στην Ευρώπη θεωρούσαν, (πλην της Μεγάλης Βρετανίας, της Ιταλίας, της Ισπανίας και της Πορτογαλίας που συμμετείχαν ενεργά στον ατλαντικό άξονα εναντίον της ισλαμικής τρομοκρατίας) ότι οι νέες περιπέτειες των ΗΠΑ στον κόσμο θα έφερναν αρκετά προβλήματα ασφαλείας στην Ε.Ε. Η επίκληση της Ευρώπης στην πολυμερή διπλωματία και στην χρήση των διεθνών θεσμών και καθεστώτων, (που οι ίδιες οι ΗΠΑ οικοδόμησαν) και η πρόσκληση στις ΗΠΑ να αποφύγουν μονομερείς κινήσεις, δεν βρήκαν ανταπόκριση από τις ΗΠΑ οι οποίες ήθελαν να τιμωρήσουν παραδειγματικά χώρες που υπέθαλπταν την ισλαμική τρομοκρατία. Η ιερή εκδίκηση που έχει την έδρα της στην τζακσονική σχολή σκέψης, είχε γίνει κυρίαρχη πολιτική για την Ουάσινγκτον. Οι συζητήσεις γύρω από τους λόγους για τους οποίους οι ΗΠΑ στράφηκαν στον μονομερισμό, έχουν δώσει αρκετές αιτίες γι' αυτήν τη στροφή. Δεν είναι μόνο η οπτική του Τζωρτζ Φρίντμαν η οποία παρατέθηκε παραπάνω και αφορά την προσπάθεια των ΗΠΑ για αποτροπή μιας δημιουργίας ενός ισλαμικού πόλου. Αρκετοί ήταν εκείνοι που υποστήριζαν ότι οι ΗΠΑ σε Ιράκ και Αφγανιστάν, αναζήτησαν την πρώτη αποτροπή της κινεζικής επέκτασης προς Δυσμάς. Ταυτόχρονα, οι ΗΠΑ περικύκλωναν με αυτόν τον τρόπο το Ιράν. Στο τέλος, η αποτροπή σύνδεσης του Ιράν με την Κίνα ήταν αναπόφευκτη στον αμερικανικό σχεδιασμό. Σε ό,τι αφορά το ΝΑΤΟ, το πρόβλημα συνοχής της αμυντικής συμμαχίας η οποία είχε βγει νικήτρια από τον Ψυχρό Πόλεμο, άρχισε να διαφαίνεται μέσα από το ρήγμα των σχέσεων ΗΠΑ και Ε.Ε. Στο ΝΑΤΟ τα περισσότερα κράτη-μέλη είναι ευρωπαϊκά και οι σχέσεις μεταξύ ΝΑΤΟ και ΕΕ, ήταν μέχρι τότε σχεδόν ταυτόσημες καθώς το ΝΑΤΟ είχε επιβάτες ως «free riders» τα κράτη της Ε.Ε. Διεύρυνση ΝΑΤΟ και Ε.Ε ήταν σχεδόν παράλληλη λίγο καιρό πριν την τραγωδία της 9/11.

Η συστημική αλλαγή έφερε τις ΗΠΑ στο να έχουν στόχους αρκετά διαφοροποιημένους σε σχέση με αυτούς που καλούνταν να επιτύχουν κατά την περίοδο του Ψυχρού Πολέμου. Είναι πολύ σημαντικό από ελληνικής πλευράς να αποδελτιώσουμε την αμερικανική εξωτερική πολιτική μετά τον Ψυχρό Πόλεμο. Πρώτον, να μπορούμε να αναγνωρίσουμε τις τρεις διαφορετικές προσεγγίσεις που γεννήθηκαν στις ΗΠΑ μετά την κατέρρευση της ΕΣΣΔ. Δεύτερον, να αντιληφθούμε τις νέες προτεραιότητες που τέθηκαν από τις ΗΠΑ. Τρίτον, χρειάζεται να έχουμε ως σημαντικό οδηγό για την ερμηνεία της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής τις εξελίξεις της αμερικανικής κοινωνίας.

Στις ΗΠΑ, μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου αναδείχθηκαν τρεις τάσεις

αναφορικά με την πορεία που θα έπρεπε να ακολουθήσει η Ουάσινγκτον στο πώς θα διαχειρίζεται τις διεθνείς υποθέσεις και ποιόν ρόλο θα έχει. Η πρώτη τάση προσπαθούσε να πείσει την πολιτική ελίτ των ΗΠΑ για την υιοθέτηση μιας εξωτερικής πολιτικής, που θα φέρνει τις ΗΠΑ ως πρώτες μεταξύ ίσων και την προώθηση ενός ιεραρχικού μοντέλου ισχύος. Σε αυτήν τη σχολή, ανήκουν οι Κίσινγκερ, Χάντιγκτον, Άμπσαϊρ και Γουόλτζ. Ο επιλεκτικός παρεμβατισμός (selective engagement) αποτελεί ουσιαστικά προϊόν του Χαμιλτονισμού, που είναι η ρεαλιστική εκδοχή της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής. Στα έργα τους, οι παραπάνω στοχαστές, έχουν δείξει πως ο κίνδυνος της υπερέκτασης (overstretch) μπορεί να φέρει δεινά στην αμερικανική εξωτερική πολιτική. Αυτός ο επιλεκτικός παρεμβατισμός, δεν αφορά μόνο τις περιοχές στις οποίες οι ΗΠΑ θα επέλεγαν αν θα επέμβουν ή όχι. Δεν έχει μόνο γεωγραφικά κριτήρια πάνω στα οποία θα λαμβάνει χώρα ο υπολογισμός κόστους-οφέλους. Επιλεκτικός παρεμβατισμός, σήμαινε επίσης πως οι ΗΠΑ άλλοτε θα αναζητούσαν τη συναίνεση των συμμάχων τους, αντλώντας μέσα από την πολυμερή διπλωματία την κατάλληλη νομιμοποίηση και άλλοτε θα δρούσαν μονομερώς. Στη Βοσνία για παράδειγμα, ο Γουόρεν Κρίστοφερ είχε σταλεί στην Ευρώπη από τον πρόεδρο Κλίντον για να συζητήσει την περίπτωση επέμβασης στη Βοσνία. Στο Ιράκ, ο πρόεδρος Μπους ο νεώτερος, έδρασε μονομερώς και δεν έλαβε υπόψη του τις αντιδράσεις της Γαλλίας και της Γερμανίας.⁵⁹

Η άλλη τάση που διαμορφώθηκε στις ΗΠΑ, είναι εξίσου ρεαλιστική. Με αρκετή προσοχή και έχοντας υπόψη τη δυσκολία της σύγκρισης διαφορετικών ιστορικών περιόδων, οι ΗΠΑ είχαν ξανά έρθει σε δίλημμα μεταξύ ρεαλιστών για το ποιά θα είναι η στρατηγική τους στον Ψυχρό Πόλεμο. Ο Κίναν με το «Long Telegram», είχε προωθήσει μια ιδέα για το πώς οι ΗΠΑ θα μπορούσαν να ακολουθήσουν με τα μέσα που είχαν στη διάθεσή τους, μια στρατηγική αποτροπής της ΕΣΣΔ η οποία στηριζόταν στη συλλογική άμυνα και ασφάλεια, ακολουθώντας τις γεωπολιτικές απόψεις των Σπαϊκμαν και Μακίντερ. Από την άλλη πλευρά, ο Πωλ Νίτσε, ήταν θιασώτης μιας άλλης αποτροπής η οποία δε θα ήταν τόσο επιλεκτική. Σύμφωνα με το NSC-68, οποιαδήποτε απόπειρα διεύδυσης του κομμουνισμού σε οποιοδήποτε μέρος του πλανήτη θα ήταν η αρχή ενός domino effect για τις ΗΠΑ και θα οδηγούσε στην κατάρρευση του δυτικού κόσμου. Έτσι, οι Μπρεζίνσκι, Κάγκαν και Κρίστολ

⁵⁹ Βλ. Κωνσταντίνος Αρβανιτόπουλος. (2003, Ιούλιος). *Η αμερικανική εξωτερική πολιτική μετά τον ψυχρό πόλεμο*, Εκδόσεις Ποιότητα, σελ. 109.

προώθησαν μια άλλη πρόταση για το πώς θα έπρεπε να πολιτευθούν οι ΗΠΑ μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου. Αντί για παγκόσμια κυριαρχία σε ένα ιεραρχικό μοντέλο, οι παραπάνω αναλυτές, θεώρησαν πως οι ΗΠΑ όφειλαν να εγκαθιδρύσουν μια παγκόσμια ηγεμονία και να καταστήσουν τον 21ο αιώνα.⁶⁰ Αυτή η τάση, όπως συνέβη και με το NSC-68 που διαδέχτηκε την ανάλυση του Κίναν, παρουσίασε προβλήματα όπως αποδείχθηκε στην πορεία καθώς το μονοπολικό σύστημα, είναι ουσιαστικά αδύνατον να διατηρηθεί. Ο Γουόλτζ μάλιστα, είχε σχολιάσει πως δεν είναι φυσιολογική αυτή η μονοπολική στιγμή των ΗΠΑ και πως ήταν παρένθεση. Τόσο η υπερέκταση όσο και η άνοδος άλλων δυνάμεων-πόλων στο διεθνές σύστημα, δεν ευνοούν την επικράτηση μιας και μόνης παγκόσμιας δύναμης. Η ανασυγκρότηση της Ρωσίας, η πρωτόγνωρη άνοδος της Κίνας και η εξέλιξη της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, έφερε ανακατανομή των μεριδίων της παγκόσμιας ισχύος και αυτό σήμαινε μοιραία την απώλεια της ελευθερίας κινήσεων που είχαν οι ΗΠΑ κατά την μονοπολική στιγμή.

Η τρίτη τάση που διαμορφώθηκε στις ΗΠΑ, έρχεται από τη σχολή σκέψης του πλουραλισμού. Τόσο οι ιδεαλιστές όσο και οι θιασώτες του Φιλελευθερισμού της Αλληλεξάρτησης, θεωρούσαν πως η πρωτοκαθεδρία των ΗΠΑ στο νέο διεθνές σύστημα όπως αυτό προέκυψε μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, θα έρθει με διαφορετικό τρόπο. Η χρήση των ευνοϊκών -για τις ΗΠΑ- όρων, που έφερνε η παγκοσμιοποίηση και η οποία στηρίχθηκε στην εμπορική δύναμη των ΗΠΑ και στην επανάσταση της τεχνολογίας, ήταν σύμφωνα με αυτούς ικανές για την προώθηση των αμερικανικών συμφερόντων σε παγκόσμια κλίμακα. Επίσης ο ρόλος της δημοκρατίας και της θεσμικής αλλαγής πολλών χωρών, θα συνέφεραν τις ΗΠΑ και θα τις έδιναν οφέλη. Ο Μούραβτσικ στο έργο του «*Exporting Democracy*», ουσιαστικά προτείνει πως σε περίπτωση που δεν γίνονται σεβαστά τα ανθρώπινα δικαιώματα, η ελευθερία και η δημοκρατία, σε οποιοδήποτε μέρος του κόσμου, οι ΗΠΑ μπορούν να παρεμβαίνουν. Αυτή η σχολή σκέψης έχει αρκετά προβλήματα καθώς και στη Βοσνία και στο Κόσοβο αλλά και στο Ιράκ και στο Αφγανιστάν, οι ΗΠΑ μπλέχτηκαν σε πολέμους που κόστισαν δισεκατομμύρια δολάρια και έφεραν κόπωση στην αμερικανική κοινή γνώμη. Επίσης, όπως λέει ο Κωνσταντίνος Αρβανιτόπουλος, το βεστυφλιανό σύστημα καταργείται με την εργαλειοποίηση των ανθρώπινων δικαιωμάτων.⁶¹

⁶⁰ Βλ. Κωνσταντίνος Αρβανιτόπουλος. (2003, Ιούλιος). ό.π., σελ. 110.

⁶¹ Βλ. Κωνσταντίνος Αρβανιτόπουλος. (2003, Ιούλιος). ό.π., σελ. 111.

Η ανάδυση του νέας δομής του διεθνούς συστήματος μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, έφερε μεγάλο προβληματισμό στις ΗΠΑ και έτσι, οι διαφωνίες δεν έρχονταν μόνο στο ζήτημα της πορείας που θα έπρεπε να ακολουθήσει η υπερδύναμη, αλλά και στο ποιός ήταν ο τύπος του διεθνούς συστήματος μετά την κατάρρευση της ΕΣΣΔ. Ο στόχος των ΗΠΑ ήταν να μην διασπαρούν περαιτέρω τα πυρηνικά όπλα, όχι μόνο για να μην πέσουν στα χέρια τρομοκρατικών οργανώσεων που θα μπορούσαν να φέρουν καταστροφή, αλλά και για να μην αυξηθούν οι πιθανότητες για μη ορθολογική τους χρήση από κράτη-ταραξίες, όπως η Βόρεια Κορέα. Επομένως, η πρώτη προτεραιότητα της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής ήταν αυτή και αφορούσε την ασφάλειά τους. Ο Κλίντον επανέφερε το θέμα της θωράκισης των ΗΠΑ από μια πιθανή πυρηνική επίθεση εναντίον τους. Η δεύτερη προτεραιότητα των ΗΠΑ, ήταν ο επαναπροσδιορισμός των συμμαχιών τους στο νέο διεθνές σύστημα που έλαβε χώρα μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου. Η τρίτη μέριμνα των ΗΠΑ, σχετιζόταν με τη δεύτερη και είχε ως στόχο τη διατήρηση των βάσεων και των αμυντικών συνθηκών με τοπικές δυνάμεις σε διάφορες περιφέρειες του πλανήτη ώστε να έχουν τη δυνατότητα offshore προβολής ισχύος. Η τέταρτη προτεραιότητα, ήταν ο εκσυγχρονισμός και η ανάπτυξη της στρατιωτικής μηχανής των ΗΠΑ. Οι ΗΠΑ δεν μείωσαν τις αμυντικές δαπάνες μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, και αμέσως προσπάθησαν να βρουν νέους στόχους για να μην περιπέσει σε αχρησία η συλλογική άμυνα που παρείχε το NATO το οποίο ήταν ένα από τα κλειδιά της νίκης των ΗΠΑ στον Ψυχρό Πόλεμο. Η πέμπτη συνθήκη που θα έδινε στις ΗΠΑ τη δυνατότητα να συνεχίσουν να έχουν τον πρώτο λόγο στις διεθνείς υποθέσεις, αφορούσε τη μέριμνα για διατήρηση όλων εκείνων των συντελεστών ισχύος που θα λειτουργούσαν αποτρεπτικά για κάθε επίδοξη ηγεμονική δύναμη ικανή να διεκδικήσει την πρωτοκαθεδρία από τις ΗΠΑ.⁶² Μέσα σε αυτούς τους συντελεστές είναι η οικονομία, η στρατιωτική ισχύς, η έρευνα πάνω στην τεχνολογία αιχμής, η προβολή ήπιας ισχύος, η εκπαίδευση του ανθρώπινου δυναμικού και η πολιτική βούληση.

Η αμερικανική εξωτερική πολιτική κλήθηκε να αντιμετωπίσει μια σειρά από προκλήσεις την επόμενη μέρα της κατάρρευσης της ΕΣΣΔ. Ανακεφαλαιώνοντας τα χαρακτηριστικά της εξωτερικής πολιτικής της υπερδύναμης κατά τη μονοπολική στιγμή της, είναι σημαντικό να αναφερθούν τα παρακάτω:

- Στήριξη της παγκοσμιοποίησης ως θεμέλιου λίθου της αμερικανικής εξωτερικής

⁶² Βλ. Κωνσταντίνος Αρβανιτόπουλος. (2003, Ιούλιος). ό.π., σελ. 106-111.

πολιτικής. Η ευημερία των ΗΠΑ εξαρτώνταν από το άνοιγμα των αγορών άλλων χωρών και της προώθηση της πολιτικής των ανοικτών θυρών.

- Προβολή στρατιωτικής ισχύος σε περιοχές που διακυβεύονταν ζωτικά συμφέροντα για τις ΗΠΑ ή για αποστολή πολλαπλών μηνυμάτων προς κάθε δύναμη του διεθνούς συστήματος, ότι οι ΗΠΑ αποτελούν τη μόνη και αδιαφιλονίκητη δύναμη (Περσικός Κόλπος, Παναμάς, Γιουγκοσλαβία).
- Καταπολέμηση της ισλαμικής τρομοκρατίας ακόμη και μέσα σε κράτη που υπέθαλπαν μέλη της Αλ Καΐντα και τρομοκράτες του Μπιν Λάντεν. Μετά την 9/11 οι ΗΠΑ συσχετίζουν την εσωτερική τους ασφάλεια (Homeland Security) με την ασφάλεια και εκδημοκρατισμό άλλων χωρών που έχουν θεοκρατικά ή αυταρχικά καθεστώτα.
- Η αμερικανική εξωτερική πολιτική υιοθετεί μονομερισμό εκμεταλλευόμενη τη μονοπολική της στιγμή μέχρι και το 2003 με τον Πόλεμο στο Ιράκ. Η μονομερής δράση έφερε καχυποψία στην Ευρώπη για τη νέα αμερικανική εξωτερική πολιτική και ο ευρωατλαντικός άξονας δέχτηκε το πρώτο ισχυρό του πλήγμα.
- Η ανάδυση νέων δυνάμεων στο διεθνές σύστημα όπως η Ρωσία και η Κίνα, σηματοδότησε την αρχή του τέλους του μονο-πολυπολικού υβριδικού συστήματος όπως αυτό ονομάστηκε από τον Χάντινγκτον.

Είναι πολύ σημαντικό να υπογραμμιστεί ότι το διεθνές σύστημα όπως αυτό προέκυψε μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, εξασφάλιζε στις ΗΠΑ έναν απεριόριστο αριθμό επιλογών. Ως μοναδική υπερδύναμη η οποία έβλεπε κράτη που ανήκαν στη σοβιετική σφαίρα επιρροής να επιθυμούν να ενταχθούν σε δυτικές δομές που τελούσαν υπό την αιγίδα των ΗΠΑ, δεν είχαν την ανάγκη να αναζητήσουν νομιμοποίηση από τη διεθνή κοινότητα για τις μονομερείς δράσεις τους. Η εποχή στην οποία οι ΗΠΑ δρούσαν μονομερώς, τέτοια που καμία δύναμη ή άθροισμα δυνάμεων δεν ήταν δυνατόν να καταβάλλουν το κόστος εκθρόνισης των ΗΠΑ από την πρωτοκαθεδρία των διεθνών υποθέσεων. Η ασύμμετρη σχέση των ΗΠΑ με χώρες σαν την Ελλάδα, -σε καθαρά διμερές επίπεδο- ήταν ιδιαίτερα έντονη, σε μια περίοδο που η Ελλάδα είχε μεγάλο πρόβλημα με την εσωτερική τρομοκρατία. Η συστημική επιρροή στην Ελλάδα, ήταν άμεση καθώς το διεθνές σύστημα λειτουργούσε εν πολλοίς με τον πόλεμο κατά της τρομοκρατίας. Λίγο καιρό μετά, η 17N συνελήφθη και έτσι κόπηκε ένας γόρδιος δεσμός ο οποίος δέσμευε αρκετές δυνατότητες των ελληνοαμερικανικών σχέσεων. Με βάση τη μόλις προαναφερθείσα εξήγηση, αποκαλύπτεται το πόσο σημαντική είναι η ερμηνεία των διμερών σχέσεων δύο χωρών υπό το πρίσμα του νεορεαλισμού και οι

οποίες έχουν μεγάλη απόκλιση στις μεταξύ τους δυνατότητες και στους συντελεστές ισχύος τους. Για τα δικά της συμφέροντα και για τους δικούς της λόγους που αφορούσαν τους Τσετσένους ισλαμιστές, η Ρωσία στήριξε στην αρχή τον πόλεμο κατά της τρομοκρατίας τον οποίον κήρυξαν οι ΗΠΑ μετά την 9/11. Επομένως, ήταν εύλογο για την Ελλάδα να ακολουθήσει τις νέες εξελίξεις που προσδιόριζαν το διεθνές σύστημα.

Οι ΗΠΑ με εφελτήριο την 9/11 ακολούθησαν μια διαφορετική οδό όσον αφορά την εξωτερική τους πολιτική. Η ταύτιση της εσωτερικής τους ασφάλειας με τον εκδημοκρατισμό χωρών στις οποίες άκμαζε η τρομοκρατία και ο αυταρχισμός και ο απαραίτητος παρεμβατισμός των ΗΠΑ για τη διάδοση των αξιών τους και των θεσμών τους, ονομάστηκε συνοπτικά «Δόγμα Μπους». Η ανάσχεση των εχθρών των ΗΠΑ αλλά και η πολιτική της ενίσχυσης των «μαχητών για την ελευθερία», που ήταν ο πυρήνας του Δόγματος του Ρέηγκαν, ήταν πλέον παρελθόν για τις ΗΠΑ. Επίσης, παρελθόν ήταν και η αφοσίωση στην πολυμερή διπλωματία που οι ΗΠΑ έδειχναν κατά την περίοδο του Κλίντον. Η εξωτερική πολιτική της περιόδου Κλίντον διακρίνεται για τον Ουλσονισμό της σε βαθμό που ο Κίσινγκερ, κατέκρινε την επέμβαση των ΗΠΑ επί της προεδρίας Κλίντον στα Βαλκάνια που έγινε στο όνομα της προάσπισης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Σύμφωνα με τον Κίσινγκερ, οι ΗΠΑ με αυτήν την επέμβαση έφεραν πλήγμα στο βεστυφαιανό σύστημα το οποίο όριζε τη μη παρέμβαση στα εσωτερικά άλλων κρατών ως πρώτη αρχή.⁶³ Προεκλογικά, ο Μπιλ Κλίντον είχε υποσχεθεί ότι θα απαντήσει δυναμικά στις προκλήσεις των Σέρβων ενώ ο Μπους ο πρεσβύτερος, απέφυγε να εμπλέξει τις ΗΠΑ σε έναν πόλεμο στον οποίον φαινομενικά, δεν διακυβεύονταν σημαντικά οφέλη για τις ΗΠΑ. Ο Κλίντον είχε δείξει την ουϊλσονική του σκέψη τόσο στη σύγκλιση εσωτερικής και εξωτερικής πολιτικής, όσο και στις συχνές δηλώσεις του για «ορθή και λανθασμένη πλευρά της ιστορίας» με κριτήριο την υιοθέτηση της δημοκρατίας. Μάλιστα, είχε κατηγορήσει τον Μπους τον πρεσβύτερο για «περιποίηση δικτατόρων» σχετικά με την μη επιβολή κυρώσεων από πλευράς ΗΠΑ στην Κίνα για τη σφαγή της Τιέν Αν Μεν.⁶⁴ Ο καθηγητής του Χάρβαρντ Χόρχε Ντομίνγκεζ, ειρωνικά δήλωσε πως νοστάλγησε το όραμα του Μπους του πρεσβύτερου, εννοώντας ότι το όραμα του Κλίντον στην εξωτερική πολιτική ήταν περίπου το ίδιο με αυτό του προκατόχου του. Η μεγάλη κριτική που ασκήθηκε στην

⁶³ Χαράλαμπος Παπασωτηρίου. (2018). ό.π., σελ. 519

⁶⁴ Andrew Bacevich. (2002). *Αμερικανική Αυτοκρατορία: Πραγματικότητες και Συνέπειες της Αμερικανικής Διπλωματίας*, Εκδόσεις Πανεπιστημίου Μακεδονίας, σελ. 136-139.

εξωτερική πολιτική του Κλίντον, ήταν η έλλειψη στρατηγικής συνοχής.⁶⁵ Ο καθηγητής Άντριου Μπάτσεβιτς, θεωρεί πως αν και το αποτέλεσμα της εξωτερικής πολιτικής της προεδρίας Κλίντον ήταν διαφορετικό από αυτό του Μπους του πρεσβύτερου, δεν διέφεραν οι αρχές χάραξης της πολιτικής δραματικά. Το προνόμιο του Κλίντον, ήταν ότι είχε επικοινωνιακά χαρίσματα και ότι δεν ήταν τέκνο του Ψυχρού Πολέμου, άσχετα αν υποστήριζε το αντίθετο λόγω του ότι δεν υπηρέτησε στον Πόλεμο του Βιετνάμ και κατηγορήθηκε γι' αυτό.⁶⁶ Ουσιαστικά, και οι δύο πρόεδροι μίλησαν για έναν κόσμο ο οποίος έπρεπε να ξεπεράσει την πολιτική της ανασχεσης, πάνω στην οποία στηρίχθηκε εν πολλοίς η αμερικανική πολιτική έναντι της ΕΣΣΔ. Η διαφορά του Κλίντον, δόθηκε στην έννοια της διεύρυνσης (enlargement) της διεθνούς κοινότητας η οποία θα απολαμβάνει τα αγαθά της δημοκρατίας. Η έννοια της διεύρυνσης χρησιμοποιήθηκε από τον σύμβουλο εθνικής ασφάλειας του Κλίντον, Άντονι Λεϊκ ενώ στη δεύτερη θητεία του Κλίντον, η τότε σύμβουλός του σε θέματα εθνικής ασφάλειας, Σάντι Μπέργκερ, είπε πως η ενίσχυση μιας ενωμένης και ειρηνικής Ευρώπης και η οικοδόμηση μιας αρχιτεκτονικής ασφάλειας και οικονομικής ευημερίας της Ασίας, αποτελούσαν τους ξεκάθαρους στόχους των ΗΠΑ. Η εξωτερική πολιτική του Κλίντον ταυτίστηκε με δύο έννοιες οι οποίες συνοψίζουν ουσιαστικά τη στοχοθεσία της. Παγκοσμιοποίηση και Ανθρώπινα Δικαιώματα. Είναι αλήθεια πως ο Κλίντον αντιλήφθηκε καλύτερο το φαινόμενο της παγκοσμιοποίησης από τον προκατόχό του. Οι θητείες του συνέπεσαν με μια χωρίς προηγούμενο ανάπτυξη της τεχνολογίας και του διαδικτύου, του ανοίγματος των αγορών και την θέληση όλων και περισσότερων κρατών να εγκαθιδρύσουν δημοκρατικά πολιτεύματα. Υποστήριξε τη δημιουργία του ΠΟΕ και τη NAFTA ενώ προώθησε την πολιτική της χρηματοδότησης της υγείας σε παγκόσμιο επίπεδο και ιδιαίτερα στην Αφρική για να σταματήσει η μετάδοση του ιού του AIDS, πιέζοντας το Κογκρέσο για να νομοθετήσει σχετικά (African Growth and Opportunity Act). Επιπρόσθετα, για την ομαλή λειτουργία των νόμων της αγοράς, καταπολέμησε το μαύρο χρήμα σε παγκόσμιο επίπεδο ενώ ενέταξε πρώτος στην αμερικανική ατζέντα της εξωτερικής πολιτικής, την προστασία του περιβάλλοντος. Στα ανθρώπινα δικαιώματα, η κυβέρνηση Κλίντον αρνήθηκε να υιοθετήσει ορισμούς που στηρίζονταν στον σχετικισμό, προωθώντας αντικειμενικές ερμηνείες για το πότε αυτά

⁶⁵ "Clinton's Foreign Policy." (2000). *Foreign Policy*, no. 121, pp. 18–29. *JSTOR*, www.jstor.org/stable/1149615. Accessed 21 Apr. 2020.

⁶⁶ Andrew Bacevich. (2002). ό.π., σελ. 132-135.

παραβιάζονται σε παγκόσμιο επίπεδο. Ωστόσο, η ανάγνωση του πού και πότε καταπατούνταν τα ανθρώπινα δικαιώματα, ενείχε επιλεκτικότητα. Στην Ινδονησία και στην Κολομβία οι ΗΠΑ επί προεδρίας Κλίντον, δεν επιβλήθηκαν κυρώσεις. Σε αντίθεση με την Κούβα και την Μιανμάρ που η Αμερική επέβαλε σκληρές κυρώσεις, προσπαθώντας να παραδειγματίσει και χώρες όπως την Κίνα, τη Συρία και τη Βόρεια Κορέα. Το Δόγμα Κλίντον, εν πολλοίς στηρίχθηκε σε αυτές τις δύο έννοιες. Στην παγκοσμιοποίηση και στα ανθρώπινα δικαιώματα, και αντανάκλασε τη δέσμευση των ΗΠΑ για επέμβαση σε οποιοδήποτε μέρος του κόσμου καταπατούνταν τα ανθρώπινα δικαιώματα. Η οικονομία και οι εμπορικές σχέσεις μεταξύ των κρατών, μπήκαν επίσης σε πρώτο πλάνο με τον Κλίντον και συνδέθηκαν όσο ποτέ με την παραδοσιακή άσκηση της εξωτερικής πολιτικής. Η οικονομική διπλωματία έγινε αναπόσπαστο κομμάτι των διεθνών σχέσεων. Ωστόσο, η εξισορρόπηση του ουϊλσονισμού που χαρακτήριζε την πολιτική Κλίντον στη διεθνή πολιτική, ήρθε από το Κογκρέσο το οποίο λόγω του ότι είχε κερδηθεί από τους Ρεπουμπλικανούς, οδηγούσε τον Κλίντον και σε τζακσονικές πολιτικές. Η κριτική που ασκείται στον Κλίντον είναι ότι επιδόθηκε σε μια εξωτερική πολιτική που έφερε σε αδυναμία τον στρατό.⁶⁷ Η επιλεκτικότητα στις αμερικανικές στρατιωτικές επεμβάσεις κατά την προεδρία του Κλίντον, φαίνεται στις εξής περιπτώσεις όπου αυτές έλαβαν χώρα. Επίσης, ο Κλίντον δεν ήταν διατεθειμένος να ρισκάρει απώλειες σε Αμερικανούς στρατιώτες καθώς και ο ίδιος είχε έντονο αντιπολεμικό παρελθόν (με προσεκτική βέβαια αντίδραση) στο Βιετνάμ. Το 1993 ο Κλίντον αποφάσισε να επέμβει στη Σομαλία. Ένοπλες ομάδες που ενισχύονταν στρατιωτικά από τον Μπιν Λάντεν, ήρθαν αντιμέτωπες με τους Αμερικανούς και έκανε το γύρο του κόσμου η εικόνα νεκρού Αμερικανού στρατιώτη που περιφερόταν με βάρβαρο τρόπο στο δρόμο. Ο Κλίντον δεν άντεξε την κατακραυγή και απέσυρε αμέσως τα στρατεύματα από τη Σομαλία. Ο Μπιν Λάντεν σε μήνυμά του διέγινωσε στην Αμερική «αδυναμία», προοικονομώντας ουσιαστικά τις τραγωδίες που κορυφώθηκαν την 11η Σεπτεμβρίου. Οι επιθέσεις που δέχθηκε ο Κλίντον από το Κογκρέσο, ήταν σφοδρότερες στη δεύτερη επέμβασή του στην Αϊτή, στην οποία υποστήριξε με την αιγίδα του ΟΗΕ μια αριστερή κυβέρνηση το 1993 η οποία είχε καταρρεύσει λόγω πραξικοπήματος. Ήταν πρώτη φορά που οι ΗΠΑ υποστήριξαν μια αριστερή κυβέρνηση ξένης χώρας.⁶⁸ Είναι πολύ σημαντικό να αναφέρουμε, πριν γίνει λόγος για τις άλλες

⁶⁷ "Clinton's Foreign Policy.". (2000). *Foreign Policy*, no. 121, pp. 18–29. *JSTOR*, www.jstor.org/stable/1149615. Accessed 21 Apr. 2020.

⁶⁸ Χαράλαμπος Παπασωτηρίου. (2018). ό.π., σελ. 520-523.

δύο επεμβάσεις της κυβέρνησης Κλίντον στα Βαλκάνια, πως το διεθνές σύστημα, ελλείπει ενός συμπαγούς και ισχυρού αντίπαλου πόλου, έδινε την ελευθερία κινήσεων στις ΗΠΑ να πολιτεύονται ανάλογα με τις επιταγές της εσωτερικής τους πολιτικής. Η δομή του διεθνούς συστήματος κατά τον Χάντινγκτον, ήταν υβριδική με αποτέλεσμα να μην να υπήρχε μια υπερδύναμη (ΗΠΑ) αλλά αυτό δε σήμαινε πως μπορούσε να χαρακτηριστεί ως μονοπολικό. Από την άλλη, δεν μπορούσε να χαρακτηριστεί ούτε πολυπολικό στο σύστημα, καθώς οι άλλοι πόλοι που υπήρχαν, ούτε ένιωθαν να απειλούνται (πχ οι σύμμαχοι των ΗΠΑ) ούτε μπορούσαν να απειλήσουν τις ΗΠΑ λόγω έλλειψης ικανής ισχύος.⁶⁹ Ωστόσο, οι επεμβάσεις της κυβέρνησης Κλίντον, λάθος ή σωστές, δεν έγιναν με μονομερή τρόπο αντίστοιχο του διαδόχου του σε Ιράκ και Αφγανιστάν. Η χρήση της πολυμερούς διπλωματίας και η αιγίδα του ΟΗΕ, αποδεικνύουν ότι οι ΗΠΑ επί των θητειών Κλίντον, ήθελαν μια διεθνή νομιμοποίηση για τις επεμβάσεις τους την οποία και αντλούσαν από τους συμμάχους τους αλλά και από την επίκληση της προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Σε κάθε περίπτωση, οι επεμβάσεις ήταν επιλεκτικές. Στη Ρουάντα οι ΗΠΑ δεν επενέβησαν. Οι άλλες δύο επεμβάσεις του Κλίντον, έγιναν στα Βαλκάνια και αυτή η επέμβαση, έμμεσα επηρέασε και την Ελλάδα. Η πρώτη έγινε στη Βοσνία και η άλλη στο Κόσοβο. Ο πρόεδρος Τζωρτζ Μπους ο πρεσβύτερος, είχε αρνηθεί να εμπλέξει τις ΗΠΑ σε ανταρτοπολέμους στα Βαλκάνια από τη στιγμή που δε διακυβεύονταν ζωτικά αμερικανικά συμφέροντα. Κατά τραγική ειρωνεία, οι κεντροαριστεροί και πρώη πολέμιοι της εμπλοκής των ΗΠΑ στο Βιετνάμ ήταν αυτοί που του άσκησαν σφοδρή κριτική. Οι New York Times και η Washington Post υπήρξαν πρωτεργάτες στην κριτική για την αμερικανική αδιαφορία στις σφαγές στα Βαλκάνια. Τα δύο πρώτα έτη της θητείας του, ο Κλίντον βρισκόταν σε δίλημμα καθώς πιεζόταν από την κεντροαριστερή κοινή γνώμη για να επέμβουν οι ΗΠΑ και από την άλλη, φοβόταν μια παγίδευση στα Βαλκάνια σε έναν μακροχρόνιο πόλεμο. Τελικά, πήρε μια σωστή απόφαση από την άποψη της αποτελεσματικότητας και επέτρεψε σε μουσουλμάνους εθελοντές να ενισχύσουν στρατιωτικά την κροατομουσουλμανική συμμαχία κατά των Σέρβων. Οι αεροπορικοί βομβαρδισμοί του ΝΑΤΟ σε συνδυασμό με τις χερσαίες επιχειρήσεις της κροατομουσουλμανικής συμμαχίας, έδωσαν επιτυχές αποτέλεσμα για την αμερικανική εμπλοκή. Ο Κίσινγκερ θεώρησε πως ήταν αποτυχημένη η επέμβαση καθώς δημιούργησε ένα διεθνές

⁶⁹ Samuel Huntington. (1999, March-April). *The Lonely Superpower*; "Foreign Affairs", vol. 78, No.2, p. 32-36.

προτεκτοράτο. Το θέμα της Βοσνίας κατέληξε με τη Συμφωνία του Ντέιτον όπου φάνηκε η αποτελεσματικότητα των ΗΠΑ και η αδυναμία της Ε.Ε να τακτοποιήσει υποθέσεις τέτοιου τύπου εντός της Γηραιάς Ηπείρου.⁷⁰ Εδώ χρειάζεται να αναφέρουμε πως ο ρόλος της αμερικανικής κοινής γνώμης, είναι ιδιαίτερα σημαντικός στην εξωτερική πολιτική των ΗΠΑ. Ένα πολύ ενδιαφέρον χαρακτηριστικό μας παρέχει ο Bacevich ο οποίος υποστηρίζει πως κατά παράδοξο τρόπο, η συνταγή η οποία έδωσε τη νίκη σε διπλωματικό και στρατηγικό επίπεδο απέναντι στην ΕΣΣΔ, δεν επικράτησε ως ιδεολογία στην αμερικανική κοινωνία. Η αμερικανική κοινωνία υιοθέτησε την κουλτούρα της γενιάς των 1970ς και η κεντροαριστερή οπτική της, οδήγησε τους Αμερικανούς προέδρους μετά τον Ψυχρό Πόλεμο να σεβαστούν την ευημερία την οποία είχαν θέσει ως προτεραιότητα.⁷¹ Από την άλλη πλευρά όμως, ο πουριτανικός πυρήνας του ουϊλσονισμού, καθιστούσε τους κεντροαριστερούς αρκετά ευαίσθητους σε θέματα ανθρωπίνων δικαιωμάτων, κάτι που αντιλήφθηκε πολύ γρήγορα ο πρόεδρος Κλίντον. Στο Κόσοβο επαναλήφθηκε περίπου το ίδιο σκηνικό με τη διαφορά ότι οι ΗΠΑ διεξήγαγαν τη μεγαλύτερη επιχείρηση εκτός συνόρων μετά από το Ιράκ και το Βιετνάμ. Το 1998 ο Αλβανικός Απελευθερωτικός Στρατός του Κοσόβου, κήρυξε τον πόλεμο στη Σερβία με αίτημα την απόσχισή του παρόλο που δεν είχε το δικαίωμα για κάτι τέτοιο, λόγω του ότι δεν ήταν το Κόσοβο ομόσπονδο κρατίδιο της πρώην Γιουγκοσλαβίας. Αρχικά, η κυβέρνηση Κλίντον θεώρησε τον ΑΑΣΚ ως τρομοκρατική οργάνωση. Ο Κλίντον όταν είδε την αντεπίθεση του Μιλόσεβιτς ο οποίος εκτόπισε κατ' αρχήν 200 χιλιάδες αλβανόφωνους από την περιοχή, άλλαξε τη στάση του στο ζήτημα του Κοσόβου. Ο Μιλόσεβιτς έθεσε σε παγίδα τον εαυτό του καθώς θεώρησε ότι το ΝΑΤΟ δε θα επέμβει και έτσι το 1999 σχεδίασε εθνοκάθαρση. Η σερβική πλευρά φάνηκε διατεθειμένη να εκχωρήσει δικαιώματα στους αλβανόφωνους τα οποία είχαν αρθεί από το 1989. Οι ΗΠΑ όμως, ζήτησαν από τον Μιλόσεβιτς να υπάρχει το ΝΑΤΟ ως θεματοφύλακας της ειρήνευσης κάτι που η σερβική πλευρά αρνήθηκε. Η κυβέρνηση Κλίντον διέταξε επιχείρηση θεωρώντας πως η Σερβία θα υποχωρήσει τις πρώτες κιόλας μέρες, όμως ο Μιλόσεβιτς εκτόπισε 800 χιλιάδες αλβανόφωνους προς την Αλβανία και την πΓΔΜ ενώ δεν μπορούσαν τα αμερικανικά αεροσκάφη να πετάξουν κάτω από τα 15 χιλιάδες πόδια λόγω των πυραύλων εδάφους-αέρος που είχε στην κατοχή του ο Μιλόσεβιτς. Ο Κλίντον προσπάθησε να μη δράσει όπως είχε δράσει στη Σομαλία, όμως

⁷⁰ Χαράλαμπος Παπασωτηρίου. (2018). ό.π., σελ. 522-524.

⁷¹ Andrew Bacevich. (2002). ό.π., σελ. 122-128.

και πάλι δεν ήθελε να υπάρχουν αμερικανικές απώλειες σε ανθρώπινο δυναμικό. Μετά από δυόμιση μήνες βομβαρδισμών μη στρατιωτικών στόχων, ο Μιλόσεβιτς συνθηκολόγησε στις αρχές Ιουνίου 1999. Η εθνοκάθαρση που έκανε, κράτησε τη συνοχή του ΝΑΤΟ καθώς τόσο οι Πράσινοι στη Γερμανία όσο και οι κομμουνιστές στην Ιταλία που ήταν μέλη κυβερνητικών συνασπισμών, θεώρησαν πως η εθνοκάθαρση στην οποία προχώρησε ο Μιλόσεβιτς, νομιμοποιούσε την αμερικανική πολιτική, που σε κάθε περίπτωση όμως, κινδύνευσε να αποτύχει παταγωδώς. Το μήνυμα παρόλα αυτά ήταν ξεκάθαρο και είχε αποστολέα την Ουάσινγκτον και παραλήπτες όλα τα κράτη του κόσμου. Η Αμερική μπορούσε να επέμβει παντού και να κάνει χρήση στρατιωτικής ισχύος όπου αυτό το έκρινε απαραίτητο. Η μονοπολική στιγμή των ΗΠΑ βρισκόταν ακόμη εν εξελίξει, κάτι που αποδείχθηκε ακόμη περισσότερο με το νέο δόγμα που ακολούθησε ο διάδοχος του Μπιλ Κλίντον στην προεδρία των ΗΠΑ. Τζωρτζ Μπους ο νεώτερος.⁷²

Ο παρεμβατισμός που ακολουθήθηκε από την κυβέρνηση Μπους, ήταν μονομερής και δεν στηρίχθηκε στην νομιμοποίηση που θα αντλούσε από τους συμμάχους των ΗΠΑ. Στηρίχθηκε όμως στην υιοθέτηση του προληπτικού πολέμου.⁷³ Οι δύο προεδρικές θητείες του Μπάρακ Ομπάμα, ήταν αρκετά διαφορετικές ως προς τις θητείες του Μπους του νεώτερου. Οι ΗΠΑ βγήκαν τραυματισμένες από τους πολέμους στο Αφγανιστάν και στο Ιράκ, ειδικά σε επίπεδο εσωτερικό. Η αμερικανική κοινή γνώμη πείστηκε ότι η κρίση του 2008 με την κατάρρευση της Lehman Brothers, έφερνε σαν προτεραιότητα ξανά την οικονομία των ΗΠΑ. Επιπρόσθετα, ένα από τα βασικά προεκλογικά συνθήματα του Μπάρακ Ομπάμα που αποτέλεσε τον καταλύτη για την εκλογή του στο αξίωμα του προέδρου των ΗΠΑ, ήταν η αποχώρηση των αμερικανικών στρατευμάτων από το Αφγανιστάν. Οι Αμερικανοί πολίτες ήταν ξανά κουρασμένοι από την πολυπραγμοσύνη και τις περιπέτειες της υπερδύναμης στο εξωτερικό. Ωστόσο, ήδη από τις θητείες του Μπους, είχαν προκύψει εξελίξεις σχετικά με τον διεθνή καταμερισμό ισχύος. Η Ρωσία ήταν σε φάση ανασυγκρότησης και είχε αρχίσει να συνέρχεται από το σοκ της κατάρρευσης της ΕΣΣΔ. Ο Πούτιν είχε θέσει ως στόχο την εργαλειοποίηση της αφθονίας των φυσικών πόρων της Ρωσίας, είχε αποδείξει ότι μπορεί να προβεί σε προβολή ισχύος στο εγγύς εξωτερικό του (Τσετσενία και Γεωργία) και στόχευε στο να καταστήσει τη Ρωσία ισότιμο συνομιλητή με τις ΗΠΑ. Η πιο

⁷² Χαράλαμπος Παπασωτηρίου. (2018). ό.π., 525-529.

⁷³ The Bush Doctrine. (2002, October 7). "Carnegie Endowment for International Peace", posted: <https://carnegieendowment.org/2002/10/07/bush-doctrine-pub-1088>.

σημαντική όμως πρόκληση που ήρθε να προστεθεί στην ομολογουμένως πολύ δύσκολο η agenda του Μπάρακ Ομπάμα, ήταν η Κίνα. Η εντυπωσιακή άνοδος της Κίνας κατά τη διάρκεια των προηγούμενων δεκαετιών, έχει αναδειχθεί από τον Γκράχαμ Άλλισον, στην προσπάθειά του να αποδείξει ότι το μέλλον των αμερικανο-σινικών σχέσεων είναι βαθύτατα συγκρουσιακό και διέπεται από την «Θουκυδίδεια Παγίδα». ⁷⁴ Οι σχέσεις των ΗΠΑ με την Ε.Ε ήταν αναγκαίο να επαναπροσδιοριστούν καθώς και ο ρόλος του ΝΑΤΟ. Η είσοδος των ΗΠΑ σε έναν κόσμο με πολύ διαφορετικό διεθνή καταμερισμό ισχύος, ήταν πλέον αναπόφευκτη. Η μονοπολική στιγμή ήταν μακρινό παρελθόν και τα διλήμματα που έθεσαν στα έργα τους δύο πολύ σημαντικοί διαμορφωτές της αμερικανικής σκέψης και πράξης πάνω στις εξωτερικές υποθέσεις, είχαν αλλάξει καθώς πολλοί παράγοντες υπεισέρχονταν μέσα σε κάθε σημαντική μελέτη για την αμερικανική εξωτερική πολιτική στον 21ο αιώνα. Ο Κίσινγκερ αναρωτιόταν στο βιβλίο του αν η Αμερική χρειαζόταν εξωτερική πολιτική «*Do the US need a Foreign Policy?*». ⁷⁵ Ο Μπρεζίνσκι από την άλλη, παρουσίασε ένα έργο μέσα στο οποίο πραγματευόταν το αν το *primus inter pares* (πρώτοι μεταξύ ίσων) ικανοποιούσε τα αμερικανικά συμφέροντα στη διεθνή αρένα. Το βιβλίο «*Η Επιλογή: Παγκόσμια Κυριαρχία ή Παγκόσμια Ηγεμονία*» ήταν κάτι που όφειλαν οι ΗΠΑ να το αναγνώσουν ξανά, σε ένα διαφορετικό περιβάλλον που όμοιό του δεν είχαν αντιμετωπίσει ξανά ⁷⁶ Τι είχε όμως αυτό το διεθνές σύστημα το οποίο το καθιστούσε συνάμα θολό και πρωτόγνωρο για τις ΗΠΑ; Ποιά ήταν και είναι τα χαρακτηριστικά του;

- Οι ασύμμετρες απειλές και η διεθνής τρομοκρατία καθίσταντο πλέον ως σταθερές απειλές για τα αμερικανικά συμφέροντα και για τα συμφέροντα των συμμάχων τους. Αυτό από μόνο του, επανακαθόριζε τον τρόπο παρεμβατικότητας των ΗΠΑ στη διεθνή πολιτική.
- Η άνοδος της Κίνας, της Ρωσίας σε συνδυασμό με τη χειραφέτηση της Ε.Ε από τις πάλαι ποτέ στενές ευρωατλαντικές σχέσεις, δημιουργούσαν αυτόματα μια νέα ισορροπία ισχύος στον κόσμο. Οι σχέσεις των ΗΠΑ με την Ε.Ε δεν ήταν οι μόνες που επαναπροσδιορίζονταν. Οι σχέσεις της Ε.Ε με τη Ρωσία, λόγω των ενεργειακών αναγκών της Ε.Ε, είχαν επίσης αλλάξει. Το περίπλοκο τρίγωνο μεταξύ Ρωσίας, Ε.Ε και ΝΑΤΟ, έβαζε σε νέα τροχιά ζητήματα γεωοικονομίας, άμυνας και ασφάλειας. Οι σχέσεις Ρωσίας και Κίνας αλλά και Κίνας-Ε.Ε, έθεταν αυτόματα νέες βάσεις για τις

⁷⁴ Graham Allison. (2017, May 30). *Destined For War: Can America and China Escape Thucydides's Trap?*, Mariner Books.

⁷⁵ Henry Kissinger. (2001). *Does America Need a Foreign Policy?: Toward a Diplomacy for the Twenty-First Century*, The Free Press.

⁷⁶ Zbigniew Brzezinski. (2005, January 3). *The Choice: Global Domination or Global Leadership*,

προσεγγίσεις που όφειλαν να ακολουθήσουν οι ΗΠΑ αναφορικά με την Κίνα και τη Ρωσία, είχε κάνει λόγο για έναν νέο κόσμο που ανέτειλε, μεταξύ τεσσάρων ισχυρών πόλων (βλ. παραπάνω την αναφορά στο βιβλίο *The Geostategic Triad*).

- Η πρωτόγνωρη αλληλεξάρτηση οικονομιών σε παγκόσμιο επίπεδο σε συνδυασμό με την διασπορά πυρηνικών όπλων σε πολλές μονάδες του διεθνούς συστήματος, καθόριζαν νέες ισορροπίες. Ο πόλεμος αλλά και η απειλή χρήσης βίας κατά τον Τόμας Σέλλινγκ, έχει καταλυτική επίδραση στις διαπραγματεύσεις για ειρήνη μεταξύ των χωρών, είχαν εξελιχθεί σε σχεδόν αδύνατες επιλογές. Οι περιορισμένης κλίμακας πόλεμοι μέσα από πολέμους δι' αντιπροσώπων είχαν αρχίσει να γίνονται πιο ελκυστικοί.

77

- Οι πολυμερείς θεσμοί και τα διεθνή καθεστώτα τα οποία καθόριζαν εν πολλοίς τις συμπεριφορές των κρατών, αποδείχθηκαν ανεπαρκή σε μια σειρά από ζητήματα που επιθυμούσαν οι ΗΠΑ να διευθετήσουν με τρόπο τέτοιον ώστε να συντηρούν το διεθνές status quo. Η προσπάθεια «κοινωνικοποίησης» της Κίνας στους δυτικούς θεσμούς, ήταν μια νέα πρόκληση.
- Ο ρόλος του NATO στο μέλλον, παρουσιαζόταν επίσης ως μια νέα πρόκληση καθώς το κέντρο γεωπολιτικής ισχύος μετατοπιζόταν από την Δύση προς την Ανατολική Ασία. Οι ΗΠΑ όφειλαν πλέον να βρουν νέους – προς επίτευξη- στόχους για τη Βορειοατλαντική Συμμαχία, η οποία λόγω της συμμετοχής πολλών ευρωπαϊκών κρατών, μετέφερε τα διλήμματα αυτών των κρατών στις σχέσεις εξάρτησης που ανά τομέα είχαν αυτά τα κράτη με χώρες όπως η Ρωσία και η Κίνα.
- Ο αντιαμερικανισμός στην Μέση Ανατολή συνδεόταν άμεσα με την ισλαμική τρομοκρατία και τον ισλαμικό φονταμενταλισμό. Οι ΗΠΑ όφειλαν να διαχειριστούν πλέον τον αντίκτυπο που είχαν οι πόλεμοι σε Ιράκ και Αφγανιστάν. Οι σχέσεις με το Ιράν, δεν ήταν απλώς ένα πλέγμα διμερών σχέσεων. Η άνοδος άλλων δυνάμεων στο διεθνές σύστημα, καθιστούσαν την Κεντρική Ασία και τη Μέση Ανατολή, νέα πεδία ανταγωνισμών.

Είναι εμφανές ότι η αμερικανική εξωτερική πολιτική βρίσκονταν σε ένα νέο σταυροδρόμι. Η ατζέντα του Μπάρακ Ομπάμα ήταν γεμάτη νέες προκλήσεις για το μέλλον των ΗΠΑ στο νέο κόσμο που ραγδαία εξελισσόταν. Η μονοπολική στιγμή των ΗΠΑ είχε παρέλθει και η Ουάσινγκτον όφειλε να βρει το νέο μείγμα πολιτικής που θα διατηρούσε την αμερικανική ισχύ επαρκή για να συνεχίσει να απολαμβάνει την πρωτοκαθεδρία στις διεθνείς υποθέσεις. Τα χαρακτηριστικά της αμερικανικής

⁷⁷ Thomas Schelling. (1981, May 15). *The Strategy of Conflict*, Harvard University Press.

εξωτερικής πολιτικής επί προεδρίας Μπάρακ Ομπάμα, αφορούν μια προσπάθεια των ΗΠΑ για επιτυχή αμερικανική ανταπόκριση σε μια σειρά προκλήσεων που αναφέρθηκαν.

Η μεταψυχροπολεμική εξωτερική πολιτική των ΗΠΑ, παρουσίαζε ασάφειες οι οποίες προέρχονταν (σε ένα βαθμό δικαιολογημένα) από τα διλήμματα που πλαισίωναν τη διεθνή πολιτική μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου. Από την προεδρία Μπους, στην προεδρία Κλίντον, οι ΗΠΑ κατέστησαν σαφές ότι ακολουθούν έναν τύπο επιλεκτικού παρεμβατισμού (selective engagement) στη διεθνή πολιτική. Ο πρώτος στόχος ήταν η διατήρηση και η επαύξηση της ευημερίας των Αμερικανών πολιτών και αυτή η ανάγκη για υλική ευμάρεια που προέκυψε μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, υποχρέωνε την αμερικανική πολιτική ελίτ να στρέφεται στην αξιοποίηση των πλεονεκτημάτων της παγκοσμιοποίησης, κυρίως σε οικονομικό και εμπορικό επίπεδο. Όπως η κρίση που ακολούθησε την 9/11 σε επίπεδο ασφάλειας και άμυνας των ΗΠΑ και επηρέασε καθοριστικά την αμερικανική εξωτερική πολιτική, έτσι και η κρίση του 2008 άφησε βαθύ αποτύπωμα στην αμερικανική κοινωνία η οποία είναι σημαντικός παράγοντας της χάραξης εξωτερικής πολιτικής. Οι Αμερικανοί πολίτες ένιωσαν ότι ο στόχος της συνεχούς οικονομικής ευημερίας, είχε πληγεί ανεπανόρθωτα και στο μεταξύ, άλλοι πόλοι στο διεθνές σύστημα είχαν αναδυθεί, διεκδικώντας ολοένα και μεγαλύτερο μερίδιο στον διεθνή καταμερισμό ισχύος. Η οκταετία της προεδρίας του Ομπάμα, συνοδεύτηκε από την προσπάθεια δημιουργίας ενός νέου πλαισίου εξωτερικής πολιτικής για τις ΗΠΑ σε έναν αναδυόμενο πολυπολικό κόσμο. Στο βιβλίο του που δημοσίευσε το 2006 με τίτλο «*Audacity of Hope*» ο νέος πρόεδρος των ΗΠΑ Μπάρακ Ομπάμα, επικρίνει τον παρεμβατισμό των ΗΠΑ σε ορισμένες περιπτώσεις και έθεσε τον εαυτό του κάπου ανάμεσα από τον Ρέηγκαν και τον Κλίντον. Το 2002 και πριν ξεκινήσει ο πόλεμος στο Ιράκ, ως Κυβερνήτης του Ίλινόϊς, ο Ομπάμα είχε επικρίνει τον τότε πρόεδρο των ΗΠΑ, Τζωρτζ Μπους τον νεώτερο, για απερίσκεπτη απόφαση αναφορικά με τον πόλεμο του Ιράκ, τονίζοντας ωστόσο ότι δεν ήταν εναντίον κάθε επέμβασης των ΗΠΑ.⁷⁸ Η Αμερική με τον Ομπάμα στην προεδρία, επιθυμούσε να ακολουθήσει στην αρχή, μια επιλεκτικότητα στο διεθνή της ρόλο καθώς η αμερικανική κοινή γνώμη ήταν κοπωμένη από τους πολέμους σε Ιράκ και Αφγανιστάν. Για άλλη μια φορά, η εσωτερική πολιτική των ΗΠΑ καθόριζε σε μεγάλο βαθμό την εξωτερική τους πολιτική η οποία κοινή γνώμη κατά τον Τσαρλς Κάπτσαν στο βιβλίο του «*Το Τέλος της*

⁷⁸ Barack Obama. (2006, October 17). *The Audacity of Hope*, Crown.

Αμερικανικής Εποχής», εμφανιζόταν ολοένα και πιο αδιάφορη για τα θέματα διεθνών σχέσεων μετά τον Ψυχρό Πόλεμο.

Ο Ομπάμα είχε μια διαφορετική προσέγγιση για τον ρόλο των ΗΠΑ στον κόσμο. Θα μπορούσε κανείς να πει πως οι προσπάθειές του στηρίχθηκαν στον επιλεκτικό παρεμβατισμό σε βαθμό που να τείνει προς τον μη παρεμβατισμό. Αναλύοντας τέσσερις οπτικές αναφορικά με την εξωτερική πολιτική, ο Ομπάμα ανέφερε τον φιλελεύθερο παρεμβατισμό, τον φιλελεύθερο διεθνισμό, τον ρεαλισμό και τον απομονωτισμό. Ο ίδιος έθεσε το 2016 τον εαυτό του ανάμεσα στον φιλελεύθερο διεθνισμό και στον ρεαλισμό. Το φορτίο που κουβαλούσε από τον προκάτοχό του αναφορικά με τον παρεμβατισμό και ειδικά στη Μέση Ανατολή, έκανε τον νέο Αμερικανό πρόεδρο να είναι αρκετά προσεκτικός στο πώς αντιμετώπιζε τόσο το Ισλάμ όσο και τη Μέση Ανατολή. Στους *Financial Times*, δημοσιεύτηκε στις 14 Μαρτίου 2016 ένα άρθρο του Γκίντεον Ράντσμαν, στο οποίο προσπαθεί μέσα από την μελέτη του Γκόλντμπεργκ του *Atlantic Council* να αποδελτιώσει το «Δόγμα Ομπάμα». Για τον Ομπάμα, η απαγκίστρωση των ΗΠΑ από τη Μέση Ανατολή ήταν πολύ σημαντική καθώς θεωρούσε πως η ενεργειακή επανάσταση στις ΗΠΑ, θα καθιστούσε περιττή την κοστοβόρα και επικίνδυνη εμπλοκή των ΗΠΑ στη Μέση Ανατολή. Η μόνη ηθική δέσμευση που αναγνώριζε ο Ομπάμα για κάποιου είδους παρεμβατισμό των ΗΠΑ στη Μέση Ανατολή, ήταν η προάσπιση της ασφάλειας του Ισραήλ, αν και ο Ομπάμα θεωρήθηκε από αρκετούς ότι δεν έδωσε βάση στην παραδοσιακή σχέση των ΗΠΑ με το Ισραήλ. Το σημαντικό επίτευγμα της εξωτερικής πολιτικής του Ομπάμα, έρχεται από την Ασία και το λεγόμενο *Pivot to Asia*. Για τον Αμερικανό πρόεδρο, το μέλλον βρισκόταν στην Ασία και αναφορικά με την Κίνα, θεωρούσε ότι μια οικονομική αποδυνάμωση της Κίνας θα την οδηγούσε μαθηματικά σε έναν επικίνδυνο εθνικισμό. Σε γενικές γραμμές, το «Δόγμα Ομπάμα», μπορούσε να συνοψισθεί στον σκεπτικισμό του Αμερικανού προέδρου για πιθανές αμερικανικές στρατιωτικές παρεμβάσεις σε οποιοδήποτε μέρους του κόσμου.⁷⁹

Ο Χάρης Παπασωτηρίου θεωρεί πως ο Αμερικανός πρόεδρος είχε ιδιαίτερες ευαισθησίες για το θέμα της Μέσης Ανατολής. Πηγαίνοντας σε δημοτικό σχολείο στην Ινδονησία, έζησε τον εσωτερικό πόλεμο που υπάρχει ανάμεσα στο κοσμικό Ισλάμ και στους φονταμενταλιστές. Κατ'αυτόν τον τρόπο, ήταν ιδιαίτερα αρνητικός στο να

⁷⁹ Gideon Ranchman. (2016, March 14). "Ten points about the Obama Doctrine", *The Financial Times*, posted on: <https://www.ft.com/content/47ff09c6-43b0-3894-af13-20901821f527>.

παρέμβουν οι ΗΠΑ καθώς θα αύξαναν τον φανατισμό από την πλευρά όσων υποστηρίζουν ακραίες ισλαμιστικές ομάδες όπως είναι η Αλ Καϊντα.⁸⁰ Η εικόνα που ήθελε ο Ομπάμα να δείξει στη διεθνή κοινότητα ήταν πως οι ΗΠΑ δε θα επανέλθουν στην περίοδο του Μπούς του νεότερου. Η μείωση του αντιαμερικανισμού στη Μέση Ανατολή και στους μουσουλμάνους, ήταν ένας από τους σκοπούς του Αμερικανού προέδρου και ακόμη ένας, ήταν η προσπάθεια επαναπροσέγγισης των ΗΠΑ με τους συμμάχους τους οι οποίοι είχαν ανησυχήσει από τον μονομερή παρεμβατισμό που είχε επιδείξει ο Μπούς ο νεότερος στις δύο θητείες του.⁸¹ Στις ΗΠΑ υπήρχαν αρκετοί οι οποίοι θεωρούσαν ότι ο Αμερικανός πρόεδρος έδινε την εικόνα ότι η Ουάσινγκτον αποσύρεται από τη διεθνή πολιτική. Ωστόσο, στους πέντε βασικούς πυλώνες της εξωτερικής πολιτικής των ΗΠΑ, ο Ομπάμα πέτυχε κάποια πράγματα (κρατώντας μια ισορροπία δυνάμεων στην Ευρώπη, στην Ανατολική Ασία και στη Μέση Ανατολή, ευνοϊκή για τα αμερικανικά συμφέροντα, πολιτική βούληση για να κατοχυρώσει τα αμερικανικά γεωπολιτικά συμφέροντα, και διατήρηση επαρκούς αμερικανικής στρατιωτικής ισχύος για την προβολή ισχύος στις περιοχές που διακυβεύονται αμερικανικά συμφέροντα.). Από την άλλη, τόσο στην Ευρώπη όσο και σε άλλες περιοχές, η κυβέρνηση Ομπάμα δεν άσκησε επιρροή εφάμιλλη με αυτήν άλλων προέδρων.⁸² Ενδεικτική ήταν η απάντηση του Ομπάμα στην ερώτηση του Γκόλντμπεργκ, σχετικά με την μη επέμβαση στη Συρία, στη συνέντευξη που έδωσε ο Αμερικανός πρόεδρος, δύο περίπου μήνες μετά την ορκομοσία του Τραμπ ως νέου προέδρου των ΗΠΑ. Ο πρώην Αμερικανός πρόεδρος είπε «Είμαι περήφανος γι' αυτό», απαντώντας ουσιαστικά στους επικριτές του για την απώλεια της Συρίας από τις ΗΠΑ μετά τη χρήση χημικών όπλων από το ασαντικό καθεστώς και τη με επέμβαση των ΗΠΑ. Σύμφωνα με αυτούς τους επικριτές, η Συρία και η Μέση Ανατολή, αφέθηκαν στα χέρια της Ρωσίας, του Ιράν και του ΙΚ.⁸³

Η αμερικανική εξωτερική πολιτική από το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, παρουσιάζει κάποια συγκεκριμένα χαρακτηριστικά. Οι ΗΠΑ με την κατάρρευση της ΕΣΣΔ, βρέθηκαν να αποτελούν τη μοναδική υπερδύναμη του πλανήτη. Η αστάθεια

⁸⁰ Χαράλαμπος Παπασωτηρίου. (2018). ό.π., σελ. 610-611.

⁸¹ Χαράλαμπος Παπασωτηρίου. (2018). ό.π., σελ. 616.

⁸² Mark Moyar, Thomas Henriksen, Barry Strauss, Angelo M. Codevilla, Thomas Donnelly, Andrew Roberts. (2016, October). *The Legacy of the Obama Doctrine*, Hoover Institution, Stanford University Issue 36, posted on:

https://www.hoover.org/sites/default/files/issues/resources/strategika_36_web2.pdf, p. 10-15.

⁸³ Gideon Ranchman, *ibid.*, posted on: <https://www.ft.com/content/47ff09c6-43b0-3894-af13-20901821f527?fbclid=IwAR36RzZfSdBwWZKVCgTefPKYlrfbHaysqxLym7e6D1pUOeAHdAXbuxDgE5k>.

που αρκετοί πίστευαν πως υπάρχει εντός του χαλαρού διπολικού συστήματος του Ψυχρού Πολέμου, σταδιακά υποκαταστάθηκε από μεγαλύτερη αστάθεια. Τα σύνορα του κόσμου πολλαπλασιάστηκαν καθώς πολλά νέα κράτη προέκυψαν από την κατάρρευση της ΕΣΣΔ. Ο Τρίτος Κόσμος κατέρρευσε μαζί με τον Δεύτερο Κόσμο (ΕΣΣΔ και δορυφόροι της) και αναδύθηκαν νέα προβλήματα. Ταυτόχρονα, η διαδικασία της εξέλιξης της ανθρωπότητας που ξεκίνησε σταδιακά από τη δεκαετία του 1960' προς μια μεταβιομηχανική εποχή, άρχισε να κορυφώνεται. Η επιστήμη και η τεχνολογία αναπτύχθηκαν σε τέτοιο βαθμό ώστε η εξωτερική πολιτική των ΗΠΑ να έχει ως αναπόσπαστο συστατικό της την παγκοσμιοποίηση και το πώς αυτή θα μπορέσει να μετατραπεί σε μια κατάσταση win-win για τις ΗΠΑ και για τον νέο κόσμο που αναδύοταν. Ο εκδημοκρατισμός των χωρών που κατέρρευσαν μαζί με την ΕΣΣΔ και η αντιμετώπιση νέων απειλών όπως αυτή της τρομοκρατίας και της διασποράς των πυρηνικών όπλων. Η πάταξη του μαύρου χρήματος υιοθετήθηκε ως πολιτική από τον πρόεδρο Κλίντον. Οι παρεμβάσεις των ΗΠΑ, ήταν αρκετές και όλοι οι πρόεδροι μέχρι και τον Τραμπ για τον οποίο θα ακολουθήσει ξεχωριστό κεφάλαιο, είχαν αποκηρύξει τον απομονωτισμό σαν σχολή σκέψης για τη χάραξη της εξωτερικής τους πολιτικής. Ο Πόλεμος στο Ιράκ κατέδειξε την παντοδυναμία των ΗΠΑ, ωστόσο η μονοπολική στιγμή των ΗΠΑ φάνηκε να μην είναι άναρχη καθώς τόσο στη σφαγή της Τιέν Αν Μεν, όσο και στη Ρουάντα και στο θέμα της ανεξαρτησίας της Ουκρανίας μετά την κατάρρευση της ΕΣΣΔ, δεν επέλεξαν να επέμβουν. Στον Παναμά, στη Σομαλία, στο Ιράκ και στο Αφγανιστάν, οι ΗΠΑ επενέβησαν, έχοντας ως επιτυχία την επέμβαση στον Παναμά και την ανατροπή του Νοριέγκα. Στη Βοσνία και στο Κόσοβο, οι ΗΠΑ έκαναν επεμβάσεις στρατιωτικά επιτυχημένες αποδεικνύοντας παράλληλα τις ευρωπαϊκές αδυναμίες στα ζητήματα άμυνας. Παρόλα αυτά, τόσο η δημιουργία του βοσνιακού κράτους όσο και του Κοσόβου, δημιούργησαν τεράστια ερωτηματικά για το κατά πόσο ισχυρό παρέμεινε το βεστφαλιανό σύστημα. Τα ανθρώπινα δικαιώματα μπήκαν ως πυλώνας χάραξης εξωτερικής πολιτικής των ΗΠΑ και αποτέλεσαν βασική διόπτρα για το πώς αντιμετώπιζαν τα άλλα κράτη. Ο μονομερής παρεμβατισμός των ΗΠΑ κατά τις θητείες του Μπους του νεότερου, δοκίμασε τις σχέσεις των ΗΠΑ με τους συμμάχους τους (ειδικά στην Ευρώπη). Ο διάδοχος του Μπούς, Μπάρακ Ομπάμα προσπάθησε να εφαρμόσει μια εξωτερική πολιτική ελάχιστου παρεμβατισμού και μονομερισμού. Στη Λιβύη ο Μπάρακ Ομπάμα συμφώνησε για περιορισμένη επέμβαση του αμερικανικού στρατού μόνο από αέρος και σε συνεννόηση με τις ευρωπαϊκές δυνάμεις οι οποίες ουσιαστικά ηγήθηκαν της επέμβασης. Στόχος του ήταν να αποκαταστήσει τις σχέσεις

της Ουάσινγκτον με τους συμμάχους της και να μειώσει τον αντιαμερικανισμό στον αραβικό και μουσουλμανικό κόσμο ο οποίος είχε αυξηθεί πολύ κατά τις θητείες του Μπούς του νεότερου. Από το τέλος του Ψυχρού Πολέμου μέχρι και το τέλος των δύο θητειών του Ομπάμα, οι ΗΠΑ παρουσίασαν μια εξωτερική πολιτική που εκτεινόταν από τον επιλεκτικό παρεμβατισμό και την πολυμερή διπλωματία, στον μονομερή παρεμβατισμό. Όλα τα παραπάνω ήταν τα νέα χαρακτηριστικά που έπρεπε η ελληνική διπλωματία να συνυπολογίσει για να αντιληφθεί πως οι ελληνοαμερικανικές σχέσεις όφειλαν να επαναπροσδιοριστούν.

2. Η ατζέντα των σχέσεων Ελλάδας-ΗΠΑ κατά την τελευταία δεκαετία του 20^{ου} αιώνα

Τη δεκαετία του 1980', ο αντιαμερικανισμός έγινε αναπόσπαστο κομμάτι της ιδεολογίας και του προεκλογικού προγράμματος του ΠΑΣΟΚ του Ανδρέα Παπανδρέου. Η Ελλάδα φαίνεται πως κατά τις δεκαετίες του 1980 και του 1990 όπου έλαβαν χώρα κυβερνήσεις του ΠΑΣΟΚ, (1981-1989, 1993-2004) επιθυμούσε περισσότερο τη ρήξη με τα συμφέροντα των ΗΠΑ στην περιοχή των Βαλκανίων και της Μέσης Ανατολής. Τόσο η στήριξη του Γιασέρ Αραφάτ και του Μουαμάρ Καντάφι (ήταν προσωπικοί φίλοι του Ανδρέα Παπανδρέου) όσο και οι δηλώσεις για το ποιά ήταν η ιμπεριαλιστική δύναμη στον κόσμο, φανέρωναν πως το «ΕΟΚ και ΝΑΤΟ το ίδιο συνδικάτο» είχε γίνει κάτι παραπάνω από σύνθημα.

Κατά την τελευταία δεκαετία του 20ου αιώνα όπου έλαβαν χώρα όλες οι αλλαγές στο διεθνές σύστημα, η Ελλάδα επηρεάστηκε περισσότερο καθώς η παγκοσμιοποίηση διεύρυνε τις ανισότητες μεταξύ των κρατών και οι επιλογές αναφορικά με τον στρατηγικό προσανατολισμό της Ελλάδας, ήταν μόνο θεωρητικές και όχι πολιτικά ορθολογικές (οι ΗΠΑ περνούσαν στη μονοπολική στιγμή τους).⁸⁴ Η κατάρρευση του Δεύτερου Κόσμου και του Τρίτου Κόσμου, που έφερε το τέλος του διπολισμού και η εμφάνιση των ΗΠΑ ως -πρόσκαιρα- μοναδικής υπερδύναμης, η αποϊδεολογικοποίηση της διεθνούς πολιτικής μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου ο οποίος ήταν σε μεγάλο βαθμό ένας «πόλεμος ιδεών και τρόπων πολιτικής, οικονομικής και κοινωνικής ζωής», οι δύο νέες τάσεις που με ασάφεια έδιναν προτάσεις για τις νέες κατευθύνσεις του νέου κόσμου που ανέκυψε μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου

⁸⁴ Βλ. Π. Καζάκος, Μ. Κουμάς, Χ. Παπασωτηρίου, Άγγελος Μ. Συρίγος, Ε. Χατζηβασιλείου. (2016). *Η Ελλάδα στον κόσμο της: Μεταξύ ρεαλισμού και ανεδαφικότητας στο διεθνές σύστημα*, Εκδόσεις Πατάκη, σελ. 36.

(εκπεφρασμένες από Φουκουγιάμα και Χάντινγκτον) και ο πολλαπλασιασμός των νέων κρατών που δημιουργήθηκαν, αποτελούσαν τους κύριους άξονες του μετα-ψυχροπολεμικού κόσμου που η Ελλάδα όφειλε να εξετάσει ώστε να επαναπροσδιορίσει τον ρόλο της.⁸⁵

Σε αυτήν την ενότητα, θα επιχειρηθεί η ανάδειξη των βασικών χαρακτηριστικών της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής μετά τον Ψυχρό Πόλεμο και πώς αυτά διαμόρφωσαν τις ελληνικές προτεραιότητες στην ελληνική εξωτερική πολιτική. Ο νέος κόσμος έφερε μεγάλη αμηχανία στην Ελλάδα όπως ήταν φυσιολογικό καθώς μαζί με το τέλος του διπολισμού, τελείωνε και μια εποχή προβλέψιμης εξωτερικής πολιτικής που προσέδιδε αρκετά πλεονεκτήματα στους λήπτες απόφασης, σχετικά με τα όρια και τα πλαίσια κινήσεών τους. Το διπολικό σύστημα διέθετε μια απλή δομή και οι αντιδράσεις των κρατών στην επιρροή αυτού του συστήματος, ήταν προβλέψιμες. Η νέα ατζέντα που προέκυψε στις ΗΠΑ που ξεκινούσαν την πορεία στη μονοπολική τους στιγμή, διαμόρφωσε εν πολλοίς και τις προτεραιότητες της διεθνούς πολιτικής. Η Ελλάδα όφειλε σαν μικρή/μεσαία δύναμη να προσαρμοστεί στις νέες συνθήκες που παρουσίαζαν κινδύνους και ευκαιρίες σε ένα πρωτόγνωρο διεθνές περιβάλλον. Οι ελληνοαμερικανικές σχέσεις επηρεάστηκαν βαθιά από αυτή τη νέα δεκαετία και όσο απλοϊκή και αν φαίνεται η πρώτη εξήγηση, δεν χάνει την σημασία της. Η ασυμμετρία διατηρήθηκε μεταξύ των δύο χωρών, ωστόσο, και οι δύο χώρες προσπαθούσαν με διαφορεικά μέσα ισχύος να πορευτούν στα αχαρτογράφητα ύδατα του νέου κόσμου. Η μη γνώση των πλαισίων που παρείχε η δομή αυτής της συστημικής ιδιομορφίας (μονοπολική στιγμή των ΗΠΑ) έφερε ασάφεια. Παρόλα αυτά, υπήρχαν ζητήματα που αντικειμενικά επηρέαζαν τις ελληνοαμερικανικές σχέσεις και πριν την κατάρρευση της ΕΣΣΔ.

Κατά τα έτη 1991-1992 συμβαίνουν κοσμογονικές αλλαγές. Αυτές οι αλλαγές συνιστούν και το κεντρικό επιχείρημα της παρούσης εργασίας καθώς τίθεται ως υπόθεση εργασίας ότι οι ελληνοαμερικανικές σχέσεις, δεν μπορούν να αποκοπούν από την επιρροή του διεθνούς συστήματος. Παρά την ασυμμετρία που πλαισιώνει το

⁸⁵ Βλ. Π. Καζάκος, Μ. Κουμάς, Χ. Παπασωτηρίου, Άγγελος Μ. Συρίγος, Ε. Χατζηβασιλείου. (2016). ό.π., σελ. 33-38.

διμερές πλέγμα των ελληνοαμερικανικών σχέσεων, (με κριτήριο τους συντελεστές διαθέσιμης ισχύος) η επίδραση του διεθνούς συστήματος είναι καθοριστική αναδείχθηκε και στο κεφάλαιο για τον Ψυχρό Πόλεμο. Σε αυτήν την ενότητα, θα επιχειρηθεί η απόδειξη ότι οι ελληνοαμερικανικές σχέσεις επηρεάστηκαν από την συλλήβδην κατάρρευση του υπαρκτού σοσιαλισμού και ανέκυψαν νέα ζητήματα τα οποία έφεραν τριβές στις μεταξύ τους σχέσεις, αλλάζοντας την ατζέντα των μεταξύ τους σχέσεων, όπως αυτή είχε διαμορφωθεί από το 1947.

Έχοντας σαν σταθερές από τις δύο προηγούμενες δεκαετίες, την ασυμμετρία, τον αντιαμερικανισμό, την αναζωπύρωση της έντασης ανάμεσα σε Ελλάδα και Τουρκία, προστέθηκαν νέοι παράγοντες που επηρέασαν τις σχέσεις ανάμεσα στις δύο χώρες (ιδίως κατά τη δεκαετία του 1980 όπου ο αντιαμερικανισμός στην Ελλάδα έγινε η ιδεολογική κόλλα μεταξύ ψηφοφόρων του ΠΑΣΟΚ και του ίδιου του κόμματος). Από το 1996 και μετά υπάρχει μια διάθεση για βελτίωση των σχέσεων ανάμεσα στις δύο χώρες υπό το πρίσμα των νέων αναγκαιοτήτων που ορίστηκαν από το νέο διεθνές σύστημα της εποχής, όπου οι ΗΠΑ απολαμβάνουν την πρωτοκαθεδρία των διεθνών υποθέσεων χωρίς να υφίστανται κάποια σημαντική διεθνή απειλή. Δεδομένης αυτής της εξέλιξης, η ασυμμετρία ισχύος θα μπορούσε κανείς να υποστηρίξει πως αυξήθηκε ανάμεσα στις δύο χώρες. Η Ελλάδα από τα μέσα της δεκαετίας του 1970, με πρωτοβουλία του Κωνσταντίνου Καραμανλή, επιχείρησε να μειώσει την εξάρτηση (και επομένως την ασυμμετρία) από τις ΗΠΑ, ακολουθώντας το όχημα της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Οι γεωπολιτικές αναγκαιότητες του νέου διεθνούς συστήματος όπως αυτό προέκυψε μετά την κατάρρευση της ΕΣΣΔ, καθιστούσαν την πιθανή αποχώρηση των ΗΠΑ από την περιοχή, εφιάλτη για την Ελλάδα. Το ράγισμα του σιδηρού παραπετάσματος, επήλθε στα Βαλκάνια στα οποία απελευθερώθηκαν δυνάμεις που δεν μπορούσαν να εκδηλωθούν κατά τη διάρκεια του τιτοϊκού καθεστώτος ή του αντίστοιχου του Τσαουσέσκου στην Ρουμανία και Ενβέρ Χότζα στην Αλβανία. Ταυτόχρονα με την πρώτη φάση της διάλυσης της Γιουγκοσλαβίας, ένα από τα νεοσύστατα κράτη, αυτό των Σκοπίων (μετονομασθέν σε Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας κατά την Ενδιάμεση Συμφωνία του Σεπτεμβρίου του 1995) έμελλε να γίνει ένα ακόμη αγκάθι στις σχέσεις Αθήνας – Ουάσινγκτον. Ο πόλεμος της Γιουγκοσλαβίας, η εισροή πολιτικών προσφύγων (και όχι μόνο) στην

Ελλάδα από την καταρρέουσα Αλβανία, αλλά και η κρίση των Ιμίων στην αρχή του 1996, έθεσε σε κίνδυνο τη σταθερότητα των Ελληνοαμερικανικών σχέσεων, σε μια περίοδο που ναι μεν συνοδεύτηκε από ιστορική συστημική αλλαγή αλλά και που διαδεχόταν τη δεκαετία του 1980 η οποία έκανε την Ουάσινγκτον δύσπιστη απέναντι στην Ελλάδα λόγω της ρητορικής του Ανδρέα Παπανδρέου. Η έξαρση της τρομοκρατίας στην Ελλάδα με κύριο δράστη την περιβόητη 17N σε μια περίοδο που η διεθνής τρομοκρατία αναδυόταν ως η επόμενη απειλή που θα αντιμετώπιζε η διεθνής κοινότητα. Η εγχώρια τρομοκρατία είχε απασχολήσει πολλές φορές το Στέιτ Ντιπάρτμεντ, το οποίο συχνά-πυκνά κατάρτιζε εκθέσεις διόλου θετικές για την Ελλάδα. Επιπρόσθετα, η περίπτωση Οτσαλάν έπληξε για ακόμη μια φορά την αξιοπιστία των σχέσεων μεταξύ ΗΠΑ και Ελλάδας σε ένα ζήτημα που επηρέασε επί τα χείρω τους συσχετισμούς του τριγώνου ΗΠΑ-Ελλάδας-Τουρκίας, εις βάρος της Ελλάδας και που συνέδεσε την Αθήνα με διεθνοπολιτικούς συνειρμούς για υπόθαλψη διεθνούς τρομοκρατίας, σε συνδυασμό με την δράση της 17N.

Οι αποκλίσεις των συμφερόντων στην περιοχή της Νοτιοανατολικής Ευρώπης, αντιμετωπίστηκαν με την ανάληψη ρόλου της Ελλάδας στα Βαλκάνια. Παρόλα αυτά, οι ελληνοαμερικανικές σχέσεις, ουδέποτε απέκτησαν ξανά μια σταθερή τροχιά η οποία να αποκτούσε στρατηγικά χαρακτηριστικά με συγκλίνοντα συμφέροντα, μέχρι και το 2008. Η παραδοξότητα της «παρένθεσης» του μονολιθικού διεθνούς συστήματος το οποίο συνοδεύτηκε από γεγονότα τα οποία διεύρυναν την ατζέντα των ελληνοαμερικανικών σχέσεων, σε συνδυασμό με την φύσει και θέσει ασύμμετρη σχέση μεταξύ των δύο χωρών, δεν ήταν ευνοϊκοί παράγοντες για να αποκαλυφθεί η δυναμική των ελληνοαμερικανικών σχέσεων.

3. Το Μακεδονικό και η νέα εποχή για τα Βαλκάνια για Ελλάδα και ΗΠΑ.

Η δυσπιστία που διέκρινε την αμερικανική εξωτερική πολιτική έναντι της Ελλάδας κατά τη δεκαετία του 1980, δεν κατέστη δυνατό να πάψει προς όφελος των σχέσεων και των δύο χωρών. Η άνοδος στην εξουσία του Κωνσταντίνου Μητσοτάκη και της ΝΔ, υποσχόταν σταθερότητα στις ελληνοαμερικανικές σχέσεις. Πράγματι, η νέα κυβέρνηση λόγω και των ιδεολογικών καταβολών της, δεν ακολούθησε την αντιαμερικανική ρητορική και συνέχισε τη ρεαλιστική οπτική του Κωνσταντίνου Καραμανλή, όσον αφορά τις σχέσεις με τις ΗΠΑ. Τα δείγματα γραφής της κυβέρνησης

Μητσοτάκη ήταν ενθαρρυντικά καθώς η Ελλάδα αναγνώρισε το 1991 το Ισραήλ με το οποίο έως τότε δεν είχε συνάψει διπλωματικές σχέσεις. Αυτό ήταν ένα θετικό σήμα και προς την Ουάσινγκτον η οποία είχε για στρατηγικό σύμμαχο το Τελ Αβίβ σε μια κρίσιμη περιοχή όπου διακυβεύονταν ζωτικά συμφέροντα για τις ΗΠΑ.

Οι ΗΠΑ ήδη από την προεδρική θητεία του Μπους του πρεσβύτερου, είχαν καταστήσει σαφές πως θα προχωρήσουν σε ένα νέο μείγμα πολιτικής αναφορικά με την εξωτερική τους πολιτική. Η «Νέα Τάξη Πραγμάτων», αναφερόταν σε μια σχολή σκέψης η οποία σε ακαδημαϊκό επίπεδο, αναφέρθηκε από τον Φράνσις Φουκουγιάμα, ως η τελική επικράτηση του Φιλελευθερισμού ο οποίος συνίστατο από καπιταλιστικό οικονομικό σύστημα και από δημοκρατικούς θεσμούς, δυτικού τύπου. Το «τέλος της ιστορίας», όπως γλαφυρά τέθηκε στον τίτλο του έργου του Φουκουγιάμα, επηρέασε βαθιά την αμερικανική εξωτερική πολιτική και κατά την προεδρική θητεία του Μπιλ Κλίντον. Φαίνεται πως ο ουϊλσονισμός, επανήλθε στις ΗΠΑ μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου και αυτή η εξέλιξη δεν ταίριαζε με την ανάδυση νέων εθνικών ζητημάτων (βλ. Μακεδονικό) για την Ελλάδα, ή την επάνοδο άλλων εθνικών ζητημάτων εντός άλλης διεθνοπολιτικής πραγματικότητας (βλ. ελληνoturκικά και Κυπριακό, Αλβανία). Τα ανθρώπινα δικαιώματα, είχαν πάρει τη θέση του εθνικισμού ο οποίος παραδόξως, βοηθούσε άλλα κράτη για να κηρύξουν την ανεξαρτησία τους στον πρώην σοβιετικό χώρο. Αυτός ήταν και ο λόγος που ο Κίσινγκερ είχε ανησυχήσει κάνοντας κριτική στον Κλίντον για τους λόγους της αμερικανικής επέμβασης στα Βαλκάνια, οι οποίοι έθεταν εν αμφιβόλω το βεσφαλιανό σύστημα αξιών για την μη παρέμβαση στις εσωτερικές υποθέσεις των άλλων χωρών. Όμως αυτός ήταν ουσιαστικά ο πυρήνας της παγκοσμιοποίησης ο οποίος δύσκολα μπορούσε να διακρίνει την εσωτερική από την εξωτερική υπόθεση ενός κράτους. Ο ουϊλσονισμός που υιοθέτησε η κυβέρνηση Κλίντον, έδινε μεγάλο βάρος στην νέα εποχή όπου τα ανθρώπινα δικαιώματα και η δημοκρατία, θα γίνονταν συστατικά μιας νέας ταυτότητας η οποία δε θα είχε σύνορα. Τα εθνικά θέματα της Ελλάδας, όφειλαν να προσαρμοστούν σε μια νέα πραγματικότητα στην οποία η ιστορία δεν διαδραμάτιζε σαν τράπεζα άντλησης επιχειρημάτων, το ρόλο που διαδραμάτιζε τις προηγούμενες δεκαετίες. Οι σχέσεις της Ελλάδας με τις ΗΠΑ παρέμειναν σημαντικές με τη διαφορά ότι μπήκαν σε άλλο πλαίσιο λόγω συστημικής αλλαγής. Πλέον δεν ήταν η αντιμετώπιση του κομμουνισμού και η ανάσχεση της σοβιετικής επιρροής τα όσα έφεραν τις δύο χώρες σαν συμμάχους. Για άλλη μια φορά η Ελλάδα, περίπου μισό αιώνα μετά από την προηγούμενη στρατηγική της επιλογή (που παρέμεινε στον δυτικό της προσανατολισμό) διατήρησε

τον στρατηγικό της προσανατολισμό ο οποίος θα υλοποιούνταν με μια διαφορετική ατζέντα, εμπλουτισμένη με νέες προκλήσεις. Παρόλα αυτά, μοιραία, αρκετά ζητήματα παρέμειναν σταθερά για την Ελλάδα καθώς ο στρατηγικός προσανατολισμός δεν είχε αλλάξει. Με την κατάρρευση της ΕΣΣΔ, η Ελλάδα μετρούσε μόλις δέκα χρόνια ως μέλος της ΕΟΚ και η σύγκλιση με τους νέους εταίρους της σε οικονομικό και θεσμικό επίπεδο, ήταν πλέον προτεραιότητα για την Ελλάδα. Η παγκοσμιοποίηση και η νέα ατζέντα που αυτή έφερνε μαζί της, είχαν την οικονομική και τεχνολογική ανάπτυξη σε περίοπτη θέση. Από εκεί που η ασφάλεια και η άμυνα (λόγω του κομμουνιστικού κινδύνου) ήταν σε πρώτο πλάνο, ο νέος κόσμος έφερε την Ελλάδα στο να χρειάζεται την οικονομική ανάπτυξη ως διαβατήριο για να μπορεί να είναι ανταγωνιστική. Ο «κίνδυνος από τον Βορρά», ο οποίος με την κατάρρευση της ΕΣΣΔ σταδιακά έπαψε να γίνεται μέρος του προβληματισμού της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής στο κομμάτι της προάσπισης των ζωτικών συμφερόντων. Η Τουρκία αλλά και το Μακεδονικό, γίνονται οι νέες προκλήσεις που αντιμετωπίζει η Ελλάδα με τους γείτονές της. Ωστόσο, τα Βαλκάνια παραμένουν ως εκείνη η περιοχή στην οποία η Ελλάδα καλείται να διαδραματίσει σημαντικό ρόλο και μετά τον Ψυχρό Πόλεμο, καθώς μπορεί η Βουλγαρία να έπαψε να είναι κίνδυνος ασφάλειας για την Ελλάδα, όμως η Γιουγκοσλαβία έγινε μια από τις αρκετές χώρες που έζησαν την αστάθεια του νέου κόσμου που διαδεχόταν τον Ψυχρό Πόλεμο, με τον πιο αιματηρό τρόπο. Επιπλέον, η Αλβανία είχε και εκείνη τα δικά της προβλήματα τα οποία δεν μπορούσαν να αγνοηθούν για την Ελλάδα η οποία όφειλε στα αχαρτογράφητα ύδατα του μεταψυχροπολεμικού κόσμου, να αναλάβει πρωτοβουλίες στην ταραγμένη Χερσόνησο του Αίμου. Από "κακό παιδί" της Ευρώπης, η Ελλάδα έθεσε σαν στοίχημα να γίνει σταδιακά το πολιτικό και οικονομικό κέντρο των Βαλκανίων μέσα από την συμμετοχή της στον σκληρό πυρήνα της Ε.Ε. Σε αυτήν την προσπάθεια, η Ελλάδα είχε στην φαρέτρα της το σημαντικό όπλο ότι βρισκόταν για άλλη μια φορά με στο στρατόπεδο των νικητών και ότι ήταν η μόνη χώρα των Βαλκανίων που συμμετείχε στους ευρωπαϊκούς θεσμούς.⁸⁶

Ο συνδυασμός των νέων απειλών και προβλημάτων (Σκοπιανό, αλβανική αστάθεια, ρόλος της Τουρκίας στα Βαλκάνια) που ανέκυπταν στη Χερσόνησο του Αίμου, σε συνδυασμό με τη νέα δομή του διεθνούς συστήματος που άρχισε να

⁸⁶ Βλ. Παναγιώτης Τσάκωνας (Επιμέλεια). (2003). *Σύγχρονη Ελληνική Εξωτερική Πολιτική*, Τόμος Α', Εκδόσεις Σιδέρη, Αθήνα, σελ. 17.

διαφαίνεται μετά την κατάρρευση της ΕΣΣΔ, οδήγησαν την ελληνική εξωτερική πολιτική σε σύγκλιση με τους Ευρωπαίους εταίρους της και τις ΗΠΑ. Η κατάρρευση της Γιουγκοσλαβίας και οι εξελίξεις που την ακολούθησαν, απέδειξαν γρήγορα πως τα αχαρτογράφητα νερά του νέου τοπίου μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, επικράτησαν έναντι των όποιων συγκλίσεων υπήρχαν σε θεωρητικό επίπεδο μεταξύ Αθήνας και εταίρων. Το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, όπως είδαμε και στο κεφάλαιο για την αμερικανική εξωτερική πολιτική, έφερε το βεστφαλιανό σύστημα αξιών σε μια κρίση και οι προκλήσεις αφορούσαν την προώθηση της δημοκρατίας στα μετακομμουνιστικά καθεστώτα και στον Τρίτο Κόσμο. Τα ανθρώπινα δικαιώματα και η αυτοδιάθεση των λαών, μπήκαν στην κορυφή της ατζέντα των κατά πολύ ισχυρότερων συμμάχων της Ελλάδας και κυρίως, των ΗΠΑ. Η μονοπολική στιγμή των ΗΠΑ σε συνδυασμό με την εμφάνιση μιας νέας και εν πολλοίς άγνωστης διεθνούς πραγματικότητας που πήρε τη θέση του προβλέψιμου διπολικού συστήματος, έφερε αρκετούς προβληματισμούς και στην Αθήνα. Από τη μια πλευρά η Ελλάδα επιθυμούσε να γίνει η ηγέτιδα δύναμη των Βαλκανίων και από την άλλη ήταν μέρος των προβλημάτων που προέκυψαν. Οι σχέσεις με τις ΗΠΑ δεν άργησαν να περάσουν κρίση τόσο στο ζήτημα του Σκοπιανού όπως θα δούμε παρακάτω, όσο και στο εν γένει θέμα της Γιουγκοσλαβίας. Οι ΗΠΑ ενώ πριν προκύψουν οι τρυγμοί είχαν δώσει ουσιαστικά στην Ελλάδα την αρμοδιότητα του τοποτηρητή των Βαλκανίων με πρώτο στόχο την προώθηση των δημοκρατικών θεσμών στις χώρες της περιοχής, θεώρησαν ότι η Ελλάδα είχε έλλειμμα αξιοπιστίας.⁸⁷ Οι ελληνικές υποσχέσεις που δεν τηρήθηκαν, μπορούν όμως να αιτιολογηθούν με περισσότερα επιχειρήματα από μια απλή έλλειψη αξιοπιστίας ή την επιστροφή της Ελλάδας στη δεκαετία του 1980' που θεωρούνταν το «μάυρο πρόβατο» της Ευρώπης. Η συστημική αλλαγή έφερε ασάφεια και δικαιολογημένη ελλειπτική στοχοθεσία σε στρατηγικό επίπεδο καθώς επρόκειτο για μια νέα διεθνοπολιτική πραγματικότητα και ταυτόχρονα, όλες οι αντιλήψεις και δομές της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής, είχαν για περίπου μισό αιώνα μια συγκεκριμένη ατζέντα η οποία βιαίως πλέον, έπρεπε να αλλάξει. Όπως είδαμε παραπάνω, παρόμοια ήταν και η αμηχανία στις ΗΠΑ αναφορικά με την εξωτερική τους πολιτική, ειδικά την περίοδο Μπους του πρεσβύτερου όπου το μεγαλύτερο μέρος της κυβέρνησης ήταν εκπαιδευμένο και γαλουχημένο -φυσιολογικά- με ψυχροπολεμικές αξίες.

⁸⁷ Βλ. Graham Allison and Kalypso Nicolaidis. (1997). *The Greek Paradox: Promise vs Performance*, The MIT Press, p.20.

Η ελληνική εξωτερική πολιτική αντιμετώπισε μεγάλα διλήμματα και όπως υποστήριξε ο πρωθυπουργός της Ελλάδας Κυριάκος Μητσοτάκης στο βιβλίο του «*Οι συμπληγάδες της εξωτερικής πολιτικής*», μελετώντας το ζήτημα των αμερικανικών βάσεων στην Ελλάδα. Η Ελλάδα σε αντίθεση με τις ΗΠΑ όπου μπορούσαν να ευθυγραμμίζουν τις αναγκαιότητες της εσωτερικής τους πολιτικής με τις αντίστοιχες της εξωτερικής τους πολιτικής, (λόγω ισχύος και της μονοπολικής στιγμής όπως την ονόμαζε ο Κράουτχαμερ) η Ελλάδα δεν είχε αυτήν την πολυτέλεια. Η κοινή γνώμη διαδραμάτισε σημαντικό ρόλο στη λήψη της μίας ή της άλλης απόφασης στην εξωτερική πολιτική η οποία με το Σκοπιανό, έγινε μέρος της κομματικής αντιπαράθεσης και βωμός πλειοδοσίας η οποία κατέληξε στην πτώση της κυβέρνησης της ΝΔ το 1993. Η συστημική επίδραση δεν ήταν κατανοητή από την κοινή γνώμη η οποία μαζί με σημαντικό μέρος της ελληνικής πολιτικής ελίτ, δεν είχαν αντιληφθεί τις αλλαγές που λάμβαναν χώρα, τόσο στο τακτικό επίπεδο προάσπισης των εθνικών συμφερόντων, όσο και στις νέες διαστάσεις που αποκτούσαν τα λεγόμενα «εθνικά θέματα». Η αλλαγή της δομής του διεθνούς συστήματος επηρέασε ολόκληρη την γεωγραφική περιοχή στην οποία βρίσκεται η Ελλάδα. Συνοπτικά, οι νέες γεωπολιτικές πραγματικότητες που διαμορφώθηκαν για την Ελλάδα, ήταν οι εξής: Η Νοτιο-ανατολική Ευρώπη απέκτησε ιδιαίτερη σημασία μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου. Εκεί που κατά τη διάρκεια της διπολικής εποχής η απειλή της ΕΣΣΔ ήταν μεγάλη, με την αυγή της νέας πολιτικής πραγματικότητας, γινόταν η περιοχή που η Ευρώπη και οι ΗΠΑ προσπαθούσαν να σταθεροποιήσουν. Οι εθνικές συγκρούσεις, ο θρησκευτικός φονταμενταλισμός, η οικονομική δυσπραγία υποκατέστησαν την παλιά απειλή της ΕΣΣΔ. Η Ελλάδα, ήταν η νησίδα σταθερότητας, η ισχυρή χώρα των Βαλκανίων. Κατ'αυτόν τον τρόπο, ο Πόλεμος της Γιουγκοσλαβίας έθετε για την Ελλάδα προκλήσεις στις οποίες έπρεπε να απαντήσει.⁸⁸ Η Ελλάδα έπρεπε να δώσει μια παράσταση χωρίς πρόβα και μάλιστα μια πολύ κρίσιμη παράσταση. Ενδεικτικό του νέου κλίματος της μεταψυχροπολεμικής εποχής όπου η δημοκρατία και τα ανθρώπινα δικαιώματα απέκτησαν ιδιαίτερη σημασία σαν κριτήρια της διεθνούς πολιτικής δράσης, τα Βαλκάνια δεν θεωρούνταν στην αυγή της μεταψυχροπολεμικής εποχής ως περιοχή της Ευρώπης. Η «γεωγραφία της δημοκρατίας, της οικονομικής και θεσμικής

⁸⁸ Βλ. Θωμάς Βαρβιτσιώτης, Δημήτρης Καιρίδης, Robert Platzgraff, (Επιμέλεια) *Ασφάλεια στη Νοτιο-Ανατολική Ευρώπη και Ελληνο-Αμερικανικές Σχέσεις*. (1997). Το πόνημα έγινε με τη συνεργασία των: Ίδρυμα Κωνσταντίνος Γ. Καραμανλής, Ίδρυμα Λίλιαν Βουδούρη, The Fletcher School of Law and Diplomacy, Institute for Foreign Policy Analysis, Εκδόσεις Σιδέρη, Αθήνα, σελ. 21-22.

ανάπτυξης» ήταν πλέον πολύ σημαντικότερη από τη συμβατική γεωπολιτική. Η κεντρική Ευρώπη είχε την εύφημο μνεία της για τον ταχύτερο «εξευρωπαϊσμό» της, ενώ για τα Βαλκάνια υπήρχει ο φόβος της «βαλκανιοποίησης». Η Ελλάδα είχε και γι' αυτόν το λόγο μεγάλη σημασία σαν τοπική δύναμη που ήταν μέλος της ΕΟΚ και του ΝΑΤΟ και που θα μπορούσε να είναι ένας τοποτηρητής των Βαλκανίων.⁸⁹ Η Ελλάδα επηρεάστηκε ξανά από τη συστημική αλλαγή όπως είχε επηρεαστεί το 1947 όπου σταδιακά αναδυόταν η ψυχροπολεμική σύγκρουση μεταξύ ΗΠΑ και ΕΣΣΔ. Ένα γειτονικό κράτος της Ελλάδας διαμελιζόταν και ο πόλεμος βρισκόταν στα σύνορά της. Η πΓΔΜ είχε αναθεωρητικές βλέψεις και την αντιμετώπιση ενός προσφυγικού κύματος από τα Βαλκάνια. Η Ελλάδα από ανάχωμα έναντι της ΕΣΣΔ, εξελισσόταν σε γέφυρα για τον αναγκαίο διάλογο Δύσης και Βαλκανίων.⁹⁰ Πριν προχωρήσουμε στη βαλκανική πολιτική της Ελλάδας μετά τον Ψυχρό Πόλεμο, είναι αναγκαίο να επισημανθεί πως το αν τα Βαλκάνια θα συνυπολογίζονταν όπως η κεντρική Ευρώπη ή αν θα ήταν περιθωριοποιημένα, εξαρτιόταν σε μεγάλο βαθμό από την ελληνική εξωτερική πολιτική. Το ελληνικό παράδοξο, όπως διατυπώθηκε παραπάνω, μπορεί να εξορθολογιστεί από τη συστημική αλλαγή η οποία ήταν απότομη. Η συστημική θεωρία, είναι ίσως η επαρκέστερη προκειμένου να χρησιμοποιηθεί οδηγός ανάγνωσης του περιφερειακού και διεθνούς γίνεσθαι. Η γειτονιά της Ελλάδας έφερε νέες προκλήσεις όχι μόνο στα Βαλκάνια αλλά και στη Μέση Ανατολή και στον αραβικό κόσμο και η Αθήνα αναζητούσε ισορροπίες μέσα σε ένα νέο διεθνές σύστημα. Η ελληνική εξωτερική πολιτική στα Βαλκάνια προκάλεσε προβλήματα στις σχέσεις της με τις ΗΠΑ. Τέλος, θα γίνει αναφορά και στην κρίση των Ιμίων αλλά και στην υπόθεση Οτσαλάν οι οποίες δημιούργησαν ακόμη μεγαλύτερα προβλήματα στις ελληνοαμερικανικές σχέσεις.

Τα Βαλκάνια έχουν χαρακτηριστεί ως πυριτιδαποθήκη της Ευρώπης και όχι άδικα, αν σκεφτεί κανείς τον σεισμογενή ρόλο της περιοχής στους δύο Παγκόσμιους Πολέμους αλλά και κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου. Η κατάρρευση της ΕΣΣΔ, έφερε μια νέα ανησυχία για την περιοχή η οποία δυστυχώς επαληθεύτηκε. Τα Βαλκάνια παρουσίαζαν πάντα συμμαχίες βραχυπρόθεσμου χαρακτήρα όπως αυτή της Βαλκανικής Λίγκας το 1912 και το Βαλκανικό Σύμφωνο του 1936. Στην ένταση του Ψυχρού Πολέμου, το 1953-1954 υπογράφηκε νέο Βαλκανικό Σύμφωνο ενώ ανάμεσα

⁸⁹ Βλ. Θωμάς Βαρβιτσιώτης, Δημήτρης Καιρίδης, Robert Platzgraff, (Επιμέλεια) ό.π., σελ.26.

⁹⁰ Βλ. Θωμάς Βαρβιτσιώτης, Δημήτρης Καιρίδης, Robert Platzgraff, (Επιμέλεια) ό.π., σελ. 27.

στα έτη 1987-1991 έλαβε χώρα η Διαβαλκανική Συνεργασία.⁹¹

Ο Πόλεμος της Γιουγκοσλαβίας έφερε την Ελλάδα κατευθείαν σε θέση δοκιμασίας των αντανεκλαστικών της, τόσο στο ρόλο της στα Βαλκάνια όσο και στο ζήτημα της σύγκλισης της πολιτικής της με τις ΗΠΑ. Ακόμη πιο σημαντικό ζήτημα για την Ελλάδα ήταν το Σκοπιανό το οποίο κλώνισε την ελληνική πολιτική με την πτώση της κυβέρνησης του Κωνσταντίνου Μητσοτάκη αλλά και τις σχέσεις της Ελλάδας με το νεοπαγές κρατίδιο και με τις ΗΠΑ. Η μονοπολική στιγμή των ΗΠΑ, δεν ευνόησε τις πολιτικές θέσεις της Ελλάδας η οποία προσπαθούσε να διατηρήσει το status quo του Ψυχρού Πολέμου και οι ΗΠΑ προσπαθούσαν να εκμεταλλευτούν το κενό που άφησε η ΕΣΣΔ, προωθώντας μια ατζέντα εκδημοκρατισμού και υπεράσπισης των ανθρώπινων δικαιωμάτων. Η Ελλάδα τελικά συμβιβάστηκε με τη νέα πραγματικότητα, αφού πρώτα έχασε σημαντικές ευκαιρίες να διευθετήσει με καλύτερου όρους το Σκοπιανό κατά τη δεκαετία του 1990'. Στο κομμάτι που αφορούσε το ζήτημα του Πολέμου της Γιουγκοσλαβίας και με πιο συγκεκριμένα, με το ζήτημα της Βοσνίας, η Ελλάδα έδειξε ότι δεν μπορούσε να πάρει θέση σε ευαίσθητα ζητήματα και να ευθυγραμμιστεί με τις πολιτικές των συμμάχων της, κυρίως με αυτές των ΗΠΑ.

Η συστημική αλλαγή επηρέασε αναπόφευκτα την ελληνική εξωτερική πολιτική στα Βαλκάνια, σε κάθε διάσταση της εξωτερικής πολιτικής, από τη σχέση εξωτερικής πολιτικής και κοινής γνώμης και την συμμετοχή στο διάλογο για τα εθνικά θέματα αρκετών φορέων, μέχρι και το ζήτημα της σχέσης ΜΜΕ και εξωτερικής πολιτικής. Ο Θεόδωρος Κουλουμπής, στο βιβλίο *«Ελληνική Εξωτερική Πολιτική στο Κατώφλι του 21ου αιώνα»*, αναφέρει πως μετά τον Ψυχρό Πόλεμο, στην Ελλάδα επικράτησαν δύο σχολές σκέψης οι οποίες προέρχονταν και οι δύο από τον πολιτικό ρεαλισμό. Τη μία σχολή σκέψης την ονομάζει ως «ισχύουσα» και την άλλη «αναθεωρητική». Κατά τον Κουλουμπή, οι φραστικές εξάρσεις που παρουσιάστηκαν στο ζήτημα των Σκοπίων, ανήκουν στην αναθεωρητική σχολή σκέψης η οποία θεωρεί τους θιασώτες της ισχύουσας, ως ουτοπικούς, ηττοπαθείς και άσχετους με την στρατηγική. Ο ίδιος θεωρεί ότι στο τέλος, επικρατεί η ισχύουσα σχολή σκέψης.⁹² Η Ελλάδα θεώρησε ότι το Σκοπιανό μπορούσε να επιλυθεί με παραδοσιακή επίδειξη ισχύος που θα λάμβανε χώρα σε ένα παίγνιο μηδενικού αθροίσματος και σε αυτό θεωρητικά η Ελλάδα, θα υπερίσχυε

⁹¹ Βλ. Κωνσταντίνος Αρβανιτόπουλος, Μαριλένα Κοππά, (Επιμέλεια). (2005). *30 Χρόνια Ελληνικής Εξωτερικής Πολιτικής 1974-2004*, Εκδόσεις Α.Α.Λιβάνη, Αθήνα, σελ. 32.

⁹² Βλ. Θεόδωρος Κουλουμπής. (1997). *Ελληνική Εξωτερική Πολιτική στο Κατώφλι του 21^{ου} αιώνα*, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, σελ. 65-67.

λόγω του ότι ήταν πιο ισχυρή. Ο νέος κόσμος που ανέκυψε όμως, έφερε αρκετές αλλαγές σε έννοιες και πρακτικές όπως ήταν η ασφάλεια αλλά και η διαχείριση κρίσεων και βέβαια οι τρόποι εκμετάλλευσης της ισχύος ενός κράτους. Η μη αντίληψη από την πλευρά της Ελλάδας, της μονοπολικής στιγμής των ΗΠΑ η οποία διαδεχόταν το χαλαρό διπολικό σύστημα του Ψυχρού Πολέμου, έφερε προβλήματα στις σχέσεις με την υπερδύναμη και ένα νέο κύμα αντιαμερικανισμού.

Η ιστορία και το παρελθόν, συνέχισαν να διαδραματίζουν πρωτεύοντα ρόλο στην πολιτική των Βαλκανίων. Η κομμουνιστική «παρένθεση», απλώς καθιστούσε υποβόσκουσες τις διαφορές μεταξύ των κρατών, και η κατάρρευση της ΕΣΣΔ σηματοδότησε την αναβίωση του κλίματος αλυτρωτισμού που χαρακτήριζε την πολιτική της περιοχής. Το αγκάθι του Μακεδονικού ήταν μονίμως τροχοπέδη στις σχέσεις της Ελλάδας και Γιουγκοσλαβίας κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου. Η διαφοροποίηση του Τίτο από τον Στάλιν και η προτεραιότητα της Δύσης να προσεγγίσει το τιτοϊκό καθεστώς, σε συνδυασμό με τη στήριξη που είχε εκδηλώσει η Γιουγκοσλαβία στην Κύπρο, δεν αρκούσαν για να εκλείψει το μεγάλο ζήτημα του Μακεδονικού.⁹³ Η Ελλάδα υπολογιζόταν ως καταλύτης για την ομαλοποίηση της περιοχής μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου όμως έγινε μέρος του προβλήματος και της επανόδου των εντάσεων, αν όχι πρωταγωνίστρια. Η Ελλάδα κατά την έκρηξη των εμφυλίων συγκρούσεων στη Γιουγκοσλαβία, (Σλοβενία, Κροατία, Βοσνία) μολονότι παρουσίαζε συρρίκνωση της οικονομικής της δύναμης, παραμένει η μακράν πιο ισχυρή χώρα στην περιοχή των Βαλκανίων. Η διακήρυξη ανεξαρτησία της πρώην γιουγκοσλαβικής επαρχίας Σοσιαλιστικής Δημοκρατίας της Μακεδονίας, γίνεται από την πλευρά του γειτονικού κρατιδίου με τη χρήση του ονόματος «Δημοκρατία της Μακεδονίας». Η Ελλάδα -και λόγω της απότομης συστημικής μετάβασης- δεν έχει διαμορφώσει μια συνολική βαλκανική στρατηγική και παρουσιάζει μια αντιδραστική (reactive) και σπασμωδική συμπεριφορά. Το «Σκοπιανό», έγινε το ζήτημα εκείνο που μονοπώλησε όχι μόνο την εξωτερική πολιτική της Ελλάδας στα Βαλκάνια, αλλά και την εσωτερική πολιτική. Η Ελλάδα παίρνει σκληρά μέτρα εντός της πενταετίας 1990-1995. Η εκμετάλλευση όλων των σκληρών διπλωματικών εργαλείων για να μπλοκαριστεί η διεθνής αναγνώριση του γειτονικού κρατιδίου, έφερε απομόνωση στην Ελλάδα η οποία δεν έτυχε της κατανόησης ούτε της Ε.Ε ούτε των ΗΠΑ. Το άτυπο

⁹³ Βλ. Παναγιώτης Τσάκωνας, (Επιμέλεια). (2003). *Σύγχρονη Ελληνική Εξωτερική Πολιτική*, Τόμος Β', Εκδόσεις Σιδέρη, Ιούνιος, σελ. 391-401.

οικονομικό εμπάργκο του 1992 και το επίσημο του έτους 1994-1995, έφεραν την Ελλάδα σε μια πολύ δύσκολη θέση όπου θεωρούνταν αδιάλλακτη από τους εταίρους της.

94

Η Ελλάδα ίσως από αυτήν την έριδα να έχασε πάρα πολλά και αυτό δεν έχει να κάνει με αυτό καθ'αυτό το ζήτημα το οποίο επιλύθηκε κατά το έτος 2019 με τη Συμφωνία των Πρεσπών. Η Ελλάδα οφείλει στην τελευταία δεκαετία του 20ου αιώνα πολλές αστοχίες, λόγω της μη ορθής ανάγνωσης του διεθνούς περιβάλλοντος και κυρίως, της αλλαγής των μέσων με τα οποία χαρασσόταν πλέον η εξωτερική πολιτική. Η συστημική μετάβαση που ναι μεν παρουσίαζε ρευστότητα, παρουσιάζε και ευκαιρίες για την Ελλάδα η οποία τις απώλεσε. Η λάθος εικόνα τη λάθος στιγμή προς την ΕΕ αλλά και προς τις ΗΠΑ, ίσως ήταν οι μεγαλύτερες ζημιές για την Ελλάδα, η οποία απομονώθηκε και έχασε σημαντικό διπλωματικό κεφάλαιο. Το διπλωματικό παρασκήνιο είναι ενδεικτικό για τις δυσκολίες που είχε η Αθήνα στη διαχείριση μιας υπόθεσης, η οποία από εξωτερική έγινε εσωτερική πτυχή του ελληνικού πολιτικού βίου. Η μη εξάρθρωση της 17N μέχρι και το 2002, η υπόθεση Οτσαλάν, η στήριξη της Ελλάδας στον Παλαιστινιακό Αγώνα σε συνδυασμό με την ελληνική πολιτική στα Βαλκάνια όπου έγινε τελικά μέρος του προβλήματος, όλα αυτά, συνέστησαν τα εμπόδια για την βελτίωση των ελληνοαμερικανικών σχέσεων την τελευταία δεκαετία του 20ου αιώνα.

Οι ΗΠΑ είχαν παραδώσει διάβημα στον Έλληνα πρεσβευτή Ζαχαράκη που εκπροσωπούσε την Ελλάδα στην Ουάσινγκτον. Σύμφωνα με αυτό το διάβημα, οι Αμερικανοί έριχναν ευθύνες στην Αθήνα για παρέμβαση στα εσωτερικά τους ζητήματα καθώς η Αθήνα προσπαθούσε να κινητοποιήσει την ελληνοαμερικανική ομόγενη για τα συλλαλητήρια που έγιναν στη Νέα Υόρκη. Το θέμα αυτό, το αποκάλυψε ο ίδιος ο Ζαχαράκης στην εκπομπή του Αλέξη Παπαχελά, «Φάκελοι» το 2005.⁹⁵ Η παρέμβαση του Ρίτσαρντ Χόλμπρουκ ήταν καταλυτική όταν η Ελλάδα με την τότε ΠΓΔΜ, συνήψαν την Ενδιάμεση Συμφωνία η οποία συνοδεύτηκε από την άρση του οικονομικού εμπάργκο. Το παρασκήνιο θέλει τον Ρίτσαρντ Χόλμπρουκ να είναι ιδιαίτερα εκνευρισμένος με καθώς μέχρι και την μέρα που υπογράφηκε η Ενδιάμεση Συμφωνία, απείλησε την ελληνική αντιπροσωπεία έχοντας δίπλα του ένα τηλέφωνο για

⁹⁴ Βλ. Παναγιώτης Τσάκωνας, (Επιμέλεια) ό.π., σελ. 408-409.

⁹⁵ Βλ. Αλέξης Παπαχελάς. (2005). Εκπομπή «Φάκελοι» στο ΣΚΑΙ, με θέμα το Μακεδονικό, δημοσιευμένο στο διαδικτυακό τόπο του Youtube του καναλιού «NeaMetapoliteusi», <https://www.youtube.com/watch?v=xnZAq9BH8v8&t=29s>.

να καλέσει τον πρόεδρο Κλίντον ώστε να αναγνωρίσει αμέσως το γειτονικό κρατίδιο ως «Δημοκρατία της Μακεδονίας». Η απειλή είχε να κάνει με το ότι τελευταία στιγμή, η πλευρά Γκλιγκόροφ ζήτησε από την ελληνική πλευρά να άρει το εμπάργκο πρώτα και μετά να υπογραφεί η Ενδιάμεση Συμφωνία. Η ελληνική πλευρά τελικά δεν δέχτηκε να υπογράψει σε άλλο χρόνο το εμπάργκο.⁹⁶ Το Μακεδονικό Ζήτημα είχε τεράστιο αντίκτυπο στις ελληνοαμερικανικές σχέσεις, οι οποίες ξεκίνησαν με προβλήματα το ταξίδι τους στα αχαρτογράφητα ύδατα του νέου κόσμου που διαμορφωνόταν.

Το διεθνές σύστημα ήταν ιδιότυπο καθώς για τέσσερις αιώνες, κάθε δύναμη που επικρατούσε είχε να αντιμετωπίσει αντι-ηγεμονικούς συνασπισμούς με εξαίρεση τη μονοπολική στιγμή των ΗΠΑ κατά την οποία όλες οι μεγάλες δυνάμεις πλην της Κίνας, μείωναν τις αμυντικές τους δαπάνες καθώς δεν αισθάνονταν απειλή από τις ΗΠΑ ή δεν είχαν τη δυνατότητα να διεκδικήσουν την πρωτοκαθεδρία στις διεθνείς υποθέσεις.⁹⁷ Όπως αναφέρθηκε στην ενότητα για την αμερικανική εξωτερική πολιτική, μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, οι περισσότεροι Αμερικανοί αξιωματούχοι έβλεπαν την νέα περίοδο ως μια εποχή στην οποία το παρελθόν όφειλε να αφεθεί πίσω. Η ανάπτυξη και η πρόοδος, όφειλαν να πάρουν τη θέση των παραδοσιακών εχθροπραξιών και συγκρούσεων. Η μεγάλη αντίθεση των Βαλκανίων, όπου ήταν μια από τις περιφέρειες που εκδηλώθηκε η αστάθεια και η ρευστότητα της συστημικής μετάβασης, ήταν ότι η ιστορία για άλλη μια φορά, οι εθνικές συγκρούσεις έφεραν χάος. Η Ελλάδα, λόγω του Μακεδονικού Ζητήματος αλλά και της συμπάθειάς της προς την μεριά του Μιλόσεβιτς, απομονώθηκε από τους δυτικούς της συμμάχους οι οποίοι την αντιμετώπιζαν ως μέρος του προβλήματος.⁹⁸ Χρησιμοποιώντας την κατηγοριοποίηση μελέτης επιπέδων του Λάκατος, μπορεί να σχολιαστεί, πως το διεθνές σύστημα επηρέασε το περιφερειακό και αυτό με τη σειρά του, την πολιτική μιας χώρας. Τα Βαλκάνια ήταν μια τέτοια περίπτωση και η Ελλάδα αντέδρασε με αντανάκλαστικά τα

⁹⁶ Βλ. Αλέξης Παπαχελάς. (2005). Εκπομπή «Φάκελοι» στο ΣΚΑΙ, με θέμα το Μακεδονικό, ό.π., <https://www.youtube.com/watch?v=xnZAq9BH8v8&t=29s>. Το παρασκήνιο της περιόδου εκείνης έχει γραφτεί σε αρκετά βιβλία μεταξύ των οποίων είναι και αφηγήσεις πρωταγωνιστών. Στο "Αθήνα-Σκόπια, Πίσω από Κλειστές Πόρτες, Αθήνα 1995, Εκδόσεις Λαβύρινθος" του Αλέξανδρου Τάρκα, συμβούλου του Υπουργού Εξωτερικών Αντώνη Σαμαρά, αλλά και του Θεόδωρου Σκυλακάκη, συνεργάτη του Κωνσταντίνου Μητσοτάκη, "Στο Ονομα της Μακεδονίας", Αθήνα 1995, Ελληνική Ευρωεκδοτική αλλά και στο βιβλίο του Μ. Παπακωνσταντίνου, "Το Ημερολόγιο ενός Πολιτικού: η εμπλοκή των Σκοπίων (Αθήνα 1994, εκδόσεις Εστία).

⁹⁷ Π. Καζάκος, Μ. Κούμας, Χ. Παπασωτηρίου, κ.α. (2016). *Η Ελλάδα στον κόσμο της*, ό.π., σελ. 46.

⁹⁸ Βλ. T. Michas. (2002). *Unholy Alliance: Greece and Milosevic's Serbia*, Texas University Press, College Station.

οποία θεωρήθηκαν υπερβολικά από τους συμμάχους της καθιστώντας την Ελλάδα «παραφωνία της Δύσης». Παράλληλα με το Μακεδονικό, οι ελληνοαλβανικές σχέσεις ήταν εξίσου προβληματικές ειδικά κατά το έτος 1992-1993 όπου ο Κωνσταντίνος Μητσοτάκης, άφησε να εννοηθεί ότι πιθανή ανεξαρτησία του Κοσόβου, έθετε απευθείας ζήτημα και για τη Βόρεια Ήπειρο. Αρκετοί Αλβανοί απελάθηκαν από την Ελλάδα ενώ και στην Αλβανία οι Έλληνες της Βορείου Ηπείρου, ήταν τα θύματα των ταραγμένων ελληνοαλβανικών σχέσεων.⁹⁹ Η συνολική εικόνα, δείχνει ότι η ελληνική βαλκανική πολιτική αντιμετώπισε πολλά ζητήματα τα οποία με κορωνίδα το Μακεδονικό, κατανάλωσαν αρκετό διπλωματικό κεφάλαιο και κατέστησαν την Ελλάδα μέρος του προβλήματος τόσο σε μια περιοχή στην οποία η Ελλάδα μπορούσε να διαδραματίζει πρωταγωνιστικό ρόλο, όσο και στα μάτια της Δύσης και κυρίως των ΗΠΑ οι οποίες είχαν ως πρώτη μέριμνά τους, την πορεία προς την ομαλοποίηση μιας ταραχώδους περιοχής. Η αμερικανική εξωτερική πολιτική στα Βαλκάνια, οι ΗΠΑ έθεσαν ως προτεραιότητα τα ανθρώπινα δικαιώματα και όχι τις παραδοσιακές αξίες του βεστφαλιανού συστήματος. Η Ελλάδα από την άλλη πλευρά, αντιμετώπισε τα ζητήματα της περιοχής ως ένα *deja vu* των ιστορικών συγκρούσεων που ανέκυψαν στα Βαλκάνια μετά την ανεξαρτησία των βαλκανικών εθνών από την Οθωμανική Αυτοκρατορία. Όπως ήταν φυσιολογικό, η Ελλάδα υπέκυψε κληρονομώντας μη επωφελή διαπραγματευτικά πλαίσια, για εξίσου κακές συμφωνίες στο μέλλον, υποθηκεύοντας ταυτόχρονα ευκαιρίες περαιτέρω διείσδυσης στην περιοχή των Βαλκανίων. Η αισιοδοξία για τη νέα εποχή στην οποία περνούσε ο κόσμος, τελείωσε στα Βαλκάνια όπου ο πόλεμος και οι εθνοτικές συγκρούσεις επανατροφοδοτούσαν (και αντίστροφα) τα εθνικιστικά πάθη. Όπως αναφέρει η Μαριλένα Κοππά, η Ελλάδα ουσιαστικά αντιδρούσε στα ερεθίσματα που δεχόταν και έβγαλε αντανakλαστικά που δεν ταίριαζαν στο νέο κόσμο που ανέκυψε μετά την κατάρρευση της ΕΣΣΔ. Από το 1992 έως το 1994 η Ελλάδα διατηρούσε είχε εχθρικές σχέσεις με την Αλβανία, την ΠΓΔΜ και την Τουρκία. Ο εθνικισμός ο οποίος και λόγω εσωτερικών πολιτικών εξελίξεων πέρασε σε στάδιο έξαρσης λόγω του Μακεδονικού αλλά και του θέματος της Βορείου Ηπείρου, αποξένωσε και άλλα βαλκανικά κράτη και έτσι χάθηκε η ευκαιρία να γίνει η Ελλάδα η τοπική δύναμη στην οποία θα μπορούσαν να βασιστούν οι ΗΠΑ για την ανασυγκρότηση αυτής της ασταθούς περιοχής. Η υποδοχή ηρώων στην

⁹⁹ Βλ. Παναγιώτης Τσάκωνας, (Επιμέλεια). (2003). *Σύγχρονη Ελληνική Εξωτερική Πολιτική*, Τόμος Β', ό.π., σελ. 410.

Ελλάδα των Μλάντις, Κάρατζιτς και Μιλόσεβιτς και το σύνθημα «Ελλάς-Σερβία-Συμμαχία», σε συνδυασμό με τα ΜΜΕ που παρουσίαζαν την Σερβία ως κράτος-θύμα του πολέμου, αποξένωσε έτι περαιτέρω την Ελλάδα από τις ΗΠΑ. Είναι αξιοσημείωτο να αναφερθεί ότι για να πιστωθούν στην αλβανική 20 εκατομμύρια δολάρια από την Ελλάδα, η Αθήνα ζήτησε σαν πολιτικό αντάλλαγμα τη δημιουργία τριών προξενικών γραφείων στη Βόρεια Ήπειρο. Η Αλβανία δέχτηκε τη δημιουργία μιας μόνο προξενικής υπηρεσίας και η Ελλάδα αρνήθηκε την πίστωση. Τελικά, η ρήξη επήλθε λόγω του τεταμένου κλίματος των ελληνοαλβανικών σχέσεων και η Τουρκία έσπευσε να εκμεταλλευτεί αυτήν την υπόθεση, δίνοντας τα 20 εκατομμύρια δολάρια στην Αλβανία. Το 1993 η Ελλάδα πέτυχε το να εισέλθει το γειτονικό κράτος με προσωρινή ονομασία ΠΓΔΜ όμως αυτή η επιτυχία, είχε σημαντικό κόστος το οποίο σε συνδυασμό με άλλες υποθέσεις που θα εξεταστούν παρακάτω, συνέβαλε στην έλλειψη αξιοπιστίας που είχαν οι ΗΠΑ προς την Ελλάδα, με ό,τι αυτό συνεπαγόταν, καθώς οι ΗΠΑ βρίσκονταν στη μονοπολική τους στιγμή και η ασυμμετρία μεταξύ Αθήνας και Ουάσινγκτον ήταν εξαιρετικά μεγάλη και εναντίον της Ελλάδας. Πολύ σημαντικό είναι το γεγονός, ότι η Ελλάδα δεν είχε τη στήριξη της Ε.Ε καθώς στις Βρυξέλλες ενδιαφέρονταν πολύ να έχουν ευθυγραμμισμένες σχέσεις με τις ΗΠΑ λόγω της στρατιωτικής ισχύος που μπορούσαν να προβάλλουν και τελικά προέβαλαν με τη Συμφωνία του Ντεϊτον, να είναι ουσιαστικά μια αμερικανική επιτυχία σε ευρωπαϊκό έδαφος. Η Ελλάδα μετά την υπογραφή της Ενδιάμεσης Συμφωνίας ακολούθησε μια διαφορετική προσέγγιση καθώς προσπάθησε να ανοίξει μια θετική ατζέντα με την τότε ΠΓΔΜ αλλά και με τα άλλα βαλκανικά κράτη, παίρνοντας ταυτόχρονα αποστάσεις από τον Μιλόσεβιτς.¹⁰⁰ Το 2001, η Ελλάδα υποστήριξε τη νόμιμη κυβέρνηση στην τότε ΠΓΔΜ και δεν προσπάθησε να εκμεταλλευτεί τον εμφύλιο πόλεμο που ξέσπασε στη γειτονική χώρα. Με την Αλβανία οι σχέσεις βελτιώθηκαν καθώς και το θέμα της Βόρειας Ηπείρου δεν ήταν προτεραιότητα στην ελληνική ατζέντα.¹⁰¹ Η αρχή της ομαλοποίησης της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής στα Βαλκάνια, έγινε πρωτίστως για λόγους ευθυγράμμισης με τις ΗΠΑ και δευτερεύοντως με την Ε.Ε. Ωστόσο, τα προβλήματα της πρώιμης μεταψυχροπολεμικής εποχής δε σταμάτησαν για την Ελλάδα, η οποία έφτασε στα πρόθυρα του πολέμου με την Τουρκία, ένα περίπου χρόνο μετά την

¹⁰⁰ Βλ. Κωνσταντίνος Αρβανιτόπουλος, Μαριλένα Κοππά, (Επιμέλεια). (2005). *30 Χρόνια Ελληνικής Εξωτερικής Πολιτικής*, ό.π., σελ. 49-56.

¹⁰¹ Βλ. Παναγιώτης Τσάκωνας. (2003). *Σύγχρονη Ελληνική Εξωτερική Πολιτική*, Τόμος Β', ό.π., σελ. 415.

υπογραφή της Ενδιάμεσης Συμφωνίας με τα Σκόπια. Το Μακεδονικό Ζήτημα επανήλθε ξανά επί πρωθυπουργίας Κωνσταντίνου Καραμανλή όπου η Ελλάδα δεν επέτρεψε στην τότε ΠΓΔΜ να εισέλθει στο ΝΑΤΟ, όμως για μεθοδολογικούς λόγους το ζήτημα αυτό θα αναφερθεί σε άλλη ενότητα που πραγματεύεται τη Συμφωνία των Πρεσπών και την οριστική επίλυση του Μακεδονικού Ζητήματος.

Το μεγάλο ζήτημα όμως των ελληνοαμερικανικών σχέσεων ήταν και κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου και μετά από αυτόν, οι σχέσεις Ελλάδας-Τουρκίας και πιο συγκεκριμένα, οι σχέσεις Ελλάδας-ΗΠΑ-Τουρκίας. Το επόμενο κεφάλαιο εστιάζει στις περίπλοκες αυτές σχέσεις μετά τον Ψυχρό Πόλεμο.

Κεφάλαιο 3^ο: Το τρίγωνο σχέσεων Ελλάδας-ΗΠΑ-Τουρκίας

1. Το παραγμένο πλαίσιο των σχέσεων Ελλάδας-ΗΠΑ-Τουρκίας και η κρίση των Ιμίων

Από τις τελευταίες μέρες του 1995, και ενώ η Ελλάδα γιόρταζε τα Χριστούγεννα, κάτι αρκετά σοβαρό φαινόταν ότι συνέβαινε με την Τουρκία. Περίεργες διαρροές εγγράφων στον ελληνικό Τύπο, οδήγησαν την Ελλάδα και την Τουρκία στα πρόθυρα ενός πολέμου. Ποτέ άλλοτε, μέχρι και τον Φεβρουάριο του 2020, όπου και η Τουρκία εφήρμοσε υβριδική επιχείρηση οπλοποιώντας πρόσφυγες στον Έβρο και στα νησιά του Αιγαίου, δεν είχαν φτάσει οι δύο χώρες τόσο κοντά σε έναν πόλεμο. Η Ελλάδα είχε μόλις αλλάξει πρωθυπουργό. Τη θέση του Ανδρέα Παπανδρέου, διεκδικούσαν Άκης Τσοχατζόπουλος και Κωνσταντίνος Σημίτης με τον τελευταίο, να γίνεται τελικά ο πρωθυπουργός της χώρας. Η πολιτική μετάβαση και η αστάθεια που τη συνόδευε, φάνηκε πως συνιστούσαν ευκαιρία για την τουρκική προκλητικότητα. Η Άγκυρα ήταν επίσης σε μια πολύ δύσκολη περίοδο με την Τανσούν Τσιλέρ να είναι προσωρινά στην εξουσία της Τουρκίας. Η εξαγωγή εσωτερικών πολιτικών κρίσεων είναι σήμα κατατεθέν της τουρκικής εξωτερικής πολιτικής. Η παρούσα ενότητα θα αναδείξει τον

ρόλο των ΗΠΑ στην κρίση των Ιμίων. Στόχος είναι, να γίνει αντιληπτός ο διαμεσολαβητικός ρόλος των ΗΠΑ στην ελληνοτουρκική διένεξη μέσα από το πρίσμα του διεθνούς συστήματος το οποίο πλαισιωνόταν από τη μονοπολική στιγμή των ΗΠΑ. Από την άλλη πλευρά, η Ελλάδα σε ένα διεθνές σύστημα στο οποίο οι ΗΠΑ προσπαθούσαν να εντάξουν όσο γίνεται περισσότερα κράτη και να αποσοβήσουν κρίσεις και συρράξεις, χρειάστηκε για ακόμη μια φορά να υπερασπιστεί τα εθνικά της συμφέροντα. Το πλέγμα σχέσεων μεταξύ Ελλάδος, ΗΠΑ και Τουρκίας είναι καθοριστικός παράγοντας για τις ελληνοαμερικανικές σχέσεις από την πλευρά της Ελλάδας και πολλές φορές έχει γίνει τροχοπέδη για την πρόοδο των σχέσεων μεταξύ Αθήνας και Ουάσινγκτον.

Η κρίση ξεκίνησε όταν το εμπορικό πλοίο με τουρκική σημαία «Φιγκέν Ακάτ», προσάραξε στη μια βραχονησίδα των Ιμίων στις 26/12/1995. Ο πλοίαρχος αρνήθηκε να δεχτεί την ελληνική διάσωση λέγοντας πως έπλεε σε τουρκικά χωρικά ύδατα και πως τα Ίμια είναι κομμάτι της τουρκικής επικράτειας. Ο καπετάνιος τελικά δέχτηκε την ελληνική αρωγή όμως η Τουρκία συνέχισε το επεισόδιο με την έκδοση ρηματικής διακοίνωσης στην οποία ανέφερε τα Ίμια ως «Καρντάκ» και ότι αποτελούσαν τουρκικό έδαφος. Μετά από διαρροές στον Τύπο και από μια γραφειοκρατική σύγκρουση, Ελλάδα και Τουρκία έφτασαν κοντά στον πόλεμο στις 30 και 31 Ιανουαρίου 1996.¹⁰² Κατά τα έτη 1994 και 1995 η Τουρκία έχει ήδη υιοθετήσει μια πολιτική που θεωρούσε ως αιτία πόλεμου ενδεχόμενη επέκταση των χωρικών υδάτων στο Αιγαίο¹⁰³ Είναι επίσης πολύ σημαντικό να υπογραμμιστεί, πως η Τουρκία εκείνη την περίοδο θεωρούνταν από τις ΗΠΑ ως η γέφυρα μεταξύ Δύσης και Ανατολής και ως η δύναμη που μπορούσε να παίξει σημαντικό ρόλο για τη Δύση στις νεοσύστατες χώρες της Κεντρικής Ασίας και του Καυκάσου. Επίσης παρέμενε ένα κοσμικό καθεστώς και ο ρόλος της στο ΝΑΤΟ ήταν πάγια σημαντικός. Το δίλημμα που ταλάνιζε (και συνεχίζει να ταλάνιζει) την ελληνική εξωτερική πολιτική στο θέμα των ελληνοτουρκικών και πιο συγκεκριμένα, στο μείγμα εξωτερικής εξισορρόπησης που ακολουθεί για την αντιμετώπιση της τουρκικής απειλής, είναι η σχέση της Τουρκίας με τη Δύση. Αν η Τουρκία είναι κοντά στη Δύση (ως σύμμαχος του ΝΑΤΟ) τότε η Ελλάδα μπορεί να κοινωνικοποιήσει την Τουρκία χρησιμοποιώντας και το χαρτί της Ε.Ε. Από την άλλη,

¹⁰² Βλ. Παναγιώτης Ιωακείμης. (2020, Φεβρουάριος 8). *Τι μας διδάσκουν τα Ίμια*, Το Βήμα, δημοσιευμένο στο διαδικτυακό τόπο: <https://www.tovima.gr/2020/02/08/opinions/2071507/>.

¹⁰³ Βλ. Παναγιώτης Τσάκωνας, (Επιμέλεια). (2003). *Σύγχρονη Ελληνική Εξωτερική Πολιτική*, Τόμος Β', σελ. 50.

όταν η Τουρκία είναι κοντά στην Δύση, αυξάνεται ο γεωπολιτικός της ρόλος και σε πιθανές προστριβές Αθήνας και Αγκυρας, η ζυγαριά της όποιας διαμεσολάβησης γέρνει έστω και με ευμενή ουδέτερο τρόπο, υπέρ της Τουρκίας. Οι ΗΠΑ σύμφωνα με τον Καθηγητή του ΕΚΠΑ Ιωακείμδη, δεν ενδιαφέρθηκαν στην περίπτωση των Ιμίων για το ποιά πλευρά έχει δίκιο και ποιά άδικο. Από τον πρόεδρο Κλίντον που χειρίστηκε την κρίση των Ιμίων και τον υφυπουργό Εξωτερικών Ρίτσαρντ Χόλμπρουκ που ήταν αρμόδιος για τα θέματα της Ευρασίας, μέχρι και τον πρέσβη των ΗΠΑ στην Ελλάδα Νάιλς, οι ΗΠΑ τήρησαν τη διαχρονική τους στάση απέναντι στα ελληνοτουρκικά, ωθώντας την Ελλάδα αλλά και την Τουρκία να διαπραγματευτούν μεταξύ τους.¹⁰⁴ Η σταδιακή βελτίωση των ελληνοαμερικανικών σχέσεων, συνδυάστηκε και με την αποκλιμάκωση στο Αιγαίο μετά το 1999. Η περιπλοκότητα των ελληνοαμερικανικών σχέσεων, αναλύεται και μέσα από το ρόλο της Τουρκίας η οποία αποτελεί κοινό σύμμαχο στο ΝΑΤΟ. Για να γίνει αυτό, θα αναλυθεί η πορεία επιδείνωσης των τουρκοαμερικανικών σχέσεων και κατά πόσον αυτές έδωσαν ώθηση στις ελληνοαμερικανικές σχέσεις στον 21ο αιώνα. Τέλος, θα διερευνηθούν οι προοπτικές και οι περιρριμοί του τουρκικού παράγοντα στις ελληνοαμερικανικές σχέσεις. Αν υπάρχει ένας ελέφαντας στο δωμάτιο του ΝΑΤΟ, αυτός έχει το όνομα «ελληνοτουρκικές σχέσεις». Από το 1955 και μετά οι ελληνοτουρκικές σχέσεις άρχισαν να μπαίνουν σε μια περίοδο έντασης η οποία ακολουθούσε υφέσεις και εξάρσεις. Για τις ΗΠΑ όπως είδαμε παραπάνω, το Δόγμα Τρούμαν ξεκίνησε από την Ελλάδα και την Τουρκία. Όπως αναφέρει ο Ελληνοκαναδός Λέφτεν Σταυριανός στο έργο του «*Greece: American Dilemma and Opportunity* : «Για τις ΗΠΑ η μεταπολεμική τους παρουσία τους στην Ελλάδα, αποτελεί ένα στοίχημα για τη συνολική αμερικανική πολιτική στο μέλλον για προβλήματα που θα αντιμετωπίσουμε και αλλού στον κόσμο». ¹⁰⁵ Η Αμερική σχεδίασε μια στρατηγική πάνω στην οποία δεν είχε την πολυτέλεια να θεωρεί κάθε χώρα ως εξαίρεση, ανεξάρτητα τη γεωπολιτική της αξία. Για τις ΗΠΑ, Ελλάδα και Τουρκία (όπως αναλύθηκε παραπάνω) ήταν δύο κρίκοι σε μια αλυσίδα που συνέδεε το Ιράν με την Γιουγκοσλαβία και την Ιταλία. Αυτός ήταν και ο λόγος που οι ΗΠΑ επέμεναν να εισέλθουν οι δύο χώρες στο ΝΑΤΟ, παρά τα μεταξύ τους προβλήματα. Πολύ αργότερα, όταν το Ιράν χάθηκε για τις ΗΠΑ, η Τουρκία απέκτησε

¹⁰⁴ Βλ. Παναγιώτης Ιωακείμδης. (2020, Φεβρουάριος 8). Το Βήμα, ό.π., <https://www.tovima.gr/2020/02/08/opinions/2071507/> .

¹⁰⁵ Βλ. Theodore A. Coulombis, John Iatrides, ed. (1980). *Greek American Relations: A Critical Review*, Pella Press, New York, p. 11.

ακόμη μεγαλύτερη σημασία για τις ΗΠΑ και για τη συλλογική ασφάλεια της Δύσης.

2. Η οπτική των ΗΠΑ για την Ελλάδα και την Τουρκία προς τον 21^ο αιώνα

Η αρχιτεκτονική ασφάλειας της περιοχής της Μέσης Ανατολής που αποτελούσε μέχρι και την Αραβική Άνοιξη προτεραιότητα για τις ΗΠΑ, στηριζόταν στις στρατηγικές σχέσεις των ΗΠΑ με την Τουρκία (τη μόνη μετριοπαθή μουσουλμανική χώρα της περιοχής, η οποία είχε δημοκρατικό πολίτευμα). Το Ισραήλ, αποτελούσε τον άλλον πυλώνα της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής στην περιοχή. Η στρατηγική συνεργασία ΗΠΑ-Τουρκίας-Ισραήλ, φάνταζε με ακλόνητο κρηπίδωμα για την αμερικανική στρατηγική στη Μέση Ανατολή. Το 2003, οι ΗΠΑ εισέπραξαν την τουρκική άρνηση για τη διέλευση των αμερικανικών στρατευμάτων στο Ιράκ. Ο Ρόμπερτ Κάγκαν, θεωρούσε πως ακόμη και τότε, θα ήταν παράλογο οι ΗΠΑ να τιμωρήσουν τη μόνη μετριοπαθή μουσουλμανική δύναμη, σε μια περιοχή που οι ΗΠΑ είχαν στρατιωτικές περιπέτειες στο Ιράκ.¹⁰⁶ Η Τουρκία παρέμενε ένας σημαντικός εταίρος για τις ΗΠΑ, καθώς τόσο η γεωγραφία της, όσο και οι οικονομικές τις δυνατότητες και το επενδυμένο στρατιωτικό και διπλωματικό κεφάλαιο του ΝΑΤΟ σε αυτήν, δεν μπορούσαν να αγνοηθούν.

Από το 2003 και μετά, κύλησε πολύ νερό στο αυλάκι των αμερικανοτουρκικών σχέσεων οι οποίες στα τέλη του 2020 έφτασαν να είναι τυπικά συμμαχικές. Ο Ίαν Λέσσερ, σε δημοσίευσή του στο The German Marshall Fund of the United States, με τίτλο «US-Turkish Relations in a Time of Shocks», στις 2 Ιουλίου 2020, αναφέρει πως οι σχέσεις ΗΠΑ -Τουρκίας χαρακτηρίζονται από αποκλίνουσα αξιοπιστία, λόγω κυρίως της εθνικιστικής πολιτικής του Ερντογάν ο οποίος έχει εντάξει τον αντιαμερικανισμό στην πολιτική του ατζέντα, έχει γίνει στρατηγικός εταίρος της Ρωσίας, αγόρασε S-400 και ασκεί αρνητική πολιτική στη Μέση Ανατολή. Ο ίδιος αναφέρει πως δύσκολα θα λάβει χώρα κάποια σημαντική βελτίωση στο μέλλον στις σχέσεις ΗΠΑ-Τουρκίας, καθώς υπάρχουν χάσματα μεταξύ ΗΠΑ και Τουρκίας, στα θέματα της Λιβύης, της Συρίας, στο θέμα των Κούρδων, στις σχέσεις Τουρκίας-Ιράν αλλά και Τουρκίας - τζιχαντιστών αλλά και την επιθετικότητα της Τουρκίας στο Αιγαίο και στην ΑΟΖ της Κύπρου. Την αναβάθμιση των ελληνοαμερικανικών σχέσεων σε άμυνα και ασφάλεια, ο Λέσσερ τη θεωρεί ως «σιωπηρή παραδοχή», ότι οι σχέσεις με την Τουρκία είχαν

¹⁰⁶ Βλ. Η Στρατηγική Έκπτωση της Τουρκίας. (2003). Το Βήμα.

φτάσει σε βαθμό μεγάλης επιδείνωσης.¹⁰⁷ Πώς έφτασαν όμως σε αυτό το σημείο οι αμερικανοτουρκικές σχέσεις και πώς επηρεάστηκαν θετικά οι αντίστοιχες ελληνοαμερικανικές;

Η κατάρρευση της ΕΣΣΔ έφερε μια νέα πραγματικότητα σε όλον τον κόσμο, ακόμη και στις ΗΠΑ που κλήθηκαν να βρουν νέες λύσεις σε ζητήματα που ποτέ δεν είχαν ανακύψει κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου. Αν μια υπερδύναμη όπως οι ΗΠΑ επηρεάστηκαν βαθιά από το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, τότε η Ελλάδα και η Τουρκία όφειλαν να επαναπροσδιορίσουν συνολικά την εξωτερική τους πολιτική. Η πρώτη δύσκολη «πρόβα» για τις ΗΠΑ, ήλθε με την διαμεσολάβηση των Χόλμπρουκ και Κλίντον στην Κρίση των Ιμίων το 1996 με το περίφημο «no troops, no ships, no flags». Η κρίση αυτή έφερε πολύ κοντά τις δύο χώρες σε πόλεμο, το ίδιο κοντά με την Κρίση του Ιουλίου του 2020. Για τις ΗΠΑ τόσο η Ελλάδα όσο και η Τουρκία, αποτελούσαν και αποτελούν δύο κρίσιμες χώρες για την αμερικανική στρατηγική. Σύμφωνα με έγγραφα, η Τουρκία ήταν πολύ πιο χρήσιμη για τις ΗΠΑ και αυτό ήταν κάτι που δεν άλλαξε και μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου. Τα Βαλκάνια, η Μέση Ανατολή, ο Καύκασος και η Κεντρική Ασία αποτελούσαν πολύ σημαντικές περιοχές για τις ΗΠΑ που προσπαθούσαν να καλύψουν το κενό που έφερε η διάλυση της ΕΣΣΔ. Η συνοχή του NATO, παρέμενε μια κορυφαία προτεραιότητα των ΗΠΑ για τον μεταψυχροπολεμικό κόσμο η οποία θα συνοδευόταν με ειρήνη, σταθερότητα και ευημερία στις περιοχές των Βαλκανίων, της Ανατολικής Μεσογείου και του Καυκάσου. Αν αυτές οι περιοχές σταθεροποιούνταν, τότε ολόκληρη η Ευρώπη θα περνούσε σε μια εποχή ειρήνης, ευημερίας και σταθερότητας.¹⁰⁸

Στην ανάλυσή του για την Επιτροπή Διεθνών Σχέσεων της Βουλής των Αντιπροσώπων των ΗΠΑ το 2001, ο Ιαν Λέσσερ, αναφέρει πως η Ελλάδα και η Τουρκία μπορούν να διαδραματίσουν σημαντικό ρόλο στα αμερικανικά συμφέροντα στον Καύκασο, στη Μέση Ανατολή, στα Βαλκάνια και στο NATO, όχι μόνο σε διμερές επίπεδο, αλλά και σε επίπεδο που ξεπερνά τους παραδοσιακούς γεωγραφικούς περιορισμούς.¹⁰⁹ Η Τουρκία από τον Νοέμβριο του 2000 έως και τον Φεβρουάριο του

¹⁰⁷ Βλ. Ian O. Lesser. (2020, July 7). *US-Turkish Relations in a Time of Shocks*, "The German Marshall Fund of the United States", posted on: <https://www.gmfus.org/blog/2020/07/02/us-turkish-relations-time-shocks>.

¹⁰⁸ Βλ. Θωμάς Βαρβιτσιώτης, Δημήτρης Καιρίδης, Robert Platzgraff. (1997).ό.π., στο κεφάλαιο του John Kornblum, «Προκλήσεις και Ευκαιρίες», σελ. 49.

¹⁰⁹ Βλ. Ian O. Lesser. (2001, June 13). *Turkey, Greece and the US in a Changing Strategic Environment*, ομιλία στην Υποεπιτροπή της Αμερικανικής Βουλής των Αντιπροσώπων (Υποεπιτροπή για την Ευρώπη), <https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/testimonies/2005/CT179.pdf>.

2001, ήταν σε πολιτικό αναβρασμό καθώς η τουρκική λίρα έπεσε κατά 45% σε σχέση με το δολάριο και η ανεργία ανέβαινε κατακόρυφα. Η αστάθεια σε μια χώρα που ήταν πολύ κοντά στο θέατρο επιχειρήσεων των ΗΠΑ μετά την 11η Σεπτεμβρίου, οδηγούσε την Ουάσινγκτον σε ανησυχία. Η Τουρκία εισερχόταν στο Διεθνές Νομισματικό Ταμείο και ο κόσμος επιθυμούσε όσο ποτέ έναν ηγέτη που θα μπορούσε να εγγυηθεί την κοινωνική συνοχή και να πατάξει τη διαφθορά. Για τον Λέσσερ, ζητήματα όπως αυτό της Κύπρου αλλά και των εντάσεων στο Αιγαίο μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας, μπορούσαν πλέον να διευθετηθούν καλύτερα, καθώς ο παράγοντας της Ε.Ε εμφανιζόταν σαν καταλύτης. Τον Δεκέμβριο του 1999 στο Ελσίνκι, η Τουρκία έγινε υποψήφια προς ένταξη χώρα στην ΕΕ, όπως και η Κύπρος, ανεξάρτητα από το αν θα λυνόταν το Κυπριακό. Για τις ΗΠΑ, η σύγκλιση της Τουρκίας με την Ε.Ε ήταν πολύ σημαντική και διαχρονικά οι ΗΠΑ την υποστήριζαν. Η ανασυγκρότηση των Βαλκανίων, η αστάθεια στον Καύκασο και στη Μέση Ανατολή, ήταν σύμφωνα με τον Λέσσερ, σημαντικοί παράγοντες που έφερναν την Ελλάδα και την Τουρκία σε θέση εποικοδομητικών πρωταγωνιστών (σε πολιτικό και οικονομικό επίπεδο) στην περιοχή, τονίζοντας όμως, τις σημαντικές στρατιωτικές δυνατότητες της Τουρκίας για προβολή ισχύος σε αυτές τις περιοχές. Κάτι πολύ σημαντικό που τίθεται στη κατάθεση του Λέσσερ στην Υποεπιτροπή της Βουλής των Αντιπροσώπων, πέραν από το ότι οι ΗΠΑ βλέπουν την Ελλάδα και την Τουρκία σαν σταθερούς συμμάχους τους και στο μέλλον, είναι ότι και οι δύο χώρες είχαν αναβαθμίσει τις σχέσεις τους με το Ισραήλ, τονίζοντας όμως ότι η Ελλάδα το έχει κάνει αυτό σε λιγότερο βαθμό. Αυτό δίνει στις ΗΠΑ μεγάλες διπλωματικές δυνατότητες στη Μέση Ανατολή και στον Περσικό Κόλπο.

Οι σταθερές της αμερικανικής πολιτικής στην περιοχή, λίγο είχαν αλλάξει από το 2001. Η αναφορά του Λέσσερ στην Ελλάδα και στην Τουρκία ως ενεργειακούς κόμβους που θα μεταφέρουν φυσικό αέριο στην Ευρώπη, η συνεργασία των δύο χωρών με τις ΗΠΑ για την αντιμετώπιση της τρομοκρατίας, του διεθνούς εγκλήματος, την παράνομη διακίνηση πυρηνικών υλικών και την διακίνηση ναρκωτικών, δείχνουν τη σημασία των δύο χωρών για τις ΗΠΑ. Η συνεργασία της Ελλάδας με την Τουρκία στην ανασυγκρότηση των Βαλκανίων, ήταν το μόνο φωτεινό παράδειγμα στις μεταξύ τους σχέσεις οι οποίες ήταν προβληματικές από την κρίση των Ιμίων και μετά. Συνοπτικά, τα συμφέροντα των ΗΠΑ σχετικά με την Ελλάδα και την Τουρκία, είναι οι δύο χώρες να έχουν αγαστή συνεργασία καθώς η Ουάσινγκτον θεωρεί τα δύο κράτη ως κράτη-μοχλούς (pivotal states τα αναφέρει ο Λέσσερ) για μια σειρά περιφερειακών θεμάτων που αφορούσαν την αντιπυραυλική άμυνα του ΝΑΤΟ, την ενέργεια και την ασφάλεια

μιας ευρύτερης περιοχής, πολύ κρίσιμης τότε για τις ΗΠΑ. Η ανάσχεση του Ιράν, του Ιράκ και της Ρωσίας αποτελούσε κυρίαρχο στόχο των ΗΠΑ μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου και σε αυτήν την ανάσχεση, η Τουρκία διαδραμάτιζε πολύ πιο σημαντικό ρόλο από την Ελλάδα που ήταν πολύ σημαντική χώρα για την σταθεροποίηση των Βαλκανίων. Σε κάθε περίπτωση, ο Λέσσερ κατέθεσε στη Βουλή πως Ελλάδα και Τουρκία μπορούν να εξασφαλίσουν για τις ΗΠΑ, μεγαλύτερη ελευθερία κινήσεων σε Βαλκάνια και Μέση Ανατολή. Γι' αυτούς τους λόγους, συμβούλευσε την αμερικανική εξωτερική πολιτική να μην απομακρυνθεί από την περιοχή και να μην σταματήσει να είναι κοντά στις διμερείς διαφωνίες Ελλάδας και Τουρκίας. Επίσης, ένας συμπληρωματικός ρόλος της Ε.Ε θα ήταν πολύ εποικοδομητικός τόσο για τις διμερείς διαφωνίες Ελλάδας και Τουρκίας, όσο και για την σύγκλιση της Τουρκίας με την Ε.Ε κάτι που οι ΗΠΑ υποστήριζαν. Τέλος, οι ΗΠΑ σύμφωνα με τον Λέσσερ, όφειλαν να ενθαρρύνουν τους δύο συμμάχους τους ώστε να έχουν απευθείας συνομιλίες. Με άλλα λόγια, όποτε είναι κρίσιμη η κατάσταση οι ΗΠΑ όφειλαν να παρεμβαίνουν ώστε να μην φτάσει η ένταση στο κόκκινο ανάμεσα στις δύο χώρες. Από την άλλη πλευρά, κάποιες φορές οι ΗΠΑ πρέπει να χρησιμοποιούν την πολιτική της αποστασιοποίησης από τις ελληνοτουρκικές διαφορές και να αναλαμβάνει πρωτοβουλίες η Ε.Ε. Για την Ευρωατλαντική σχέση, η σύγκλιση Ε.Ε και Τουρκίας, ήταν σημαντική πτυχή των συνολικών σχέσεων ΗΠΑ-Ε.Ε. Ο Λέσσερ ανέφερε συγκεκριμένα, πως οι ΗΠΑ πρέπει να πάψουν να είναι η ηγετική διαμεσολαβητική δύναμη στα ελληνοτουρκικά από τότε που στο Ελσίνκι το 1999 τα ελληνοτουρκικά πέρασαν στην ατζέντα της Ε.Ε. Για την Τουρκία, ο Λέσσερ κατέθεσε ως θέση πως οι ΗΠΑ πρέπει να ενδιαφερθούν κυρίως για τα εξής ζητήματα: 1) την εξυγίανση της τουρκικής οικονομίας που εισήλθε στο ΔΝΤ 2) Τις σχέσεις Τουρκίας-Ρωσίας ως κομμάτι των σχέσεων ΗΠΑ-Ρωσίας και NATO-Ρωσίας, 3) Την αντιπυραυλική άμυνα, 4) Την αναβάθμιση της χρήσης της βάσης του Ιντσιρλίκ. Για την Ελλάδα, ο τότε αναλυτής του RAND, σημείωσε πως τα Βαλκάνια και η Αδριατική είναι περιοχές που η Ελλάδα έπρεπε να ενθαρρυνθεί να διαδραματίσει ρόλο αλλά και να εμβαθυνθεί ο ελληνικός ρόλος στην ειρηνευτική διαδικασία της Μέσης Ανατολής. Ο αγωγός Μπακού-Τσεϊχάν, ήταν πολύ ψηλά στις προτάσεις του Λέσσερ, ο οποίος συμβούλευε το αμερικανικό κράτος να υποστηρίξει με κάθε μέσο τον αγωγό αυτόν ο οποίος θα αναβάθμιζε το ρόλο της Τουρκίας.¹¹⁰ Μια ψύχραιμη

¹¹⁰ Βλ. Ian O. Lesser. (2001, June 13). *Turkey, Greece, and the U.S. in a Changing Strategic Environment*, Testimony of Dr. Ian O. Lesser RAND Senior Analyst Before the House International Relations Committee, Subcommittee on Europe.

οπτική πάνω στις θέσεις του Λέσσερ, καθιστά εύληπτο ότι οι ΗΠΑ έδιναν πολύ μεγαλύτερη σημασία στις σχέσεις τους με την Τουρκία, από ό,τι στην Ελλάδα. Επίσης, οι δύο χώρες αντιμετωπίζονταν από τις ΗΠΑ ως ένα σύμπλοκο το οποίο δίνει δυνατότητες κατοχύρωσης των αμερικανικών συμφερόντων στις περιοχές της Μέσης Ανατολής, του Καυκάσου, της Κεντρικής Ασίας και των Βαλκανίων. Η Ελλάδα αντιμετωπιζόταν περισσότερο ως σημαντικός βαλκανικός εταίρος αλλά και χώρα η οποία μπορούσε να παίζει έναν εποικοδομητικό ρόλο στο Παλαιστινιακό. Πολλές από τις ιδέες του Λέσσερ για το πότε οι ΗΠΑ πρέπει να αναμειγνύονται στις διμερείς διαφορές Ελλάδας και Τουρκίας, μας θυμίζουν εν πολλοίς τα πρωτόκολλα διαχείρισης της ελληνοτουρκικής κρίσης του 2020 όπου η πρωτοβουλία διαμεσολάβησης αναλήφθηκε από την προεδρεύουσα χώρα της Ε.Ε εκείνη την περίοδο, τη Γερμανία. Η αναγκαιότητα της συνοχής του ΝΑΤΟ, ήταν (και παραμένει) κεφαλαιώδους σημασίας για τις ΗΠΑ και αυτό υπαγορεύει στην Ουάσινγκτον να τηρεί μια ουδετερότητα στις ελληνοτουρκικές διαφορές, θεωρώντας πως η μεγάλη προτεραιότητα είναι η συνοχή του ΝΑΤΟ και όχι η απόδοση δικαιοσύνης σε μία από τις δύο χώρες, κάτι που θα έφερνε αντιδράσεις από την «αδικημένη» χώρα και θα έφερνε τρυγμούς στις σχέσεις της τόσο με τις ΗΠΑ, όσο και με το ΝΑΤΟ. Η βάση του Ιντσιρλίκ αλλά και ο αγωγός Μπακού-Τσεϊχάν, έδιναν στην αρχή της νέας χιλιετίας, προστιθέμενη γεωστρατηγική αξία στην Τουρκία, παρά το γεγονός ότι εκείνη την περίοδο είχε μια καθημαγμένη οικονομία. Ο στόχος των ΗΠΑ κατά τον Ψυχρό Πόλεμο ήταν η ανάσχεση της ΕΣΣΔ και έτσι όλες οι διμερείς διαφορές μεταξύ των συμμάχων, περνούσαν σε δεύτερη μοίρα. Αυτή η στάση δεν άλλαξε μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου και κατά τη διάρκεια της δεκαετίας της μονοπολικής στιγμής των ΗΠΑ. Ο πόλεμος κατά της τρομοκρατίας, ξαναέβαλε την Τουρκία στο κάδρο των σημαντικών -γεωστρατηγικά- χωρών για τις ΗΠΑ. Η πολιτική ουδετερότητα των ΗΠΑ στα ελληνοτουρκικά, η οποία συνήθως ήταν ευμενής προς όφελος της Τουρκίας, σφηρυλατήθηκε μέσα στο περιβάλλον του Ψυχρού Πολέμου. Ωστόσο, οι σχέσεις ΗΠΑ-Τουρκίας άλλαξαν τα επόμενα χρόνια.

Τόσο κατά την περίοδο του Ψυχρού Πολέμου, όσο και κατά τη διάρκεια της πρώτης δεκαετίας του 21ου αιώνα, οι ΗΠΑ σύμφωνα με τους Κωνσταντίνο Υφαντή και Θεόδωρο Κουλουμπή, κράτησαν μια πραγματιστική και διαχειριστική στάση απέναντι στα ελληνοτουρκικά, καθώς καμία κυβέρνηση των ΗΠΑ δεν έθεσε μια οριστική λύση για τις δύο συμμαχικές χώρες του ΝΑΤΟ. Οι ΗΠΑ λειτουργούσαν κυρίως

πυροσβεστικά. Η ομαλή λειτουργία της νοτιοανατολικής πτέρυγας του NATO, υπαγόρευε στους λήπτες απόφασης της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής, να τηρούν αυτήν τη διαχειριστική στάση. Μια θερμή αναμέτρηση μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας στο Αιγαίο, θα είχε πολύ αρνητικές συνέπειες για τα αμερικανικά συμφέροντα στην περιοχή. Οι ΗΠΑ ήθελαν να σιγουρευτούν ότι τουλάχιστον, οι ακραίες λύσεις που είχαν τα επιτελεία Ελλάδας και Τουρκίας, είχαν παραμεριστεί.¹¹¹

Το 2009 αποχαρκτηρίζεται έγγραφο της CIA του οποίου η σύνταξη ολοκληρώθηκε στις 15/10/1984. Βάσει αυτού, η CIA κάνει ανάλυση κατόπιν αιτήματος Αμερικανών αξιωματούχων για τις ελληνοτουρκικές διαφορές και για τις συνέπειες που έχουν αυτές, στα αμερικανικά συμφέροντα. Η σημασία του εγγράφου, φαίνεται και από το γεγονός ότι η CIA συνεργάστηκε με άλλες υπηρεσίες πληροφοριών των ΗΠΑ για να το συντάξει (όπως NSA, Defense Intelligence Agency, intelligence organizations of the Department of State, Army, Navy, Air Force.) Από την αρχή του εγγράφου, αναφέρεται ο μεγάλος κίνδυνος για τις ΗΠΑ που δεν είναι η δυσaréσκεια κάποιας από τις δύο χώρες που είναι σύμμαχοι στο NATO μετά από επιτακτική παρέμβαση που θα ζητήσουν από την Ουάσινγκτον και το NATO σε περίπτωση ένοπλης σύγκρουσης. Το χειρότερο σενάριο είναι ένας ή και οι δύο χώρες να αποχωρήσουν από το NATO. Η Ελλάδα έχει κυριαρχία πάνω σε περίπου 3.000 νησιά κάτι που δεν αμφισβητείται, όμως Ελλάδα και Τουρκία έχουν ζητήματα που αφορούν νησιά τα οποία βρίσκονται σε απόσταση λιγότερο των 3 ναυτικών μιλίων από τις τουρκικές ακτές. Η υφαλοκρηπίδα και η εκμετάλλευση των φυσικών πόρων των υδάτων, ο έλεγχος της περιοχής σε αέρα και θάλασσα και η δικαιοδοσία ελέγχου του NATO στην περιοχή, δημιουργούν έριδες μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας.

Για την τριετία που ήδη κυβερνούσε το ΠΑΣΟΚ με ηγέτη τον Ανδρέα Παπανδρέου, αναφέρεται πως ο Έλληνας ηγέτης είχε δώσει τέλος στις συνομιλίες με την Τουρκία και απέφευγε τις διμερείς συνομιλίες ενώ προτιμούσε τη διεθνοποίηση των ελληνοτουρκικών διαφορών. Η διακήρυξη της ανεξαρτησίας στην οποία είχαν προεβεί οι Τουρκοκύπριοι ήταν η αιτία για την στάση του Παπανδρέου. Η δύσκολη οικονομική και πολιτική συγκυρία που αντιμετώπιζε ο Παπανδρέου στο εσωτερικό, τον οδηγούσε σύμφωνα με την ανάλυση, να δείχνει αδιάλλακτος στα θέματα με την Τουρκία. Για την πλευρά της Τουρκίας, η ανάλυση λέει ότι ο Οζάλ προσπαθούσε να

¹¹¹ Βλ. Παναγιώτης Τσάκωνας, (Επιμέλεια). (2003). *Σύγχρονη Ελληνική Εξωτερική Πολιτική*, Τόμος Β', κεφάλαιο, Θεόδωρος Κουλουμπής & Κωνσταντίνος Υφαντής, «Μεταβάλλοντας το Δίλημμα Ασφαλείας στο Αιγαίο», ό.π., σελ. 121-122.

πείσει τον Παπανδρέου να πάνε σε διμερείς συνομιλίες και αναφέρει πως η Τουρκία της περιόδου εκείνης, ενδιαφερόταν περισσότερο να κρατήσει την αμερικανική στρατιωτική βοήθεια και να αυξήσει τις σχέσεις της με την Ε.Ε και επομένως, θα οδηγούταν σε ακραίες πολιτικές εναντίον της Ελλάδας, μόνο αν η Ελλάδα έκανε διακήρυξη επέκτασης από τα 6 στα 12 ν.μ. Το πρόβλημα για τους Αμερικανούς, έγκειται και στις δύο χώρες στο ότι υπάρχουν ομάδες συμφερόντων, πίεσης, πολιτικοί αλλά και μεγάλο μέρος του Τύπου που ενισχύουν τις αδιάλλακτες στάσεις των κυβερνήσεων των δύο χωρών. Η αποφυγή της ένοπλης σύγκρουσης, ήταν προτιμότερη και για τις δύο χώρες, καθώς από τη μια πλευρά υπάρχει ισορροπία ισχύος και από την άλλη, οι δύο χώρες φαίνεται πως απέφευγαν μια κλιμάκωση (Η Ελλάδα είχε πλεονέκτημα στον αέρα του Αιγαίου, η Τουρκία στην Κύπρο και η γεωγραφία της Θράκης μηδένιζε το μεγάλο τουρκικό πλεονέκτημα στον στρατό ξηράς. Επίσης, η Ελλάδα θεωρούσε πως η Τουρκία ενδιαφερόταν στο να γκριζάρει το Αιγαίο και από την πλευρά της, η Άγκυρα έμοιαζε ανέτοιμη στο να νομιμοποιήσει τις αξιώσεις της στο Αιγαίο και προτιμούσε να ασκεί μια πολιτική που θα καθιστούσε εύθραυστο το νομικό καθεστώς του Αιγαίου). Το ζήτημα που απασχολούσε τις ΗΠΑ είναι ότι και στις δύο χώρες είχαν σημαντικές στρατιωτικές βάσεις (όταν συντάχθηκε το έγγραφο, ο Ψυχρός Πόλεμος δεν είχε τελειώσει) και συχνά οι δύο χώρες αμφέβαλαν για την συμμαχική προσφορά των ΗΠΑ (ήταν δυσαρεστημένες από την αμερικανική στάση στα ελληνοτουρκικά).

Σημαντική επίσης είναι η αναφορά στην τότε ΕΣΣΔ, που θυμίζει και τις απόψεις των ΗΠΑ για το ρόλο της σημερινής Ρωσίας. Η ΕΣΣΔ είχε συμφέροντα στο Αιγαίο οπότε δε θα έπαιρνε ξεκάθαρη θέση, ωστόσο στην ανάλυση αναφέρεται πως θα μιλούσε και με τις δύο χώρες, ενθαρρύνοντας την απογοήτευσή τους για τη στάση των ΗΠΑ και του ΝΑΤΟ. Όπως θα αναδειχθεί παρακάτω, τόσο ο Αμερικανός πρέσβης στην Αθήνα, όσο και Αμερικανοί αξιωματούχοι δήλωσαν πολλές φορές ότι από την ελληνοτουρκική κρίση, η μόνη που έχει όφελος είναι η Ρωσία. Για τις ΗΠΑ, αναφέρεται πως χρειάζεται πολύ μεγάλη προσοχή στις ελληνοτουρκικές διαφορές καθώς επηρεάζονται άμεσα τα αμερικανικά και νατοϊκά συμφέροντα και ότι υπάρχει πάντα ο κίνδυνος μιας σύρραξης μεταξύ των δύο χωρών. Η Ουάσινγκτον, πρέπει να ενθαρρύνει τα δύο κράτη να οικοδομήσουν μέτρα εμπιστοσύνης και να αυξηθεί το μεταξύ τους εμπόριο, υποβοηθούμενες και από διπλωματικές πρωτοβουλίες των ΗΠΑ, του ΝΑΤΟ και του ΟΗΕ. Συνολικά για τις ΗΠΑ, (σύμφωνα με την έκθεση της CIA) υπάρχουν τα εξής θέματα μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας: 1. Επέκταση των χωρικών

υδάτων στα 12 ν.μ ή η διατήρησή τους στα 6 ν.μ. 2. Το ζήτημα του ελέγχου του FIR και της αναντιστοιχίας μιλίων μεταξύ υδάτων και άερος. 3. Υφαλοκρηπίδα, 4. Στρατικοποίηση των ελληνικών νησιών και το θέμα του αν η Λήμνος θα περιλαμβανόταν στους επιχειρησιακούς σχεδιασμούς του NATO. 5. Θέματα δικαιοδοσίας του NATO. 6. Τα ευαίσθητα θέματα των μειονοτήτων. 7. Το Κυπριακό. 8. Το ζήτημα του εθνικισμού εντός των δύο χωρών που αποτρέπει λύσεις.¹¹²

Οι δυσκολίες της άσκησης μιας ουδέτερης στάσης στα ελληνοτουρκικά, είχαν περιγραφεί με παρόμοιο τρόπο και στο βιβλίο του Τζώρτζ Χάρις ιδιαίτερα πάνω στο Κυπριακό Ζήτημα κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου όπου ο πρόεδρος Λίντον Τζόνσον, είχε απελήσει την Τουρκία πως αν έκανε κάποια στρατιωτική επέμβαση στην Κύπρο τότε οι ΗΠΑ δε θα έδιναν εγγυήσεις στην Τουρκία σε περίπτωση παρέμβασης της ΕΣΣΔ στην Τουρκία.¹¹³

3.Η αλλαγή στις σχέσεις ΗΠΑ-Τουρκίας.

Η Τουρκία αγόρασε το αντιαεροπορικό σύστημα S-400 από τη Ρωσία έναντι 2,5 δις δολαρίων (όπως έχει αναφερθεί στην προηγούμενη ενότητα). Σύμφωνα με το βιβλίο του Μπόλτον, ο οποίος απομακρύνθηκε από σύμβουλος του προέδρου Τραμπ, ο Αμερικανός πρόεδρος είχε ανάρμοστες (εξωθεσμικές σχέσεις) με τον Ταγίπ Ερντογάν. Αυτές οι σχέσεις επηρέασαν τον Αμερικανό στο να παρέχει ασυλία στην Τουρκία σε μια σειρά από θέματα στα οποία τα αμερικανικά συμφέροντα δεν εξυπηρετούνταν από την τουρκική πολιτική. Στην τουρκική εισβολή στη Συρία κατά τα μέσα Οκτωβρίου του 2019, στην τουρκική εμπλοκή στη Λιβύη, στο ζήτημα των S-400 το οποίο παραβίαζε τόσο τους νατοϊκούς κανονισμούς όσο και τον νόμο που ο ίδιος ο Τραμπ στήριξε το 2017 (CAATSA) για κυρώσεις σε εχθρούς των ΗΠΑ αλλά και στο ζήτημα της HalkBank κατά το οποίο φαίνεται ότι η Τουρκία συμμετείχε ενεργά σε παράνομες τραπεζικές συναλλαγές οι οποίες αντιτίθονταν στο εμπάργκο κατά του Ιράν. Εδώ χρειάζεται να πούμε ξανά πως υπάρχει ένας διαχωρισμός στην εξέταση των

¹¹² The Aegean Dispute: A New Look at an Old Problem. (1984, November 5). "Central Intelligence Agency", Interagency Intelligence Memorandum, NI IIM 84-10005, Approved for Release 20/4/2009, posted on: <https://www.cia.gov/library/readingroom/docs/CIA-RDP87T00217R000700070005-0.pdf>, p.1-21. για background: Monteagle Stearns. (1992). *Entangled Allies: U.S. Policy Toward Greece, Turkey and Cyprus*, New York: The Council on Foreign Relations, και στο Theodore A. Coulombis. (1983). *The United States, Greece and Turkey: The Troubled Triangle*, New York: Praeger.).

¹¹³ Βλ. George Harris. (1972). *Troubled Alliance: Turkish-American Problems in Historical Perspective*, Washington, D.C.: American Enterprise Institute. pp. 105– 124.

ελληνοαμερικανικών σχέσεων της περιόδου 2016-2020, ειδικά σε σχέση με τα ελληνοτουρκικά καθώς πολύ διαφορετικές κινήσεις γίνονταν από το Στέιτ Ντιπάρτμεντ και από το αμερικανικό νομοθετικό σώμα και τελείως διαφορετικές από τον Λευκό Οίκο, ο οποίος φαίνεται να είχε μια διαφορετική ατζέντα σχετικά με την Τουρκία.

Σύμφωνα με τον Ερντογάν, ο οποίος επηρέασε βαθιά τόσο το πολιτικό σύστημα της Τουρκίας όσο και τον διεθνή της ρόλο, η Τουρκία είναι μια «ανερχόμενη δύναμη». Από την άλλη πλευρά, οι ΗΠΑ που έχουν πολλά συμφέροντα τόσο στην Τουρκία, όσο και στις περιοχές στις οποίες η Άγκυρα έχει αδιαμφισβήτητο περιφερειακό ρόλο (Καύκασος, Μέση Ανατολή, Βαλκάνια). Οι σχέσεις της Τουρκίας με τις ΗΠΑ άρχισαν να έχουν διαφορετική προσέγγιση, όταν η Τουρκία έπρεπε να βρει εκείνο το μείγμα πολιτικής στο οποίο από τη μία θα διατηρούσε τις νέες περιφερειακές και διεθνείς φιλοδοξίες της και από την άλλη, θα μπορούσε αυτές να τις εντάξει σε ένα πλαίσιο στο οποίο δε θα διακινδύνευε τις σχέσεις της με τις ΗΠΑ. Για τους Τούρκους, η Αμερική ήταν ένας σύμμαχος που προσπαθούσε να χειραγωγήσει την Τουρκία και την αντιμετώπιζε περισσότερο σαν ένα φαινόμενο παρά σαν έναν παράγοντα, κάτι που φαινόταν στα debates που λάμβαναν χώρα στις ΗΠΑ σχετικά με το αν οι ΗΠΑ θα χάσουν την Τουρκία (επομένως ήταν στη βούληση των ΗΠΑ το αν θα παραμείνει η Τουρκία στενός σύμμαχος των ΗΠΑ). Ωστόσο οι σχέσεις ΗΠΑ – Τουρκίας ξεκίνησαν να επιδεινώνονται με τη ρήξη Άγκυρας – Ιερουσαλήμ, από το 2008 και με την έντονη δαιμονοποίηση των ΗΠΑ στο εσωτερικό της Τουρκίας, ότι προωθεί τα ισραηλινά συμφέροντα και ότι έχει μια ατζέντα που αφορά την προστασία των Κούρδων οι οποίοι έχουν αποσχιστικές τάσεις.¹¹⁴

Η αλλαγή της διεθνούς πολιτικής πραγματικότητας μετά τον Ψυχρό Πόλεμο, έκανε το πλαίσιο ανάλυσης των σχέσεων ΗΠΑ-Τουρκίας, πολύ περισσότερο περίπλοκο από ό,τι ήταν στον Ψυχρό Πόλεμο, όπου τα πραξικοπήματα που έγιναν το 1960, 1971 και 1980, δεν επηρέασαν αρνητικά τις σχέσεις Ουάσινγκτον-Άγκυρας. Στον Πόλεμο του Κόλπου το 1990 η Τουρκία στήριξε τις ΗΠΑ στον πόλεμο κατά του Ιράκ και έτσι έδειξε πως μπορεί να γίνει κομμάτι της πολιτικής που διακήρυξε ο Τζωρτζ Μπους, για τη δημιουργία μιας νέας τάξης πραγμάτων. Αυτή όμως ήταν μια εξαίρεση για την Τουρκία καθώς η τελευταία δεκαετία του 20ου αιώνα, ήταν για την Άγκυρα μια δεκαετία αναπροσαρμογής του περιφερειακού ρόλου της, ο οποίος της υπαγόρευε να

¹¹⁴ Alessandri, Emiliano. (2011). *Turkey's global strategy: Turkey and the United States*. IDEAS reports - special reports, Kitchen, Nicholas (ed.) SR007. LSE IDEAS, London School of Economics and Political Science, London, UK. ,<http://eprints.lse.ac.uk/43499/> p. 2-3

μην παραμένει απλώς ο φύλακας των δυτικών συμφερόντων στην περιοχή και να δημιουργήσει δεσμούς ακόμη και με κράτη που ήταν κράτη-παρίες για τις ΗΠΑ (όπως το Ιράν). Επίσης, οι διωγμοί κατά των Κούρδων αλλά και οι εντάσεις με την σύμμαχο στο NATO Ελλάδα στα μέσα της δεκαετίας του 1990', (όπου παράλληλα τα Βαλκάνια βρίσκονταν σε εμπόλεμη κατάσταση) προβλημάτιζαν τις ΗΠΑ οι οποίες από τη μια πλευρά ενθάρρυναν τις μεταρρυθμίσεις του Οζάλ στην οικονομία που έγιναν κυρίως κατά τη δεκαετία 1983-1993, αλλά από την άλλη παρατηρούσαν μια δύναμη που πλέον δεν δεσμευόταν απόλυτα στις αμερικανικές επιταγές. Η ένταση της Τουρκίας με τη Συρία, επίσης ανησύχησε τις ΗΠΑ, όμως όχι σε μεγάλο βαθμό καθώς ενισχύθηκαν οι δεσμοί Τουρκίας-Ισραήλ και επομένως διατηρήθηκε η στρατηγική σχέση των ΗΠΑ με τις δύο χώρες. Το 2002, ο Ερντογάν συνάντησε τον Μπους τον υιό και κύκλοι της Ουάσινγκτον, θεώρησαν ότι στον κόσμο που προέκυπτε μετά την 9/11, ένα μείγμα πολιτικής το οποίο θα συνιστούσαν ισλάμ και ανοικτή αγορά στα πλαίσια ενός κοσμικού καθεστώτος θα μπορούσε να έχει θετικές επιπτώσεις για την περιοχή, σαν μοντέλο εξουσίας. Το «όχι» της Τουρκίας στη διέλευση των αμερικανικών στρατευμάτων στην περιοχή, σηματοδότησε μια νέα εποχή, όχι καλή για τα αμερικανικά συμφέροντα στην περιοχή της Μέσης Ανατολής. Η Τουρκία έγινε διαμεσολαβητής στην έριδα της Συρίας και του Ισραήλ, βοήθησε στον πολιτικό διάλογο στο Αφγανιστάν, (και έστειλε στρατιωτική δύναμη) και προσπάθησε να ελέγξει τις συνέπειες της διάλυσης του Ιράκ με ό,τι αυτό συνεπαγόταν για αλληλεγγύη των Κούρδων του Βορείου Ιράκ προς τους Κούρδους εντός Τουρκίας. Η Τουρκία έδειχνε πλέον ότι διαφοροποιείται από τα αμερικανικά συμφέροντα στην περιοχή, κάνοντας συνομιλητές ομάδες όπως την Χαμάς και στέλνοντας μήνυμα στη Μέση Ανατολή ότι έχει μια άλλη λογική από ό,τι είχαν οι Αμερικανοί. Παρόλα αυτά, η χρησιμότητα της Τουρκίας στο διάλογο με τον Λίβανο, τη Συρία και το Αφγανιστάν, οδήγησε τον πρόεδρο Μπους τον υιό να συμφωνήσει πως η σχέση ΗΠΑ-Τουρκίας, χρειαζόταν αναπροσαρμογή προκειμένου να προκύψει μια ισχυρή σχέση όμοια με αυτήν που υπήρχε κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου. Η πολιτική του προέδρου Ομπάμα απέναντι στην Τουρκία, ξεκίνησε με την υιοθέτηση ενός νέου πλαισίου πάνω στο οποίο θα εντάσσονταν οι αμερικανοτουρκικές σχέσεις. Η Τουρκία ως «γέφυρα Ανατολής με τη Δύση», κέρδισε αρκετούς στην Ουάσινγκτον καθώς και η προτίμηση της κυβέρνησης Ομπάμα στο να ακολουθήσει την πολιτική της σύμπλεξης με τις αναδυόμενες δυνάμεις και όχι την αποτροπή ή τη σύγκρουση. Η Τουρκία ήταν ένα παράδειγμα, πάνω στο οποίο ο Ομπάμα μπορούσε να στείλει μήνυμα και σε άλλες

μουσουλμανικές χώρες ότι μπορούν να μετέχουν ενεργά και ειρηνικά στη διεθνή κοινότητα αλλά και στις αναδυόμενες δυνάμεις. Η συνεργασία σε Ιράκ, Αφγανιστάν, Πακιστάν και Λίβανο συνεχίστηκε μεταξύ ΗΠΑ και Τουρκίας, όμως το γεγονός με τον στολίσκο Mavi Marmara, επιβεβαίωσε τους φόβους των ΗΠΑ ότι Τουρκία και Ισραήλ, δεν μπορούν πλέον να συνυπάρξουν καθώς η Τουρκία προκάλεσε αντισημιτικό κύμα στη Μέση Ανατολή. Η πλευρά της Τουρκίας θεώρησε ότι η διαμεσολάβηση των ΗΠΑ ήταν ευμενώς ουδέτερη υπέρ του Ισραήλ και τελικά, συνέχισε με περισσότερη ζέση μια πολιτική «ανεξάρτητη» με όπλο τον εθνικισμό. Το 2010, η Τουρκία ολοκλήρωσε τη διάψευση των αρχικών προσδοκιών του προέδρου Ομπάμα, για μια νέα Τουρκία που θα ήταν παράδειγμα για τις μουσουλμανικές χώρες, ψηφίζοντας «όχι» στον ΟΗΕ για τις κυρώσεις εναντίον του Ιράν, ενώ θα μπορούσε απλώς να απέχει από την ψηφοφορία. Το κόστος ήταν μεγάλο για τις αμερικανικές προσπάθειες σε σχέση με την πολιτική της Δύσης απέναντι στο Ιράν και οι σχέσεις των ΗΠΑ με την Τουρκία επιδεινώθηκαν περαιτέρω καθώς το τουρκικό «όχι» συνοδεύτηκε και από αύξηση των οικονομικών και πολιτικών δεσμών Άγκυρας-Τεχεράνης.¹¹⁵

4. Οι ΗΠΑ και η Τουρκία μετά το αποτυχημένο πραξικόπημα στην Τουρκία το 2016: Μια ανάλυση του Κογκρέσου και το παράθυρο ευκαιρίας για την Ελλάδα

Στις 9 Νοεμβρίου 2020, δημοσιεύτηκε μια έκθεση της Υπηρεσίας Ερευνών του Κογκρέσου για την Τουρκία. Λίγες μέρες μετά τις αμερικανικές εκλογές, η ανάλυση δείχνει να είναι γεμάτη με αναφορές στα προβλήματα που υπάρχουν μεταξύ ΗΠΑ και Τουρκίας. Οι Τζιμ Ζανόττι και Κλεϊτον Τόμας, είναι οι συντάκτες αυτής της έκθεσης, βάσει της οποίας γίνεται η ακτινογραφία της Τουρκίας. Αναφέρεται πως η Τουρκία οδηγείται σε μια εθνικιστική εξωτερική πολιτική, προσπαθεί να διαδραματίσει έναν ολοένα και πιο ανεξάρτητο ρόλο, προσπαθώντας ταυτόχρονα να καλύψει τα τεράστια προβλήματα της τουρκικής οικονομίας που με την πανδημία διογκώθηκαν. Από το 2018, (αναφέρει η έκθεση) η τουρκική οικονομία δεν είναι σε καλή τροχιά και η πιθανή επιβολή κυρώσεων από τις ΗΠΑ, συνέβαλε στη διάδοση φημών τόσο για την επιδείνωση της οικονομικής αβεβαιότητας της Τουρκίας, όσο και για το πολιτικό μέλλον του Ερντογάν που συνδέεται άμεσα με την οικονομική κρίση. Τον Νοέμβριο ο Ερντογάν αναγκάστηκε να απομακρύνει τον Υπουργό Οικονομικών και γαμπρό του, βλέποντας την τουρκική λίρα να πέφτει στο 30% της αξίας της μέσα σε ένα έτος και τα

¹¹⁵ Alessandri, Emiliano, (2011) *ibid.*, UK. <http://eprints.lse.ac.uk/43499/> p. 2-3

συναλλαγματικά αποθέματα, να έχουν αρνητικό πρόσημο. Γίνεται επίσης αναφορά στην αδυναμία της FED να παράσχει ρευστότητα με swaps στην τουρκική οικονομία κάτι που οδήγησε την Τουρκία στο να εξασφαλίσει κάποια μικρή ρευστότητα μέσω swaps από την Κίνα και το Κατάρ.

Εντός της ανάλυσης, οι συντάκτες παραπέμπουν σε στοιχεία τόσο του ΟΟΣΑ όσο και άλλων οργανισμών όπως είναι ο Economist, για να δείξουν καταθλιπτικές επιδόσεις της Τουρκίας όσον αφορά την παραβίαση ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ιδιαίτερα μετά το αποτυχημένο πραξικόπημα του Ιουλίου του 2016 όπου ο Ερντογάν έγινε ακόμη πιο αυταρχικός, κάνοντας εκκαθαρίσεις στο στρατό, στην εκπαίδευση και στα ΜΜΕ, προσπαθώντας να περιθωριοποιήσει τους αντιφρονούντες. Η έκθεση της υπηρεσίας του Κογκρέσου κάνει λόγο για έναν ηγέτη που έχει διχάσει τον τουρκικό λαό και που παρόλο που κέρδισε τις εκλογές του 2014, το δημοψήφισμα 2018 με βάση το οποίο μετέτρεψε το τουρκικό πολιτικό σύστημα σε προεδρικό αλλά και τις εκλογές του 2018, στις δημοτικές εκλογές του 2019 φάνηκε να χάνει σημαντικές πόλεις. Για την εμπλοκή της Τουρκίας στη Λιβύη, οι δύο συντάκτες αναφέρουν πως προκάλεσε προβλήματα με άλλους σημαντικούς εταίρους των ΗΠΑ στην περιοχή (Ελλάδα, Κύπρος, Σαουδική Αραβία, Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα και Αίγυπτο), ενώ υπογραμμίζεται πως οι ΗΠΑ εξετάζουν το ενδεχόμενο πιθανής μεταφοράς τακτικών όπλων από την βάση του Ιντσιρλίκ. Για τις κυρώσεις, αναφέρεται πως είναι δύσκολο να επιβληθούν παρόλο που έχουν ψηφιστεί από το Αμερικανικό Κογκρέσο, λόγω του ότι οι ΗΠΑ σκέφτονται την βλάβη που μπορεί να προκαλέσει στην αμερικανική αμυντική βιομηχανία και στις πωλήσεις της, αλλά και στο να αποτρέψει άλλες χώρες που σκέφτονται να αποκτήσουν ή έχουν ρωσικό εξοπλισμό (πχ η Ινδία, το Κατάρ, η Αίγυπτο και η Σαουδική Αραβία). Οι κυρώσεις αυτές ακόμη εξετάζονται και στέκονται στο κομμάτι του νομού Countering America's Adversaries Through Sanctions Act (CAATSA) και αφορούν την αγορά του ρωσικού συστήματος S-400. Αναφορά γίνεται επίσης και στο εμπόριο όπλων που είχε επιβληθεί από την Ουάσινγκτον στην Άγκυρα, λόγω της αγοράς S-400 από την Τουρκία. Ο εκτοπισμός της Τουρκίας από το πρόγραμμα συμπαραγωγής των F-35 έγινε τον Ιούλιο 2019, είναι επίσης ένα ζήτημα σημαντικό. Η σταδιακή παράδοση τουλάχιστον 100 F-35 στην Τουρκία είχε ανασταλεί, όπως και η εκπαίδευση των Τούρκων πιλότων. Το ερώτημα που θέτουν οι δύο συντάκτες είναι τι θα γίνει αν η Τουρκία αποκτήσει ρωσικά στρατηγικά όπλα με μακροπρόθεσμο σχεδιασμό όπως τα ρωσικά μαχητικά Sukhoi. Η αναβάθμιση των F-16 έχει διακοπεί από τις ΗΠΑ στην Τουρκία όπως και η πώληση επιθετικών

ελικοπτέρων και ένα τέτοιο embargo είχε να γίνει από το 1975. Μέσα στα μέτρα που έχουν πάρει η ΗΠΑ, συγκαταλέγεται η άρση του εμπάργκο όπλων εναντίον της Κύπρου, που υπεγράφη το καλοκαίρι του 2020. Παρά τα όσα ανησυχητικά δείγματα έδειχνε η Τουρκία στο κομμάτι της αποσταθεροποίησης περιοχών και της ταυτόχρονης απομάκρυνσής της από τις ΗΠΑ και τη Δύση, οι συντάκτες αναφέρουν ότι η συμμαχία της Τουρκίας με τη Ρωσία είναι προβληματική όπως αποδείχθηκε στη Συρία, στη Λιβύη και στο Ναγκόρνο Καραμπάχ και επομένως είναι πρόσκαιρη. Ενώ Αμερικανοί αξιωματούχοι συμφωνούν με τους Τούρκους ομολόγους τους ότι υπάρχουν πολλά θέματα στα οποία μπορούν να συνεργαστούν οι ΗΠΑ με την Τουρκία.

Η αντίληψη ότι η Τουρκία παραδοσιακά προσπαθεί να ευθυγραμμίσει τον ανεξάρτητο περιφερειακό της ρόλο με τις υποχρεώσεις της ως φύλακας συμφερόντων άλλων δυνάμεων, διαπερνά την έκθεση της Υπηρεσίας Ερευνών του Κογκρέσου. Στο ζήτημα της τουρκικής παρουσίας στη Συρία, οι αναλυτές χαρακτηρίζουν θολή τη στάση της Τουρκίας, αναφέροντας τους φόβους της Τουρκίας για τη δημιουργία ενός κουρδικού μορφώματος στα σύνορα Τουρκίας και Συρίας, ενθαρρύνοντας παράλληλα το PKK εντός της Τουρκίας να δημιουργήσει προβλήματα. Για τις ΗΠΑ, οι Κούρδοι της Συρίας συνιστούσαν ουσιαστικά τη μόνη δύναμη που υποστήριζε τα αμερικανικά συμφέροντα και νίκησαν το ΙΚ. Φαίνεται πως τις ΗΠΑ, τις ανησυχεί επίσης το γεγονός ότι η Τουρκία δημιουργεί όχι μόνο μια αυτόνομη εξωτερική πολιτική αλλά και μια αυτάρκης αμυντική βιομηχανία. Οι συντάκτες αναφέρουν ότι το εμπάργκο όπλων των ΗΠΑ το 1975-1978 στην Τουρκία για την εισβολή στην Κύπρο, έκανε τους Τούρκους να σκέφτονται την ανάπτυξη δικής τους αμυντικής βιομηχανίας.

Ο Γερουσιαστής Μπομπ Μενέντεζ, εισηγήθηκε τον Οκτώβριο του 2020 την επιβολή εκτεταμένου εμπάργκο όπλων εναντίον της Τουρκίας για παραβίαση ανθρωπίνων δικαιωμάτων της Άγκυρας σε Λιβύη, Βόρειο Ιράκ, Συρία και Ναγκόρνο Καραμπάχ αλλά και για τις παραβιάσεις της Τουρκίας στο Αιγαίο και στην Κύπρο. Τα συμπεράσματα των συντακτών είναι τα εξής και αντανakλούν εν πολλοίς την ατζέντα των αμερικανοτουρκικών σχέσεων όπως αυτή είχε διαμορφωθεί στα τέλη της δεκαετίας 2020'. Πρώτον, το αν η Τουρκία τελικά ενεργοποιήσει επιχειρησιακά το σύστημα των S-400 και αγοράσει περαιτέρω ρωσικό εξοπλισμό, (αυτό έχει να κάνει με το κομμάτι του νόμου CAATSA ο οποίος είναι ο CRIIEA Countering Russian Influence in Europe and Eurasia Act) και επισύρει κυρώσεις εναντίον της Τουρκίας. Δεύτερον, το πώς οι κρίσεις στην Ανατολική Μεσόγειο με την Ελλάδα και την Κύπρο, στη Λιβύη, στη Συρία και στο Ναγκόρνο Καραμπάχ, επηρεάζουν τις σχέσεις της

Τουρκίας με τις ΗΠΑ, τη Ρωσία, την Κίνα, το Ισραήλ, το Ιράν, την ΕΕ και τα σουνιτικά αραβικά κράτη. Τρίτον, οι αμερικανοτουρκικές σχέσεις θα κριθούν από το αν η Τουρκία θα επιχειρήσει να δημιουργήσει τη δική της σφαίρα επιρροής κάνοντας στρατιωτικές παρεμβάσεις. Τέταρτον, το κατά πόσον είναι ικανός ο Ερντογάν να διατηρήσει τον έλεγχο της χώρας του δεδομένων των αρνητικών για την τουρκική οικονομία προοπτικών.¹¹⁶

Οι σχέσεις των ΗΠΑ με την Τουρκία συνιστούν αναμφίβολα έναν πολύ σημαντικό παράγοντα των ελληνοαμερικανικών σχέσεων διαχρονικά. Πολλές φορές μάλιστα, οι ελληνοαμερικανικές σχέσεις σχεδόν ευθυγραμμίζονταν με τις ελληνοτουρκικές. Η εισβολή της Τουρκίας με την επιχείρηση δύο φάσεων «Αττίλας» στην Κύπρο τους μήνες Ιούλιο και Αύγουστο του 1974, και η ανοχή των ΗΠΑ στη Χούντα των Αθηνών και στο ρόλο που αυτή έπαιξε στα τραγικά γεγονότα της Κύπρου, ήταν οι αιτίες που ο αντιαμερικανισμός θέριψε στην Ελλάδα με αποτέλεσμα να μπορεί να κεφαλαιοποιηθεί πολιτικά, με την ραγδαία άνοδο του ΠΑΣΟΚ. Το θέμα των βάσεων πήρε ιδεολογικές διαστάσεις όπως αναφέρθηκε σε προηγούμενη ενότητα. Η ευμενής ουδετερότητα των ΗΠΑ υπέρ της Τουρκίας, μπορούσε να εξηγηθεί με αρκετούς λόγους οι οποίοι είναι αντικειμενικοί και αφορούσαν τόσο τις δυνατότητες της τουρκικής οικονομίας (που στηρίζονταν τόσο στη μεγάλη έκταση της τουρκικής επικράτειας, όσο και με τον πληθυσμό της) όμως πρωτίστως, λόγω της νευραλγικής γεωγραφικής της θέσης.

Για τις ΗΠΑ, η Τουρκία είναι ταυτόχρονα σε τρεις περιοχές που ενδιαφέρουν άμεσα τις ΗΠΑ: Μέση Ανατολή και Περσικός Κόλπος, Λεβάντε και Καύκασος. Ο έλεγχος των Στενών του Βοσπόρου και των Στενών των Δαρδανελλίων που συνδέουν τη Μαύρη Θάλασσα με τη Μεσόγειο, συνιστούν μια γεωπολιτική πραγματικότητα που οι ΗΠΑ δύσκολα μπορούσαν να αγνοήσουν και μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου. Στον πρόλογο του βιβλίου των Φλάνανγκαν, Λάραμπι και άλλων, «*Turkey's Nationalist Course- Implications for the US -Turkish Strategic Partnership and the US Army*» που αποτελεί μέρος της μελέτης που εκπονήθηκε για λογαριασμό του υπουργείου Άμυνας των ΗΠΑ από το RAND Corporation το 2020 με τίτλο «*Turkey's Volatile Dynamics – Implications for the US -Turkish Strategic Partnership and the US Army*», αναφέρεται πως η Τουρκία επιθυμεί να παίζει έναν ευρύτερο ρόλο και "έχει την ξεχωριστή

¹¹⁶ Βλ. Jim Zanotti and Clayton Thomas. (2020, November 9). Turkey: Background and U.S. Relations In Brief, Congressional Research Service <https://crsreports.congress.gov/R44000>, <https://fas.org/sgp/crs/mideast/R44000.pdf>.

ικανότητα να επηρεάζει γεγονότα" και ότι οι ΗΠΑ έχουν με την Τουρκία μια σχέση που στηρίζεται σε πολλά σημαντικά θέματα, ανάμεσα στα οποία είναι η ενεργειακή ασφάλεια, η μη διάδοση όπλων μαζικής καταστροφής, η καταπολέμηση της τρομοκρατίας και του εξτρεμισμού και η προώθηση της ευημερίας και της ανάπτυξης.

117

Τα βασικά προβλήματα που ανέκυψαν στις σχέσεις ΗΠΑ-Τουρκίας, και που μείωσαν την εμπιστοσύνη στις σχέσεις των δύο χωρών, είναι αρκετά και σχετίζονται τόσο με τη νέα πραγματικότητα στις περιοχές κοινού και άμεσου ενδιαφέροντος που έχουν οι δύο χώρες, (παράδειγμα το θέμα των Κούρδων στη Συρία) όσο και με την απίστευτη αύξηση του αυταρχισμού στην Τουρκία. Ο Φετουλάχ Γκιουλέν που κατά την άποψη του Ερντογάν έπαιξε πρωταγωνιστικό ρόλο στο πραξικόπημα που έγινε εναντίον του τον Ιούλιο του 2020 και δεν συνελήφθη για να παραδοθεί από τις ΗΠΑ, παρά το αίτημα της Τουρκίας. Η δίκη στις ΗΠΑ ενός Τούρκου που κατηγορήθηκε για ξέπλυμα μαύρου χρήματος σε μια υπόθεση που εμπλέκεται και η τουρκική πολιτική ελίτ, αποτελεί ακόμη ένα ζήτημα το οποίο απασχολεί τις ΗΠΑ σχετικά με τα όρια της διαφθοράς της σημερινής Τουρκίας. Οι σχέσεις με τους τρομοκράτες του Ερντογάν με το ΙΚ, η αγορά των S-400 από τη Ρωσία, ο αυξανόμενος αντιαμερικανισμός στην Τουρκία και οι συλλήψεις Αμερικανών και δυτικών πολιτών σε τουρκικό έδαφος με αστήριχτες κατηγορίες περί «τρομοκρατίας», συνθέτουν την εικόνα των προβληματικών σχέσεων μεταξύ ΗΠΑ και Τουρκίας, μετά το 2010.¹¹⁸

Συμπερασματικά, οι σχέσεις των ΗΠΑ με την Τουρκία, στο τέλος του 2020 είχαν διαμορφωθεί ως εξής: Στα συγκλίνοντα συμφέροντα μεταξύ των ΗΠΑ και της Τουρκίας, βρίσκονται: η κοινή θέση των δύο χωρών σχετικά με την εδαφική ακεραιότητα της Τουρκίας, η ανάδειξη της Τουρκίας σε κρίσιμη χώρα για τον ενεργειακό ανεφοδιασμό της Ε.Ε, η συνέχιση της εποικοδομητικής σχέσης των ΗΠΑ με την Τουρκία στο Αφγανιστάν και η αποτροπή της αύξησης της ρωσικής επιρροής στη Μαύρη Θάλασσα. Στα αποκλίνοντα συμφέροντα, υπάρχει η διαφωνία σχετικά με την απομάκρυνση της Τουρκίας από τους δημοκρατικούς θεσμούς, η όλο και πιο στενή σχέση Τουρκίας-Ρωσίας, η μη τήρηση εκ μέρους της Τουρκίας των κυρώσεων κατά του Ιράν, ο εναγκαλισμός της Άκρας με ακραίους ισλαμιστές μαχητές στη Συρία, οι

¹¹⁷ Stephen Flanagan, Stephen Larabee et al. (2020). *Turkey's Nationalist Course- Implications for the US -Turkish Strategic Partnership and the US Army*, "Rand Corporation", posted on: https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/research_reports/RR2500/RR2589/RAND_RR2589.pdf, p. 6

¹¹⁸ Stephen Flanagan, Stephen Larabee et al. (2020). *idib.*, p.6-7.

περιορισμοί που έχει θέσει η Τουρκία στο Incirlik που εμποδίζουν την επιχειρησιακή ικανότητα των ΗΠΑ, η ευρύτερη πολιτική της Τουρκίας στην περιοχή και οι σχέσεις της με τον αραβικό κόσμο και η ολοένα αυξανόμενη τάση της Τουρκίας για δημιουργία μιας αυτόνομης αμυντικής βιομηχανίας. Τα θέματα στα οποία η Τουρκία συγκρούεται με τις ΗΠΑ, είναι ακόμη περισσότερα και ίσως πιο σημαντικά. Πρώτον, το θέμα του Ρέζα Ζάραμπ, που συνελήφθη για ξέπλυμα μαύρου χρήματος που σχετίζεται με την τράπεζα Halkbank και που αφορά άμεσα παράνομες δραστηριότητες της οικογένειας Ερντογάν. Δεύτερον, ο αυξανόμενος αντιαμερικανισμός που προωθούν η κυβέρνηση του ΑΚΡ και ο Τύπος της Τουρκίας. Τρίτον, η πολιτική των δύο χωρών στη Συρία. Τέταρτον, η απόκτηση από την Τουρκία των S-400 που επηρεάζει τη συνοχή του ΝΑΤΟ σε επιχειρησιακό επίπεδο. Πέμπτον, οι διωγμοί και οι συλλήψεις σε βάρος Αμερικανών πολιτών. Έκτον, η μη έκδοση του Γκιουλέν στην Τουρκία. Τέλος, η στήριξη των ΗΠΑ σε Κούρδους αντάρτες στη Συρία. Τα τέσσερα σενάρια των σχέσεων των ΗΠΑ με την Τουρκία με βάση το πώς διαμορφώθηκαν οι σχέσεις τους κατά τη δεύτερη δεκαετία του 21ου αιώνα, είναι: Η Τουρκία να παραμείνει ένας «δύσκολος εταίρος» όπου θα ενοχλεί το ΝΑΤΟ και τις ΗΠΑ με κάποιες πολιτικές της, αλλά που θα είναι αφοσιωμένη σε νατοϊκές επιχειρήσεις. Δεύτερον, να γίνει η Τουρκία μια «αναδυόμενη δημοκρατία» αλλάζοντας ηγέτη μετά το 2023, μια εξέλιξη που θα μπορούσε να κάνει την Τουρκία φιλική προς τις ΗΠΑ. Τρίτον, η Τουρκία μπορεί να γίνει «στρατηγικός εξισορροπητής» υιοθετώντας κάποιες φορές τις πολιτικές των συμμάχων της στο ΝΑΤΟ αλλά τις περισσότερες φορές, θα ακολουθεί πολιτικές που θα συμφωνεί με εταίρους όπως είναι η Ρωσία, το Ιράν και η Κίνα. Τέλος, η Τουρκία μπορεί να εξελιχθεί σε «ευρασιατική δύναμη». Ένα τέτοιο σενάριο, καθιστά την Τουρκία έτοιμη να αποχωρήσει από το ΝΑΤΟ μην βρίσκοντας κοινούς τόπους με τις ΗΠΑ και την Ευρώπη και να συνάψει πιο στενές σχέσεις με δυνάμεις Μέσης Ανατολής και της Ευρασίας.¹¹⁹ Οι Φράνσις Ριτσαρντόνε και Μάθιου Μπραϊζα, πρώην πρέσβεις των ΗΠΑ, συμφωνούν στο ότι οι ΗΠΑ με την Τουρκία έχουν πολλούς κοινούς τόπους συμφερόντων. Ο Ριτσαρντόνε μάλιστα, τοποθετεί την Τουρκία στις παγκόσμιες δυνάμεις από την άποψη της στρατιωτικής και πολιτιστικής της ισχύος και ότι οι δύο χώρες, πρέπει να προχωρήσουν τη συνεργασία τους και σε θέματα που αφορούν την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής και της αντιμετώπισης υγειονομικών κρίσεων.¹²⁰ Από την άλλη, ο Μαρκ

¹¹⁹ Stephen Flanagan, Stephen Larabee et al. (2020)., *ibid.*, p. 20-23.

¹²⁰ Francis Ricciardone and Matthew Bryza (2020, October 15). *'What relationship can the US and Turkey have after 2020?*, "The Atlantic

Πιερίνι αναφέρει πως η Τουρκία διακηρύσσει ότι κρατά ίσες αποστάσεις από τη Δύση και από την Ανατολή, όμως η πολιτική πρακτική της δείχνει ότι στα χρόνια της κυβέρνησης Ερντογάν, αποστασιοποιείται από το NATO και ότι οι ΗΠΑ, το NATO, η Ε.Ε, η Ελλάδα, η Κύπρος και το Ισραήλ αντιμετωπίζουν κοινές προκλήσεις έναντι της Τουρκίας η οποία προβαίνει σε επιθετικές και μονομερείς ενέργειες που συνοδεύονται από επιθετική ρητορική. Ο Πιερίνι προτείνει στις ΗΠΑ, στο NATO και στην Ε.Ε την υιοθέτηση μιας πιο σκληρής στρατηγικής καθώς δεν είναι ρεαλιστικό να αναμένει κανείς την πτώση του Ερντογάν να αρκεί για να κοπούν οι σχέσεις με τη Ρωσία, οι οποίες έχουν κατά τη γνώμη του, μέλλον.¹²¹ Κατά τη διαδικτυακή Σύνοδο του NATO, ο Μάϊκ Πομπέο κυριολεκτικά απασφάλισε εναντίον της Τουρκίας, λέγοντας πράγματα που ίσως να μην είχαν προηγούμενο σε επίπεδο συμμάχων. Σύμφωνα με το πρακτορείο Reuters, ο Αμερικανός υπουργός Εξωτερικών Πομπέο, κατηγορήσε την Τουρκία μπροστά στον Τούρκο ομόλογό του Τσαβούσογλου, για το ότι προκαλεί την Ελλάδα και την Κύπρο στην Ανατολική Μεσόγειο, ενώ πληρώνει Σύρους μαχητές δημιουργώντας αστάθεια στη Λιβύη αλλά και στο Ναγκόρνο Καραμπάχ. Ο Πομπέο ανέφερε πως οι ΗΠΑ έχουν πολλές φορές προειδοποιήσει την Τουρκία για το ζήτημα της εγκατάστασης σε τουρκικό έδαφος των πυραύλων S-400, όπως και για τη συνεργασία της Τουρκίας με ακραία στοιχεία της Συρίας και για τον τερματισμό της επιθετικότητάς της απέναντι σε Ελλάδα και Κύπρο. Μετά από την επίθεση του Πομπέο, οι ομόλογοι της Ελλάδας, της Γαλλίας και του Λουξεμβούργου, επίσης έθεσαν ζητήματα για τη συμπεριφορά της Τουρκίας η οποία δε συνάδει με τις αρχές του NATO.¹²² Μπορούμε να πούμε ότι και σε επίπεδο NATO, οι σχέσεις ΗΠΑ και Τουρκίας είχαν φτάσει σε βαθιά έλλειψη εμπιστοσύνης, ενώ για πρώτη φορά οι ΗΠΑ δια επισήμων χειλών, πήραν θέση υπέρ της Ελλάδας και της Κύπρου στην Ανατολική Μεσόγειο. Σύμφωνα με άλλες πληροφορίες, ο Αμερικανός υπουργός Εξωτερικών, ανέφερε πως ο διάλογος μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας δεν έχει ακόμη λάβει σάρκα και οστά με υπαιτιότητα της Τουρκίας. Αυτές οι πληροφορίες, έφεραν χαμόγελα στην Αθήνα καθώς όχι μόνο η Τουρκία βρισκόταν υπόλογη εντός του NATO αλλά το πιο

Council", <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/turkeysource/what-relationship-can-the-us-and-turkey-have-after-2020/>.

¹²¹ Marc Pierini. (2020, January 29). *How Far Can Turkey Challenge NATO and the EU in 2020?*, "Carnegie Europe", posted on: <https://carnegieeurope.eu/2020/01/29/how-far-can-turkey-challenge-nato-and-eu-in-2020-pub-80912>.

¹²² Robin Emmott, John Irish, Tuvan Gumrukcu. (2020, December 3). *In parting shot, Pompeo rebukes Turkey at NATO meeting*, "Reuters", posted on: <https://www.reuters.com/article/us-turkey-usa-nato/in-parting-shot-pompeo-rebukes-turkey-at-nato-meeting-idUSKBN28D1YC>.

σημαντικό, έφερε το διπλωματικό κόστος για το ότι οι διερευνητικές επαφές δεν είχαν γίνει, κερδίζοντας η Ελλάδα το πολύ σημαντικό blame -game. Την επόμενη μέρα, οι σχέσεις ΗΠΑ-Τουρκίας επιβεβαίωσαν για ακόμη μια φορά ότι είναι εξαιρετικά προβληματικές καθώς η Βουλή των Αντιπροσώπων των ΗΠΑ και η Γερουσία, συμφώνησαν πάνω στον προϋπολογισμό του Υπουργείου Άμυνας των ΗΠΑ NDAA (National Defense Authorization Act). Εντός του προϋπολογισμού, που προέβλεπε 740,5 δις \$ δαπάνες για την άμυνα των ΗΠΑ, υπήρξε διάταξη τιμωρίας της Τουρκίας μέσα από τον νόμο CAATSA-CRIEEA (Countering America's Adversaries Through Sanctions Act – Countering Russian Influence in Europe and Eurasia Act) για την αγορά του ρωσικού αντιεραυτικού συστήματος S-400 από την Τουρκία. Ο πρόεδρος Τραμπ, είχε απειλήσει ότι θα βάλει βέτο στον προϋπολογισμό του Πενταγώνου για θέματα που δεν αφορούσαν την Τουρκία. Ωστόσο, βάσει της διάταξης που αν εγκρινόταν έπρεπε να εκτελεστεί εντός ενός μήνα από την υπογραφή του προϋπολογισμού, κάτι που σήμαινε ότι θα επιβάλλονταν τουλάχιστον 5 κυρώσεις του νόμου CAATSA οι οποίες θα έπλητταν καίρια το χρηματοπιστωτικό σύστημα της Τουρκίας.¹²³ Τόσο η Βουλή των Αντιπροσώπων, όσο και η Γερουσία, ενέκριναν με ευρεία και διακομματική πλειοψηφία το NDAA παρά την απειλή του Τραμπ ότι θα ασκήσει βέτο για διατάξεις που αφορούν τα κοινωνικά δίκτυα. Συγκεκριμένα, η Βουλή των Αντιπροσώπων ενέκρινε το νομοσχέδιο για τον προϋπολογισμό του Πενταγώνου με 335 ψήφους υπέρ έναντι 78 που ψήφισαν εναντίον του¹²⁴ Η Γερουσία επίσης υπερψήφισε το νομοσχέδιο με ψήφους 84 υπέρ και 13 κατά. Η αμερικανική νομοθεσία καθορίζει τις διαδικασίες ως εξής: Αν ο πρόεδρος των ΗΠΑ επιμένει σε veto τότε το νομοσχέδιο επιστρέφει στη Βουλή των Αντιπροσώπων και στη Γερουσία για να εξασφαλίσει ειδικές πλειοψηφίες στην ψηφοφορία και να επιστραφεί στον πρόεδρο. Αν κατοχυρωθούν οι ειδικές πλειοψηφίες τότε ο πρόεδρος δεν μπορεί θεσμικά να απορρίψει ένα νομοσχέδιο. Οι πληροφορίες από τις ΗΠΑ έλεγαν πως ήταν θέμα χρόνου η Τουρκία να υποστεί τις κυρώσεις του νόμου CAATSA οι οποίες μάλιστα, θα στόχευαν την Αμυντική Βιομηχανία της Τουρκίας.¹²⁵ Στις 14/12/2020 έχουμε ακόμη

¹²³ Demetri Sevastopoulos and Aime Williams. (2020, December 4). *Turkey faces prospect of US sanctions over Russia arms deal*, "Financial Times", posted on: <https://www.ft.com/content/0311353b-cd23-4de5-862c-9d1fd8978029>.

¹²⁴ *Η Βουλή των Αντιπροσώπων ενέκρινε το αμυντικό νομοσχέδιο*, "Η Καθημερινή", <https://www.kathimerini.gr/world/561189529/i-voyli-ton-antiprosopon-enekrine-to-amyntiko-nomoschedio-apsifontas-tin-apeili-tramp-gia-veto/>, 9/12/2020.

¹²⁵ *Εγκρίθηκε από τη Γερουσία το νομοσχέδιο με τις κυρώσεις κατά Τουρκίας*, "Η Καθημερινή", <https://www.kathimerini.gr/world/561192604/i-geroysia-enekrine-to-nomoschedio-poy-provlepei-kyroseis-stin-toyrkia/>, 11/12/2020.

μια κορύφωση στις διαρκώς επιδεινούμενες σχέσεις μεταξύ ΗΠΑ-Τουρκίας. Ο Αμερικανός πρόεδρος, πραγματοποίησε την απειλή του για veto στο νομοσχέδιο του προϋπολογισμού του Υπουργείου Άμυνας των ΗΠΑ, για διατάξεις που αφορούν τα social media. Την ίδια μέρα ωστόσο, ο Αμερικανός υπουργός Εξωτερικών Πομπέο, ανακοίνωσε κυρώσεις για την Τουρκία βάσει του νόμου CAATSA. Οι κυρώσεις που αρχικά επελέγησαν και επιβλήθηκαν από τις ΗΠΑ εναντίον της Τουρκίας, στηρίζονται στη διάταξη του νόμου CAATSA 231 και είχαν σκοπό τους να πλήξουν την τουρκική αμυντική βιομηχανία, έναν τομέα πολύ σημαντικό για την Τουρκία, τόσο γιατί η κυβέρνηση του ΑΚΡ είχε σαν στόχο την αμυντική αυτάρκεια και ανεξαρτησία της Τουρκίας, όσο και τις ειδικές σχέσεις της μεγάλης εταιρείας της ρωσικής αμυντικής βιομηχανίας Rosoboronexport με την τουρκική SSB. Ο πρόεδρος της SSB Dr. Ισμαήλ Ντεμίρ, υπέστη επίσης κυρώσεις αντίστοιχες που επιβάλλονται σε πρόσωπα (απαγόρευση εισόδου στις ΗΠΑ και συναλλαγές). Με αυτές τις κυρώσεις, οι ΗΠΑ σταματούν τις εξαγωγές ειδικών αδειών για παραγωγή όπλων στην Τουρκία. Στην ανακοίνωση το Στεϊτ Ντιπάρτμεντ δια της δήλωσης του Μαϊκ Πομπέο, αιτιολογεί την υπαγωγή της τουρκικής αμυντικής βιομηχανίας στη διάταξη 231 του νόμου CAATSA ως εξής: *«Οι ΗΠΑ έχουν καταστήσει σαφές στο υψηλότερο επίπεδο και αρκετές φορές στην Τουρκία ότι η αγορά του συστήματος S-400 διακινδυνεύει την ασφάλεια της αμερικανικής στρατιωτικής τεχνολογίας και του προσωπικού της ενώ παρέχει ουσιαστικά οφέλη στον ρωσικό αμυντικό τομέα όπως και επίσης, πρόσβαση των Ρώσων στις τουρκικές αμυντικές δυνάμεις και στην τουρκική αμυντική βιομηχανία (...) Επίσης καλώ την Τουρκία να επιλύσει το θέμα των S-400 άμεσα, σε συνεργασία με τις ΗΠΑ (...) και να αποσύρουν το εμπόδιο των S-400 όσο πιο σύντομα γίνεται»*. Εντός της ανακοίνωσης, υπάρχει αναφορά στην αξία της Τουρκίας ως συμμάχου των ΗΠΑ και μέσα από αυτήν την αναφορά, ο υπουργός Εξωτερικών των ΗΠΑ καλούσε την Τουρκία να συμμορφωθεί, ώστε να συνεχιστεί η μακρά και σταθερή αμερικανοτουρκική συνεργασία.¹²⁶ Προς απόδειξη του πόσο σημαντικές ήταν αυτές οι κυρώσεις, αξίζει να αναφέρουμε δύο σημεία. Πρώτον, έγκειται στα όρια του πρωτόγνωρου το γεγονός ότι μια νατοϊκή χώρα επιβάλλει κυρώσεις στοχευμένες στον αμυντικό τομέα μιας άλλης χώρας- μέλους του NATO. Οι ΗΠΑ έχουν επιβάλλει κυρώσεις του νόμου CAATSA σε χώρες όπως το Ιράν και τη Ρωσία αλλά όχι σε χώρα που ανήκει στην ευρύτερη δυτική

¹²⁶ Michael R. Pompeo. (2020, December 14). *The United States Sanctions Turkey Under CAATSA 231*, Press Statement, posted on: <https://www.state.gov/the-united-states-sanctions-turkey-under-caatsa-231/>.

συμμαχία. Δεύτερον, η αντίδραση της Τουρκίας ήταν πολύ έντονη με το ΑΚΡ να ανακοινώνει ότι θα προέβαινε σε αντίποινα. Το μέρος της Τουρκίας πήραν ανοικτά το Ιράν και η Ρωσία, με επίσημες τοποθετήσεις, κάτι που έθετε την Τουρκία σε έναν άξονα και σε μια συμμαχία χωρών που συνιστούσαν το κόκκινο πανί για πολλές χώρες της Δύσης και κυρίως για τις ΗΠΑ. Στους New York Times, ο Αναπληρωτής Γραμματέας διεθνούς ασφάλειας Κρίστοφερ Φορντ, σημείωσε πως «τελικά, η Τουρκία μας άφησε χωρίς άλλη επιλογή», αναφερόμενος στο ότι η Τουρκία δεν ανακάλεσε την απόφαση που πήρε το 2017 για την αγορά των S-400 από τη Ρωσία και στις κυρώσεις του νόμου CAATSA και της διάταξης 231 η οποία μεριμνούσε για την επιβολή στοχευμένων κυρώσεων που έπλητταν την αμυντική βιομηχανία της Τουρκίας. Ο ίδιος συμπλήρωσε, πως δεν πάρθηκαν αυτές οι αποφάσεις εν ψυχρώ και πως αποδεδειγμένα οι ΗΠΑ έκαναν υπομονή με την Τουρκία και της έδωσαν χρόνο να αλλάξει την απόφασή της η οποία διακινδυνεύει τόσο τα αμερικανικά συμφέροντα, όσο και αυτά του ΝΑΤΟ.¹²⁷ Στο ίδιο μήκος κύματος, τοποθετήθηκε και ο Νίκολας Μπερνς, ο οποίος είχε διατελέσει πρόεδρος των ΗΠΑ στην Ελλάδα, εκπρόσωπος των ΗΠΑ στο ΝΑΤΟ αλλά και σύμβουλος του Μπαϊντεν, όταν αυτός ήταν αντιπρόεδρος επί κυβέρνησης Ομπάμα. Στο Delphi Economic Forum που έγινε σε συνεργασία με το Hellenic American Leadership Council στις 16/12/2020, ο συντονιστής του πρώτου panel Αθανάσιος Έλλης, ρώτησε τον Μπερνς για το ζήτημα των αμερικανικών κυρώσεων εναντίον της Τουρκίας και εκείνος αφού επανέλαβε ότι το ΝΑΤΟ και η συνοχή του ενδιαφέρουν ιδιαίτερα τις ΗΠΑ, επικρότησε τις κυρώσεις που ανακοίνωσε ο Πομπέο εναντίον της Τουρκίας, κάνοντας μάλιστα και έναν παραλληλισμό για το πώς οι ΗΠΑ διαχειρίστηκαν το τέλος της ελληνικής χούντας, λέγοντας ουσιαστικά ότι η Τουρκία με τον Ερντογάν έχει εξελιχθεί σε δικτατορία. Παρόλα αυτά, ανέφερε πως η Τουρκία έχει δημοκρατικές δυνάμεις στο εσωτερικό της και ότι πολλοί δημοσιογράφοι και ειρηνικά διαφωνούντες, βρίσκονται στη φυλακή. Στο ίδιο forum, μίλησε ο Έλληνας υπουργός Εξωτερικών Νίκος Δένδιας ο οποίος χρησιμοποιώντας διπλωματική γλώσσα, εξήγησε γιατί το Ελληνικό υπουργείο Εξωτερικών προέβη σε δήλωση υποστήριξης των αμερικανικών κυρώσεων. «Δεν χαιρόμαστε για τις κυρώσεις επειδή τις είδαμε σαν τιμωρία της Τουρκίας», εξηγώντας πως η Ελλάδα, μίλησε ως μέλος του ΝΑΤΟ και γιατί

¹²⁷ Lara Lakes. (2020, December 14). *U.S. Imposes Sanctions on Turkey Over 2017 Purchase of Russian Missile Defenses*, "The New York Times", posted on: <https://www.nytimes.com/2020/12/14/us/politics/trump-turkey-missile-defense-sanctions.html?fbclid=IwAR2HTITVf-8WPGx1D31YMupX4mAocmBNXjF8-rHvQBxV1HUexfxZEjKu1n4>.

οι κανόνες πρέπει να ισχύουν για όλους, και η Τουρκία έχει παραβιάσει πολλές φορές τους κανόνες. Είναι σημαντικό ότι ο Νίκος Δένδιας σε ερώτηση που του έγινε από τον Αθανάσιο Έλλης, απάντησε στο ίδιο μήκος κύματος με τον Μπερνς που μίλησε μετά, για το μέλλον των σχέσεων Δύσης-Τουρκίας και για το αν χαθεί η Τουρκία από τη Δύση, λέγοντας πως οι κυρώσεις θα συνετίσουν την Τουρκία, υπάρχουν δημοκρατικές δυνάμεις εντός αυτής που μπορούν να διορθώσουν τα κακώς κείμενα της τουρκικής πολιτικής.¹²⁸ Στην εισήγησή του, ο Μπερνς ανέφερε πως οι ΗΠΑ (χωρίς να μιλήσει εξ' ονόματος της νέας κυβέρνησης) θα συνεργαστούν με την Ε.Ε για να υπάρξει μια ενιαία γραμμή στο ΝΑΤΟ απέναντι σε χώρες όπως είναι η Τουρκία, η Πολωνία και η Ουγγαρία, δείχνοντας μάλλον ότι προτεραιότητα των ΗΠΑ είναι το σενάριο που ανέφεραν οι Φλάνανγκαν και Λάραμπι, για έναν εκδημοκρατισμό της Τουρκίας, ένα σενάριο το οποίο αποτελούσε το πιο αισιόδοξο από τα άλλα τρία.

Για να γίνει αναγωγή και σε κομμάτι της θεωρίας, φαίνεται ξεκάθαρα πως η κυβέρνηση Μπαϊντεν, αναμενόταν να είναι ένα κράμα ουϊλσονισμού και χαμιλτονισμού. Οι ΗΠΑ θα επανέρχονταν ως ηγέτιδα δύναμη του δυτικού κόσμου και θα είχαν προσήλωση στις δημοκρατικές αξίες. Για την Ελλάδα, μια ήπια ρεαλιστική πολιτική των ΗΠΑ η οποία θα στηριζόταν σε κοινές αξίες μεταξύ των δύο χωρών, αλλά και στην οικονομική ανάπτυξη που η Ελλάδα είχε μεγάλη ανάγκη μετά τα δημοσιονομικά προγράμματα σταθερότητας, εξασφάλιζε σε μεγάλο βαθμό τα ελληνικά συμφέροντα, τόσο σε επίπεδο επίπεδο εθνικής ασφάλειας, όσο και επίπεδο οικονομίας. Τα μικρά κράτη έχουν σαφώς περισσότερα οφέλη από μεγάλες δυνάμεις όταν αυτές ενδιαφέρονται για τα όσα συμβαίνουν στη διεθνή κοινότητα. Δεδομένων των διεθνών και περιφερειακών συνθηκών που παρουσιάζει ένα πολυπολικό σύστημα, (ακόμη και με τη μορφή που έχει δώσει ο Χάντινγκτον ως υβριδικό μονο-πολυπολικό) η Ελλάδα δεν έχει συμφέρον να στραφούν οι ΗΠΑ στον απομονωτισμό ή σε μια αδιαφορία. Για την Ελλάδα, ο επιλεκτικός παρεμβατισμός (selective engagement) των ΗΠΑ ο οποίος θα στοχεύει στην διατήρηση συνοχής των δυτικών θεσμών και οργανισμών και θα δείχνει ευαισθησία σε δημοκρατικές αξίες, συμφέρει την Ελλάδα καθώς είναι ένα κράτος που ασπάζεται αυτές τις αξίες και που σέβεται τους κανόνες των οργανισμών. Ταυτόχρονα, η Ελλάδα επωφελείται όταν η Τουρκία δεν ακολουθεί την αμερικανική

¹²⁸ Nikos Dendias and Nicholas Burns. (2020, December 16). Southeast Europe & East Med Conference, "Defusing Tensions in the Eastern Mediterranean", Delphi Economic Forum Youtube Channel, posted on: https://www.youtube.com/watch?v=BB-94DH_3S8&fbclid=IwAR1fC-3IPXscRmR83nM44YQgAsJbRfOOpSQTkQQd0qBqkUcd-2DF5RLJees.

λογική όταν αυτή στηρίζεται στα παραπάνω. Είναι μια διαχρονική ανησυχία που υπάρχει στην Ελλάδα σε σχέση με τους δεσμούς της με τις ΗΠΑ. Όπως μαρτυρούν τα έγγραφα της περιόδου όπου έφτασε η αμερικανική βοήθεια στην Ελλάδα μετά το τέλος του Β'Π.Π μεγάλο μέρος του ελληνικού πολιτικού συστήματος, όχι μόνο δεν φοβόταν αρχικά τη φυσιολογική εμπλοκή των ΗΠΑ στα ελληνικά πράγματα, (η Ελλάδα έμοιαζε περισσότερο σαν αποτυχημένο κράτος εκείνη την περίοδο, πλήρως εξαρτημένο από την ξένη βοήθεια, κάτι που αποδεικνύει η επιστολή των Βρετανών στις ΗΠΑ ότι δεν μπορούσαν πλέον -οι πρώτοι- να αναλάβουν τα βάρη της Ελλάδας και ζητούσαν από τους Αμερικανούς να λάβουν δράση) αλλά ανησυχούσαν μην τυχόν οι ΗΠΑ αποφασίσουν να εστιάσουν αλλού την προσοχή τους και αποσυρθούν από την Ελλάδα, κάτι που θα έβλαπτε τα ελληνικά συμφέροντα. Ο επιλεκτικός παρεμβατισμός των ΗΠΑ, ευνοεί την Ελλάδα καθώς με αυτήν την αμερικανική πολιτική, η Ελλάδα μπορεί να έχει πιο στενούς δεσμούς με τις ΗΠΑ. Η Τουρκία, από το 2017 και μετά, εκμεταλλεύτηκε την πολιτική Τραμπ η οποία είχε μια ροπή προς την αδιαφορία για περιοχές στις οποίες όπως τόνιζε, «λαμβάνουν χώρα ατελείωτοι πόλεμοι». Η Τουρκία έγινε περισσότερο επιθετική και άναρχη καθώς το «America First» του Τραμπ, έβαζε σε δεύτερη μοίρα τον διεθνή ρόλο των ΗΠΑ και όταν αυτός ερχόταν στο προσκήνιο, γινόταν μάλλον με τζακσονικό τρόπο. Η επαναφορά των ΗΠΑ στην θέση της προστάτιδας δύναμης του δυτικού κόσμου και των αξιών αυτού, οδηγεί αναπόφευκτα σε μια πιο θεσμική προσέγγιση των ζητημάτων, όπου οι κανόνες οφείλουν να γίνονται σεβαστοί από όλους. Σε αυτή τη λογική, η μεταβατική περίοδος στις ΗΠΑ (πριν ορκιστεί πρόεδρος των ΗΠΑ ο Μπαϊντεν) ήταν αυτή που έφερε κυρώσεις εναντίον της Τουρκίας, μετά από τρία έτη. Είναι απαραίτητο ωστόσο να αναφερθεί πως οι ΗΠΑ επιθυμούν καλές σχέσεις με την Τουρκία και η συμπεριφορά της αμερικανικής πολιτικής έναντι της Τουρκίας, άλλαξε και έγινε πιο επιθετική για να συμμορφώσει και να επαναφέρει την Τουρκία στους κόλπους της Δύσης και αυτό φαίνεται από το γεγονός ότι οι ΗΠΑ επέβαλαν κυρώσεις στην Τουρκία για τις σημαντικές συναλλαγές της με τη Ρωσία.

5.Η Τουρκία υπόλογη στο νόμο CAATSA

Η αμερικανική κυβέρνηση, έδρασε προσεκτικά χρησιμοποιώντας και εξαντλώντας όλα τα διπλωματικά μέσα προκειμένου να αφήσει χρόνο στην Τουρκία να γίνει ένα κράτος που θα υπερασπίζεται δυτικές αξίες και συμφέροντα. Όταν οι ΗΠΑ διέκριναν πως η Τουρκία δεν αναλώνεται απλώς σε τακτικισμούς αναφορικά με τις

συμμαχίες της (πχ Ιράν, Ρωσία αλλά ακόμη και με οργανώσεις όπως ΙΚ, Χεζμπολάχ κτλ). Από το καλοκαίρι του 2020 και μετά την τραγωδία στο Λίβανο που έφερε η έκρηξη στη Βηρυττό, οι ΗΠΑ φαίνεται αντιλήφθηκαν πως η Τουρκία υπονομεύει τα αμερικανικά συμφέροντα και ότι συνεργάζεται αργά και φανερά με οργανώσεις που οι ΗΠΑ τις έχει στη λίστα των τρομοκρατικών οργανώσεων. Για λογαριασμό του Στέϊτ Ντιπάρτμεντ, η εκπρόσωπος Μόργκαν Ορτάγκους αναφέρει στις 25/8/2020 πως *"Οι ΗΠΑ καταδικάζουν έντονα τον Τούρκο πρόεδρο Ταγίπ Ερντογάν ο οποίος φιλοξένησε δύο άτομα της ηγεσίας της Hamas στην Κωνσταντινούπολη στις 22/8/2020. Η Χαμάς έχει χαρακτηριστεί από τις ΗΠΑ και από την ΕΕ ως τρομοκρατική οργάνωση και τα άτομα που φιλοξένησε ο Ταγίπ Ερντογάν έχουν χαρακτηριστεί ως διεθνείς τρομοκράτες"*.¹²⁹ Ο Αμερικανός υπουργός Εξωτερικών επισκέφτηκε την Κύπρο, την Ελλάδα και την Τουρκία χωρίς να συναντήσει Τούρκους αξιωματούχους και η επίσκεψή του στον Οικουμενικό Πατριάρχη ήταν μια κίνηση που έδειχνε πως οι ΗΠΑ έχουν αλλάξει τακτική σε σχέση με την Τουρκία. Η κορύφωση της αμερικανικής δυσaráσκειας ήλθε στο ΝΑΤΟ όταν και ο Πομπέο, ουσιαστικά επιτέθηκε στον Τούρκο ομόλογό του μπροστά σε όλους τους υπουργούς εξωτερικών των κρατών μελών του Βορειοατλαντικού Συμφώνου, προμηνύοντας ουσιαστικά την επιβολή κυρώσεων στο πλαίσιο του νόμου CAATSA και της διάταξης 231. Μετά την επιβολή κυρώσεων, το Ελληνικό υπουργείο των Εξωτερικών εξέφρασε την ικανοποίησή του για την επιβολή κυρώσεων σε βάρος της Τουρκίας, δηλώνοντας: *«Η Ελλάδα, χώρα μέλος του ΝΑΤΟ,» αναφέρεται σε σχετική ανακοίνωση «παρατηρεί με ικανοποίηση την σημερινή ανακοίνωση του υπουργείου Οικονομικών των ΗΠΑ σχετικά με την επιβολή κυρώσεων εναντίον της Διεύθυνσης Αμυντικής Βιομηχανίας της Τουρκικής Δημοκρατίας, στον Πρόεδρο της, καθώς και άλλα στελέχη της, σε εφαρμογή του Τμήματος 231 του Countering America's Adversaries Through Sanctions Act (CAATSA)»*.¹³⁰ Το Στέϊτ Ντιπάρτμεντ κατά τις τελευταίες μέρες του 2020, διέψευσε κατηγορηματικά το τουρκικό υπουργείο Εξωτερικών το οποίο σε ανακοίνωσή του σχετικά με τις κυρώσεις των ΗΠΑ για το θέμα των S-400 και για τις συνολικές σχέσεις ΗΠΑ-Τουρκίας, είχε κάνει λόγο για «από κοινού δημιουργία ομάδας εργασίας μεταξύ ΗΠΑ και Τουρκίας»,

¹²⁹ Morgan Ortogus. (2020, August 25). Department Spokeperson, *President Erdogan's Meeting With Hamas Leadership*, posted on: <https://www.state.gov/president-erdogans-meeting-with-hamas-leadership/>.

¹³⁰ Βλ. Συντακτική ομάδα ΕΡΤ. (2020, December 14). *Ελληνικό ΥΠΕΞ: Ικανοποίηση για την επιβολή κυρώσεων σε βάρος της Τουρκίας*, posted on: <https://www.ert.gr/roi-idiseon/elliniko-ypex-ikanopoiisi-gia-tin-epivoli-kyroseon-se-varos-tis-toyrkias/>.

που θα αναζητούσε φόρμουλα για τη συνύπαρξη S-400 και των μαχητικών αεροσκαφών 5ης γενιάς F-35 στην Τουρκία. Το Στέιτ Ντιπάρτμεντ, διέψευσε με κατηγορηματικό τρόπο τις δηλώσεις του Τσαβούσογλου, υποστηρίζοντας πως δεν υπάρχουν ζητήματα περί δημιουργίας ομάδων εργασίας, υπάρχει ζήτημα απομάκρυνσης των S-400 από την Τουρκία, ή κυρώσεις. Συγκεκριμένα, το Στέιτ Ντιπάρτμεντ, μέσα από εκπρόσωπό του ανακοίνωσε πως «Κατανοούμε ότι το τουρκικό υπουργείο Εξωτερικών έχει διευκρινίσει τις τοποθετήσεις του υπουργού. Δεν υπάρχει ομάδα εργασίας σχετικά με τις κυρώσεις CAATSA ή για την "εξέταση" των απειλών που θέτει το σύστημα S-400 στα F-35. Υπάρχουν διαβουλεύσεις ρουτίνας σε επίπεδο εργασίας σχετικά με τον αντίκτυπο των κυρώσεων στην υφιστάμενη στρατιωτική συνεργασία. Παραμένουμε δεσμευμένοι στην πλήρη εφαρμογή των κυρώσεων, όπως ανακοινώθηκαν από τον υπουργό Πομπέο στις 14 Δεκεμβρίου».¹³¹ Στο Forbes μια πολύ σημαντική ανάλυση έγινε για τις σχέσεις ΗΠΑ-Τουρκίας υπό τη νέα κυβέρνηση Μπαϊντεν. Ο Μελίκ Καϊλάν, που υπογράφει το κείμενο του Forbes, κάνει λόγο για υποβάθμιση της στρατηγικής σημασίας της Τουρκίας για τα αμερικανικά συμφέροντα, μετά τη διάλυση της ΕΣΣΔ και το μειωμένο ενδιαφέρον των ΗΠΑ να ελέγξουν την παραγωγή πετρελαίου στη Μέση Ανατολή. Η κυβέρνηση Biden σαφώς δε θέλει να σπρώξει περισσότερο τον Ερντογάν στη Ρωσία, όμως από την άλλη, δεν υπολογίζει τόσο πολύ στην αξία της Τουρκίας. Η άποψη του συντάκτη του κειμένου φαίνεται πως αντικατοπτρίζει και τα όσα ήλθαν την Πρωτοχρονιά του 2021. Ο Καϊλάν, κάνει λόγο για προσεκτικές κινήσεις που οφείλουν να κάνουν οι ΗΠΑ σε σχέση με την Τουρκία, με την επιβολή κυρώσεων που θα πλήξουν την οικονομία της Τουρκίας. Με αυτόν τον τρόπο, οι Τούρκοι πολίτες δε θα συσπειρωθούν από τον λαϊκισμό του Ερντογάν ο οποίος σε περίπτωση άλλων τιμωρητικών πρακτικών των ΗΠΑ, θα προσπαθούσε να κερδίσει τον τουρκικό λαό χρησιμοποιώντας το χαρτί του αντιαμερικανισμού και της «επίθεσης που δέχεται η Τουρκία από τις ΗΠΑ». Μάλιστα, στο κείμενο αυτό η Τουρκία περιγράφεται ως μια χώρα που μοιάζει πλέον με "αντίπαλο" καθώς τόσο στο εξωτερικό, όσο και στο εσωτερικό, εφαρμόζονται πολιτικές που είναι πλήρως αντίθετες με την αμερικανική πολιτική. Ο Καϊλάν ισχυρίζεται ότι αν η Τουρκία συνέχιζε και στο 2021 τις προκλητικές της ενέργειες, οι ΗΠΑ ίσως προσπαθούσαν να ενεργοποιήσουν και την ΕΕ στην επιβολή αντιποίνων την οποία ΕΕ, ο Καϊλάν χαρακτηρίζει ως

¹³¹ Kathimerini Newsroom. (2020, December 30). *Το Στέιτ Ντιπάρτμεντ διαψεύδει Τσαβούσογλου*, "Η Καθημερινή", posted on: <https://www.kathimerini.gr/world/561211882/to-steit-ntipertment-diapseydeitsavoysoyloy/>.

«παραλυμένη».¹³² Την Πρωτοχρονιά του 2021, η Γερουσία των ΗΠΑ εγκρίνει για δεύτερη φορά το νομοσχέδιο προϋπολογισμού για το αμερικανικό Πεντάγωνο, αφού τις προηγούμενες μέρες είχε εγκριθεί για δεύτερη φορά και από την Βουλή των Αντιπροσώπων. Το βέτο που επέβαλε ο πρόεδρος Τραμπ στις 13 Δεκεμβρίου 2020, ανατράπηκε με δεύτερη ψηφοφορία από το Κογκρέσο, όπως επιβάλλει σε τέτοιες περιπτώσεις η αμερικανική νομοθεσία. Για την ακρίβεια, ο πρόεδρος Τραμπ υπέστη μια μεγάλη ήττα από τους Ρεπουμπλικανούς Γερουσιαστές καθώς οι Ρεπουμπλικάνοι από τις ενδιάμεσες εκλογές του 2018, ήλεγχαν τη Γερουσία. Το αποτέλεσμα της ψηφοφορίας ήταν 81 Γερουσιαστές υπέρ του νομοσχεδίου NDAA και 13 εναντίον, και έτσι η ειδική πλειοψηφία έγκρισης από τα 2/3 του νομοθετικού σώματος, κατοχυρώθηκε. Μέσα στο νομοσχέδιο, υπάρχει διάταξη η οποία προβλέπει κυρώσεις εναντίον της Τουρκίας βάσει του νόμου CAATSA (η οποία ενσωματώθηκε στον προϋπολογισμό του αμερικανικού υπουργείου Άμυνας, μετά από την ηγετική προσπάθεια του Γερουσιαστή του Νιου Τζέρσεϊ με τους Δημοκρατικούς, Μπομπ Μενέντεζ, ο οποίος για πολλά χρόνια υπήρξε ο πιο σφοδρός πολέμιος του Ερντογάν ενώ ταυτόχρονα, ήταν ένθερμος υποστηρικτής των ελληνικών θέσεων). Πλέον, ο Αμερικανός πρόεδρος ήταν υποχρεωμένος από την αμερικανική νομοθεσία να επιβάλλει 5 σκληρές κυρώσεις από τις συνολικά 12 που περιλαμβάνει ο νόμος CAATSA, ενώ απέμεναν 20 μόνο μέρες μέχρι την επίσημη ανάληψη της εξουσίας από τον Μπαϊντεν.¹³³ Σε συνεδρίαση του Τουρκο-Αμερικανικού Επιχειρηματικού Συμβουλίου που έλαβε χώρα στις 13/1/2021, ο πρέσβης των ΗΠΑ στην Τουρκία Ντέιβιντ Σάτερφιλντ, τόνισε στους επιχειρηματίες πως οι περαιτέρω κυρώσεις που ψηφίστηκαν και είναι εγκιβωτισμένες στο νομοσχέδιο του αμυντικού προϋπολογισμού των ΗΠΑ για το έτος 2021, δεν μπορούν να ανακληθούν καθώς οφείλει ο νέος Αμερικανός πρόεδρος να υπογράψει το νομοσχέδιο το οποίο ψηφίστηκε με τις ειδικές πλειοψηφίες που χρειάστηκαν τόσο στη Βουλή των Αντιπροσώπων όσο και στη Γερουσία, καταδικάζοντας το βέτο του Τραμπ. Προσέθεσε μάλιστα, πως δεν είναι οικονομικό το θέμα των κυρώσεων και ότι οι διαφορές ΗΠΑ-Τουρκίας είναι πολιτικές και με αυτές ασχολούνται πολύ υψηλά κλιμάκια εξουσίας. Άφησε ανοικτό το

¹³² Melik Kaylan. (2020, December 29). *What Will Biden Do About Turkey's President Erdogan?*, "Forbes", posted on: <https://www.forbes.com/sites/melikkaylan/2021/12/29/what-will-biden-do-about-turkeys-president-erdogan/?sh=5abed46a1c5c>.

¹³³ David Morgan, Susan Heavey. (2021, January 1). *Rejecting Trump veto, Republican-led Senate backs defense bill*, "Reuters", posted on: <https://www.reuters.com/article/us-usa-trump/rebuking-trump-republican-led-senate-overrides-defense-bill-veto-idUSKBN2962I0>.

ενδεχόμενο οι κυρώσεις να πλήξουν και άλλους τομείς πέραν της τουρκικής βιομηχανίας, όπως τη γεωργία και η φαρμακοβιομηχανία. Η ανησυχία των επιχειρηματιών ήταν έκδηλη, καθώς δεν μπορούσαν να υπολογίσουν τη ζημιά που θα υφίσταντο από τις αμερικανικές κυρώσεις. Ο Αμερικανός πρέσβης στην Τουρκία, ενημέρωσε για το διαδικαστικό της υπόθεσης λέγοντας πως μετά την υπογραφή του Αμερικανού προέδρου, θα επιβληθούν κυρώσεις εντός τριών εβδομάδων στην Τουρκία. Στο άρθρο που αναφέρονται οι παραπάνω λεπτομέρειες της συνεδρίασης του εμπορικού οργανισμού αμερικανοτουρκικών σχέσεων, αναφέρεται πως οι Τούρκοι επιχειρηματίες σοκαρίστηκαν από τη σκληρή στάση του Αμερικανού πρέσβη ο οποίος διέψευσε τις προσδοκίες τους για μη αρνητική επιρροή των αμερικανικών κυρώσεων στις εμπορικές τους δραστηριότητες, και μίλησε για «εξειδικευμένες κυρώσεις» που θα επιβληθούν σε βάρος της Τουρκίας. Ανέφερε επίσης και τις ημερομηνίες ορόσημα για τις ψηφισμένες κυρώσεις εναντίον της Τουρκίας (υπενθυμίζεται ότι με μέριμνα και αγώνα του Γερουσιαστή του New Jersey και πραγματικού Φιλέλληνα Μπομπ Μενέντεζ, στο νομοσχέδιο για τον αμυντικό προϋπολογισμό των ΗΠΑ, εγκριβωτίστηκε διάταξη που προβλέπει κυρώσεις του νόμου CAATSA-CRIEEA εναντίον της Τουρκίας) τις 20 Ιανουαρίου 2021, τις 17 Φεβρουαρίου που ήταν ορισμένη η Σύνοδος του NATO και τις 25 Μαρτίου που είναι προγραμματισμένη η Σύνοδος Κορυφής της Ε.Ε. Τελικά, όπως ο ίδιος ο Αμερικανός πρέσβης είπε, η εποχή της πανδημίας κάνει τα γεγονότα να επιταχύνονται, προειδοποιώντας τους επιχειρηματίες πως οι ΗΠΑ έχουν αποφασίσει να κάνουν ό,τι υπαγορεύουν οι νόμοι σχετικά με την Τουρκία, δείχνοντας πως η περίοδος κατανόησης και υπομονής, έχει λήξει στην αμερικανική πρωτεύουσα.¹³⁴ Το σχόλιο που μπορεί να γίνει εδώ, είναι πως οι ΗΠΑ φαίνεται να πιέζουν με τον τρόπο τους την οικονομική ελίτ της Τουρκίας προκειμένου και αυτή με τη σειρά της, αφού αναλογιστεί τις ζημιές που μπορούν να υποστούν οι επιχειρήσεις τους, να πιέσει την πολιτική ελίτ και τον Ερντογάν προκειμένου να συμμορφωθεί με τα αιτήματα των ΗΠΑ για παύση χρήσης και ακύρωση της αγοράς του -μη συμβατού με το NATO- ρωσικού αντιαεροπορικού συστήματος S-400 αλλά και την πλήρη ευθυγράμμιση της Τουρκίας με τις νατοϊκές της δεσμεύσεις. Ο νέος επικεφαλής του Στεϊτ Ντιπάρτμεντ Άντονι Μπλίνκεν, στην πρώτη του παρουσία στην Επιτροπή Διεθνών Σχέσεων της Γερουσίας, σε ερώτηση που του έγινε από τον Γερουσιαστή Μενέντεζ, για το πώς σκέφτεται να

¹³⁴ *US Ambassador told Turkish businessmen 'sanctions might spread' -Report.* (2021, January 13). "Ahval", posted on: <https://ahvalnews.com/turkey-usa/us-ambassador-told-turkish-businessmen-sanctions-might-spread-report> .

πολιτευτεί αναφορικά με την Ελλάδα και την Κύπρο, ο νέος υπουργός Εξωτερικών των ΗΠΑ, ανέφερε πως οι σχέσεις των ΗΠΑ με την Ελλάδα και την Κύπρο πρέπει να εμβθυνθούν γιατί και οι δύο χώρες παίζουν σημαντικό ρόλο για την αμερικανική εξωτερική πολιτική στην Ανατολική Μεσόγειο. Στην ακρόαση του υπουργού Εξωτερικών από την Επιτροπή Εξωτερικών Υποθέσεων της Γερουσίας, Ο Μενέντεζ ανέφερε μεταξύ άλλων πως: *«Αν εγκριθεί η υποψηφιότητάς σας, καλείστε να φέρετε εις πέρας μια δύσκολη αποστολή, την επιστροφή των ΗΠΑ στη θέση της στον κόσμο. Θα αντιμετωπίσετε σύνθετες προκλήσεις σε όλον τον κόσμο. Ο κόσμος είναι σε κρίση. Η επανοικοδόμηση συμμαχιών, η επάνοδος του ηγετικού ρόλου των ΗΠΑ στους διεθνείς θεσμούς, η αντιμετώπιση προβλημάτων που δε γνωρίζουν σύνορα όπως η κλιματική αλλαγή, η μετανάστευση και η πανδημία COVID-19. Και καλείστε να επικεντρώσετε την εξωτερική μας πολιτική, στον πυρήνα των αμερικανικών αξιών, της δημοκρατίας, των ανθρώπινων δικαιωμάτων και της νομιμότητας. (...) Όπως γνωρίζετε, η Βόρεια Κορέα, η Ρωσία και η Τουρκία χρήζουν άμεσης προσοχής. (...) Και η Τουρκία συνεχίζει να είναι αποσταθεροποιητική με το να υποστηρίζει την επιθετικότητα του Αζερμπαϊτζάν στο Ναγκόρνο Καραμπάχ και να συνεχίζει τη δική της επιθετικότητα στην Ανατολική Μεσόγειο εναντίον των δημοκρατικών μας συμμάχων, της Ελλάδας και της Κύπρου».*¹³⁵ Όπως η Νάνσι Πελόσι είχε αναφέρει σε tweet της στον πρόεδρο Τραμπ προεκλογικά, ότι η «οι ΗΠΑ δεν είναι Βόρεια Κορέα και Τουρκία», προκειμένου να του δείξει την εξωθεσμική του απόκλιση και εκτροπή που κατά τη γνώμη της λάμβανε χώρα στις ΗΠΑ, έτσι και ο Μενέντεζ, αναφέρει την Τουρκία δίπλα σε εχθρούς και ανταγωνιστές των ΗΠΑ, όπως είναι η Βόρεια Κορέα και η Ρωσία. Πρόκειται για ρητορική που λίγα χρόνια πριν θα φαινόταν απίθανη να χρησιμοποιηθεί για την Τουρκία, όμως αντανάκλασε πλήρως το κλίμα που υπήρχε στην Ουάσινγκτον για την Άγκυρα, ειδικά μετά τη δοκιμή του ρωσικού αντιαεροπορικού συστήματος S-400 που αγόρασε από τη Ρωσία. Ο Μπλίνκεν απάντησε σχετικά με την Τουρκία, πως η Άγκυρα δεν συμπεριφέρεται σαν σύμμαχος και ότι οι ΗΠΑ θα επανεξετάσουν αν θα χρειαστεί να επιβάλλουν νέες κυρώσεις στην Τουρκία αναφορικά με την αγορά του συστήματος S-400 από τη Ρωσία. Συγκεκριμένα ο Αμερικανός υπουργός Εξωτερικών είπε πως *«Η ιδέα ότι ένας στρατηγικός εταίρος μας βρίσκεται σε ευθυγράμμιση συμφερόντων με έναν*

¹³⁵ Menendez Opening Remarks At Committee Hearing On Antony Blinken Nomination To Serve As Secretary Of State. (2020, January 19). "United States Senate Committee on Foreign Relations", posted on: <https://www.foreign.senate.gov/press/ranking/release/menendez-opening-remarks-at-committee-hearing-on-antony-blinken-nomination-to-serve-as-secretary-of-state> .

από τους μεγαλύτερους ανταγωνιστές μας, τη Ρωσία, είναι απαράδεκτη». ¹³⁶ Σε γραπτή ερώτηση που έθεσε ο Μενέντεζ στον Μπλίνκεν αναφορικά με το αν στα νέα του καθήκοντα ως υπουργός Εξωτερικών θα συνεχίσει να στηρίζει τη συμμαχία "3+1", (Ελλάδα, Κύπρος, Ισραήλ και ΗΠΑ) ο Αμερικανός υπουργός απάντησε πως θα προσπαθήσει να συνεργαστεί με την Ελλάδα και την Κύπρο, δύο συμμάχους των ΗΠΑ στην Ανατολική Μεσόγειο και σκοπός του είναι η εμβάθυνση των σχέσεων ΗΠΑ. Ο Γερουσιαστής Μενέντεζ, ήταν εισηγητής του Eastern Mediterranean for Security and Energy Cooperation Act, αυτού του πολύ σημαντικού νομοσχεδίου για την αναβάθμιση των ελληνοαμερικανικών σχέσεων, που επισυνάφθηκε στον αμερικανικό προϋπολογισμό του 2020. ¹³⁷ Οι δύο παρεμβάσεις του Μενέντεζ που πλέον προέκυψαν της Επιτροπής Εξωτερικών Υποθέσεων της Γερουσίας, ήταν συμπληρωματικές και ευθυγραμμίζονταν πλήρως με τα ελληνικά συμφέροντα. Εν πρώτοις, παρομοίασε την Τουρκία με τη Ρωσία και τη Βόρεια Κορέα και αναφέρθηκε διαρκώς επιδεινούμενες αμερικανοτουρκικές σχέσεις ενώ δεν παρέβλεψε να μιλήσει για τις τουρκικές απειλές που δέχεται η Ελλάδα και η Κύπρος, δύο συμμαχικές χώρες των ΗΠΑ. Δεύτερον, ο Μενέντεζ με την ερώτησή του για το αν ο Μπλίνκεν θα συνεχίσει να στηρίζει την συμμαχία 3+1, ουσιαστικά συμπλήρωνε την αξία των σχέσεων των ΗΠΑ με την Ελλάδα στους πυλώνες της ασφάλειας και της άμυνας. Η Αθήνα που είχε μπροστά της διερευνητικές επαφές με την Τουρκία, ανακουφίστηκε ακούγοντας τον νέο Υπουργό Εξωτερικών των ΗΠΑ να μην αποκλίνει από τις αμερικανικές δεσμεύσεις που είχε αναλάβει ο προκάτοχός του, Μάϊκ Πομπέο, ο οποίος παρόλο που εργάστηκε σε μια κυβέρνηση που ο πρόεδρος των ΗΠΑ ήταν τουλάχιστον συγκαταβατικός με τις κινήσεις του Ερντογάν, εκείνος εργάστηκε πάνω στην οικοδόμηση μιας νέας αρχιτεκτονικής ασφάλειας στην περιοχή, φιλικά διακείμενη προς τα αμερικανικά συμφέροντα και σε αυτόν τον σχεδιασμό, η Ελλάδα αλλά και η Κύπρος, ήταν κρὰτη-κλειδιά. Άλλωστε ο Μάϊκ Πομπέο, επισκέφθηκε δύο φορές την Ελλάδα και επί της θητείας του, υπογράφηκαν συμφωνίες μεταξύ ΗΠΑ και Ελλάδας που ήταν κομβικές για την συνολική αναβάθμιση των σχέσεών τους. Η όποια δυσπιστία της Αθήνας για το πώς θα αντιμετώπιζαν οι ΗΠΑ την Τουρκία και τα ελληνοτουρκικά, δεν είχε να κάνει

¹³⁶ Reuters Staff. (2020, January 20). *U.S. Secretary of state nominee Blinken says Turkey not acting like an ally*, "Reuters", posted on: <https://www.reuters.com/article/us-usa-biden-state-turkey-idUSKBN29O2OM>.

¹³⁷ *Secretary of State-Designate Blinken Says He Will Strive for Stronger US-Security Ties*. (2021, January 22). "The National Herald", posted on: https://www.thenationalherald.com/greece_politics/arthro/secretary_of_state_designate_blinken_says_he_will_strive_for_stronger_us_greek_security_ties-1626287/.

τόσο με το ότι δεν εμπιστευόταν την διακυβέρνηση Μπαϊντεν (αντιθέτως, η σχέση του Τραμπ με τον Ερντογάν είχε ανησυχήσει την Ελλάδα, (η οποία ήταν σε άβολη θέση καθώς όπως αναφέρθηκε, ο Πομπέο ως υπουργός Εξωτερικών των ΗΠΑ αφουγκράστηκε τις ελληνικές ανησυχίες και σεβάστηκε τα ελληνικά συμφέροντα) και η ανάληψη της έμπειρης γραφειοκρατικά- κυβέρνησης Μπαϊντεν, αντιμετωπιζόταν θετικά από την Ελλάδα. Η δυσπιστία έγκειτο στο ότι οι ΗΠΑ έβγαιναν βαθιά τραυματισμένες από τις εκλογές του 2020, και ο φόβος ότι η εσωστρέφεια των ΗΠΑ ήταν πολύ πιθανή, (με ό,τι αυτό θα συνεπαγόταν για μείωση του ενδιαφέροντός της για την περιοχή) ήταν έκδηλος στην ελληνική πλευρά η οποία είχε επενδύσει τεράστιο διπλωματικό κεφάλαιο στις ελληνοαμερικανικές σχέσεις.

Η Ελλάδα από την πλευρά της, γνωρίζοντας ότι οι ελληνοτουρκικές σχέσεις εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από την πορεία των αμερικανοτουρκικών, (κυρίως όταν προκύπτουν εξάρσεις και κρίσεις όπως αυτή του έτους 2020) δέχθηκε με ικανοποίηση την αμερικανική στροφή στη χρήση των διαθέσιμων μέσων για συμμόρφωση της Τουρκίας, για θέματα που αφορούν τη συνοχή του NATO που επηρέαζε η τουρκική ασύδοτη πολιτική, αλλά και τη γενικότερη πολιτική της Τουρκίας στο εξωτερικό και στο εσωτερικό και τον εναγκαλισμό της με ακραία στοιχεία της Χαμάς, του ΙΚ και την οικοδόμηση σημαντικών σχέσεων με Ιράν και Ρωσία. Στις προκλητικές εκκλήσεις της Τουρκίας προς την Ελλάδα για έναρξη των διερευνητικών επαφών με ανοικτή ατζέντα θεματικών,(υπενθυμίζεται πως η Ελλάδα δεχόταν μόνο μια διαφορά προς συζήτηση, του καθορισμού υφαλοκρηπίδας, ο οποίος αν δεν καθίστατο δυνατός, υπήρχε διαθέσιμη η εναλλακτική της προσφυγής στη Χάγη) η Ελλάδα είχε κάθε λόγο να ασκεί μια παρελκυστική πολιτική, περιμένοντας τόσο την ανάληψη των καθηκόντων από τον Μπαϊντεν, ο οποίος δεν είχε τις αντίστοιχες ειδικές σχέσεις που είχε ο απερχόμενος πρόεδρος Τραμπ με τον Ερντογάν, όσο και την εν εξελίξει επιδείνωση των αμερικανοτουρκικών σχέσεων με κύρια αιτία την αγορά από την Τουρκία του ρωσικού αντιαεροπορικού συστήματος S-400. Η Ελλάδα κάλυψε διπλωματικά τη στήριξη της προς τις κυρώσεις των ΗΠΑ έναντι της Τουρκίας, μέσα από τη συμμετοχή της στο NATO.

Εδώ μπορεί να γίνει αναγωγή και σε κομμάτι του θεωρητικού υποβάθρου, σχετικά με την εξωτερική πολιτική των μικρών κρατών. Η Ελλάδα εξέφρασε την ικανοποίησή της για την επιβολή κυρώσεων εναντίον της Τουρκίας, ως χώρας του NATO. Η συμμετοχή των μικρών δυνάμεων σε διεθνείς οργανισμούς είναι πολύ

σημαντική και λειτούργει ως πολλαπλασιαστής της διπλωματικής τους ισχύος. Η ελληνική κυβέρνηση, μόλις 3 μέρες πριν είχε γυρίσει με άδεια χέρια από την τελευταία Σύνοδο Κορυφής της ΕΕ για το 2020 κατά την οποία συζητήθηκε και το θέμα της Τουρκίας. Η ΕΕ σαφώς πιο εξαρτημένη από τον πολυδιάστατο ρόλο της Τουρκίας, δεν αποφάσισε κάποιες κυρώσεις, παρά το γεγονός ότι σε προηγούμενες Συνόδους Κορυφής είχε αποφασιστεί να καταρτιστεί από τον Ζοσέφ Μπορέλ, κατάλογος κυρώσεων ο οποίος θα ερχόταν σε διαβούλευση. Η Ελλάδα, στο NATO βρήκε απροσδόκητα μεγάλη υποστήριξη από τον Πομπέο, που δύο εβδομάδες πριν την επιβολή κυρώσεων εναντίον της Τουρκίας, στη Διάσκεψη του NATO, ανέφερε την παραβατική συμπεριφορά της Τουρκίας, αναφέροντας και την ελληνοτουρκική κρίση. Από την πλευρά της η Ελλάδα, έδειξε ότι συμπορεύεται με την αμερικανική πολιτική και ότι οι ελληνοαμερικανικές σχέσεις είναι στο καλύτερο δυνατό τους σημείο, στέλνοντας μήνυμα τόσο στην Τουρκία, όσο και στον Γενικό Γραμματέα του NATO, στην Γερμανία και στην ΕΕ που τελικά υιοθέτησε στάση αναμονής στην πολύμηνη τουρκική παραβατικότητα. Το διπλωματικό μήνυμα της Ελλάδας στους εταίρους της στην ΕΕ, ειδικά σε αυτούς που υπολόγισαν τα ισχυρά και πολυδιάστατα συμφέροντά τους στην Τουρκία μη δείχνοντας την κατάλληλη αλληλεγγύη στην Ελλάδα, (Γερμανία, Ιταλία, Ισπανία, Ουγγαρία) ήταν πως η Ελλάδα συμπορεύεται με όσες χώρες και δυνάμεις, τηρούν τη νομιμότητα και τους κανόνες οργανισμών όπως το NATO και η Ε.Ε. Εδώ μπορούμε να βρούμε ένα ακόμη στοιχείο της εξωτερικής πολιτικής μικρών κρατών, καθώς είναι πιο επιρρεπή στην αναζήτηση συμμάχων και εξωτερικής εξισορρόπησης απειλών. Ο Κωνσταντίνος Καραμανλής, όπως αναφέρθηκε στις πρώτες υποενότητες, προσπάθησε να μετριάσει-μειώσει την εξάρτηση της Ελλάδας σε επίπεδο άμυνας και ασφάλειας από τις ΗΠΑ, προωθώντας την ενταξιακή πορεία της Ελλάδας στην ΕΕ. Τόσο στην κρίση των Ιμίων, όσο και στην ελληνοτουρκική κρίση του θέρους του 2020, η Ελλάδα αντιλήφθηκε πως η ΕΕ δεν μπορούσε να υπερασπιστεί ικανοποιητικά τα ελληνικά συμφέροντα σε σχέση με την Τουρκία, πέραν της στήριξης που έλαβε από μεμονωμένα κράτη-μέλη της Ε.Ε τα οποία όμως ανήκουν και στο NATO, όπως η Γαλλία και η Αυστρία. Η Ελλάδα μολονότι δεν εγκατέλειψε τη Διαδικασία του Ελσίνκι η οποία «εξευρωπαϊζе» τα ελληνοτουρκικά θέματα, (Ο Ίαν Λέσσερ στην κατάθεσή του στην Επιτροπή Εξωτερικών Υποθέσεων, είχε μάλιστα τονίσει ως εργαλείο δράσης και των ΗΠΑ προκειμένου η αμερικανική πολιτική, όποτε κρίνει ορθό, να μπορεί να ενθαρρύνει την εξομάλυνση των ελληνοτουρκικών σχέσεων μέσα από διεθνείς οργανισμούς όπως η ΕΕ ή ο ΟΗΕ) έδειχνε πως στρέφεται ξανά στις ΗΠΑ και

χρησιμοποιώντας αποτελεσματικά την επαύξηση των συνολικών ελληνοαμερικανικών σχέσεων, επιχείρησε να χρησιμοποιήσει υπέρ της τις πολύ κακές αμερικανοτουρκικές σχέσεις προς όφελός της. Η ευμενής ουδετερότητα των ΗΠΑ υπέρ της ελληνικής πλευράς, μετατράπηκε στις αρχές Δεκεμβρίου στη Διάσκεψη του NATO σε ξεκάθαρη υπεράσπιση των ελληνικών συμφερόντων και μετά από δύο εβδομάδες, η Ελλάδα υποστήριξε τη θέση των ΗΠΑ για την επιβολή κυρώσεων εναντίον της Τουρκίας.

Σε κάθε περίπτωση, είναι αναγκαίο να υπογραμμιστεί πως η κατάσταση των σχέσεων ΗΠΑ-Τουρκίας, αν και αποτελεί πολύ σημαντικό παράγοντα για τα ελληνοτουρκικά, δεν σχετίζονται άμεσα οι αμερικανοτουρκικές σχέσεις με τις ελληνοαμερικανικές από την πλευρά των ΗΠΑ. Από τη δεκαετία του 1960' και μετά, η Ελλάδα ταύτιζε όλο και περισσότερο τις σχέσεις της με τις ΗΠΑ με τις ελληνοτουρκικές ενώ οι ΗΠΑ δεν αντιμετωπίζουν έτσι την Ελλάδα. Για την αμερικανική εξωτερική πολιτική, η συνύπαρξη των τριών χωρών στο NATO και η γεωγραφική εγγύτητα των δύο χωρών, τις υποχρεώνει να διατηρούν μια ουδέτερη στάση στις ελληνοτουρκικές διαφορές και πάντα με στόχο να επιλυθούν τα διμερή προβλήματα για να μην διαταράσσεται η συνοχή του NATO. Ωστόσο, μια πιθανή αλλαγή στρατηγικού προσανατολισμού της Τουρκίας, θα καθιστούσε την Ελλάδα, χώρα πρώτης γραμμής για τα αμερικανικά συμφέροντα και κατ' επέκταση, για το ίδιο το NATO. Ωστόσο, τα έτη 2017-2021, αποτελούν πολύ κομβικά για τις σχέσεις ΗΠΑ-Τουρκίας και είναι αδιαμφισβήτητο γεγονός το ότι η Ελλάδα έμμεσα και άμεσα, αναβαθμίστηκε από τις προβληματικές αμερικανοτουρκικές σχέσεις. Εδώ χρειάζεται να αναφερθεί και το γεγονός της απογοήτευσης της Ελλάδας από τη μη υποστήριξή της από την Ε.Ε, κάτι που ώθησε την Ελλάδα στο να επενδύσει μεγαλύτερο διπλωματικό κεφάλαιο στις ΗΠΑ. Το όφελος το οποίο προσδοκούσε η Ελλάδα να αποκομίσει από την -αναμφίβολα- χειρότερη περίοδο των αμερικανοτουρκικών σχέσεων, ήταν η αναβολή ή η ακύρωση της τουρκικής επιθετικότητας στο Αιγαίο και στην Ανατολική Μεσόγειο, καθιστώντας την Τουρκία πιο προσεκτική και εσωστρεφή και υποχρεωμένη να βρει τρόπους να ανασυγκροτήσει την εύθραυστη οικονομία της η οποία ήταν η αχίλλειος πτέρνα της γειτονικής χώρας και συνδεόταν άμεσα με την παρακμή του ΑΚΡ και του συνασπισμού του με το εθνικιστικό κόμμα του Μπαχτσελί. Η επιστροφή του τουρκικού στρατηγικού προσανατολισμού προς τη Δύση, δεν ήταν εύκολη παρά το γεγονός ότι έμοιαζε αναγκαία και λογική καθώς η επιβολή κυρώσεων από τις ΗΠΑ, ήρθε σε μια περίοδο που η Τουρκία αντιμετώπιζε ολοένα και πιο σοβαρά οικονομικά προβλήματα. Όπως ανέφερε ο Καϊλάν στο Forbes, ο πρώην πρωθυπουργός της

Τουρκίας Αχμέτ Νταβούτογλου (και αντιπολιτευόμενός του) , είχε επικρίνει τον Ταγίπ Ερντογάν ότι υποχωρεί στις ΗΠΑ. Η έλλειψη ελιγμών που είχε προκύψει λόγω του αυταρχισμού του Ερντογάν και της συντηρητικοποίησης του τουρκικού πολιτικού συστήματος, δημιουργούσε αδιέξοδο στο ΑΚΡ το οποίο δεν μπορούσε να κάνει υποχωρήσεις στις ΗΠΑ όταν δεχόταν επικρίσεις και από σημαντικά στελέχη της αντιπολίτευσης. Η δήλωση του Τσαβούσογλου για «ομάδα εργασίας», στην οποία θα μετείχαν Αμερικανοί και Τούρκοι αξιωματούχοι και η οποία θα συζητούσε πιθανούς τρόπους συνύπαρξης των F-35 με τους S-400, αποδεικνύει πως η Τουρκία προσπαθούσε μάταια να εξισορροπήσει τα αδιέξοδά της εσωτερικής πολιτικής πραγματικότητας που οφείλονταν στην εξωτερική της πολιτική, η οποία είχε στρατικοποιηθεί. Όπως είδαμε παραπάνω, οι ΗΠΑ μέσα από το Στέϊτ Ντιπάρτμεντ, διέψευσαν άμεσα τα σενάρια περί "ομάδας εργασίας" λέγοντας ότι υπάρχει είτε απομάκρυνση των ρωσικών πυραύλων, είτε περαιτέρω κυρώσεις εναντίον της Τουρκίας. Αυτή η αλλαγή στην αμερικανική εξωτερική πολιτική έναντι της Τουρκίας, μπορεί σαφώς να ερμηνευθεί και από τη μεγάλη εικόνα της διεθνούς αλλαγής που λάμβανε χώρα σε ένα διεθνές σύστημα στο οποίο δρουν πολλές δυνάμεις. Οι ΗΠΑ κατανόησαν την αξία του παραδειγματισμού προκειμένου να καταδείξουν την πολύ μεγάλη σημασία που είχαν πλέον οι συμμαχίες για την αντιμετώπιση των προκλήσεων που αναδύονταν από την επάνοδο της Ρωσίας και από την εντυπωσιακή είσοδο της Κίνας στις διεθνείς υποθέσεις. Μια συνεχιζόμενη διστακτικότητα και αμηχανία των ΗΠΑ έναντι της Τουρκίας, θα αποτελούσε αρνητικό παράδειγμα για πολλές χώρες οι οποίες θα μπορούσαν να μιμηθούν την Τουρκία κάτι που θα δημιουργούσε χάος στις αναγκαίες θεσμικές δομές στις οποίες οι ΗΠΑ επενδύουν σημαντικό διπλωματικό κεφάλαιο. Σε δημοσίευμα του αμερικανικού Τύπου που αναλύθηκε παραπάνω, αυτός ο παραδειγματισμός αποτελούσε και πηγή προβληματισμού για τις ΗΠΑ, υπό την έννοια ότι θα μπορούσε να προκαλέσει τα αντίθετα αποτελέσματα στους συμμάχους που ήθελαν να αποκτήσουν ρωσικό εξοπλισμό. Η κυβέρνηση Τραμπ δεν κατάφερε να βρει ισορροπία ώστε οι ΗΠΑ να πράττουν με βάση την πολιτική του επιλεκτικού παρεμβατισμού (selective engagement). Σε κάποιες περιπτώσεις που χρειαζόταν η αμερικανική παρέμβαση για διευθέτηση χαοτικών καταστάσεων, (πχ η επικίνδυνη και ασύδοτη τουρκική περιφερειακή πολιτική και η στρατικοποίησή της) οι ΗΠΑ άργησαν να δράσουν. Αντίθετα, σε περιπτώσεις που υπήρχαν παράθυρα συναίνεσης και συμβιβασμού, η κυβέρνηση Trump παρουσιάστηκε άτεγκτη και αμετακίνητη και σχεδόν τιμωρητική (πχ σχέσεις ΗΠΑ-ΕΕ και δασμοί). Στο τέλος της κυβέρνησης

Trump και ύστερα από τη συνεννόηση και τη συναίνεση μεταξύ Ρεπουμπλικανών και Δημοκρατικών νομοθετών που έπαιξαν ρόλο – κλειδί για τον τερματισμό της τοξικότητας που ταλάνιζε το αμερικανικό πολιτικό σύστημα από το 2014 και μετά, φαίνεται πως επανήλθαν οι προτεραιότητες των ΗΠΑ στην εξωτερική πολιτική. Η ασφάλεια των ΗΠΑ και των συμμάχων τους σε συνδυασμό με τη δημιουργία μιας τάξης εντός της αταξίας που αναπόδραστα επιτείνεται από τη διεθνή συστημική αλλαγή (αναδυόμενο πολυπολικό σύστημα).

Επομένως, η υπομονετική και ίσως κάποιες φορές, κατευναστική πολιτική των ΗΠΑ έναντι της Τουρκίας, (που εν πολλοίς βασίστηκε στις ειδικές σχέσεις του Τραμπ με τον Ερντογάν κατά τον Τζο Μπόλτον, κατά τη διάρκεια των ετών 2016-2020) θεωρήθηκε πως ευνοεί και ενθαρρύνει την τουρκική ασυδοσία. Η μελέτη των Φλάνανγκαν και Λάραμπι, (και άλλων) η οποία έγινε για λογαριασμό του Υπουργείου Άμυνας των ΗΠΑ, και η οποία αναλύθηκε παραπάνω, έχει καταλήξει σε σενάρια για το μέλλον της Τουρκίας στις σχέσεις της με τη Δύση (στρατηγικός εξισορροπητής με ροπή προς ασιατικές δυνάμεις αλλά με σχέσεις και με τη Δύση, μια Τουρκία εκτός Δύσης και NATO, δύσκολος εταίρος και τέλος, ανερχόμενη δημοκρατία) δεν ικανοποιούσαν τις ΗΠΑ οι οποίες στις κυρώσεις που επέβαλαν μέσα από τη διάταξη 231 του νόμου CAATSA στόχευσαν τον Ισμαήλ Ντεμίρ και την τουρκική αμυντική βιομηχανία που υποστηρίζονται από τον Ερντογάν και από το οικογενειακό του περιβάλλον. Οι δηλώσεις Μπαϊντεν στις αρχές του 2020 ότι οι ΗΠΑ οφείλουν να συνεργαστούν με τον τουρκικό λαό και με τις τουρκικές πολιτικές δυνάμεις που δεν επιθυμούν την ηγεσία Ερντογάν, φαίνεται πως απηχούν γενικά την αμερικανική πολιτική για την Τουρκία. Οι ΗΠΑ επιθυμούν την Τουρκία ως σύμμαχο, αναγνωρίζουν τη γεωπολιτική της αξία όμως αποδίδουν στην Τουρκία έναν ρόλο τον οποίον το ΑΚΡ και ο Ερντογάν, δεν ήθελαν να διαδραματίσουν. Η άποψη του ΑΚΡ είναι ότι η Τουρκία οφείλει να έχει μια ανεξάρτητη πολιτική και πως έχει τις δυνατότητες να γίνει μια παγκόσμια δύναμη και ως εκ τούτου, δεν μπορεί να περιοριστεί σε έναν ρόλο «του ανατολικού φύλακα των δυτικών συμφερόντων». Από την πλευρά των ΗΠΑ, δεν ήταν ξεκάθαρο για αρκετά χρόνια, ειδικά από το 2003, το αν επαναπροδιορίστηκε ο στρατηγικός της προσανατολισμός της στη Δύση. Η κρατούσα άποψη στις ΗΠΑ, σε δεξαμενές σκέψης, Τύπο και σε μεγάλο μέρος της πολιτικής ελίτ σχετικά με την Τουρκία, είχε τρία σκέλη. Πρώτον,

υπάρχει πρόβλημα με τον Ερντογάν και όχι με την Τουρκία η οποία είχε δημοκρατικές δυνάμεις που θα μπορούσαν να επαναφέρουν την Τουρκία στο δρόμο της Δύσης. Δεύτερον, η Τουρκία είναι μια πολύ σημαντική χώρα για τα αμερικανικά συμφέροντα σε υποπεριοχές που συνδέονται, όπως Καύκασος, Μέση Ανατολή, Κεντρική Ασία. Η Τουρκία, λόγω της γεωστρατηγικής της αξίας αλλά και των ιδιαιτεροτήτων της (κοσμικό καθεστώς, μουσουλμανικού θρησκευματος, μεγάλης αγοράς και ελεύθερης οικονομίας με τεράστιο ποσοστό νεαρού πληθυσμού και της σημαντικής στρατιωτικής της δύναμης) μπορεί να διαδραματίζει σημαντικό ρόλο για τις ΗΠΑ και την πολιτική της υπερπόντιας εξοσρορόρησης η οποία μπορεί να γίνει είτε μέσα από στρατηγική μεταφοράς βαρών ή της κατατριβής τρίτων. Επιπρόσθετα, όσο οι σχέσεις του Ιράν και των ΗΠΑ κυμαίνονται από ψυχρές ως εχθρικές, η Τουρκία είναι πολύ σημαντική. Τρίτον, ότι οι σχέσεις Ρωσίας-Τουρκίας οι οποίες μετά την κρίση του Νοεμβρίου 2015 με την κατάρριψη του ρωσικού Su-24 βελτιώθηκαν ραγδαία μετά και την αποτυχία του πραξικοπήματος εναντίον του Ερντογάν στις 15 Ιουλίου 2016, στηρίζονται σε πρόσκαιρους τακτικισμούς και των δύο δυνάμεων σε σχέση με τα συγκλίνοντα συμφέροντα που έχουν στη Συρία, στη Λιβύη ή και σε έναν βαθμό στο Νότιο Καύκασο. Στις ΗΠΑ όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, διατυπωνόταν βαθιά η πίστη ότι Ρωσία και Τουρκία δεν μπορούν να έχουν μια μακροπρόθεσμη και γνήσια στρατηγική σχέση και ότι τα συμφέροντα της Τουρκίας εξασφαλίζονται τελικά, από τη συμμετοχή της στο NATO και από τους δεσμούς της με την Δύση. Αυτές οι τρεις παραδοχές, ίσως δικαιώνουν τον μεγάλο Αμερικανό στρατηγιστή Έντουαρντ Λούτβακ, που σε ακαδημαϊκή του συνέντευξη στο University of California Television, στην οποία σχολιάζει το έργο του «*The Grand Strategy of the Byzantine Empire*». Ο Αμερικανός καθηγητής, αναφέρει πως οι ΗΠΑ οφείλουν να διδαχθούν από την Βυζαντινή Στρατηγική το να αναγνωρίζουν τους εχθρούς από τους φίλους.¹³⁸

Κορυφαίοι αναλυτές στις ΗΠΑ θεώρησαν πολύ κρίσιμη την Ανατολική Μεσόγειο για τα αμερικανικά συμφέροντα. Ο Χένρι Μπάρκεϊ, σε άρθρο του στο Syndication Bureau και αναδημοσιεύτηκε στη ιστοσελίδα του Council on Foreign Relations, αναφέρει πως τα κοιτάσματα φυσικού αερίου που βρέθηκαν σε περιοχές του Ισραήλ, της Κύπρου και της Αιγύπτου, αύξησαν τις εντάσεις στην Ανατολική Μεσόγειο,

¹³⁸ *Conversations host Harry Kreisler welcomes Edward N. Luttwak for a conversation on his new book, The Grand Strategy of the Byzantine Empire.* (2010, February). "University of California Television", The conversation concludes with a comparison of Rome, Byzantium, and the United States., Series: Conversations with History, [Humanities] [Show ID: 17979], posted on Youtube Channel of University of California Television, <https://www.youtube.com/watch?v=bq03uz-TwU4> .

με την Τουρκία να νιώθει αποκλεισμένη, ειδικά μετά τη δημιουργία του Eastern Mediterranean Gas Forum στο οποίο συμμετέχουν Αίγυπτος, Ισραήλ, Ιταλία, Παλαιστίνη, Κύπρος, Ελλάδα και Ιορδανία, με σκοπό να συνεργαστούν για την απο κοινού μεταφορά φυσικού αερίου στην Ευρώπη είτε μέσω αγωγού, είτε με τη μορφή υγροποιημένης μορφής (LNG). Κατά τη διάρκεια του καλοκαιριού και του φθινοπώρου του 2020, η Γερμανία έκανε ό,τι μπορούσε για να μειωθεί η ένταση στις ελληνοτουρκικές σχέσεις, όμως η Γαλλία πήρε ανοικτά το μέρος της Ελλάδας. Η Τουρκία σύμφωνα με τον Μπάρκεϊ, δημιούργησε έναν στόλο από ερευνητικά σκάφη και από πλωτά γεωτρύπανα και προχώρησε στην υπογραφή ενός μνημονίου με την κυβέρνηση Σάρατζ στη Λιβύη, μη αναγνωρίζοντας ελληνικά νησιά ακόμη και όπως η Κρήτη, χωρίζοντας έτσι την Μεσόγειο στα δύο, κάτι στο οποίο αντέδρασαν όλα τα εμπλεκόμενα μέρη στην περιοχή. Η Τουρκία θεωρούσε ότι η ακροσφαλής πολιτική, της είχε δώσει στο πρόσφατο παρελθόν επιτυχίες όπως στη Συρία. Από την άλλη πλευρά, ο Ερντογάν δύσκολα θα ρίσκαρε κάποιον πόλεμο στο Αιγαίο. Μεγάλη σημασία έχει για τον Μπάρκεϊ το ζήτημα στο ποιός θα είναι ο νέος ένοικος του Λευκού Οίκου. Σε περίπτωση που ο πρόεδρος Μπαϊντεν εκλεγόταν, ο Ερντογάν θα είχε λιγότερη επιρροή στις ΗΠΑ και σίγουρα, ο Μπαϊντεν θα προσπαθούσε να εξομαλύνει τις έριδες, ειδικά όταν πρόκειται για συγκρούσεις που απειλούν τη συνοχή του NATO.¹³⁹

Παράλληλα με το θέμα των S-400, ακόμη ένα μεγάλο αγκάθι που επιδείνωσε τις σχέσεις των ΗΠΑ με την Τουρκία, ήταν το ζήτημα της Halkbank. Το κατά πολλούς σκάνδαλο της τράπεζας Halkbank όπου εμπλέκεται ο Ερντογάν, ο γαμπρός του (μέχρι τον Νοέμβριο υπουργός Οικονομικών της Τουρκίας) και βέβαια το Ιράν. Την 1η Μαρτίου 2021 είχε οριστεί δικάσιμος για την τουρκική κρατική τράπεζα Halkbank. Το κατηγορητήριο ήταν καταπέλτης για την τράπεζα και για τους εμπλεκόμενους. Η τουρκική κρατική τράπεζα, φαίνεται πως νομιμοποίησε (μέσω ξεπλύματος βρώμικου χρήματος) περίπου 20 δισεκατομμύρια δολάρια για λογαριασμό του Ιράν. Πέραν αυτού, η τράπεζα φέρεται να προέβη σε διάφορες άλλες τραπεζικές απάτες και σε απόκρυψη αληθινών στοιχείων από Αμερικανούς αξιωματούχους. Η ουσία του σκανδάλου της Halkbank είναι πως το Ιράν απέφυγε τις κυρώσεις από τις ΗΠΑ μέσα από τις κρυφές συναλλαγές που έκανε μέσα από την τουρκική κρατική τράπεζα. Σύμφωνα με τον Μπόλτον, ο πρόεδρος Τραμπ προσπαθούσε συστηματικά για τέσσερα έτη να καλύψει

¹³⁹ Henri Barkey. (2020, September 9). *What's Next in the Eastern Mediterranean?* "Council on Foreign Relations", posted on: <https://www.cfr.org/article/whats-next-eastern-mediterranean> , Originally Published at Syndication Bureau.

το σκάνδαλο της Halkbank ώστε να μην πληρώσει πρόστιμο η τουρκική τράπεζα και ταυτόχρονα, προσπαθούσε να κρατήσει στη θέση του έναν εισαγγελέα που πίεζε ανωτέρους του ώστε το υπουργείο Δικαιοσύνης των ΗΠΑ, να μην εξετάσει περαιτέρω την υπόθεση της HalkBank. Το 2016 συνελήφθη ο Τουρκο-Ιρανός Ζάραμπ, ο οποίος για να λάβει χάρη από τους εισαγγελείς, συνεργάστηκε με τις αμερικανικές αρχές για να αποκαλυφθεί η απάτη της Halkbank και ένα έτος αργότερα, συνελήφθη ο Αττίλα. Οι Τούρκοι πίεσαν σε κυβερνητικό επίπεδο το 2016 και τον αντιπρόεδρο Μπαϊντεν και τον πρόεδρο Ομπάμα, αλλά και οι δύο αρνήθηκαν να παρέμβουν στο έργο της αμερικανικής δικαιοσύνης. Ο Μπόλτον επέμενε πως ως σύμβουλος εθνικής ασφαλείας του Τραμπ, προσπάθησε πολλές φορές να εξηγήσει το πόσο σοβαρή ήταν η υπόθεση της Halkbank. Ο Νίκολας Ντάνφορθ, ειδικός σε θέματα αμερικανοτουρκικών σχέσεων αναφέρει πως ο Τραμπ, πήρε με χαρά το μέρος του Ερντογάν στην υπόθεση της Halkbank, υπονομεύοντας το κράτος δικαίου των ΗΠΑ και κρατώντας μια στάση έναντι του Τούρκου προέδρου η οποία θυμίζει το μοτίβο της αντίστοιχης συμπεριφοράς του Αμερικανού προέδρου στο ζήτημα των S-400. Το δημοσίευμα του Foreign Policy καταλήγει με την άποψη του Αϊκάν Ερντεμίρ (διευθυντής προγράμματος για την Τουρκία στο Foundation for Defense of Democracies) που είναι πως η κυβέρνηση Μπαϊντεν, δεν θα καθιστούσε αποτελεσματικές τις πολυετείς τουρκικές προσπάθειες να συγκαλύψουν τις παράνομες δραστηριότητες της Halkbank. Αν εκδικαστεί η υπόθεση της τουρκικής τράπεζας, το πιθανότερο είναι να εκπαραθυρωθεί από το αμερικανικό χρηματιστήριο, κάτι που θα αποβεί μοιραίο για την ήδη προβληματική τουρκική οικονομία.¹⁴⁰ Επιπρόσθετα, ο Ντάνφορθ σε δωδεκάλεπτη ομιλία του στο Greek Current, αναφέρει τους λόγους που τον οδήγησαν στο να πιστεύει ότι ανέλυσε στο άρθρο του στο Foreign Policy με τίτλο «It Is Time To Let Turkey Go». Στο κείμενό του, ο συνεργάτης του ΕΛΙΑΜΕΠ, αναφέρει πως η σχέση ΗΠΑ -Τουρκίας μοιάζει ως μια αργή πορεία ενός κατεστραμένου τρένου και ότι ο νέος πρόεδρος Μπαϊντεν, είναι στη δυσάρεστη θέση να είναι εκείνος που θα καταστρέψει τελείως το τρένο αυτό, μην αναμένοντας από τον Τούρκο ομολόγό του κάποια μεγάλη αλλαγή που θα άλλαζε θετικά τις αμερικανοτουρκικές σχέσεις. Οι ΗΠΑ θα αντιληφθούν κάτω από την κυβέρνηση Μπαϊντεν, ότι δεν είναι στο χέρι τους η διάσωση των αμερικανοτουρκικών σχέσεων και ότι δεν μπορούν να συνεργαστούν με τον Ερντογάν, που βλέπει τις ΗΠΑ

¹⁴⁰ Kelly Bjorklund. (2021, January 9). *Trump's Inexplicable Crusade to Help Iran Evade Sanctions*, "Foreign Policy", posted on: <https://foreignpolicy.com/2021/01/09/trump-help-iran-evade-sanctions-turkey-halkbank/>.

ως μια εχθρική χώρα. Με άλλα λόγια, ο Ντάνφορθ θεωρεί κάτι που φαίνεται πως οι ΗΠΑ υιοθέτησαν αμέσως μετά την επιβεβαίωση της δοκιμής του αντιαεροπορικού συστήματος S-400 στη Μαύρη Θάλασσα από τον τουρκικό στρατό. Να δείξουν οι ΗΠΑ στην Τουρκία ότι είναι η Άγκυρα η οποία χρειάζεται τις ΗΠΑ περισσότερο και όχι οι ΗΠΑ την Τουρκία. Μακροπρόθεσμα, οι εξελίξεις οι οποίες θα λάμβαναν χώρα σε μια Τουρκία η οποία θα οδηγούνταν σε αδιέξοδο από τον Ερντογάν, θα καθιστούσαν τόσο τους οικονομικούς παράγοντες της Τουρκίας, όσο και την ίδια την τουρκική κοινωνία να συμπολιτευτούν με πολιτικές δυνάμεις οι οποίες θα θεωρούσαν λανθασμένη μια αποκοπή της Τουρκίας από τους ατλαντικούς της δεσμούς και εν γένει, από την ίδια τη Δύση.¹⁴¹ Οι Μπάρκεϊ και Αμπράμοβιτς για λογαριασμό του Carnegie, από το 2009 είχαν τονίσει την απόκλιση της Τουρκίας από τα αμερικανικά συμφέροντα, τονίζοντας πως ο Ερντογάν πίστευε ότι οι ΗΠΑ χρειάζονται την Τουρκία, πολύ περισσότερο από ό,τι η Τουρκία, χρειάζεται τις ΗΠΑ.¹⁴² Από τον ρου της δεκαετίας 2010-2020, θα μπορούσε κανείς να πει πως οι απόψεις των Μπάρκεϊ και Αμπράμοβιτς σχετικά με την Τουρκία, ήταν σωστές καθώς η Τουρκία ακολούθησε μια πορεία στην εξωτερική της πολιτική που δεν μπορεί να χαρακτηριστεί φιλική προς τις ΗΠΑ αλλά και γενικά, προς τη Δύση. Αν αθροίσουμε και την άποψη του Νικ Ντάνφορθ 11 έτη μετά, θα αντιληφθούμε πως οι ΗΠΑ αποφάσισαν να εκμεταλλευτούν την αυτονόητη ανισότητα που πλαισιώνει τις αμερικανικοτουρκικές σχέσεις από την άποψη ισχύος, σταματώντας να δείχνουν κατανόηση και ανοχή στους τουρκικούς εκβιασμούς. Μια δεύτερη σκέψη πάνω στη νέα πολιτική των ΗΠΑ έναντι της Τουρκίας, όπως αυτή περιγράφηκε, είναι πως οι ΗΠΑ θεωρούν πως τόσο οι σχέσεις μεταξύ Τουρκίας-Ιράν, όσο και οι σχέσεις Τουρκίας-Ρωσίας, δεν μπορούν να έχουν προοπτικές τέτοιες ώστε να αλλάξουν τον στρατηγικό προσανατολισμό της Τουρκίας. Τελικά, οι ΗΠΑ θεώρησαν ότι η Τουρκία και η συμπεριφορά της ως *frenemy* (λυκόφιλος σε απόδοση ελεύθερη στα ελληνικά) όπως την έχουν χαρακτηρίσει σε αναλύσεις του Council on Foreign Relations, τόσο ο Στήβεν Κούκ όσο και ο Μαξ Μπούτ) στηρίχθηκε σε ένα *bluffing game* από πλευράς του Ερντογάν ο οποίος πόνταρε τόσο στο ότι οι ΗΠΑ μετά τις επιχειρήσεις τους σε Ιράκ και Αφγανιστάν, δε θα επιχειρήσουν να ασχοληθούν ενεργά με την περιοχή και

¹⁴¹ Nick Danforth. (2020, December 15). *It Is Time To Let Turkey Go*, "Foreign Policy", posted on: https://foreignpolicy.com/2020/12/15/it-is-time-to-let-turkey-go/?utm_source=PostUp&utm_medium=email&utm_campaign=28535&utm_term=Editors%20Picks%20OC&?tpcc=28535 .

¹⁴² Henri Barkey and Morton Abramowitz. (2009, December 7). *Talking to Turkey*, "Carnegie Endowment For International Peace", posted on: <https://carnegieendowment.org/2009/12/07/talking-to-turkey-pub-24272> .

οτι έτσι, η αξία της Τουρκίας ανέβαινε κατακόρυφα. Σε κάθε περίπτωση, η βούληση των ΗΠΑ δεν ήταν να απομακρύνουν την Τουρκία. Οι ΗΠΑ θα ήθελαν μια αρχιτεκτονική ασφαλείας στην περιοχή όπου να περιλαμβάνει και την Τουρκία και την Ελλάδα, όπως και άλλες χώρες, προκειμένου να μειώσουν την επιρροή της Κίνας, της Ρωσίας και του Ιράν στην ευρύτερη περιοχή. Όπως θα εξεταστεί σε άλλη ενότητα, η αρχιτεκτονική ασφαλείας των ΗΠΑ σε Μεσόγειο, Βαλκάνια και Μέση Ανατολή η οποία έχει ως οδηγό τις ιστορικές συμφωνίες του Ισραήλ με το Μαρόκο, τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα και με τη Σαουδική Αραβία, καθιστούσαν την Τουρκία υποχρεωμένη να μην αγνοήσει τις νέες περιφερειακές εξελίξεις και να σκεφτεί την εξωτερική πολιτική που ακολουθούσε κυρίως το νόστο για την Οθωμανική Αυτοκρατορία και συνεργαζόταν με χώρες που βρίσκονταν στον αντίποδα των αμερικανικών συμφερόντων. Όπως έχει αναφερθεί παραπάνω από τα τέσσερα σενάρια τα οποία έχουν προωθηθεί από ειδικούς στο υπουργείο Άμυνας των ΗΠΑ, οι Αμερικανοί θα ήθελαν να δουν ξανά την Τουρκία ως μια χώρα φιλοδυτική που θα αποτινάξει τον αντιαμερικανισμό και τις μονομερείς ενέργειες με την στρατικοποίηση της διπλωματίας της σε μια μεγάλη περιοχή. Επιπρόσθετα, η Τουρκία αποτελεί ακρογωνιαίο λίθο για τη συνοχή και για την επιχειρησιακή ικανότητα του NATO και ο νέος πρόεδρος με σύνθημα «επιστρέφουμε για να ηγηθούμε του κόσμου», είχε ως προτεραιότητά του την προσπάθεια των ΗΠΑ να συσπειρώσουν τον δυτικό κόσμο υπό τις κατευθύνσεις τους, κάτι που δε γινόταν να λάβει χώρα χωρίς την ανασυγκρότηση του NATO. Τελικά, αυτό που δεν πρέπει να συγχέουμε είναι τα μέσα που χρησιμοποιούν οι ΗΠΑ στην προσπάθειά τους να αλλάξουν τη συμπεριφορά της Τουρκίας, από την αμερικανική βούληση που στοχεύει στην επιστροφή της Τουρκίας σε έναν ρόλο κομβικό για τα αμερικανικά συμφέροντα. Επιπρόσθετα, οι αμερικανοτουρκικές σχέσεις, επιβαρύνθηκαν κυρίως για αμιγώς διμερή θέματα που αφορούν τη μεγάλη εικόνα της στρατηγικής των ΗΠΑ και της Τουρκίας στην Ευρασία. Αν θέλουμε να είμαστε ακόμη πιο συγκεκριμένοι, τα δύο μεγάλα αγκάθια στις σχέσεις των δύο χωρών (ζήτημα των S-400 και υπόθεση Halkbank) αντανakλούν την έντονη ανησυχία των ΗΠΑ για την τουρκική εξωτερική πολιτική που προωθούσε τον εναγκαλισμό της με Μόσχα και Τεχεράνη. Για αρκετά χρόνια, οι ΗΠΑ φαίνεται πως θεωρούσαν ότι η επαύξηση των σχέσεων μεταξύ Τουρκίας – Ρωσίας και Τουρκίας-Ιράν, από την πλευρά της Τουρκίας, ήταν ένας τακτικισμός, και στην καλύτερη των περιπτώσεων μια υπόμνηση προς τις ΗΠΑ και στη Δύση γενικότερα να επαναξιολογηθεί η σαφώς μειωμένη γεωστρατηγική της αξία μετά το τέλος του

Ψυχρού Πολέμου. Ωστόσο, φαίνεται πως από το αποτυχημένο πραξικόπημα στις 15/7/2016 και μετά, ο Ερντογάν αποφάσισε και για λόγους εσωτερικής πολιτικής (συσπείρωση και εναγκαλισμό ισλαμιστών και Γκρίζων Λύκων) να δαιμονοποιήσει τις ΗΠΑ και τη Δύση και να προχωρήσει σε μια στενότερη συνεργασία με τη Μόσχα και την Τεχεράνη. Αυτός ο φαύλος κύκλος επανατροφοδότησης του αντιαμερικανισμού από το εσωτερικό του, συναντήθηκε με την τουρκική άποψη πως οι ΗΠΑ συνεργάζονται με «τρομοκράτες» Κούρδους, απειλώντας την εδαφική ακεραιότητα της Τουρκίας. Ειδικά με το Ιράν, η Τουρκία συνεργάστηκε κυρίως γιατί και η Τεχεράνη ανησυχούσε ιδιαίτερα για τη δημιουργία κάποιου κουρδικού μορφώματος, έχοντας πυκνούς κουρδικούς πληθυσμούς στην επικράτειά της (βόρειο Ιράν).

Από τα παραπάνω, γίνονται κατανοητά τα εξής: Πρώτον, τα ελληνοτουρκικά θέματα δεν είναι εντός των ζητημάτων – διαφορών που βρίσκονται στην κορυφή της ατζέντας των σχέσεων ΗΠΑ-Τουρκίας, μέχρι την επιθετική αναφορά του Μαΐκ Πομπέο στη διάσκεψη Υπουργών του ΝΑΤΟ στις αρχές Δεκεμβρίου 2020, όπου αναφέρεται πως την ευθύνη για την μη πρόοδο των ελληνοτουρκικών διερευνητικών επαφών την έχει η Τουρκία η οποία προκαλεί με επιθετικές ενέργειες στην περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου. Δεύτερον, το debate στις ΗΠΑ για την Τουρκία δείχνει ότι δεν υπάρχει πλήρης συμφωνία για το πώς πρέπει οι ΗΠΑ να πορευτούν σε σχέση με την Τουρκία. Φαίνεται πως οι ΗΠΑ ανέμεναν την συμμόρφωση της Τουρκίας μέχρι και τη δοκιμή του συστήματος S-400 από τις τουρκικές ένοπλες δυνάμεις, κάτι που έγινε γνωστό κατά το δεύτερο δεκαήμερο του Οκτωβρίου 2020. Από την άλλη πλευρά, η ώθηση των ελληνοαμερικανικών σχέσεων σχετίζεται σε ένα βαθμό και με την επιδείνωση των σχέσεων μεταξύ ΗΠΑ και Τουρκίας. Ωστόσο, στα παραπάνω σενάρια που έθεσαν στην έκθεσή τους στο υπουργείο Άμυνας οι Φλάναγκαν και Λάραμπι, προτεραιότητα των ΗΠΑ είναι η συνοχή του ΝΑΤΟ και αυτή η συνοχή, εξαρτάται από τη συγκράτηση της Τουρκίας εντός του δυτικού πλαισίου πολιτικής. Το πόσο μπορούν οι ΗΠΑ να ανεχτούν την Τουρκία στα πλαίσια των σεναρίων, «Δύσκολος Σύμμαχος» και «Στρατηγικός Εξισορροπητής», εξαρτάται εν πολλοίς τόσο από τις εξελίξεις στην ίδια την Τουρκία, όσο (κυρίως) από το πόσο αποφασισμένη θα είναι η Ουάσινγκτον να ηγηθεί ξανά του δυτικού κόσμου. Η αμερικανική εξωτερική πολιτική της δεκαετίας 2020-2030 θα εξαρτηθεί και αυτή με τη σειρά της από τις σχέσεις της με την Κίνα, την Ε.Ε και με τη Ρωσία, όπως και με άλλες ανερχόμενες δυνάμεις (Ινδία, Ινδονησία, Ιαπωνία κτλ). Λόγω του ότι οι ΗΠΑ αποτελούν το ισχυρό μέλος στις διμερείς τους σχέσεις με την Τουρκία, το κατά πόσον οι ΗΠΑ θα επιλέξουν έναν μεγαλύτερο παρεμβατισμό στις διεθνείς

υποθέσεις ή μια πιο αποστασιοποιημένη πολιτική, θα επηρέαζε αρκετά τις αμερικανοτουρκικές σχέσεις με έμμεσο τρόπο. Η φιλοσοφία της εξωτερικής πολιτικής του Μπαϊντεν, φαινόταν ότι δεν ταίριαζε με τους τουρκικούς σχεδιασμούς καθώς ήταν σταθερός υποστηρικτής της υπεράσπισης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών, αφοσιωμένος στη συνοχή και στην αξία του NATO και στη βελτίωση της εικόνας των ΗΠΑ στους συμμάχους τους.¹⁴³ Η αποτροπή της αύξησης της επιρροής της Κίνας και της Ρωσίας στις διεθνείς υποθέσεις, θα έφερνε μεγάλες δυσκολίες στα τουρκικά σχέδια που μάλλον ευνοούνταν από το μείγμα απομονωτισμού και αδιαφορίας που έδειχνε ο Trump τόσο για τη συνοχή του NATO και την σχέση ΗΠΑ και συμμάχων της (ακολουθώντας το περίφημο America First) όσο και για την καλή σχέση που είχε ο Τραμπ με τους Πούτιν και Ερντογάν, με ό,τι αυτό συνεπαγόταν για την προώθηση της στρατηγικής συνεργασίας Ρωσίας και Τουρκίας που επηρέασε αρνητικά τη συνοχή του NATO. Με άλλα λόγια, οι σχέσεις Τουρκίας-Ρωσίας και Τουρκίας-Κίνας, θα περνούσαν μέσα από άλλο πρίσμα εκ μέρους των ΗΠΑ, ασφαλώς όχι ευνοϊκό για τα τουρκικά σχέδια, σενάριο που ήταν πιο κοντά στη θέση του Πιερίνι για τις σχέσεις ΗΠΑ και Τουρκίας.

Οι καταδίκες του Κογκρέσου και του State Department στις τουρκικές επιθετικές ενέργειες κατά τη διάρκεια της ελληνοτουρκικής κρίσης του 2019-2020, και η γενικότερη στάση του αμερικανικού πολιτικού συστήματος (παρά την σχετική αδράνεια του προέδρου Τραμπ) έφεραν μια ευμενώς ουδέτερη στάση των ΗΠΑ έναντι της Ελλάδας στο θέμα των ελληνοτουρκικών. Η καθίζηση των αμερικανοτουρκικών σχέσεων κατά τη δεκαετία του 2010-2020 σαφώς και έπαιξε έναν ρόλο σε αυτήν την μετρημένη και ήπια -υπέρ της Ελλάδας και της Κύπρου- αλλαγή των ΗΠΑ στα ελληνοτουρκικά. Σε συνέντευξή του στον Αλέξη Παπαχελά για λογαριασμό του ΣΚΑΙ, ο Πομπέο κατά τη διάρκεια της επίσκεψής του στην Αθήνα στις 5 και 6 Οκτωβρίου 2020, ανέφερε πολλά πράγματα σε σχέση με το πώς κοιτούν οι ΗΠΑ την Τουρκία η οποία αν και δύσκολος σύμμαχος (ορολογία που ανέφεραν και οι Flanagan και Larabee) είναι ένας σημαντικός εταίρος των ΗΠΑ και στο εμπορικό κομμάτι αλλά και στα ζητήματα της ασφάλειας, υπογραμμίζοντας ότι οι ΗΠΑ στην Τουρκία έχουν σημαντικό στρατιωτικό εξοπλισμό και ότι οι ΗΠΑ προσπαθούν να μη χαθεί η Τουρκία από τη Δύση. Σε ερώτηση του Αλέξη Παπαχελά για το τι μέτρα πρόκειται να πάρουν οι ΗΠΑ

¹⁴³ Ash Jain, Barry Pavel. (2020, October 28). *2020 election scenarios: The Implications for American foreign policy*, "The Atlantic Council", <https://www.atlanticcouncil.org/in-depth-research-reports/issue-brief/us-election-scenarios-implications-for-americas-role-in-the-world/>.

για τις τουρκικές παραβιάσεις της Κυπριακής ΑΟΖ και για το αν θα επιβληθούν κυρώσεις, ο Πομπέο απάντησε ότι οι ΗΠΑ, όπως κάνουν παντού στον κόσμο, έτσι και στην περίπτωση αυτή, χρησιμοποιούν προς το παρόν διπλωματικά μέσα προκειμένου να καταστήσουν σαφές ότι η διεθνής νομολογία γύρω από το Διεθνές Δίκαιο της Θάλασσας πρέπει να γίνεται σεβαστή. Η περιφερειακή σταθερότητα σε περιοχές όπως τα Βαλκάνια και η Μέση Ανατολή, αναφέρθηκαν στα όσα είπε ο προϊστάμενος της αμερικανικής διπλωματίας.¹⁴⁴ Η θεσμική μνήμη της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής, όπως αυτή εκφράστηκε σε διαφορετικές δεκαετίες, (έγγραφο CIA του 1984, κατάθεση του Ίαν Λέσσερ στη Βουλή Αντιπροσώπων το 2001 και ανάλυση για λογαριασμό του Κογκρέσου για την Τουρκία το 2020) είναι εντυπωσιακή σε σχέση με τα ελληνοτουρκικά, παρά το γεγονός ότι η τετραετία Τραμπ, έφερε μια εξωθεσμική αντιμετώπιση των διεθνών θεμάτων εκ μέρους των ΗΠΑ, και ότι η Τουρκία από το καλοκαίρι του 2016 και μετά δημιουργούσε όλο και περισσότερα προβλήματα στις ΗΠΑ. Το καίριο ερώτημα για το κατά πόσον η μεγάλη ώθηση στις ελληνοαμερικανικές σχέσεις θα αλλάξει την αμερικανική πολιτική αναφορικά με τις ελληνοτουρκικές σχέσεις, είναι δύσκολο να απαντηθεί. Παρόλα αυτά, παράγοντες που θα επηρεάσουν μια πιθανή μεταστροφή των ΗΠΑ, μπορούν να ενταχθούν τόσο στις αυστηρά διμερείς σχέσεις ΗΠΑ-Τουρκίας (για το αν δηλαδή μακροπρόθεσμα οι σχέσεις αυτές θα εξομαλύνονταν) που απέκτησαν πολλά εμπόδια όπως το θέμα της μη επιβολής κυρώσεων της Τουρκίας προς το Ιράν και την αγορά του S-400 από τη Ρωσία αλλά και από την εξέλιξη πολλών θεμάτων που αφορούν τόσο τη δομή του διεθνούς συστήματος και τα αμερικανικά συμφέροντα στις περιφέρειες του Καυκάσου, της Μαύρης Θάλασσας, των Βαλκανίων, της Ανατολικής Μεσογείου και της Μέσης Ανατολής. Η πιο σημαντική παράμετρος όμως, αποτελεί το NATO και το μέλλον του και υπό ποιο πρίσμα θα δουν οι ΗΠΑ το συσχετισμό της συνοχής του NATO με την Τουρκία και την αφοσίωσή της σε αυτό (πχ ανοχή ή πιο σκληρή στάση σαν αυτή που εκφράζει ο αναλυτής του Carnegie Europe). Οι ελληνοτουρκικές σχέσεις δεν αποτελούν το πρώτο κριτήριο για την εξέλιξη των αμερικανοτουρκικών σχέσεων, όπως αρκετοί θα ήθελαν στην Αθήνα. Οι ελληνοαμερικανικές σχέσεις σαφώς και υποβοηθήθηκαν σε ένα βαθμό από την αποκλίνουσα συμπεριφορά της Τουρκίας έναντι των ΗΠΑ όμως όσο η προτεραιότητα της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής είναι η συνοχή του NATO, τότε

¹⁴⁴ Συνέντευξη Πομπέο στον Αλέξη Παπαχελά για λογαριασμό του ΣΚΑΙ. (2020, October 7). Youtube Channel, https://www.youtube.com/watch?v=nzCxJVd_Edo&t=618s.

η ουδετερότητα των ΗΠΑ στα ελληνοτουρκικά θα εξακολουθεί να είναι η κυρίαρχη πολιτική της Ουάσινγκτον έναντι στις διαφορές των δύο συμμάχων της. Η νέα διεθνής πραγματικότητα που προέκυψε μετά την κατάρρευση της ΕΣΣΔ, δεν άλλαξε ουσιαστικά τη στάση των ΗΠΑ στα ελληνοτουρκικά και νέες παράμετροι περιέπλεξαν ακόμη περισσότερο τον ρόλο τους. Από το Ελσίνκι και μετά, οι ΗΠΑ θεωρούσαν πως τα ελληνοτουρκικά πρέπει να μουν στην ατζέντα της ΕΕ, κάτι που φάνηκε στην κρίση του θέρους του 2020. Όλα τα παραπάνω, θα στοιχειοθετηθούν από την αμερικανική στάση στην ελληνοτουρκική κρίση του 2020, ίσως την πιο σοβαρή κρίση των σχέσεων της Ελλάδας και της Τουρκίας.

6. Η ελληνοτουρκική κρίση του 2020: Η αμερικανική αλλαγή στάσης και οι επισκέψεις του Πομπέο στην Ελλάδα

Η Κρίση των Ιμίων έλαβε χώρα σε μια πολύ διαφορετική διεθνή πραγματικότητα. Η μονοπολική στιγμή των ΗΠΑ όπως ονόμασε την αμερικανική παντοδυναμία μετά την κατάρρευση της ΕΣΣΔ ο Κράουτχάμερ, ήταν στην αυγή της. Οι ΗΠΑ επιθυμούσαν την αποφυγή μιας ελληνοτουρκικής σύγκρουσης στο Αιγαίο η οποία θα σήμαινε τη διάλυση της νοτιοανατολικής πτέρυγας του ΝΑΤΟ. Η κρίση αυτή, έφερε ομοιότητες αλλά και σημαντικές διαφορές αναφορικά με την στάση των ΗΠΑ.

Οι ομοιότητες αφορούν τις λεγόμενες πάγιες θέσεις της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής η οποία παρουσιάζε θεσμική μνήμη ακόμη και κατά τη διάρκεια της τετραετίας του πιο απρόβλεπτου προέδρου στην ιστορία των ΗΠΑ. Ο Αμερικανός πρόεδρος δεν ήταν ιδιαίτερα πεπεισμένος (από πριν τις εκλογές του 2016) ότι το ΝΑΤΟ ως οργανισμός μπορεί να προσφέρει στην αμερικανική ασφάλεια. Μέχρι και τη Σύνοδο Κορυφής του ΝΑΤΟ του 2018, η κυβέρνηση των ΗΠΑ προσπαθούσε να πιέσει χώρες σαν τη Γερμανία να αυξήσουν τις δαπάνες τους και να συνεισφέρουν οικονομικά στο ΝΑΤΟ. Παρόλα αυτά, Στεϊν Ντιπάρτμεντ και Πεντάγωνο, αποτελούν γραφεία τα οποία διατηρούν την αμερικανική θεσμική μνήμη, η οποία για άλλη μια φορά, διαμόρφωσε την αμερικανική στάση απέναντι στην ελληνοτουρκική κρίση της 21ης Ιουλίου 2020. Η εξασθένιση του ΝΑΤΟ σε θέματα συνοχής ήταν δεδομένη, παρόλα αυτά, ένα ρήγμα που θα ερχόταν από δύο συμμαχικές χώρες που θα έρχονταν αντιμέτωπες σε έναν πόλεμο, θα ήταν βαθύ και ίσως μοιραίο για την Ατλαντική Συμμαχία. Οι ΗΠΑ μετά την έκδοση NAVTEX της Τουρκίας η οποία αρχικά θα έληγε στις 6 Αυγούστου, εκδίδουν την εξής ανακοίνωση: *«Οι Ηνωμένες Πολιτείες γνωρίζουν ότι η Τουρκία έχει εκδώσει μία NAVTEX για έρευνα σε αμφισβητούμενα ύδατα στην Ανατολική Μεσόγειο.*

*Προτρέπουμε τις τουρκικές αρχές να σταματήσουν τυχόν σχέδια για επιχειρήσεις και να αποσύρουν μέτρα που αυξάνουν τις εντάσεις στην περιοχή».*¹⁴⁵ Η ανακοίνωση είναι καταδικαστική για την Τουρκία και για την προκλητικότητά της, όμως η φράση "διαφιλονικούμενα ύδατα" δημιουργεί προβληματισμό στην Αθήνα τόσο σε πολιτικό επίπεδο, όσο και σε επίπεδο κοινής γνώμης και ΜΜΕ. Ο Αμερικανός πρέσβης στην Ελλάδα, Τζέφρι Πάιατ την επόμενη μέρα προέβη σε διευκρινίσεις στην επίσκεψή του στο Λιμάνι της Αλεξανδρούπολης κατά την εκδήλωση υποδοχής και προώθησης της 101ης αερομεταφερόμενης Ταξιαρχίας των ΗΠΑ για την άσκηση του NATO «Atlantic Resolve». Η δήλωσή του ήταν η εξής: «Οι Ηνωμένες Πολιτείες γενικά δεν παίρνουν θέση σε διαφορές θαλάσσιων συνόρων άλλων κρατών, αλλά ως ζήτημα μιας μακροπρόθεσμης πολιτικής ενθαρρύνουμε τα κράτη να επιλύουν τις διαφορές τους ειρηνικά και σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο. Έχω επίσης επισημάνει πολλές φορές και θα το επαναλάβω και σήμερα, ότι οι Ηνωμένες Πολιτείες τηρούν τις αρχές του διεθνούς ναυτικού δικαίου, βάσει των οποίων τα νησιά, συμπεριλαμβανομένου του Καστελόριζου, έχουν ακριβώς την ίδια υφαλοκρηπίδα και δικαιώματα ΑΟΖ όπως και κάθε περιοχή στην ηπειρωτική χώρα».¹⁴⁶

Κατά την ίδια δήμοσια τοποθέτησή του, ο Αμερικανός πρέσβης στην Ελλάδα ανέφερε επίσης: «Θα ήθελα να ξεκαθαρίσω ότι ο όρος «αμφισβητούμενα» αναφέρεται απλώς σε περιοχές όπου περισσότερες από μία χώρες προβάλλουν θαλάσσιες διεκδικήσεις».¹⁴⁷ Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός, ότι λίγες ώρες πριν τη δήλωση-διευκρίνιση του Αμερικανού πρέσβη στην Ελλάδα, ο φιλέλληνας Γερουσιαστής Μενέντεζ, είχε κάνει tweet στο οποίο ζητούσε από την αμερικανική κυβέρνηση να πει καθαρά ότι τα ύδατα που αναγράφονται ως διαφιλονικούμενα, ανήκουν στην ελληνική επικράτεια. «Ας είμαστε ξεκάθαροι – η μόνη χώρα που αμφισβητεί αυτά τα ύδατα είναι η Τουρκία. Αυτά τα ύδατα ανήκουν στην Ελλάδα, και το Στέιτ Ντιπάρτμεντ πρέπει να αναγνωρίσει κατηγορηματικά και δημόσια ότι η Τουρκία μόνη της είναι υπεύθυνη για την ένταση γι' αυτά».¹⁴⁸ Στα τέλη Ιουλίου, ο διευθυντής του Penn-Biden Center και σύμβουλος για θέματα εξωτερικής πολιτικής του προέδρου Μπαϊντεν, Μάϊκλ

¹⁴⁵ *Εθνος*. (2020, July 22). https://www.ethnos.gr/politiki/116464_steit-ntipartment-gnorizoyme-oti-i-toyrkia-ebgale-navtex-gia-amfisbitoymena-nera .

¹⁴⁶ ΣΚΑΙ. (2020, July 23). [https://www.skai.gr/news/politics/paiat-to-kastelorizo-exei-yfalokripida-kai-dikaioματα-aoz-opos-kai-kathe-perioxi](https://www.skai.gr/news/politics/paiat-to-kastelorizo-exei-yfalokripida-kai-dikaioмата-aoz-opos-kai-kathe-perioxi) .

¹⁴⁷ ΣΚΑΙ, ό.π.

¹⁴⁸ Καθημερινή. (2020, July 22), posted on: <https://www.kathimerini.gr/1088901/article/epikairothta/kosmos/3eka8arh-topo8ethsh-menentez-ayta-ta-ydata-anhkoyn-sthn-ellada> .

Κάρπεντερ στο Twitter, εξήρε την ελληνική στάση στην αποκλιμάκωση της πρώτης φάσης της ελληνοτουρκικής κρίσης λέγοντας: «*Η ελληνική κυβέρνηση προχώρησε σε μια σημαντική διπλωματική επιτυχία με την αποκλιμάκωση της έντασης με την Άγκυρα (...) Εφεξής, οι επιθετικές ενέργειες της Τουρκίας στην ανατολική Μεσόγειο και στο Αιγαίο θα πρέπει να αντιμετωπίζονται με μια ισχυρή, συντονισμένη συνεργασία των ΗΠΑ με την Ε.Ε*»¹⁴⁹ Αν η δήλωση αυτή ερμηνευθεί πιο διστακτικά, τότε προκύπτει το συμπέρασμα ότι ο Κάρπεντερ, προτείνει μια λύση που δεν ευνοεί την Τουρκία, η οποία επιθυμεί να παραμένουν οι ελληνοτουρκικές διαφορές σε αυστηρά διμερές πλαίσιο, ώστε να εκμεταλλεύεται τη διαπραγματευτική της θέση έναντι της Ελλάδας.

Σε κάθε περίπτωση, η στάση των ΗΠΑ μπορεί να εξηγηθεί ως εξής: Πρώτον, έρχονται ξανά στη δύσκολη θέση να διαχειριστούν μια ελληνοτουρκική κρίση η οποία απειλεί τη συνοχή του ΝΑΤΟ. Δεύτερον, οι ΗΠΑ δοκιμάζονται από τον Φεβρουάριο του 2020 από την πανδημία της COVID-19 και από τις αρχές του καλοκαιριού του 2020, οι εσωτερικές αναταραχές μετά από το συμβάν αστυνομικής βίας εναντίον του αфроαμερικανού Τζωρτζ Φλόιντ, οδήγησαν τις ΗΠΑ σε μια περίοδο εσωστρέφειας. Η πόλωση η οποία εντεινόταν για τις αμερικανικές εκλογές του Νοεμβρίου 2020, συμπλήρωνε το εκρηκτικό μείγμα. Όπως έχει αναφερθεί και στις προηγούμενες ενότητες, η εσωτερική πολιτική των ΗΠΑ καθορίζει σε μεγάλο βαθμό την εξωτερική πολιτική. Τρίτον, οι ΗΠΑ φαίνεται να συνδέουν την ελληνοτουρκική κρίση με όλη την αστάθεια η οποία παρουσιάζεται στην Ανατολική Μεσόγειο. Το θέμα της Λιβύης επηρεάζει άμεσα την αμερικανική πολιτική η οποία χαρακτηρίζεται πλέον από την Ουάσινγκτον ως «*ενεργητική ουδετερότητα*».¹⁵⁰ Σύμφωνα με αυτήν την πολιτική, οι ΗΠΑ αποφεύγουν τα λάθη του παρελθόντος με την υιοθέτηση πολιτικών άμεσης προσέγγισης στη Μέση Ανατολή και δεν επιθυμούν την αλλαγή του status quo το οποίο βέβαια επηρεάστηκε συθέμελα μετά το 2010 όταν και ξεκίνησε η Αραβική Άνοιξη. Η ύπαρξη της Ρωσίας στη Λιβύη αλλά και της Τουρκίας, ανησυχεί τις ΗΠΑ οι οποίες μιλούν με όλους τους εμπλεκόμενους της περιοχής. Η σκέψη πίσω από την υιοθέτηση αυτής της πολιτικής έγκειται στην κατατριβή τρίτων που επιθυμούν να πετύχουν οι ΗΠΑ. Η υπερεπέκταση των αναθεωρητικών δυνάμεων θα τις φθείρει και έτσι οι ΗΠΑ θα βγουν μακροπρόθεσμα, με κέρδη. Με τον όρο «ενεργητική ουδετερότητα», οι

¹⁴⁹ Πρώτο Θέμα. (2020, July 29). <https://www.protothema.gr/politics/article/1030707/sunergatis-tzo-baiden-simadiki-diplomatiki-epituhia-tis-athinas-i-apoklimakosi-tis-edasis-me-tin-agura/>.

¹⁵⁰ Καθημερινή. (2020, July 3). *ΗΠΑ: Όχι στην παρέμβαση ξένων δυνάμεων στη Λιβύη*, <https://www.kathimerini.gr/1085887/article/epikairothta/kosmos/hpa-oxi-sthn-paremvasi-3enwn-dynamewn-sth-livyh>.

Αμερικανοί εννοούν ότι θα παραμείνουν οι έντιμοι διαμεσολαβητές (honest brokers) χωρίς να αποκλείουν κάποια επέμβαση αν αυτό απαιτηθεί. Η σημαντική υποχώρηση των ΗΠΑ από την Μέση Ανατολή, που για χρόνια ήταν η περιοχή που εδράζονταν ζωτικά αμερικανικά συμφέροντα, έφερε κενό ισχύος το οποίο τόσο η Τουρκία όσο και η Ρωσία, έσπευσαν να καλύψουν. Υπάρχουν ωστόσο και άλλες παράμετροι που επηρεάζουν την αμερικανική στάση η οποία κατά τη δεύτερη φάση της ελληνοτουρκικής κρίσης (10 Αυγούστου 2020) που έγινε με αφορμή τον εκνευρισμό της Άγκυρας για την τμηματική οριοθέτηση ΑΟΖ που υπέγραψε η Ελλάδα με την Αίγυπτο στις 6/8/2020. Η Ουάσινγκτον είχε πει τα εξής στις 4/6/2020 αναφορικά με το τουρκολιβικό μνημόνιο το οποίο η Ελλάδα ακύρωσε με τη συμφωνία τμηματικής οριοθέτησης ΑΟΖ με την Αίγυπτο: *«Ενώ οι Ηνωμένες Πολιτείες γενικά δεν λαμβάνουν θέση σχετικά με τις θαλάσσιες διενέξεις άλλων κρατών, θεωρούμε ότι οι ενέργειες της Τουρκίας είναι αντιπαραγωγικές και προκλητικές. Ως ζήτημα μακροχρόνιας πολιτικής, ενθαρρύνουμε τα κράτη να επιλύουν τις διαφορές τους ειρηνικά σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο. Εν αναμονή της οριοθέτησης των ανεπίλυτων θαλάσσιων συνόρων, καλούμε όλες τις πλευρές να επιδείξουν αυτοσυγκράτηση και να καταβάλουν κάθε προσπάθεια να μην θέσουν σε κίνδυνο ή να εμποδίσουν την επίτευξη τελικής συμφωνίας για τα θαλάσσια σύνορα. Σημειώνουμε ότι η Ελλάδα έχει επίσης θαλάσσιες αξιώσεις στην περιοχή που αναφέρεται το μνημόνιο της Τουρκίας και της Λιβύης. Ως προς αυτό, υπογραμμίζουμε ότι το μνημόνιο συμφωνίας δεν μπορεί, από νομικής άποψης ζήτημα, να επηρεάσει τα δικαιώματα ή τις υποχρεώσεις τρίτων κρατών, όπως η Ελλάδα. Σημειώνουμε επίσης ότι, σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο, όπως αντικατοπτρίζεται στο δίκαιο της Σύμβασης για τη Θάλασσα, τα νησιά έχουν ΑΟΖ και υφαλοκρηπίδα στον ίδιο βαθμό με οποιαδήποτε άλλη χερσαία επικράτεια.»*¹⁵¹ Μετά την υπογραφή της συμφωνίας για την τμηματική οριοθέτηση ΑΟΖ Ελλάδας και Αιγύπτου, εκπρόσωπος του Στεϊτ Ντιπάρτμεντ με μια λιτή δήλωση η οποία ήταν σαφώς υπέρ των ελληνικών συμφερόντων, εξέφρασε την αμερικανική θέση λέγοντας : *«Οι Ηνωμένες Πολιτείες ενθαρρύνουν όλα τα κράτη να επιλύουν ειρηνικά τις διαφορές τους για ζητήματα που αφορούν τα όρια θαλάσσιας δικαιοδοσίας.»*¹⁵² Με αυτήν τη δήλωση, η Ουάσινγκτον αποδεικνύει αυτό που αναφέρθηκε παραπάνω, ότι οι ΗΠΑ δηλαδή δεν επιθυμούν βίαιη αλλαγή του status quo

¹⁵¹ Μιχάλης Ιγνατίου. (2020, June 5). <https://hellasjournal.com/2020/06/i-ouasigkton-tassete-iper-tis-elladas-gia-to-paranomo-mnimonio-tourkias-tripolis-ine-proklitiko/>.

¹⁵² Καθημερινή, (2020, August 7), posted on: <https://www.kathimerini.gr/1091106/article/epikairothta/politikh/steit-ntipartment-gia-aosz-yper-ths-eirhnikhs-epilyshs-twn-diafwniwn>.

και ενθαρρύνουν τα κράτη στην περιοχή να χρησιμοποιούν σαν εργαλείο το διεθνές δίκαιο. Η Ουάσινγκτον είναι η μεγαλύτερη δύναμη του διεθνούς συστήματος όμως δεν είναι ένα διεθνές όργανο όπως πχ. Το Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης ώστε να αποφανθούν στο τι είναι νόμιμο και τι δεν είναι, ωστόσο σαν δύναμη που παρέχει το συλλογικό αγαθό της ασφάλειας (θεωρία ηγεμονικής σταθερότητας) υπενθυμίζουν ποιά οδό προτρέπουν τα κράτη να ακολουθούν. Αν η πρώτη δήλωση των ΗΠΑ (πριν τη διευκρίνιση του Αμερικανού πρέσβη στην Ελλάδα) ήταν ευμενώς ουδέτερη για την Ελλάδα, η δεύτερη δήλωση του Στεϊτ Ντιπάρτμεντ κατά τη δεύτερη φάση της ελληνοτουρκικής κρίσης, (10 Αυγούστου 2020) ήταν καταφανώς πιο θετική για τα ελληνικά συμφέροντα. Η απόκλιση από την πολιτική ίσων αποστάσεων επηρεάστηκε πιθανόν και από τα παράπονα της Γαλλίας της οποίας πλοίο λοκαρίστηκε από τουρκικό πλοίο κατά τον πλου του προς τη Λιβύη. Οι ΗΠΑ είχαν πάρει θέση υπέρ της Γαλλίας στο ζήτημα αυτό. Η Γαλλία διατύπωσε παράπονα για τον ρόλο της Τουρκίας εντός του ΝΑΤΟ. Η δήλωση εκπροσώπου του State Department είχε ως εξής: *«Οι Ηνωμένες Πολιτείες γνωρίζουν ότι η Τουρκία έχει εκδώσει ειδοποίηση σε άλλα πλοία για ερευνητικές δραστηριότητες στην Ανατολική Μεσόγειο. Προτρέπουμε τις τουρκικές αρχές να σταματήσουν τέτοια σχέδια για επιχειρήσεις και να αποσύγουν μέτρα που αυξάνουν τις εντάσεις στην περιοχή. Οι Ηνωμένες Πολιτείες ανησυχούν βαθιά για τα δηλωμένα σχέδια της Τουρκίας για έρευνες φυσικών πόρων σε περιοχές στις οποίες η Ελλάδα και η Κύπρος διεκδικούν δικαιοδοσία στην Ανατολική Μεσόγειο. Τέτοιες δράσεις είναι προκλητικές και αυξάνουν τις εντάσεις στην περιοχή. Η ανάπτυξη των πόρων στην Ανατολική Μεσόγειο θα πρέπει να προάγει τη συνεργασία και να παρέχει τα θεμέλια για διαρκή ενεργειακή ασφάλεια και οικονομική ευημερία σε ολόκληρη την περιοχή»*.¹⁵³ Η φράση που αφορά Ελλάδα και Κύπρο «(...) διεκδικούν δικαιοδοσία», δεν αμφισβητούσε την ελληνική κυριαρχία ή τα ελληνικά κυριαρχικά δικαιώματα, απλώς τονίζει σε διπλωματική γλώσσα ότι πρόκειται για περιοχή για την οποία ερίζουν Ελλάδα, Κύπρος και Τουρκία. Όπως αναφέρθηκε παραπάνω, οι ΗΠΑ είναι η ισχυρότερη δύναμη του διεθνούς συστήματος, όχι όμως ένα διεθνές δικαιοδοτικό όργανο. Έμμεσα ή άμεσα, σε όλες τις προσεκτικές αμερικανικές δηλώσεις, η Τουρκία θεωρείται από τους Αμερικανούς αξιωματούχους ως μια δύναμη η οποία δε συμβάλλει στην σταθερότητα της Ανατολικής Μεσογείου. Στις 12/8/2020 και ενώ το τουρκικό

¹⁵³ Euro2day. (2020, August 10). <https://www.euro2day.gr/news/politics/article/2036885/state-department-na-stamathsei-tis-ereynhtikes-dra.html> .

ερευνητικό σκάφος της ΤΡΑΟ, βρισκόταν για δεύτερο 24ωρο εντός της ελληνικής υφαλοκρηπίδας, ο υπουργός Εξωτερικών Νίκος Δένδιας ολοκλήρωνε με επιτυχία τον ορισμό μιας συνάντησης με τον Αμερικανό ομόλογό του Πομπέο για τις 14/8/2020 στη Βιέννη. Στο μεταξύ, το μεσημέρι της Τετάρτης ήταν το χρονικό σημείο που η β' φάση της ελληνοτουρκικής κρίσης του θέρους του 2020 έφτασε στο ύψιστο σημείο της, όταν η φρεγάτα Κεμάλ Ρεϊς που ακολουθούσε το Ορούτς Ρεϊς, το οποίο προέβη σε συστηματική παράβαση πλέοντας εντός ελληνικής υφαλοκρηπίδας, επιχείρησε να εμβολίσει την ελληνική φρεγάτα "Λήμνος" που επιτηρούσε τις ενέργειες του Ορούτς Ρεϊς. Η κατάληξη της τουρκικής προσπάθειας ήταν ατελέσφορη και η τουρκική φρεγάτα υπέστη σημαντική υλική ζημιά.¹⁵⁴ Το τουρκικό πλοίο έπλευσε μετά εκτός ελληνικής υφαλοκρηπίδας, κατευθυνόμενο προς την Κυπριακή ΑΟΖ. Ο Έλληνας πρωθυπουργός προέβη το απόγευμα της ίδιας μέρας σε διάγγελμα, αναφερόμενος έμμεσα στο γεγονός λέγοντας πως τόσα πλοία συνωστισμένα στην περιοχή, καθιστούν ένα ατύχημα αναπόφευκτο. Ο Έλληνας υπουργός Εξωτερικών πήγαινε επομένως με ακόμη ένα διαπραγματευτικό χαρτί υπέρ του, στη συνάντησή του με τον Αμερικανό ομόλογό του, Μαϊκ Πομπέο.

Ένα από τα χαρακτηριστικά που κατατάσσονται στην κατηγορία των ειδοποιών διαφορών της στάσης των ΗΠΑ στην ελληνοτουρκική κρίση Ιουλίου-Αυγούστου σε σχέση με την αντίστοιχη το 1996 στα Ίμια, είναι ότι το διεθνές σύστημα είναι πολυπολικό και οι ΗΠΑ, σαν αυτάρκης -πλέον- σε φυσικούς πόρους, ενδιαφέρεται πολύ λιγότερο για την περιοχή που η Κοντολίζα Ραϊς ονόμασε «Ευρύτερη Μέση Ανατολή» (Greater Middle East). Αυτό τεκμαίρεται και από την πρωτοβουλία διαμεσολάβησης που πάρθηκε από τη Γερμανία η οποία από την 1η Ιουλίου ήταν η προεδρεύουσα χώρα της Ε.Ε. Οι ΗΠΑ εκτός των ευμενώς ουδέτερων δηλώσεών τους υπέρ των ελληνικών συμφερόντων, μάλλον δρουν παρασκηνιακά και αθόρυβα, διαδραματίζοντας έναν συμπληρωματικό ρόλο. Το αμερικανικό αεροπλανοφόρο USS Eisenhower συνοδευόμενο από 12 πολεμικά πλοία, αφού πέρασε τη διώρυγα του Σουέζ και διέσχισε την Ανατολική Μεσόγειο, έφτασε στην Κρήτη κατά την πρώτη φάση της κρίσης μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας.¹⁵⁵ Στις 25 και 26 Ιουλίου το πυρηνοκίνητο

¹⁵⁴ Σταύρος Λυγερός (2020, August 12). *Πώς η τουρκική φρεγάτα Γιαβούζ προσπάθησε σήμερα να εμβολίσει ελληνική*, <https://slpress.gr/ethnika/pos-i-toyrkiki-fregata-yavuz-prospathise-simera-na-embolisai-elliniki/>.

¹⁵⁵ Capital.gr. (2020, July 25). *Στην Κρήτη καταπλέει το αμερικανικό αεροπλανοφόρο Αϊζενχάουερ*, <https://www.capital.gr/epikairota/3470554/stin-kriti-katapleei-to-amerikaniko-aeroplanoforo-aizenxaouer>.

αεροπλανοφόρο έκανε ασκήσεις με ελληνικά F-16. Πιο συγκεκριμένα, τα ελληνικά μαχητικά ασκήθηκαν με αμερικανικά μαχητικά F-18. Ο τουρκικός Τύπος μάλιστα (ειδικά η μερίδα του Τύπου που είναι φίλα προσκείμενη στην τουρκική κυβέρνηση) προσπάθησε να δημιουργήσει ψευδείς ειδήσεις ότι δε θα γίνει μια τέτοια άσκηση μεταξύ ΗΠΑ και Ελλάδας αλλά ότι το αμερικανικό αεροπλανοφόρο θα συνασκηθεί με τουρκικές δυνάμεις στα πλαίσια της επιχείρησης «Ασπίδα Ειρήνης».¹⁵⁶ Σημείο πολύ σημαντικό για την εξέλιξη της δεύτερης φάσης της ελληνοτουρκικής κρίσης, ήταν η δημόσια τοποθέτηση του Γάλλου προέδρου Μακρόν στις 12/8/2020 ο οποίος προανήγγειλε την αύξηση της στρατιωτικής παρουσίας της Γαλλίας στην Ανατολική Μεσόγειο. Στις 13/8/2020 το γαλλικό ελικοπτεροφόρο Tonere και η γαλλική φρεγάτα La Fayette, έρχονται και κάνουν κοινή άσκηση με τις ελληνικές ναυτικές δυνάμεις, στην περιοχή που η Τουρκία παραβίαζε τα κυριαρχικά δικαιώματα της Ελλάδας. Την ίδια μέρα, ο Αμερικανός πρέσβης στην Ελλάδα, ανακοίνωσε στο Twitter ότι το αμερικανικό ελικοπτεροφόρο USS Hershel Woody Williams θα ερχόταν στην Ελλάδα. Μάλιστα θα έκανε το πρώτο του ταξίδι προς την Ελλάδα από τη Νάπολι της Ιταλίας, καθώς κατελκύστηκε τον Μάρτιο του 2020. Το υπερσύγχρονο ελικοπτεροφόρο κατασκευάστηκε για να ενταχθεί στον 6ο Στόλο των ΗΠΑ με σκοπό να υποστηρίζει ασκήσεις και δραστηριότητες σε Ευρώπη και Αφρική.¹⁵⁷ Αυτή η προαναγγελία, ήρθε μια μέρα πριν την συνάντηση του Πομπέο με τον Νίκο Δένδια. Είναι ξεκάθαρο ότι οι ΗΠΑ δεν μπορούσαν να δείξουν αδιαφορία προς την Ελλάδα, όταν η Γαλλία η οποία δε διατηρεί βάσεις στην Ελλάδα, συνέβαλε στρατιωτικά την Ελλάδα. Το θηριώδες αμερικανικό ελικοπτεροφόρο με δυνατότητα να υποστηρίζει και αμφίβιες επιχειρήσεις ελλιμενίστηκε στο ναύσταθμο της Κρήτης στις 18/8/2020.¹⁵⁸ Στις 13/8/2020 και ενώ η Ελλάδα έχει δημιουργήσει μια πρωτοφανή διπλωματική εκστρατεία, σε επικοινωνία του Νίκου Δένδια με τους Γερουσιαστές των ΗΠΑ Μενέντεζ και Κρις Βαν Χόλεν του κόμματος των Δημοκρατικών, έστειλαν επιστολή στον Αμερικανό υπουργό Εξωτερικών Μαϊκ Πομπέο στην οποία ζητούν από την αμερικανική κυβέρνηση τον συντονισμό των ΗΠΑ με την ΕΕ για την οικοδόμηση μιας πολιτικής που θα τερμάτιζε τις τουρκικές προκλήσεις. Αμέσως μετά, μια άλλη επιστολή στάλθηκε στον Μαϊκ Πομπέο, αυτή τη φορά από τους Γερουσιαστές Τεντ Ντόιτς και Γκας Μπιλιράκης (ο

¹⁵⁶ Το Βήμα. (2020, Ιούλιος 27). <https://www.tovima.gr/2020/07/27/politics/i-entyposiaki-polemiki-askisi-tou-aizenxaouer-me-ellinika-maxitika-f-16-kai-i-tourkiki-diapseysi/>.

¹⁵⁷ Έθνος. (2020, Αύγουστος 13). https://www.ethnos.gr/ellada/119552_stin-ellada-gigantiaio-ploio-toy-amerikanikoy-polemikoy-naytikoy.

¹⁵⁸ ΣΚΑΙ. (2020, Αύγουστος 18). Youtube Channel, https://www.youtube.com/watch?v=p_mxr4GnQLA.

πρώτος είναι Δημοκρατικός και ο δεύτερος Ρεπουμπλικάνος). Στη δεύτερη επιστολή, αναφέρονται αναλυτικά τα συμφέροντα των ΗΠΑ τα οποία η Τουρκία υπονομεύει. Για την ακρίβεια, οι δύο Γερουσιαστές επικαλούνται τον αμερικανικό νόμο του Δεκεμβρίου 2019 «Eastern Mediterranean Security and Energy Act» και αναφέρουν ότι απειλείται μια περιφερειακή συμμαχία η οποία στηρίζει τα αμερικανικά συμφέροντα και η οποία ξεκίνησε με πρωτοβουλία της Ελλάδας, του Ισραήλ και της Κύπρου και αργότερα διευρύνθηκε και με άλλα κράτη όπως η Αίγυπτος, τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα, η Γαλλία και η Ιορδανία. Οι δύο Γερουσιαστές μιλούν ως προϊστάμενοι του Congressional Hellenic Israel Alliance Caucus. Καταλήγουν στο ότι οι ΗΠΑ οφείλουν να σταματήσουν την Τουρκία από αυτές τις προκλητικές ενέργειες οι οποίες είναι συστηματικές και έχουν ενταθεί από τότε που έχει ψηφιστεί ο Eastern Mediterranean Security and Energy Act. Οι δύο Γερουσιαστές τονίζουν πως η δουλειά του Κογκρέσου είναι να υποστηρίξουν τα αμερικανικά συμφέροντα και τους συμμάχους τους.¹⁵⁹ Είναι πολύ σημαντικό να αναφερθεί ότι η Ελλάδα είχε για πρώτη φορά τέτοια πρόσβαση σε κανάλια επικοινωνίας στις ΗΠΑ. Σε αυτό βοήθησε τόσο η σύμπλευση των ελληνοαμερικανικών (στενές σχέσεις του Hellenic American Leadership Council με τον Γερουσιαστή του New Jersey, Μενέντεξ αλλά και με τον Ρεπουμπλικάνο Γερουσιαστή της Φλόριντα Γκας Μπιλιράκη, αλλά και τις προσπάθειες του American Hellenic Institute και της ΑΗΕΡΑ η οποία έστειλε επιστολή στον Mike Pompeo ζητώντας του την ενεργοποίηση κυρώσεων εναντίον της Τουρκίας) και εβραιοαμερικανικών lobbies, όσο και η ενεργτικότητα των δύο πρεσβειών (αμερικανικής και ελληνικής) με τους Παϊάτ και Λαλάκο (μετά η Παπαδοπούλου) να έχουν διαδραματίσει σημαντικό ρόλο. Πριν την συνάντηση Δένδια-Πομπέο, στην Αθήνα λάμβανε χώρα μια άλλη πολύ σημαντική συνάντηση του Έλληνα υπουργού Άμυνας Νίκου Παναγιωτόπουλο με τον Αμερικανό πρέσβη στην Ελλάδα. Ο Αμερικανός πρέσβης επιβεβαίωσε πως η Ελλάδα είναι πυλώνας σταθερότητας στην περιοχή και συζητήθηκαν τεχνικές λεπτομέρειες για την εμβάθυνση της MDCA μεταξύ Ελλάδας και ΗΠΑ που υπογράφηκε στις 6 Οκτωβρίου 2019 με την επίσκεψη του Πομπέο στην Αθήνα.¹⁶⁰

¹⁵⁹ HellasJournal. (2020, Αύγουστος 14). *Prominent members of Congress write to Secretary Pompeo, him-to-demand-from-turkey-to-stop-provocations-in-east-med/*.
<https://hellasjournal.com/2020/08/prominent-members-of-congress-write-to-secretary-pompeo-asking-him-to-demand-from-turkey-to-stop-provocations-in-east-med/>.

¹⁶⁰ HellasJournal. (2020, Αύγουστος 14). *Συνάντηση Παϊάτ με Παναγιωτόπουλο, anatoliki-mesogio/*.
<https://hellasjournal.com/2020/08/sinantisi-paiat-me-panagiotopoulos-pilonas-asfalias-i-ellada-stin-anatoliki-mesogio/>.

Η συνάντηση του Έλληνα Υπουργού Εξωτερικών με τον Αμερικανό ομόλογό του Πομπέο στη Βιέννη στις 14/8/2020 το απόγευμα και το Στεϊτ Ντιπάρτμεντ αρκέστηκε σε μια λιτή ανακοίνωση την οποία έκανε η εκπρόσωπός του Μόργκαν Ορτάγκους, μετά το πέρας της συνάντησης και η οποία αναφερόταν στην ανάγκη μείωσης των εντάσεων στην περιοχή. Ο Έλληνας υπουργός Εξωτερικών παρέδωσε φωτογραφικό υλικό στον Αμερικανό ομόλογό του που απεικόνιζε την προσπάθεια εμβολισμού της ελληνικής φρεγάτας «Λήμνος» από την τουρκική φρεγάτα Κεμάλ Ρεϊς.¹⁶¹ Το βράδυ ο Έλληνας υπουργός Εξωτερικών είχε συνομιλία και με τον πρόεδρο της Επιτροπής Εξωτερικών Υποθέσεων της Γερουσίας των ΗΠΑ, Τζιμ Ρις.¹⁶² Ο Πομπέο, φαίνεται να χαρακτήρισε ισχυρή τη διμερή σχέση της Ελλάδας με τις ΗΠΑ και υποσχέθηκε στον Έλληνα ομόλογό του ότι θα συντάξει έκθεση την οποία θα στείλει στον πρόεδρο Τραμπ. Πιο μετά ανακοινώθηκε ότι ο Πομπέο θα συναντούσε στη Δομινικανική Δημοκρατία τον Τούρκο ομόλογό του. Οι ΗΠΑ σαφώς και τάσσονταν ευμενώς υπέρ της Ελλάδας σε κυβερνητικό επίπεδο, όμως από την άλλη πλευρά ενδιαφέρονταν ιδιαίτερα για τη συνοχή του ΝΑΤΟ στο οποίο Ελλάδα και Τουρκία είναι σύμμαχοι. Στις 15/8/2020 ο αμερικανικός κολοσσός της ενημέρωσης, οι New York Times ανήρτησαν ένα video το οποίο είχε μαγνητοσκοπηθεί τον Δεκέμβριο του 2019 και στο οποίο ο Αμερικανός υποψήφιος πρόεδρος Μπαϊντεν έκανε λόγο για τις προσπάθειες που έπρεπε να καταβάλλει η Ουάσινγκτον για να υποστηρίξει όλες τις δημοκρατικές φωνές στην Τουρκία για να χάσει την εξουσία μέσω εκλογών ο Ερντογάν, τονίζοντας τη φράση «όχι με πραξικόπημα».¹⁶³ Όπως ήταν λογικό, η συζήτηση γύρω από τις ελληνοαμερικανικές σχέσεις και το πώς αυτές θα κεφαλαιοποιηθούν στο κομμάτι που άμεσα ενδιέφερε την Ελλάδα (Τουρκία) αναλώθηκε στο αν μια κυβέρνηση Biden και Δημοκρατικών θα μπορούσε να ανοίξει τον ασκό του Αιόλου για την Τουρκία, σε σύγκριση με την πρωτοφανή ασυλία που παρείχε στην επιθετικότητα της Τουρκίας έως τότε ο Τραμπ. Μάλιστα το video ενόχλησε ιδιαίτερα την Τουρκία τόσο σε επίπεδο τουρκικής κοινωνίας όσο και σε επίπεδο πολιτικής ηγεσίας με τον Ιμπραήμ Καλίν, σύμβουλο στα θέματα ασφάλειας και εξωτερικής πολιτικής του Ερντογάν αλλά και τον

¹⁶¹ Η Καθημερινή. (2020, Αύγουστος 14). *Στεϊτ Ντιπάρτμεντ για συνάντηση Δένδια-Πομπέο*, δημοσιευμένο στο: <https://www.kathimerini.gr/1092129/article/epikairothta/politikh/steit-ntipartment-gia-synanthsh-dendia---pompeo-na-meiw8oyn-oi-entaseis-sfhn-anat-mesogeio>.

¹⁶² Hellas Journal. (2020, Αύγουστος 14). *Επικοινωνία Δένδια με τον Γερουσιαστή Τζιμ Ρις*, δημοσιευμένο στο: <https://hellasjournal.com/2020/08/epikoinonia-dendia-me-ton-gerousiasti-tzim-ris-ton-enimerose-gia-tis-paranomes-energies-tis-tourkias/>.

¹⁶³ The Pappas Post Channel on Youtube. (2020, August 15). <https://www.youtube.com/watch?v=EAUm7-ouUdE>.

Φαχρετίν Αλτούν (διευθυντή επικοινωνίας της τουρκικής προεδρίας) να απειλούν στο Twitter ευθέως τον υποψήφιο Αμερικανό πρόεδρο και τις ΗΠΑ, προσπαθώντας να εντείνουν τον αντιαμερικανισμό στην Τουρκία μέσα από μια αβάσιμη συζήτηση για το ποιός ενορχήστρωσε το πραξικόπημα της 15ης Ιουλίου 2016. Ο Καλίν συγκεκριμένα ανέφερε : «Οι μέρες που διέταζαν την Τουρκία έχουν τελειώσει. Αν θέλουν να το ξανακάνουν, πολύ ευχαρίστως. Θα πληρώσουν το τίμημα.»¹⁶⁴ Είναι πολύ σημαντικό να αναφερθεί πως οι δηλώσεις του Biden δείχνουν μια επιστροφή στην ουλισονική σχολή σκέψης των ΗΠΑ. Ο Μπαϊντεν είχε κάνει τις δηλώσεις αυτές εναντίον της Τουρκίας όχι σε σχέση με την Ελλάδα, αλλά σε σχέση με τον «αυταρχικό» (όπως τον ονομάζει) Ερντογάν. Είναι βέβαια προς όφελος της Ελλάδας η αποστροφή των ΗΠΑ στον νεοαπομονωτισμό και στην συλλήβδην αποχώρηση από τη Μεσόγειο και τη Μέση Ανατολή, όπως επίσης, είναι υπέρ της Ελλάδας η διατήρηση της φιλελεύθερης τάξης πραγμάτων με ηγετική δύναμη τις ΗΠΑ καθώς το θέμα της καταπάτησης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και του τεράστιου δημοκρατικού ελλείμματος της Τουρκίας του ΑΚΡ, δημιουργούν μεγάλο ρήγμα στις σχέσεις των ΗΠΑ με την Τουρκία. Ωστόσο ο Μπαϊντεν αναφέρθηκε ιδιαίτερα και για το έλλειμμα εμπιστοσύνης του απέναντι στην Τουρκία σχετικά με τα πυρηνικά όπλα τα οποία βρίσκονται υπό την αιγίδα του ΝΑΤΟ στη βάση του Ιντσιρλίκ.

Οι παραπάνω κινήσεις και θέσεις του αμερικανικού πολιτικού συστήματος είναι καταφανώς υπέρ των ελληνικών και κυπριακών θέσεων μολονότι υπήρχε πρόβλημα κεφαλαιοποίησης από τον Λευκό Οίκο κατά την προεδρία του προέδρου Trump. Ενδεικτικό του θαυμασμού και της ανεξήγητης υποστήριξης του προέδρου Τραμπ προς τον Ταγίπ Ερντογάν, είναι οι δηλώσεις του Αμερικανού προέδρου μετά τον χαμό που προκάλεσε το βίντεο του προέδρου Μπαϊντεν, λέγοντας πως ο Ερντογάν είναι «μεγάλος σκακιστής» και ότι τον θαυμάζει και ο Τούρκος πρόεδρος τον ακούει, προσπαθώντας να κάνει αντιπολίτευση στον Μπαϊντεν στα θέματα εξωτερικής πολιτικής, και να αναδείξει την αδυναμία του τελευταίου να αντιμετωπίσει προσωπικότητες σαν τον Ερντογάν.¹⁶⁵ Είναι σαφές ότι η εναντίωση της Τουρκίας στην πάλαι ποτέ στρατηγική συνεργασία της Άγκυρας με το Ισραήλ και με τις ΗΠΑ,

¹⁶⁴ ΣΚΑΙ. (2020, Αύγουστος 16). *Απειλές Καλίν-Αλτούν σε Μπαϊντεν*, <https://www.skai.gr/news/world/apeiles-kalin-altoun-se-mpainten-opoios-amfisvitei-ton-erntogan-tha-plirosei-to-timima>.

¹⁶⁵ Καθημερινή. (2020, Αύγουστος 17), *Αποκαλυπτικός Τραμπ: Όλοι μου ζητούν να μιλήσω στον Ερντογάν*, <https://www.kathimerini.gr/1092330/article/epikairothta/kosmos/apokalyptikos-tramp-oloi-moy-zhtoy-n-na-milhsw-ston-erntogan>.

αναβάθμισε το ρόλο της Ελλάδας για τα αμερικανικά συμφέροντα. Ωστόσο, θα ήταν λάθος να πούμε πως οι ΗΠΑ σκέφτονται με όρους παιγνίου μηδενικού αθροίσματος στα ελληνοτουρκικά. Η Αραβική Άνοιξη και η αποτυχία της, σε συνδυασμό με την ανάδυση του πολυπολικού κόσμου που συνοδεύτηκε από μερική αποστασιοποίηση των ΗΠΑ από την περιοχή, κατέστησε την Ελλάδα σημαντική χώρα στο πλαίσιο των συμμαχιών που θα δρούσαν υπέρ των αμερικανικών συμφερόντων, χωρίς την άμεση εμπλοκή των ΗΠΑ. Οι ελληνοαμερικανικές σχέσεις έχουν ισχυρό περιφερειακό υπόβαθρο και δεν έχουν ως πλαίσιο ανάπτυξής τους τις σχέσεις ΗΠΑ-ΕΕ και το ΝΑΤΟ. Πολύ σπουδαίο ρόλο στην ποιοτική αναβάθμιση των ελληνοαμερικανικών σχέσεων, ασφαλώς και έπαιξε η μεγάλη βελτίωση των ελληνοϊσραηλινών σχέσεων και οι κοινές δράσεις του ελληνοαμερικανού λόμπι με το American Jewish Committee και με εβραιοαμερικανικές δεξαμενές σκέψης όπως το JINSA. Ενδεικτικό του πόσο πολύ έχει αυξηθεί η διεύθυνση του ελληνοαμερικανού lobby στο αμερικανικό πολιτικό σύστημα, είναι η θέση της Νάνσι Πελόσι, προέδρου της Αμερικανικής Βουλής των Αντιπροσώπων σε διαδικτυακή ομιλία της στην εκδήλωση της ΠΣΕΚΑ στις 19 Ιουλίου 2020. Η Πελόσι πήρε ανοικτά θέση υπέρ των ελληνικών και κυπριακών θέσεων και εναντιώθηκε στην τουρκική πολιτική λέγοντας: *«Έχω πει σχετικά με τις πολλές και διαφορετικές προκλήσεις που έχουμε αντιμετωπίσει με την Τουρκία, ότι η στρατηγική της θέση δεν της δίνει δικαίωμα να εισβάλει, να εκριζώνει (κοινότητες), να σκοτώνει και να παραβιάζει τα ανθρώπινα δικαιώματα. Πρέπει να διασφαλίσουμε ότι θα λογοδοτήσει»* ενώ μίλησε θετικά για τον East Med Act ο οποίος πέρασε στον αμερικανικό προϋπολογισμό του 2021, απελευθερώνοντας κονδύλι ύψους 2 εκ. \$. Στην ίδια εκδήλωση παρίσταντο οι : Φίλιπ Κρίστοφερ, (πρόεδρος της ΠΣΕΚΑ) Μπομπ Μενέντεζ (Γερουσιαστής) Τεντ Ντόιτς, Έλιοτ Ένγκελ και Κρις Σμιθ, (μέλη της Βουλής των Αντιπροσώπων της Αμερικανικής Βουλής) και ο πρόεδρος του American Jewish Committee, Ντέιβιντ Χάρις. Την εκδήλωση τη συνδιοργάνωσαν οι πέντε μεγάλες οργανώσεις που συνιστούν το ελληνοαμερικανικό λόμπι (ΑΗΕΡΑ, HALC, ΠΣΕΚΑ, ΑΗΙ, Manatos & Manatos).¹⁶⁶ Η Πελόσι έδειξε ουσιαστικά πως το Κόμμα των Δημοκρατικών έχει ενιαίες θέσεις σε σχέση με τα ελληνοτουρκικά και με μια φίλα προσκείμενη αρχιτεκτονική ασφάλειας στην περιοχή της ανατολικής Μεσογείου. Οι θέσεις των Γερουσιαστών Κρις Βαν Χόλεν, Μπομπ Μενέντεζ με τις θέσεις του Μάϊκλ

¹⁶⁶ Καθημερινή. (2020, Ιούλιος 20). *Πελόζι για Τουρκία: Η στρατηγική θέση να μην είναι άλλοθι παραβατικής συμπεριφοράς*, <https://www.kathimerini.gr/1088511/article/epikairothta/kosmos/pelozis-gia-toyrkia-h-strathgikh-ths-8esh-na-mhn-einai-allo-di-gia-anoxh-paravatikh-symperiforas>.

Κάρπεντερ, (συμβούλου του προέδρου Μπαϊντεν για θέματα εξωτερικής πολιτικής και ασφάλειας) της Νάνσι Πελόσι, (προέδρους της Αμερικανικής Βουλής των Αντιπροσώπων) και του ίδιου του Μπαϊντεν (υποψήφιου Αμερικανού προέδρου) σχεδόν ταυτίζονται. Στις 19/8/2020 και ενώ η Τουρκία είναι προχωρήσει στην έκδοση μιας νέας παράνομης NAVTEX η οποία είχε ισχύ από 18/8/2020 μέχρι τις 15/9/2020, το Στεϊτ Ντιπάρτμεντ επανήλθε σε δήλωση καταδίκης των τουρκικών κινήσεων μέσω εκπροσώπου του που είπε: «Οι ΗΠΑ συνεχίζουν να ανησυχούν βαθιά για τις συνεχιζόμενες έρευνες της Τουρκίας για φυσικούς πόρους στα ύδατα της Κύπρου. Όπως έχουμε πει προηγουμένως, αυτές οι προκλητικές ενέργειες αυξάνουν τις εντάσεις στην περιοχή και καλούμε τις τουρκικές αρχές να σταματήσουν αυτές τις επιχειρήσεις».¹⁶⁷

Ενδεικτικό του κλίματος που λάμβανε χώρα στις ΗΠΑ για την Τουρκία σχετικά με τις επιθετικές κινήσεις της στην ανατολική Μεσόγειο, είναι ένα πρωτοφανές (για την αιχμηρή γλώσσα) άρθρο των New York Times. Ο τίτλος του άρθρου που δημοσιεύτηκε από τους NYT στις 3/8/2020 όταν υπήρχε αποκλιμάκωση της έντασης της πρώτης φάσης της ελληνοτουρκικής κρίσης, είναι «Turkish Aggression Is NATO's Elephant in the Room». Ο συντάκτης του άρθρου, (Στήβεν Ερλάγκερ) καταγράφει όλη την τουρκική επιθετικότητα η οποία δεν συνάδει με τα αμερικανικά συμφέροντα αλλά ούτε με τις αρχές του NATO. Θέτει το θέμα των S-400 που η Τουρκία αγόρασε από την Ρωσία, την παράνομη πολιτική της στη Λιβύη και τις παράνομες ενεργειακές αξιώσεις της που την έχουν φέρει σε ένταση με τη Γαλλία και την Ελλάδα. Παράλληλα, θέτει το ζήτημα του μπλοκαρίσματος περαιτέρω ενίσχυσης της συνεργασίας του NATO με χώρες όπως το Ισραήλ, την Αρμενία, τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα και την Αίγυπτο, χώρες με τις οποίες δεν έχει η Τουρκία καλές σχέσεις. Επίσης, μπλοκάρει την περαιτέρω ενίσχυση της παρουσίας του NATO σε συμμάχους, όπως είναι η Πολωνία και οι χώρες της Βαλτικής, κάνοντας ουσιαστικά διευκολύνσεις στη Ρωσία για να τύχει της στήριξης της Μόσχας στη Συρία και στη Λιβύη. Εντός του κειμένου, ο Ερλάγκερ παραθέτει σχόλιο του πρώην συμβούλου εθνικής ασφάλειας του προέδρου Ομπάμα, Φίλιπ Γκόρντον, ο οποίος σχολιάζει «είναι πολύ δύσκολο να περιγράψει κανείς πλέον την Τουρκία σαν συμμαχική χώρα(...) διαφωνούμε σε στρατηγικά ζητήματα με την Τουρκία, σχεδόν σε κάθε θέμα». Μεταξύ άλλων, επικρίνεται ο πρόεδρος Τραμπ για την

¹⁶⁷ Hellas Journal. (2020, Αύγουστος 19). Στεϊτ Ντιπάρτμεντ στην Hellas Journal: Η Άγκυρα να σταματήσει τις γεωτρήσεις στην Κυπριακή ΑΟΖ, δημοσιευμένο στο: <https://hellasjournal.com/2020/08/steit-ntipartment-sti-hellas-journal-i-agkira-na-stamatisi-tis-geotrisis-sti-kipriaki-aoz/>.

ασυλία που παρέχει στην Τουρκία και αναφέρεται πως ο Αμερικανός πρόεδρος, τρέφει θαυμασμό για τον Ερντογάν. Στο άρθρο παρατέθηκε η δήλωση του υφυπουργού εξωτερικών των ΗΠΑ σε θέματα Ευρώπης και Ευρασίας, Φίλιπ Ρίκερ ο οποίος είχε κρατήσει ουδέτερη στάση υποστηρίζοντας πως εντός του NATO, ΗΠΑ, Ελλάδα και Τουρκία είναι σύμμαχοι. Η Αμάντα Σλότ, αναπληρώτρια βοηθός του Στεϊτ Ντιπάρτμεντ την περίοδο Ομπάμα, παρέθεσε σχόλιο στον Ερλάνγκερ λέγοντας «*Το ζήτημα πλέον είναι αν η Τουρκία συμμορφώνεται με τις αξίες της Δύσης και του NATO*» Τέλος, στο κείμενο αναγράφεται και η μετατροπή της Αγίας Σοφίας σε τέμενος αλλά και οι προκλήσεις της Τουρκίας έναντι της Ελλάδας και της Κύπρου οι οποίες συνεργάζονται για τον διαμοιρασμό των φυσικών πόρων με Ισραήλ και Αίγυπτο.¹⁶⁸ Ένα ακόμη πολύ σημαντικό άρθρο γνώμης στο site της εφημερίδας Newsweek, αναρτήθηκε στις 20/8/2020 και το οποίο άρθρο υπογράφει ο πρόεδρος και CEO του JINSA, Μαϊκλ Μακόφσκι. Στο άρθρο αυτό, ο Μακόφσκι επικρίνει την Τουρκία λέγοντας πως δεν είναι πια σύμμαχος των ΗΠΑ, σχολιάζοντας την αντίδραση των τουρκικών αρχών στην ειρηνευτική συμφωνία μεταξύ Ισραήλ και ΗΑΕ. Ο υπογράφων το κείμενο ζητά από την κυβέρνηση των ΗΠΑ να πάψει να υιοθετεί την παλιά συνήθεια να θεωρεί την Τουρκία ως σύμμαχο, καθώς και απειλεί το Ισραήλ και συνεργάζεται με την πανισλαμιστική Μουσουλμανική Αδελφότητα και ενισχύει τις αντι-αμερικανικές φωνές στη Μέση Ανατολή. Παράλληλα, αναφέρεται στην αγορά του ρωσικού αντιαεροπορικού συστήματος S-400, αλλά και στον πόλεμο που έχει κηρύξει ο Ερντογάν στους Κούρδους της Συρίας που είναι σύμμαχοι των ΗΠΑ στον πόλεμο εναντίον του ΙΚ.¹⁶⁹

Μια ακόμη πρωτοβουλία που πάρθηκε από τη Βουλή των Αντιπροσώπων στις ΗΠΑ με στόχο την καταδίκη της Τουρκίας για τις παραβιάσεις της στην ελληνική υφαλοκρηπίδα και στην κυπριακή ΑΟΖ, αποδεικνύει ότι το αμερικανικό πολιτικό σύστημα διαφοροποιούταν πλήρως από τον πρόεδρο Τραμπ, αναφορικά με τις αμερικανοτουρκικές σχέσεις. Οι κάρολιν Μαλόνεϊ, (Δημοκρατικοί) Φρανκ Παλόουν (Δημοκρατικοί) και Γκας Μπλιλνράκης, (Ρεπουμπλικάνοι) έστειλαν μια διακομματική επιστολή στους υπουργούς Εξωτερικών και Άμυνας των ΗΠΑ, (Πομπέο και Έσπερ) καταδικάζοντας τις ενέργειες της Τουρκίας και ζητώντας από την αμερικανική

¹⁶⁸ Steven Erlanger. (2020, August 3). "Turkish Aggression Is NATO's 'Elephant in the Room'", NYT <https://www.nytimes.com/2020/08/03/world/europe/turkey-nato.html>.

¹⁶⁹ Michael Makovsky. (2020, August 20). *UAE-Israel Peace Presents Turkey Clarifying Moment*, posted on: <https://www.newsweek.com/uae-israel-peace-presents-turkey-clarifying-moment-opinion-1526255>.

κυβέρνηση τη συνεργασία των ΗΠΑ με τους συμμάχους τους στην περιοχή για να μειωθεί η ένταση. Την επιστολή την υπέγραψαν συνολικά 16 μέλη της Βουλής των Αντιπροσώπων και από τα δύο κόμματα. Τα λόγια των τριών μελών της Βουλής των Αντιπροσώπων των ΗΠΑ είναι ιδιαίτερα σκληρά για την Τουρκία και υποστηρίζουν ξεκάθαρα τα δικαιώματα της Ελλάδας και της Κύπρου στα ύδατα στα οποία η Τουρκία προβαίνει σε παραβιάσεις.¹⁷⁰ Σε επίπεδο αμερικανικής κυβέρνησης, οι ΗΠΑ σε σχέση με την κρίση των Ιμίων, παίζουν έναν πολύ διαφορετικό ρόλο. Στην κρίση των Ιμίων, οι Ρίτσαρντ Χόλμπρουκ και ο τότε Αμερικανός πρόεδρος Μπιλ Κλίντον, ήλθαν σε απευθείας συνομιλίες με Αθήνα και Άγκυρα προκειμένου να αποκλιμακωθεί η ελληνoturκική κρίση καταλήγοντας στο «no ships, no troops, no flags». Στην ελληνοτουρκική κρίση του 2020 οι ΗΠΑ καταδίκασαν την τουρκική στάση, ωστόσο δεν ανέλαβαν κάποια δημόσια διπλωματική πρωτοβουλία αφήνοντας τη Γερμανία να είναι η χώρα που θα δημιουργούσε τις συνθήκες διαμεσολάβησης για την αποκλιμάκωση. Επίσης, οι ΗΠΑ έστειλαν το τεράστιο ελικοπτεροφόρο του βου Στόλου Woody Williams, λίγες μέρες μετά από τα γαλλικά πλοία και μαχητικά αεροσκάφη που ασκήθηκαν με αντίστοιχα ελληνικά στην περιοχή της παράνομης NAVTEX. Ο ρόλος των ΗΠΑ ήταν συμπληρωματικός και όχι πρωταγωνιστικός, λόγω των εσωτερικών και εξωτερικών εξελίξεων που διαμόρφωναν αυτή τη στάση (πόλωση πριν τις αμερικανικές εκλογές, την ανεξήγητα -θεσμικά-καλή σχέση του Τραμπ με τον Ερντογάν, τις τεράστιες απώλειες ανθρώπινων ζώων από την COVID-19, την υιοθέτηση της ενεργητικής ουδετερότητας στη Μεσόγειο και στη Μέση Ανατολή η οποία όμως συνοδευόταν από μια πολιτική νεοαπομονωτισμού από την κυβέρνηση Τραμπ). Αναφορικά με τους εξωτερικούς παράγοντες που υπαγόρευαν αυτήν τη συμπληρωματική στάση, είναι οφθαλμοφανές πως η πολυπολική δομή του διεθνούς και περιφερειακού γίνεσθαι και η πολυπλοκότητα της Ανατολικής Μεσογείου. Άλλωστε, ο χαρακτηρισμός «πολύπλοκη» για την ανατολική Μεσόγειο, αναφέρθηκε και από τον Φίλιπ Ρίκερ, τον υφυπουργό Εξωτερικών των ΗΠΑ για θέμα Ευρώπης και Ευρασίας, αναφέροντας τη φράση, «This is a complex strategic space» για να περιγράψει την κατάσταση στην ευρύτερη περιοχή, στην αρχή της πρώτης φάσης της ελληνοτουρκικής κρίσης.¹⁷¹ Τέλος, είναι πολύ σημαντικό να αναφερθεί πως οι

¹⁷⁰ Hellas Journal. (2020, Αύγουστος 22). *Ξεκάθαρη καταδίκη της Τουρκίας ζητούν από Έσπερ-Πομπέο*, δημοσιευμένο στο: <https://hellasjournal.com/2020/08/xekathari-katadiki-tis-tourkias-zitoun-apo-esper-pompeo-16-vouleftes-tou-kogkresou/>.

¹⁷¹ Καθημερινή. (2020, Ιούλιος 23). *US State Department Urges Turkey to halt Provocative Actions*, posted on: <https://www.ekathimerini.com/255060/article/ekathimerini/news/us-state-department-urges->

περιφερειακές συμμαχίες της Ελλάδας που οικοδομήθηκαν στα πλαίσια τριμερών συνεννοήσεων (με Κύπρο, Ισραήλ, Αίγυπτο, Ιορδανία, με Ελλάδα και Κύπρο να είναι το σταθερό ζεύγος για τις τριμερείς με καθεμιά από τις προαναφερθείσες χώρες) έδιναν μια άλλη δυναμική στις ελληνοαμερικανικές σχέσεις οι οποίες ενισχύονταν μέσα από τις σχέσεις της Ελλάδας και της Κύπρου, με άλλους σταθερούς και σημαντικούς συμμάχους των ΗΠΑ στην περιοχή. Στις 20/8/2020 οι ΗΠΑ εξέδωσαν μέσω του Αμερικανικού Υπουργείου Μεταφορών και Ναυτιλίας, μια αγγελία – προειδοποίηση προς τα εμπορικά πλοία αμερικανικών συμφερόντων αλλά και Αμερικανούς πολίτες. Σε αυτήν την οδηγία-αγγελία, οι ΗΠΑ προειδοποιούν τα αμερικανικά εμπορικά πλοία να λάβουν όλα τα απαραίτητα μέτρα προκειμένου να προστατευτούν από τις εντάσεις που της περιοχής της Ανατολικής Μεσογείου. Πιο συγκεκριμένα, προτρέπει τα πλοία να συντονίζονται από το Channel 16 VHF και να ενημερώνονται και από το Shipping Center του NATO. Το μεγάλο ενδιαφέρον που παρουσιάζει η αγγελία, είναι η τοποθεσία την οποία κρίνει ως επικίνδυνη το Υπουργείο Μεταφορών και Ναυτιλίας των ΗΠΑ (Ανατολική Μεσόγειος, νοτιο-ανατολικά της Ρόδου και δυτικά της Κύπρου) αλλά και η χρονική διάρκεια της εν λόγω αγγελίας (21/8/2020- 17/2/2021). Η περιγραφή του κινδύνου σχετίζεται με τις εντάσεις μεταξύ κρατών που έχουν διαφορές για τα θαλάσσια σύνορά τους και τους φυσικούς πόρους. Οι διαφορές αυτές έχουν φέρει πολλά πολεμικά πλοία διαφόρων χωρών να είναι πολύ κοντά μεταξύ τους. Επίσης, προτρέπει τους Αμερικανούς πολίτες που επιθυμούν να ταξιδέψουν από μια χώρα της περιοχής σε μια άλλη της περιοχής, να ζητούν από την αμερικανική πρεσβεία της χώρας που ζουν, πληροφορίες για να είναι ενημερωμένοι για τις εξελίξεις.¹⁷² Στις 24/8/2020 το αντιτορπιλικό USS Winston Churchill, πραγματοποίησε κοινή άσκηση μαζί με ελληνικά πολεμικά πλοία και αεροσκάφη, νότια της Κρήτης. Τα μηνύματα προς την Άγκυρα συνεχίστηκαν καθώς το ΓΕΕΘΑ εξέδωσε ανακοίνωση στην οποία ανέφερε την άσκηση σαν δείγμα των πολύ καλών σχέσεων που έχει η Ελλάδα με τις ΗΠΑ αλλά και την αναβάθμιση της συνεργασίας σε επιχειρησιακό επίπεδο.¹⁷³ Την ίδια μέρα, δια στόματος Φίλιπ Ρίκερ οι ΗΠΑ προβαίνουν σε μια πιο ξεκάθαρη δήλωση εναντίον των

turkey-to-halt-provocative-actions.

¹⁷² U.S. Department of Transportation, Maritime Administration, MSCI Advisory, 2020-015-Eastern Mediterranean Sea Southeast of Rhodes and West of Cyprus-Risks Due to Regional Tensions and Increased Naval Activities, <https://www.maritime.dot.gov/msci/2020-015-eastern-mediterranean-sea-southeast-rhodes-and-west-cyprus-risks-due-regional?fbclid=IwAR0racOvdmn6w7eybrDE52SjYK4t1AzTcOQdekjVdpgh2vrLW859rwnMTY>.

¹⁷³ Καθημερινή. (2020, Αύγουστος 25). Μήνυμα στην Άγκυρα η αεροναυτική άσκηση Ελλάδας-ΗΠΑ, δημοσιευμένο στο: <https://www.kathimerini.gr/1093228/gallery/epikairothta/ellada/mhnyma-sthn-agkyra-h-aeronaytikh-askhsh-elladas---hpa-fwtografies---vinteo>.

τουρκικών δραστηριοτήτων λέγοντας: «Έχουμε διαβιβάσει επανειλημμένα στην Τουρκία ότι οι υπερπτήσεις της πάνω από την ελληνική επικράτεια, οι γεωτρητικές της δραστηριότητες στα ύδατα της Κύπρου, η υπογραφή μνημονίου για την οριοθέτηση θαλασσιών ζωνών με τη Λιβύη, καθώς και η δηλωμένη πρόθεσή της να πραγματοποιήσει έρευνες για υδρογονάνθρακες στη βάση αυτού του μνημονίου, αποτελούν προκλητικές και μη βοηθητικές ενέργειες που αυξάνουν τις εντάσεις στην περιοχή(...)η αμερικανική κυβέρνηση ανησυχεί βαθιά για τις αυξημένες εντάσεις στην Ανατολική Μεσόγειο, ιδίως μεταξύ της Ελλάδας και της Τουρκίας, δύο νατοϊκών συμμάχων. Αυτές οι εντάσεις περιπλέκουν τις προσπάθειες του ΝΑΤΟ να παρουσιάσει ένα κοινό μέτωπο απέναντι στις αποσταθεροποιητικές δραστηριότητες της Ρωσίας στην Ανατολική Μεσόγειο και έχουν τον κίνδυνο μιας ακούσιας κλιμάκωσης». Η δήλωση μαρτυρά τον τρόπο με τον οποίον αντιμετωπίζουν οι ΗΠΑ την έντονη κλιμάκωση της ελληνοτουρκικής κρίσης. Οι ΗΠΑ αξιολογούν την ελληνοτουρκική κρίση ως περιφερειακού χαρακτήρα σύγκρουσης η οποία θέτει εν αμφιβόλω την παρουσία του ΝΑΤΟ. Από την άλλη πλευρά, οι Αμερικανοί καταδικάζουν ονομαστικά τις τουρκικές ενέργειες. Στην ίδια ομιλία του Ρίκερ αναφέρθηκε και το ζήτημα των S-400.¹⁷⁴

Στην Ελλάδα ο Υπουργός Εξωτερικών της Γερμανίας Χαϊκο Μάας συνάντησε τον Έλληνα πρωθυπουργό Κυριάκο Μητσοτάκη προκειμένου να λάβει χώρα η διαμεσολαβητική πρωτοβουλία της Γερμανίας. Ο Γερμανός υπουργός Εξωτερικών, αμέσως μετά ήταν προγραμματισμένο να πάει στην Άγκυρα όπου συνάντησε την πλήρη τουρκική αδιαλλαξία στο πρόσωπο του Τσαβούσογλου. Η Ελλάδα έκανε άσκηση σε μεγάλο μέρος της παράνομης τουρκικής NAVTEX την ίδια μέρα, ενώ συντόνιζε και νέες ασκήσεις που θα λάμβαναν χώρα με τα ΗΑΕ και άλλη μια με την Κύπρο και τη Γαλλία. Το ίδιο απόγευμα, η Τουρκία προσπαθούσε να εκμεταλλευτεί ένα ναυάγιο ανάμεσα στην Κάρπαθο και στη Χάλκη, προσπαθώντας να περισυλλέξει πρόσφυγες προσπαθώντας να ασκήσει παράνομα το δικαίωμα της έρευνας και διάσωσης. Πολύ σημαντική εξέλιξη από πλευράς ΗΠΑ, ώστε να αναβαθμίσουν τη ρητορική τους έναντι της Τουρκίας, ήταν η σκληρή ανακοίνωση του Στεϊτ Ντιπάρτμεντ για το ότι ο Ερντογάν προσέφερε καταφύγιο σε δύο επικηρυγμένους τρομοκράτες της Χαμάς. Αφού σημειώνει ότι η Χαμάς είναι τρομοκρατική οργάνωση για τις ΗΠΑ, υπενθυμίζει στην

¹⁷⁴ Hellas Journal. (2020, Αύγουστος 26). *Μήνυμα στήριξης των ΗΠΑ στην Ελλάδα*, δημοσιευμένο στο: <https://hellasjournal.com/2020/08/minima-stirixis-ton-ipa-stin-ellada-i-energies-tis-agkiras-iponomevoun-tin-enotita-tou-nato/>.

Τουρκία ότι είναι η δεύτερη φορά που γίνεται κάτι τέτοιο.¹⁷⁵

Οι ΗΠΑ φαίνεται να προέβησαν σε αυτήν τη σκληρή ανακοίνωση μετά την επίσκεψη του Μαΐκ Πομπέο στο Ισραήλ και τη συνάντησή του με τον Μπέντζαμιν Νετανιάχου, ο οποίος του εξέφρασε τις ανησυχίες του για την σχέση Τουρκίας-Χαμάς. Άλλωστε η Jerusalem Post ήταν από τις πρώτες εφημερίδες που δημοσίευσε την υποδοχή των δύο τρομοκρατών της Χαμάς από τον Ερντογάν. Όλα αυτά καταδεινούν τις μεγάλες διαφορές της στάσης των ΗΠΑ σε αυτήν την ελληνοτουρκική κρίση σε σχέση με τις προηγούμενες κρίσεις (πχ Ίμια). Η περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου αντιμετωπίζεται μέσα από τις πολλές ειδικές διμερείς σχέσεις που έχουν οι ΗΠΑ με πολλές χώρες και οι οποίες δεν είναι όλες συμμαχικές μεταξύ τους. Η αλλαγή του status quo τόσο της Λιβύης, όσο και της Ανατολικής Μεσογείου γενικότερα, δε φαίνεται να είναι επιθυμητή από τις ΗΠΑ και αυτή η πολιτική ευνοεί την Ελλάδα. Μια ακόμη τεράστια διαφορά υπονοείται στο άρθρο του Αλέξη Παπαχελά στην Καθημερινή, όπου αναφέρεται η απουσία επικοινωνίας μεταξύ Ελλήνων πρωθυπουργών και Τραμπ και τον «φάκελο» της Ελλάδας τον διαχειριζόταν ο Μαΐκ Πενς, αντιπρόεδρος των ΗΠΑ.¹⁷⁶ Ελλάδα και ΗΠΑ επικοινωνούσαν μέσα από τον Αμερικανό πρέσβη Τζέφρι Πάϊατ και μέσα από τον Μαΐκ Πομπέο, αλλά όχι με τον Λευκό Οίκο όπως στην κρίση των Ιμίων. Στις 26/8/2020 στις 20:00μμ ώρα Ελλάδας, και μετά από 36 μέρες ελληνοτουρκικής κρίσης, ο Αμερικανός πρόεδρος Ντόναλντ Τραμπ, τηλεφώνησε στον Έλληνα ομόλογό του, Κυριάκο Μητσοτάκη. Ο Έλληνας πρωθυπουργός εξέφρασε τις ανησυχίες του για τις τουρκικές προκλήσεις και ο Αμερικανός πρόεδρος ζήτησε τη δέσμευση Ελλάδας και Τουρκίας ώστε να προβούν σε έναν διάλογο. Ο Λευκός Οίκος εξέδωσε ανακοίνωση μετά το πέρας της τηλεφωνικής συνομιλίας Τραμπ-Μητσοτάκη, στην οποία αναφέρεται το μήνυμα του Αμερικανού προέδρου για διάλογο, ενώ ακολούθως κάλεσε και τον Τούρκο ομόλογό του.¹⁷⁷ Σύμφωνα με τις πληροφορίες, ο Τραμπ επικοινωνήσε για δεύτερη φορά με τον Κυριάκο Μητσοτάκη, αφού ήδη είχε διαμηνύσει στον Τούρκο

¹⁷⁵ U.S. Department of State. (2020, August 25). *President Erdogan's Meeting with Hamas*, https://www.state.gov/president-erdogans-meeting-with-hamas-leadership/?fbclid=IwAR3xncUJxdG0BTkYCC7rpubzcQhKxM19NmRfi18_XaoRYAyI0FXZOb2M31o.

¹⁷⁶ Η Καθημερινή. (2020, Αύγουστος 23). *Ο Τζο Μπαϊντεν και η Ελλάδα*, <https://www.kathimerini.gr/1093063/opinion/epikairothta/politikh/o-tzo-mpainten-kai-h-ellada>.

¹⁷⁷ Η Καθημερινή. (2020, Αύγουστος 27). *Παρέμβαση Τραμπ για Ανατολική Μεσόγειο*, <https://www.kathimerini.gr/1093482/article/epikairothta/politikh/paremvash-tramp-gia-anatolikh-mesogeio---epikoinwnies-me-mhtsotakh-erntogan>.

ομόλογό του να κάνει πίσω στο θέμα της επιθετικότητας με την Ελλάδα. Μπορούμε να πιθανολογήσουμε ότι ο Τραμπ προσπάθησε να εκμαιεύσει ψήφους από τους Ελληνοαμερικανούς, όμως τις επόμενες μέρες η Τουρκία συνέχισε να προκαλεί, καθιστώντας την διαμεσολάβηση Trump μη επιτυχημένη. Τις επόμενες μέρες, η γερμανική εφημερίδα Die Welt αποκάλυψε ότι ο Ερντογάν είχε δώσει διαταγή κατάρριψης ελληνικού μαχητικού ή και βύθιση πλοίου του ΠΝ. Στις 1 Σεπτεμβρίου 2020 ο Αμερικανός πρόεδρος βάζει την υπογραφή του στην μερική άρση του εμπάργκο όπλων κατά της Κύπρου η οποία είχε ψηφιστεί προ μηνών στο Κογκρέσο και εύλογα, η χρονική στιγμή που η άρση ανακοινώθηκε (ετήσια με option ανανέωσης) δεν ήταν διόλου τυχαία και αποδεικνύει ότι οι ΗΠΑ δεν επιθυμούν να λάβουν χώρα τα αναθεωρητικά σχέδια της Τουρκίας. Ο Πομπέο τηλεφώνησε στον πρόεδρο της Κύπρου Νίκο Αναστασιάδη για να τον ενημερώσει. Ο Μάθιου Πάλμερ, έκανε λόγο για τη μερική άρση εμπάργκο όπλων (για μη φονικά όπλα, πχ ραντάρ κτλ) κατά της Κύπρου λέγοντας πως είναι αμοιβαία επωφέλης για τα αμερικανικά και κυπριακά συμφέροντα στην περιοχή. Επίσης, αναφέρεται ότι δεν έχει κάποια σχέση με τις εντάσεις σε Αιγαίο και Ανατολική Μεσόγειο αλλά η μερική άρση εμπάργκο κατά της Κύπρου είναι στα πλαίσια της Eastern Mediterranean Security and Energy Partnership Act.¹⁷⁸ Η ανακοίνωση της μερικής άρσης του εμπάργκο όπλων εναντίον της Κύπρου που ίσχυε από το 1987, συνοδεύτηκε από μια καταδικαστική δήλωση των ΗΠΑ για τις προκλητικές ενέργειες της Τουρκίας, ενθαρρύνοντάς την να απέχει από επίδειξη ισχύος ώστε να επιστρέψει στο τραπέζι του διαλόγου.¹⁷⁹ Τις επόμενες μέρες, ο Νίκος Δένδιας συναντήθηκε ξανά με τον Αμερικανό πρόεδρο στην Ελλάδα, λίγο πριν ταξιδέψει για τη Νέα Υόρκη και τον ΟΗΕ όπου και θα έκανε καταγγελία για την τουρκική επιθετικότητα, και θα επίδιδε επιστολή του Έλληνα πρωθυπουργού στον ΓΓ του ΟΗΕ. Ο Αμερικανός πρόεδρος, συνεχάρη την Ελλάδα για τις προσπάθειες διπλωματικής επίλυσης των διαφορών της με την Τουρκία ενώ ταυτόχρονα, το Στεϊτ Ντιπάρτμεντ, έκανε και άλλη δήλωση η οποία μεταξύ άλλων ανέφερε: «Καλούμε όλους να κάνουν ένα βήμα για να μειωθούν οι εντάσεις και να αρχίσουν οι διπλωματικές συνομιλίες στο θέμα των

¹⁷⁸ Η Καθημερινή. (2020, Σεπτέμβριος 1). *Άρση εμπάργκο όπλων από ΗΠΑ για Κύπρο*, δημοσιευμένο στο: <https://www.kathimerini.gr/1094206/article/epikairothta/politikh/arsh-empargko-oplwn-apo-hpa-gia-thn-kypro>.

¹⁷⁹ HuffPost. (2020, Σεπτέμβριος 1). *Το Στεϊτ Ντιπάρτμεντ καταδικάζει τις κινήσεις της Τουρκίας*, δημοσιευμένο στο: https://www.huffingtonpost.gr/entry/to-steit-ntipartment-katadikazei-xana-tis-kineseis-tes-toerkias_gr_5f4e9e9ac5b6250f655be7a5?ncid=other_huffpostre_pqylmel2bk8&utm_campaign=related_articles.

διενέξεων που υπάρχουν στην Ανατολική Μεσόγειο».¹⁸⁰ Λίγες μέρες μετά και ενώ ο τουρκικός Τύπος που διάκειται φιλικά απέναντι στην τουρκική κυβέρνηση ανακοίνωνε ότι η Τουρκία θα πλησιάσει το Καστελόριζο μέσα από νέα NAVTEX μετά τις 12 Σεπτεμβρίου, το Στεϊτ Ντιπάρτμεντ επανήλθε με νέα δήλωση. Σύμφωνα με αυτήν, οι ΗΠΑ εκφράζουν τη βαθιά τους ανησυχία για αυτές τις μη επιβεβαιωμένες πληροφορίες. «Όπως έχουμε δηλώσει γενικώς, οι ΗΠΑ ανησυχούν βαθιά για τις συνεχιζόμενες τουρκικές επιχειρήσεις για έρευνες φυσικών πόρων σε περιοχές που διεκδικούν δικαιοδοσία Ελλάδα και Κύπρος στην Ανατολική Μεσόγειο (...)Καμία πλευρά δεν πρέπει να δημιουργήσει τετελεσμένα μέσα από την επίδειξη ισχύος». Τέλος, ο Πάλμερ επανέλαβε την αμερικανική θέση για την αξιοποίηση των πόρων η οποία θα πρέπει να προάγει τη συνεργασία, την ενεργειακή ασφάλεια και την ευημερία της περιοχής.¹⁸¹

Όπως αναφέρθηκε παραπάνω, οι ΗΠΑ παίζουν έναν συμπληρωματικό ρόλο στην επίλυση της ελληνοτουρκικής κρίσης. Η άμεση δράση των ΗΠΑ στην κρίση των Ιμίων το 1996 δε θυμίζει σε τίποτε την αμερικανική πολιτική το 2020. Μάλιστα, οι ΗΠΑ τηρούν αποστάσεις ακόμη και εντός του ΝΑΤΟ όπου μέχρι και τις 10/9/2020, η αμερικανική αντιπροσωπεία στο ΝΑΤΟ δεν πήρε κάποια πρωτοβουλία. Οι δηλώσεις του Στεϊτ Ντιπάρτμεντ, είναι ευμενώς ουδέτερες για τα ελληνικά και κυπριακά συμφέροντα, όμως δεν μπορεί η αμερικανική στάση να συγκριθεί με τη γαλλική αναφορικά με την ουσία της στήριξης των ελληνικών θέσεων. Η γερμανική πρωτοβουλία είναι η μόνη «ζωντανή» αν και αναποτελεσματική μέχρι και τις 10/9/2020 και οι ΗΠΑ ενθάρρυναν τους Γερμανούς να επιλύσουν διπλωματικά τη διένεξη Ελλάδας-Τουρκίας. Ωστόσο, η ΕΕ έδειχνε για άλλη μια φορά (πχ πόλεμος της Βοσνίας) να μην μπορεί να επιλύσει ένα ζήτημα ασφάλειας που αφορά την Ευρώπη. Οι ΗΠΑ ναι μεν δεν στήριζαν με σθένος τις ελληνικές θέσεις (πράγμα που θα ήταν πολιτικώς αδύνατον λόγω του ΝΑΤΟ) όμως η ευμενής ουδετερότητα, επέτρεπε στην Ελλάδα άλλους διπλωματικούς ελιγμούς, όπως η ελληνογαλλική προσέγγιση, η ανάπτυξη δεσμών με τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα και με το Ισραήλ, αλλά και η δημιουργία συμμάχων εντός της ΕΕ (Βέλγιο, Αυστρία, Γαλλία). Στις 10/9 έλαβε χώρα στην Κορσική η Σύνοδος Κορυφής του MED 7, ενώ την προηγούμενη μέρα, στη Μόρια καταστράφηκε από πυρκαγιά ολοσχερώς η δομή Κέντρου Υποδοχής. Η ελληνική

¹⁸⁰ CNN Greece. (2020, Σεπτέμβριος 3). *Συνεχίζεται ο διπλωματικός πυρετός: Νέα συνάντηση Δένδια-Παϊάτ*, δημοσιευμένο στο: <https://www.cnn.gr/politiki/story/233020/synexizetai-o-diplomatikos-pyretos-nea-synantisi-dendia-paiat>.

¹⁸¹ CNN Greece. (2020, Σεπτέμβριος 3), ό.π.

κυβέρνηση έθεσε εντός πλαισίου ερευνών και την Εθνική Υπηρεσία Πληροφοριών, εξετάζοντας αν με κάποιον τρόπο αναμείχθηκε η Τουρκία. Στην Σύνοδο Κορυφής MED 7 η Γαλλία δια στόματος Macron υποστήριξε ξανά τις ελληνικές και κυπριακές θέσεις ενώ πιο πριν τις δηλώσεις των ηγετών της MED 7 έλαβε χώρα η συνάντηση του Έλληνα πρωθυπουργού Κυριάκου Μητσοτάκη με τον Γάλλο πρόεδρο για να συμφωνηθούν εξοπλιστικά προγράμματα της Ελλάδας που αφορούν τη γαλλική αγορά αλλά και η πιθανότητα υπογραφής ρήτρας αμυντικής συνδρομής σε περίπτωση που ένα από τα δύο κράτη δεχθεί επίθεση από τρίτη χώρα. Στο μεταξύ, στις 8/9/2020 ο Ρώσος υπουργός Εξωτερικών Λαβρόφ, επισκέφτηκε την Κύπρο και επιβεβαίωσε τη διάθεση της Ρωσίας να μεσολαβήσει για να πάρει τροχιά διαλόγου και ειρηνικής διευθέτησης η ένταση μεταξύ Ελλάδας, Κύπρου με την Τουρκία, αφήνοντας αιχμές ωστόσο για τον αμερικανικό ρόλο. Ο Μαϊκ Πομπέο είχε προγραμματίσει μια επίσκεψη στην Κύπρο τον Ιανουάριο 2020 ωστόσο αυτή αναβλήθηκε καθώς τα καθήκοντά του του υπαγόρευαν να μείνει στις ΗΠΑ. Αυτή η αναβληθείσα επίσκεψη κανονίστηκε εκτάκτως ώστε να γίνει το Σάββατο 12/9/2020 καθώς θα επέστρεφε από την Ντόχα του Κατάρ όπου είχε πραγματοποιήσει επίσκεψη. Μπορούμε να συνυπολογίσουμε τρία γεγονότα που οδήγησαν τον Αμερικανό υπουργό Εξωτερικών στο να πραγματοποιήσει σε αυτό το momentum την επίσκεψή του στην Κύπρο. Πρώτον, προ ολίγων ημερών είχε υπογραφεί από τον Αμερικανό πρόεδρο η μερική άρση του εμπάργκο όπλων κατά της Κύπρου. Δεύτερον, λόγω του ότι επιθυμούσε να μεταφέρει το μήνυμα των ΗΠΑ για την μείωση της έντασης καθώς οι αμερικανικές εκλογές πλησίαζαν και σε καμία περίπτωση οι ΗΠΑ δεν ήθελαν μια σύγκρουση στην Ανατολική Μεσόγειο. Τρίτον, η επίσκεψη του Ρώσου υπουργού Εξωτερικών στην Κύπρο και το αυξανόμενο ενδιαφέρον της Ρωσίας και της Κίνας στην περιοχή, ανησυχούσαν τις ΗΠΑ.¹⁸² Ο Πομπέο δε συνάντησε τον αρχηγό του ψευδοκράτους κάτι που εξόργισε την Τουρκία η οποία θεώρησε ότι η επίσκεψη του επικεφαλής της αμερικανικής διπλωματίας στην Κύπρο σε συνδυασμό με την μερική άρση του εμπάργκο όπλων εναντίον της Κύπρου, έφερνε τις ΗΠΑ σε μεροληπτική στάση υπέρ της Κύπρου. Ο Αμερικανός υπουργός Εξωτερικών συνυπέγραψε με τον Κύπριο υπουργό Εξωτερικών Νίκο Χριστοδουλίδη, ένα μνημόνιο συναντίληψης το οποίο περιλαμβάνει τη δημιουργία Κέντρου Εκπαίδευσης για θέματα ασφάλειας CYCLOPS (Cyprus Center for Land, Open Seas

¹⁸² Η Καθημερινή. (2020, Σεπτέμβριος 12). *Να πέσουν οι τόνοι ζητεί από τις δύο πλευρές ο Πομπέο*, δημοσιευμένο στο: <https://www.kathimerini.gr/politics/561075838/na-pesoyn-oi-tonoi-zitei-apo-tis-dyo-pleyres-o-pompeo/>.

and Port Security) το οποίο δεσμεύθηκε να χρηματοδοτήσει σε πρώτη φάση η αμερικανική κυβέρνηση.¹⁸³ Κατά τη διάρκεια των κοινών δηλώσεων, ο Πομπέο υποστήριξε το δικαίωμα της Ελλάδας και της Κύπρου για εκμετάλλευση των φυσικών πόρων εντός των ΑΟΖ τους και χαρακτήρισε έκνομες τις ενέργειες της Τουρκίας.¹⁸⁴ Ενδιαφέρον είναι ότι ο Αμερικανός υπουργός Εξωτερικών, πριν επισκεφθεί την Κύπρο είχε δηλώσει πως δεν ανέμενε την ανανέωση της τουρκικής παράνομης navtex για το Ορούτς Ρείς που έληγε στις 12/9/2020, πράγμα που τελικά έγινε, καθώς το τουρκικό πλοίο επέστρεψε στην Αττάλεια. Παρόλα αυτά, το Γιαβούζ και το Μπαρμπαρός, συνέχιζαν τις παράνομες δραστηριότητές τους εντός της Κυπριακής ΑΟΖ. Στο Συνέδριο του Economist της Αθήνας, ο Αμερικανός πρέσβης στην Ελλάδα, ανέφερε πως η αποχώρηση του Ορούτς Ρείς, ήταν αποτέλεσμα προσπάθειας των ΗΠΑ και της Ε.Ε, δείχνοντας πως οι ΗΠΑ άρχισαν να παίζουν πιο ενεργό ρόλο στην προσπάθεια αποκλιμάκωσης, βλέποντας ότι όσο τηρούσαν συμπληρωματικό ρόλο, πίσω από τη γερμανική πρωτοβουλία, δεν υπήρχε αποτέλεσμα. Σε tweet του, ο Αμερικανός πρέσβης επιβεβαίωσε μέσα σε λίγες λέξεις το πώς αντιμετώπιζαν πλέον οι ΗΠΑ την Ελλάδα, γράφοντας : *«Η συνεργασία μας με την Ελλάδα, ως πυλώνα της περιφερειακής σταθερότητας, ως εταίρου σε θέματα άμυνας και ασφάλειας, αλλά και ως εταίρου σε οικονομικές και ενεργειακές επενδύσεις, έχει διττή κατεύθυνση: αφορά τόσο τον αγωγό EastMed όσο και τα Δυτικά Βαλκάνια»*.¹⁸⁵ Η αναβάθμιση της Ελλάδας όσον αφορά το πώς την αντιμετώπιζε πλέον η Ουάσινγκτον, ήταν πλέον ολοφάνερη καθώς η Ελλάδα, όπως αναφέρθηκε παραπάνω, χαρακτηριζόταν στο έγγραφο του Eastern Mediterranean Security and Energy Partnership Act of 2019, ως κράτος «κλειδί» (key state), πράγμα που επιβεβαίωσε και ο Αμερικανός πρέσβης. Φαίνεται πως για την Ελλάδα, ακόμη και εν μέσω της ελληνοτουρκικής κρίσης, παρουσιαζόταν μια ευκαιρία η οποία είχε επίσης παρουσιαστεί μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου. Να διαδραματίσει έναν ρόλο τόσο στη Μεσόγειο όσο και στα Βαλκάνια, με άλλους όρους και με άλλες συνθήκες. Ο ρόλος που μπορούσε να έχει η Ελλάδα στην περιοχή αναβαθμίστηκε καθώς επίλυσε ζητήματα που εκκρεμούσαν με τη Βόρεια Μακεδονία αλλά και με την Αίγυπτο (τμηματική

¹⁸³ Απόστολος Τομαράς. (2020, Σεπτέμβριος 14). *Εκπαιδευτικό κέντρο της περιοχής σε θέματα ασφάλειας και άμυνας η Κύπρος*, δημοσιευμένο στο: <https://www.kathimerini.com.cy/gr/politiki/diplomatia/ekpaideytiko-kentro-tis-perioxis-se-themata-asfaleias-kai-amynas-i-kypros>.

¹⁸⁴ Απόστολος Τομαράς. (2020, Σεπτέμβριος 14), ό.π.

¹⁸⁵ CNN Greece. (2020, Σεπτέμβριος 16). *Παίιατ: Η αποχώρηση του Oruc Reis αποτέλεσμα της προσπάθειας ΗΠΑ-Ε.Ε*, δημοσιευμένο στο: <https://www.cnn.gr/politiki/story/234685/synedrio-economist-paiat-h-apoxorisi-toy-oruc-reis-apotelesma-tis-prospatheias-hpa-ee>.

οριοθέτηση ΑΟΖ) και έτσι η Αθήνα συνέκλινε ακόμη περισσότερο με την Ουάσινγκτον, η οποία δεν επιθυμούσε την Ελλάδα να είναι μέρος προβλημάτων αλλά καταλύτης.

Μια μέρα πριν (ίσως στα πλαίσια της πίεσης των ΗΠΑ προς την Τουρκία για να αποκλιμακώσει) ο Αμερικανός Γερουσιαστής του Ουισκόνσιν Ρον Τζόνσον, ο οποίος ηγείται υποεπιτροπής στην Επιτροπή Εξωτερικών Υποθέσεων της Γερουσίας των ΗΠΑ, σε δηλώσεις του στην αμερικανική εφημερίδα Washington Examiner, θέτει θέμα μετατόπισης της βάσης του Ιντσιρλίκ στην Κρήτη, επικρίνοντας την εξωτερική πολιτική της Τουρκίας, χαρακτηρίζοντάς την «ενοχλητική» και παραδέχεται πως η Άγκυρα, έχει αποκλίνει αισθητά από τα νατοϊκά της καθήκοντα.¹⁸⁶ Η κινητικότητα των ΗΠΑ γύρω από τα ελληνοτουρκικά αλλά και η απόδειξη ότι η Ελλάδα είχε αναβαθμιστεί από την Ουάσινγκτον έρχεται στις 19/9/2020 όταν και επιβεβαιώνονται πληροφορίες για επίσκεψη του Αμερικανού υπουργού Εξωτερικών Μαϊκ Πομπέο στην Ελλάδα, για δεύτερη φορά μέσα λιγότερο από έναν χρόνο. Υπενθυμίζεται πως ο Αμερικανός υπουργός Εξωτερικών, είχε επισκεφθεί ξανά την Ελλάδα στις 5/10/2019, ενώ την επόμενη μέρα είχε υπογράψει την MDCA με τον Έλληνα ομόλογό του Νίκο Δένδια.

Οι τόποι που θα επισκεπτόταν έχουν ιδιαίτερη σημασία, καθώς πήγε στη Σούδα και στην Θεσσαλονίκη. Ο πρώτος λόγος την επίσκεψης, ήταν η επιβεβαίωση της στρατηγικής σχέσης που αναπτυσσόταν μεταξύ ΗΠΑ και Ελλάδας και η απόδειξη της δέσμευσης των ΗΠΑ σε αυτήν. Η αμυντική συμφωνία MDCA περιελάμβανε και τη βάση της Σούδας. Ο άλλος λόγος επίσκεψης του Πομπέο, ήταν η ελληνοτουρκική κρίση.¹⁸⁷ Σε όσα αφορούν την επίσκεψη Pompeo μπορούμε να τονίσουμε ότι δεν θα πήγαινε στην Τουρκία μετά την επίσκεψή του στην Ελλάδα. Εκείνες τις μέρες, διάφορες φωνές είχαν αρχίσει στις ΗΠΑ να μιλούν για αποχώρηση των νατοϊκών εξοπλισμών από το Ιντσιρλίκ. Ο Μαϊκλ Ρούμπιν του American Enterprise Institute, συνέταξε ένα άρθρο στην εφημερίδα The National Interest με τίτλο «Incirlik: Time for

¹⁸⁶ Joel Gerhke. (2020, September 11). *US eyes Greek island as alternative to Turkish base due to "disturbing" Erdogan actions, senior senator claims*, Washington Examiner, posted on: <https://www.washingtonexaminer.com/policy/defense-national-security/us-eyes-greek-island-as-alternative-to-turkish-base-due-to-disturbing-erdogan-actions-senior-senator-claims>.

¹⁸⁷ Η Καθημερινή της Κύπρου. (2020, Σεπτέμβριος 19). *Στην Ελλάδα την επόμενη βδομάδα ο Μαϊκ Πομπέο*, δημοσιευμένο στο: <https://www.kathimerini.com.cy/gr/politiki/diplomatia/stin-ellada-tin-epomeni-ebdomada-o-maik-pompeo>.

the US Military to Leave», στο οποίο εκφράζει την άποψη ότι οι ΗΠΑ πρέπει να αποχωρήσουν όσο το δυνατόν ταχύτερα από το Ιντσιρλίκ, καθώς στην Τουρκία αυξάνεται ο αντιαμερικανισμός και η Άγκυρα χρησιμοποιεί πολλές φορές τη σημαντική αυτή νατοϊκή βάση, σαν μοχλό πίεσης για να αποσπά από τις ΗΠΑ διπλωματικά και οικονομικά οφέλη. Επιπλέον, θεωρεί ότι η κατάσταση στην Τουρκία είναι τόσο δραματική από την άποψη της έλλειψης δημοκρατικών θεσμών που πιστεύει ότι οι 1000 Αμερικανοί που εργάζονται στη βάση, κινδυνεύουν να πάθουν ό,τι έπαθαν οι Αμερικανοί στην αμερικανική πρεσβεία στην Τεχεράνη το 1979.¹⁸⁸ Η συζήτηση στις ΗΠΑ γύρω από τον Incirlik στο οποίο εργάζονται περίπου 1000 Αμερικανοί στρατιώτες και υπάρχουν περίπου 50 σημαντικά αμερικανικά πυρηνικά όπλα, είχε ανοίξει προεκλογικά. Ο αμερικανικός Τύπος ήταν σχεδόν καθολικά υπέρ των ελληνικών θέσεων είτε έμμεσα είτε άμεσα, (το CNN έκανε ένα ρεπορτάζ στο Καστελόριζο κατά την επίσκεψη της Ελληνίδας ΠτΔ όπου και συνεντευξιάστηκε στο οποίο έγινε ερώτηση για το αν δε θεωρούσε προκλητική ενέργεια την επίσκεψή της στο ακριτικό νησί, όμως ο δημοσιογράφος αμέσως μετά τις αντιδράσεις ανασκεύασε) εκφράζοντας αποδοκιμασία για την Τουρκία τόσο για τη μετατροπή της Αγίας Σοφίας σε τέμενος, όσο και για τις προκλήσεις της εναντίον νατοϊκών συμμάχων. Στην Ελλάδα, οι φήμες άρχισαν να δίνουν και να παίρνουν σχετικά με την επίσκεψη του Πομπέο στη Σούδα, για την οποία είχε κάνει λόγο ο Γερουσιαστής Τζόνσον ότι θα ήταν εξαιρετική σαν εναλλακτική του Ιντσιρλίκ. Αυτό που μπορεί να ειπωθεί, είναι ότι οι ΗΠΑ έστειλαν μήνυμα στην Τουρκία (όπως κατά την επίσκεψη του Πομπέο στην Κύπρο όπου δεν συνάντησε τον αρχηγό του ψευδοκράτους) ότι οι ΗΠΑ έχουν δυσανεσθηθεί από την αντιαμερικανική στάση του Ερντογάν. Επίσης, ήταν σίγουρα μια κίνηση που στόχευε και στο εσωτερικό των ΗΠΑ καθώς πολλές εκατοντάδες χιλιάδες ομογενείς θα ψήφιζαν στις εκλογές της 3ης Νοεμβρίου 2020. Σε κάθε περίπτωση, η Ελλάδα είχε διαφορετική σχέση (αναβαθμισμένη) με τις ΗΠΑ. Για την ελληνοτουρκική κρίση, φαίνεται ότι οι ΗΠΑ άρχισαν να ασχολούνται πιο ενεργά από ό,τι στην αρχή της κρίσης, συμπληρώνοντας την γερμανική πρωτοβουλία διαμεσολάβησης. Επιπρόσθετα, οι συνάψεις ειρήνης μεταξύ Ισραήλ με ΗΑΕ και Ισραήλ με Μπαχρεϊν, σε συνδυασμό με τις παραιτήσεις των δύο πλευρών που πολέμουσαν στη Λιβύη (Σάρατζ και Χάφταρ) φάνηκε ότι οι ΗΠΑ είχαν περισσότερο διαθέσιμο διπλωματικό κεφάλαιο για την

¹⁸⁸ Michael Rubin. (2020, September 17). *Incirlik: Time for the U.S. Military to Leave*, The National Interest, posted on: <https://nationalinterest.org/blog/buzz/incirlik-time-us-military-leave-169083> .

ελληνοτουρκική κρίση παρόλο που οι εκλογές στις ΗΠΑ πλησίαζαν και παρόλο που η πολιτική της Τραμπ δεν ήταν παρεμβατική. Ο κίνδυνος ενός πλήγματος για τη συνοχή του NATO σε συνδυασμό με την προσπάθεια του Τραμπ να έχει τις περισσότερες δυνατές ψήφους Ελληνοαμερικανών, συντέλεσαν εν πολλοίς στην πιο ενεργητική στάση των ΗΠΑ στην ελληνοτουρκική κρίση. Όλα αυτά, ενώ στην Ελλάδα όλοι περίμεναν την επίσημη έναρξη των διερευνητικών επαφών με την Τουρκία αλλά και τα αποτελέσματα της Συνόδου Κορυφής της ΕΕ για την Τουρκία στις 24 και 25/9 για το αν και τι είδους κυρώσεις θα επιβάλλονταν στην Τουρκία. Λόγω κρούσματος COVID-19 που φαίνεται να αφορούσε τον πρόεδρο του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου Σαρλ Μισέλ, η Σύνοδος Κορυφής αναβλήθηκε, με το μεγάλο ζήτημα του veto της Κύπρου στις κυρώσεις κατά της Λευκορωσίας (στην οποία έλαβαν χώρα εκλογές με νοθεία) σε περίπτωση που δεν επιβληθούν κυρώσεις κατά της Τουρκίας, να αιωρείται. Λόγω της κρισιμότητας της κατάστασης, κάποια άρθρα στον ελληνικό Τύπο (κυρίως στον ηλεκτρονικό) είχαν αρχίσει να εκφράζουν έναν υφέρποντα αντιαμερικανισμό με αφορμή την προγραμματισμένη επίσκεψη του Αμερικανού υπουργού Εξωτερικών στην Ελλάδα και με κάποιες δηλώσεις του Αμερικανού πρέσβη, Τζέφρι Παϊατ, ο οποίος χρησιμοποιώντας διπλωματική γλώσσα μίλησε για την ανάγκη διαλόγου και συμβιβασμών (στην ελληνοτουρκική κρίση).¹⁸⁹ Ο Αμερικανός πρέσβης στις 23/9/2020 αναφορικά με δημοσιεύματα που μιλούσαν για «αμερικανική πίεση προς την Ελλάδα να αποστρατικοποιήσει μερικώς τα νησιά του Αιγαίου'» (αναφορικά με όπλα πρώτου πλήγματος) έκανε ανάρτηση στα social media, διαψεύδοντας τα δημοσιεύματα, λέγοντας πως το να είναι η ισχυρή η Ελλάδα, είναι προς το συμφέρον των ΗΠΑ.¹⁹⁰ Στο μεταξύ, το Στεϊτ Ντιπάρτμεντ επιδοκίμασε τη συμφωνία Ελλάδας και Τουρκίας για επανέναρξη των διερευνητικών συνομιλιών, οι οποίες σύμφωνα με τους Αμερικανούς θα συνέβαλαν στην αποκλιμάκωση των περιφερειακών εντάσεων.¹⁹¹ Στις 23/9/2020, ο Ντέιβηντ Ιγκνάτιους στην Washington Post δημοσίευσε ένα άρθρο με τίτλο «*A breakthrough could be near in the Greece-Turkey dispute, thanks to some strategic diplomatic pressure*». Σε αυτό το κείμενο ο Ιγκνάτιους, διαχωρίζει την αμερικανική από τη γερμανική στάση χωρίς βέβαια να τις θεωρεί αντιτιθέμενες στάσεις και

¹⁸⁹ OPEN TV, στο Youtube Channel η συνέντευξη του Geoffrey Pyatt, <https://www.youtube.com/watch?v=jS2j8sSpRtk>, 20/9/2020.

¹⁹⁰ Twitter Account του Geoffrey Pyatt. (2020, September 23)., posted on: <https://twitter.com/USAmbPyatt/status/1308866475944534017>.

¹⁹¹ Η Καθημερινή. (2020, Σεπτέμβριος 23). *Θετική υποδοχή των διερευνητικών επαφών από ΗΠΑ*, δημοσιευμένο στο: <https://www.kathimerini.gr/politics/foreign-policy/561090244/thetiki-ypodochi-apo-ipa-ton-dierynitikon-epafon/>.

αναφέρει πως χάρη στις πιέσεις των ΗΠΑ και της Γερμανίας, Ελλάδα και Τουρκία θα επανεκκινήσουν τις διερευνητικές επαφές που είχαν διακοπεί το 2016. Για τη Γερμανία γράφει ότι είναι συχνά πιο υποστηρικτική στην Τουρκία. Για τις ΗΠΑ, γράφει πως η μη επίσκεψη του Ρομπρεο στην Τουρκία μετά το ταξίδι του στην Ελλάδα στις 27-28/9/2020, αποτελούσε ένα μήνυμα ότι ο Ερντογάν έφτασε στο να δυσανασχετεί ακόμη και με τον πρόεδρο Τραμπ. Επίσης, ο υφυπουργός Εξωτερικών Στέφεν Μπίγκουν, ανέφερε πως οι ΗΠΑ ανησυχούν για αρκετές πολιτικές της Τουρκίας, όχι μόνο στην επιθετικότητά της αλλά και για την οπισθοδρόμησή της αναφορικά με τα ανθρώπινα δικαιώματα και με τον εκδημοκρατισμό της.¹⁹² Την ίδια μέρα, ο Μάικλ Ρούμπιν συνεντευξιάστηκε από τον Απόστολο Μαγγιριάδη για λογαριασμό του σταθμού ΣΚΑΙ. Ο Ρούμπιν ρωτήθηκε κυρίως για τα μηνύματα της επίσκεψης Πομπέο και απάντησε, ότι είναι ένα ξεκάθαρο μήνυμα ότι οι ΗΠΑ είναι υπέρ των ελληνικών θέσεων και ότι οι επισκέψεις του Πομπέο σε Ελλάδα και Κύπρο, χωρίς να γίνει επίσκεψη στην Τουρκία, δεν είναι κάποιες τυχαίες και συμβολικές επισκέψεις αλλά στηρίζονται στον Στρατηγικό Διάλογο μεταξύ ΗΠΑ και Ελλάδας. Ο Ρούμπιν, μέσα σε λίγα λεπτά, έδωσε ένα μάθημα αμερικανικής στρατηγικής σκέψης και ανέφερε πως παρόλο που αξιωματούχοι του Πενταγώνου (ο ίδιος εργαζόταν παλιά στο Πεντάγωνο) δεν επιβεβαιώνουν τις κινήσεις των ΗΠΑ για απεξάρτησή τους από τη βάση του Ιντσιρλίκ και υποκατάσταση της βάσης από την Σούδα, ανέφερε πως στις ΗΠΑ πρώτα κάτι τίθεται σε συζήτηση και μόνο που υπάρχει αυτή η συζήτηση, σημαίνει αρκετά τόσο για τις ΗΠΑ όσο και για την Τουρκία. Η Ρουμανία, η Ιορδανία καθώς και η Ελλάδα, είναι στα πλάνα των ΗΠΑ ως χώρες που μπορούν να υποκαταστήσουν την βάση του Ιντσιρλίκ. Ο ρόλος της Σούδας είναι κατά τον Rubin πολύ σημαντικός. «Είναι ένας ειρηνικός και διπλωματικός τρόπος να πει στην Άγκυρα (σ.σ. Η επίσκεψη Πομπέο στη Σούδα) να μην περάσει την κόκκινη γραμμή», είπε χαρακτηριστικά, υπογραμμίζοντας μάλιστα ότι το Ιντσιρλίκ, είχε αρχίσει να υποβαθμίζεται από τις ΗΠΑ σταδιακά, ήδη από το 2003. Ο ίδιος προσέθεσε ότι ο ρόλος των ΗΠΑ μπορεί να μειώνεται στη Μέση Ανατολή καθώς οι εκεί παραγόμενοι υδρογονάνθρακες πλέον κατευθύνονται στην Κίνα, όμως οι ΗΠΑ παρεμβαίνουν πάντα όταν ένα κράτος πάει να αλλάξει το status quo μιας περιοχής, ειδικά σε ζητήματα που αφορούν θαλάσσιες ζώνες. Ωστόσο, ο

¹⁹² David Ignatius. (2020, September 23). *A breakthrough Could be Near in the Greece-Turkey Dispute Thanks Some Strategic Diplomatic Pressure*, The Washington Post, posted on: https://www.washingtonpost.com/opinions/2020/09/23/breakthrough-could-be-near-greece-turkey-dispute-thanks-some-strategic-diplomatic-pressure/?utm_source=twitter&utm_campaign=wp_opinions&utm_medium=social.

Ρούμπιν εξαίρεσε την Ανατολική Μεσόγειο από την αμερικανική μείωση της αμερικανικής στρατιωτικής παρουσίας καθώς είναι μια περιοχή σημαντική για τους συμμάχους των ΗΠΑ.¹⁹³

Η δυσπιστία που εκφραζόταν για τον ρόλο των ΗΠΑ, δεν ήταν ανάλογη άλλων δεκαετιών καθώς ΗΠΑ και Ελλάδα είχαν αναβαθμίσει τη διμερή τους σχέση σε βαθμό που ανάλογη περίοδος ελληνοαμερικανικών σχέσεων, δεν είχε υπάρξει. Ωστόσο, ένας από τους λόγους του υφέρποντα αντιαμερικανισμού ήταν η λανθασμένη ταύτιση από μερίδα δημοσιογράφων και αναλυτών της αμερικανικής στάσης με την αντίστοιχη γερμανική. Η αμερικανική στάση ήταν συμπληρωματική ως προς την γερμανική πρωτοβουλία αλλά διέφερε ριζικά καθώς οι Γερμανοί ουδέποτε είχαν προχωρήσει σε δηλώσεις ή κινήσεις στήριξης προς την Ελλάδα και την Κύπρο (πχ μερική άρση εμπάργκο όπλων για την Κύπρο, θετικές δηλώσεις για Ελλάδα και Κύπρο, αναγνώριση των έκνομων τουρκικών ενεργειών κτλ). Η απόδειξη είναι ότι μετά την τμηματική οριοθέτηση ΑΟΖ μεταξύ Ελλάδας και Αιγύπτου, οι ΗΠΑ με δήλωση του Στεϊτ Ντιπάρτμεντ, επιβράβευσαν την ειρηνική διευθέτηση των δύο χωρών και ενθάρρυνα όλους να προχωρούν σε τέτοιου είδους συμφωνίες που να βασίζονται στη διεθνή νομιμότητα. Αντίθετα, οι Γερμανοί φάνηκαν μουνδιασμένοι και αιφνιδιασμένοι από την ελληνοαιγυπτιακή συμφωνία και ουσιαστικά εξίσωναν το παράνομο και παράλογο τουρκολιβικό σύμφωνο, με την νόμιμη τμηματική οριοθέτηση μεταξύ Ελλάδας και Αιγύπτου. Σε κάθε περίπτωση, η Ουάσινγκτον χαιρέτιζε την γερμανική προσπάθεια καθώς ήταν η μόνη διπλωματική πρωτοβουλία και γιατί ΗΠΑ και Γερμανία συμφωνούσαν στο ότι Ελλάδα και Τουρκία δεν έπρεπε να φτάσουν σε πολεμικό επεισόδιο τόσο για τη συνοχή του NATO όσο και για να μην αποσταθεροποιηθεί η κυριολεκτικά -έτοιμη να εκραγεί- Μεσόγειος (Λιβύη, Συρία, προσφυγομεταναστευτικό). Η Ουάσινγκτον έδινε μεγάλη σημασία στις ειρηνευτικές συμφωνίες μεταξύ του Ισραήλ και των αραβικών κρατών (Ισραήλ-HAE και Ισραήλ Μπαχρεϊν) ενώ πολλοί έλεγαν στις ΗΠΑ πως το October Surprise (ένα γεγονός που πριν τις εκλογές θα έδινε πόντους στον Τραμπ) ήταν η ανακοίνωση της συμφωνίας ειρήνης Ισραήλ και Σαουδικής Αραβίας. Η περικύκλωση του Ιράν και η

¹⁹³ ΣΚΑΙ. (2020, Σεπτέμβριος 23). Στο Youtube Channel, η συνέντευξη του Michael Rubin στον Απόστολο Μαγγιριάδη, δημοσιευμένο στο διαδικτυακό τόπο, <https://www.youtube.com/watch?v=n6JxstLC1aY&fbclid=IwAR0uZkIqjaVTIfvK5G-M2CaWKccK-JZ5RIrEMfsaAbnLNDYGHcHoCgYrdBA> . από το 11:39" έως 15:33" στο video.

αναδιαμόρφωση του Περσικού Κόλπου, ήταν κεφαλαιώδους σημασίας ζητήματα για τις ΗΠΑ ενώ δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι εκείνες τις μέρες οι ΗΠΑ ξεπερνούσαν τις 200 χιλιάδες νεκρούς από την COVID-19 και όδευαν σε εκλογές, με ό,τι αυτά συνεπάγονταν για την εσωστρέφειά τους και για το διπλωματικό κεφάλαιο που μπορούσαν να σπαταλήσουν. Στις 24/9/2020 το Στεϊτ Ντιπάρτμεντ, ανακοίνωσε την επίσημη επίσκεψη του Μαϊκ Πομπέο στην Ελλάδα για τις 27/9, όπου θα συναντούσε στη Θεσσαλονίκη τον Έλληνα ομόλογό του Νίκο Δένδια και τον Έλληνα πρωθυπουργό, Κυριάκο Μητσοτάκη. Η δήλωση του αμερικανικού υπουργείου Εξωτερικών, ήταν ιδιαίτερα θερμή αναφέροντας πως «*Στην Ελλάδα, ο Υπουργός Πομπέο θα συναντήσει τον πρωθυπουργό Μητσοτάκη και τον υπουργό Εξωτερικών Δένδια για να ανανεώσουν την κοινή μας δέσμευση για την προώθηση της ασφάλειας, της ειρήνης και της ευημερίας στην Ανατολική Μεσόγειο και να γιορτάσουν την ισχυρότερη σχέση που έχει υπάρξει μεταξύ των ΗΠΑ και της Ελλάδας εδώ και δεκαετίες*».¹⁹⁴

Στην ανακοίνωση μπορεί εύκολα να διακρίνει κάποιος το έντονο ενδιαφέρον των ΗΠΑ, για τις εκλογές του Νοεμβρίου 2020 και για την ψήφο των Ελληνοαμερικανών καθώς λίγο πριν, ο Αμερικανός υπουργός Εξωτερικών, είχε συναντηθεί με τον Αρχιεπίσκοπο Αμερικής Ελπιδοφόρο. Ο Έλληνας ιεράρχης είχε εκφράσει στον Πομπέο, την έντονη ανησυχία της Ελληνοαμερικανικής Κοινότητας για τα όσα κάνει η Τουρκία αλλά και για τη μετατροπή της Αγίας Σοφίας σε τέμενος. Αξίζει να σημειωθεί, πως ο Πομπέο εκλεγόταν στο Ντάλας, όπου κατοικούν χιλιάδες πολίτες με θρησκευτικές ευαισθησίες και οι πληροφορίες που έρχονταν από Ελληνοαμερικανούς, ήταν πως κατά την επίσκεψή του στην Ελλάδα, επιθυμούσε να μεταβεί και στο Άγιον Όρος ή και σε κάποιο Μοναστήρι των Χανίων. Σε συμβολισμό, η επίσκεψη του επικεφαλής της αμερικανικής διπλωματίας, ομοιάζε με αυτήν του τέως Αμερικανού προέδρου Ομπάμα στις 16/11/2016. Η Νάνσι Πελόσι από την άλλη πλευρά, (Δημοκρατικό Κόμμα) έκανε δηλώσεις αναφορικά με την Τουρκία, παρομοιάζοντάς την με τη Βόρεια Κορέα, τη Ρωσία και τη Σαουδική Αραβία προκειμένου να επικρίνει τις δημοκρατικές αξίες του προέδρου Trump ο οποίος άφηνε να εννοηθεί ότι θα αμφισβητήσει το εκλογικό αποτέλεσμα σε περίπτωση ήττας του.¹⁹⁵ Ο υπουργός

¹⁹⁴ Η Καθημερινή. (2020, Σεπτέμβριος 24). *Στεϊτ Ντιπάρτμεντ: Οι ελληνοαμερικανικές σχέσεις στο ισχυρότερο επίπεδο των τελευταίων δεκαετιών*, δημοσιευμένο στο: <https://www.kathimerini.gr/politics/561091834/steit-ntipartment-oi-ellinoamerikanikes-scheseis-sto-ischyrotero-epipedo-ton-teleutaion-dekaetion/>.

¹⁹⁵ Twitter Account του ABC News. (2020, September 24). *Έντονη αντίδραση Τσαβούσογλου για την αναφορά Πελόζι στην Τουρκία*, δημοσιευμένο στο: https://twitter.com/ABC/status/1309150808714416135?ref_src=twsrc%5Etfw%7Ctwcamp%5Etweete

Εξωτερικών της Τουρκίας, αντέδρασε έντονα από το υποτιμητικό (όπως εκείνος το θέωρησε) σχόλιο της Πελόσι. Φαίνεται πως ο παράγοντας «Ψήφος της Ομογένειας» επηρέασε την πολιτική των ΗΠΑ, με την έννοια ότι η πολιτική της Ουάσινγκτον έγινε πολύ πιο ενεργητική και ευμενώς διακείμενη για τα ελληνικά και κυπριακά συμφέροντα. Αυτή η προσπάθεια για περισσότερες ψήφους τόσο από τους Ρεπουμπλικάνους όσο και από τους Δημοκρατικούς, έφερε μεγαλύτερη πίεση στην Τουρκία. Ο Στέφεν Μπίγκουν, αναφέρθηκε και στην 38η Αμερικανοτουρκική Διάσκεψη στα προβλήματα που παρουσιάζουν οι αμερικανοτουρκικές σχέσεις (S-400, καταπάτηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των δημοκρατικών ελευθεριών, τα διαβατήρια που έδωσε σε μέλη της Χαμάς η Τουρκία) και δεν παρέλειψε να αναφερθεί στα ελληνοτουρκικά. Ειδικά για τις παράνομες έρευνες και γεωτρήσεις στην ΑΟΖ της Κύπρου, χαρακτήρισε «απαράδεκτη» την τουρκική στάση και για άλλη μια φορά, επανέλαβε τη θέση των ΗΠΑ η οποία είναι «γενικά δεν παίρνουμε θέση στο πώς θα καθορίσουν τις θαλάσσιες ζώνες τους άλλα κράτη, όμως αυτές οι οριοθετήσεις πρέπει να γίνονται δια της διπλωματικής οδού και με ειρηνικό τρόπο».¹⁹⁶ Η Ελλάδα και η Κύπρος φαίνεται ότι ασκούσαν πίεση στις ΗΠΑ εκατοντάδες χιλιάδες Ελληνοαμερικανών που ζουν στις ΗΠΑ και θα καλούνταν σε λίγες βδομάδες να ψηφίσουν για νέο πρόεδρο. Το Στεϊτ Ντιπάρτμεντ, εξέδωσε και άλλη μια ανακοίνωση στην οποία χαρακτήριζε την Ελλάδα έναν «κρίσιμης σημασίας εταίρο για τις ΗΠΑ και βασικό πυλώνα σταθερότητας στα Δυτικά Βαλκάνια και στην Ανατολική Μεσόγειο». Επιπρόσθετα η Ελλάδα χαρακτηρίζεται στην ανακοίνωση χώρα «κλειδί» για την ενεργειακή διαφοροποίηση της περιοχής. Και σε αυτήν την ανακοίνωση η οποία έμοιαζε με απαρίθμηση των θεμάτων στα οποία υπάρχει εξαιρετική συνεργασία μεταξύ ΗΠΑ και Ελλάδας, υπογραμμίζεται ότι οι ελληνοαμερικανικές σχέσεις βρίσκονταν στο καλύτερο δυνατό επίπεδο όλων των εποχών. Στην ανακοίνωση ιδιαίτερη μνεία γίνεται στη συνεργασία 3+1 (Ελλάδα, Ισραήλ, Κύπρος και ΗΠΑ) αλλά και στον Στρατηγικό Διάλογο που ξεκίνησε τον Δεκέμβριο του 2018 και στα πλαίσια του οποίου γίνεται η επίσκεψη του Πομπέο. Ο επόμενος γύρος του Στρατηγικού Διαλόγου θα γίνει το 2021 στην Ουάσινγκτον. Οι θεματικές περιοχές του Στρατηγικού Διαλόγου αφορούν την άμυνα και την ασφάλεια, τις επενδύσεις, την ενέργεια αλλά και τις σχέσεις των δύο

[mbed%7Ctwterm%5E1309150808714416135%7Ctwgr%5Eshare_3&ref_url=https%3A%2F%2Fwww.liberal.gr%2Fworld%2Ffentoni-antidراسi-tsabousoglou-gia-tin-anafora-pelosi-stin-tourkia/%2F325450](https://www.liberal.gr/%2Fworld/%2Ffentoni-antidراسi-tsabousoglou-gia-tin-anafora-pelosi-stin-tourkia/%2F325450).

¹⁹⁶ Νικόλας Ζαννέτος. (2020, Σεπτέμβριος 24). *Αμερικανικό κατσάδιασμα στην Τουρκία του Ερντογάν για όλα τα θέματα*, Alpha Cyprus, δημοσιευμένο στο: <https://www.alphanews.live/politics/amerikaniko-katsadiasma-stin-toyrkia-toy-erntogan-gia-ola-ta-themata>.

χωρών σε επίπεδο κοινωνίας των πολιτών.

Μνεία αναλυτική έγινε στην ανακοίνωση και για την Mutual Defense Cooperation Agreement που υπεγράφη 6/10/2019 και αφορά τις βάσεις της Σούδας, του Στεφανοβίκειου και του λιμανιού της Αλεξανδρούπολης. Οι ΗΠΑ αναφέρουν πως η Ελλάδα έχει γίνει ο 14ος φοιτητικός προορισμός για Αμερικανούς φοιτητές που σπουδάζουν στο εξωτερικό ενώ κατά 5% αυξήθηκαν για το 2018-2019 οι Έλληνες φοιτητές που σπουδάζουν σε αμερικανικά πανεπιστήμια.¹⁹⁷

Στη Θεσσαλονίκη, ο Πομπέο συνάντησε τον Έλληνα ομόλογό του Νίκο Δένδια και στις κοινές δηλώσεις έστειλαν μήνυμα στην Τουρκία συμφωνώντας ότι το Διεθνές Δίκαιο αποτελεί τη μοναδική οδό επίλυσης των θαλασσίων διαφορών, τονίζοντας πως η Ελλάδα βρίσκεται προς τη σωστή κατεύθυνση, αφήνοντας αιχμές για την τουρκική στάση.¹⁹⁸ Έστειλε επίσης μήνυμα για να καταστούν εποικοδομητικές και ουσιαστικές οι ελληνοτουρκικές διερευνητικές επαφές ώστε να υπάρξουν αποφάσεις. Η αναβάθμιση της βάσης της Σούδας έρχεται με τον μόνιμο ελλιμενισμό του USS Woody Williams σε αυτήν ενώ το Στρατηγείο Διοικήσεως Ανατολικής Μεσογείου, θα αποκτούσε και επιχειρησιακή δυνατότητα όχι μόνο θεσμική καθώς ουσιαστικά, ένας Ναύσταθμος όπως αυτός της Σαλαμίνας θα δημιουργούνταν στη Σούδα. Οι επενδύσεις στα ελληνικά εξοπλιστικά προγράμματα (είτε μέσω EAB είτε μέσω Ναυπηγείων) αποτέλεσε ένα επίσης θέμα συζήτησης μεταξύ των δύο ομολόγων καθώς οι ΗΠΑ ενδιαφέρονταν για την ναυπήγηση τεσσάρων μονάδων επιφανείας για το ελληνικό ΠΝ (φρεγάτες πολλαπλών ρόλων τύπου MMCS) αλλά και την αναβάθμιση ελληνικών φρεγατών τύπου MEKO.¹⁹⁹ Έλληνας Κυβερνητικός Εκπρόσωπος Στέλιος Πέτσας, χαρακτήρισε «αναβαπτισμένη» την ελληνοαμερικανική στρατηγική σχέση και τόνισε πως η δεύτερη μέσα σε ένα έτος επίσκεψη του Μαϊκ Πομπέο, υποδηλώνει την ελληνική αναβάθμιση ως πυλώνα σταθερότητας στην ευρύτερη περιοχή. Ο Πομπέο επίσης προανήγγειλε νέες επενδύσεις στην τεχνολογία υπογραμμίζοντας τα καλά παραδείγματα δραστηριότητας των εταιρειών CISCO και Pfizer στη Βόρεια Ελλάδα. Η Ανθή Καρασάββα, για λογαριασμό του The Times του Λονδίνου, σε άρθρο της με

¹⁹⁷ State Department Spokesperson Office. (2020, September 27). *Secretary Pompeo travels to Greece*, posted on: <https://www.state.gov/secretary-pompeo-travels-to-greece-to-advance-security-peace-and-prosperity/>.

¹⁹⁸ Youtube. (2020, September 28). <https://www.youtube.com/watch?v=kiUzssXYmsY>, από το 8:50" και μετά.

¹⁹⁹ Βασίλης Νέδος. (2020, Σεπτέμβριος 29). *Σαφής στήριξη της Αθήνας από τον Μαϊκ Πομπέο*, Η Καθημερινή, δημοσιευμένο στο: <https://www.kathimerini.gr/politics/561096172/safis-stirixi-tis-athinas-apo-m-pompeo/>.

τίτλο «US open talks on moving airbase to punish Erdogan», αναφέρει πως πως οι ΗΠΑ ψάχνουν τρόπους να μεταφέρουν μέρος του αμερικανικού εξοπλισμού του Ιντσιρλίκ στη Σούδα.²⁰⁰ Ωστόσο, κάτι τέτοιο δεν επιβεβαιώθηκε ούτε από τον Πομπέο αλλά ούτε και από το Πεντάγωνο των ΗΠΑ. Η επίσκεψη του Πομπέο στην Ελλάδα, συνοδεύτηκε από την υπογραφή διμερούς συμφωνίας μεταξύ ΗΠΑ και Ελλάδας για συνεργασία στους τομείς της επιστήμης και της τεχνολογίας, πρόκειται για αναβάθμιση μιας συμφωνίας η οποία υπογράφηκε για πρώτη φορά το 1980. Το μεγάλο κέρδος της Ελλάδας, ήταν ότι οι ΗΠΑ έστειλαν σαφές μήνυμα στην Τουρκία η οποία φαίνεται ότι απομονωνόταν.²⁰¹ Στην Κρήτη, ο Αμερικανός υπουργός Εξωτερικών, έμεινε για δύο βράδια στο πατρικό σπίτι του Έλληνα Πρωθυπουργού στα Χανιά και στις κοινές δηλώσεις που έγιναν στη Σούδα, ο επικεφαλής της αμερικανικής διπλωματίας έκανε μνεία για τη στρατιωτική συνεργασία ΗΠΑ και Ελλάδας και χαρακτήρισε την Ελλάδα «φως» στην περιοχή. Ο αμερικανικός Τύπος φαίνεται πως θεώρησε ότι η επίσκεψη Πομπέο στην Ελλάδα και η απόφαση για μόνιμο ελλιμενισμό του USS Woody Williams στη Σούδα, αποτελούν σήματα δυσανεξίας των ΗΠΑ προς την Τουρκία, όπως φαίνεται από τους New York Times.²⁰² Η Τρεϊσι Ουίλκινσον, για την εφημερίδα Los Angeles Times σε άρθρο της με τίτλο «Washington boosts support for Greece in spat with Turkey», αναφέρει πως παρόλο που οι ΗΠΑ εκφράζουν ουδετερότητα στην ελληνοτουρκική διαμάχη, επιλέγουν να ενισχύσουν τους διπλωματικούς και στρατιωτικούς δεσμούς με την Ελλάδα κάτι που ενισχύει τον ρόλο της Ελλάδας στην Ανατολική Μεσόγειο. Η αρθρογράφος αναφέρει ωστόσο ότι η αμερικανική γραφειοκρατία η οποία είναι αρμόδια για τη χάραξη εξωτερικής πολιτικής, διαφοροποιείται από την πολιτική Τραμπ, η οποία δείχνει συμπάθεια σε έναν «αυταρχικό και δεσποτικό ηγέτη», τον Ταγίπ Ερντογάν.²⁰³

Τελικά, η Ελλάδα πήρε μια σαφή στήριξη από τις ΗΠΑ με την επίσκεψη Πομπέο στην ελληνοτουρκική κρίση. Δεν είναι σαφές το κατά πόσον αυτή η στήριξη

²⁰⁰ Anthee Carasavva. (2020, September 28). *Pompeo Holds Talks On Moving the Incirlik Airbase to Punish Turkey*, The Times, posted on: <https://www.thetimes.co.uk/article/pompeo-holds-talks-on-moving-the-incirlik-air-base-to-punish-erdogan-6nhph9hxxh>.

²⁰¹ Alec Mally. (2020, September 30). *Pompeo's Greece Visit Underlines Turkey's Isolation*, NEW EUROPE, posted on: https://www.neweurope.eu/article/pompeos-greece-visit-underlines-turkeys-isolation/?fbclid=IwAR369-2B6_I9WyshH46-JcJLjFpPYtQ8_H_rSnh3bW_e99Brueo257g0c2k.

²⁰² Lara Jakes. (2020, September 29). *U.S. Will Base Mammoth Ship in Greece, Near Disputed Territory*, The New York Times, posted on: <https://www.nytimes.com/2020/09/29/us/politics/greece-turkey-us-navy.html?searchResultPosition=1>.

²⁰³ Tracy Wilkinson. (2020, September 29). *Washington Boosts Support for Greece in Spat with Turkey*, The Los Angeles Times, posted on: <https://www.latimes.com/politics/story/2020-09-29/washington-boosts-support-for-greece-in-spat-with-turkey>.

ήταν για λόγους προεκλογικούς προκειμένου να επηρεαστεί θετικά η Ελληνοαμερικανική Κοινότητα και να ψηφίσει τον Τραμπ. Σε κάθε περίπτωση, η εδώ και πολλά χρόνια αδιάλλακτη τουρκική πολιτική είχε δυσμενήσει τις ΗΠΑ. Οι σχέσεις ΗΠΑ και Ελλάδας είχαν φτάσει σε πολύ καλό επίπεδο, όχι μόνο λόγω της τουρκικής πολιτικής αλλά και για άλλους λόγους (μείωση επιρροής Ρωσίας, ανάσχεση της κινεζικής επιρροής, αντιμετώπιση της αστάθειας σε Λιβύη και Συρία κτλ).

Η σημασία της επίσκεψης ήταν πολύ σημαντική και ανταποκρινόταν τόσο στη συνεχή σύσφιξη των σχέσεων μεταξύ των δύο χωρών, όσο και στο ίδιο το momentum το οποίο πλαισιώνει την περιφέρεια της Μεσογείου. Είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι Ελλάδα και Τουρκία αντάλλαζαν NAVTEX στην περιοχή του Αιγαίου και της Ανατολικής Μεσογείου την ίδια περίοδο. Η επίσκεψη του Αμερικανού υπουργού Εξωτερικών έλαβε χώρα στη Θεσσαλονίκη και στην Κρήτη όπου επισκέφτηκε τη βάση της Σούδας. Δεδομένης της ελληνοτουρκικής κρίσης και της στάσης ουδετερότητας που οι ΗΠΑ κρατούν στην πολύχρονη διαμάχη μεταξύ δύο συμμάχων τους στο ΝΑΤΟ, η επίσκεψη του επικεφαλής της αμερικανικής διπλωματίας στην Ελλάδα σε συνδυασμό με την μη τήρηση της παράδοσης να επισκέπτεται Αμερικανός αξιωματούχος την Τουρκία, έδινε σήμα πως οι ΗΠΑ υποστηρίζουν την Ελλάδα. Αν συνυπολογιστεί το γεγονός ότι ο Αμερικανός υπουργός Εξωτερικών είχε επισκεφθεί λίγες μέρες πριν την Κύπρο, χωρίς να συναντήσει τον αρχηγό του ψευδοκράτους ή κάποιον άλλον εκπρόσωπο των Τουρκοκυπρίων, το μήνυμα προς την Τουρκία γινόταν πιο έντονο από την πλευρά των ΗΠΑ.

Η Τουρκία πίστευε εκείνη την περίοδο ότι τόσο οι επισκέψεις Πομπέο σε Κύπρο και Ελλάδα, όσο και η εκκωφαντική απουσία του από την Άγκυρα, σήμαινε πως οι ΗΠΑ έχουν πάρει θέση υπέρ της Ελλάδας (κάτι που κορυφώθηκε με την πρωτόγνωρη στα χρονικά των αμερικανοτουρκικών σχέσεων – επίσκεψη του Αμερικανού υπουργού Εξωτερικών στο Πατριαρχείο στην Κωνσταντινούπολη, χωρίς να δει κάποιον Τούρκο επίσημο αξιωματούχο). Η επίσκεψη του Αμερικανού υπουργού Εξωτερικών ωστόσο, κάλυπτε όλες τις πτυχές του στρατηγικού διαλόγου μεταξύ Ελλάδας και ΗΠΑ και θα ήταν λάθος να ειπωθεί πως έγινε μόνο για να δηλώσει η Αμερική πως στηρίζει την Ελλάδα έναντι της Τουρκίας έστω με ευμενή ουδετερότητα. Ωστόσο, η παράλληλη επιδείνωση των αμερικανοτουρκικών σχέσεων για το θέμα της αγοράς του αντιαεροπορικού συστήματος των S-400 που συνδυαζόταν με μια ταχύρρυθμη και ποιοτική αναβάθμιση των ρωσοτουρκικών σχέσεων σε θέματα

επιχειρησιακού χαρακτήρα (Συρία, Λιβύη και Ναγκόρνο Καραμπάχ) οδήγησε τις ΗΠΑ στο να μη διστάσουν να στείλουν μήνυμα στην Τουρκία ότι οι σχέσεις ΗΠΑ-Ελλάδας είναι πολύ ισχυρές, με ό,τι αυτό συνεπαγόταν. Η Θεσσαλονίκη ήταν για τις ΗΠΑ το μήνυμα της στρατηγικής συνεργασίας Ουάσινγκτον και Αθήνας στον τομέα της ενέργειας και για το πόσο σημαντική είναι η Βόρεια Ελλάδα για το αμερικανικό υδροποιημένο φυσικό αέριο. Η Συμφωνία των Πρεσπών, άνοιξε το δρόμο για την αρχιτεκτονική ασφαλείας που επιθυμούν οι ΗΠΑ στην περιοχή, εντάσσοντας τη Βόρεια Μακεδονία στο ΝΑΤΟ, μια ένταξη που θα απομάκρυνε τη ρωσική επιρροή στα Δυτικά Βαλκάνια. Επιπρόσθετα, η επίσκεψη στη Σούδα δήλωνε τόσο στην Τουρκία, όσο και στη Ρωσία και τη Γαλλία ότι οι ΗΠΑ δεν αποχωρούν από την Ανατολική Μεσόγειο.²⁰⁴

Η ενεργειακή συνεργασία μεταξύ Ελλάδας και ΗΠΑ, αποτελεί σημαντικό πυλώνα των συνολικών διμερών τους σχέσεων καθώς βασικός στόχος της στρατηγικής των ΗΠΑ, είναι η ενεργειακή απεξάρτηση της ΕΕ από τους ρωσικούς υδρογονάνθρακες. Επιπρόσθετα, οι κινεζικές προσπάθειες για διείσδυση και στον τομέα της ενέργειας, καθιστά απαραίτητη μια ενεργητική πολιτική των ΗΠΑ στον τομέα της ενέργειας. Η Σούδα αποτελεί το κρηπίδωμα των αμυντικών σχέσεων μεταξύ Ελλάδας και ΗΠΑ και αποτελεί στην κυριολεξία έναν πολλαπλασιαστή για την γεωστρατηγική αξία της Ελλάδας βάσει της αμερικανικής αξιολόγησης, σε μια περίοδο που η αστάθεια στην περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου άγγιζε ανησυχητικά επίπεδα. Θα μπορούσαμε να πούμε πως η Βόρεια Ελλάδα αποτελεί για τις ΗΠΑ το κλειδί για τον έλεγχο των Βαλκανίων και η Κρήτη, το αντίστοιχο κλειδί για την ανασυγκρότηση της αμερικανικής παρουσίας στην Ανατολική Μεσόγειο. Η ανανέωση της συμφωνίας της βάσης της Σούδας που είχε υπογραφεί το 2019 στα πλαίσια της MDCA, έδινε την ευκαιρία τόσο στις ΗΠΑ όσο και στην Ελλάδα, να μπορούν να σκέφτονται μακροπρόθεσμα τις σχέσεις πάνω στην άμυνα και στην ασφάλεια. Πιο συγκεκριμένα, για την Ελλάδα τα κέρδη ήταν πολλαπλάσια καθώς ως το αδύναμο μέλος της διμερούς σχέσης, κατοχύρωνε αυτό που είχε δηλώσει ο Αμερικανός υπουργός Εξωτερικών, κατά τη διάρκεια της πρώτης του επίσκεψης στην Ελλάδα, (Οκτώβριος 2019) «Η Ελλάδα έχει κερδίσει έναν ισχυρό σύμμαχο που θα μείνει για πολύ καιρό». Δεδομένης της τουρκικής απειλής η οποία το έτος 2019-2020 άγγιζε πρωτοφανή επίπεδα και της

²⁰⁴ Angelos Stangos. (2020, October 4). *The signals and aims of Pompeo's visit*, "Kathimerini", posted on: <https://www.ekathimerini.com/257635/opinion/ekathimerini/comment/the-signals-and-aims-of-pompeos-visit>.

διστακτικής στάσης της ΕΕ στις εκκλήσεις για υποστήριξη από την πλευρά της Ελλάδας, η Αθήνα επένδυσε σημαντικό διπλωματικό κεφάλαιο στη σύσφιξη των σχέσεων με τις ΗΠΑ και η διαχρονική ανησυχία της Ελλάδας για «αποχώρηση» ή «αδιαφορία» των ΗΠΑ για ζητήματα που αφορούν άμεσα την εθνική ασφάλεια της Ελλάδας, επέστρεψε καθώς ο πρόεδρος Τραμπ κατά τη διάρκεια του Οκτωβρίου 2019 έδωσε το πράσινο φως στην Τουρκία στο να προχωρήσει στην εισβολή στη Βόρεια Συρία, μην υποστηρίζοντας τους Κούρδους μαχητές οι οποίοι ήταν οι μοναδικοί αξιόπιστοι σύμμαχοι των Αμερικανών στον πόλεμο εναντίον του ΙΚ. Ο Αμερικανός πρόεδρος είχε αναφέρει πως οι ΗΠΑ δεν έχουν καμία δουλειά σε περιοχές που διεξάγονται "ατελείωτοι πόλεμοι". Ωστόσο, το αμερικανικό πολιτικό σύστημα, διέσωσε τη συνέχεια της αμερικανικής παρουσίας στην περιοχή, παρά την μερική αποχώρηση των αμερικανικών στρατευμάτων από τη Συρία. Αυτή η αποχώρηση, ανησύχησε ιδιαίτερα την Ελλάδα και η φράση «Οι ΗΠΑ αποχωρούν από τη Μέση Ανατολή και από την Ανατολική Μεσόγειο», ακουγόταν όλο και πιο έντονα. Σε κάθε περίπτωση, η διείσδυση της Κίνας στην περιοχή σε συνδυασμό με την επάνοδο της Ρωσίας, καθιστούσε την παραμονή των ΗΠΑ αναγκαία για την προστασία των αμερικανικών συμφερόντων και η αποχώρηση-αδιαφορία, στηριζόταν κυρίως σε προσωπικές απόψεις και αυτοσχεδιασμούς του προέδρου Τραμπ. Ο Μαΐκ Πομπέο, φαίνεται πως σε μαζί με τη Γερουσία και τη Βουλή των Αντιπροσώπων, κράτησαν την αμερικανική εξωτερική πολιτική κοντά στη θεσμική της μνήμη.

Ο μήνας Οκτώβριος 2020 ξεκίνησε με την Σύνοδο Κορυφής της Ε.Ε η οποία υιοθέτησε μια ρητορική υπέρ των συμφερόντων Ελλάδας και Κύπρου καθώς αναγνώριζε την ατζέντα συνομιλιών (υφαλοκρηπίδα και ΑΟΖ) της ελληνικής πλευράς στις διερευνητικές συνομιλίες που θα διεξάγονταν. Επίσης, στο κείμενο συμπερασμάτων, υπήρξε γραπτή αναφορά σε μέτρα και εργαλεία που διαθέτει η ΕΕ προκειμένου να τιμωρήσει τυχόν μονομερείς ενέργειες της Τουρκίας. Η επόμενη Σύνοδος για την Τουρκία θα ήταν τον Δεκέμβριο 2020. Λίγες μέρες μετά, η Τουρκία απέδειξε ότι εξέλαβε την ευρωπαϊκή στάση στη Σύνοδο του Οκτωβρίου, ως κατευνασμό και έτσι ο Ερντογάν αποφάσισε να ανοίξει την παραλία των Βαρωσίων, προικοδοτώντας έτσι τον υποψήφιο ψευδοπρωθυπουργό των Κατεχομένων, Τατάρ. Επιπλέον, εξέδωσε NAVTEX με πραγματικά πυρά για τις 28 Οκτωβρίου, παραβιάζοντας έτσι την συμφωνία Παππούλια-Γιλμάζ βάσει της οποίας, τα δύο κράτη οφείλουν να απέχουν από εντάσεις κατά τις ημερομηνίες εθνικών εορτών. Αποκορύφωμα της τουρκικής προκλητικότητας ήταν η επιστροφή του Ορούτς Ρεϊς

στην περιοχή του Καστελορίζου. Στο μεταξύ, από τις αρχές του Οκτωβρίου, η Τουρκία βρισκόταν σε ακόμη ένα μέτωπο, αυτό του Ναγκόρνο Καραμπάχ στον πόλεμο Αζερμπαϊτζάν – Αρμενίας. Οι φήμες ότι η Τουρκία ενεργοποίησε τους S-400 περίπου κατά τις ημέρες της επίσκεψης Ρομπρεο στην Ελλάδα, σε συνδυασμό με τα παραπάνω, δημιουργούσε ένα τεράστιο πρόβλημα για τους Αμερικανούς, οι οποίοι είχαν ζητήσει δια στόματος προέδρου Τραμπ όχι εντάσεις μέχρι τις αμερικανικές εκλογές. Στις 13/10/2020 η Μόργκαν Ορτάγκους, έδωσε στο φως της δημοσιότητας τη νέα ανακοίνωση του Στεϊτ Ντιπάρτμεντ, στην οποία μεταξύ άλλων αναφέρεται πως οι ΗΠΑ θεωρούν ότι η Τουρκία μονομερώς αυξάνει την ένταση στην Ανατολική Μεσόγειο και επηρεάζει αρνητικά τη συνέχιση των διερευνητικών επαφών με την σύμμαχό της στο ΝΑΤΟ, την Ελλάδα. Οι ΗΠΑ καταδικάζουν την ανακοίνωση της 11ης Οκτωβρίου με την οποία ανανεώνεται η τουρκική ερευνητική δραστηριότητα. Συγκεκριμένα, αναφέρει πως «*Εξαναγκασμοί, απειλές και εκφοβισμός και στρατιωτική δραστηριότητα δεν οδηγούν σε επίλυση των εντάσεων στην Ανατολική Μεσόγειο (...) Καλούμε την Τουρκία να σταματήσει τις σκόπιμες προκλήσεις της (...)*».²⁰⁵ Στις 16/10/2020 το αμερικανικό Υπουργείο Εξωτερικών, εξέδωσε ακόμη μια αυστηρή ανακοίνωση για την Τουρκία, όχι για τα ελληνοτουρκικά αυτή τη φορά αλλά για το πιο σοβαρό πρόβλημα στις αμερικανοτουρκικές σχέσεις, το ζήτημα των S-400. Σύμφωνα με φήμες, στις 15/10/2020 η Τουρκία ενεργοποίησε τους S-400 και έκανε βαλλιστική δοκιμή στη Μαύρη Θάλασσα. Ο εκπρόσωπος του Στεϊτ Ντιπάρτμεντ είπε «*Γνωρίζουμε αυτές τις αναφορές (σς ότι η Τουρκία ένα βαλλιστική δοκιμή των S-400). Οι Ηνωμένες Πολιτείες έχουν εκφράσει στην κυβέρνηση της Τουρκίας, σε ανώτατο επίπεδο, ότι η απόκτηση ρωσικών στρατιωτικών συστημάτων όπως οι S-400 είναι μη αποδεκτή. Οι Ηνωμένες Πολιτείες ήταν ξεκάθαρες στις προσδοκίες μας ότι οι S-400 δεν θα πρέπει να ενεργοποιηθούν. Ήμασταν επίσης ξεκάθαροι για τις πιθανές σοβαρές επιπτώσεις για τη σχέση ασφαλείας μας εάν η Τουρκία ενεργοποιήσει το σύστημα. Εάν επιβεβαιωθεί, θα καταδικάσουμε με τον αυστηρότερο τρόπο την πυραυλική δομική με S-400 ως ασυμβίβαστη με τις υποχρεώσεις της Τουρκίας ως συμμάχου στο ΝΑΤΟ και στρατηγικού εταίρου των Ηνωμένων Πολιτειών*».²⁰⁶ Το ζήτημα των S-400 επηρέασε αποφασιστικά

²⁰⁵ Morgan Ortagus. (2020, October 13). *US response to Turkey's renewed survey activity in the Eastern Mediterranean*, U.S. Department of State, posted on: <https://www.state.gov/u-s-response-to-turkeys-renewed-survey-activity-in-the-eastern-mediterranean/>.

²⁰⁶ ΣΚΑΙ. (2020, Οκτώβριος 16). *Στεϊτ Ντιπάρτμεντ: Εάν η Τουρκία εκτόξευσε S-400 θα υποστεί τις συνέπειες*, δημοσιευμένο στο: <https://www.skai.gr/news/world/steit-ntipartment-ean-i-tourkia-ektokseyse-s-400-tha-ypostei-tis-synepeies>.

τη στάση των ΗΠΑ. Οι κυρώσεις ήταν ψηφισμένες από τη Γερουσία και από τη Βουλή των Αντιπροσώπων και απέμενε η υπογραφή του Αμερικανού προέδρου. Στο ίδιο μήκος κύματος, και χρησιμοποιώντας σκληρή γλώσσα, το αμερικανικό Πεντάγωνο μέσω του εκπροσώπου Τζόνναθαν Χόφμαν, που ξεκαθάρισε ότι η ενεργοποίηση του συστήματος S-400 από την πλευρά της Τουρκίας, θέτει σε κίνδυνο την σχέση ασφάλειας μεταξύ ΗΠΑ και Τουρκίας και δεν συνάδει με τις νατοϊκές της υποχρεώσεις.²⁰⁷

Ενώ ο εκλογικός πυρετός στις ΗΠΑ ανέβαινε, οι αμερικανικές εκλογές της 3ης Νοεμβρίου είχαν αποκτήσει μεγάλη αξία για την Ελλάδα και την Κύπρο. Δύο μέρες πριν τις εκλογές, ο Μαϊκ Πομπέο, απέστειλε επιστολή υποστήριξης στον Έλληνα ομόλογό του Νίκο Δένδια. Επρόκειτο για μια απαντητική επιστολή του Πομπέο, σε αντίστοιχη επιστολή του Έλληνα ομολόγου του, στην οποία περιγράφονταν όλες οι τουρκικές παραβιάσεις στις οποίες επέμενε η Άγκυρα, ανανεώνοντας ξανά παράνομες NAVTEX. Ο επικεφαλής της αμερικανικής διπλωματίας επάινεσε την Ελλάδα που κάνει ό,τι μπορεί για να μην λάβει χώρα ένα θερμό επεισόδιο στην περιοχή, ενώ καταδίκασε τις τουρκικές μονομερείς ενέργειες και υπογράμμισε την στρατηγική αξία της Ελλάδας για τις ΗΠΑ.²⁰⁸ Σίγουρα και αυτή η επιστολή είχε σαν στόχο αφενός να προσελκύσει Ελληνοαμερικανούς ψηφοφόρους υπέρ των Ρεπουμπλικάνων, αλλά και να κεφαλαιοποιήσει την πολύ γόνιμη επίσκεψή του στην Ελλάδα.

Οι εκλογές των ΗΠΑ αναλύονταν στα ελληνικά ΜΜΕ περίπου ως ύψιστο θέμα εθνικής σημασίας. Πράγματι, ο Biden διατηρούσε παραδοσιακά πολύ καλές σχέσεις με την Ελληνική και Κυπριακή Κοινότητα των ΗΠΑ και είχε αναφέρει ως Αντιπρόεδρος των ΗΠΑ ότι οι ΗΠΑ αναγνωρίζουν μόνο μια Κύπρο. Από την άλλη, πολλά δημοσιεύματα του ελληνικού Τύπου αγνοούσαν τη θεσμική μνήμη της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής. Ο Μπαϊντεν, εξελέξη μετά από 4 μέρες καταμετρήσεων με 306 έδρες. Ωστόσο η αγωνία για το κενό διάστημα της μετάβασης της εξουσίας, ανησυχούσε ιδιαίτερα την ελληνική πλευρά καθώς το ενδεχόμενο για μια τουρκική επιθετική κίνηση εντός του διμήνου Νοεμβρίου-Ιανουαρίου, ήταν μεγάλο. Η εικόνα ήταν τραγελαφική με τον Τραμπ να αρνείται το αποτέλεσμα, να διασπείρει φήμες περί

²⁰⁷ Hellas Journal. (2020 Οκτώβριος 16). *Εξω φρενών το αμερικανικό Πεντάγωνο με την Τουρκία: Καταδικάζουμε τη δοκιμή των S-400*, δημοσιευμένο στο: <https://hellasjournal.com/2020/10/exo-frenon-to-amerikaniko-pentagono-me-tin-tourkia-katadikazoume-ti-dokimi-ton-s-400/>.

²⁰⁸ Το Βήμα. (2020, Νοέμβριος 2). *Επιστολή Πομπέο σε Δένδια: Στήριξη της Ελλάδας, Αποδοκιμασία των τουρκικών προκλήσεων*, δημοσιευμένο στο: <https://www.tovima.gr/2020/11/02/politics/epistoli-pompeo-se-dendia-stiriksi-tis-elladas-apodokimasia-ton-tourkikon-prokliseon/>.

νοθείας και ο δικηγόρος του και πρώην δήμαρχος της Νέας Υόρκης Τζουλιάνι, κατέθετε εφέσεις επί εφέσεων ακόμη και στις επανακαταμετρήσεις οι οποίες έβγαζαν ξανά τον Μπαϊντεν, νικητή.

Ο Μάϊκ Πομπέο, στις 17 Νοεμβρίου 2020, πραγματοποίησε επίσκεψη-έκπληξη στην Τουρκία. Συνάντησε τον Οικουμενικό Πατριάρχη Βαρθολομαίο στο Φανάρι, χωρίς να συναντήσει κανέναν Τούρκο αξιωματούχο, γεγονός που εξόργισε την Άγκυρα. Ο Πομπέο ανέφερε πως το Οικουμενικό Πατριαρχείο είναι σημαντικός εταίρος των ΗΠΑ.²⁰⁹ Ενδεικτικό της ενόχλησης της Άγκυρας, για την ομολογουμένως πρωτοφανή επίσκεψη, ήταν ότι τον Πομπέο τον «υποδέχτηκαν» Τούρκοι εθνικιστές, οι οποίοι διαδήλωναν ότι δεν είναι επιθυμητός στην Τουρκία και ότι «εδώ δεν είναι Βυζάντιο». Ασφαλώς, η επίσκεψη του Αμερικανού υπουργού Εξωτερικών στο Οικουμενικό Πατριαρχείο, δεν ήταν άσχετη με την αναβάθμιση των σχέσεων Ελλάδας- ΗΠΑ, όμως δεν μπορεί η ερμηνεία της να περιχαράκωνεται μόνο σε αυτήν, ειδικά από τη στιγμή που λίγες μέρες πριν τις αμερικανικές εκλογές, η Τουρκία έκανε δοκιμή στη Μαύρη Θάλασσα του ρωσικού συστήματος S-400.

Στις 24 Νοεμβρίου και ενώ ο Τραμπ ακόμη δεν παραδεχόταν την ήττα του από τον Μπαϊντεν, ο τελευταίος είχε καταλήξει σε υπουργικό σχήμα. Νέος Υπουργός των Εξωτερικών των ΗΠΑ θα ήταν ο Μπλίνκεν, ο οποίος είχε υπηρετήσει σε θέσεις που αφορούν την εξωτερική πολιτική των ΗΠΑ, (συμβούλος εθνικής ασφαλείας των ΗΠΑ στην κυβέρνηση Ομπάμα και συμβούλου σε θέματα εξωτερικής πολιτικής και ασφάλειας του Αντιπροέδρου Μπαϊντεν (στην κυβέρνηση του Ομπάμα). Ο πρώην λογογράφος του του πρώην προέδρου Κλίντον, κρινόταν μάλλον θετικά από Ελληνοαμερικανούς λομπίστες ως επιλογή στη θέση του επικεφαλής της αμερικανικής διπλωματίας, καθώς οι θέσεις του για την Ανατολική Μεσόγειο ευθυγραμμίζονταν με τις ελληνικές θέσεις.²¹⁰

Η ένταση της κρίσης μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας, ήλθε σε ύφεση παρά το γεγονός ότι η τελευταία Σύνοδος Κορυφής της Ε.Ε για το 2020 τον Δεκέμβριο, απέβη ουσιαστικά άκαρπη για την Ελλάδα και την Κύπρο που με σθένος ζητούσαν κυρώσεις εναντίον της Τουρκίας. Το επιχείρημα που φαίνεται να επικράτησε στις Βρυξέλλες,

²⁰⁹ Η Καθημερινή. (2020, Νοέμβριος 17). *Το Οικουμενικό Πατριαρχείο είναι βασικός εταίρος*, δημοσιευμένο στο : <https://www.kathimerini.gr/world/561161494/m-pompeo-to-oikoumeniko-patriarcheio-einai-vasikos-etairios/>.

²¹⁰ Βλ. Youtube Channel Open TV , Κεντρικό Δελτίο, Ομιλίες Endy Zemenides (HALC's Executive Director) και Mike Manatos, CEO of Manatos-Manatos. (2020, Νοέμβριος 23). Δημοσιευμένο στο: <https://www.youtube.com/watch?v=gu4EW5N9pmw> , μετά το 42ο λεπτό.

αφορούσε τις ΗΠΑ καθώς σύμφωνα με τη γραφειοκρατία των Βρυξελλών, η ΕΕ όφειλε να περιμένει την ανάληψη της κυβέρνησης των ΗΠΑ από τον νέο πρόεδρο Μπαϊντεν, προκειμένου ΗΠΑ και Ε.Ε να συντονιστούν για κοινή δράση απέναντι στην Τουρκία. Με την Τουρκία να ανησυχεί ιδιαίτερα ότι μετά τις αμερικανικές κυρώσεις του νόμου CAATSA που της επιβλήθηκαν για λόγους σημαντικών συναλλαγών με τη Ρωσία για την αγορά του συστήματος S-400, η Ελλάδα δήλωνε συστηματικά πως υπάρχει μόνο μια διαφορά, νομικής υφής με την Τουρκία (καθορισμός θαλασσιών ζωνών) την οποία αν δεν κατάφερναν να λύσουν μέσα από τις διερευνητικές επαφές και κάποιου πιθανού διαλόγου που θα ακολουθούσε αυτές, οι δύο χώρες είχαν την δυνατότητα να συντάξουν ένα συνυποσχετικό βάσει του οποίου θα συμφωνούσαν να παραπέμψουν τη νομική διαφορά τους στο Δικαστήριο της Χάγης. Η Τουρκία, συχνά-πυκνά προέβαινε σε προκλητικές δηλώσεις εναντίον της Ελλάδας, είτε μέσα από τον υπουργό Άμυνας της Τουρκίας, είτε από τον υπουργό Εξωτερικών Τσαβούσογλου. Φαίνεται πως και οι δύο χώρες, περίμεναν το τι θα γίνει στις ΗΠΑ. Σε όσα αφορούν την Ελλάδα, την ίδια μέρα τουρκική ακταιωρός επιχείρησε να εμβολίσει ελληνικό πλοίο του Ελληνικού Λιμενικού Σώματος. Η συζήτηση για την αμερικανική εξωτερική πολιτική μετά την ανάληψη της προεδρίας από τον Μπαϊντεν, ξεκίνησε ξανά στην Ελλάδα. Ο φόβος της Ελλάδας ήταν ότι ο πρόεδρος Μπαϊντεν, θα παραλάμβανε μια βαθιά τραυματισμένη χώρα και η εξωτερική πολιτική δε θα ήταν η πρώτη του μέριμνα. Για την Ελλάδα, μια τέτοια εξέλιξη θα ήταν αρνητική καθώς τόσο οι ελληνοαμερικανικές σχέσεις όσο και η ανάγκη της Ελλάδας για συνέχιση της υποστήριξης των ΗΠΑ έναντι των τουρκικών μονομερών ενεργειών, ήταν συνθήκες που θα πλήττονταν από μια εσωστρέφεια των ΗΠΑ. Ωστόσο, ο πρόεδρος Μπαϊντεν, με την επιλογή προσώπων που θα ασχολούνταν με τις διεθνείς υποθέσεις των ΗΠΑ, έδειχνε ότι η εξωτερική πολιτική θα τον απασχολούσε πολύ. Σε κάθε περίπτωση, όσο και αν ήταν συναισθηματικά δικαιολογημένες οι ελληνικές ανησυχίες, στις ΗΠΑ η εσωτερική πολιτική με την αντίστοιχη εξωτερική, συχνά δε διαχωρίζονται λόγω της υπέρμετρης ισχύος του αμερικανικού κράτους. Το πιο πιθανό σενάριο, ήδη από την επιλογή των προσώπων που θα χάρασσαν την αμερικανική εξωτερική πολιτική των ΗΠΑ, σε συνδυασμό με τα απειλητικά για την αμερικανική δημοκρατία γεγονότα που έφτασαν σε κατάθεση πρότασης αποπομπής του Τραμπ, εννέα μέρες πριν από την επίσημη ανάληψη των προεδρικών καθηκόντων από τον Μπαϊντεν, οδηγούσε σε μια εξωτερική πολιτική που θα επηρεαζόταν από την ουίλσονική προσέγγιση. Η Βικτώρια Νούλαντμ ήταν η επιλογή του προέδρου Μπαϊντεν, για την ανάληψη των καθηκόντων της υφυπουργού

Πολιτικών Υποθέσεων του Στεϊτ Ντιπάρτμεντ. Ο Μπρέτ ΜακΓκέρκ, θα ήταν ο νέος συντονιστής για την πολιτική των ΗΠΑ στη Μέση Ανατολή. Οι επιλογές του Μπαϊντεν, έδειχναν πως οι ΗΠΑ θα επιστρέψουν στο ρόλο που διαδραμάτιζαν στον κόσμο, πριν από την εκλογή του Τραμπ το 2016. Αναφορικά με τα αμερικανοτουρκικά και έμμεσα, με τα ελληνοτουρκικά, ο ΜακΓκέρκ, αποτελούσε κόκκινο πανί για την Τουρκία, όμως σε συνδυασμό με την επιλογή της Νούλαντ και άλλων αξιωματούχων, που θα «έτρεχαν» την αμερικανική εξωτερική πολιτική, η πολιτική του Μπαϊντεν έναντι της Τουρκίας, φαινόταν να έχει τη μορφή καρότου και μαστίγιου για την Τουρκία. Το μεγάλο ερώτημα για τις επιλογές προσώπων, είναι το αν οι ΗΠΑ με την επανενεργοποίηση αξιωματούχων όπως ο Μπλίνκεν και η Νούλαντ, σήμαινε μια «φωτοτυπία» της πολιτικής της εποχής Ομπάμα, ή αν οι αξιωματούχοι είχαν πλέον αντιληθεί τα νέα δεδομένα στον κόσμο, συμπεριλαμβανομένης και της πολύ διαφορετικής Τουρκίας όπως αυτή είχε προκύψει μετά το 2016.²¹¹ Στις 11/1/2021 η Ελλάδα έλαβε την πολυαναμενόμενη πρόσκληση από την Τουρκία, για συνέχιση των διερευνητικών επαφών στις 25/1/2021. Άλλωστε, η Ελλάδα στόχευε κυρίως στο να έχει έμμεσα οφέλη από μια πιο αυστηρή στάση των ΗΠΑ έναντι της Τουρκίας, όχι τόσο στα ελληνοτουρκικά θέματα, (από τα οποία πολύ δύσκολα οι ΗΠΑ θα ξεπερνούσαν τη γραμμή της ευμενούς ουδετερότητας υπέρ της Ελλάδας) αλλά στα ζητήματα που αφορούσαν την υπονόμευση των αμερικανικών συμφερόντων από την πλευρά της Τουρκίας, σε ζητήματα που ήταν αμιγώς αμερικανοτουρκικά. Σε κάθε περίπτωση, αν η μεγάλη εικόνα της εξωτερικής πολιτικής Μπαϊντεν, ήταν η αξιοποίηση των δημοκρατικών αξιών για την επιστροφή των ΗΠΑ σε ενεργό διεθνή ρόλο, (κυρίως για να επανέλθει σε υψηλά επίπεδα η συνοχή του ΝΑΤΟ και να αναδιαμορφωθεί η προβληματική σχέση ΗΠΑ- ΕΕ που άφηνε πίσω του ο Τραμπ) οδηγούσαν σε αυτό που ο Ντάνφορθ θεώρησε, ότι δηλαδή ο Ερντογάν δε θα έβρισκε στον Μπαϊντεν, την κατανόηση που έβρισκε στον Τραμπ. Μια μέρα μετά από την επίσημη πρόσκληση της Τουρκίας προς την Ελλάδα για να λάβει χώρα ο 61ος γύρος διερευνητικών επαφών με ημερομηνία την 25η Ιανουαρίου, το Στεϊτ Ντιπάρτμεντ, έδειξε την ικανοποίησή του για το ότι Ελλάδα και Τουρκία θα καθίσουν ξανά στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων. Για ακόμη μια φορά, μια λιτή ανακοίνωση από τις ΗΠΑ, ήταν υπέρ των ελληνικών

²¹¹ Έντι Ζεμενίδης. (2021, Ιανουάριος 11). *Οι άνθρωποι του Μπαϊντεν, η Ελλάδα και η Τουρκία*, «Η Καθημερινή», δημοσιευμένο στο: <https://www.kathimerini.gr/world/561221107/oi-anthropoi-toy-mpainten-i-ellada-kai-i-toyrkia/?fbclid=IwAR09BtoNYuLJBpEDJynIYtEjnpplLenAHbVAfo9awmGvHwzHyJIEGM-9FBBE>.

θέσεων. Οι ΗΠΑ εκείνες τις μέρες προσπαθούσαν να επουλώσουν τα τραύματά τους από τα έκτροπα που έλαβαν χώρα στο Καπιτώλιο και ταυτόχρονα, η χώρα βρισκόταν σε κατάσταση έκτακτης ανάγκης καθώς το αμερικανικό πολιτικό σύστημα περίμενε νέες βίαιες συγκεντρώσεις κατά την ορκωμοσία του προέδρου Μπαϊντεν. Η ανακοίνωση του εκπροσώπου του Στέιτ Ντιπάρτμεντ, ανέφερε πως «Οι Ηνωμένες Πολιτείες υποστηρίζουν όλες τις προσπάθειες μείωσης των εντάσεων στην Ανατολική Μεσόγειο και χαιρετίζουν τις πληροφορίες ότι η Ελλάδα και η Τουρκία είναι έτοιμες να ξεκινήσουν διερευνητικές συνομιλίες πάνω σε θέματα θαλάσσιας οριοθέτησης».²¹² Για την Ελλάδα ήταν πολύ σημαντικά δύο ζητήματα που απέρρεαν από την ανακοίνωση του Στέιτ Ντιπάρτμεντ. Πρώτον, η Ελλάδα με μεγάλη ανακούφιση είδε ότι ακόμη και σε μια πολύ άσχημη περίσταση για τις ΗΠΑ όπου ακόμη και μια αδιαφορία για τα όσα γίνονται στην Ανατολική Μεσόγειο θα ήταν φυσιολογική, (κινδύνευσε σοβαρά η δημοκρατία των ΗΠΑ με ό,τι αυτό συνεπάγεται για τον δυτικό κόσμο) το αμερικανικό κράτος έδειχνε να έχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον για την περιοχή και η εξωτερική πολιτική των ΗΠΑ παρουσιάζε μια σταθερότητα. Όπως αναφέρθηκε παραπάνω, διαχρονική ανησυχία της Ελλάδας σε σχέση με τον ρόλο των ΗΠΑ, είναι πως οι ΗΠΑ μπορεί να άρουν τις δεσμεύσεις τους λόγω αλλαγής προτεραιοτήτων στην εξωτερική τους πολιτική. Δεύτερον, η Ελλάδα έβλεπε με μεγάλη ικανοποίηση το γεγονός ότι οι ΗΠΑ παρείχαν στήριξη στις ελληνικές θέσεις, ανεξάρτητα από τη φυσιολογική πίεση της ελληνικής πλευράς προκειμένου να λάβει η Αθήνα την αμερικανική υποστήριξη στα ελληνοτουρκικά. Η αναφορά του αμερικανικού υπουργείου Εξωτερικών, σε διερευνητικές που θα λάμβαναν χώρα για την οριοθέτηση θαλασσιών ζωνών, στήριζε ευθύς εξ αρχής το ελληνικό αίτημα που η Άγκυρα το έβλεπε σαν «απαράδεκτο όρο», καθώς επιθυμούσε έναν διάλογο άνευ όρων και με μια ατζέντα η οποία θα ήταν ανοικτή προς συζήτηση. Με άλλα λόγια, ο σημαντικός παράγοντας της ελληνοτουρκικής διαμάχης ήταν το ποιά ζητήματα θα συζητηθούν και ποιά θα αναγνώριζε ως «διαφορές» η κάθε πλευρά. Ο «μη διάλογος» αναφορικά με τις αυθαίρετες διακδικήσεις της Τουρκίας σε διάφορα θέματα (πχ καθεστώς Θράκης, αποστρατικοποίηση νησιών κτλ) είχε υιοθετηθεί ξανά από την ελληνική πλευρά. Το blame-game σε μια διαπραγμάτευση, ακόμη και όταν αυτή ήταν άτυπη (οι διερευνητικές επαφές δεν είναι δεσμευτικές για τα μέρη) είναι πολύ σημαντικό και οι δύο χώρες (Ελλάδα και Τουρκία) τόσο στην

²¹² Η Καθημερινή. (2021, Ιανουάριος 11). *Στέιτ Ντιπάρτμεντ: Χαιρετίζει τις διερευνητικές, στηρίζοντας την ελληνική θέση*, δημοσιευμένο στο: <https://www.kathimerini.gr/politics/561224614/steit-ntipartment-chairetizei-tis-dierynitikes-stirizontas-tin-elliniki-thesi/>.

περίοδο έντασης της κρίσης που ξεκίνησε τον Ιούλιο 2020, όσο και σε μέρες ύφεσης, το χρησιμοποιούσαν έμμεσα ή άμεσα, ως κομβικό επιχείρημα στη διπλωματική τους φαρέτρα απευθυνόμενες τόσο στην Ε.Ε όσο και στις ΗΠΑ. Οι ΗΠΑ φαίνεται πως είχαν επιλέξει σταθερά να ακολουθήσουν την πολιτική της ευμενούς ουδετερότητας υπέρ της Ελλάδας στα ελληνοτουρκικά. Επομένως, τόσο για την αρχή των διερευνητικών επαφών (με ημερομηνία ορισμού από την Τουρκία στις 25/1/2021) όσο και για την πορεία τους (οι διπλωματικές πηγές από την Αθήνα, προδίκαζαν ένα ναυάγιο, λόγω του ότι δεν είχε συμφωνηθεί η ατζέντα των επαφών) η στήριξη των ΗΠΑ μετά τον ορισμό της ημερομηνίας των ελληνοτουρκικών διερευνητικών, ήταν καταλυτική, κατοχυρώνοντας να μην υποστεί η Ελλάδα το blame-game σε περίπτωση ναυαγίου των διαπραγματεύσεων. Παρόλο που οι ΗΠΑ δεν είναι ένας διαμεσολαβητικός οργανισμός που παράγει δίκαιο, (πχ ΟΗΕ) η Ελλάδα νομιμοποίησε μέσα από την αμερικανική υποστήριξη τις θέσεις της για τις διερευνητικές οι οποίες συνοψίζονται στα εξής: Η Τουρκία επιθυμεί να μετατρέψει τις μονομερείς της διεκδικήσεις, σε «ζητήματα» διαλόγου, προκειμένου να καρπωθεί οφέλη τα οποία η Ελλάδα δε διατίθεται να δώσει. Η Ελλάδα θεωρεί τις τουρκικές αιτιάσεις γύρω από το παράνομο τουρκολιβυκό μνημόνιο, εξίσου παράνομες, αβάσιμες και αυθαίρετες και εάν συναινούσε στην συζήτηση γύρω από τις τουρκικές αμφισβητήσεις της ελληνικής κυριαρχίας νότια της Κρήτης, θα ήταν σα να νομιμοποιούσε το παράνομο τουρκολιβυκό μνημόνιο. Οι διερευνητικές επαφές μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας, σταμάτησαν τον Μάρτιο του 2016 (ήταν ο 60ος γύρος) με υπαιτιότητα της Τουρκίας και σε κάθε περίπτωση, η μη συνέχισή τους πάλι οφειλόταν στην Τουρκία η οποία προέβη σε μονομερείς και παραβατικές συμπεριφορές για πέντε ολόκληρους μήνες στο Αιγαίο και στην Ανατολική Μεσόγειο (ουσιαστικά από τον Ιούλιο του 2020 μέχρι και τον Δεκέμβριο του ιδίου έτους) με κάποιες ανάπαυλες απόσυρσης του Ορούτς Ρέις, για να αποφύγει τις ευρωπαϊκές κυρώσεις. Σε όλες τις ελληνικές θέσεις, όπως είδαμε παραπάνω, οι ΗΠΑ επίσημα είχαν τοποθετηθεί με τρόπο που κάλυπτε τα ελληνικά δίκαια. Ο νέος Αμερικανός υπουργός Εξωτερικών Μπλίνκεν, σε ομιλία του στη Βουλή των Αντιπροσώπων στις 10/3/2021 έδειξε ότι η νέα κυβέρνηση των ΗΠΑ δεν έχει αλλάξει στάση απέναντι στην Τουρκία. Είναι η δεύτερη φορά μέσα σε λίγους μήνες που δύο διαφορετικοί υπουργοί Εξωτερικών των ΗΠΑ από δύο διαφορετικά κόμματα, έχουν πάρει ανοικτά θέση υπέρ της Ελλάδας. Πιο συγκεκριμένα, ο Μπλίνκεν απάντησε σε ερώτηση της Ντίντα Ταϊτους, για το ποιά είναι η άποψη του Στεϊτ Ντιπάρτμεντ για τις τουρκικές προκλήσεις στη Μεσόγειο και για το έλλειμμα δημοκρατίας που

παρουσιάζει η Τουρκία υπό την ηγεσία του Ερντογάν. Εκείνος απάντησε «Παρακολουθούμε με πραγματική ανησυχία τον τελευταίο χρόνο και κυρίως πιο πρόσφατα, από τότε που αναλάβαμε την κυβέρνηση, ορισμένες από τις ενέργειες που έγιναν στην Ανατολική Μεσόγειο, ιδιαίτερα από την Τουρκία, όσον αφορά διάφορους ισχυρισμούς (...) Και είναι πολύ σημαντικό οι ΗΠΑ να ορθώσουν ανάστημα και να εμπλακούν στην προώθηση της σταθερότητας, της κυριαρχίας και της εδαφικής ακεραιότητας όλων των μερών στην Ανατολική Μεσόγειο. Και να επιμείνουμε ότι τυχόν διαφορές που θα προκύψουν θα επιλυθούν ειρηνικά, διπλωματικά, όχι στρατιωτικά, όχι μέσω προκλητικών ενεργειών. Έχουμε καταδικάσει ενέργειες, συμπεριλαμβανομένης της Τουρκίας, οι οποίες παραβιάζουν το διεθνές δίκαιο και τις δεσμεύσεις της ως σύμμαχου του ΝΑΤΟ στο θέμα των S-400 και περιλαμβάνουν προκλητικές ενέργειες εναντίον της Ελλάδας, όπως παραβιάσεις του εναέριου χώρου.»²¹³ Τα πολύ σημαντικά στοιχεία της δυναμικής απάντησης του Αμερικανού υπουργού Εξωτερικών, δεν σχετίζονται μόνο με την καταδίκη των τουρκικών παραβιάσεων του εναέριου χώρου της Ελλάδας. Βασική ανησυχία της Ελλάδας, είναι διαχρονικά το αν οι ΗΠΑ ενδιαφέρονται να έχουν ρόλο στην περιοχή μας. Για αρκετό καιρό διατυπωνόταν η άποψη από αρκετούς αναλυτές πως οι ΗΠΑ μάλλον αποχωρούν από την Ανατολική Μεσόγειο (και ευρύτερα από τη Μέση Ανατολή). Ο Blinken υποστηρίζει πως η πολιτική του είναι να αποκτήσουν οι ΗΠΑ ενεργό ρόλο στην περιοχή προκειμένου να οικοδομήσουν μια αρχιτεκτονική ασφαλείας η οποία θα μπορεί να εγγυηθεί την ειρήνη. Κάποιες μέρες πριν, 170 μέλη του Κογκρέσου συνυπέγραψαν επιστολή που εστάλη στον Αμερικανό πρόεδρο Biden στην οποία του ζητούσαν να λογοδοτήσει η Τουρκία για τη συστηματική παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.²¹⁴

Μια παραδοξότητα στις σχέσεις Ελλάδας-ΗΠΑ τα έτη 2016-2020 αποτυπώνεται στο ότι υπάρχει μια πρωτοφανής απογείωση των διμερών τους σχέσεων μεταξύ ΗΠΑ, χωρίς αυτή να συνοδεύεται από τη στήριξη του Αμερικανού προέδρου. Αυτό βέβαια, ίσως να είναι και απόδειξη για το πόσο διαφορετικό ήταν το πολιτικό σύστημα των ΗΠΑ (που προσπαθούσε να κρατήσει στεγανά) μετά την εκλογή του Τραμπ. Ωστόσο, ο εξωτερικός παράγοντας που λειτούργησε προωθητικά για τις

²¹³ Hellas Journal. (2021, Μάρτιος 11). *Εριξε "βόμβες" ο υπουργός Εξωτερικών της Αμερικής: Τέρμα οι προκλητικές ενέργειες της Τουρκίας στη Μεσόγειο*, δημοσιευμένο στο: <https://hellasjournal.com/2021/03/erixe-vomves-o-ipourgos-exoterikon-tis-amerikis-terma-i-proklytikies-energies-tis-tourkias-sti-mesogio/>.

²¹⁴ U.S. News. (2021, March 1). *170 U.S. Lawmakers Urge Biden Administration to Push Turkey on Rights*, posted on: <https://www.usnews.com/news/world/articles/2021-03-01/170-us-lawmakers-urge-biden-administration-to-push-turkey-on-rights>.

ελληνοαμερικανικές σχέσεις ήταν η επίσης μεγάλη βελτίωση των σχέσεων Ελλάδας-Ισραήλ. Η εναντίωση του Ισραήλ στον τουρκικό αναθεωρητισμό ήταν κλειδί για την περαιτέρω στήριξη των ελληνικών θέσεων έναντι της Τουρκίας, δεδομένης της παραδοσιακής στρατηγικής σχέσης μεταξύ του Ισραήλ και των ΗΠΑ.

Κεφάλαιο 4^ο : Οι συμφωνίες της αναβάθμισης των ελληνοαμερικανικών σχέσεων:

Ο δρόμος προς τη στρατηγική σχέση ΗΠΑ-Ελλάδας

1. Ο Στρατηγικός Διάλογος Ελλάδας-ΗΠΑ

Ο παράδοξος ιστορικός ρους, ήθελε τις ελληνοαμερικανικές σχέσεις να αρχίσουν να βελτιώνονται μέσα από την δημοσιονομική κρίση της Ελλάδας στις αρχές της δεύτερης δεκαετίας του 21ου αιώνα. Σε άλλη ενότητα, θα αναλυθεί η αμερικανική στάση στο ζήτημα της Ελλάδας η οποία αρκετές φορές μέχρι το 2016, έφτασε στο χείλος της χρεωκοπίας και της εξόδου της από την ΕΖ. Ωστόσο, πέραν της αμερικανικής στήριξης της Ελλάδας η οποία επηρέασε και τις σχέσεις ΗΠΑ-ΕΕ, οι σχέσεις των δύο χωρών δεν είχαν ένα περιστασιακό χαρακτήρα που διήρκεσε μέχρι να αποκλειστεί το σενάριο της εξόδου της Ελλάδας από την ΕΖ. Η γεωστρατηγική αξία της Ελλάδας η οποία αναφέρθηκε σε όλες τις παραπάνω ενότητες, είναι διαχρονική αρχή στη θεσμική μνήμη της εξωτερικής πολιτικής των ΗΠΑ. Η σύσφιξη των σχέσεων ΗΠΑ-Ελλάδας κατά τη δεκαετία 2010-2020 φαίνεται ακόμη και απο τελείως επιφανειακά θέματα, όπως η πύκνωση των επισκέψεων αρχηγών κρατών και κορυφαίων αξιωματούχων στη μια και στην άλλη πλευρά του Ατλαντικού και από τις δύο χώρες. Στις 16 Νοεμβρίου 2016 ο απερχόμενος πρόεδρος των ΗΠΑ Ομπάμα, έρχεται στην Ελλάδα σε μια συμβολική επίσκεψη. Η επίσκεψη του Αμερικανού προέδρου στην Ελλάδα, ήταν η τέταρτη επίσκεψη προέδρου των ΗΠΑ στην Ελλάδα, με πρώτη αυτήν του Ντουάιτ Αϊζενχάουερ το 1959. Ακολούθησαν οι Τζωρτζ Μπους και Μπιλ Κλίντον. Ο Αμερικανός πρόεδρος υπήρξε σθεναρός υποστηρικτής των μεταρρυθμίσεων της ελληνικής κυβέρνησης κατά την περίοδο της κρίσης που συνοδεύτηκε από τρία πακέτα διάσωσης των ελληνικών

τραπεζών. Ταυτόχρονα, ήταν και υποστηρικτής της παραμονής της Ελλάδας στην ΕΖ και στην Ε.Ε κάτι που δεν ασπάζονταν καθολικά κύκλοι τόσο της Γερμανίας όσο και άλλων εταίρων της Ελλάδας στην Ε.Ε και η παρέμβασή του ήταν καταλυτική στις 12-13 Ιουλίου 2015 όταν και η Ελλάδα υπέγραψε το τρίτο μνημόνιο που την καθιστούσε μέλος της Ευρωζώνης. Η παρουσία του στην Ελλάδα, συμβόλιζε την δέσμευση των ΗΠΑ για υποστήριξη της ελληνικής οικονομίας και όλων των προσπαθειών ανάκαμψης, δείχνοντας ότι οι ΗΠΑ θα παράσχουν κάθε δυνατή βοήθεια στην Ελλάδα για να ανακάμψει.²¹⁵ Σε ομιλία του στο Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος ο Ομπάμα ανέφερε: *"Of course, the world, I don't think, fully appreciates the extraordinary pain these reforms have involved, or the tremendous sacrifices that you, the Greek people, have made. I've been aware of it, and I've been proud of all that my administration has done to try to support Greece in these efforts. And part of the purpose of my visit is to highlight for the world the important steps that have been taken here in Greece. Today, the budget is back in surplus. Parliament passed reforms to make the economy more competitive. (...) Now, as Greece works to attract more investment, and to prevent old imbalances from re-emerging, and to put your economy on a stronger foundation, you'll continue to have the full support of the United States." At the same time, I will continue to urge creditors to take the steps needed to put Greece on a path towards sustained economic recovery. As Greece continues to implement reforms, the IMF has said that debt relief will be crucial to get Greece back to growth.*²¹⁶

Ως απερχόμενος πρόεδρος, ο Ομπάμα ήταν ουσιαστικά ο προπομπός της σύσφιξης των ελληνοαμερικανικών σχέσεων και μετά την περίοδο κρίσης, που πράγματι ακολούθησε. Μετά από 11 μήνες, ο τότε πρωθυπουργός της Ελλάδας Αλέξης Τσίπρας, μεταβαίνει στην Ουάσινγκτον για να συναντήσει τον Τραμπ, όπου και τέθηκε το θέμα της αναβάθμισης των F-16 Viper από τις ΗΠΑ με κόστος περίπου 2,5 δις δολάρια. Από τις 14 μέχρι και τις 18 Οκτωβρίου 2017, ο Αλέξης Τσίπρας πραγματοποίησε επίσκεψη στις ΗΠΑ όπου συναντήθηκε με τον πρόεδρο Τραμπ. Οι συζητήσεις που έγιναν σε επίπεδο κορυφής έδειξαν ότι οι ελληνοαμερικανικές σχέσεις, είχαν έρθει για να συνεχίσουν να βαίνουν σταθερά ανοδικές. Ο Αμερικανός πρόεδρος

²¹⁵ Lily Rothman. (2016, November 14). *Here's What Happened the First Time a U.S. President Went to Greece*, "TIME", posted on: <https://time.com/4560783/obama-eisenhower-greece/>.

²¹⁶ The White House, Office of the Press Secretary, For Immediate Release. (2016, November 16). *"Remarks by President Obama to the People of Greece"*, posted by US Embassy and Consulate in Greece, President's Obama speech at SNFCC, posted on: <https://gr.usembassy.gov/remarks-president-obama-people-greece/>.

συζήτησε όλα τα θέματα που ένα χρόνο μετά, συνέστησαν τον Στρατηγικό Διάλογο μεταξύ Ελλάδας και ΗΠΑ. Περιφερειακά θέματα, θέματα διμερών εμπορικών σχέσεων, συνεργασία στους τομείς της ενέργειας και της άμυνας. Ο Αμερικανός πρόεδρος δήλωσε από την πλευρά του ότι μια υγιής οικονομικά Ελλάδα αποτελεί ευκαιρία για τις ΗΠΑ αναφορικά με τις αμερικανικές επενδύσεις και για τη δημιουργία θέσεων εργασίας. Το ίδιο δήλωσε και για την ενεργειακή συνεργασία των δύο χωρών στους αγωγούς TAP και IGB αλλά και για τον σταθμό LNG που δημιουργούν θέσεις εργασίας και για τις δύο χώρες. Ο Αμερικανός πρόεδρος ευχαρίστησε τον Έλληνα ομόλογό του για τις διευκολύνσεις που παρέχει η Ελλάδα στον Στόλο των ΗΠΑ στη Σούδα και έκανε ειδική μνεία στην Ελλάδα, συγχαίροντάς την για το γεγονός ότι δαπανούσε το 2% του ΑΕΠ της στην άμυνα, κάτι που αποτελεί νατοϊκή υποχρέωση. Τα ελληνικά F-16 και η αναβάθμισή τους, για τον Αμερικανό πρόεδρο, πάλι είχαν οικονομικό αντίκτυπο (θετικό για την αμερικανική αμυντική βιομηχανία) καθώς τόνισε πως αυτή η αναβάθμιση θα δημιουργήσει χιλιάδες θέσεις εργασίας για τους Αμερικανούς. Ο Έλληνας ομόλογός του δήλωσε κατά τη διάρκεια της επίσκεψής του ότι η Ελλάδα επενδύει στην αμερικανική βοήθεια προκειμένου να μην συνεχίσει η Τουρκία τις προκλήσεις της στο Αιγαίο και στην Κύπρο ενώ εξέφρασε την άποψη ότι η Ελλάδα έχει γίνει πυλώνας σταθερότητας στην περιοχή και ασκεί μια πολυδιάστατη εξωτερική πολιτική για να σταθεροποιήσει την ρευστή περιοχή στην οποία βρίσκεται, υπογραμμίζοντας ότι οι ελληνοαμερικανικές σχέσεις, διένυαν την καλύτερη περίοδο από τον Β'Π.Π και μετά.²¹⁷

Η ελληνική κυβέρνηση φαίνεται πως είχε αποφασίσει να επενδύσει στρατηγικά στις ελληνοαμερικανικές σχέσεις, δεδομένου του έντονου προβληματισμού και της αβεβαιότητας που πλαισίωναν τις σχέσεις της Ελλάδας με την Ε.Ε και κυρίως με τη Γερμανία, στην οποία υπήρχαν φωνές (κυβερνητικές κιόλας) οι οποίες στήριζαν την έξοδο της Ελλάδας από την ΕΖ. Κατά τραγική ειρωνεία, ο αείμνηστος Κωνσταντίνος Καραμανλής, επέλεξε την ευρωπαϊκή προοπτική της Ελλάδας ως στρατηγική επιλογή, μεταξύ άλλων, για να μειωθεί η εξάρτηση της Ελλάδας από τις ΗΠΑ. Περίπου 40 χρόνια μετά, η Ελλάδα επένδυε ξανά στον ατλαντικό της προσανατολισμό για να μπορέσει να μειώσει τις τριβές και την εξάρτησή της από την ΕΕ και βέβαια, για να εξισορροπήσει την συνεχώς κλιμακούμενη τουρκική προκλητικότητα.

²¹⁷ Greek Diplomatic Life. (2017, November 6). *Prime Minister Pays Official Visit to the United States of America*, posted on: <http://greekdiplomaticlife.com/2017/11/06/prime-minister-pays-official-visit-to-the-usa/>.

Στα μέσα του Δεκεμβρίου 2018, ο τότε Υπουργός Εξωτερικών της Ελλάδας, Γιώργος Κατρούγκαλος μεταβαίνει στην Ουάσινγκτον προκειμένου να υπογράψει το κείμενο του Στρατηγικού Διαλόγου μεταξύ ΗΠΑ και Ελλάδας. Εδώ, είναι ανάγκη να αναφέρουμε πως ο Στρατηγικός Διάλογος, ήταν ένα πλαίσιο ανάπτυξης διμερών σχέσεων που άρχισαν να χρησιμοποιούν ευρέως οι ΗΠΑ και με άλλα ευρωπαϊκά κράτη όπως με την Ιταλία και την Πολωνία, αλλά και αλλού στον κόσμο όπως πχ με το Μπαχρεϊν. Η διείσδυση της Κίνας και της Ρωσίας, σε πολλά κράτη και ιδιαίτερα στην Ευρώπη, αλλά και τα σύννεφα στις σχέσεις ΗΠΑ-Ε.Ε, κατέστησαν την επιλογή των ΗΠΑ για σύσφιξη διμερών σχέσεων με κράτη που ήταν σημαντικά για τα αμερικανικά συμφέροντα, μια στρατηγική επιλογή. Ο Στρατηγικός Διάλογος μεταξύ ΗΠΑ και Ελλάδας περιλαμβάνει τομείς συνεργασίας όπως άμυνα και ασφάλεια, περιφερειακή συνεργασία, ενέργεια, τεχνολογία, εμπόριο και πολιτιστικά-εκπαιδευτικά θέματα.²¹⁸ Στον απόηχο της σημαντικής του επίσκεψης στις ΗΠΑ, ο Γιώργος Κατρούγκαλος ανέφερε μεταξύ άλλων σε συνέντευξή του στην Washington Times πως η έναρξη του Στρατηγικού Διαλόγου μεταξύ Ελλάδας και ΗΠΑ, είναι η «κορύφωση» των ελληνοαμερικανικών σχέσεων. Ο Γιώργος Κατρούγκαλος έκανε ιδιαίτερη μνεία στην αλλαγή πλευσης της Ελλάδας η οποία στις προκλήσεις της περιοχής των Βαλκανίων και της Ανατολικής Μεσογείου, έγινε σταθεροποιητικός παράγοντας.²¹⁹ Η ελληνική κυβέρνηση είχε πάει προετοιμασμένη στις ΗΠΑ, καθώς φαινόταν να έχει αντιληφθεί εκείνο το είδος πολιτικής και διπλωματικής γλώσσας την οποία αντιλαμβάνονται οι Αμερικανοί προκειμένου να αποκτήσουν εμπιστοσύνη σε μια χώρα σαν την Ελλάδα. Ο Έλληνας υπουργός τόνισε τη γεωπολιτική αξία της Ελλάδας για να μετατραπεί σε ενεργειακό κόμβο τόσο μέσα από την κατασκευή αγωγών όσο και με την κατασκευή σταθμών υδροποιημένου αερίου. Ελλάδα και ΗΠΑ,- προσέθεσε- θα έχουν κοινά οφέλη στην περιοχή σε οικονομία και ασφάλεια. Σε ερώτηση που του έγινε για τη Ρωσία και για το πώς σκόπευε η ελληνική κυβέρνηση να εξισορροπήσει τις σχέσεις Ελλάδας-ΗΠΑ και Ελλάδας-Ρωσίας, ο Γ. Κατρούγκαλος ανέφερε πως η Ελλάδα έχει ως πολιτικό σπίτι της την Ε.Ε αλλά ακολουθεί μια ανεξάρτηση και πολυδιάστατη εξωτερική πολιτική και μπορεί να γίνει γέφυρα διαμεσολάβησης μεταξύ Ε.Ε-Ρωσίας,

²¹⁸ Naftemporiki.gr. (2018, Δεκέμβριος 10). Γ. Κατρούγκαλος: Σε Νέα Υόρκη και Ουάσινγκτον για το στρατηγικό διάλογο ΗΠΑ-Ελλάδας, posted on: <https://www.naftemporiki.gr/story/1422800>.

²¹⁹ Καθημερινή. (2018, Δεκέμβριος 18). Γ. Κατρούγκαλος στην Washington Times: Οι ΗΠΑ αναγνωρίζουν την ηγεσία και το περιφερειακό όραμα της Ελλάδας, δημοσιευμένο στο: <https://www.kathimerini.gr/politics/1000768/g-katroygkalos-sti-washington-times-oi-ipa-anagnorizoyin-tin-igesia-kai-to-perifereiako-orama-tis-elladas/>.

Κίνας και αραβικού κόσμου.²²⁰ Η ουσία του Στρατηγικού Διαλόγου περιγράφηκε λίγες μέρες πριν αυτός πάρει σάρκα και οστά, από τον πολύ δραστήριο Αμερικανό πρέσβη στην Ελλάδα, που στο θεσμικό πλαίσιο δράσης του προσέφερε στη σύσφιξη των ελληνοαμερικανικών σχέσεων. Σε συνέντευξή του στον Εθνικό Κήρυκα Νέας Υόρκης ο Τζέφρι Παϊάτ δήλωσε πως «*Θεωρούμε τον Στρατηγικό Διάλογο ως μια συγκεκριμένη εκδήλωση της επένδυσης που κάνουν οι Ηνωμένες Πολιτείες στη συμμαχία μας με την Ελλάδα. Δείχνει την αναγνώριση αυτής της εξαιρετικά ευνοϊκής στιγμής στις σχέσεις ΗΠΑ-Ελλάδας, καθώς και της σημαντικής γεωπολιτικής δυναμικής που επικρατεί σήμερα στην Ελλάδα. Οι πυλώνες του Στρατηγικού Διαλόγου σχεδιάζονται για να αντικατοπτρίζουν το πλήρες φάσμα των τομέων στους οποίους δουλεύουμε σε συνεργασία με την Ελλάδα.*» Αναφορικά με τις θεματικές που συνιστούν τον Στρατηγικό Διάλογο, ο Τζέφρι Παϊάτ ανέφερε τη σημασία της ενεργειακής συνεργασίας Ελλάδας-ΗΠΑ με τους IGB και TAP, την ασφάλεια στα Δυτικά Βαλκάνια, στην Ανατολική Μεσόγειο και στον Εύξεινο Πόντο μέσα από τη συνεργασία Ελλάδας και ΗΠΑ, τόσο σε διμερές επίπεδο όσο και μέσα από το NATO, την θεματική της άμυνας η οποία περιλαμβάνει και τη βάση στο Στεφανοβίκειο και βέβαια ο πυλώνας που αφορά τις εμπορικές σχέσεις ΗΠΑ-Ελλάδας. Για όσα έχουν αναφερθεί παραπάνω σε σχέση με την οπτική των ΗΠΑ πάνω στις ελληνοαμερικανικές σχέσεις, είναι σημαντικό να αναφερθεί πως ο Παϊάτ χαρακτήρισε την Ελλάδα ως χώρα «πρώτης γραμμής» για την Ευρώπη, δείχνοντας μέσω διπλωματικής γλώσσας την αναβάθμιση του ελληνικού ρόλου για την αμερικανική πολιτική στην περιοχή.²²¹

Είναι πολύ σημαντική μια σύντομη επεξήγηση του πλαισίου του στρατηγικού διαλόγου: Η Ελλάδα αναζητά συμμάχους τόσο για την οικονομική της ανασυγκρότηση όσο και για την εξωτερική εξισορρόπηση της Τουρκίας. Οι ΗΠΑ από την άλλη, ενδιαφέρονται κυρίως για την αύξηση της σινικής επιρροής στην Ελλάδα και της ρωσικής. Οι τομείς του Στρατηγικού Διαλόγου, δείχνουν και το ενδιαφέρον των δύο χωρών. Οι ΗΠΑ επιμένουν να κοιτούν την Ελλάδα σαν χώρα που έχει περιφερειακό ρόλο και πάντα ατενίζουν τις ελληνοαμερικανικές σχέσεις με άξονα το τι συμβαίνει στην ευρύτερη περιοχή. Η αμερικανική πρεσβεία στην Ελλάδα, συγκεκριμένα γράφει σε έκθεσή της προς τα ΜΜΕ πως «*The Strategic Dialogue is a testament to the two*

²²⁰ Καθημερινή., ό.π.

²²¹ Η Αμερικανική Πρεσβεία και το Προξενείο στην Ελλάδα. (2018, Δεκέμβριος 4). *Η συνέντευξη του Αμερικανού πρέσβη Τζέφρι Παϊάτ στον Εθνικό Κήρυκα*, δημοσιευμένο στο: <https://gr.usembassy.gov/el/ambassador-pyatts-interview-to-the-national-herald/>.

*countries' intensive and constructive engagement, and highlights the strength of the bilateral relationship, confirming the mutual desire of the United States and Greece to deepen cooperation in the areas described below (...) Greece and the United States shared views on the Eastern Mediterranean, Black Sea, and the Western Balkans, noting their common vision for a peaceful and prosperous region. They reiterated their resolve to support the integration of the countries of the Western Balkans into European and transatlantic institutions, according to the choice of their peoples.»*²²²

2.Η σημασία της βάσης της Σούδας

Η σημασία του Στρατηγικού Διαλόγου τόσο για την επαύξηση των ελληνοαμερικανικών σχέσεων όσο και για την αναβάθμιση της Ελλάδας στην περιοχή μέσω αυτού, ήρθε στη β' φάση αυτού κατά την πρώτη επίσκεψη του Αμερικανού υπουργού Εξωτερικών Πομπέο στην Ελλάδα. Στις 5 και 6 Οκτωβρίου 2019 ο Μαϊκ Πομπέο και ο νέος Έλληνας Υπουργός Εξωτερικών, συνυπέγραψαν την Συμφωνία MDCA (Mutual Defense Cooperation Agreement) η οποία αναβάμιζε τις σχέσεις Ελλάδας-ΗΠΑ στο κομμάτι της σκληρής ισχύος. Σύμφωνα με τον Έλληνα υπουργό Άμυνας Νίκο Παναγιωτόπουλο, «*Η Συμφωνία Αμοιβαίας Αμυντικής Συνεργασίας Ελλάδας και ΗΠΑ, αποσκοπεί στη στρατηγική αναβάθμιση των σχέσεων και της συνεργασίας σε πολιτικό, διπλωματικό, στρατιωτικό και γεωπολιτικό επίπεδο. Ενώ βασικό σημείο της αποτελεί η επιμήκυνση της βάσης της Σούδας*».²²³ Ειδικά για τη βάση της Σούδας, σε προηγούμενο κεφάλαιο αναφέρθηκε πως Ελλάδα και ΗΠΑ είχαν συχνές διαφωνίες για τον χρονικό ορίζοντα της παροχής διευκολύνσεων της Ελλάδας προς τις ΗΠΑ, τόσο στη βάση της Σούδας που συχνά αποκαλείται από Αμερικανούς ως «Best in the Med», όσο και για άλλες βάσεις κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου. Ο αντιαμερικανισμός που προέκυψε μετά την εισβολή του Αττίλα στην Κύπρο και η αποχώρηση της Ελλάδας από το στρατιωτικό σκέλος του ΝΑΤΟ, δεν κατάφεραν να μετριάσουν τον αντιαμερικανισμό ο οποίος κεφαλαιοποιήθηκε πολιτικά από τον Ανδρέα Παπανδρέου. Οι διαπραγματεύσεις για την ανανέωση της συμφωνίας για παροχή διευκολύνσεων προς τις ΗΠΑ στη βάση της Σούδας, δεν είχαν καταλήξει σε

²²² Office of the Spokesperson. (2019, October 7). Media Note, Joint Statement Regarding the Second United States-Greece Strategic Dialogue 2019, posted on: <https://gr.usembassy.gov/u-s-greece-strategic-dialogue-2019/>.

²²³ Capital.gr. (2019, October 6). *Ν. Παναγιωτόπουλος: Η MDCA αναβαθμίζει τις σχέσεις Ελλάδας-ΗΠΑ*, δημοσιευμένο στο: <https://www.capital.gr/epikairota/3386190/n-panagiotopoulos-i-mdca-anabathmizei-tis-sxeseis-elladas-ipa>.

συμφωνία για ένα πολυετές πλάνο διευκολύνσεων προς την Αμερικανική Πολεμική Αεροπορία και το Αμερικανικό Πολεμικό Ναυτικό.

Κατά τη διάρκεια της κυβέρνησης ΣΥΡΙΖΑ στην Ελλάδα, όπως ήδη αναφέρθηκε, πραγματοποιήθηκαν οι σημαντικότερες επαφές για τη βελτίωση των ελληνοαμερικανικών σχέσεων, οι οποίες βέβαια συνέχισαν την θετική τους πορεία και με την παραδοσιακά φιλική προς τη Δύση, κυβέρνηση της ΝΔ. Ο αντιαμερικανισμός ο οποίος θα εξεταστεί σε υποενότητα, υπήρξε μεγάλο αγκάθι για τις σχέσεις Ελλάδας-ΗΠΑ καθώς το ζήτημα των βάσεων αλλά και της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής, έδιναν πρόσφορο έδαφος σε λαϊκιστές πολιτικούς που εντοπίζονταν κυρίως στους χώρους της κεντροαριστεράς και ακόμη ειδικότερα της κοινοβουλευτικής και εξωκοινοβουλευτικής αριστεράς. Φαίνεται πως μια σειρά λόγων που αφορούν τόσο την αναγκαστική στροφή της Ελλάδας στην αναζήτηση βοήθειας προς τις ΗΠΑ για λόγους της απομόνωσης που υπέστην η Ελλάδα εντός της Ε.Ε και της Ε.Ζ με την δημοσιονομική κρίση, όσο και με την δραστηριοποίηση των δύο πρεσβειών (της ελληνικής στην Ουάσινγκτον και της αμερικανικής στην Αθήνα) η καχυποψία που έθρεφε τον αντιαμερικανισμό, μειώθηκε σε μεγάλο βαθμό. Όπως είδαμε στις πρώτες ενότητες, το ζήτημα των βάσεων υπήρξε τεράστιο διμερές ζήτημα για τις δύο χώρες. Οι ΗΠΑ που αναζητούν αξιοπιστία και σταθερότητα προκειμένου να ταυτίσουν ως σύμμαχο μια χώρα στη θεσμική τους μνήμη, είχαν πολλές αμφιβολίες για το κατά πόσο μπορεί να είναι αφοσιωμένη η Ελλάδα στις δεσμεύσεις που απέρρεαν τόσο από το εκάστοτε διμερές πλαίσιο των σχέσεων, όσο και από το ΝΑΤΟ. Τα ανταλλάγματα που ζητούσε η Ελλάδα για την παραχώρηση των βάσεων (ειδικά της Σούδας) σχετίζονταν τόσο με την δυνατότητα ψήφισής τους από το Ελληνικό Κοινοβούλιο χωρίς να κινδυνεύει η συνοχή της εκάστοτε κυβέρνησης, όσο και με το κατά πόσο δεσμεύονταν οι ΗΠΑ να επιδείξουν αποφασιστική υποστήριξη υπέρ της Ελλάδας στα ελληνοτουρκικά θέματα. Με άλλα λόγια, οι ΗΠΑ να κατοχύρωναν την ελληνική ακεραιότητα και ασφάλεια. Αυτό ήταν ζήτημα που οι ΗΠΑ απέφευγαν λόγω των σημαντικών στρατιωτικών βάσεων που διατηρούσαν στην Τουρκία (η βάση του Ιντσιρλίκ κυρίως, αλλά και σε 10 ακόμη περιοχές της Τουρκίας μέχρι το 2020) αλλά και της πάγιας πολιτικής τους στα ελληνοτουρκικά που στηρίζεται στη συμμαχική συνύπαρξη ΗΠΑ-Ελλάδας-Τουρκίας στο ΝΑΤΟ.

Από τα τέλη της πρώτης δεκαετίας του 21ου αιώνα μέχρι και το 2021, η τουρκική ισχύς αυξήθηκε σε όλο το εύρος των συντελεστών και η αντίστοιχη ελληνική, μειώθηκε. Η ασυμμετρία μεταξύ ΗΠΑ και Ελλάδας αυξήθηκε στο θέμα της ασφάλειας

της Ελλάδας καθώς η προτεραιότητα του ελληνικού πολιτικού συστήματος, ήταν να εφαρμόσει τα δημοσιονομικά μέτρα και να αφιερωθεί στην οικονομική ανασυγκρότηση της χώρας. Η τουρκική απειλή όμως ήταν ακόμη πιο έντονη λόγω του ανοίγματος της ψαλίδας ισχύος μεταξύ Αθήνας και Άγκυρας, υπέρ της δεύτερης. Ίσως και αυτοί ήταν οι βασικοί λόγοι για τους οποίους καμία κυβέρνηση από τον Οκτώβριο του 2009 μέχρι και το 2021 δεν άλλαξε προσανατολισμό στην εξωτερική πολιτική της Ελλάδας, η οποία είχε πυλώνα τις σχέσεις της με τις ΗΠΑ.

Το 2017 δια της εφημερίδας «Η Καθημερινή», είχαν παρουσιαστεί άρθρα τα οποία αφορούσαν τη βάση της Σούδας η οποία είναι πολύ σημαντική για τα αμερικανικά συμφέροντα. Είναι σημαντικό να δούμε ποιό ήταν το καθεστώς της Σούδας μέχρι την αποδοχή της ανανέωσης της παροχής στρατιωτικών διευκολύνσεων από την πλευρά της Ελλάδας, για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα. Σε αντίθεση με τις προηγούμενες δεκαετίες, από τα τέλη δηλαδή της δεκαετίας του 1960' μέχρι και τις αρχές του 21ου αιώνα, το ελληνικό πολιτικό σύστημα είχε πλέον ωριμάσει σε σχέση με το θέμα των βάσεων των ΗΠΑ στην Ελλάδα. Σε αυτό, μεγάλο ρόλο έπαιξε η κυβέρνηση ΣΥΡΙΖΑ από το 2015 μέχρι τις αρχές Ιουλίου του 2019 καθώς έκοψε τον ομφάλιο λώρο μεταξύ αντιαμερικανισμού και αριστεράς ή για την ακρίβεια, μεγάλου μέρους της αριστεράς. Από τη στιγμή που η τουρκική απειλή θεωρούνταν πολύ έντονη από την πλευρά της Ελλάδας, το πολιτικό σύστημα όφειλε να ασκήσει πολιτική εξωτερικής εξισορρόπησης της απειλής, καθώς οι πόροι της Ελλάδας δεν ήταν επαρκείς για να αντιμετωπίσουν μια χώρα που έφτασε να είναι η 17η οικονομία παγκοσμίως και να έχει συμμετοχή στο G20. Σε αυτήν την περίπτωση, το καθεστώς των βάσεων δε θα διαπραγματευόταν από ελληνικής πλευράς τόσο αναφορικά με την ύπαρξη του αντιαμερικανισμού στην Ελλάδα (τόσο σε επίπεδο κοινωνίας όσο και σε επίπεδο πολιτικού συστήματος). Η τουρκική απειλή όφειλε να εξισορροπιστεί από την πλευρά των ΗΠΑ και έτσι η Ελλάδα θα ζητούσε ανταλλάγματα τα οποία ίσως και να μην ήταν αποδεκτά από τις ΗΠΑ. Το 2017 όταν και η Ελλάδα ανανέωσε τις διευκολύνσεις που παρείχε στη Σούδα, άρχισαν να τίθενται οι δυσκολίες της πάγιας μονοετούς ανανέωσης στην οποία προχωρούσε το ελληνικό κράτος μέχρι τότε και δυσκόλευε τις ΗΠΑ να επενδύσουν μακροπρόθεσμα στη Σούδα και να έχουν έτσι μια στρατηγική οπτική απέναντι στην Ελλάδα.

²²⁴ Σύμφωνα με τον Αλέξη Παπαχελά, η Ελλάδα ζητούσε ανταλλάγματα τα οποία

²²⁴ Βλ. Treaties and Other International Acts Series 14-625.1, Agreements Between the United States of

αφορούσαν την πρόσβαση της Ελλάδας σε υψηλή αμυντική τεχνολογία των ΗΠΑ, την απόκτηση δύο αντιτορπιλικών Arleigh Burke που μπορούσαν να φέρουν τορπίλες AEGIS ή και αγορά αεροσκαφών 5ης γενιάς F-35 και όλα αυτά, εντός πλαισίου του προγράμματος Foreign Military Aid το οποίο οι ΗΠΑ εφάρμοζαν για χώρες όπως το Ισραήλ και η Αίγυπτος. Μέχρι τότε, το Πεντάγωνο και το Κογκρέσο θεωρούσαν δύσκολη μια τέτοια περίπτωση. Οι ΗΠΑ από την πλευρά τους θα ήθελαν μια δεκαετή συμφωνία ανανέωσης των διευκολύνσεων της βάσης της Σούδας και θεωρούσαν σίγουρο ότι αυτή θα λάβει χώρα λόγω και των θετικών επιπτώσεων για την τοπική οικονομία της παρουσίας Αμερικανών. Από την άλλη πλευρά, η Ελλάδα ζητούσε από τις ΗΠΑ την αμερικανική στήριξη στο θέμα του ελληνικού χρέους και της εξασφάλισης των ελληνικών συμφερόντων έναντι της τουρκικής απειλής.²²⁵

Η περίπτωση της Σούδας, όπως και άλλων βάσεων στην Ελλάδα (πχ Στεφανοβίκειο) επηρεαζόταν και από μια άλλη παράμετρο η οποία αναφέρθηκε στην ενότητα των σχέσεων ΗΠΑ-Τουρκίας και Ελλάδας. Η βάση του Ιντσιρλίκ, ήταν πολύ σημαντική για τις ΗΠΑ όμως η Τουρκία έδειχνε περιορισμένη βούληση να τηρήσει τις νατοϊκές της δεσμεύσεις, ειδικά μετά την απόκτηση και δοκιμή του ρωσικού αντιαεροπορικού συστήματος S-400. Παρόλο που επίσημα οι ΗΠΑ ουδέποτε ανέφεραν ότι θα μετακινήσουν στρατιωτικό εξοπλισμό από το Ιντσιρλίκ σε άλλες χώρες που διάκεινται φιλικά προς τα αμερικανικά συμφέροντα, οι αναλύσεις και τα σενάρια για σταδιακή απόσυρση των ΗΠΑ από το Ιντσιρλίκ, είχαν αρχίσει να συζητούνται στις ΗΠΑ. Η αξία της Σούδας γινόταν ακόμη πιο σημαντική, όχι μόνο για ένα τέτοιο σενάριο (απόσυρσης των ΗΠΑ από το Ιντσιρλίκ) αλλά μόνο και μόνο επειδή οι σχέσεις ΗΠΑ-Τουρκίας είχαν επιδεινωθεί σταδιακά από το 2017 έως και το 2021. Όπως θα δούμε παρακάτω, πολλές διεκδικήσεις-ανταλλάγματα που ζητούσε η Ελλάδα προκειμένου να ικανοποιήσει το αμερικανικό αίτημα για μακροχρόνια επένδυση στη βάση της Σούδας, μάλλον έγιναν δεκτά από τις ΗΠΑ. Στον NDAA (National Defense Authorization Act) που αποτελεί τον προϋπολογισμό του Αμερικανικού Πενταγώνου για το 2021, εγκρινόταν κονδύλι 50 εκ. \$ για τη βάση της Σούδας και για τις εργασίες επέκτασής της, κάτι που είχε συμφωνηθεί τόσο στην MDCA όσο και μετά την δεύτερη επίσκεψη του Αμερικανού υπουργού Εξωτερικών Πομπέο στη Σούδα. Μάλιστα

America and Greece Extending Agreement of July 8, 1990, για τα έτη 2014 και 2015, posted on: <https://www.state.gov/wp-content/uploads/2019/02/14-625.1-Greece-Defense-Extens.pdf>.

²²⁵ Αλέξης Παπαχελάς. (2017, Μαΐος 10). *Ο γρίφος της Σούδας*, "Η Καθημερινή", δημοσιευμένο στο: <https://www.kathimerini.gr/opinion/908904/o-grifos-tis-soydas/>.

αποφασίσθηκε ο ελλημενισμός του πλοίου-γίγαντα του δου Στόλου των ΗΠΑ, του USS Woody Williams. Τον Ιούνιο του 2020 ο Αμερικανός πρέσβης σε επίσκεψή του στη βάση της Σούδας, έδειξε το πολυδιάστατο ενδιαφέρον των ΗΠΑ για τη βάση της Σούδας, λέγοντας μεταξύ άλλων: «Ο Υπουργός Άμυνας της Ελλάδας Νίκος Παναγιωτόπουλος έχει αποκαλέσει τη Σούδα ως το πετράδι στο στέμμα των ελληνοαμερικανικών σχέσεων στον τομέα της άμυνας και από όσα βλέπουμε, έχει δίκιο. Για τις ΗΠΑ η βάση της Σούδας παίζει δύο πολύ σημαντικούς ρόλους. Πρώτον, η Σούδα αποτελεί την πιο σημαντική πλατφόρμα προβολής αμερικανικής ισχύος στη στρατηγικής δυναμικής περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου. Από τη Συρία στη Λιβύη και από εκεί στο σημείο ασφυξίας της Μαύρης Θάλασσας, η Σούδα αποτελεί μιας ιδιαίτερης σημασίας πλεονέκτημα για τις ΗΠΑ, την πολεμική μας αεροπορία, το ναυτικό μας και για άλλους πόρους μας που απευθύνονται στην υποστήριξη των συμμαχικών μας υποχρεώσεων να φέρουμε ειρήνη και σταθερότητα». Για τον Αμερικανό πρέσβη, η δεύτερη πτυχή που αποδεικνύει τη σημασία της βάσης της Σούδας είναι ότι Έλληνες και Αμερικανοί στρατιώτες συνεργάζονται καθημερινά στη βάση της Σούδας, με ό,τι αυτό συνεπάγεται για τη βελτίωση της συνοχής μιας συμμαχίας.²²⁶ Η επίσημη θέση των ΗΠΑ όπως αυτή εκφράζεται από τον Αμερικανό πρέσβη, δείχνει για ακόμη μια φορά πως οι ελληνοαμερικανικές σχέσεις είναι σημαντικές για τις ΗΠΑ σε επίπεδο άμυνας και ασφάλειας, επειδή είναι αναγκαία η υπεράσπιση των αμερικανικών συμφερόντων στην ευρύτερη περιοχή, μια περιοχή που συναποτελείται από την Ανατολική Μεσόγειο, τη Μέση Ανατολή, τα Βαλκάνια και τη Μαύρη Θάλασσα.

Αξιωματούχος ο οποίος δεν θέλησε να αποκαλύψει το όνομά του, για τους σκοπούς της παρούσας διατριβής, δήλωσε πως το θέμα της Σούδας τέθηκε στο ταξίδι του πρωθυπουργού Αλέξη Τσίπρα κατά την επίσκεψή του στον Λευκό Οίκο. Οι Αμερικανοί θα συνυπολόγιζαν τα περιφερειακά συμφέροντα της Ελλάδας αλλά και την επιθυμία για αμερικανική στήριξη της ελληνικής οικονομικής ανάπτυξης με βάση το αν η Ελλάδα θα ξεκλείδωνε το θέμα της Σούδας, με τη συμφωνία για μια πολυετή παραχώρηση διευκολύνσεων προς τις ΗΠΑ στη στρατηγικής σημασίας βάση. Ο Στρατηγικός Διάλογος που υπεγράφη ένα χρόνο μετά, είχε ουσιαστικά κλειδώσει τη χρήση της Σούδας από τις ΗΠΑ και έτσι κατέστη δυνατή η υπογραφή της MDCA στις 6 Οκτωβρίου 2019.

²²⁶ US Embassy & Consulate in Greece. (2020, June 12). *Ambassador Pyatt's Statement to Press at Souda Bay NMIOC*, δημοσιευμένο στο: <https://gr.usembassy.gov/ambassador-pyatts-statement-to-press-at-souda-bay-nmioc/>.

3. Η MDCA και η συνοδευτική επιστολή Blinken: Η νέα εποχή των σχέσεων Ελλάδας-ΗΠΑ

Ο Πομπέο και ο Αμερικανός πρέσβης στην Ελλάδα Τζέφρι Παϊάτ, είχαν χαρακτηρίσει την Mutual Defense Cooperation Agreement ως «στρατηγική βάση» της συνολικής αμυντικής συνεργασίας Ελλάδας και ΗΠΑ. Στις 30/1/2020 υπερψηφίστηκε από την Βουλή των Ελλήνων με 175 ψήφους υπέρ.²²⁷ Η σημασία που έδιναν οι ΗΠΑ σε αυτήν την επικαιροποιημένη συμφωνία αμυντικής συνεργασίας, φάνηκε και από το γεγονός ότι ο Πομπέο, αναφέρθηκε στην επικύρωσή της από το ελληνικό κοινοβούλιο, χαιρετίζοντάς την στο twitter.

Σύμφωνα με τον Άγγελο Αθανασόπουλο, οι εργασίες πριν την υπογραφή της MDCA από τους Πομπέο και Δένδια, ήταν εντατικές και πυρετώδεις στα δύο επιτελεία και δεν ήταν τόσο εύκολη η διαδικασία, καθώς η κάθε πλευρά προσπαθούσε να εξασφαλίσει εκείνα τα οφέλη τα οποία θεωρούσε ζωτικά γι' αυτήν. Από την ελληνική πλευρά, το ζήτημα αφορούσε κυρίως την Τουρκία και τις δεσμεύσεις που θα αναλάμβαναν οι ΗΠΑ αναφορικά με την αποτροπή την ολοένα και πιο επιθετική τουρκική πολιτική. Σύμφωνα με το ίδιο δημοσίευμα, χρειάστηκαν 5 γύροι διαπραγματεύσεων για να ετοιμαστεί ένα κοινά αποδεκτό κείμενο. Στις διαπραγματεύσεις πήραν μέρος κλιμάκια από το Στέιτ Ντιπάρτμεντ, την Αμερικανική πρεσβεία στην Αθήνα, αλλά και η Διοίκηση των Αμερικανικών Δυνάμεων στην Ευρώπη (EUCOM). Το ρεπορτάζ αναφέρει πως από τον Μάιο του έτους 2019, ξεκίνησαν οι συνομιλίες μεταξύ Ελλάδας και ΗΠΑ προκειμένου να αλλάξουν τεχνικές και νομικές λεπτομέρειες που αφορούσαν κυρίως το Παράρτημα (Annex) της

²²⁷ Καθημερινή. (2020, Ιανουάριος 30). Πομπέο-Παϊάτ: "Στρατηγική βάση" της αμυντικής σχέσης Ελλάδας-ΗΠΑ η συμφωνία αμυντικής συνεργασίας, δημοσιευμένο στο: <https://www.kathimerini.gr/politics/1062674/pompeo-paiat-stratigiki-vasi-tis-amyntikis-schesis-elladas-ipa-i-symfonia-amyntikis-synergasias/>.

Συμφωνίας που θα επικαιροποιούνταν. Το ζήτημα της λειτουργίας των αμερικανικών βάσεων στην Ελλάδα αλλά και η χρονική διάρκεια που θα δινόταν από την Ελλάδα για την παροχή στρατιωτικών διευκολύνσεων στο έδαφός της στις ΗΠΑ, αποτελούσαν τα μεγάλα ζητήματα της συμφωνίας. Οι Αμερικανοί πρότειναν ως ελάχιστη χρονική διάρκεια επέκτασης της συμφωνίας για τη λειτουργία των αμερικανικών βάσεων στην Ελλάδα, τα 5 έτη με εναλλακτικές τα 5 έτη και τα δέκα έτη με ανανέωση αυτόματα, ουσιαστικά επ' αόριστον. Το άλλο σπουδαίο ζήτημα για τις ΗΠΑ, αφορά τη λειτουργία των βάσεων και την ευελιξία που ήθελαν να έχουν οι Αμερικανοί σε μια πολύ κρίσιμη περιοχή για τα αμερικανικά συμφέροντα.²²⁸ Το θέμα της ευελιξίας και της μέγιστης δυνατής αξιοποίησης των διευκολύνσεων των αμερικανικών βάσεων, υπήρξε διαχρονικό αίτημα των ΗΠΑ. Τηρουμένων των αναλογιών, μια σύγκριση των δεκαετιών 1960-1980 για το θέμα των αμερικανικών βάσεων στην Ελλάδα με την δεκαετία 2010-2020, θα μας δείξει πως οι Αμερικανοί είχαν χάσει τον μεγάλο τους πονοκέφαλο που ήταν ο αντιαμερικανισμός στην Ελλάδα και η πολιτική του κεφαλαιοποίηση από συγκεκριμένα πολιτικά κόμματα. Για τις ΗΠΑ η καλύτερη περίοδος για πάρουν το μέγιστο δυνατό στο θέμα των στρατιωτικών βάσεων, οι οποίες θα εξασφάλιζαν τα γεωστρατηγικά συμφέροντα των ΗΠΑ σε Βαλκάνια, Μαύρη Θάλασσα, Ανατολική Μεσόγειο και Μέση Ανατολή. Η επιδείνωση των σχέσεων μεταξύ ΗΠΑ-Τουρκίας, σαφώς και οδήγησε την αμερικανική πολιτική στο να διασφαλίσει τα συμφέροντά της στην περιοχή. Από την άλλη, η ανάγκη των ΗΠΑ δεν μπορούσε να εξαργυρωθεί από την πλευρά της Ελλάδας καθώς και η Ελλάδα προσέβλεπε σε μεγαλύτερη στήριξη για να πετύχει μια αποτελεσματική εξωτερική εξισορρόπηση απέναντι σε μια ολοένα και πιο απειλητική Τουρκία. Συν τοις άλλοις, η Ελλάδα μετρούσε λίγους μήνες μετά την επάνοδό της σε μια οικονομική ανάκαμψη και χρειαζόταν την πολυσχιδή στήριξη των ΗΠΑ. Αναφορικά με την εξάλειψη του αντιαμερικανισμού, για τις ΗΠΑ ήταν μια πολύ μεγάλη ευκαιρία το γεγονός ότι ο ΣΥΡΙΖΑ, ως αριστερό και κεντροαριστερό κόμμα, έδειξε μεγάλη σπουδή στη βελτίωση των ελληνοαμερικανικών σχέσεων, κάτι που έφερνε ανακούφιση στις ΗΠΑ. Σε ομιλία που έδωσε ο Geoffrey Pyatt στο ξενοδοχείο Μεγάλη Βρετανία, για λογαριασμό του American Hellenic Institute, στις 5 Δεκεμβρίου 2019, μεταξύ άλλων ανέφερε πως

²²⁸ Άγγελος Αθανασόπουλος. (2019, Οκτώβριος 3). *Αμυντική συμφωνία Ελλάδας-ΗΠΑ: Τι ζητούν οι Αμερικανοί, ποιές εγγυήσεις απαιτεί η Αθήνα*, "Το Βήμα", δημοσιευμένο στο: <https://www.tovima.gr/2019/10/03/politics/amyntiki-symfonia-elladas-ipa-ti-zitoun-oi-amerikanoi-pois-eggyiseis-apaitai-i-athina/>.

"πλέον δεν βλέπεις στην Ελλάδα κόσμο να κάνει πορείες εναντίον του NATO".²²⁹ Οι βάσεις οι οποίες συμπεριλαμβάνονταν στο κείμενο της MDCA και αποτελούσαν σημαντικά κομμάτια στον αμυντικό σχεδιασμό και της Ελλάδας και των ΗΠΑ, ήταν η αεροναυτική βάση της Σούδας, η βάση της Λάρισας, του Στεφανοβίκειου, του λιμένος της Αλεξανδρούπολης αλλά και της προβλήτας του Μαραθιού στην Κρήτη το οποίο μπορεί να ελλιμενίσει αμερικανικά αεροπλανοφόρα λόγω του Κρηπιδώματος K-14. Το καθεστώς του Μαραθιού, ήταν νατοϊκό και οι ΗΠΑ επιθυμούσαν να γίνει μια συμφωνία διμερής και αυτό δεν ήταν τόσο εύκολο από νομικοτεχνικής άποψης. Οι ΗΠΑ ζητούσαν ευελιξία και χαλαρές περιγραφές στο κείμενο της συμφωνίας, προκειμένου να μην έχουν ορισμένες διευκολύνσεις και έτσι να μπορούν να πλαισιωθούν νομικά οι λειτουργίες των αμερικανικών βάσεων στην Ελλάδα, ως «ανεμπόδιστη πρόσβαση» ή και ως «αποκλειστική χρήση». Από την πλευρά της, η Ελλάδα ζητούσε από την πλευρά των ΗΠΑ, πολιτικές εγγυήσεις που αφορούν την τουρκική απειλή σαν αυτή που αναφέρθηκε στις πρώτες ενότητες, που δόθηκε μέσα από επιστολή του Κίσινγκερ στον Μπίτσιο το 1976 και αποτελούσε τη μεγαλύτερη δέσμευση των ΗΠΑ για την ασφάλεια της Ελλάδας. Η αμερικανική πλευρά ωστόσο, μέχρι και την υπογραφή της MDCA έδειχνε να διστάζει να προχωρήσει σε μια τέτοια κοινή δήλωση.²³⁰ Λίγο πριν τις αμερικανικές εκλογές με την επιστολή του Αμερικανού υπουργού Εξωτερικών Πομπέο στον Έλληνα υπουργό Εξωτερικών Δένδια, μετά την επίσκεψή του στη Θεσσαλονίκη και στη Σούδα, φάνηκε ότι υπάρχει μια δέσμευση των ΗΠΑ για την ασφάλεια της Ελλάδας.

Εδώ θα χρειαστεί ξανά μια πολύ σημαντική αποσαφήνιση που αφορά τις ελληνοαμερικανικές σχέσεις. Η MDCA που αποτελεί προϊόν συνεργασίας σε σκληρή ισχύ, αποδεικνύει πως η Τουρκία σαφώς και είναι παράγοντας σημαντικός των ελληνοαμερικανικών σχέσεων, όμως δεν είναι πρωτεύοντας και για τα δύο μέρη. Για την Ελλάδα είναι. Για τις ΗΠΑ, όχι. Οι ΗΠΑ ακόμη και στην περίοδο που οι σχέσεις μεταξύ ΗΠΑ-Τουρκίας είχαν αγγίξει ένα πρωτόγνωρο ιστορικό χαμηλό, δεν ήθελαν να πάρουν ξεκάθαρη θέση υπέρ της Ελλάδας. Η Ελλάδα σαφώς και τύγγανε της ευμενούς ουδετερότητας των ΗΠΑ στα ελληνοτουρκικά, (κάτι που αντικειμενικά, αποτέλεσε σπουδαία κατάκτηση για την ελληνική εξωτερική πολιτική και φάνηκε και κατά τη

²²⁹ AHI. (2019, December 13). *Ambassador Pyatt at AHI Event: Turkey-Libya MoU Raises Tensions, Is "Unhelpful and Provocative"*, <https://www.aheworld.org/press-releases-1/2019/12/13/amb-pyatt-at-ahi-event-turkey-libya-mou-raises-tensions-is-unhelpful-and-provocative>.

²³⁰ Άγγελος Αθανασόπουλος, "Το Βήμα", *ibid*.

διάρκεια της ελληνοτουρκικής κρίσης του θέρους 2020) όμως λόγω της θέσης Ελλάδα, Τουρκίας και ΗΠΑ στο ΝΑΤΟ αλλά και λόγω του σημαντικού διπλωματικού και στρατιωτικού κεφαλαίου που είχε δαπανηθεί για δεκαετίες από τις ΗΠΑ στην Τουρκία, οι ΗΠΑ στόχευαν κυρίως στο πώς θα επανέλθει η Τουρκία στον πάλαι ποτέ ρόλο της (προκεχωρημένο φυλάκιο των αμερικανικών συμφερόντων) και όχι στο να αποκλειστεί ή στο να θεωρηθεί "αντίπαλος". Η κρατούσα άποψη στις ΗΠΑ μέχρι και το τέλος του 2020 όπου όπως είδαμε ψηφίστηκαν κυρώσεις από το αμερικανικό Κογκρέσο, ήταν πως αν η Τουρκία τιμωρηθεί σκληρά, τότε θα στραφεί ακόμη πιο πολύ προς την Ασία και θα αποκτήσει ειδικότερες σχέσεις με τη Ρωσία και την Κίνα. Για τις ΗΠΑ, το θέμα των βάσεων στην Ελλάδα είναι πολύ σημαντικό καθώς η Ελλάδα είναι χώρα-κλειδί για την προβολή ισχύος και παρουσίας των ΗΠΑ σε μια ευρύτερη περιοχή. Θα μπορούσαμε να πούμε πως η Ελλάδα μέσα από αυτήν την αμερικανική ανάγκη, προσπαθεί να πάρει όσα περισσότερα ανταλλάγματα γίνεται από τις ΗΠΑ για την εξισορρόπηση της τουρκικής απειλής και για τη συνολική γεωπολιτική αναβάθμιση της Ελλάδας στα Βαλκάνια και στη Μεσόγειο.

Σε όλο αυτό το διάστημα που λάμβαναν χώρα οι διαπραγματεύσεις για να ολοκληρωθούν στο κείμενο της MDCA, (από τον Μαΐο 2019 μέχρι και τις τελευταίες μέρες πριν την υπογραφή της συμφωνίας αμυντικής συνεργασίας) Αμερικανοί αξιωματούχοι του Πενταγώνου εξέταζαν την περίπτωση του στρατιωτικού αεροδρομίου της Ανδραβίδας, καθώς στη Σούδα ήταν δύσκολο να εξυπηρετηθούν περισσότερα μεγάλα αεροσκάφη. Η Ανδραβίδα ήταν μια εναλλακτική σε σχέση με το Ιντσιρλίκ της Τουρκίας και τη Σιγκονέλα της Ιταλίας. Τα ζητήματα ωστόσο που καλούνταν να επιλύσει η νέα συμφωνία MDCA η οποία έλκει τη νομική της βάση στην αντίστοιχη του 1990, ήταν η συμπερίληψη του Μαραθίου και της Αλεξανδρούπολης. Το λιμάνι της Αλεξανδρούπολης ήταν σε διαδικασία ιδιωτικοποίησης από το ελληνικό ΤΑΙΠΕΔ και χρειαζόνταν νομικές ρυθμίσεις για να μπορούν να ελλιμενιστούν αμερικανικά σκάφη καθώς αποτελούσε πολιτική εγκατάσταση. Το Μαραθί, έχει αρκετές δυσκολίες λόγω του ότι αποτελεί (μαζί με το σημαντικό Κρητίδωμα Κ-14) νατοϊκή υποδομή την οποία βέβαια, χρηματοδοτούν κατά κύριο λόγο οι ΗΠΑ.²³¹

Ο Έλληνας υπουργός Εξωτερικών Νίκος Δένδιας, μόλις υπεγράφη η MDCA προχώρησε σε κοινές δηλώσεις με τον Αμερικανό ομόλογό του. Ο Νίκος Δένδιας μίλησε για αναβάθμιση της στρατηγικής συνεργασίας με τις ΗΠΑ και για

²³¹ Άγγελος Αθανασόπουλος, "Το Βήμα", *ibid.*

επαναπροσδιορισμό αυτών των σχέσεων, μέρος της οποίας είναι η MDCA. Αναφέρθηκε στην πολύ μεγάλη σημασία που έχει για τη σταθερότητα στην περιοχή μια τέτοια συμφωνία. Ο Αμερικανός ομόλογός του, αφού έκανε μια αναφορά στις κοινές αξίες που συνιστούν διαχρονική γέφυρα μεταξύ ΗΠΑ και Ελλάδας, (συγκεκριμένα μίλησε για τους Μάντισον και Τζέφερσον και για τη σοφία που άντλησαν από την αρχαία Ελλάδα αλλά και για την προσφορά των Αμερικανών στην Ελληνική Επανάσταση του 1821) αναφέρθηκε στο γεγονός ότι Ελλάδα και ΗΠΑ προχωρούν μαζί από το τέλος του Β'Π.Π και ότι οι σχέσεις μεταξύ ΗΠΑ-Ελλάδας δεν ήταν στην κυριολεξία, ποτέ πιο ισχυρές και ο Στρατηγικός Διάλογος που ξεκίνησε το 2018, αποδεικνύει αυτό το γεγονός. Ο Στρατηγικός Διάλογος για τον Πομπέο, σημαίνει πως ΗΠΑ και Ελλάδα δεσμεύονται πάνω στη δημοκρατία και ότι η Ελλάδα θα βοηθηθεί να γίνει εταίρος της στρατηγικής σταθερότητας της Ευρώπης μέσα από την Ανατολική Μεσόγειο. Οι αμυντικοί δεσμοί των δύο χωρών ενισχύθηκαν σύμφωνα με τον Αμερικανό Υπουργό Εξωτερικών και η MDCA επιτρέπει επενδύσεις σε στρατιωτικές υποδομές και αυτό είναι κάτι που θα επωφελούσε και τις δύο χώρες.²³² Από τις δηλώσεις του Αμερικανού Υπουργού Εξωτερικών, φαίνεται πως οι ΗΠΑ είχαν αρχικά ικανοποιηθεί από την MDCA και όσα προέβλεπε αυτή και το παράρτημά της (Annex) για τη λειτουργία των αμερικανικών βάσεων στην Ελλάδα, σε πρώτη φάση. Στις κοινές δηλώσεις, ο Έλληνας Υπουργός Εξωτερικών έκανε αναφορά στην Τουρκία και στην παραβατικότητά της, ο Αμερικανός ομόλογός του σε ερώτηση που του έγινε από τον Μιχάλη Ιγνατίου σχετικά με το θέμα της απόκτησης των S-400 από την Τουρκία και τις πιθανές κυρώσεις, ο Πομπέο απάντησε πως η Αμερική έχει προειδοποιήσει την Τουρκία για τον ρωσικό εξοπλισμό αλλά δεν έκανε κάποια άλλη αναφορά στο θέμα της Τουρκίας, ακολουθώντας την πάγια πολιτική των ΗΠΑ στα ελληνοτουρκικά η οποία στηρίζεται στην τήρηση ίσων αποστάσεων. Ο Στρατηγικός Διάλογος ξεκίνησε ως ένα εξελικτικό πλαίσιο των ελληνοαμερικανικών σχέσεων, επομένως ό,τι δεν είχε καταλήξει σε συμφωνία μετά από την προετοιμασία των επιτελείων, παρέμενε σαν εκκρεμότητα για τον επόμενο γύρο του Στρατηγικού Διαλόγου. Είναι σημαντικό να αναφέρουμε ότι σε επίπεδο αξιωματικών των αμερικανικών και ελληνικών ενόπλων δυνάμεων, είχαν λάβει χώρα πολλές συναντήσεις σε Ελλάδα και ΗΠΑ, ειδικά από το 2015 και μετά,

²³² U.S. Embassy & Consulate in Greece. (2019, October 5). *Secretary Michael R. Pompeo and Greek Foreign Minister Nikolaos Dendias*, At a Press Availability, posted on: <https://gr.usembassy.gov/secretary-michael-r-pompeo-and-greek-foreign-minister-nikolaos-dendias/?fbclid=IwAR0y-RN6uuaYL9YOcJI28vXchl51yAukentAhVhusiyPVsLqygawv67tvPM>.

τόσο με την κυβέρνηση ΣΥΡΙΖΑ όσο και με την κυβέρνηση της ΝΔ. Για τις ΗΠΑ είναι πολύ σημαντικό το ότι τα εγκαίνια του Στρατηγικού Διαλόγου, έγιναν από μια κυβέρνηση της αριστεράς κάτι που σήμαινε ότι η Ελλάδα έχει πλέον διακομματικά αγκαλιάσει τα αμερικανικά συμφέροντα και ότι ο αντιαμερικανισμός έχει περιθωριοποιηθεί μικρά κόμματα ή σε ακραίες εξωκοινοβουλευτικές ομάδες. Είναι δυνατό να ειπωθεί ότι και για την Ελλάδα ήταν μια μάλλον θετική εξέλιξη καθώς το ελληνικό πολιτικό σύστημα έδειχνε ότι προσπαθεί να χτίσει μια θεσμική μνήμη η οποία θα πλαισιώνει την ελληνική εξωτερική πολιτική, βαδίζοντας σε μια πορεία εξορθολογισμού της με την υιοθέτηση του ρεαλισμού και τη μείωση των συναισθηματισμών οι οποίοι είχαν βλάψει τόσο τις ελληνοαμερικανικές σχέσεις όσο και γενικότερα, την ίδια την ελληνική εξωτερική πολιτική. Η νέα (αναβαθμισμένη) αμυντική συμφωνία μεταξύ Ελλάδας και ΗΠΑ έγινε στην Ουάσινγκτον στις 14 Οκτωβρίου 2021. Η MDCA (Mutual Defense Cooperation Agreement) Η Συμφωνία ΗΠΑ-Ελλάδας συνοδεύτηκε από τροποποιητικό πρωτόκολλο και η βάση της είναι αυτή που είχε υπογραφεί μεταξύ των δύο χωρών το 1991. Ο τρίτος γύρος του Στρατηγικού Διαλόγου που ξεκίνησε τον Δεκέμβριο του 2018, είχε ως κύριο ζήτημα την υπογραφή τροποποίησης-αναβάθμισης της αμυντικής συνεργασίας των ΗΠΑ η οποία μπορεί να χαρακτηριστεί ιστορική καθώς μετά την πρώτη της υπογραφή (που είχε οκταετή διάρκεια) ήταν η μόνο που προέβλεπε αξιοποίηση των βάσεων από τις ΗΠΑ με διάρκεια πενταετή. Ο όρος ήταν ότι μετά το πέρας της πενταετίας, τότε θα ανανεωνόταν επ αόριστον. Έως τη συμφωνία της 14ης Οκτωβρίου, οι τροποποιήσεις ήταν μονοετούς διάρκειας κάτι που σήμαινε πρακτικά την μικρή δέσμευση των ΗΠΑ στην Ελλάδα καθώς το Κογκρέσο δε θα μπορούσε να δώσει το πράσινο φως για την εκταμίευση των απαραίτητων κονδυλίων για επενδύσεις που αφορούν την αμερικανική ασφάλεια εκτός αμερικανικού εδάφους. Η πολυετής συμφωνία έφερνε την Αμερική στο να αυξήσει το αποτύπωμά της στην Ελλάδα σε μια περίοδο που η Ανατολική Μεσόγειος βρισκόταν πάλι σε τροχιά αποσταθεροποίησης λόγω των τουρκικών προκλητικών ενεργειών κατά τους μήνες Σεπτέμβριο και Οκτώβριο. Στην παρούσα ενότητα θα αναλυθούν οι διαστάσεις της υπογραφής της MDCA και οι νέες προοπτικές των ελληνοαμερικανικών σχέσεων

Το Δεύτερο Τροποποιητικό Πρωτόκολλο της Αμοιβαίας Αμυντικής Συνεργασίας (MDCA) έχει σαν κύρια χαρακτηριστικά της την πενταετή ανανέωση των διευκολύνσεων των βάσεων που θα χρησιμοποιούν οι ΗΠΑ, κάτι που συνεπάγεται την αποδέσμευση κονδυλίων από το Κογκρέσο για επενδύσεις των ΗΠΑ σε αυτές τις

βάσεις. Η νομική βάση της συμφωνίας είναι η αντίστοιχη συμφωνία του 1990-1991 και είναι ακόμη πιο αναβαθμισμένη σε σχέση με αυτήν του 2019. Οι τέσσερις βάσεις που θα αναβαθμιστούν είναι αυτή της Σούδας, του Στεφανοβίκειου, της Λάρισας και της Αλεξανδρούπολης. Η τελευταία τείνει να γίνει εφάμιλλης αξίας με τη Σούδα και ενοχλεί ιδιαίτερα την Τουρκία. Η συμφωνία ήταν ανοικτή για την αξιοποίηση κάποιας νησιωτικής βάσης από τις ΗΠΑ.

Η τεχνογνωσία αλλά και η χρήση των βάσεων αυτών και από τις ελληνικές ένοπλες δυνάμεις, αποτελούν κέρδη για την Ελλάδα καθώς και η ανανέωση του FMS (Foreign Military Surplus) που θα επιτρέψει στην Ελλάδα να έχει πρόσβαση σε πλεονάζον στρατιωτικό υλικό των ΗΠΑ. Ωστόσο, το μεγάλο πλεονέκτημα για την Ελλάδα είναι η συνοδευτική επιστολή του Μπλίνκεν. Η Ελλάδα αναφέρεται ως «ηγέτιδα» περιφερειακή δύναμη στην Ανατολική Μεσόγειο και στα Βαλκάνια, λέξη που είναι πολύ σημαντική για την αμερικανική εξωτερική πολιτική καθώς σημαίνει πως ο Στρατηγικός Διάλογος μεταξύ ΗΠΑ-Ελλάδας θα οδηγήσει σε περαιτέρω επαύξηση των δεσμών μεταξύ των δύο χωρών. Η Σκύρος δεν εντάχθηκε στις νησιωτικές περιοχές που οι ΗΠΑ θα έχουν παρουσία, όμως υπάρχει αναφορά σε «αναγνώριση ζωτικού ρόλου των ελληνικών βάσεων ηπειρωτικές και νησιωτικές περιοχές» (αναγνωρίζοντας έτσι την ελληνική κυριαρχία πάνω σε νησιά) αλλά και στην «προστασία της κυριαρχίας και της εδαφικής ακεραιότητας των δύο χωρών κατά απειλών ή ένοπλων επιθέσεων». Στην επιστολή, υπάρχει μια ειδοποιός διαφορά (σε σχέση με τις επιστολές Κίσινγκερ 1976, Σωτήρχου 1990 και Πομπέο 2019) που συνδέεται με τις παραπάνω αναφορές και είναι προς όφελος της Ελλάδας καθώς οι ΗΠΑ «σέβονται την κυριαρχία, την εδαφική ακεραιότητα και τα κυριαρχικά δικαιώματα και τη δικαιοδοσία με βάση το Διεθνές Δίκαιο της Θάλασσας». Αυτή η ρητή αναφορά θα φέρει πονοκέφαλο στην Τουρκία η οποία έχει υιοθετήσει την παράνομη απόφαση της Τουρκικής Εθνοσυνέλευσης του 1995 για *casus belli* σε περίπτωση που η Ελλάδα επεκτείνει τα χωρικά της ύδατα στα 12ν.μ.²³³

Ο σεβασμός των ΗΠΑ στο Διεθνές Δίκαιο της Θάλασσας δίνει ένα πολιτικό επιχείρημα στην Ελλάδα (καθώς η υπερδύναμη πλέον δίνει σημασία στο Δίκαιο της Θάλασσας λόγω και των κινεζικών δραστηριοτήτων στη Νότια Σινική Θάλασσα) να

²³³ Νεφέλη Λυγερού. (2021, Οκτώβριος 15). *Αμυντική Συμφωνία με ΗΠΑ: Ψήφος Εμπιστοσύνης προς την Ελλάδα και «ομπρέλα προστασίας» για την εδαφική της ακεραιότητα*, «Πρώτο Θέμα», δημοσιευμένο στο: <https://www.protothema.gr/politics/article/1171406/amudiki-sumfonia-me-ipa-psifos-ebistosunis-pros-tin-ellada-kai-obrela-prostasias-gia-tin-edafiki-tis-akeraiotita/>.

προτάσσει τη διεθνή νομιμότητα έναντι της τουρκικής ασυδοσίας στην περιοχή, με ό,τι αυτό συνεπάγεται για τις παρανοϊκές θέσεις της Τουρκίας για τα ελληνικά νησιά, το τουρκολιβυκό σύμφωνο και τους χάρτες της «Γαλάζιας Πατρίδας». Στη συνοδευτική επιστολή η Ελλάδα αναφέρεται ως «πυλώνας σταθερότητας» και οι ΗΠΑ παραμένουν «δεσμευμένες στην υποστήριξη της ευημερίας και της ασφάλειας της Ελλάδας». Η ελληνική εξωτερική πολιτική κατάφερε με συνέπεια από το 2010 να οικοδομήσει ισχυρούς δεσμούς με τις ΗΠΑ καθώς όλες οι κυβερνήσεις επέμειναν σταθερά προς την ατλαντικό τους προσανατολισμό. Ο Στρατηγικός Διάλογος μεταξύ των δύο χωρών πρόκειται να ενισχυθεί αν συνυπολογίσουμε ότι οι ΗΠΑ πολιτεύονται πλέον σταδιακά με βάση την υπερπόντια εξισορρόπηση (offshore balancing) και τον επιλεκτικό παρεμβατισμό (selective engagement). Αυτό σημαίνει πως η Ελλάδα αποτελεί ένα σημαντικό κράτος-μοχλό για τα αμερικανικά συμφέροντα.

Η συνοδευτική επιστολή Μπλίνκεν δικαιολογημένα θεωρείται το πιο σημαντικό έγγραφο των ΗΠΑ αναφορικά με την αμυντική τους δέσμευση στην Ελλάδα, ξεπερνώντας σε αξία (για τα ελληνικά συμφέροντα) κατά πολύ την αντίστοιχη επιστολή Κίσιντζερ το 1976 όπου δέσμευε τις ΗΠΑ στο να υπερασπιστούν την εδαφική ακεραιότητα της Ελλάδας ή τις αντίστοιχες επιστολές Σωτήρχου το 1990-1991 και Πομπέο 2019. Η επιστολή Μπλίνκεν, μπορεί να χαρακτηριστεί ως η πλέον σημαντική κορωνίδα των ελληνοαμερικανικών σχέσεων σε διπλωματικό επίπεδο. Αναφέρει την Ελλάδα ως «steadfast ally» και «regional leader». Στον προϋπολογισμό του 2020 των ΗΠΑ και στο East Med Security and Energy Cooperation Act η Ελλάδα χαρακτηριζόταν ως «key state». Η αναβάμιση μέσα σε 2 περίπου χρόνια, ήταν σημαντική. Το πλέον σημαντικό είναι πως στη δισέλιδη επιστολή Μπλίνκεν υπάρχουν ρητές αναφορές για από κοινού αντιμετώπιση απειλών χρήσης βίας αλλά και η αναγνώριση του Διεθνούς Δικαίου της Θάλασσας ως γνώμονα επίλυσης διαφορών. Η εδαφική ακεραιότητα, η κυριαρχία, τα κυριαρχικά δικαιώματα και η απορρέουσα από το Διεθνές Δίκαιο της Θάλασσας δικαιοδοσία, αναγράφονται στην τελευταία παράγραφο της επιστολής. Το Στεϊτ Ντιπάρτμεντ, ανέφερε πως σε περιφερειακό επίπεδο οι ΗΠΑ και η Ελλάδα συζητούν για τις εξελίξεις στην Ανατολική Μεσόγειο, στα Δυτικά Βαλκάνια, στην Ευρώπη αλλά και όσον αφορά τις διατλαντικές σχέσεις, όπως και για θέματα που αφορούν τη Ρωσία και την Κίνα. Αναφέρεται εντός της ανακοίνωσης και η συνέχιση της δέσμευσης, με καλή πίστη στη Συμφωνία των Πρεσπών αλλά και στην ανάγκη για επενδύσεις σε υποδομές στα Δυτικά Βαλκάνια. Ξεχωριστή μνεία γίνεται για την συνεργασία 3+1 μεταξύ Ελλάδας, Ισραήλ, Κύπρου και ΗΠΑ που από το 2019 ακολούθησαν

την τριμερή σε επίπεδο υπουργού Εξωτερικών. Τα κοινά συμφέροντα που έχουν οι τέσσερις χώρες αφορούν την οικονομική ανάπτυξη, την ενεργειακή ασφάλεια και την καταπολέμηση της τρομοκρατίας. Αναφορικά με την ενέργεια που αποτελεί ξεχωριστό πυλώνα του Στρατηγικού Διαλόγου, το Στέϊτ Ντιπάρτμεντ αναφέρει πως ο πλωτός σταθμός υδροποίησης αερίου στην Αλεξανδρούπολη, ο TAP και ο IGB που θα ξεκινούσε να είναι λειτουργικός εντός του 2022 καθώς και το project για σύνδεση Ελλάδας-Βόρειας Μακεδονίας. Η συνεργασία στον πυλώνα της ενέργειας φαίνεται και από την στήριξη των ΗΠΑ προς την ελληνική στροφή στην Πράσινη Ενέργεια και στην απολιγνητοποίηση που επέλεξε η Ελλάδα με στόχο να ολοκληρωθεί το 2025 αλλά και σε άλλες μορφές ενέργειας που αφορούν το υδρογόνο. Για τις ΗΠΑ η Ελλάδα χαρακτηρίζεται ως energy hub (ενεργειακός κόμβος). Μάλιστα, γίνεται ιδιαίτερη αναφορά ότι η Ελλάδα μπορεί να παίξει σημαντικό περιφερειακό ρόλο στο να «σπάσει» ενεργειακά μονοπώλια της περιοχής και να διευκολύνει την ανάπτυξη αναπτυσσόμενων χωρών της περιοχής. Οι πυλώνες που προστέθηκαν στον τρίτο γύρο του στρατηγικού διαλόγου με τις ΗΠΑ.²³⁴ Η επιστολή παραπέμπει και στη δέσμευση του προέδρου Μπαϊντεν για τη διατήρηση της ειρήνης και της σταθερότητας στην Ανατολική Μεσόγειο. Η αναβάθμιση της βάσης της Σούδας σηματοδοτεί ταυτόχρονα και την αναβάθμιση της Ελλάδας στην περιοχή της ευρύτερης Μεσογείου. Η αναβάθμιση της βάσης της Αλεξανδρούπολη, καθιστά την Ελλάδα σημαντική χώρα στη Μαύρη Θάλασσα καθώς συνδέει την Ελλάδα με τη Βουλγαρία και τη Ρουμανία, συμμαχικές χώρες στο NATO. Για τις ΗΠΑ, μειώνεται η εξάρτησή τους από τα Στενά του Βοσπόρου και επομένως από την ίδια την Τουρκία. Αυτό σημαίνει και μια νέα ισορροπία για τις σχέσεις μεταξύ Αθήνας-Ουάσινγκτον-Άγκυρας. Επίσημοι Τούρκοι αξιωματούχοι και σύσσωμα τα ΜΜΕ της Τουρκίας, εξέφραζαν ιδιαίτερη δυσαρέσκεια και ανησυχία. Σύμφωνα με τον ίδιο τον Ερντογάν, ο ίδιος μετέφερε την ανησυχία του στη διμερή συνάντηση που είχε με τον Μπαϊντεν στις αρχές Νοεμβρίου στη Σύνοδο για την Κλιματική Αλλαγή.²³⁵ Ο Θεόδωρος Κουλουμπής έχει ασχοληθεί ιδιαίτερα με τις σχέσεις μεταξύ ΗΠΑ-Ελλάδας-Τουρκίας εξετάζοντάς τις σαν ένα τριγωνικό πλέγμα σχέσεων και εντός του NATO. Οι ΗΠΑ

²³⁴ Office of the Spokesperson. (2021, October 14). *Joint Statement on Third United States-Greece Strategic Dialogue*, Media Note, posted on: <https://www.state.gov/joint-statement-on-third-united-states-greece-strategic-dialogue/>.

²³⁵ Proto Thema. (2021, November 1). *Turkey 'seriously disturbed' with US military base in Alexandroupolis, Erdogan told US President Biden*, posted on: <https://en.protothema.gr/turkey-seriously-disturbed-with-us-military-base-in-alexandroupolis-erdogan-told-us-president-biden/>.

παραδοσιακά λειτουργούσαν εξισορροπητικά μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας. Όπως είχαμε αναφέρει πως μετά την παρατεταμένη ελληνοτουρκική κρίση του 2020 στο Αιγαίο και στην Ανατολική Μεσόγειο, η Ουάσινγκτον έδειξε εμφανώς πως η ουδετερότητα δεν είναι εκφράζεται μόνο με την ενθάρρυνση των συνομιλιών των δύο πλευρών όμως οι αμερικανικές θέσεις ήταν μάλλον υπέρ της Ελλάδας. Η βάση της Αλεξανδρούπολης είναι μια ενδεικτική περίπτωση της αλλαγής στάσης των ΗΠΑ στα ελληνοτουρκικά, καθώς πριν έστω και μια δεκαετία, η χρήση από πλευράς των Αμερικανών μιας βάσης στη Θράκη 20-30 χλμ μακριά από τα ελληνοτουρκικά σύνορα, θα έμοιαζε αδιανόητη. Ο Αμερικανός πρέσβης στην Ελλάδα, έσπευσε να δηλώσει πως η βάση δεν απειλεί την Τουρκία.²³⁶ Πιο πριν όμως, είχε αφήσει ναοικτό το ενδεχόμενο ώστε μελλοντικά η MDCA να τροποποιηθεί και να αξιοποιηθούν από τις ΗΠΑ βάσεις σε ελληνικά νησιά.²³⁷ Άλλωστε, στη συνοδευτική επιστολή Μπλίνκεν περιγράφεται αυτό το ενδεχόμενο, δίνοντας έτσι στην Ελλάδα το δικαίωμα να ερμηνεύσει αυτήν την αναφορά ως αναγνώριση από πλευράς των ΗΠΑ ότι τα νησιά έχουν υφαλοκρηπίδα. Η ελληνική πλευρά φαίνεται πως πίεσε τις ΗΠΑ προκειμένου να αξιοποιήσουν βάσεις στο νησί της Σκύρου και σε άλλα νησιά στο ανατολικό Αιγαίο, όμως οι ΗΠΑ δεν προχώρησαν σε μια τέτοια κίνηση. Οι αμερικανικές αποφάσεις μπορούν να ερμηνευθούν από το παρακάτω σκεπτικό: Πρώτον, οι αμερικανοτουρκικές σχέσεις συνέχιζαν να βρίσκονται σε ιστορικό χαμηλό με τον πρόεδρο Μπαϊντεν μάλιστα, να μην προσκαλεί τον Τούρκο ομόλογό του στη «Σύνοδο Κορυφής για τη Δημοκρατία».²³⁸ Οι Αμερικανοί ήθελαν να στείλουν ηχηρό μήνυμα στην Τουρκία ότι εξετάζουν εναλλακτικές για να μειώσουν τη γεωστρατηγική της αξία. Δεύτερον, το μεγάλο ενδιαφέρον των ΗΠΑ για τη βάση στην Αλεξανδρούπολη σχετίζεται και με τον Βόσπορο. Η Τουρκία για καιρό σχεδίαζε μια τεράστια επένδυση διάνοιξης δεύτερης διώρυγας στο Βόσπορο. Ο Ερντογάν είχε ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τη νέα διώρυγα προκειμένου να αυξήσει τα κυριαρχικά δικαιώματα (και επομένως τη γεωστρατηγική αξία της Τουρκίας) που προέβλεπε η Συνθήκη του Μοντρέ. Κατά την άσκηση του NATO «Atlantic Resolve 2020» η κρατική τηλεόραση της Τουρκίας TRT, λέγοντας πως η πόλη της Αλεξανδρούπολης μετατρέπεται σε

²³⁶ Βασίλης Νέδος. (2021, Νοέμβριος 5). *Παίτα: Η Αλεξανδρούπολη δεν απειλεί την Τουρκία*, «Η Καθημερινή», δημοσιευμένο στο: <https://www.kathimerini.gr/politics/561571729/paiat-i-alexandroypoli-den-apeilei-tin-toyrkia/>.

²³⁷ CNN Greece. (2021, Οκτώβριος 20). *Τζέφρι Παίτα: Ανοιχτό το ενδεχόμενο για βάσεις των ΗΠΑ και σε άλλα νησιά των ΗΠΑ*, δημοσιευμένο στο: <https://www.cnn.gr/politiki/story/286146/anoixto-to-endexomeno-gia-vaseis-ton-hpa-kai-se-alla-nisia-tis-ellados-afise-o-tzefri-paiat>.

²³⁸ Κώστας Ράπτης. (2021, Νοέμβριος 8). *Ο Μπαϊντεν κρατά την Τουρκία εκτός της «Συνόδου των Δημοκρατιών*», “Capital.gr”, δημοσιευμένο στο: <https://www.capital.gr/diethni/3593485/o-mpainten-krata-tin-tourkia-ektos-tis-sunodou-ton-dimokration>.

βάση των ΗΠΑ σε μια περιοχή που η Συνθήκη της Λωζάνης την ορίζει ως αποστρατιωτικοποιημένη ζώνη. Μετά τις κυρώσεις που επέβαλαν οι ΗΠΑ στην Τουρκία και που στόχευαν την αμυντική της βιομηχανία λίγο πριν αναλάβει ο Μπαϊντεν την προεδρία, ο Μεσούτ Τζασίν (σύμβουλος του Ερντογάν σε θέματα εξωτερικής πολιτικής) απείλησε πως η Τουρκία μπορεί να κλείσει τον Βόσπορο για τα αμερικανικά πολεμικά πλοία και ότι πρέπει να σταλούν δύο τάγματα από την Τουρκία για να διώξουν τους Αμερικανούς από την Αλεξανδρούπολη.²³⁹ Ακόμη άλλες εφημερίδες και πρακτορεία όπως η Yenisafak, η Daily Sabah και το Anadolu, είχαν εκτεταμένα αφιερώματα γεμάτα αρνητικά σχόλια και που εξέφραζαν την ανησυχία τους για την αμερικανική βάση στην Αλεξανδρούπολη. Η Ελλάδα ενίσχυε την αποτρεπτική της ισχύ με τον πιο αποτελεσματικό τρόπο εξωτερικής εξισορρόπησης απειλής, υπογράφοντας μια αμυντική συμφωνία με την υπερδύναμη, νομιμοποιώντας έτσι τα επιχειρήματά της έναντι της Τουρκίας στην πιο κρίσιμη περίοδο για τα ελληνοτουρκικά. Τρίτον, οι ΗΠΑ παρά τις πολύ σημαντικές διαφορές που είχαν με την Τουρκία ώστε να μοιάζουν με «εκτροχιασμό τρένου»²⁴⁰, δεν επιθυμούσαν άμεσα μια δραματική αλλαγή της ισορροπίας δυνάμεων στο Αιγαίο. Αυτό φάνηκε και από την πρόταση των ΗΠΑ για τις φρεγάτες που ήθελε η Ελλάδα να αγοράσει. Οι Αμερικανοί πρότειναν στην Ελλάδα φρεγάτες MMSC, και δεν συμφώνησαν να προτείνουν το πανίσχυρο Arleigh Burke που επιθυμούσε το Πολεμικό Ναυτικό. Επιπρόσθετα, οι ΗΠΑ κέρδιζαν περισσότερα απειλώντας ουσιαστικά την Τουρκία ότι θα μπορούσαν περισσότερες βάσεις να αξιοποιηθούν στην Ελλάδα εάν η Άγκυρα συνέχιζε να βρίσκεται απέναντι από τις ΗΠΑ σε πολύ σημαντικά ζητήματα στην περιοχή. Τέλος, οι ΗΠΑ ανέμεναν μάλλον την επόμενη μέρα στην Τουρκία, υπολογίζοντας ότι το τέλος εποχής του Ερντογάν πλησίαζε και μια νέα κυβέρνηση στην Τουρκία θα γινόταν περισσότερο φιλοδυτική. Επομένως, η Ελλάδα πήρε τα περισσότερα δυνατά οφέλη καθώς η χρονική συγκυρία ήταν προς όφελος της Αθήνας, δεσμεύοντας τα αμερικανικά στρατηγικά συμφέροντα σε μια περίοδο που οι ΗΠΑ μάλλον έδειχναν να περιορίζουν την παρουσία τους στην περιοχή της Μεσογείου, δίνοντας βάση στον Ινδο-Ειρηνικό Ωκεανό. Η Ελλάδα εισερχόταν έχοντας ρόλο κλειδί στον αμερικανικό στρατηγικό σχεδιασμό στην Ανατολική Μεσόγειο, στα Βαλκάνια

²³⁹ Σταύρος Τζίμας. (2020, Δεκέμβριος 18). *Τα στενά του Βοσπόρου και η Αλεξανδρούπολη*. «Η Καθημερινή», δημοσιευμένο στο: <https://www.kathimerini.gr/opinion/561200203/ta-stena-toy-vosporoy-kai-i-alexandroypoli/>.

²⁴⁰ Η φράση ανήκει στον Aykan Erdemir ο οποίος είναι σημαντικός αναλυτής των αμερικανοτουρκικών σχέσεων στην Ουάσινγκτον. Σε άρθρο του στην New York Post με τίτλο “Biden’s sweet talk won’t curb Erdogan’s abuses in Turkey and beyond”, περιγράφει τις αμερικανοτουρκικές σχέσεις ως “train wreck” δηλαδή ως σιδηροδρομικό δυστύχημα.

και στη Μαύρη Θάλασσα καθώς η βάση της Αλεξανδρούπολης συνδέεται επιχειρησιακά με τη Βουλγαρία και τη Ρουμανία. Η Ελλάδα από την πλευρά της, κατανόησε με τον καλύτερο δυνατό τρόπο πως οι μονοετείς ανανεώσεις συμφωνίας για χρήση της Σούδας, ήταν εναντίον των ελληνικών συμφερόντων καθώς το Κογκρέσο θα μπορούσε να εγκρίνει κονδύλια τα οποία θα ανταποκρίνονταν σε επενδύσεις μακροπρόθεσμου σχεδιασμού. Η πενταετής -και μετά το πέρας πενταετίας, επ' αόριστον- ανανέωση της βάσης στη Σούδα, άνοιγε το δρόμο όχι μόνο για την αναβάθμιση της βάσης αλλά και για τη δημιουργία δεύτερου ναυστάθμου στη Σούδα. Οι σχέσεις μεταξύ ΗΠΑ και Ελλάδας έφτασαν στο καλύτερο δυνατό επίπεδο και η Ελλάδα με την MDCA μπορούσε να έχει πλήρη πρόσβαση στις υποδομές και βάσεις στις οποίες θα επένδυαν οι ΗΠΑ, στο πλεονάζον στρατιωτικό υλικό των ΗΠΑ αλλά και στην απόκτηση του μαχητικού αεροσκάφους 5^{ης} γενιάς F-35. Η Τουρκία λίγους μήνες πριν είχε αποκλειστεί από το πρόγραμμα συμπαράγωγής του F-35 λόγω του ότι είχε αποκτήσει το ασύμβατο αντιαεροπορικό σύστημα S-400 από τη Ρωσία. Μπορεί οι ΗΠΑ να μην έδωσαν την ευκαιρία στην Ελλάδα να έχει πολύ μεγαλύτερα συγκριτικά οφέλη από αυτά που είχε η Τουρκία (στο πλαίσιο της τριγωνικής σχέσης) μην πουλώντας στην Ελλάδα φρεγάτες Arleigh Burke και μην επενδύοντας σε βάσεις σε άλλα ελληνικά νησιά πλην της Κρήτης, όμως αναβάθμισαν την παρουσία τους στην Ελλάδα σε δύο βάσεις-κλειδιά για τα γεωστρατηγικά συμφέροντα των ΗΠΑ (Αλεξανδρούπολη και Σούδα) δείχνοντας ότι η ευμενής αμερικανική ουδετερότητα στα ελληνοτουρκικά υπέρ της Τουρκίας, δεν ίσχυε πλέον. Ακόμη και οι σφοδρές αντιδράσεις της Τουρκίας για την επαύξηση των ελληνοαμερικανικών σχέσεων, δεν απέτρεψαν τις ΗΠΑ από το να προχωρήσουν στο να αναβαθμίσουν την Αλεξανδρούπολη για τα αμερικανικά συμφέροντα στην περιοχή.

Η Ελλάδα επωφελήθηκε αρκετά από την μεγάλη ταραχή των αμερικανοτουρκικών σχέσεων ειδικά από τις πολλές και ευθείες αντιπαραθέσεις μεταξύ ΗΠΑ και Τουρκίας σε μια σειρά από θέματα (σχέσεις Τουρκίας-Ρωσίας, στρατιωτικοποίηση της τουρκικής εξωτερικής πολιτικής σε Καύκασο, Ιράκ, Συρία, Λιβύη, κ.α). Οι σχέσεις ΗΠΑ-Ρωσίας είχαν επιδεινωθεί καθόλην την δεκαετία που βελτιώθηκαν οι ελληνοαμερικανικές σχέσεις. Το έτος 2012-2013 η κρίση στην Ουκρανία οδήγησε τη Ρωσία στο να προσαρτήσει την Κριμαία. Η ένταση στη Μαύρη Θάλασσα αυξήθηκε και η παρουσία των ΗΠΑ σε αυτήν την περιοχή ήταν απαραίτητη. Επιπρόσθετα, ο πόλεμος στη Συρία έφερε την Μόσχα στη Μεσόγειο καθώς επενέβη στρατιωτικά στη Συρία. Η ανατολική Μεσόγειος έγινε ξανά αρκετά σημαντική όχι μόνο γιατί ενισχύθηκε η Ρω-

σία, αλλά και γιατί η Κίνα με διάφορες πρωτοβουλίες (OBOR και China 16+1) απέκτησε ισχυρά οικονομικά ερείσματα στην περιοχή. Η επιδείνωση των τουρκαιοισραηλινών σχέσεων προηγήθηκε αυτής των αμερικανοτουρκικών, όμως από το 2016 μέχρι και το 2021 η Τουρκία δεν απομακρύνεται από τους πάλαι ποτέ παραδοσιακούς συμμάχους της. Η Ελλάδα και η Κύπρος έγιναν σημαντικές χώρες για την ασφάλεια του Ισραήλ του οποίου την ασφάλεια εγγυώνται οι ΗΠΑ. Η Αθήνα έγινε πυλώνας σταθερότητας για τις ΗΠΑ και ενώ οι Αμερικανοί έστρεφαν το ενδιαφέρον τους στον Ινδο-Ειρηνικό και αποχωρούσαν από άλλα μέρη του πλανήτη, (ήταν ηχηρή η αποχώρησή τους από το Αφγανιστάν τον Σεπτέμβριο του 2021 ενώ τον Οκτώβριο υπέγραψαν με την Αυστραλία και το Ηνωμένο Βασίλειο τη συμφωνία AUKUS ενισχύοντας την παρουσία τους στον Ινδο-Ειρηνικό) στην Ελλάδα επαύξησαν την παρουσία τους. Επομένως, ήταν μια πολύ μεγάλη επιτυχία για την Ελλάδα η οποία απέσπασε μια σημαντική συμφωνία από τις ΗΠΑ σε μια περίοδο όπου τα ελληνοτουρκικά βρίσκονταν σε μια χωρίς προηγούμενο ένταση. Είναι πολύ πιθανό η Ελλάδα να μην είχε τόσο μεγάλη σημασία για τις ΗΠΑ αν η Τουρκία ανταποκρινόταν στα αμερικανικά αιτήματα για επιστροφή των αμερικανοτουρκικών σχέσεων στο status quo ante (δηλαδή στο ρόλο που έπαιζε η Τουρκία για το NATO και τις ΗΠΑ στην περιοχή). Παρόλα αυτά, όπως τόνισε και ο Αμερικανός πρέσβης στην Ελλάδα, η βάση στην Αλεξανδρούπολη δεν στρέφεται εναντίον της Τουρκίας. Το μόνο βέβαιο είναι πως οι ΗΠΑ εκτός του ότι κατοχύρωσαν τα γεωστρατηγικά τους συμφέροντα στην ευρύτερη περιοχή υπογράφοντας την MDCA με την Ελλάδα, έστειλαν και σαφές μήνυμα στην Τουρκία πως δεν μπορεί να εκβιάζει τις ΗΠΑ και πως η στρόφη της Άγκυρας στη Μόσχα έχει συνέπειες. Οι ΗΠΑ ήθελαν να μην εξαρτώνται από την Τουρκία στο πολύ σημαντικό θέμα των Στενών του Βοσπόρου. Από την άλλη πλευρά, οι Αμερικανοί φαίνεται ότι θεωρούσαν πως η Τουρκία πολιτεύεται εναντίον των αμερικανικών συμφερόντων λόγω του ότι βρισκόταν στην κυβέρνηση ο Ερντογάν και μια αλλαγή στην κυβέρνηση της Τουρκίας, θα έφερνε ξανά την Τουρκία κοντά στη Δύση. Κατ'αυτόν τον τρόπο, η MDCA δεν είχε άλλες δραματικές εκπλήξεις υπέρ της Ελλάδας, όπως πχ η εγκατάσταση αμερικανικών υποδομών στο πολύ κρίσιμο για την ελληνική Πολεμική Αεροπορία, αεροδρόμιο της Σκύρου. Αυτό το σκεπτικό των ΗΠΑ καθιστά ακόμη μεγαλύτερη επιτυχία της Ελλάδας το ότι συνυπέγραψε μια αμυντική συμφωνία με τις ΗΠΑ καθώς δέσμευε τις ΗΠΑ με βάση τα όσα ίσχυαν στις αμερικανοτουρκικές σχέσεις μέχρι το 2021. Οι ασκήσεις που έκαναν οι Αμερικανοί με την Ελλάδα, (αμερικανικά F-15 σταθμευμένα στη Λάρισα πραγματοποιούσαν κοινές ασκήσεις με ελληνικά F-16) η παρουσία τους στο σχήμα 3+1 με

Ισραήλ, Ελλάδα και Κύπρο, οι συζητήσεις ώστε η Ελλάδα να αποκτήσει F-35, αλλά και η διπλωματική γλώσσα που χρησιμοποιούσαν από το καλοκαίρι του 2020 στα ελληνoturκικά, αποδεικνύουν ότι οι Αμερικανοί βρίσκονταν κοντά όσο ποτέ άλλοτε στις ελληνικές θέσεις. Το State Department ανέφερε πως οι αμυντικές σχέσεις των ΗΠΑ με την Ελλάδα συμπεριλαμβάνουν εκτός από το ενδιαφέρον της Ελλάδας για το F-35, την αναβάθμιση των F-16 (αυτό είχε γίνει όταν στην Ελλάδα κυβερνούσε ο ΣΥΡΙΖΑ και στις ΗΠΑ ο Τραμπ) και την απόκτηση ελικοπτέρων Sikorsky. Στο Reuters αναφέρθηκε μετά την υπογραφή της αναβάθμισης της MDCA της 8/7/1990 που έγινε στις 14/10/2021 πως η Ελλάδα με τις ΗΠΑ εμβάθυναν τις σχέσεις τους ενώ την ίδια στιγμή οι αμερικανoturκικές σχέσεις είναι γεμάτες εμπόδια, με κύριο ζήτημα την απόκτηση των ρωσικών S-400 από την Τουρκία, που οδήγησε στον αποκλεισμό της Άγκυρας από το πρόγραμμα συμπαραγωγής των F-35.²⁴¹

Το κεντρικό επιχείρημα του παρόντος πονήματος, είναι να καταστήσει σαφές ότι Ελλάδα και ΗΠΑ ανέπτυξαν πολύ πιο ισχυρές διμερείς σχέσεις σε ένα πολυπολικό διεθνές σύστημα. Ο επαναπροσδιορισμός της τουρκικής εξωτερικής πολιτικής, σύμφωνα με τα επιχειρήματα του δομικού ρεαλισμού, οφείλεται στη συστημική αλλαγή. Πράγματι, η Τουρκία μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, επιχείρησε σταδιακά να αποτρέψει την μείωση της γεωπολιτικής της αξίας, στρεφόμενη στην αναζήτηση ενός άλλου ρόλου. Η Μόσχα προσπάθησε μετά το 1999 να συνέλθει από το σοκ της διάλυσης της ΕΣΣΔ και επιχείρησε με την εποχή Πούτιν μια ανασυγκρότηση. Αυτή η ρωσική επάνοδος στηρίχθηκε κυρίως στην προσπάθειά της να οπλοποιήσει την αφθονία της σε ορυκτό πλούτο (weaponization of energy) και να φέρει την Ε.Ε στο να εξαρτάται από το ρωσικό φυσικό αέριο, επηρεάζοντας τις πολιτικές του Βερολίνου και των Βρυξελλών προς όφελος της Ρωσίας. Η Ελλάδα έγινε αυτόματα μια χώρα που θα μπορούσε να γίνει κόμβος ενεργειακής διαφοροποίησης από το ρωσικό μονοπώλιο. Τα κοιτάσματα που βρέθηκαν στην Κύπρο, στο Ισραήλ και στην Αίγυπτο, έφεραν με τη σειρά τους κοντά τις ΗΠΑ, την Ελλάδα, την Αίγυπτο, το Ισραήλ και την Κύπρο. Η άνοδος της Κίνας και η οικονομική της γιγάντωση, την υποχρέωσε να στραφεί στο άνοιγμα αγορών προκειμένου να συνεχίσει τις εξαγωγές της και να μετατρέψει την οικονομική της ισχύ σε πολιτική. Η ενεργή είσοδος της Κίνας στην Ελλάδα μέσω επενδύσεων,

²⁴¹ Humerya Pamuk. (2021, Οκτώβριος 15). *Blinken says renewed U.S.-Greece defense deal to advance stability in Eastern Mediterranean*, "Reuters", posted on: <https://www.reuters.com/world/europe/greece-says-renewed-defence-deal-with-us-protect-sovereignty-both-2021-10-14/>.

ανησύχησε ιδιαίτερα τις ΗΠΑ, όπως τις ανησύχησε και η αναφερόμενη στα αμερικανικά έγγραφα ως «κακόβουλη επιρροή» (malign influence) της Ρωσίας και της Κίνας στα Βαλκάνια και στην ανατολική Μεσόγειο. Η Ελλάδα ήταν για τους Αμερικανούς η χώρα που όφειλαν να προσεγγίσουν προκειμένου να ελέγξουν την αταξία του αναδυόμενου πολυπολικού κόσμου σε μια περιοχή όπου συνδέονται τα Βαλκάνια με τη Μαύρη Θάλασσα και η Βόρεια Αφρική με το Κέρασ της Αφρικής και τη Μέση Ανατολή. Το συμπέρασμα που εξάγεται, είναι ότι ο χαρακτηρισμός της Ελλάδας ως «περιφερειακός ηγέτης» (regional leader) στην επιστολή Μπλίνκεν, δεν ανεγράφη ως διπλωματική αβρότητα αλλά μάλλον περιγράφει τη νέα πραγματικότητα της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής. Ο Μόντεαγκλ Στερνς, στο βιβλίο του «Entangled Allies: U.S. Policy Towards Greece, Turkey, And Cyprus», αναφέρει πως ο ρόλος των ΗΠΑ είναι επιφορτισμένος με το να παρεμβαίνουν μέσω προληπτικής διπλωματίας μεταξύ των συμμάχων τους που έχουν σημαντικές διαφορές. Σε ξεχωριστό κεφάλαιό του ο Stearns ο οποίος υπηρέτησε και σαν πρεσβευτής των ΗΠΑ στην Ελλάδα, αναφέρει πως η πολιτική ισορροπιών που βρήκαν οι ΗΠΑ προκειμένου να διατηρήσουν την ισορροπία δυνάμεων μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας, ήταν το 70%, ή αλλιώς το περίφημο 7/10.²⁴² Όπως έχει αναφερθεί παραπάνω, για τις ΗΠΑ η Ελλάδα και η Τουρκία, θεωρούνταν δύο σημαντικοί κρίκοι για μια αλυσίδα η οποία κατά τον Ψυχρό Πόλεμο, ένωνε τη Μεσόγειο Θάλασσα με τον Περσικό Κόλπο. Το Δόγμα Τρούμαν και το NATO, έφερε τις δύο χώρες να είναι ως άσπονδοι φίλοι. Πιο συγκεκριμένα, οι δύο χώρες ήταν εκείνες που συνέδεαν την Ιταλία και τη Γιουγκοσλαβία με το Ιράν. Η νότια πτέρυγα του NATO όφειλε να μείνει συμπαγής προκειμένου να επιτευχθεί η πολιτική αρχών των ΗΠΑ κατά τον Ψυχρό Πόλεμο με κορωνίδα την ανάσχεση της ΕΣΣΔ.

Η προληπτική διπλωματία για τις ΗΠΑ ή με άλλα λόγια, η διαδραμάτιση του ρόλου του διαμεσολαβητή ανάμεσα σε Ελλάδα και Τουρκία, ήταν γεμάτη διλήμματα και δυσκολίες. Ο διπολικός κόσμος δεν επέτρεπε παρέκκλιση από την εξωτερική πολιτική αρχών από ένα σύστημα το οποίο ήταν εξαιρετικά προβλέψιμο. Το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, έφερε τις δύο χώρες στην αυγή του 1996 αντιμέτωπες με πόλεμο και ο ρόλος των ΗΠΑ ήταν καθοριστικός προκειμένου να μην τεθεί υπό αμφισβήτηση η συνοχή του NATO κατά την μονοπολική στιγμή. Ωστόσο, ο αναδυόμενος πολυπολικός κόσμος επέφερε δραματικές αλλαγές και νέες ισορροπίες δυνάμεων. Λίγες μέρες πριν

²⁴²Monteagle Stearns. (1992). *Entangled Allies: U.S. Policy Toward Greece, Turkey and Cyprus*, "Council on Foreign Relations Press".

από την ελληνοαμερικανική αναβάθμιση της MDCA, Ελλάδα και Γαλλία συνυπέγραψαν ένα αμυντικό σύμφωνο που όμοιό του δεν είχε υπογραφεί παρά μόνο κατά τον Β'Π.Π. στην Ευρώπη. Ελλάδα και Γαλλία όντας κράτη-μέλη του NATO, συμφώνησαν για αμοιβαία αμυντική συνδρομή έναντι οποιασδήποτε δύναμης απειλήσει την επικράτεια των δύο κρατών. Οι γαλλοτουρκικές σχέσεις μπορούσαν να χαρακτηριστούν όχι λιγότερο προβληματικές αλλά σίγουρα πιο τεταμένες από τις αντίστοιχες αμερικανοτουρκικές. Σαν μέλος του NATO, η Τουρκία δε θα ανέμενε ποτέ μια τέτοια κίνηση που θα έφερνε τουλάχιστον σε δυσλειτουργία τα άρθρα 4 και 5 του NATO. Οι ΗΠΑ σαν πιο ισχυρή δύναμη του NATO είχαν κάθε λόγο να ανησυχούν για τη συνοχή του NATO όταν πλέον, δύο χώρες του NATO συνασπίζονταν έναντι άλλης νατοϊκής χώρας.

Ο Κένεθ Ουόλτς, είχε αναφέρει πως «μπορεί οι μέρες του NATO να μην είναι μετρημένες, αλλά είναι τα χρόνια του μετρημένα», εννοώντας με ειρωνικό τρόπο ότι η συστημική αλλαγή που επερχόταν, θα έφερε το NATO σε διάλυση.²⁴³ Λίγες μέρες πριν από την υπογραφή του ελληνογαλλικού συμφώνου, οι ΗΠΑ υπέγραψαν μια αμυντική συμφωνία με την Αυστραλία και το Ηνωμένο Βασίλειο. Οι σχέσεις μεταξύ τεσσάρων νατοϊκών δυνάμεων περιήλθαν σε κρίση καθώς ο Γάλλος υπουργός Εξωτερικών μίλησε για «πισώπλατη μαχαιριά», καθώς η Γαλλία είχε συμφωνήσει για την κατασκευή δώδεκα πυρηνικών υποβρυχίων με την Αυστραλία. Τελικά, η Αυστραλία συμφώνησε με τις ΗΠΑ και το Ηνωμένο Βασίλειο, με την αμυντική βιομηχανία της Γαλλίας να χάνει πολλά δισεκατομμύρια. Στο μεταξύ, στην Ελλάδα εξελισσόταν ένα σήριαλ για την απόκτηση φρεγατών από το ΠΝ ήδη από το 2020. Το κατά πόσον έπαιξε ρόλο η συμφωνία AUKUS στο να τηρήσουν οι Αμερικανοί μια ήπια στάση απέναντι στο ελληνογαλλικό σύμφωνο, δεν είναι σαφές, όμως και πάλι, από την ήπια δήλωση του Στεϊτ Ντιπάρτμεντ μετά την ανακοίνωση της ελληνογαλλικής συμφωνίας, εξάγονται σημαντικά συμπεράσματα για τις ελληνοαμερικανικές σχέσεις και για το ότι η ανάδυση του πολυπολικού κόσμου, καλλιέργησε άλλες ευκαιρίες και προοπτικές.²⁴⁴ Μια τέτοια

²⁴³ Haglund, David G. (1995). "Must NATO Fail? Theories, Myths, and Policy Dilemmas." *International Journal*, vol. 50, no. 4, [Sage Publications, Ltd., Canadian International Council], pp. 651–74, <http://www.jstor.org/stable/40203040>.

²⁴⁴ Το State Department δια εκπροσώπου του τόνισε πως «Οι ΗΠΑ «χαιρετίζουν τις συνεχείς επενδύσεις που πραγματοποιεί η Ελλάδα για την αναβάθμιση των αμυντικών της δυνατοτήτων και το γεγονός ότι εκπληρώνει τις νατοϊκές της δεσμεύσεις για τις προβλεπόμενες αμυντικές δαπάνες(...)οι Ηνωμένες Πολιτείες και η Ελλάδα απολαμβάνουν μια ισχυρή αμυντική σχέση με ρίζες στις κοινές μας αξίες. Υποστηρίζουμε σθεναρά τον ρόλο της Ελλάδας στη δημιουργία σταθερότητας στην περιοχή και ανυπομονούμε να συνεχίσουμε να συνεργαζόμαστε στενά με την Ελλάδα για την προώθηση των κοινών μας στόχων για ειρήνη και ευημερία στην περιοχή, συμπεριλαμβανομένης της ισχυρής σχέσης μας με το Πολεμικό Ναυτικό. Ενώ δεν έχουμε δει τις λεπτομέρειες της πολυετούς αμυντικής συμφωνίας Ελλάδας και Γαλλίας, σημειώνουμε ότι η μακροχρόνια Συμφωνία Αμοιβαίας Αμυντικής Συνεργασίας (MDCA)

συμφωνία η οποία απειλούσε τη συνοχή του NATO, θα ήταν αδιανόητη πριν μια δεκαετία. Οι ΗΠΑ ωστόσο είχαν και ορισμένα κέρδη από αυτή τη συμφωνία καθώς θεωρητικά, η Τουρκία θα μπορούσε να επανεξετάσει ορισμένες θέσεις της στα αμερικανοτουρκικά. Από την άλλη πλευρά, οι ΗΠΑ δεν θα είχαν πλέον το καθήκον της άμεσης παρέμβασης στα ελληνοτουρκικά που ήταν πάντα το δύσκολο κομμάτι της ατζέντας των ελληνοαμερικανικών σχέσεων. Από την άλλη πλευρά, η Ελλάδα είχε τη δυνατότητα με αυτόν τον τρόπο, να δείξει ότι το NATO και η Ε.Ε δεν έχουν ικανοποιήσει τα αιτήματα της Ελλάδας για αποτελεσματική πίεση προς την Τουρκία προκειμένου η τελευταία, να αναθεωρήσει την επιθετική της συμπεριφορά. Παράλληλα, η Ελλάδα σε δύο εβδομάδες θα συνυπέγραφε με τις ΗΠΑ την αναβαθμισμένη MDCA. Οι ΗΠΑ δεν επιθυμούσαν να ταραξούν την τελευταία περίοδο των προετοιμασιών του τελικού κειμένου της συμφωνίας, η οποία για πρώτη φορά έδινε πενταετή χρονική διάρκεια (και μετά επ' αόριστον) στις αμερικανικές βάσεις στην Ελλάδα, κάτι που ήταν πάγιο αίτημα των Αμερικανών από το 1990. Το σημείο που είχαν φτάσει οι ελληνοαμερικανικές σχέσεις ήταν τόσο καλό, που δεν θα ήταν προς όφελος των Αμερικανών να το θέσουν σε κίνδυνο, ιδιαίτερα σε μια περίοδο που το State Department είχε να αντιμετωπίσει την πολύ άτσαλη αποχώρηση από το Αφγανιστάν, τις τεταμένες σχέσεις μεταξύ Ταϊβάν και Κίνας, την παραδοσιακή προβληματική σχέση με τη Ρωσία και τη δυσαρέσκεια της Γαλλίας. Από την πλευρά της η Ελλάδα, πήρε ένα ελεγχόμενο ρίσκο υπογράφοντας με τη Γαλλία μια ρήτρα αμοιβαίας αμυντικής συνδρομής μαζί με 3+1 γαλλικές φρεγάτες Belhara αντί για τις αμερικανικές MMSC, καθώς είχε ζητήσει από τις ΗΠΑ τις Arleigh Burke οι οποίες δεν προχώρησαν από την πλευρά των Αμερικανών καθώς δεν ήθελαν να διαταράξουν την ισορροπία στο Αιγαίο. Επιπρόσθετα, όπως δήλωσε ο Έλληνας υπουργός Εξωτερικών Νίκος Δένδιας κατά τις κοινές δηλώσεις του στην Ουάσινγκτον την μέρα της υπογραφής της αναβαθμισμένης MDCA, η Ελλάδα υπέγραψε ένα σύμφωνο αμυντικής συνδρομής με τη Γαλλία η οποία είναι μέλος του NATO και μαζί με την ενίσχυση του ευρωπαϊκού πυλώνα του NATO, συμβάλλει και στην ευρωπαϊκή άμυνα με δικαιότερη κατανομή των αμυντικών βαρών και από τις δύο πλευρές του Ατλαντικού, τονίζοντας την αφοσίωση της Ελλάδας στο NATO, χαρακτηρίζοντας τις

ΗΠΑ-Ελλάδας επικαιροποιήθηκε το 2019 προς αμοιβαίο όφελος των δύο εθνών μας και της περιφερειακής ασφάλειας».

Πηγή: Έθνος. (2021, Σεπτέμβριος 29). *Αμυντική συμφωνία Ελλάδας-Γαλλίας: Η πρώτη αντίδραση των ΗΠΑ, τι λέει το Στέιτ Ντιπάρτμεντ*, δημοσιευμένο στο: <https://www.ethnos.gr/Politics/article/176016/amyntikhsymfoniaelladagalliasprothantidrashtonhpatilceitosteintipartment>.

διατλαντικές σχέσεις «ακρογωνιαίος λίθου» της εξωτερικής πολιτικής της Ελλάδας.²⁴⁵ Οι σχέσεις ΗΠΑ-Τουρκίας δεν επέτρεπαν στις ΗΠΑ να εκφράσουν ανοικτά τις όποιες ενστάσεις είχαν, καθώς έτσι κι αλλιώς το ενδιαφέρον τους μετατοπιζόταν στον Ινδο-Ειρηνικό Ωκεανό και η Γαλλία, θα ήταν μια από τις περιφερειακές δυνάμεις που θα διαδραμάτιζε σημαντικό ρόλο στη Μεσόγειο λειτουργώντας και ως *pivotal state* για τις ΗΠΑ. Η Ελλάδα ανάγνωσε πολύ καλά τόσο τη συμφωνία AUKUS, όσο και τη συμπληρωματικότητα των σχέσεων με ΗΠΑ και Γαλλία. Αυτό σημαίνει ότι η ελληνική εξωτερική πολιτική αντιλήφθηκε ότι σε ένα πολυπολικό σύστημα μια χώρα που κυμαίνεται από μικρή έως μεσαία δύναμη, έχει μεγαλύτερη ευχέρεια ελιγμών όσον αφορά την εξωτερική εξισορρόπηση απειλών. Το τελικό κείμενο της επιστολής Μπλίνκεν ήταν εξαιρετικό για τα ελληνικά συμφέροντα και δεν υπήρξε κάποια αρνητική επίπτωση μετά από το σύμφωνο που υπέγραψε η Ελλάδα με τη Γαλλία. Η αρχιτεκτονική ασφάλειας της περιοχής παρέμενε φιλικά διακείμενη προς τα αμερικανικά συμφέροντα, χωρίς να απαιτεί ισχυρή αμερικανική παρουσία. Το πιο σημαντικό για τις ελληνοαμερικανικές σχέσεις, ήταν ότι απαλλάχθηκαν από μια αναντιστοιχία στην μεταξύ τους ατζέντα η οποία ομοίαζε με ελέφαντα στο δωμάτιο και αυτή δεν ήταν άλλη από την ερώτηση «τι θα κάνουν οι ΗΠΑ σε περίπτωση θερμού επεισοδίου με την Τουρκία;». Η αποφόρτιση της ελληνοαμερικανικής ατζέντας θεμάτων από τα ελληνοτουρκικά (οι ΗΠΑ δεν μπορούσαν να στηρίξουν παραπάνω τις ελληνικές θέσεις από όσο το έκαναν 2020-2021) έδινε μια άλλη προοπτική στις ελληνοαμερικανικές σχέσεις, απελευθερώνοντάς τις από τον εγκλωβισμό της τριγωνικότητας του πλέγματος σχέσεων Αθήνας-Ουάσινγκτον-Άγκυρας.

Η αναβάθμιση της MDCA στις 14/10/2021 που υπογράφηκε μεταξύ Ελλάδας και ΗΠΑ, αποτελεί σίγουρα την επισφράγιση μιας δεκαετίας συνεχούς ανοδικής πορείας των ελληνοαμερικανικών σχέσεων. Ο Αμερικανός πρέσβης στην Ελλάδα Τζέφρυ Παϊάτ μίλησε για «κορύφωση των ελληνοαμερικανικών σχέσεων αλλά όχι κορυφή», δείχνοντας έτσι ότι οι προοπτικές βελτίωσης των ελληνοαμερικανικών σχέσεων ήταν πλέον πολύ περισσότερες. Η MDCA επειδή ακριβώς είναι αμυντική συμφωνία και αγγίζει τα θέματα υψηλής πολιτικής, αποδεικνύει ότι οι σχέσεις των δύο χωρών είχαν μια πολύ σημαντική βελτίωση κατά τη δεκαετία 2011-2021. Ακόμη και το θέμα της επέ-

²⁴⁵ Κανάλι του Νίκου Δένδια στο Youtube. (2021, Οκτώβριος 15). *Δηλώσεις κατά την έναρξη του 3^{ου} γύρου του Στρατηγικού Διαλόγου Ελλάδας-ΗΠΑ. (Ουάσινγκτον, 14/10/2021)*, δημοσιευμένο στο: <https://www.youtube.com/watch?v=VjwDAyHK0M>.

κτασης της χρονικής διάρκειας της παροχής των βάσεων στις ΗΠΑ σε 5 έτη με προοπτική να είναι αορίστου χρονικής διάρκειας αν δεν καταγγελθεί από κάποιο συμβαλλόμενο μέρος, έλαβε χώρα κατά τη διάρκεια μιας περιόδου όπου η δομή του διεθνούς συστήματος ήταν πολύ διαφορετική από αυτήν που ήταν κατά τη μονοπολική στιγμή των ΗΠΑ, πολλώ δε μάλλον από την αντίστοιχη δομή (χαλαρή διπολική) του Ψυχρού Πολέμου. Οι συνοδευτικές επιστολές Κίσιντζερ και Σωτήρχου, που έγιναν κατά τη διάρκεια των αντίστοιχων περιόδων ήταν πολύ περισσότερο προσεκτικές από την επιστολή Μπλίνκεν η οποία ανέφερε όρους «κυριαρχία», «κυριαρχικά δικαιώματα», άφηνε ανοικτό το ενδεχόμενο εγκατάστασης βάσεων των ΗΠΑ σε ελληνικά νησιά και χαρακτήριζε την Ελλάδα ως «περιφερειακή ηγέτιδα». Η MDCA του 2021, έγινε στα πλαίσια του Στρατηγικού Διαλόγου μεταξύ Ελλάδας και ΗΠΑ ο οποίος ξεκίνησε τον Δεκέμβριο του 2018. Οι σχέσεις Ελλάδας και ΗΠΑ εισήλθαν σε διμερές στρατηγικό επίπεδο σε μια περίοδο όπου το NATO (ήταν το βασικό όχημα των ελληνοαμερικανικών σχέσεων σε θέματα άμυνας και ασφάλειας για πολλές δεκαετίες) κατά την περίοδο όπου το NATO επαρουσίαζε χαμηλή συνοχή και μάλιστα, ο τότε Αμερικανός πρόεδρος Τραμπ, μείωνε την αξία του ενώ ο Γάλλος πρόεδρος Μακρόν το χαρακτήρισε μετέπειτα «εγκεφαλικά νεκρό». Η δομή του πολυπολικού κόσμου, φύσει ασταθής, καθιστά τις συμμαχίες να είναι πολύ ρευστές και επομένως οι σύμμαχοι δεν μπορούν να δεδομενοποιηθούν όπως σε ένα διπολικό σύστημα στο οποίο δύο συμμαχίες έχουν καθορισμένες απειλές και κάτω από συλλογικές ομπρέλες ασφάλειας (πχ NATO και Σύμφωνο Βαρσοβίας). Ο πολυπολικός κόσμος επηρεάζει δρώντες που καλούνται να αναπροσαρμόσουν το ρόλο τους. Παρόλο που σε διπολικά συστήματα οι συμμαχικές σχέσεις είναι πιο μόνιμες και πιο στενές, δεν είναι ευέλικτες. Το κράτος αναζητά την επιβίωσή του και επομένως σε περίοδο διπολικού συστήματος, αν είναι μικρή ή μεσαία δύναμη προσδένεται στο άρμα μιας μεγάλης δύναμης (band wagoning) την οποία θεωρεί προστατίδα. Η ασυμμετρία μεταξύ μιας υπερδύναμης με μια μικρή ή μεσαία δύναμη είναι τέτοια που αναγκάζει τη μικρή ή μεσαία δύναμη να ακολουθεί τα συμφέροντα της υπερδύναμης χωρίς να έχει εναλλακτική επιλογή. Ένα πολυπολικό σύστημα περιλαμβάνει πιο βραχυπρόθεσμες συμμαχίες καθώς όπως υποστηρίζουν οι Ντίζινγκ και Σναϊντερ, κάθε σημαντική δύναμη αντιλαμβάνεται όλους τους άλλους δρώντες σαν δυνητικούς συμμάχους ή σαν δυνητικούς αντιπάλους.²⁴⁶ Η αύξηση εναλλακτικών επιλογών

²⁴⁶ Duncan, G. T., & Siverson, R. M. (1982). Flexibility of Alliance Partner Choice in a Multipolar System: Models and Tests. *International Studies Quarterly*, 26(4), 511–538.
<https://doi.org/10.2307/3013961>.

της Ελλάδας, μείωσε την εξάρτηση από τις ΗΠΑ και έτσι και την επιρροή της μεταξύ τους ασυμμετρίας. Η Ελλάδα δημιούργησε συμμαχίες και συνεργασίες τόσο με το Ισραήλ, όσο και με την Αίγυπτο αλλά και με τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα και τη Γαλλία. Η ασυμμετρία και η εξάρτηση από τις ΗΠΑ μειώθηκαν με τέτοιον τρόπο ώστε να μην ανησυχήσουν τις ΗΠΑ καθώς οι χώρες με τις οποίες η Ελλάδα συνήψε συμμαχίες, ήταν στρατηγικοί εταίροι των ΗΠΑ.

Η διείσδυση της Κίνας στην Ελλάδα και οι απόπειρες της αύξησης της ρωσικής επιρροής στην ανατολική Ευρώπη και στα Βαλκάνια, σε συνδυασμό με την Αραβική Άνοιξη (η οποία οδήγησε σε πραξικόπημα στην Αίγυπτο, πόλεμο στη Συρία και χάος στη Λιβύη) και την κρίση στην Ουκρανία, οδήγησαν τις ΗΠΑ στο να αναθεωρήσουν την αξία της Ελλάδας σε έναν αναδυόμενο πολυπολικό κόσμο. Η Ελλάδα βρέθηκε στο κέντρο όλων αυτών των κρίσεων και ούσα αδύναμη μετά την οικονομική κρίση που ξέσπασε μετά το 2009, θα μπορούσε να προσδεθεί εύκολα στο άρμα μιας άλλης δύναμης ανταγωνιστικής προς τα αμερικανικά συμφέροντα. Αυτός άλλωστε ήταν και ο βασικός λόγος για τον οποίον οι ΗΠΑ στήριζαν πολύ την Ελλάδα κατά την περίοδο της δημοσιονομικής της κρίσης. Οι αμερικανοτουρκικές σχέσεις επιδεινώθηκαν λόγω της αναθωρητικής πολιτικής που ακολούθησε η Τουρκία και η οποία δεν συμπλέει με τα αμερικανικά συμφέροντα. Οι αμερικανοτουρκικές σχέσεις, παρά τα πάγια προβλήματα που υπήρχαν από το τέλος του Β'Π.Π, διατηρούνταν σταθερές και ωφέλιμες και για τις δύο χώρες όσο διαρκούσε ο Ψυχρός Πόλεμος. Μετά το πέρας της μονοπολικής στιγμής, η νέα πολικότητα που πλαισίωνε το διεθνές σύστημα ισορροπίας ισχύος ώθησε την Τουρκία στο να επαναπροσδιορίσει την εξωτερική της πολιτική, κάτι που την απομάκρυνε από τις ΗΠΑ που παρέμεναν και παραμένουν τη συντηρητική δύναμη του διεθνούς status quo. Άλλωστε ο ασταθής πολυπολικός κόσμος οδήγησε και την Ελλάδα στο να αναθεωρήσει την εξωτερική της πολιτική τόσο στα Βαλκάνια (Συμφωνία Πρεσπών) όσο και στις σχέσεις της με άλλες χώρες της περιοχής, όπως είναι το Ισραήλ.

4. Το νομοσχέδιο του αμερικανικού Κογκρέσου ως επισφράγιση της MDCA

Ήδη από τις 22 Ιουνίου του 2021 ο Γερουσιαστής και πρόεδρος της Επιτροπής Εξωτερικών Σχέσεων Μενέντεζ και ο Γερουσιαστής Μάρκο Ρούμπιο, βλέπουν το νομοσχέδιό τους με τίτλο «U.S.-Greece Defense and Interparliamentary Partnership

Act of 2021» να εγκρίνεται από την Επιτροπή Εξωτερικών Σχέσεων. Η ψήφιση αυτού του νομοσχεδίου είχε διττό στόχο: Πρώτον, τον εκσυγχρονισμό των ελληνικών ενόπλων δυνάμεων με αμερικανικό εξοπλισμό και μονάδες. Δεύτερον, την ενίσχυση της αμερικανικής παρουσίας στην συμμαχία 3+1 μεταξύ Ελλάδας, Κύπρου, Ισραήλ και ΗΠΑ. Τα σχόλια του Γερουσιαστή Μάρκο Ρούμπιο μετά την υπερψήφιση του νομοσχεδίου που υποστηρίχθηκε διακομματικά, είναι ενδεικτικά για το πόσα πράγματα είχαν αλλάξει στην αμερικανική εξωτερική πολιτική υπέρ της Ελλάδας. «*Ευχαριστώ τους συναδέλφους μου στην Επιτροπή που υπερψήφισαν το νομοσχέδιο ώστε να σταλεί στη Γερουσία για να υποστηριχθεί ένας από τους πιο σημαντικούς συνεργάτες της χώρας μας στην ανατολική Μεσόγειο και ένας πολύτιμος σύμμαχός μας στο NATO*». ²⁴⁷ Κατά την επίσκεψή του στην Ελλάδα, τον Αύγουστο του 2021, ο Μπομπ Μενέντεζ τόνισε ότι η Ελλάδα είναι ιδανικός εταίρος για τις ΗΠΑ και ότι Αθήνα και Λευκωσία είναι κεντρικοί πυλώνες δημοκρατίας στην ανατολική Μεσόγειο και η συνεργασία των ΗΠΑ με τις δύο χώρες αυτές και με το Ισραήλ, βρίσκεται στο νομοσχέδιο U.S.-Greece Defense and Interparliamentary Partnership Act of 2021 το οποίο και εισηγήθηκε. ²⁴⁸ Ο Μπομπ Μενέντεζ αναφέρθηκε και σε λεπτομέρειες του νομοσχεδίου Άμυνας και Διακοινοβουλευτικής Συνεργασίας κατά τον λόγο που έβγαλε με θέα την Ακρόπολη όταν επισκέφτηκε την Ελλάδα, λέγοντας πως ο εξοπλισμός που θα μπορεί να η Ελλάδα να προμηθεύεται από τις ΗΠΑ, θα αφορά όχι μόνο καθαρά αμυντικό εξοπλισμό αλλά και αντίστοιχο που θα υποστηρίξει την Ελλάδα στο να αντιμετωπίσει νέες προκλήσεις όπως είναι οι πυρκαγιές, θυμίζοντας πως οι ΗΠΑ ήταν από τις πρώτες χώρες που απέστειλαν βοήθεια στην Ελλάδα στέλνοντας το αεροσκάφος Poseidon P-8 του αμερικανικού πολεμικού ναυτικού. ²⁴⁹

Το νομοσχέδιο αυτό ουσιαστικά συμπληρώνει την MDCA που υπεγράφη στην Ουάσινγκτον μεταξύ Τόνι Μπλίνκεν και Νίκου Δένδια. Είναι επίσης σημαντικό να αναφερθεί ότι τα νομοσχέδια τα οποία εισηγήθηκε ο Μπομπ Μενέντεζ με τον Μάρκο Ρούμπιο και υποστηρίχθηκαν διακομματικά στο Κογκρέσο, ήταν συμπληρωματικά το ένας ως προς το άλλο και διαπερνούσαν τον Στρατηγικό Διάλογο που υπογράφηκε τον

²⁴⁷ Bob Menendez official website. (2021, June 22). *Menendez, Rubio applaud SFRC passage of U.S.-Greece Defense And Interparliamentary Partnership Act of 2021*, posted on: <https://www.menendez.senate.gov/newsroom/press/menendez-rubio-applaud-sfrc-passage-of-us-greece-defense-and-interparliamentary-partnership-act-of-2021> .

²⁴⁸ Ekathimerini. (2021, August 26). *Menendez: Greece is an “ideal partner” for the US*, posted on, <https://www.ekathimerini.com/news/1166916/menendez-greece-an-ideal-partner-for-the-us/> .

²⁴⁹ U.S. Embassy & Consulate in Greece. (2021, August 26). *Chairman Menendez Delivers Keynote Remarks on U.S.-Greek Relationship*, posted on: <https://gr.usembassy.gov/chairman-menendez-delivers-keynote-remarks-on-u-s-greek-relationship/>.

Δεκέμβριο του 2018 μεταξύ Κατρούγκαλου και Πομπέο. Η αξιοσημείωτη σταθερότητα στην αμερικανική εξωτερική πολιτική όσον αφορά την Ελλάδα, φαίνεται σε όλα τα αμερικανικά νομοσχέδια αλλά και στα επίσημα έγγραφα όπως και στη συνοδευτική επιστολή Μπλίνκεν, η οποία εστάλη στον Έλληνα πρωθυπουργό μετά την υπογραφή της MDCA. Φράσεις όπως «πυλώνας σταθερότητας», «πολύτιμος εταίρος», «νησίδα δημοκρατίας στην περιοχή της ανατολικής Μεσογείου», «κράτος-κλειδί για τα αμερικανικά συμφέροντα», «περιφερειακός ηγέτης» κ.α, φανέρωναν τη στρατηγική αναβάθμιση της Ελλάδας για τα αμερικανικά συμφέροντα. Μετά την επίσκεψη του Κυριάκου Μητσοτάκη στις ΗΠΑ, Αμερικανοί αναλυτές θεώρησαν ότι οι ΗΠΑ είχαν βρει στην Ελλάδα τη χώρα εκείνη που βρίσκεται στη διαστάλωση των γεωπολιτικών συμφερόντων των ΗΠΑ και ότι λίγα χρόνια πριν, κανείς δε θα μπορούσε να σκεφτεί πως η Ελλάδα θα ήταν η χώρα που θα παρείχε την απαραίτητη σταθερότητα στην περιοχή. Τα κοιτάσματα φυσικού αερίου στην περιοχή, έφεραν κοντά τις ελληνικές και τις αμερικανικές εταιρείες. Η Τουρκία έγινε από εγγυητή της σταθερότητας της περιοχής, σε μια χώρα που δημιουργεί προβλήματα, δεν σέβεται το Διεθνές Δίκαιο και που υποστηρίζει τις ρωσικές θέσεις.²⁵⁰

Το νομοσχέδιο αποτελούνταν από πολύ σημαντικά σημεία και εντάχθηκε στο συνολικό αμυντικό προϋπολογισμό του Πενταγώνου των ΗΠΑ. Πιο συγκεκριμένα τα σημεία του νομοσχεδίου: 1. Οι ΗΠΑ όφειλαν να υποστηρίξουν την ασφάλεια και την ευημερία της Ελλάδας η οποία είναι πυλώνας σταθερότητας στην περιοχή της ανατολικής Μεσογείου. 2. Η συνεργασία 3+1 μεταξύ Ελλάδας, Ισραήλ, Κύπρου και ΗΠΑ πέτυχε στα θέματα της ενέργειας και τώρα έπρεπε να διευρυνθεί και σε άλλους τομείς συνεργασίας. 3. Οι ΗΠΑ χρειάζεται να εμβαθύνουν και να αυξήσουν τις προσπάθειές τους για συνεργασία και υποστήριξη του εκσυγχρονισμού του ελληνικού στρατού. 4. Μέσω του ευρωπαϊκού επενδυτικού προγράμματος η Ελλάδα να προχωρήσει στην αντικατάσταση ρωσικού εξοπλισμού κάτι που είναι προς το συμφέρον των ΗΠΑ. 5. Η

²⁵⁰ Eric Edelman & Charles Wald. (2020, February 7). *Greece Is at the Nexus of America's Geopolitical Crossroads*, «The National Interest», posted on: https://nationalinterest.org/feature/greece-nexus-americas-geopolitical-crossroads-121211?fbclid=IwAR1KZk9xEfmgydy-eWpKpWt87fpT_xSdW-FKIF128wzPVv1T-mBqHb-Cb0eQ. Ο Edelman ήταν πρώην πρέσβης στην Τουρκία. Στην ανάλυσή τους με τον Wald υποστηρίζουν ακόμη τρία πολύ σημαντικά πράγματα. Πρώτον, ότι η κάλυψη που παρέχουν στην Ελλάδα οι Αμερικανοί υποστηρίζοντας τις θέσεις τους για το Διεθνές Δίκαιο, προστάτευε ταυτόχρονα τα συμφέροντα των αμερικανικών εταιρειών εξόρυξης. Δεύτερον, ότι η Ελλάδα όφειλε να ενισχυθεί περισσότερο από το Foreign Military Financing κάτι που θα ενίσχυε και την αμερικανική αμυντική βιομηχανία. Τρίτον, ότι οι ΗΠΑ όφειλαν να μεταφέρουν αμυντικό εξοπλισμό από την Τουρκία, στην Ελλάδα. Το συμπέρασμά στο οποίο κατέληγαν είναι ότι οι ΗΠΑ οφείλουν να επενδύσουν στη σχέση τους με την Ελλάδα και ότι η πρόοδος των ελληνοαμερικανικών σχέσεων ήταν εντυπωσιακή, αν υπολογίσει κάποιος το μικρό χρονικό διάστημα στο οποίο έλαβε χώρα αυτή η βελτίωση.

κυβέρνηση των ΗΠΑ θα πρέπει να εμβαθύνει ισχυρές εταιρικές σχέσεις με τον ελληνικό στρατό, ιδίως σε ευκαιρίες συμπαραγωγής με το ελληνικό ναυτικό. 6. Η ναυτική συνεργασία στις βάσεις της Σούδας και της Αλεξανδρούπολης είναι αμοιβαία επωφελής για την εθνική ασφάλεια των ΗΠΑ και της Ελλάδας. 7. Οι ΗΠΑ θα πρέπει να υποστηρίζουν την πώληση μαχητικών F-35 στην Ελλάδα για να συμπεριλάβει εκείνα τα αεροσκάφη που παρήχθησαν αλλά δεν παραδόθηκαν στην Τουρκία λόγω του αποκλεισμού της Τουρκίας από το πρόγραμμα συμπαραγωγής (απόκτηση S-400 από την Τουρκία και υπαγωγή της στο νόμο CAATSA). 8. Η κυβέρνηση των ΗΠΑ θα πρέπει να συνεχίσει να επενδύει στην Ελλάδα μέσω του προγράμματος διεθνούς εκπαίδευσης και κατάρτισης (IMET). 9. Η κυβέρνηση των ΗΠΑ θα πρέπει να υποστηρίζει κοινές ασκήσεις συνεργασίας για την ασφάλεια στη θάλασσα με την Κύπρο, την Ελλάδα και το Ισραήλ. 10. Η Αναπτυξιακή Τράπεζα των ΗΠΑ (U.S. Development Finance Corporation) θα πρέπει να υποστηρίξει ιδιωτικές επενδύσεις σε στρατηγικά έργα υποδομής στην Ελλάδα, ώστε να περιλαμβάνει ναυπηγεία και λιμάνια που συμβάλλουν στην ασφάλεια της περιοχής και την ευημερία της Ελλάδας. 11. Η Συμφωνία Αμοιβαίας Αμυντικής Συνεργασίας (MDCA) με την Ελλάδα, θα πρέπει να παραταθεί για μια περίοδο πέντε ετών και να περιλαμβάνει βαθύτερες εταιρικές σχέσεις σε ελληνικές στρατιωτικές εγκαταστάσεις σε ολόκληρη τη χώρα. 12. Η κυβέρνηση των ΗΠΑ θα πρέπει να επαναφέρει κονδύλια τα οποία είχαν εγκριθεί από το Κογκρέσο για την κατασκευή έργων υποδομής στη ναυτική βάση της Σούδας, τα οποία όμως, είχαν ανακατευθυνθεί το 2019 στο πρόγραμμα για την οικοδόμηση τείχους στα σύνορα των ΗΠΑ με το Μεξικό. 13. Η κυβέρνηση των ΗΠΑ θα πρέπει να ιδρύσει το Κέντρο Ενέργειας Ηνωμένων Πολιτειών-Ανατολικής Μεσογείου, όπως προβλέπεται από το νομοσχέδιο East Med Act (Νόμος για την Εταιρική Σχέση Ενέργειας και Ασφάλειας της Ανατολικής Μεσογείου 2019).²⁵¹ Πάνω σε αυτή τη λογική, και συνυπολογίζοντας την αύξηση της επιρροής της Ρωσίας στη Μεσόγειο, της οικονομικής διείσδυσης της Κίνας και την επιθετική πολιτική του Ιράν, οι ΗΠΑ έβλεπαν στην Ελλάδα μια χώρα η οποία μπορούσε να γίνει το ορμητήριο των αμερικανικών συμφερόντων. Ο πολυπολικός κόσμος, ιδιαίτερα ασταθής και συνοδευόμενος από νέες προκλήσεις, οδηγούσε τις ΗΠΑ στο να επιλέγουν πολύ προσεκτικά τις δεσμεύσεις τους στον κόσμο. Εξετάζοντας τα σημεία του νομοσχεδίου Μενέντεζ-Ρούμπιο μπορούν να εξεταστούν

²⁵¹ΤΑ ΝΕΑ. (2021, Νοέμβριος 22). «Τουρκικά F-35 θα παραδοθούν στην Ελλάδα»-Οργή στην Άγκυρα για το νομοσχέδιο Μενέντεζ, δημοσιευμένο στο: <https://www.tanea.gr/2021/11/22/politics/tourkika-f-35-tha-paradothoun-stin-ellada-orgi-stin-agkyra-gia-to-nomosxedio-menentez/>.

ορισμένα χαρακτηριστικά των αμερικανικών συμφερόντων. Πρώτον, η ενίσχυση του ρόλου των ΗΠΑ στην τριμερή συνεργασία μεταξύ Ελλάδας, Κύπρου και Ισραήλ είναι ζωτικής σημασίας για τα αμερικανικά συμφέροντα και αποτελεί βασικό πόλο έλξης για τη διακομματική υποστήριξη που έλαβε στο Κογκρέσο. Δεύτερον, οι ΗΠΑ ανησυχούν ιδιαίτερα για τις επενδύσεις σε στρατηγικές υποδομές στην Ελλάδα (σε λιμάνια και ναυπηγεία). Η οικονομική διείσδυση της Κίνας αλλά και η ρωσική προσπάθεια να αυξήσει την επιρροή της στη Βόρεια Ελλάδα, στην ανατολική Μεσόγειο και στα Βαλκάνια, καθιστούσε τους Αμερικανούς υποχρεωμένους να προλάβουν εξελίξεις. Τρίτον, οι ΗΠΑ επιθυμούν να πωλήσουν στην Ελλάδα τα μαχητικά 5^{ης} γενιάς τύπου-Stealth F-35 και μάλιστα μέρος αυτών που ήταν να παραλάβει η Τουρκία η οποία εκπαρθυρώθηκε από το πρόγραμμα συμπαραγωγής λόγω του ασυμβίβαστου συνύπαρξης των υπερσύγχρονων μαχητικών με τους πυραύλους S-400 που αγόρασε η Τουρκία το 2017 από τη Ρωσία. Στη συγκεκριμένη φάση, η Ελλάδα θα μπορούσε να αποκτήσει συγκριτικό πλεονέκτημα σε σχέση με την Τουρκία, αυξάνοντας σε πολύ μεγάλο βαθμό τις αποτρεπτικές της δυνατότητες. Τέταρτον, αυτό που αποδεικνύεται και από τις περιγραφές των σημείων του νομισχεδίου, είναι πως το νομοσχέδιο East Med Act και η MDCA έχουν διαλεκτική σχέση με το U.S.-Greece Defense and Interparliamentary Partnership Act of 2021. Πέμπτον, οι ΗΠΑ χρησιμοποιούν την DFC προκειμένου να πετύχουν στόχους εξωτερικής πολιτικής στην Ελλάδα. Η DFC ήταν ουσιαστικά το αντίπαλον δέος του κινεζικού BRI το οποίο είχε ήδη διεισδύσει στην Ελλάδα. Τα οικονομικά μεγέθη της Ελλάδας που θεωρείται ανεπτυγμένη χώρα, δεν επέτρεπαν κανονικά τις επενδύσεις από την αναπτυξιακή τράπεζα η οποία κατ' εξαίρεση αναπτύχθηκε στην Ελλάδα λόγω υποστήριξης ζωτικών αμερικανικών συμφερόντων εξωτερικής πολιτικής. Έκτον, η επιθυμία για συμπαραγωγή φρεγατών με την Ελλάδα, αποδεικνύει μαζί με όλα τα παραπάνω τη στρατηγική δέσμευση των ΗΠΑ στην Ελλάδα. Τέλος, η επιστολή Μπλίνκεν που συνόδευσε την MDCA της 14^{ης} Οκτωβρίου 2021, ανέφερε πως οι ΗΠΑ δεν απέκλειαν το ενδεχόμενο να επενδύσουν και σε άλλες περιοχές της Ελλάδας (συμπεριλαμβάνονται και νησιά άλλα εκτός της Κρήτης). Το νομοσχέδιο U.S.-Greece Defense and Interparliamentary Partnership Act of 2021, είχε επίσης πρόνοια για κάτι τέτοιο. Και σε αυτό το σημείο, η Ελλάδα μπορούσε να επωφεληθεί από τις ΗΠΑ σε σχέση με την Τουρκία. Στις 27/12/2021 ο πρόεδρος Μπαϊντεν υπέγραψε τον προϋπολογισμό του Πενταγώνου (NDAA) για το 2022, μέσα στον οποίο υπήρχε και το U.S.-Greece Defense and Interparliamentary

Partnership Act.²⁵²

Ενδεικτικό το πόσο θετικά αξιολογούνταν οι ελληνοαμερικανικές σχέσεις, είναι ένα κείμενο που γράφτηκε από τον Ντάνιελ Μάικλς στην αμερικανική εφημερίδα Wall Street Journal, λίγες μέρες μετά από την υπερψήφιση από το Κογκρέσο του προϋπολογισμού του Πενταγώνου. Ο Μάικλς αναφέρει πως για την Ουάσινγκτον, η Ελλάδα είναι ένα μη αναμενόμενο φωτεινό σημείο σε μια Ευρώπη όπου ανησυχεί τις ΗΠΑ και ότι οι σχέσεις ΗΠΑ-Ελλάδας έχουν επαυξηθεί σε όλα τα επίπεδα, ακόμη και στις οικονομικές σχέσεις καθώς κολοσοί σαν την Tesla, την Pfizer, την Amazon και την Microsoft έχουν επενδύσει στην Ελλάδα που για καιρό υποτιμούσαν σαν επενδυτική ευκαιρία.²⁵³ Το συγκεκριμένο κείμενο αναφέρει μάλιστα όλες εκείνες τις πτυχές που εξετάζονται στην παρούσα διδακτορική διατριβή σαν παραμέτρους αξιολόγησης των ελληνοαμερικανικών σχέσεων. Η επιδείνωση των αμερικανοτουρκικών σχέσεων έφερε τις ΗΠΑ στο να αντιληφθούν την μεγάλη αξία της Ελλάδας στα Βαλκάνια και στη Μαύρη Θάλασσα. Επιπρόσθετα, η κυβέρνηση του Κυριάκου Μητσοτάκη (μέχρι το 2021 που εξετάζονται οι ελληνοαμερικανικές σχέσεις είναι ο πρωθυπουργός της Ελλάδας) είναι για τον Μάικλς υποστηρικτική στις αμερικανικές θέσεις αναφορικά με τις αμερικανορωσικές διαφορές και ότι η Ελλάδα φαίνεται να έχει αφήσει πίσω της τη μακροχρόνια πολιτική που στηριζόταν σε ανοίγματα προς τη Ρωσία, ενώ κατά τη διετία 2019-2021 είχε περιορίσει και τις κινεζικές επενδύσεις στην Ελλάδα.²⁵⁴ Σημειώνεται ότι στο δημοσίευμα αναφέρεται πως οι σχέσεις των δύο χωρών αναπτύχθηκαν ιδιαίτερα από το 2011 όταν ο πρόεδρος

²⁵² CNN Greece. (2021, Δεκέμβριος 27). *Με υπογραφή Μπάιντεν η αναβάθμιση της αμυντικής συνεργασίας Ελλάδας-ΗΠΑ*, δημοσιευμένο στο: <https://www.cnn.gr/politiki/story/295232/me-ypografi-mpainten-i-anavathmisi-tis-amyntikis-synergasias-elladas-hpa>.

²⁵³ Daniel Michaels. (2021, December 23). *U.S. Sees New Bright Spot in Europe: Greece*, «Wall Street Journal», posted on: https://www.wsj.com/articles/u-s-sees-new-bright-spot-in-europe-greece-11640260804?fbclid=IwAR3XRP6nxK47RHWmR_p2dk4oLHbGZhXEnrsMTvHom2uD_5BECpvyfoWvT4s.

²⁵⁴ Daniel Michaels, *ibid.*, posted on: https://www.wsj.com/articles/u-s-sees-new-bright-spot-in-europe-greece-11640260804?st=ycz34aqzfnnak9&reflink=desktopwebshare_permalink. Ο Μάικλς αναφέρει και τα τρία τριαδικά πλέγματα σχέσεων που επηρεάζουν άμεσα τις ελληνοαμερικανικές σχέσεις και ουσιαστικά, σκιαγραφεί και τις αμερικανικές προτεραιότητες εξωτερικής πολιτικής στην ευρύτερη περιοχή όπου η Ελλάδα λογίζεται κατά τα λεγόμενά του ως «εποικοδομητικός εταίρος». Πιο συγκεκριμένα, φιλοξενεί δηλώσεις του Έλληνα πρωθυπουργού Κυριάκου Μητσοτάκη ο οποίος ισχυρίζεται ότι ποτέ δεν ήταν καλύτερες οι ελληνοαμερικανικές σχέσεις. Πολύ σημαντική είναι ωστόσο η αναφορά στο ότι ο πρώην Υπουργός Εξωτερικών Κατρούγκαλος ο οποίος εγκαινίασε τον Στρατηγικό Διάλογο Ελλάδας-ΗΠΑ, παρόλο που συμφωνεί στο ότι οι σχέσεις των δύο χωρών είναι καλύτερες από ποτέ, δε θεωρεί σωστή την απομάκρυνση της Ελλάδας από την πολιτική εξισορρόπηση στις σχέσεις της με ΗΠΑ και Ρωσία.

Ομπάμα έκανε πολύ μεγάλες προσπάθειες για να βοηθήσει την Ελλάδα για να παραμείνει στην Ευρωζώνη και να προωθήσει μεταρρυθμίσεις για να επιλύσει τα τεράστια δημοσιονομικά της προβλήματα. Τόσο οι ενεργειακές, όσο και οι αμυντικές σχέσεις των δύο χωρών έχουν οδηγηθεί σε άλλο επίπεδο και λόγω της εξαγωγής υγροποιημένου φυσικού αερίου από τις ΗΠΑ αλλά και την πενταετή ανανέωση της χρήσης των αμερικανικών βάσεων στην Ελλάδα, με την υπογραφή της αμυντικής συμφωνίας MDCA στις 14/10/2021. Τα κοινά projects στον ενεργειακό τομέα βοηθούν την απεξάρτηση από τους ρωσικούς υδρογονάνθρακες. Κατά την άποψη του πολύ επιτυχημένου Αμερικανού πρέσβη, πρέπει να χρησιμοποιηθεί ολόκληρη η εργαλειοθήκη των ΗΠΑ για να αντιμετωπιστούν αντίπαλοι οι οποίοι διείσδυσαν σε τοπικό επίπεδο και στον πολιτικό και στον οικονομικό τομέα.²⁵⁵ Η προσφορά του Τζέφρι Πάιατ, του Αμερικανού πρέσβη ο οποίος υπηρέτησε στην Ελλάδα από το 2016 μέχρι και το 2021, ήταν πολύ μεγάλη καθώς όταν πήγε στη Θεσσαλονίκη το καλοκαίρι του 2016 οι τοπικοί παράγοντες του είπαν πως οι ΗΠΑ φαίνεται να έχουν αποχωρήσει. Με την ΔΕΘ του 2018 να αφιερώνεται στις ΗΠΑ, ο Αμερικανός πρέσβης κατάφερε να προσελκύσει το ενδιαφέρον αμερικανικών εταιρειών υψηλής τεχνολογίας στην Ελλάδα και κυρίως στη Βόρεια Ελλάδα, όπως έκανε η Pfizer με τον Ελληνοαμερικανό Άλμπερτ Μπουρλά. Οι σχέσεις Ελλάδας-ΗΠΑ παρόλο που πλαισιώνονταν από ισχυρούς δεσμούς λόγω της πολυπληθούς ελληνοαμερικανικής κοινότητας, σε θεσμικό επίπεδο, δεν είχαν από το 1967 κάποια θεαματική βελτίωση.²⁵⁶ Η βελτίωση των ελληνοαμερικανικών σχέσεων πήρε σάρκα και οστά κατά το έτος 2021 αγγίζοντας ιστορικό υψηλό σε σχέση με αυτές που έλαβαν χώρα από το 1947. Το 2021 ήταν καθοριστική χρονιά για τις ελληνοαμερικανικές σχέσεις και για λόγους που αφορούν καθαρά την αμερικανική εξωτερική πολιτική. Η αποχώρηση των στρατιωτικών δυνάμεων των ΗΠΑ από το Αφγανιστάν κατά το καλοκαίρι του 2021, έφερε μεγάλη ανησυχία σε όλους τους συμμάχους των ΗΠΑ για το κατά πόσο ήταν οι ΗΠΑ δεσμευμένες έναντι των συμμαχικών τους υποχρεώσεων. Η περιρρέουσα ατμόσφαιρα σχετικά με την αμερικανική εξωτερική πολιτική έκανε τους συμμάχους να νιώθουν ότι οι Αμερικανοί αποχωρούν από ενεργό ρόλο στη διεθνή πολιτική. Η Ελλάδα

²⁵⁵ Daniel Michaels, *ibid.*, posted on: https://www.wsj.com/articles/u-s-sees-new-bright-spot-in-europe-greece-11640260804?st=ycz34aqzfnnaak9&reflink=desktopwebshare_permalink. Στην ανάλυση αυτή, περιγράφονται και οι βελτιωμένες σχέσεις της Ελλάδας με το Ισραήλ και την Αίγυπτο. Οι ΗΠΑ ενδιαφέρονται ιδιαίτερα για την ευρύτερη περιφερειακή αρχιτεκτονική ασφάλειας της περιοχής, της οποίας η Ελλάδα έγινε αναπόσπαστος κρίκος.

²⁵⁶ Daniel Michaels, *ibid.*, posted on: https://www.wsj.com/articles/u-s-sees-new-bright-spot-in-europe-greece-11640260804?st=ycz34aqzfnnaak9&reflink=desktopwebshare_permalink.

προσπάθησε και κατάφερε να αποσπάσει τη μεγαλύτερη δυνατή δέσμευση των ΗΠΑ για την ασφάλειά της και την ευημερία της, σε μια περίοδο που πράγματι, οι ΗΠΑ ανασυγκροτούσαν την παρουσία τους, κάτι που έδειξε και η Συμφωνία AUKUS που έδειξε ότι το ενδιαφέρον των ΗΠΑ ήταν πλέον και επίσημα στην ανάσχεση της κινεζικής επιρροής στον Ινδοειρηνικό Ωκεανό. Ενώ ακόμη αναμενόταν η υπογραφή του προϋπολογισμού του Πενταγώνου των ΗΠΑ στον οποίο ήταν εγκλωβισμένο το νομοσχέδιο για την Αμυντική και Διακοινοβουλευτική Συνεργασία Ελλάδας-ΗΠΑ, στις 13 και 14 Δεκεμβρίου 2021, υπογράφεται μια ακόμη συμφωνία συνεργασίας μεταξύ Ελλάδας και ΗΠΑ αυτή τη φορά, μεταξύ του Λιμενικού της Ελλάδας και της Ακτοφυλακής των ΗΠΑ. Για ευνόητους λόγους που αφορούν και την Τουρκία, η Ελλάδα είχε κάθε συμφέρον να υπογράψει μια συμφωνία που αφορά τα θαλάσσια σύνορά της, δείχνοντας στην Τουρκία πως τόσο η οπλοποίηση προσφύγων, όσο και οποιαδήποτε συμμετρική πρόκληση εναντίον της Ελλάδας, θα είχε μεγάλο κόστος. Πιο συγκεκριμένα, ο αντιναύαρχος Στήβεν Πούλιν που ήταν διοικητής της Αμερικανικής Ακτοφυλακής του Ατλαντικού, συνυπέγραψε με τον αντιναύαρχο Θεόδωρο Κλιάρη (αρχηγό της Ελληνικής Ακτοφυλακής-Λιμενικού) το μνημόνιο συνεργασίας στο Υπουργείο Ναυτιλίας παρουσία του Αμερικανού πρέσβη Τζέφρι Πάϊατ. Το μνημόνιο προέβλεπε έξι πυλώνες διμερούς συνεργασίας (θαλάσσια ασφάλεια, επιχειρήσεις, ανταλλαγή πληροφοριών, επιθεωρήσεις αλιείας, προστασία του περιβάλλοντος και εκπαίδευση) πάνω στην ασφάλεια ναυσιπλοΐας, στην ασφάλεια της ζωής στη θάλασσα και στην προστασία του περιβάλλοντος.²⁵⁷

5. Οι οικονομικές σχέσεις Ελλάδας και ΗΠΑ

Ο συνειρμός που ακολουθεί τη φράση «ελληνοαμερικανικές σχέσεις» δεν είναι σίγουρα η έννοια της οικονομίας. Τουλάχιστον, αυτό ίσχυε από τα πρώτα χρόνια των ελληνοαμερικανικών σχέσεων μετά τον Β'Π.Π. Σαφέστα και το Σχέδιο Μάρσαλ ήταν εκείνο που έδωσε στην Ελλάδα την απαραίτητη ώθηση προκειμένου να ανασυγκροτήσει την καθημαγμένη οικονομία της, όπως και η επισιτιστική βοήθεια των ΗΠΑ προς την Ελλάδα. Τα liberty ships ήταν επίσης εκείνα που αποτέλεσαν τα θεμέλια ώστε η ποντοπόρος ελληνική ναυτιλία να γίνει πρώτη παγκόσμια ναυτιλιακή δύναμη.

²⁵⁷ CNN Greece. (2021, Δεκέμβριος 14). *Υπογραφή μνημονίου συνεργασίας μεταξύ του Λιμενικού και Ακτοφυλακής των ΗΠΑ*, δημοσιευμένο στο: <https://www.cnn.gr/politiki/story/293488/dendia-kai-paiat-syzitisan-gai-tin-ellinoamerikaniki-synergasia-hgetikos-o-rolis-tis-elladas-2>.

Τα εμβάσματα των Ελλήνων μεταναστών στις ΗΠΑ, έχτισαν και έζησαν στην κυριολεξία αμέτρητα χωριά της ελληνικής υπαίθρου και κωμοπόλεις. Αυτά όμως μπορούμε να πούμε πως ήταν έμμεσες εκφάνσεις της διμερούς οικονομικής σχέσης η οποία ευθυγραμμιζόταν με τη γενικότερη εξάρτηση που φανέρωναν οι σχέσεις ΗΠΑ-Ελλάδας εκείνα τα χρόνια, όπως αναφέρθηκε και στα πρώτα κεφάλαια. Στη συγκεκριμένη ενότητα, θα παρουσιαστούν οι οικονομικές και εμπορικές σχέσεις μεταξύ της Ελλάδας και των ΗΠΑ σε διμερές επίπεδο, καθώς ούτως ή άλλως, η Ελλάδα ως κράτος-μέλος της Ε.Ε έχει εμπορικές σχέσεις που διαμορφώνονται και από το Κοινοτικό Δίκαιο. Η έμφαση θα δοθεί στην περίοδο 2010-2021 και θα γίνει μια αποτίμηση για το αν οι οικονομικές σχέσεις αποτελούν το κλειδί της σύσφιξης των ελληνοαμερικανικών σχέσεων στο μέλλον καθώς η άνοιξη των ελληνοαμερικανικών σχέσεων, ξεκίνησε με το ξέσπασμα της δημοσιονομικής κρίσης στην Ελλάδα όταν και οι ΗΠΑ στήριξαν την Ελλάδα στο να παραμείνει μέλος της Ευρωζώνης.

Οι διμερείς οικονομικές σχέσεις, δεν ήταν στηριγμένες σε κάποιον φορέα δημιουργημένο από τις δύο χώρες και στηρίζονταν κυρίως στην αμερικανική παρουσία στην Ελλάδα. Ο Εμφύλιος στην Ελλάδα σε συνδυασμό με το ξέσπασμα του πρώτου "εκτονωτικού" περιφερειακού πολέμου της αυγής του Ψυχρού Πολέμου στην Κορέα, έκανε τις σχέσεις ΗΠΑ-Ελλάδας να ακολουθούν κυρίως τους τομείς της άμυνας και της ασφάλειας. Η σχέση της Ελλάδας με τις ΗΠΑ δεν στηρίχθηκε σε οικονομικό θεμέλιο κατά τον Σταύρος Θωμαδάκης, ο οποίος αποτιμά τις σχέσεις Ελλάδας-ΗΠΑ στον οικονομικό τομέα. Οι οικονομικές σχέσεις των δύο χωρών εκείνη την περίοδο, ήταν παγιδευμένες στον δημόσιο τομέα, στις επιχορηγήσεις και στα δάνεια.²⁵⁸

Σύμφωνα με τον Μπάρι Μασάδο και το The George C. Marshall Foundation, η Ελλάδα επωφελήθηκε τα μέγιστα από το Σχέδιο Μάρσαλ, καταλαμβάνοντας την 6η θέση ανάμεσα στους παραλήπτες αυτής της βοήθειας, με 700 εκ. Δολάρια μέχρι το τέλος του 1951. Μόνο μακροπρόθεσμα βοηθήθηκε η Ελλάδα από την αμερικανική πολιτική ανασυγκρότησης η οποία αφορούσε το σύνολο της Ευρώπης.²⁵⁹ Η σχέση εξάρτησης της Ελλάδας από τις ΗΠΑ δεν ήταν μόνο πολιτική και στρατιωτική αλλά και

²⁵⁸ Stavros B. Thomadakis. (1980). *Notes on Greek-American Economic Relations*, p.75-76 στο *"Greek American Relations: A Critical Review"*, Edited by Theodore A. Couloumbis and John O. Iatrides, Pella Publishing Company, New York.

²⁵⁹ The George Marshall Foundation. (2015, July 31). *Greece And The Marshall Plan*, posted on: <https://www.marshallfoundation.org/blog/greece-and-the-marshall-plan/>.

οικονομική Ο Πόλεμος της Κορέας σε συνδυασμό με το Κογκρέσο των ΗΠΑ που δεν ενέκρινε εύκολα κονδύλια για βοήθεια προς άλλες χώρες (οι πόροι έπρεπε να κατευθυνθούν προς τις στρατιωτικές δαπάνες για τον Πόλεμο της Κορέας. Ακόμη και η όποια αμερικανική βοήθεια προς συμμαχικές χώρες, όδευε όπως είδαμε στα πρώτα κεφάλαια στον στρατιωτικό τομέα και στις αμυντικές δαπάνες).

Η Ελλάδα ζητούσε συνέχεια αμερικανική οικονομική βοήθεια. Στα τέλη της δεκαετίας του 1950, οι οικονομικές σχέσεις Ελλάδας-ΗΠΑ άρχισαν να πλαισιώνονται και από τον ιδιωτικό τομέα με τη μορφή διεθνών επενδύσεων και μεγάλων κεφαλαικών ροών. Η Ελλάδα ούσα κατεστραμμένη μετά τον Β'Π.Π και έχοντας να αντιμετωπίσει και τον Εμφύλιο, είχε προσδεθεί στις ΗΠΑ με ό,τι αυτό συνεπαγόταν. Ο οικονομικός προϋπολογισμός της Ελλάδας, εγκρινόταν ή διορθωνόταν από επιτροπές που είχαν συστήσει οι Αμερικανοί με στόχο την οικονομική εξυγίανση της Ελλάδας. Όπως λέει ο Θωμαδάκης, ακόμη και οι αμυντικές δαπάνες καθορίζονταν ουσιαστικά από τους Αμερικανούς. Ο αμερικανικός παρεμβατισμός, όπως είδαμε στα πρώτα κεφάλαια, αποτελούσε μια πραγματικότητα για την μεταπολεμική Ελλάδα. Ένας από τους λόγους που ο αντιαμερικανισμός ενισχύθηκε στην Ελλάδα (μέχρι να εκφραστεί πολιτικά από τον Ανδρέα Παπανδρέου) ήταν η έντονη παρεμβατικότητα των ΗΠΑ στην Ελλάδα. Αν ανατρέξουμε στα πρώτα κεφάλαια που αναδεικνύουν το ιστορικό περίγραμμα των ελληνοαμερικανικών σχέσεων από το 1947, θα διαπιστώσουμε ότι το ελληνικό πολιτικό σύστημα πλην της αριστεράς, όχι μόνο επιθυμούσε αυτού του είδους τον αμερικανικό παρεμβατισμό, αλλά ανησυχούσε μάλιστα μήπως οι Αμερικανοί επανεξετάσουν τα συμφέροντά τους και αποχωρήσουν από την Ελλάδα. Το 1948 Ελλάδα και ΗΠΑ υπογράφουν την ECA (Economic Cooperation Agreement). Σαν συμφωνία, εκτός από το πλαίσιο που παρείχε στις διμερείς συναλλαγές, υποστήριζε την σταδιακή ένταξη της Ελλάδας στους δυτικούς οικονομικούς θεσμούς καθώς ο ένας πυλώνας της συμφωνίας, ήταν η προστασία του ελεύθερου εμπορίου και ο περιορισμός των δασμολογικών εμποδίων. Ο δεύτερος πυλώνας της ECA, είχε σκοπό την αποτροπή δημιουργίας καρτέλ στην Ελλάδα και την προστασία του ανόθευτου ανταγωνισμού των εταιρειών. Την περίοδο εκείνη, δε γινόταν κάποια ελληνική εταιρεία να δημιουργήσει μονοπώλιο αν δεν λάμβανε τη στήριξη του ελληνικού κράτους ως προστασία νηπιακής βιομηχανίας. Επίσης, αυτός ο πυλώνας εξασφάλιζε την προστασία της δραστηριοποίησης αμερικανικών εταιρειών στην Ελλάδα ώστε να μην είναι θύματα του προστατευτισμού. Ο τρίτος πυλώνας της ECA, αφορούσε την αξιοποίηση του ορυκτού πλούτου της Ελλάδας και τη δραστηριοποίηση των αμερικανικών εταιρειών

στον τομέα των πρώτων υλών.²⁶⁰ Εδώ χρειάζεται να αναφερθεί πως η -σε γενικές γραμμές- πετυχημένη συνταγή ανασυγκρότησης της Ευρώπης με το Σχέδιο Μάρσαλ, στόχευε στην ανακύκλωση των πλεονασμάτων ώστε να μπορέσει να δημιουργηθεί ένα λειτουργικό οικονομικό cluster από τον δυτικό κόσμο το οποίο θα στόχευε στην ταχύτατη οικονομική ανάπτυξη, έχοντας σαν πολιτικό στόχο την αποτροπή της επιρροής των κομμουνιστικών κινημάτων στην Ευρώπη που βρίσκονταν υπό την καθοδήγηση της ΕΣΣΔ. Στην Ελλάδα του Εμφυλίου, αυτή η ανασυγκρότηση έπρεπε να γίνει άμεσα και χωρίς μεταβατικές περιόδους. Για τις ΗΠΑ, όπως αναφέρθηκε και από τον Σταυριανό στο «Greece: American Dilemma and Opportunity», η Ελλάδα αντιπροσώπευε μια περίπτωση που θα τη συναντούσαν σε πολλές περιοχές του κόσμου, δεδομένης της διπολικής δομής της διεθνούς πολιτικής. Η οικονομική και κοινωνική εξαθλίωση της Ελλάδας, όπως αυτές προέκυψαν από τις τεράστιες ζημιές που άφησε πίσω ο Β'.Π.Π, αποτελούσαν και τις μεγάλες ευκαιρίες για την σοβιετική διείσδυση κάτι που θα είχε τεράστιες γεωπολιτικές συνέπειες για τις ΗΠΑ. Ο νόμος 2687 του 1953 στο Ελληνικό Σύνταγμα, ουσιαστικά δημιουργήθηκε πάνω στη βάση της ECA και έτσι προστατεύονταν οι ξένες επενδύσεις στην Ελλάδα, από τον αθέμιτο ανταγωνισμό. Μέσα σε πολύ μικρό χρονικό διάστημα, η Ελλάδα έπρεπε να λύσει το επισιτιστικό της πρόβλημα που ήταν τεράστιο, να αποκτήσει τις αναγκαίες υποδομές ώστε να ανασυγκροτηθεί η οικονομική ζωή και ταυτόχρονα, να θεμελιωθούν εκείνες οι μεταρρυθμίσεις για να μπορεί να ενταχθεί στο οικονομικό σύστημα της Δύσης. Το 1965 οι ελληνικές εισαγωγές από τις ΗΠΑ αντιπροσώπευαν το 20% των συνολικών ελληνικών εισαγωγών ενώ οι ελληνικές εξαγωγές στις ΗΠΑ, αντιπροσώπευαν το 18% των συνολικών εξαγωγών της χώρας.²⁶¹ Εξαιρετικό ενδιαφέρον παρουσιάζουν και τα στατιστικά που αφορούν τα εμβάσματα των Ελλήνων μεταναστών από τις ΗΠΑ. Το 1966 το 33% των συνολικών εμβασμάτων προς την Ελλάδα, προερχόταν από τις ΗΠΑ και το 1975 το αντίστοιχο ποσοστό ανερχόταν στο 32%. Οι οικονομικές σχέσεις των δύο χωρών σε αυτήν τη δεκαετία, χαρακτηρίζονται σταθερές.²⁶² Μπορεί να σημειωθεί ότι η εξάρτηση της ελληνικής οικονομίας από τις ΗΠΑ ήταν και έμμεση για πολλά χρόνια, με την ελληνική ομογένεια να συντηρεί τις οικογένειες στην Ελλάδα.

Στην ιστοσελίδα του Ελληνικού Υπουργείου Εξωτερικών, καταγράφονται οι σύγχρονες οικονομικές σχέσεις της Ελλάδας με τις ΗΠΑ οι οποίες απέκτησαν σαφώς

²⁶⁰ Stavros Thomadakis, *ibid.*, p. 76-77.

²⁶¹ Thomadakis, *ibid.*, p. 77-79.

²⁶² Thomadakis, *ibid.*, p. 80-81

νέα διάσταση από το 1981 και μετά, όταν και η Ελλάδα έγινε μέλος της ΕΟΚ. Πιο συγκεκριμένα, το Υπουργείο Εξωτερικών της Ελληνικής Δημοκρατίας αναφέρει πως «Οι ελληνοαμερικανικές εμπορικές σχέσεις διέπονται από το νομικό πλαίσιο μεταξύ ΗΠΑ και ΕΕ, ενώ πρόσκεινται στο γενικό περιεχόμενο των πολυμερών κανονισμών του Παγκοσμίου Οργανισμού Εμπορίου (ΠΟΕ). (...) Έχει διασφαλιστεί η πλήρης πρόσβαση των βιομηχανικών ελληνικών προϊόντων στην αμερικανική αγορά, ενώ κάποιες εξαιρέσεις επιβλήθηκαν από την πλευρά των ΗΠΑ σε ορισμένα αγροτικά προϊόντα (νωπά και μεταποιημένα). Η συμφωνία μεταξύ ΕΕ-ΗΠΑ του 1993 παρέχει στις ελληνικές εταιρείες επιπρόσθετες ευκαιρίες σύναψης δημοσίων συμβάσεων με την Αμερική». Ακόμη πιο σημαντική είναι η γεωπολιτική διάσταση των ελληνοαμερικανικών εμπορικών σχέσεων, η οποία αναφέρεται στην ιστοσελίδα του υπουργείου Εξωτερικών της Ελλάδας. «Στον επιχειρηματικό κλάδο έχουν πραγματοποιηθεί προσπάθειες για την προώθηση μίας *Business to Business (B2B)* συνεργασίας μεταξύ ελληνικών και αμερικάνικων εταιρειών (κοινοπραξίες ή συμβάσεις υπεργολαβίας) που στοχεύουν στη διευκόλυνση της πρόσβασης προς τις μεγαλύτερες αγορές της Νοτιοανατολικής Ευρώπης, της Μαύρης θάλασσας, του Καυκάσου και της Μέσης Ανατολής, αναδεικνύοντας τη στρατηγική γεωοικονομική θέση της Ελλάδας αλλά και την τεχνολογική και επιχειρηματική υπεροχή της Αμερικής.»²⁶³ Όπως αναδείχθηκε παραπάνω, η δεκαετία 2010-2020 αποτέλεσε μια νέα αρχή στις οικονομικές σχέσεις μεταξύ ΗΠΑ και Ελλάδας, οι οποίες παρά το γεγονός ότι ήταν και πριν σημαντικές για την ελληνική οικονομία, μπορούν να χαρακτηριστού ισχνές για δύο χώρες που έχουν πολιτικούς και αμυντικούς δεσμούς. Σαν περαιτέρω τεκμηρίωση του παραπάνω, είναι απαραίτητο να αναφερθεί ότι θα ήταν πολύ καλό για την προώθηση των ελληνικών συμφερόντων αλλά και για τα εθνικά θέματα η μεγαλύτερη δυνατή οικονομική παρουσία στην Ελλάδα. Το σκεπτικό είναι σαφές: Οι ΗΠΑ θα δεσμεύονταν περισσότερο στο να ασπάζονται τα ελληνικά συμφέροντα αν σημαντικές επενδύσεις αμερικανικών εταιρειών λάμβαναν χώρα στην Ελλάδα. Το παράδειγμα αυτό ακολούθησαν τόσο η Τουρκία όσο και άλλα κράτη όπως το Κατάρ. Όπως άλλωστε αναφέρθηκε παραπάνω, η οικονομική πτυχή της παγκοσμιοποίησης, προωθήθηκε από τις ΗΠΑ στις αρχές της τελευταίας δεκαετίας του 20ου αιώνα, προκειμένου να εξασφαλιστεί η ευημερία των Αμερικανών πολιτών και

²⁶³ Ελληνική Δημοκρατία: Η Ελλάδα στις ΗΠΑ, "Οικονομικές και Εμπορικές Σχέσεις", posted on: <https://www.mfa.gr/usa/ellada/ellada-kai-ipa/oikonomikes-kai-emporikes-sheseis.html>, ημερομηνία επίσκεψης, 20/3/2021.

ταυτόχρονα, να μην επιστρέψουν οι ΗΠΑ στην υιοθέτηση του απομονωτισμού. Η οικονομική διπλωματία δεν αξιοποιήθηκε τόσο όσο θα μπορούσε από την πλευρά του ελληνικού κράτους. Οι αιτίες είναι πολλές και έχουν να κάνουν τόσο με τον αντιαμερικανισμό, όσο και με ζητήματα ασφάλειας καθώς δεν πρέπει να λησμονηθεί ότι η Ελλάδα είχε εγγώρια τρομοκρατία μέχρι και τις αρχές του 21ου αιώνα. Επιπρόσθετα, υπάρχουν και άλλες αιτίες που αφορούν την μεταρρυθμιστική δυσπραγία του ελληνικού κράτους το οποίο μέχρι και το 2010 (οπότε και υποχρεώθηκε λόγω του διεθνούς οικονομικού ελέγχου) μπορούσε να χαρακτηριστεί ως φοβικό προς τις ξένες άμεσες επενδύσεις σε κάθε τομέα. Για παράδειγμα, είναι πολλά τα παραδείγματα εκείνα που αποδεικνύουν ότι πολλές αμερικανικές προτάσεις που αφορούσαν τις επενδύσεις στην ελληνική τριτοβάθμια εκπαίδευση, έμειναν στο συρτάρι για λόγους που αφορούσαν στην εμμονή του κρατισμού που ουσιαστικά έφερε την ελληνική οικονομία στο χείλος του γκρεμού, το έτος 2009-2010. Ο έντονος συνδικαλισμός ο οποίος αρκετές φορές εκπορευόταν από μικροπολιτικά οφέλη, κόστισε πολύ στην Ελλάδα η οποία τις δεκαετίες 1980-1990 και 2000 όπου θεμελιωνόταν μια νέα διεθνής οικονομική πραγματικότητα, δεν επωφελήθηκε από αμερικανικές επενδύσεις.

Οι ομοιότητες του 1947 και του 2010 είναι αρκετές όσον αφορά τις ελληνοαμερικανικές σχέσεις, ωστόσο υπάρχουν και θεμελιώδεις διαφορές. Το 1947 μόλις ανέτειλε το διπολικό σύστημα. Στα επόμενα δύο έτη, σχεδιάστηκε το Βορειοατλαντικό Σύμφωνο. Η Ελλάδα όπως και όλη η Ευρώπη, στηριζόταν στην αμερικανική βοήθεια και χρηματοδότηση προκειμένου να αντλήσει τα απαραίτητα κεφάλαια για να ανασυγκροτηθούν το ελληνικό κράτος και η ελληνική οικονομία. Οι Βρετανοί με επιστολές τους στις ΗΠΑ δήλωσαν αδυναμία στα ελληνικά αιτήματα για δανεισμό και έτσι οι ΗΠΑ με το Δόγμα Τρούμαν εγγυήθηκαν την ελληνική ανασυγκρότηση. Το 2010 ο Έλληνας πρωθυπουργός Γιώργος Παπανδρέου έκανε διεθνώς γνωστό πως η Ελλάδα πρέπει να ανατρέξει στους μηχανισμούς του ΔΝΤ και της Ε.Ε προκειμένου το ελληνικό κράτος να μην κηρύξει στάση πληρωμών. Βέβαια, τα πρώτα μεταπολεμικά χρόνια η Ελλάδα ήταν κατεστραμμένη και σε επίπεδο υποδομών και έμοιαζε με ένα *de jure* κράτος το οποίο ήταν αμφίβολο αν μπορούσε να χαρακτηριστεί και ως *de facto*. Μέχρι να ξεσπάσει η δημοσιονομική κρίση, η Ελλάδα συμπεριλαμβανόταν μέσα στα 35 πιο ανεπτυγμένα κράτη του κόσμου, απολαμβάνοντας ένα υψηλό βιοτικό επίπεδο. Ωστόσο, η νέα εποχή των ελληνοαμερικανικών σχέσεων, εγκαινιάστηκε μέσα από την πολιτική στήριξη των ΗΠΑ προς την Ελλάδα, προκειμένου να αντιμετωπίσει τη δημοσιονομική κρίση.

Μάλιστα, όπως θα δούμε παρακάτω, οι ΗΠΑ αρκετές φορές, και μέσα από δηλώσεις του Αμερικανού προέδρου Ομπάμα, καταδίκασαν την πολιτική των Βρυξελλών και της Γερμανίας προς την Ελλάδα με την αυστηρή λιτότητα. Στο ΔΝΤ οι ΗΠΑ κατείχαν και κατέχουν την πιο ισχυρή θέση, με τα μερίδιά τους εκείνη την εποχή να είναι πάνω από 20%. Ο λόγος τους ήταν πολύ ισχυρός, παρόλο που πάνω από το 80% του έκτακτου δανεισμού της Ελλάδας, προερχόταν από την Οικονομική Επιτροπή της Ε.Ε και την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα. Οι μεταρρυθμίσεις και τα προγράμματα, λόγω έλλειψης ευρωπαϊκής τεχνογνωσίας στην αντιμετώπιση νομισματικών κρίσεων, ήταν θέματα του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου. Η πίεση που άσκησαν οι ΗΠΑ σε Βρυξέλλες και Βερολίνο προκειμένου να παραμείνει η Ελλάδα στην Ευρωζώνη και στην Ε.Ε ήταν πρωτοφανής και η Ελλάδα βρέθηκε κατά παράδοξο τρόπο να είναι μέλος στην Ε.Ε και να υποστηρίζεται από μια δύναμη που δεν ήταν. Όπως είχαμε αναφερθεί στις πρώτες ενότητες, ο Κωνσταντίνος Καραμανλής προσπάθησε να εντάξει την Ελλάδα στην Ε.Ε προκειμένου να μειωθεί η εξάρτηση της Ελλάδας από τις ΗΠΑ. Κατά μια τραγική ειρωνεία τώρα, η Ελλάδα προσέβλεπε στην αμερικανική υποστήριξη προκειμένου να έχει όσο γίνεται πιο χαλαρό δημοσιονομικό πρόγραμμα και να μην οδηγηθεί σε έξοδο από την Ευρωζώνη, κάτι που θα είχε ολέθριες συνέπειες.

Στη Διεθνή Έκθεση Θεσσαλονίκης που έλαβε χώρα τον Σεπτέμβριο 2018 ο Ονίλμπουρ Ρος, υπουργός Εμπορίου των ΗΠΑ, είχε έλθει ως επίσημος προσκεκλημένος του αμερικανικού κράτους, προκειμένου να δείξει τη νέα εποχή στην οποία έμπαιναν οι εμπορικές σχέσεις της Ελλάδας με τις ΗΠΑ. Σύμφωνα με το International Trade Center, οι οικονομικές σχέσεις Ελλάδας-ΗΠΑ ήταν πλεονασματικές για την Ελλάδα (με στοιχεία του 2018). Το πλεονασματικό εμπορικό ισοζύγιο για την Ελλάδα, παρουσιάζεται από το 2011 και μετά.²⁶⁴ Πιο συγκεκριμένα, το εμπορικό ισοζύγιο της Ελλάδας με των ΗΠΑ το 2001 ήταν ελλειμματικό έχοντας εξαγωγές ύψους 638,55 εκ. ευρώ και εισαγωγές από τις ΗΠΑ της τάξης των 1,105,21 εκ. Ευρώ. Το 2003 το ελλειμματικό εμπορικό ισοζύγιο για την Ελλάδα, σχεδόν διπλασιάστηκε σε σχέση με αυτό του 2001, με τις ΗΠΑ να εξάγουν στην Ελλάδα αγαθά και υπηρεσίες 2,000,32 εκ ευρώ και την Ελλάδα να εξάγει αγαθά και υπηρεσίες αξίας 744,92 εκ. Ευρώ. Το 2009 όπου ξέσπασε η κρίση στην Ελλάδα, οι ΗΠΑ

²⁶⁴ Exportnews.gr. (2019, December 4). *Το Διμερές Εμπόριο και οι Οικονομικές Σχέσεις μεταξύ Ελλάδας και Αμερικής*, με στοιχεία από το International Trade Center και επεξεργασία αυτών από την DK Market Research & Business Analysis Dpt., 2019, δημοσιευμένο στο: <https://exportnews.gr/to-dimeres-emporio-kai-oi-oikonomikes-scheseis-metaxy-elladas-kai-amerikis/>.

εξακολουθούσαν να έχουν θετικό εμπορικό ισοζύγιο εξάγοντας αγαθά και υπηρεσίες αξίας 1,393,24 εκ. Ευρώ και την Ελλάδα να εξάγει 871,62 εκ. Ευρώ. Το 2011 η Ελλάδα εξήγε προϊόντα αξίας 1,275,38 εκ. Ευρώ και οι εισαγωγές της από τις ΗΠΑ ανήλθαν στα 824,50 εκ. ευρώ παρουσιάζοντας εμπορικό πλεόνασμα, το οποίο και διατήρησε καθόλην τη δεύτερη δεκαετία του 21ου αιώνα. Τα μεγαλύτερα πλεονάσματα για την Ελλάδα στο εμπορικό ισοζύγιο με τις ΗΠΑ, παρουσιάζονται τα έτη 2012, 2015 και 2018. Πάλι, έχοντας για άξονα στοιχεία του 2018, το μερίδιο ελληνικών εξαγωγών με προορισμό τις ΗΠΑ έφτανε το ποσοστό 4,1% και σαν εξαγωγικός προορισμός, οι ΗΠΑ καταλάμβαναν την 8η θέση. Το Ελληνοαμερικανικό Επιμελητήριο, σε συνδυασμό με την αξιοποίηση της ελληνικής κοινότητας στις ΗΠΑ, φαίνεται να οδήγησαν μεταξύ άλλων παραγόντων, στο ελληνικό εμπορικό πλεόνασμα. Τα δέκα πιο εξαγωγίμα προϊόντα που η Ελλάδα εξάγει στις ΗΠΑ είναι κατά σειρά: Πετρελαιοειδή, Σωλήνες Σιδήρου και Χάλυβα, Παρασκευάσματα Αγροτικών Προϊόντων, Είδη Αλουμινίου, Τσιμέντο και Ορυκτά, Εμπιστευτικά Προϊόντα, Ηλεκτρικές Συσκευές, Λίπη και Έλαια, Σίδηρος-Χάλυβας και Χαλκός.²⁶⁵

Παρόλη την πολύ καλή εικόνα των ελληνικών εξαγωγών μετά το 2011, (στην οποία βοήθησε αρκετά η υποκατάσταση των εισαγωγών που αναγκαστικά ακολούθησε η Ελλάδα μετά την υπαγωγή της σε δημοσιονομικά προγράμματα) οι οικονομικές σχέσεις μεταξύ Ελλάδας και ΗΠΑ μπορούσαν να είναι πολύ καλύτερες, πράγμα που αποδείχθηκε και τα επόμενα χρόνια (μετά το 2018). Ο λόγος για τον οποίον έμεναν για πολλές δεκαετίες στάσιμες, τόσο οι εμπορικές σχέσεις με τις ΗΠΑ όσο και οι ξένες άμεσες επενδύσεις από την υπερδύναμη, έχει να κάνει κυρίως με την εικόνα του ελληνικού κράτους και της δυσπραγίας του στο ζήτημα της μεταρρύθμισης της ελληνικής οικονομίας έτσι ώστε να μπορεί να είναι εξωστρεφής. Δεν είναι καθόλου τυχαίο το γεγονός ότι οι ΗΠΑ ενώ στήριζαν την Ελλάδα κατά τη διάρκεια της οικονομικής κρίσης, σε κάθε δήλωση υποστήριξης συμπλήρωναν την ανάγκη ώστε να προβεί η Ελλάδα στις απαραίτητες μεταρρυθμίσεις.

Οι αμερικανικές εισαγωγές ελληνικών προϊόντων κατά τη διάρκεια της ελληνικής κρίσης αυξήθηκαν και έτσι αποτέλεσαν το ένα σκέλος της στήριξης των ΗΠΑ στην Ελλάδα, η οποία αναζητούσε έσοδα. Η άλλη μορφή στήριξης ήταν η διπλωματική και πολιτική, καθώς οι ΗΠΑ αρκετές φορές είχαν μιλήσει ανοικτά για τη διαφωνία τους με την Ε.Ε και τη Γερμανία για το μείγμα πολιτικής στην αντιμετώπιση

²⁶⁵ Exportnews.gr. ό.π.

της κρίσης της ΕΖ όπου η Γερμανία (ως μεγαλύτερη οικονομία της ΕΖ) ενδιαφερόταν κυρίως για τον έλεγχο του πληθωρισμού και δεν προτιμούσε μείγμα πολιτικής δημοσιονομικής επέκτασης, που είναι ο αμερικανικός τρόπος αντιμετώπισης των οικονομικών κρίσεων. Από τα πρώτα χρόνια της ελληνικής κρίσης, σε όλα τα fora στα οποία το ελληνικό δημοσιονομικό ζήτημα ετίθετο επί τάπητος, οι ΗΠΑ εξέφραζαν τη στήριξή τους όπως στη σύνοδο κορυφής των G-8 το 2011 όπου εξέφρασαν τη στήριξή τους στην Ελλάδα διότι κάτι τέτοιο, συνάδει με τα αμερικανικά συμφέροντα.²⁶⁶ Κατά τη διάρκεια της διαπραγμάτευσης του τρίτου δημοσιονομικού προγράμματος στήριξης το έτος 2015 όπου οδήγησε τις πρώτες μέρες του Ιουλίου σε κλείσιμο των τραπεζών και την επιβολή capital controls που διήρκεσαν τρία έτη, οι ΗΠΑ συνέχιζαν να στηρίζουν παρασκηνιακά αλλά και στο προσκήνιο την Ελλάδα καθώς η εξάμηνη διαπραγμάτευση έφτασε πολλές φορές σε αδιέξοδο. Μετά τις πρόωρες εκλογές που έγιναν τον Σεπτέμβριο του 2015, ο Μπάρακ Ομπάμα τηλεφώνησε στον Έλληνα ομόλογό του για να τον συγχαρεί για την επανεκλογή και του επανέλαβε την πάγια στήριξη των ΗΠΑ προς την Ελλάδα ώστε να γίνει η ελάφρυνση χρέους.²⁶⁷ Η στήριξη των ΗΠΑ στο θέμα του ελληνικού χρέους και στην παραμονή της Ελλάδας στην Ευρωζώνη, ήταν μια στρατηγική επιλογή και αυτό φάνηκε και με την αλλαγή κυβέρνησης των ΗΠΑ. Η ανάληψη της προεδρίας από τον Τραμπ στην αρχή φόβισε αρκετά και μερίδα του ελληνικού πολιτικού συστήματος, ωστόσο κατά την επίσκεψη του τότε Έλληνα πρωθυπουργού Αλέξη Τσίπρα στον Λευκό Οίκο, ο αντιπρόεδρος των ΗΠΑ Μαϊκ Πενς, αφού συνεχάρη την Ελλάδα για την έξοδο στις χρηματοπιστωτικές αγορές τόνισε την πάγια στήριξη των ΗΠΑ αναφορικά με την ελάφρυνση χρέους της Ελλάδας.²⁶⁸

Η στήριξη των ΗΠΑ καθόλην την περίοδο της ελληνικής δημοσιονομικής κρίσης, έγινε τόσο για οικονομικούς, όσο και για γεωπολιτικούς λόγους. Μια αστάθεια στις χρηματαγορές που θα πυροδοτούσε μια ανεξέλεγκτη χρεοκοπία της Ελλάδας που

²⁶⁶ Capital.gr. (2011, Μαΐος 27). *DJ:Στήριξη των ΗΠΑ για την επίλυση της ελληνικής κρίσης*, δημοσιευμένο στο: <https://www.capital.gr/oikonomia/1205036/dj-stirixi-ton-ipa-gia-tin-epilusi-tis-ellinikis-krisis>.

²⁶⁷ TA NEA Team. (2015, Σεπτέμβριος 25). *Στήριξη Ομπάμα στην Ελλάδα για ελάφρυνση του χρέους-τηλεφωνικό ραντεβού απόψε Τσίπρα με Πούτιν*, δημοσιευμένο στο: <https://www.tanea.gr/2015/09/25/politics/stirixi-ompama-stin-ellada-gia-elafrynsi-toy-xreoy-s-tilefwniko-ranteboy-apopse-tsipra-me-poytin/>.

²⁶⁸ Fortune Greece. (2017, Οκτώβριος 18). *Νέα αμερικανική στήριξη για το ελληνικό χρέος*, δημοσιευμένο στο: <https://www.fortunegreece.com/article/nea-amerikaniki-stirixi-gia-to-elliniko-chreos/>.

θα συνοδευόταν από έξοδο της Ελλάδας από την άριστη νομισματική περιοχή της Ευρωζώνης, θα έφερνε αναταραχή στην ίδια την Ευρωζώνη και επομένως θα επηρέαζε αρνητικά και τα αμερικανικά οικονομικά συμφέροντα καθώς η αμερικανική οικονομία εκείνη την περίοδο έτρεχε με ρυθμούς ανάπτυξης 2% και ένα χάος στην Ευρωζώνη δε θα ευνοούσε τις ΗΠΑ.²⁶⁹ Από την άλλη πλευρά, οι ΗΠΑ προσπαθούσαν να πιέσουν με κάθε τρόπο την Ε.Ε και κυρίως τους κύκλους του Βερολίνου που υποστήριζαν τις θέσεις του άκαμπτου Γερμανού υπουργού Οικονομικών Βόλφγκανγκ Σόϊμπλε, πως μια έξοδος της Ελλάδας από την Ευρωζώνη με καθαρά δημοσιονομικά κριτήρια θα είχε μεγάλες πολιτικές και γεωπολιτικές προεκτάσεις. Όταν στις 27 Ιουνίου 2015 ο Αλέξης Τσίπρας ανακοίνωσε ότι θα γίνει δημοψήφισμα για την αποδοχή ή όχι των όρων που έθεσαν σε κείμενό τους οι δανειστές, Ο Ομπάμα δύο μέρες μετά συνομίλησε με τον Ολάντ, πρόεδρο της Γαλλίας και σύμμαχο της Ελλάδας. Η συνομιλία αυτή φαίνεται να ανέδειξε τη θέση των Αμερικανών μετά τη διακήρυξη του δημοψηφίσματος που δεν ήταν άλλη από το ότι έπρεπε ο διάλογος μεταξύ Ελλάδας και Ε.Ε. όφειλε να συνεχιστεί, κάτι που δήλωσε και εκπρόσωπος του Λευκού Οίκου Τζος Έρνεστ.²⁷⁰ Οι Αμερικανοί έπαιζαν πολύ σημαντικό ρόλο στην διάσωση της Ελλάδας κυριολεκτικά την τελευταία στιγμή καθώς η θέση του υπουργού Οικονομικών των ΗΠΑ Τζακ Λιού αλλά και του Μπάρακ Ομπάμα ήταν να παραμείνει η Ελλάδα στην Ευρωζώνη πάση θυσία. Φαίνεται πως οι ΗΠΑ είχαν στενότερη συνεργασία με τη Γαλλία προκειμένου να βοηθήσουν την Ελλάδα τόσο στην παρουσίαση των προτάσεων της Ελλάδας, όσο και στις διαπραγματεύσεις. Η Ελλάδα ειδικά τις πρώτες δεκαετίες μετά τον Β'Π.Π παρέμενε εξαρτημένη από τις ΗΠΑ και μάλιστα οι οικονομικές σχέσεις, ξεκίνησαν με αμερικανική βοήθεια για να λυθεί το επισιτιστικό πρόβλημα. Κατά το μεγαλύτερο μέρος του Ψυχρού Πολέμου, ο τομέας της οικονομίας δεν αποτελούσε εξαίρεση από τους άλλους τομείς που πλαισίωναν τις σχέσεις των δύο χωρών. Το τέλος του Ψυχρού Πολέμου έφερε τις δύο χώρες να έχουν σχετικά ισχνές οικονομικές σχέσεις και αυτό κόστισε αρκετά στις δύο χώρες αλλά κυρίως στην Ελλάδα η οποία αν κατάφερνε να έχει σημαντικές ξένες άμεσες επενδύσεις από εταιρείες αμερικανικών συμφερόντων, θα είχε και πολύ πιο σημαντική διαπραγματευτική ικανότητα σε άλλα ζητήματα καθώς ο τομέας της οικονομίας γινόταν ολοένα και πιο σημαντικός στον μεταψυχροπολεμικό

²⁶⁹ Ben White.(2021, July 6). *What the Greek “no” vote means for the U.S.*, “Politico”, posted on: <https://www.politico.eu/article/greek-no-vote-united-states-grexit-markets-debt-bailout/> .

²⁷⁰ Reuters. (2015, June 29). *Obama, France’s Hollande discuss Greek crisis-White House*, posted on: <https://www.reuters.com/article/eurozone-greece-whitehouse-idINKCN0P929U20150629>.

κόσμο. Οι δομικές αδυναμίες του ελληνικού κράτους και το θεσμικό έλλειμμα όσον αφορά την προσέλκυση ξένων άμεσων επενδύσεων, οδήγησε εν πολλοίς και στην δημοσιονομική κρίση. Μετά τη διεκπεραίωση και του τρίτου προγράμματος δημοσιονομικής σταθερότητας, η Ελλάδα άρχισε να επανακτά την αξιοπιστία της στις αγορές και οι Αμερικανοί άρχισαν να ενδιαφέρονται για επενδύσεις συνυπολογίζοντας και την διείσδυση της Κίνας μετά το 2007 όπου κορυφώθηκε το 2016. Οι ΗΠΑ ενδιαφέρθηκαν για επενδύσεις σε υποδομές και στην ενέργεια αλλά και σε τομείς υψηλής τεχνολογίας και καινοτομίας στους οποίους βασιζόταν η Τέταρτη Βιομηχανική Επανάσταση.

Η Αλεξανδρούπολη ήταν μια από τις πιο ευνοημένες πόλεις της Ελλάδας, από την επαύξηση των ελληνοαμερικανικών σχέσεων. Δεν ήταν μόνο η βάση η οποία θα στήριζε τις αμερικανικές δυνάμεις στη Μαύρη Θάλασσα, αλλά και ο τερματικός σταθμός υδροποίησης φυσικού αερίου (LNG) που αναβάθμιζε την Ελλάδα σαν κόμβο αμερικανικού υδροποιημένου αερίου και το οποίο θα μπορούσε να τροφοδοτεί χώρες της νοτιοανατολικής και κεντρικής Ευρώπης, μειώνοντας έτσι την εξάρτηση της Ευρώπης από το ρωσικό φυσικό αέριο. Για την Ελλάδα τα οφέλη θα ήταν πολλαπλά. Το έργο θα κόστιζε 383 εκ. ευρώ και έτσι η Μακεδονία και η Θράκη θα μπορούσαν να επωφεληθούν από την κατασκευή τέτοιων έργων υποδομής ενώ η γεωπολιτική αξία της Αλεξανδρούπολης θα αναβαθμιζόταν καθώς το λιμάνι της θα ελλιμενίζε πολλά περισσότερα ποντοπόρα πλοία.²⁷¹ Το μεγάλο αμερικανικό fund Black Summit Financial Group είχε περάσει στη β' φάση του διαγωνισμού για τα λιμάνια τόσο της Αλεξανδρούπολης όσο και της Καβάλας.²⁷² Για τους Αμερικανούς ήταν ζωτικής σημασίας το να αναλάβουν έργα οι αμερικανικές εταιρείες τα λιμάνια καθώς η περιοχή της Θράκης συνδεόταν με ζωτικά στρατηγικά συμφέροντα των ΗΠΑ στη Μαύρη Θάλασσα και στη νοτιοανατολική Ευρώπη. Ανώτατος Αμερικανός διπλωμάτης φέρεται να δήλωσε πως «δεν μπορείς να μπαίνεις σε ένα κατάσταση παπουτσιών και να αγοράζεις μόνο το αριστερό παπούτσι». Οι Αμερικανοί δεν ήθελαν να σκεφθούν ότι αυτές οι «δουλειές» θα έπεφταν σε «λάθος χέρια» καθώς για εκείνους ο Έβρος απέκτησε ένα τεράστιο γεωοικονομικό ενδιαφέρον λόγω των έργων του TAP του IGB

²⁷¹ Sofokleousin.gr. (2020, Αύγουστος 24). *Υπογραφές για τον τερματικό σταθμό αερίου στην Αλεξανδρούπολη*, δημοσιευμένο στο: <https://www.sofokleousin.gr/ypografes-gia-ton-termatiko-stathmo-aeriou-stin-aleksanroupoli> .

²⁷² Ελένη Μπότα. (2021, Σεπτέμβριος 14). *Ποιές είναι οι επόμενες ιδιωτικοποιήσεις που θα τρέξουν*, «Capital.gr», δημοσιευμένο στο διαδικτυακό τόπο: <https://www.capital.gr/epixeiriseis/3581577/poies-einai-oi-epomenes-idiotikopoiiseis-pou-tha-trexoun>.

και του FSRU και μαζί με τον αγωγό Θεσσαλονίκης-Σκοπίων, οι ΗΠΑ ήθελαν να καταστήσουν την περιοχή ενεργειακά διαφοροποιημένη. Για τις ΗΠΑ, τρία λιμάνια είχαν στρατηγική σημασία. Η Ελευσίνα, η Καβάλα και η Αλεξανδρούπολη για τα οποία χρηματοδότηση θα ερχόταν από την DFC (U.S. International Development Finance Corporation) ²⁷³. Τα «λάθος χεριά» υπονοούν τις προσπάθειες χωρών όπως η Κίνα και η Ρωσία, να εκμεταλλευτούν ευκαιρίες που θα έφερναν βέβαια σε πολύ δύσκολη θέση τις ελληνοαμερικανικές σχέσεις, δεδομένης της ιστορικής συγκυρίας που έφερνε έναν επικίνδυνα ασταθή πολυπολικό κόσμο.

Πιο συγκεκριμένα, η DFC μαζί με την ιταλική εταιρεία Fincantieri ανέλαβαν την εξυγίανση των ναυπηγείων της Ελευσίνας με σχέδιο επένδυσης για τον εκσυγχρονισμό τους που άγγιζε τα 100εκ. ευρώ. Το μισό ποσό του εκσυγχρονισμού των ναυπηγείων το ανέλαβε η DFC μέσω της ONEX. Τα ναυπηγεία της Ελευσίνας, του Νεωρίου και του Σκαρμαγκά, θα καθιστούσαν την Ελλάδα ναυπηγικό κόμβο στην περιοχή. Οι νέοι επενδυτές των ναυπηγείων της Ελευσίνας ήθελαν να εκσυγχρονίσουν τα ναυπηγεία ώστε να μπορούν να κατασκευάσουν φρεγάτες, υποβρύχια αλλά και πολιτικά πλοία. Άλλωστε η Fincantieri κατασκευάζει από φρεγάτες και υποβρύχια μέχρι κρουαζιερόπλοια. Οι σχέσεις μεταξύ Fincantieri και Lockheed Martin είναι πολύ στενή καθώς τα ναυπηγεία της Lockheed Martin στο Ουινσκόνσιν τα λειτουργεί η ιταλική εταιρεία. Όλα αυτά, έχουν πέρα από το καθαρά οικονομικό όφελος για την Ελλάδα και τις ΗΠΑ, και γεωστρατηγική διάσταση καθώς οι ΗΠΑ αποδεικνύουν ότι η Ελλάδα εντάσσεται στον μακροχρόνιο σχεδιασμό τους. ²⁷⁴ Μετά τη συνολική εξυγίανση της ελληνικής οικονομίας, οι ΗΠΑ έδειχναν όλο και περισσότερο το ενδιαφέρον τους στην Ελλάδα όχι μόνο στον αμυντικό τομέα και στον αντίστοιχο της ασφάλειας αλλά και στον οικονομικό. Πιο συγκεκριμένα, σε report του Στέϊτ Ντιπάρτμεντ (Bureau of Economic and Business Affairs) του 2021, αναφέρεται πως οι διμερείς σχέσεις ΗΠΑ και Ελλάδας, έχουν βελτιωθεί πολύ στον αμυντικό τομέα αγγίζοντας ιστορικά υψηλά διμερών σχέσεων και η φιλοδοξία είναι να γίνουν και οι οικονομικές σχέσεις των δύο χωρών εξίσου σημαντικές με τις αμυντικές. Το report αναφέρει πως η Ελλάδα είχε πάψει πλέον να είναι το «κακό παιδί της Ευρωζώνης» και

²⁷³ Sofokleousin.gr. (2020, Ιούλιος 10). *Αμερικανικό ενδιαφέρον για το λιμάνι της Αλεξανδρούπολης «Για να μην πέσει σε λάθος χέρια»*, δημοσιευμένο στο: <https://www.sofokleousin.gr/amerikaniko-endiaferon-gia-to-limani-aleksandroupolis-gia-na-min-> .

²⁷⁴ Βαγγέλης Μανδραβέλης. (2021, Οκτώβριος 22). *Ναυπηγεία Ελευσίνας: Επενδύσεις 100 εκατ. από Fincantieri, DFC, Onex, «Power Game»*, δημοσιευμένο στο: <https://www.powergame.gr/navtilia/145966/nafpigeia-elefsinas-ependyseis-100-ekat-apo-fincantieri-dfc-onex/> .

οτι η κυβέρνηση Μητσοτάκη ασκούσε μια επιθετική πολιτική στο κομμάτι της προσέλκυσης ξένων επενδύσεων με εταιρείες όπως η Cisco, η Pfizer, η Deloitte και η Microsoft να έχουν επενδύσει στην Ελλάδα. Το τραπεζικό σύστημα της Ελλάδας, και τα μεγάλα μη εξυπηρετούμενα δάνεια αποτελούσε ακόμη σημαντικό πρόβλημα όπως ανέφερε η έκθεση, παρόλα αυτά, ο οίκος Moody's αναβάθμισε το ελληνικό τραπεζικό σύστημα ως «θετικό» την 1^η Απριλίου 2021 από «σταθερό» που το είχε αξιολογήσει πριν. Θετικές έκριναν επίσης οι Αμερικανοί τις προσπάθειες της Ελλάδας να μειώσει τη γραφειοκρατία και να απολοποιήσει τις διαδικασίες για να καταστεί η χώρα ελκυστικός επενδυτικός προορισμός. Οι νομοθεσίες της Ελλάδας για την καταπολέμηση της διαφθοράς είχαν γίνει πιο αυστηρές το 2015 και αυτό βελτίωνε την εικόνα της Ελλάδας για τις ΗΠΑ. Το μεγάλο γεωπολιτικό ενδιαφέρον των ΗΠΑ για την Ελλάδα αποδεικνύεται και από τις επενδύσεις της DFC καθώς ο αμερικανικός αναπτυξιακός οργανισμός επένδυε σε χώρες με πολύ χαμηλότερη ανάπτυξη από την Ελλάδα (για τα κριτήρια του οργανισμού η Ελλάδα ήταν ανεπτυγμένη χώρα).²⁷⁵ Αμερικανικές εταιρείες ενέργειας όπως οι Black Summit, Quantum Energy Partners, General Electric, National Energy, Fortress Investment Group, Blink αλλά και η Tesla, ξεκίνησαν μέσα στη δεκαετία 2011-2021 να έχουν πολύ σημαντικές επενδύσεις στην Ελλάδα.²⁷⁶

Πολύ σημαντική επένδυση (στρατηγικού χαρακτήρα) των ΗΠΑ στην Ελλάδα, ήρθε από τον κολοσσό Microsoft. Η Microsoft συμπλήρωνε περίπου 28 χρόνια οικονομικής δραστηριότητας στην Ελλάδα όταν στις αρχές του Οκτωβρίου 2020 ανακοίνωσε μια πολύ σημαντική επένδυση για δημιουργία Data Center, το πρώτο στη νοτιοανατολική Ευρώπη και από τα πρώτα σε όλην την Ευρώπη. Η επένδυση άγγιζε τα 400εκ. ευρώ και η συνολική προστιθέμενη αξία έφτανε το 1δισ. ευρώ.²⁷⁷ Η Tesla είναι ένας ακόμη αμερικανικός κολοσσός ο οποίος επένδυσε στην Ελλάδα δημιουργώντας super chargers (φορτιστές ηλεκτρικών αυτοκινήτων).²⁷⁸

Οι αμερικανικές επενδύσεις στην Ελλάδα, πήραν την ανιούσα, ειδικά μετά την

²⁷⁵ U.S. Department of State. 2021 Investment Climate Statements: Greece, posted on: <https://www.state.gov/reports/2021-investment-climate-statements/greece/>.

²⁷⁶ Energy Press. (2020, August 20). US investments in Greek RES sector rising, LNG imports up, posted on: <https://energypress.eu/tag/dfc/>.

²⁷⁷ Euronews.gr. (2020, Οκτώβριος 5). Μεγάλη επένδυση της Microsoft στην Ελλάδα, δημοσιευμένο στο : <https://gr.euronews.com/2020/10/05/megali-ependysi-tis-microsoft-stin-ellada-gr-for-growth-grforgrowth-texnologia>.

²⁷⁸ Πρώτο Θέμα. (2021, Σεπτέμβριος 26). Νέα επένδυση της Tesla στην Ελλάδα, δημοσιευμένο στο: <https://www.protothema.gr/economy/article/1164868/nea-ependusi-tis-tesla-stin-ellada/>.

απαλλαγή της Ελλάδας από τα προγράμματα δημοσιονομικής προσαρμογής. Οι τομείς στους οποίους οι Αμερικανοί έδειξαν ενδιαφέρον στην Ελλάδα, είναι αυτοί που συνιστούν και την περίφημη Τέταρτη Βιομηχανική Επανάσταση. Η ενέργεια και η υψηλή τεχνολογία σε συνδυασμό με τις επενδύσεις σε υποδομές της Ελλάδας (λιμάνια και ναυπηγεία) έχουν και γεωπολιτική διάσταση. Όπως αναφέρθηκε παραπάνω, η δυναμική παρουσία της DFC στην Ελλάδα, έλαβε χώρα περισσότερο για γεωπολιτικούς λόγους και για να πετύχει στόχους της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής. Η DFC αποτέλεσε ουσιαστικά το αντίπαλον δέος του κινεζικού Belt & Road Initiative. Η οικονομική διείσδυση της Κίνας στην Ελλάδα, οδήγησε τις ΗΠΑ στο να εξετάσουν πολύ σοβαρά την οικονομική τους παρουσία στην Ελλάδα ακόμη και αν το ελληνικό θεσμικό πλαίσιο δεν ήταν το ιδανικό για αμερικανικές επενδύσεις ή και αν ακόμη η ελληνική αγορά ήταν εξαιρετικά μικρή για τις ΗΠΑ. Η αύξηση του αμερικανικού οικονομικού αποτυπώματος στην Ελλάδα τόσο σε τομείς υποδομών, τηλεπικοινωνιών, ενέργειας και υψηλής τεχνολογίας, στόχευε εν πολλοίς στην ανάσχεση της κινεζικής (ολοένα και αυξανόμενης) διείσδυσης στην Ελλάδα από το 2007 έως και το 2018. Ο υπουργός Εξωτερικών Πομπέο (επί κυβέρνησης Τραμπ) αλλά και ο Αμερικανός υπουργός Εμπορίου Ουίλμπουρ Ρος είχαν εκφράσει και δημόσια την ανησυχία τους για τις κινεζικές επενδύσεις στην Ελλάδα.

Οι οικονομικές και εμπορικές σχέσεις Ελλάδας -ΗΠΑ επηρεάστηκαν και αυτές από την πολικότητα του διεθνούς συστήματος. Είναι εμφανές ότι κατά την περίοδο 2010-2021 όπου παρατηρείται και η μορφοποίηση του πολυπολικού κόσμου, οι οικονομικές σχέσεις μεταξύ Ελλάδας και ΗΠΑ, βελτιώθηκαν. Παρόλο που η Ελλάδα εισήλθε σε τρία διαδοχικά προγράμματα δημοσιονομικής σταθερότητας, οι ΗΠΑ εκτίμησαν μάλλον τη γεωπολιτική πραγματικότητα της ευρύτερης περιοχής (Αραβική Άνοιξη, Πόλεμος της Συρίας, κρίση στην Ουκρανία κτλ). Η δυναμική εμφάνιση της Κίνας στην Ελλάδα και στην περιοχή μέσω του Belt & Road Initiative και του China 16+1, καθιστούσε την οικονομική διάσωση της Ελλάδας πολύ σημαντική για τα αμερικανικά συμφέροντα. Από την πλευρά της Ελλάδας, η Αθήνα φαίνεται να εκμεταλλεύτηκε σε μεγάλο βαθμό την αμερικανική ανησυχία για την αύξηση της κινεζικής επιρροής στην Ελλάδα, κερδίζοντας την υποστήριξη των ΗΠΑ. Το επενδυτικό κλίμα της Ελλάδας βελτιώθηκε διεθνώς όταν κολοσσοί της αμερικανικής οικονομίας έδωσαν έμπρακτα ψήφο εμπιστοσύνης στην ελληνική οικονομία η οποία μπορούσε πλέον να έχει άλλες προοπτικές οι οποίες βασιζόνταν στο σύγχρονο status της διεθνούς οικονομίας που ακολουθεί το τρίπτυχο γνώση-έρευνα-παραγωγή. Ο ίδιος

ο Αμερικανός πρέσβης Τζέφρυ Πάιατ εμφανίστηκε ιδιαίτερα αισιόδοξος για τις προοπτικές των αμερικανικών επενδύσεων στην Ελλάδα σε όλους τους τομείς της ενέργειας (υδρογόνο, φυσικό αέριο και ανανεώσιμες πηγές ενέργειας) αλλά και στην υψηλή τεχνολογία στο κομμάτι των «έξυπνων πόλεων», εξηγώντας έτσι τις επενδύσεις αμερικανικών κολοσσών όπως της Digital Realty, της Pfizer και της Black Rock στην Ελλάδα.²⁷⁹ Μέσα από την αναβάθμιση των οικονομικών σχέσεων με τις ΗΠΑ η Ελλάδα «επανασυστήθηκε» στις ΗΠΑ και οι προοπτικές και άλλων σημαντικών επενδύσεων είχε ανοίξει.²⁸⁰

Προς περαιτέρω τεκμηρίωση των όσων αφορούν τις εμπορικές σχέσεις μεταξύ Ελλάδας και ΗΠΑ, ζητήθηκε από τον Γενικό Γραμματέα του Ελληνοαμερικανικού Επιμελητηρίου, Αλέξανδρο Κωστόπουλο να παραχωρήσει συνέντευξη για ακαδημαϊκούς λόγους, προκειμένου να αξιοποιηθεί στο παρόν πόνημα. Στο ερώτημα που αφορά τους λόγους που οι ΗΠΑ στήριξαν τόσο σθεναρά την Ελλάδα κατά τη διάρκεια της δημοσιονομικής της κρίσης, ο κ. Αλέξανδρος Κωστόπουλος απάντησε: *«Από το Δόγμα Τρούμαν και μετά οι Ηνωμένες Πολιτείες έχουν εντάξει -για σειρά λόγων- την Ελλάδα στον κύκλο ειδικού ενδιαφέροντος και συμφερόντων. Είτε κάποιος το αποδώσει αυτό στην γεωπολιτική θέση της Ελλάδας σε σχέση με την διαχρονική ρευστότητα της ευρύτερης περιοχής της Βαλκανικής, της ανατολικής Μεσογείου και της Μαύρης Θάλασσας, είτε στην εξίσου διαχρονική επιρροή της πολιτιστικής κληρονομιάς μας αλλά και στον ρόλο των Αμερικανών ελληνικής καταγωγής στην οικονομία, τις επιστήμες και την κοινωνία των ΗΠΑ, η απόφαση αυτή-ανεξαρτήτως της έκφρασης που είχε ανά ιστορικές περιόδους- είναι σταθερή, πάντα βέβαια μέσα από το πρίσμα του αμερικανικού εθνικού συμφέροντος. Η Κυβέρνηση Ομπάμα επέδειξε σημαντική θεσμική πρωτίστως στήριξη, κατά τη διάρκεια της οικονομικής κρίσης, ενώ είναι σημαντικό να τονιστεί ότι υπήρξαν σημαντικές πρωτοβουλίες που υποστηρίχθηκαν από την ακαδημαϊκή κοινότητα και επιχειρήσεις με ιστορική θέση στην Ελλάδα. Μέσα από τις δράσεις και επαφές που είχαμε στο Ελληνοαμερικανικό Επιμελητήριο αλλά και μέσα από την πρωτοβουλία δημόσιας διπλωματίας Repo(we)rGreece, που αναπτύχθηκε πρωτίστως*

²⁷⁹ Νίκος Ταμπακόπουλος. (2021, Νοέμβριος 10). Συνέντευξη στον Τζέφρυ Πάιατ, *Τζέφρυ Πάιατ στο Liberal: Γιατί η Ελλάδα προσελκύει αμερικανικές επενδύσεις*, «Liberal.gr», δημοσιευμένο στο: <https://www.liberal.gr/apopsi/tzefru-paiat-sto-liberal-giati-i-ellada-proselkuei-amerikanikes-ependuseis/413206>.

²⁸⁰ Καθημερινή. (2021, Αύγουστος 19). *Θετικό το κλίμα για νέες αμερικανικές επενδύσεις στην Ελλάδα*, Δηλώσεις Νίκου Μπακατσέλου (προέδρου Ελληνοαμερικανικού Επιμελητηρίου), δημοσιευμένο στο: <https://www.kathimerini.gr/economy/561468781/thetiko-to-klima-gia-nees-amerikanikes-ependyseis-stin-ellada/>.

στις ΗΠΑ την περίοδο 2010-2015, ήταν σαφές ότι οι ΗΠΑ αναγνώριζαν τις ευρύτερες συνέπειες από μία πιθανή ελληνική κατάρρευση, τόσο για την Ευρώπη όσο και για τομείς της οικονομίας στην Ελλάδα με σημαντικό ενδιαφέρον για τις αμερικανικές επιχειρήσεις. Επιπλέον ήταν σαφές -όπως και έγινε σε σημαντικό βαθμό- ότι καιροφυλακτούσαν Κινεζικά και Ρωσικά πολιτικό-οικονομικά συμφέροντα που λόγω ισχυρής κεφαλαιακής ρευστότητας και έλλειψης δομικών θεσμών στον τρόπο εμπλοκής και ενίσχυσης της επιρροής τους, μπορούσαν να αποκτήσουν στρατηγική σημασίας υποδομές αλλά και ρόλο στην ελληνική κοινωνία».²⁸¹

Στην ερώτηση για το ποια ήταν τα εμπόδια για τις αμερικανικές επενδύσεις στην Ελλάδα και για το τι άλλαξε και ήλθαν μεγάλες αμερικανικές επενδύσεις στην Ελλάδα κατά τα τελευταία έτη της δεύτερης δεκαετίας του 21^{ου} αιώνα και τελικά, τη θέση της Ελλάδας στον ανταγωνισμό μεταξύ ΗΠΑ-Κίνας, ο κ. Αλέξανδρος Κωστόπουλος απάντησε: « Στην Ελλάδα δυστυχώς διαχρονικά υπήρχε μία δομική σχεδόν θεμελιακή αδυναμία αντίληψης της έννοιας του επιχειρείν. Μέσα από ένα ιστορικά οικονομικό μοντέλο που στηριζόταν στο κράτος, με απόλυτα αντιαναπτυξιακές πολιτικές που έτρεφαν αδιαφανείς πρακτικές, παράλογο και καταστροφικό συνδικαλισμό και τεράστια παραοικονομία, η Ελλάδα απόλυτα μη ανταγωνιστική, αντιμετώπιζε και - ακόμη αντιμετωπίζει σε σημαντικά χαμηλότερο ομολογουμένως βαθμό- δομικές στρεβλώσεις και αδυναμίες που όχι μόνο δεν επέτρεπαν την προσέλκυση επενδύσεων αλλά και την ενίσχυση της επιχειρηματικότητας που αποτελεί και καταλύτη της οικονομικής ανάπτυξης και κοινωνικής προόδου. Σε αυτό το πλαίσιο οι πομπώδεις εξαγγελίες Ελλήνων Υπουργών ότι «η Ελλάδα είναι ανοιχτή για επενδύσεις» ή τα καλέσματα σε ομογενείς έχουν ελάχιστη αξία και ίσως επιφέρουν αντίθετα αποτελέσματα αφού αναδεικνύουν την αδυναμία της όποιας Κυβέρνησης να αντιληφθεί πως λειτουργεί ο κόσμος (τουλάχιστον ο Δυτικός). Αυτά τα εμπόδια κρατούσαν μακριά τις αμερικανικές επενδύσεις και έκαναν αδιανόητα δύσκολη τη ζωή αμερικανικών επιχειρήσεων ήδη στην Ελλάδα. Το φορολογικό, η δικαιοσύνη, το ασφαλιστικό, η εταιρική διακυβέρνηση, ο κανόνες στο τραπεζικό σύστημα, η ψηφιοποίηση και ο εκσυγχρονισμός των διαδικασιών στη δημόσια διοίκηση, η αντιμετώπιση της γραφειοκρατίας και της διαφθοράς, ήταν στοιχεία που συνέθλιβαν την δυνατότητα των επιχειρήσεων να έχουν predictability ή εν τω πιο ελληνικώ να ξέρουν τι τους ξημερώνει. Αυτά τα εμπόδια άρχισαν να πέφτουν μέσα

²⁸¹ Συνέντευξη στον Αλέξανδρο Κωστόπουλο (Γενικό Γραμματέα του Ελληνοαμερικανικού Επιμελητηρίου). Η συνέντευξη έγινε γραπτά και η αποστολή πέντε (5) ερωτήσεων έγινε στις 11/12/2021 στις 14:11μ.μ. και οι απαντήσεις του ήλθαν στις 20/12/2021 στις 12:09μ.μ.

από τις μεταρρυθμίσεις που μας επιβλήθηκαν με τα δραματικά και άκρως καταστροφικά για χιλιάδες επιχειρήσεις και συμπολίτες μας, μνημόνια. Οι δομικές αυτές αλλαγές μαζί με τη συνέπεια και την σοβαρότητα των κυβερνήσεων αποτελούν το γιατί βλέπουμε πλέον αμερικανικές επενδύσεις. Η σινική-αλλά και ρωσική σε μικρότερο βαθμό- διείσδυση ήταν και είναι άκρως ανησυχητική ακριβώς επειδή δεν ακολουθούν τις ίδιες αρχές. Σε αντίθεση με τις αμερικανικές ή δυτικές επιχειρήσεις απαντούν μόνο στην στρατηγική των κυβερνήσεών τους, δέχονται οδηγίες-διαταγές, δεν απαντούν σε *credit committees* και δεν δίνουν λόγο σε *shareholders*. Η Ελλάδα μπορεί να διαχειριστεί την σχέση της με την Κίνα αξιοποιώντας την δυναμική της σε θέματα πολιτισμού και εμπορίου. Σε κάθε περίπτωση οι όποιες δυσκολίες υπάρχουν λόγω Πειραιά και Θεσσαλονίκης δεν αλλάζουν. Μέσα από την προσήλωσή μας στους ευρωπαϊκούς θεσμούς, μπορούμε να διασφαλίσουμε την εύρυθμη λειτουργία των μεταφορικών υποδομών μας.»²⁸²

Σχετικά με την παρουσία της DFC στην Ελλάδα και το αν αυτή έγινε για γεωστρατηγικούς λόγους (και αν αρκεί στην Ελλάδα το γεωπολιτικό χαρτί για να αποκτήσει στρατηγικές σχέσεις με τις ΗΠΑ) ο κ. Αλέξανδρος Κωστόπουλος απάντησε: «Όχι. Δεν αρκεί η γεωστρατηγική μας αξία για να αποκτήσουμε στρατηγικές σχέσεις με τις ΗΠΑ. Όλα τα παραπάνω, αναδεικνύουν το σύνθετο της εξίσωσης. Η παρουσία της DFC αφορά συγκεκριμένα θέματα βάσει του καταστατικού της DFC και όπως φάνηκε και με τα ναυπηγεία δεν είναι άλλο ένα «πακέτο Ντελόρ». Η γεωστρατηγική αξία της χώρας μας είναι ένα στοιχείο -εξαιρετικά σημαντικό- αλλά πάνω σε αυτό θα πρέπει να χτίσουμε με πράξεις, πολιτικές και λόγο. Άλλωστε η γεωστρατηγική αξία δεν είναι ποτέ αέναη και είναι πάντα σε συνάρτηση των όποιων άλλων σχετικών συμφερόντων και εναλλακτικών. Γεωστρατηγική αξία έχει το λιμάνι της Αλεξανδρούπολης, έχει όμως και του Δυρραχίου στην Αλβανία». Στην ερώτηση για το αν η Εποχή της Τέταρτης Βιομηχανικής Επανάστασης μπορεί να μας καταστήσει έναν τεχνολογικό κόμβο στην περιοχή (με την ανασυγκρότηση των Βαλκανίων από ελληνικής πλευράς ώστε να αυξήσουμε την οικονομική μας αξία για τις ΗΠΑ) και για το αν οφείλουμε να αποσυνδέσουμε τις ελληνοαμερικανικές σχέσεις από τις ελληνοτουρκικές, ο κ. Κωστόπουλος απάντησε: «Το αύριο της χώρας οφείλει, μπορεί και πρέπει να αποσυνδεθεί από τις ελληνοτουρκικές σχέσεις όπως και από τις κυπριοτουρκικές σχέσεις. Η Τουρκία θα είναι πάντα μία μεγάλη, χρήσιμη για πολλούς λόγους χώρα, ένας τεράστιος

²⁸² Συνέντευξη στον κ. Αλέξανδρο Κωστόπουλο, Γενικό Γραμματέα του Ελληνοαμερικανικού Επιμελητηρίου, *ibid*.

στρατός με απόλυτα διαφορετική αξία στην ανθρώπινη απώλεια, μία τεράστια αγορά και σταυροδρόμι πηγών και αγωγών ενέργειας. Οφείλουμε να βρούμε και να χτίσουμε πάνω στα δικά μας συγκριτικά ανταγωνιστικά χαρακτηριστικά, να κοιτάζουμε τους γύρω μας και τις όποιες προκλήσεις με τόλμη, ρεαλισμό και σοβαρότητα, να αντιληφθούμε πώς λειτουργούν οι συμμαχίες και οι σχέσεις και να αφήσουμε πίσω αντιλήψεις, εμμονές και ενοχές του χθες. Οι επιστήμες, η τεχνολογία και η εκπαίδευση, η οικονομία της γνώσης αποτελούν δομικά στοιχεία του DNA μας που επιτέλους ανακαλύπτουμε και επενδύουμε σε αυτά. Η τελευταία περίοδος απέδειξε με εκκωφαντικό τρόπο ότι τα «μπορώ» της χώρας μας (από την εθνική ασφάλεια και την δημόσια υγεία μέχρι την οικονομία και τις επιστήμες) είναι αντιστρόφως ανάλογα με τα «μπορώ» των ηγετών μας προηγούμενων χρόνων». ²⁸³ Τέλος, στο κατά πόσον μπορεί η Ελλάδα να γίνει εκπαιδευτικός κόμβος της περιοχής για αμερικανικά πανεπιστήμια ώστε να επενδυθεί πολιτικό κεφάλαιο στο τρίπτυχο γνώση-έρευνα-παραγωγή και πόσο χώρο έχει η Ελλάδα να ασκήσει μια αποτελεσματική πολιτιστική διπλωματία την περίοδο κατά την οποία στις ΗΠΑ το αφήγημα «δημοκρατία εναντίον της απολυταρχίας», ο κ. Κωστόπουλος απάντησε: «Έχουμε χώρο ώστε να διαδραματίσουμε πρωταρχικό ρόλο σε αυτό το αφήγημα. Η δυναμική της Ελλάδας είναι αδιανόητη σε κάθε γωνιά των ΗΠΑ αλλά και σε όλο τον κόσμο. Είμαστε εμείς που πρέπει να ανακαλύψουμε αυτή την δύναμη, την αξία της κληρονομιάς μας, την επιρροή της κλασσικής παιδείας, την διαχρονικότητα αυτών των μηνυμάτων και να γίνουμε πολλαπλασιαστές αυτής της δύναμης. Δυστυχώς η πολιτιστική διπλωματία στη χώρα μας αναπτύσσεται ανάλογα με το βαθμό κατανόησης από στελέχη της δημόσιας διοίκησης που έχουν εξαιρετικά αποσπασματικές γνώσεις και αντίληψη για αυτό το σύνθετο και υψηλής αξίας όπλο. Επίσης δυστυχώς, αντιλαμβανόμαστε αυτό το περιβάλλον μέσα στα στενά όρια της ομογένειας. Απαιτείται μια εκ βάθρων αναθεώρηση αντιλήψεων και πρακτικών. Αναφορικά με την Ελλάδα σαν *educational hub* (εκπαιδευτικός κόμβος) πιστεύω ότι πρέπει να αποτελέσει εθνικό στόχο αλλά απέχουμε πολύ.»²⁸⁴

²⁸³ Συνέντευξη στον κ. Αλέξανδρο Κωστόπουλο, Γενικό Γραμματέα του Ελληνοαμερικανικού Επιμελητηρίου, *ibid.*

²⁸⁴ Συνέντευξη στον κ. Αλέξανδρο Κωστόπουλο, Γενικό Γραμματέα του Ελληνοαμερικανικού Επιμελητηρίου, *ibid.*

Κεφάλαιο 5ο: Οι συστημικές παράμετροι στις σχέσεις Ελλάδας-ΗΠΑ.

1. Ο «παράγοντας-Κίνα» στις ελληνοαμερικανικές σχέσεις

Η τρομακτική άνοδος της Κίνας η οποία περιγράφεται στο έργο του Γκράχαμ Άλλισον «Destined to War», επηρέασε τις διμερείς σχέσεις των ΗΠΑ σε όλον τον κόσμο. Για να είμαστε ακριβείς, η Κίνα είναι ο βασικός συντελεστής της συστημικής αλλαγής που έχει περιγραφεί στην ενότητα του θεωρητικού υποβάθρου. Η μονοπολική στιγμή των ΗΠΑ στις διεθνείς υποθέσεις ή αλλιώς, το υβριδικό μοντέλο του Σάμιουελ Χάντινγκτον που έκανε λόγο για «μονο-πολυπολικό σύστημα», ολοκληρώθηκε χάρη στην εντυπωσιακή ανάπτυξη της Κίνας η οποία λόγω των τεραστίων εμπορικών πλεονασμάτων, ήταν θέμα χρόνου να μετατρέψει την οικονομική της ισχύ σε πολιτικο-στρατιωτική. Η Κίνα σαν μεταβλητή που επηρεάζει τις ελληνοαμερικανικές σχέσεις

είναι νέα αλλά συνιστά ειδικό συντελεστή καθώς συνδέεται με μια σειρά βασικών παραγόντων που διαμορφώνουν τις σχέσεις ΗΠΑ-Ελλάδας. Η σημασία της Κίνας για της ελληνοαμερικανικές σχέσεις αυξάνεται από το 2007 και μετά επομένως θα εξεταστούν οι κυβερνήσεις Ομπάμα, Τραμπ και Μπαϊντεν από την πλευρά των ΗΠΑ. Σε κάθε περίπτωση, η Κίνα θεωρείται μια πρόκληση για τις ελληνοαμερικανικές σχέσεις, όπως θα αποδειχθεί παρακάτω. Αυτή η πρόκληση επηρεάζει σε δύο επίπεδα τις ελληνοαμερικανικές σχέσεις. Το πρώτο επίπεδο είναι οι σχέσεις ΗΠΑ-Ε.Ε και το δεύτερο, οι αμιγώς διμερείς ελληνοαμερικανικές σχέσεις. Το διεθνές σύστημα (ισχυρός παράγοντας του οποίου είναι το δίπολο ΗΠΑ-Κίνας) επηρεάζει κράτη που ανήκουν στην κατηγορία της Ελλάδας, είτε βρίσκεται στην κατηγορία των μικρών χωρών (small states) είτε βρίσκεται στην κατηγορία των μεσαίων δυνάμεων (middle powers).

Οι ΗΠΑ έχουν σχέσεις ανταγωνιστικές με το Πεκίνο όμως ταυτόχρονα, η αλληλεξάρτηση μεταξύ τους είναι πολύ σημαντική ιδιαίτερα στον εμπορικό τομέα. Η Ουάσινγκτον, παρόλο που διατηρεί πολύ ισχυρές εταιρικές σχέσεις στο εμπορικό πεδίο με την Κίνα, βλέπει την Κίνα ως τη δύναμη που δυνητικά είναι σε θέση να απειλήσει την αμερικανική πρωτοκαθεδρία στις διεθνείς σχέσεις. Δεύτερον, η άνοδος της Κίνας συνδέεται άρρηκτα με τη συστημική αλλαγή η οποία ωθεί τη δομή του διεθνούς συστήματος σε μια μετάβαση προς έναν πολυπολικό κόσμο. Τρίτον, οι ΗΠΑ κάνουν οικονομία δυνάμεων σε διάφορες περιφέρειες του πλανήτη (πχ Ευρώπη, Μεσόγειο, Μέση Ανατολή) μειώνοντας την παρουσία τους, λόγω της στρατηγικής επιλογής να εστιάσουν στο περίφημο «Pivot to Asia». Νότια Σινική Θάλασσα, Ινδονησία και Κορεατική Χερσόνησος, καθώς και η γενικότερη ισορροπία δυνάμεων της Ασίας αποτελούν προτεραιότητες της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής. Αν οι ΗΠΑ επηρεάζονται από την άνοδο της Κίνας, τότε η Ελλάδα επηρεάζεται πολύ περισσότερο από μια τέτοια συστημική εξέλιξη. Από την άλλη πλευρά, οι ιθύνοντες χάραξης της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής αντιλήφθηκαν ότι η Κίνα ασκούσε πλέον παγκόσμια πολιτική. Επομένως, η πολιτική «Pivot to Asia» που στόχευε στην ανάσχεση της σινικής ισχύος, δεν μπορούσε να εφαρμοστεί αν δεν ακολουθούσε η Ουάσινγκτον την Κίνα σε όλες τις περιοχές του κόσμου στις οποίες το Πεκίνο επιχειρούσε να αναθεωρήσει το status quo. Σε αυτήν την υπενόηση θα αναλυθούν οι σχέσεις Ελλάδας -Κίνας και πώς η αυξανόμενη σημασία της Αθήνας για το Πεκίνο, κατέστη παράγοντας στις ελληνοαμερικανικές σχέσεις ο οποίος έφερνε προβληματισμό και στις δύο πλευρές αλλά έφεραν τις ΗΠΑ πιο κοντά στην Ελλάδα λόγω αυτής της ανησυχίας τους για την αυξανόμενη επιρροή της Κίνας στην Ελλάδα.

Το 2008 η Κίνα αγόρασε το λιμάνι του Πειραιά. Το μεγαλύτερο λιμάνι της Ελλάδας, άρχισε να έχει όλο και μεγαλύτερη εμπορική αξία όχι μόνο για την Ελλάδα αλλά και για την Ευρώπη. Εταιρίες – κολοσσοί όπως η Sony, η Samsung, η ZTE, η HP, χρησιμοποιούν το ελληνικό λιμάνι ως πύλη εισόδου των εμπορευμάτων τους για όλη την Ευρώπη. Η COSCO αγόρασε μέρος του λιμανιού του Πειραιά με 532 εκ \$ για τριάντα χρόνια ενώ αργότερα, υπεγράφη επέκταση για τη χρονική διάρκεια αξιοποίησης από την COSCO (35 χρόνια). Η Κίνα, κατά τα το έτος 2015-2016 αγόρασε το 67% του Pier I του λιμανιού. Αρχικά, αγόρασε το 51% του ΟΛΠ για 316 εκ. \$ και θα έδινε στα υπόλοιπα 5 χρόνια ακόμη 99 εκ. \$ για να αγοράσει ακόμη ένα ποσοστό, της τάξης του 16%. Ο Κινέζος πρέσβης στην Ελλάδα κατά την περίοδο 2015-2016, ονόμασε τον Πειραιά ως "κεφάλι του Δράκου", εννοώντας ότι ήταν κορωνίδα για το Maritime Silk Road του γιγάντιου αναπτυξιακού σχεδίου της Κίνας, γνωστού ως OBOR (One Belt-One Road).²⁸⁵ Ωστόσο, το πρώτο έγγραφο που ώθησε τις σχέσεις Ελλάδας-Κίνας, υπεγράφη το 2006 όπου πλέον γινόταν λόγος για «Στρατηγική Συνεργασία» μεταξύ Αθήνας και Πεκίνου η οποία θα ήταν αμοιβαία επωφελής για τις δύο χώρες και θα ήταν πολυεπίπεδη.²⁸⁶

Οι ελληνοσινικές σχέσεις άρχισαν να βελτιώνονται όλο και ταχύτερα, ακολουθώντας την παγκόσμια άνοδο της Κίνας η οποία είχε θέσει τη Μεσόγειο σαν μια περιοχή τεράστιου ενδιαφέροντος για την πολιτική της. Σε αυτήν την αναβάθμιση, σημαντικό ρόλο έπαιξε η κρίση της Ευρωζώνης η οποία ανέδειξε την Ελλάδα ως αδύναμο κρίκο της. Η ανάγκη για αναζήτηση κεφαλαίων και ξένων άμεσων επενδύσεων, ήταν για την Ελλάδα ζωτικής σημασίας από το 2010 και μετά. Η Κίνα κατάφερε μέσα από την κρίση της ΕΖ να διεισδύσει οικονομικά σε πολλές χώρες της Ε.Ε που είχαν μπει σε δημοσιονομικά προγράμματα προσαρμογής, μεταξύ των οποίων και η Ελλάδα. Οι ΗΠΑ ήδη από την περίοδο της προεδρίας Ομπάμα, είχαν εκφράσει την ανησυχία τους για την ολοένα και αυξανόμενη επιρροή που είχε η Κίνα στην Ε.Ε, η οποία έφερε εν αμφιβόλω την παραδοσιακή ευρωατλαντική συμμαχία η οποία είχε δύο πυλώνες. Ο ένας αφορά τη σχέση των ΗΠΑ με την ΕΕ και ο άλλος συνιστά τις συμμαχικές σχέσεις ευρωπαϊκών κρατών με τις ΗΠΑ στα πλαίσια του NATO.

²⁸⁵ Andreea Brinza. (2020, April 25). *How a Greek Port Became a Chinese Dragon-Head*, "The Diplomat", posted on: <https://thediplomat.com/2016/04/how-a-greek-port-became-a-chinese-dragon-head/>.

²⁸⁶ Υπουργείο Εξωτερικών Ελληνικής Δημοκρατίας, δημοσιευμένο στο: <https://www.mfa.gr/en/blog/greece-bilateral-relations/china/>.

Δεν είναι υπερβολή το να αναφέρουμε πως οι ΗΠΑ εξέφραζαν και εκφράζουν μεγαλύτερη ανησυχία για τη σινική διείσδυση στην Ελλάδα παρά για την αστάθεια της Ανατολικής Μεσογείου. Ένα από τα χαρακτηριστικά των σχέσεων μεταξύ ΗΠΑ και Ελλάδας το οποίο υφίστατο και κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου. Η Ελλάδα ανησυχούσε για την ασφάλειά της λόγω της τουρκικής επιθετικότητας μετά τη δεκαετία του 1950' ενώ ταυτόχρονα, «ο από Βορρά κίνδυνος», έφερνε φόβους στην Αθήνα καθώς η Βουλγαρία ήταν στο άρμα της ΕΣΣΔ. Οι ΗΠΑ ενδιαφέρονταν κυρίως για τη δεύτερη απειλή καθώς εξέταζαν τις σχέσεις της Ελλάδας με τη γειτονική της χώρα (Βουλγαρία) ως υποσύνολο ενός ευρύτερου πλέγματος σχέσεων που λάμβαναν χώρα στο διπολικό σύστημα. Αναφορικά με την Τουρκία, οι ΗΠΑ έβλεπαν τις δύο χώρες ως συμμάχους στο ΝΑΤΟ μετά την εισδοχή τους σε αυτό αλλά και πιο πριν, με το Δόγμα Truman να αφορά τις δύο χώρες (με 400εκ \$ οικονομική ενίσχυση). Η διείσδυση της Κίνας στην Ελλάδα, κατέστησε ως αναγκαιότητα για την αμερικανική πολιτική, τη μείωση της σινικής επιρροής στην Αθήνα. Η Ελλάδα από την άλλη, προσπαθούσε να μειώσει τη σημασία των ελληνοσινικών σχέσεων και να υπογραμμίσει την τουρκική απειλή. Ο πολυπολικός κόσμος και η εμφάνισή του, συνοδεύτηκε -αν όχι ταυτίστηκε- με την άνοδο της Κίνας σε παγκόσμια δύναμη. Η μελέτη των ελληνοαμερικανικών σχέσεων μέσα από το πρίσμα των σχέσεων των δύο χωρών με την Κίνα, είναι πολύ σημαντική καθώς εξηγεί σε έναν βαθμό, την αύξηση του αμερικανικού ενδιαφέροντος στην Ελλάδα, τόσο σε επίπεδο ασφάλειας όσο και στον οικονομικό-εμπορικό τομέα.

Το πρώτο πλαίσιο της ανάλυσης των σχέσεων μεταξύ ΗΠΑ και Κίνας, είναι αυτό του ανταγωνισμού μιας συντηρητικής δύναμης του διεθνούς status quo με μια αντίστοιχη αναθεωρητική. Ουσιαστικά, πρόκειται για ένα πλαίσιο ανάλυσης που είναι ρεαλιστικό και ακολουθεί εν πολλοίς τόσο το υπόδειγμα του Ρόμπερτ Γκίλπιν, όπως αυτός το θέτει στο «War and Change in World Politics». Ο πρόεδρος Ομπάμα, ανέλαβε την προεδρία των ΗΠΑ σε μια περίοδο που η Αμερική ξαναζούσε εντός της κοινωνίας της, ένα νέο «Βιετνάμ». Ο αμερικανικός λαός εστίασε στην κρίση που προέκυψε από την κατάρρευση της Lehman Brothers και η απόσυρση των ΗΠΑ από τους δαπανηρούς πολέμους της Μέσης Ανατολής, έμοιαζε να είναι η απαίτηση του αμερικανικού λαού από το νέο ηγέτη του. Σύμφωνα με τον Ζιν Κάνρονγκ, και σε ανάλυσή του που δημοσιεύτηκε στο World Economic Forum, ο πρόεδρος Ομπάμα συνεργάστηκε με την Κίνα στο θέμα της κλιματικής αλλαγής και μάλλον η Κίνα βοήθησε περισσότερο σε αυτό. Αυτός ήταν ένας άξονας του Ομπάμα για την αμερικανική εξωτερική πολιτική.

Ο δεύτερος άξονας ήταν η σύσφιξη των σχέσεων των ΗΠΑ με τους συμμάχους της και η επαναφορά του status των ΗΠΑ ως της σταθεροποιητικής δύναμης του κόσμου μετά από μια προεδρία Μπους υιού που στηρίχθηκε κυρίως σε ένα μείγμα Ουίλσονισμού και Τζακσονισμού που αθροιστικά ανέδειξε τον μονομερισμό σαν δόγμα πολιτικής των ΗΠΑ. Τρίτον, ο Ομπάμα προσπάθησε να καταπολεμήσει την τρομοκρατία. Τέλος, η προεδρία Ομπάμα μπορεί να χαρακτηριστεί από την προσπάθεια της αμερικανικής διπλωματίας να δημιουργήσει τις προϋποθέσεις για το «Pivot to Asia». Η πρώτη φορά που ακούστηκε η φράση «Rebalancing to the Asia-Pacific» ήταν στις 23 Ιουλίου 2010 όταν η Hilary Clinton σαν επικεφαλής του Στέϊτ Ντιπάρτμεντ, μίλησε στο ASEAN Regional Forum στο Hanoi. Προφανώς, η πολιτικώς και επικοινωνιακώς ορθή φράση, αναφερόταν στην ανάσχεση της Κίνας στην Ασία. Ο συλλογισμός για τις ΗΠΑ που παρακολούθησαν την Κίνα να ξεπερνά την Ιαπωνία σε GDP το 2010 και να ταυτόχρονα να ξεπερνά τις ΗΠΑ στη μεταποίηση, ήταν ο εξής: Ο πλούτος της Κίνας θα ενισχύσει την στρατιωτική ισχύ της, η οποία είχε δείξει το 2009 σε στρατιωτική παρέλαση ότι πλέον είναι μια μεγάλη δύναμη. Ο συσχετισμός μεταποίησης και γενικής οικονομικής ανόδου με την αύξηση της στρατιωτικής ικανότητας της Κίνας, θα οδηγούσε το Πεκίνο στην διεκδίκηση της παγκόσμιας ηγεμονίας. Αν κατά τη διάρκεια του 20ου αιώνα οι ΗΠΑ αντιμετώπισαν σαν αντιπάλους την ΕΣΣΔ, τη Γερμανία και την Ιαπωνία και η συνολική τους μεταποιητική ικανότητα ανέρχονταν στα 2/3 της αμερικανικής, η Κίνα κατά την πρώτη δεκαετία του 21ου αιώνα, ξεπέρασε τις ΗΠΑ. Αποφασίστηκε σε επίπεδο σκληρής ισχύος, η ανάπτυξη του 60% του αμερικανικού στόλου στον Ειρηνικό Ωκεανό. Το αντίστοιχο ποσοστό κατά την περίοδο του Ψυχρού Πολέμου, ήταν στον Ατλαντικό. Επιπρόσθετα, οι ΗΠΑ δημιούργησαν το Trans-Pacific Partnership (TPP) το οποίο η Clinton θεώρησε ότι συνιστά την έξυπνη ισχύ των ΗΠΑ στην περιοχή. Αμέσως μετά, η Κίνα απάντησε με πέντε κινήσεις: Τη δημιουργία της Regional Comprehensive Economic Partnership (RECP) , την Free Trade Area of the Asia-Pacific (FTAAP), το One Belt-One Road (OBOR), η δημιουργία τράπεζας των BRICS και τέλος, την δημιουργία της τράπεζας Asian Infrastructure Investment Bank (AIIB).²⁸⁷

Από την άλλη πλευρά, η Ελλάδα μετά το 2010 υποχρεώθηκε να εισέλθει σε πρόγραμμα δημοσιονομικής σταθερότητας με εγγυητές το ΔΝΤ, την Ευρωπαϊκή Οικονομική Επιτροπή και την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα. Η ανάγκη της Ελλάδας

²⁸⁷ Jin Canrong. (2016, December 14). *How America's relationship with China changed under Obama*, World Economic Forum.

για ρευστότητα και ξένες άμεσες επενδύσεις που θα αναθερμάνουν την οικονομία, ήταν τεράστια. Η Κίνα φάνταζε η χώρα η οποία θα μπορούσε να βοηθήσει στο success story της Ελλάδας, την ώρα που στην Αθήνα σε επίπεδο άμυνας και ασφάλειας, απεργάζονταν σχέδια εξωτερικής εξισορρόπησης της τουρκικής απειλής καθώς η ψαλίδα της ισχύος άνοιγε μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας, υπέρ της δεύτερης. Η Ελλάδα βρέθηκε σε μια πολύ δύσκολη συγκυρία εξωτερικής εξισορρόπησης. Πάνω που οι σχέσεις ΗΠΑ-Κίνας φάνηκε να περνούν το κατώφλι της Θουκυδίδειας Παγίδας την οποία χρησιμοποίησε ο Graham Allison για να περιγράψει τις σινοαμερικανικές σχέσεις, ήταν υποχρεωμένη να δημιουργήσει μια εξωτερική εξισορρόπηση η οποία εκ πρώτης όψης, φαινόταν αντιφατική. Από τη μία, η Αθήνα είχε ανάγκη τα τεράστια κινεζικά πλεονάσματα και τις επενδύσεις του Πεκίνου οι οποίες θα έδιναν και ένα σήμα στις αγορές ότι η Ελλάδα δεν είναι στην κατηγορία των failed states. Από την άλλη πλευρά, η Ελλάδα χρειαζόταν τις διπλωματικές και στρατιωτικές δυνατότητες των ΗΠΑ για να εξισορροπήσει, τόσο την πίεση που δεχόταν από τους Ευρωπαίους εταίρους της στα θέματα της υιοθέτησης πολιτικών σκληρής λιτότητας, όσο και την τουρκική απειλή.

Η υπαγωγή της Ελλάδας σε προγράμματα δημοσιονομικής σταθερότητας από την άνοιξη του 2010 και μετά, υποχρέωσε τις ελληνικές κυβερνήσεις να βρουν πηγές ρευστότητας μέσα από ξένες άμεσες επενδύσεις. Οι κινεζικές επενδύσεις είχαν αρχίσει πολύ πριν να λαμβάνουν χώρα, ωστόσο η ανάγκη για ξένες άμεσες επενδύσεις και για ξένα κεφάλαια που θα τόνωναν την ασθενική ελληνική οικονομία, έδωσαν στην Κίνα με τα τεράστια εμπορικά πλεονάσματα, την ευκαιρία να εμφανιστεί πιο δυναμικά σαν εμπορικός εταίρος της Ελλάδας. Η κυρίαρχη όμως πρωτοβουλία, είναι αυτή που είναι γνωστή ως Belt and Road Initiative ή ως One Belt – One Road. Πρόκειται για μια πρωτοβουλία η οποία εγκαινιάστηκε το 2013 και είναι η "κινεζική απάντηση" στην πολιτική του προέδρου Ομπάμα «Pivot to Asia». Η πολιτική Ομπάμα στην Ασία, συνοδεύτηκε και από το TPP (Trans-Pacific Partnership)*. Ήταν μια πρωτοβουλία από την οποία οι ΗΠΑ αποχώρησαν αμέσως μετά την εκλογή του Τραμπ. Αυτή η περιφερειακή συνεργασία ονομάστηκε από πολλούς ως «οικονομικό NATO» και περιλάμβανε χώρες της Ασίας οι οποίες θα δημιουργούσαν ειδικές εμπορικές σχέσεις με τις ΗΠΑ. Αυτή η πολιτική θεωρήθηκε από την Κίνα ως προσπάθεια περικύκλωσης της Κίνας εκ μέρους των ΗΠΑ.²⁸⁸ Οι σχέσεις ΗΠΑ και Κίνας κατά τη διάρκεια της

²⁸⁸ Κίνα και Ελλάδα. (2018, Απρίλιος 1). Δημοσιευμένο

τετραετίας του Τραμπ, επιδεινώθηκαν σε βαθμό που ο Χένρι Κίσινγκερ λίγες μέρες μετά την εκλογή του προέδρου Μπαϊντεν, έκρουσε τον κώδωνα του κινδύνου για τις σχέσεις Ουάσινγκτον – Πεκίνου λέγοντας πως η θερμή ρητορική μπορεί να προχωρήσει σε πόλεμο εάν δεν αποκατασταθούν τα κανάλια επικοινωνίας μεταξύ ΗΠΑ και Κίνας.²⁸⁹ Ο Μπαϊντεν αναμενόταν και από την Κίνα και από το αμερικανικό πολιτικό σύστημα, να επαναφέρει το διάλογο στις σχέσεις μεταξύ ΗΠΑ και Κίνας, που εκτός των άλλων, (εμπορικός πόλεμος, Νότια Σινική Θάλασσα, επιρροή της Κίνας σε κάθε περιφέρεια του κόσμου κ.α) μάχονταν για το ποιός ευθύνεται για την πανδημία COVID-19 που από τα τέλη του 2019 μέχρι και τα τέλη του 2021 οδήγησε την αμερικανική αλλά παγκόσμια οικονομία σε ύφεση. Συγκεκριμένα, ο Μπαϊντεν από το 2019, ειρωνευόμενος τον προκάτοχό του Τραμπ για την εμμονή του με την Κίνα, δήλωσε πως «*Η Κίνα δε θα φάει το φαγητό μας, δεν είναι ανταγωνιστές μας*».²⁹⁰ Μέχρι όμως την εκλογή και την ανάληψη της εξουσίας από τον Μπαϊντεν, οι προκάτοχοί του είχαν ασκήσει συνολικά 12 χρόνια πολιτικής έναντι της Κίνας. Από την άλλη πλευρά, ο Μπαϊντεν φαίνεται να διαφοροποιείται από τον προκάτοχό του κυρίως στα μέσα αντιμετώπισης της Κίνας τα οποία αυτός και οι σύμβουλοί του, θεωρούν ότι πάσχουν από έλλειψη στρατηγικής και έχουν ιδιαίτερο κόστος για την Αμερική. Ακόμη και τις τελευταίες μέρες του σαν πρόεδρος των ΗΠΑ, ο Τραμπ επέβαλε κυρώσεις-περιορισμούς σε κινεζικές εταιρείες (barring investments) που επενδύουν στις ΗΠΑ αλλά ταυτόχρονα ενισχύουν τον κινεζικό στρατό. Οι δασμοί αξίας 360 δις \$ που συνολικά επέβαλε ο Trump στην Κίνα, αύξησε το κόστος πολλών προϊόντων στις ΗΠΑ. Από την άλλη, ο Μπαϊντεν ενδιαφέρθηκε κυρίως για το κομμάτι της κλιματικής αλλαγής και πώς αυτό επηρεάζει τις οικονομικές σχέσεις ΗΠΑ-Κίνας. Ο Μπαϊντεν ανταγωνίστηκε την Κίνα σε θέματα που αφορούν την αύξηση της στρατιωτικής παρουσίας της Κίνας στην Νότια Σινική Θάλασσα, στις μη θεμιτές εμπορικές πρακτικές του Πεκίνου, στην καταπάτηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και στον περιορισμό της τεχνολογικής εξέλιξης της Κίνας. Στο κομμάτι της πανδημίας και της

στο: <http://chinaandgreece.com/%ce%b7-%ce%ac%ce%bd%ce%bf%ce%b4%ce%bf%cf%82-%cf%84%ce%b7%cf%82-%ce%ba%ce%af%ce%bd%ce%b1%cf%82-%ce%ba%ce%b1%ce%b9-%cf%84%ce%bf-%ce%b4%ce%b9%ce%b5%ce%b8%ce%bd%ce%ad%cf%82-%cf%80%ce%b5%ce%b4%ce%af%ce%bf/>.

²⁸⁹ Henry Kissinger. (2020, November 16). *Warns of US-China Conflict*, "Bloomberg", posted on: <https://www.bloomberg.com/news/videos/2020-11-16/dr-henry-kissinger-warns-of-u-s-china-conflict-video>.

²⁹⁰ The Economist. (2020, November 19). *Joe Biden's China policy will be a mix of Trump's and Obama's*, "The Economist", posted on: <https://www.economist.com/china/2020/11/19/joe-bidens-china-policy-will-be-a-mix-of-trumps-and-obamas>.

κλιματικής αλλαγής, προσπάθησε να δημιουργήσει μια εποικοδομητική ατζέντα.²⁹¹ Με άλλα λόγια, αυτό δεν θα άλλαζε την άποψη των ΗΠΑ για τις σχέσεις κρατών σαν της Ελλάδας, με το Πεκίνο. . Ο θεμέλιος λίθος των σινοαμερικανικών σχέσεων για τον 21ο αιώνα, οικοδομήθηκε από τον πρόεδρο Ομπάμα, και αφορά άμεσα την Ελλάδα η οποία ξεκίνησε εκείνα τα χρόνια να αποκτά μια στρατηγική σχέση με τις ΗΠΑ. Ο προβληματισμός που προκύπτει και που τελικά καθιστά τις ελληνοσινικές σχέσεις ως «πρόκληση» για τις ελληνοαμερικανικές, είναι ότι είναι αμφίβολο το κατά πόσον είναι εφικτό (μακροπρόθεσμα) να έχει μια χώρα σαν την Ελλάδα, στρατηγικές σχέσεις με τις δύο χώρες που ερίζουν για την πρωτοκαθεδρία στις διεθνείς υποθέσεις.

Σύμφωνα με τον Ελληνοαμερικανό Τζων Σιτιλίδης, ο οποίος είναι σύμβουλος του State Department, η επένδυση της COSCO στον Πειραιά, είναι η μεγαλύτερη που έχει γίνει σε λιμάνι μαζί με αυτήν στο Πακιστάν, σε όλο το project του Belt and Road Initiative, με κόστος 1.4 δις \$. Η Κίνα πετυχαίνει με αυτήν την επένδυση να διεισδύσει στην ευρωπαϊκή αγορά και κυρίως στις χώρες της Ανατολικής και Κεντρικής Ευρώπης, ενώ μαζί με την επένδυση της COSCO, η Ελλάδα υπέγραψε 16 συμφωνίες με την Κίνα, μεταξύ των οποίων μια που αφορά την εγκατάσταση της Bank of China στην Ελλάδα, άλλη που αυξάνει τις εξαγωγές των ελληνικών αγροτικών προϊόντων καθώς και μια που αφορά την ενέργεια καθώς η Κίνα κατέχει το 24% της ΔΕΗ. Ο Σιτιλίδης αναφέρει ότι οι ΗΠΑ ανησυχούν ιδιαίτερα για την διείσδυση της Κίνας στην Ελλάδα, που είναι ένας νατοϊκός σύμμαχος σε μια περιοχή πολύ κρίσιμη για τις ΗΠΑ, τη Νοτιοανατολική Ευρώπη.²⁹² Ο Πομπέο, ως επικεφαλής της αμερικανικής διπλωματίας, κατά τη διάρκεια της επίσκεψής του στην Ελλάδα στις 4-6 Οκτωβρίου 2019, εξέφρασε τις αμερικανικές ανησυχίες για τις κινεζικές επενδύσεις στην Κίνα τις οποίες μάλιστα υπογράμμισε και στις κοινές δηλώσεις που έκανε με τον Έλληνα ομόλογό του, Νίκο Δένδια στις 5/10/2019.²⁹³ Εκείνη η επίσκεψη συνοδεύτηκε με την υπογραφή της αμυντικής συμφωνίας Mutual Defense Cooperation Agreement , η οποία εντάσσεται στον Στρατηγικό Διάλογο από τον οποίον πλαισιώνονταν οι διμερείς

²⁹¹ Ana Swanson. (2020, November 16). *Biden's China Policy? A Balancing Act for a Toxic Relationship*, "New York Times", posted on: <https://www.nytimes.com/2020/11/16/business/economy/biden-china-trade-policy.html> .

²⁹² John Sitalides on CGTN America, Youtube Channel, posted on: <https://www.youtube.com/watch?v=P5adR25n5dw> .

²⁹³ U.S. Embassy & Consulate in Greece. (2020 October 5). *Secretary Michael R. Pompeo and Greek Foreign Minister Nikolaos Dendias*, posted on: <https://gr.usembassy.gov/secretary-michael-r-pompeo-and-greek-foreign-minister-nikolaos-dendias/?fbclid=IwAR0y-RN6uuaYL9YOcJI28vXchl51yAukentAhVhusiyPVsLqygawv67tvPM>.

ελληνοαμερικανικές σχέσεις από τον Δεκέμβριο του 2018 όταν και ο Γιώργος Κατρούγκαλος είχε πραγματοποιήσει επίσκεψη στις ΗΠΑ. Η μη αναφορά του Mike Pompeo στην Τουρκία η οποία ήταν ο ελέφαντας στο δωμάτιο για την υπογραφή της αμυντικής συμφωνίας με τις ΗΠΑ από την πλευρά της Ελλάδας, και η αναφορά του Αμερικανού υπουργού Εξωτερικών στην Κίνα, φανερώνει και μια άλλη, εύλογη διάσταση των ελληνοαμερικανικών σχέσεων. Τη διαφορετική προτεραιοποίηση των ζητημάτων ασφάλειας που θέτει η κάθε χώρα, χωρίς όμως αυτή η διαφοροποίηση στις προτεραιότητες, να πλήττει την κοινή κοινότητα συμφερόντων που πλαισιώνει τις ελληνοαμερικανικές σχέσεις. Μπορεί η Ελλάδα να ανησυχούσε περισσότερο για την αντιμετώπιση της Τουρκίας και όχι για την εξισορρόπηση των σχέσεων Ελλάδας-ΗΠΑ και Ελλάδας-Κίνας, όμως για τις ΗΠΑ ίσχυε το αντίστροφο.

Σε Δελτίο του NATO που εκδόθηκε το 2010, δημοσιεύεται μια ανάλυση του Ντέιβιντ Σνόουντον, του Business Monitor International όπου αναλύεται η ανησυχία των ΗΠΑ και του NATO για την περίφημη "διπλωματία του δολαρίου" που ασκεί η Κίνα. Το Δελτίο του NATO λέει ότι η Κίνα ετοιμαζόταν στο τέλος του Ιανουαρίου του 2010 να χρηματοδοτήσει ένα μαζικό bailout της Ελλάδας, με στόχο την επιρροή της στα δημοσιονομικά θέματα της Ελλάδας αλλά και άλλων εύθραυστων οικονομικά κρατών, κάνοντας έτσι πιο ελκυστικά τα κινεζικά δάνεια και την πώληση κινεζικών υποδομών σε αυτές τις χώρες.²⁹⁴ Σε συνέντευξή του στο Fox Business Network και στον Λου Ντομπς, τον Σεπτέμβριο του 2020, ο Πομπέο ανέφερε πως οι σχέσεις των ΗΠΑ με την Κίνα μπορούν να χαρακτηριστούν υπό μια έννοια ως «ψυχροπολεμικές», με τη διαφορά όμως ότι οι σημερινές προκλήσεις είναι διαφορετικές. Συγκεκριμένα, μίλησε για τις κυρώσεις εναντίον της Huawei στις ΗΠΑ και τόνισε πως θα ακολουθούσαν και άλλες παρόμοιες ενέργειες Σε εκείνο το χρονικό διάστημα. Χαρακτήρισε το Ινστιτούτο Κομφούκιος ως κέντρο κακόβουλης κινεζικής επιρροής, και ότι προσπαθεί στα αμερικανικά πανεπιστήμια να στρατολογήσει κατασκόπους και συνεργάτες.²⁹⁵ Σε συνδυασμό με το blame-game για τη διάδοση της πανδημίας COVID-19 η οποία μέχρι τα τέλη Νοεμβρίου είχε προκαλέσει τον θάνατο σε πάνω από 250 χιλιάδες Αμερικανούς, (ο Τραμπ ονόμαζε την πανδημία «κινέζικο ιό») και τον εμπορικό πόλεμο που εξελισσόταν μεταξύ ΗΠΑ-Κίνας, οι σχέσεις Ουάσινγκτον-

²⁹⁴ David Snowdon, *Η οικονομία της Κίνας: το μεγαλύτερό της όπλο ή το αδύνατό της σημείο;*, "NATO", Δελτίο NATO, https://www.nato.int/docu/review/2009/Asia/rise_china_geopolitical/GR/index.htm.

²⁹⁵ Καθημερινή. (2020, Σεπτέμβριος 2). Πομπέο: Οι σχέσεις ΗΠΑ-Κίνας θυμίζουν Ψυχρό Πόλεμο αλλά οι προκλήσεις διαφέρουν, δημοσιευμένο στο: <https://www.kathimerini.gr/world/1094213/pompeo-oi-scheseis-ipa-kinas-thymizoyn-psychro-polemo-alla-oi-prokliseis-diaferoynt/>.

Πεκίνου είχαν φθάσει σε επικίνδυνο σημείο. Για την Ελλάδα, όλα αυτά έφερναν αμηχανία στην Αθήνα η οποία υποδέχθηκε τον Νοέμβριο του 2019, μετά βαΐων και κλάδων τον Πρόεδρο της Κίνας, αφού λίγο καιρό πριν ο νέος πρωθυπουργός της Ελλάδας, Κυριάκος Μητσοτάκης είχε επισκεφθεί την Σανγκάη. Πληροφορίες ήθελαν τις ΗΠΑ να προειδοποιούν τον Έλληνα πρωθυπουργό να μην εμβαθύνει την οικονομική συνεργασία Ελλάδας-Κίνας, καθώς αυτή θα οδηγούσε στην αύξηση της σινικής επιρροής και στα πολιτικά πράγματα της Ελλάδας. Η Κίνα ενδιαφέρθηκε για την ηλεκτρική διασύνδεση της ηπειρωτικής Ελλάδας με την Κρήτη, ένα έργο που θα κόστιζε περίπου 1 δις \$. Ο Έλληνας πρωθυπουργός, κάλεσε από τη μεριά του τις κινεζικές εταιρείες να επενδύσουν στην Ελλάδα καθώς ήταν η καταλληλότερη στιγμή για κάτι τέτοιο. Η ενέργεια αλλά και το δίκτυο 5G ήταν στην κινεζική ατζέντα. Ειδικά για το ζήτημα του 5G, οι ΗΠΑ φαίνεται πως ασκούσαν πίεση στην Ελλάδα ώστε να μη συνεργαστεί με την Κίνα.²⁹⁶ Στο ζήτημα του 5G της Huawei, η Ελλάδα φαίνεται πως ασπάστηκε τις θέσεις των ΗΠΑ οι οποίες θεωρούν ότι το Κομμουνιστικό Κόμμα της Κίνας χρησιμοποιεί το 5G της Huawei για να υποκλέπτει τα δεδομένα των χρηστών, μάλιστα αυτό έγινε σε μια περίοδο που οι ελληνοαμερικανικές σχέσεις απολάμβαναν ένα υψηλό επίπεδο. Η εταιρεία Cosmote, επέλεξε την Ericsson για να εφοδιαστεί με εξοπλισμό του 5G αν και η προσφορά της Huawei ήταν κατά 30% φθηνότερη.²⁹⁷ Με άλλα λόγια, η οικονομία είναι βασικός συντελεστής ισχύος, αλλά προέχει η ασφάλεια και ο σταθερός στρατηγικός προσανατολισμός της Ελλάδας, η οποία έχει συμμαχικές σχέσεις με τις ΗΠΑ, όχι μόνο διμερείς, αλλά και σε επίπεδο συλλογικής ασφάλειας (NATO).

Η δεύτερη επίσκεψη του Πομπέο στην Ελλάδα, φαίνεται να έπαιξε ρόλο στον καθορισμό των ορίων των ελληνοσινικών σχέσεων στο βαθμό που επηρεάζουν τα παγκόσμια συμφέροντα των ΗΠΑ σε σχέση με την Κίνα. Για την Ελλάδα, η βούλησή της να έχει καλές σχέσεις και με τις ΗΠΑ και με την Κίνα, γινόταν ολοένα και πιο δύσκολη καθώς οι σχέσεις ΗΠΑ-Κίνας ακολουθούσαν πορεία πόλωσης. Οι σχέσεις της Ελλάδας με την Κίνα ωστόσο, είναι πολύ σημαντικές σε οικονομικό και πολιτιστικό επίπεδο. Η αυξανόμενη παρουσία της Κίνας στην Ελλάδα, φαίνεται να έφερε τέλος στη

²⁹⁶ Νεφέλη Λυγερού. (2019, Νοέμβριος 12). *Τι περιμένει η Αθήνα μετά την επίσκεψη του Κινέζου προέδρου*, "Πρώτο Θέμα", δημοσιευμένο στο: <https://www.protothema.gr/politics/article/944638/i-episkepsi-tou-kinezou-proedrou-oi-sumfonies-kai-i-dusareskeia-ouasigton-kai-verolinou/>.

²⁹⁷ Nikkei Asia. (2020, Οκτώβριος 5). *Greece Joins anti Huawei Camp as US Seals Stronger Ties*, posted on: <https://asia.nikkei.com/Spotlight/Huawei-crackdown/Greece-joins-anti-Huawei-camp-as-US-seals-stronger-ties>.

σχετική επενδυτική αδιαφορία των ΗΠΑ στη χώρα μας. Από το 2018 και μετά, οι οικονομικές σχέσεις της Ελλάδας με τις ΗΠΑ, φαίνεται να παρουσιάζουν μια αξιοσημείωτη πρόοδο σε πολλούς τομείς. Μπορούμε να πούμε με σχετική βεβαιότητα ότι η Ελλάδα αναγκάστηκε λόγω της οικονομικής κρίσης να στραφεί προς την Κίνα η οποία διέθετε τεράστια πλεονάσματα. Μάλιστα, αυτή η στροφή οφειλόταν εν πολλοίς στο ελλειπτικό ενδιαφέρον επενδυτών για την Ελλάδα η οποία από το 2010 φαινόταν να βρίσκεται στα όρια της πτώχευσης. Οι ΗΠΑ αντιλήφθηκαν ότι δεν επαρκούσαν οι αμυντικές σχέσεις μεταξύ ΗΠΑ και Ελλάδας για να γίνουν δυναμώσουν οι δεσμοί των δύο χωρών. Η επένδυση του αμερικανικού κολοσσού Microsoft στην Ελλάδα, (με αξία περίπου 1 δις \$) φαίνεται πως τελεσφόρησε αφού η Ελλάδα απέρριψε το 5G της Huawei. Πριν αναφερθούν οι αμερικανικές ανησυχίες και δια επισήμων χειλών από τις ΗΠΑ, θα χρειαστεί να αναφερθεί πως ο Κωνσταντίνος Καραμανλής, πολλές φορές ζήτησε την οικονομική στήριξη των ΗΠΑ εν μέσω του Ψυχρού Πολέμου, προκειμένου αφενός να κρατήσει χαμηλά τον αντιαμερικανισμό που κάλπαζε μετά την τουρκική εισβολή στην Κύπρο, υπενθυμίζοντας στις ΗΠΑ πως οι εμπορικές σχέσεις μεταξύ Ελλάδας και ΕΣΣΔ, αυξάνονταν ραγδαία.

Στις 5 και 6 Οκτωβρίου 2019 ο Αμερικανός υπουργός Εξωτερικών Μαϊκ Πομπέο, επισκέπτεται την Ελλάδα και υπογράφει με τον ομόλογό του την MDCA (Mutual Defense Cooperation Agreement) η οποία είναι στα πλαίσια της αναβάθμισης των ελληνοαμερικανικών σχέσεων στα πλαίσια του Στρατηγικού Διαλόγου στον οποίον είχαν υπαχθεί οι σχέσεις των δύο χωρών από τις 16 Δεκεμβρίου 2018 όταν ο Υπουργός Εξωτερικών της Ελλάδας, Κατρούγκαλος είχε επισκεφθεί την Ουάσινγκτον. Τόσο σε ομιλία που έδωσε στο Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος, όσο και σε συνέντευξη που παραχώρησε στον Αλέξη Παπαχελά για λογαριασμό του τηλεοπτικού σταθμού ΣΚΑΙ, ο Πομπέο ανέφερε όσα περίπου ανέφερε και στο ταξίδι του στη Βόρεια Μακεδονία στις 4 Οκτωβρίου για την Κίνα, όπου και συνέστησε προσοχή στις κινεζικές επενδύσεις λέγοντας ότι οι ΗΠΑ θέλουν να δουν τη Βόρεια Μακεδονία να πηγαίνει μπροστά και μην πέσει στην παγίδα χρέους.²⁹⁸ Πιο συγκεκριμένα σε ερώτηση του Αλέξη Παπαχελά σχετικά με τις σχέσεις Ελλάδας-Κίνας και για τις επενδύσεις που έκανε η Κίνα σε περίοδο κρίσης για την Ελλάδα ενώ δεν έρχονταν αντίστοιχες επενδύσεις από τη Δύση ,

²⁹⁸ αναφερόμενους ουσιαστικά στην πολιτική της Κίνας που η Δύση ονόμαζε "dept trap", Βλ. Huffpost (2019, Οκτώβριος 5) με πηγή από Reuters, "Οι αγωνίες του Μαϊκ Πομπέο για τις κινήσεις της Κίνας και της Ρωσίας στα Βαλκάνια, δημοσιευμένο στο: https://www.huffingtonpost.gr/entry/reuters-oi-ayonies-toe-maik-pompeo-ya-tis-kineseis-tes-kinas-kai-tes-rosias-sta-valkania_gr_5d97c7b4e4b03b475f995097.

ο Πομπέο σχολίασε πως η Ελλάδα είναι κυρίαρχο κράτος και μπορεί όπως όλα τα κράτη να κάνει ό,τι θέλει, και όταν μια επένδυση από την Κίνα έρχεται στην Ελλάδα και είναι καλή τότε η Ελλάδα έχει κάθε όφελος να τη δεχτεί, όμως όταν έρχεται μια επένδυση που είναι πολύ καλή για να είναι αληθινή, τότε η Ελλάδα πρέπει να προσέξει. Ο Αμερικανός υπουργός Εξωτερικών αναφέρθηκε και στο θέμα της ελεύθερης ναυσιπλοΐας στην περιοχή που ενδιαφέρει την Ελλάδα αλλά και τις ΗΠΑ.²⁹⁹ Σαφώς και έχει ενδιαφέρον και από την οπτική της ασφάλειας αλλά επίσης, η ελληνική ναυτιλία σχετίζεται και τη διεξαγωγή του θαλάσσιου εμπορίου της Κίνας.

Όπως και στο θέμα της Τουρκίας, έτσι και στο θέμα της Κίνας οι ΗΠΑ δείχνουν ότι έχουν μια οπτική περιφερειακή. Συσχετίζουν τις ελληνοαμερικανικές σχέσεις με τις ευρύτερες εξελίξεις στις περιοχές που υπάρχουν ζωτικά συμφέροντα για τις ΗΠΑ, όπως είναι η Ανατολική Ευρώπη και τα Βαλκάνια. Είναι ένα χαρακτηριστικό της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής να κοιτά τις χώρες ως κρίκους μιας αλυσίδας, ειδικά όταν δυνάμεις σαν την Κίνα και τη Ρωσία, επιχειρούν να παίξουν κάποιον σημαντικό ρόλο. Η Κίνα έχει συγκεκριμένο και μακροπρόθεσμο σχεδιασμό τόσο για την Ελλάδα, όσο και για τα Βαλκάνια και αυτός ο σχεδιασμός αύξησης της κινεζικής επιρροής στις περιοχές που δραστηριοποιείται η Ελλάδα, ανησυχεί τις ΗΠΑ. Όπως θα αποδειχθεί, ενώ οι ΗΠΑ είχαν για την Ελλάδα πολύ χαμηλό επενδυτικό ενδιαφέρον, (η Ελλάδα ήταν η χώρα με τις μικρότερες αμερικανικές επενδύσεις εντός της Ε.Ε) η σινική διείσδυση στην Ελλάδα, κατέστησε το αμερικανικό ενδιαφέρον για επενδύσεις, πολύ υψηλό, μετά το 2015. Παρακάτω, αναφέρονται όλοι οι κινεζικοί σχεδιασμοί στην Ελλάδα και στο «κεφάλι του δράκου», με βάση τον γεωπολιτικό τους αντίκτυπο προκειμένου να αποδειχθεί το πόσο επηρεάζονται οι ελληνοαμερικανικές σχέσεις από τις αντίστοιχες ελληνοκινεζικές.

Στη ΔΕΘ του 2018, τιμώμενη χώρα ήταν οι ΗΠΑ. Στην αντίστοιχη ΔΕΘ του 2017 ήταν η Κίνα. Η δίψα της Ελλάδας για επενδύσεις εταιρειών που έρχονται από μεγάλα και ισχυρά κράτη, αποτελούν μονόδρομο για την επιβιώσή της στο νέο πολυπολικό διεθνές σύστημα το οποίο συνοδεύεται από την Τέταρτη Βιομηχανική Επανάσταση και την τεχνητή νοημοσύνη. Ο υπουργός Εμπορίου Ουίλμπουρ Ρος που επισκέφτηκε τη ΔΕΘ είπε στον Κυριάκο Μητσοτάκη, (μόλις δύο μήνες τότε πρωθυπουργός της Ελλάδας) πως οι ΗΠΑ έχουν εξαιρέσει από το νέο δασμολόγιο των

²⁹⁹ Συνέντευξη Mike Pompeo στον Αλέξη Παπαχελά για λογαριασμό του ΣΚΑΙ. (2020, Οκτώβριος 7). Youtube Channel, δημοσιευμένο στο: https://www.youtube.com/watch?v=nzCxJVd_Edo&t=618s.

ΗΠΑ έναντι της Ε.Ε, τα περισσότερα ελληνικά προϊόντα. Ο κατάλογος έδειχνε ότι 1,300 προϊόντα έχουν εξαιρεθεί από τους δασμούς που επέβαλαν οι ΗΠΑ στην ΕΕ.³⁰⁰ Οι ΗΠΑ σίγουρα είχαν μια βαθιά ανησυχία για την αυξανόμενη σινική επιρροή στην Ελλάδα, όπως και στην Ε.Ε. συνολικά.

Οι ΗΠΑ σύμφωνα με την Ελίζαμπεθ Ικόνομι που είναι επικεφαλής στις ασιατικές υποθέσεις του Council on Foreign Relations, αναφέρει πως οι ΗΠΑ δεν ανησυχούν για κάθε κινεζική επένδυση αλλά εστιάζουν σε συγκεκριμένες επενδύσεις που αφορούν υποδομές και τεχνολογία, που αποτελούν το δίπολο για την οικονομική ανάπτυξη των επόμενων 50 ετών. Οι ΗΠΑ εξέφρασαν την ανησυχία τους για την κινεζική διείσδυση στο Delphi Economic Forum που διεξήχθη στις αρχές του 2020 στην Ουάσινγκτον και μεταξύ άλλων, ομιλητές ήταν ο γερουσιαστής Μενέντεξ αλλά και ο τότε υπουργός Εμπορίου των ΗΠΑ, μαζί με τον Μάρκο Ρούμπιο, και οι οποίοι συνέστησαν προσοχή σε ό,τι έχει να κάνει με συμφωνίες με την Κίνα και συμφώνησαν πως είναι προτεραιότητα για τις ΗΠΑ να ανασχέσουν την επιρροή της Κίνας στην Ανατολική Μεσόγειο και στην Ευρώπη. Σε αυτή τη λογική και για να ανασχέσουν την κινεζική επιρροή, ψηφίστηκε διακομματικά ο νόμος BUILD (Better Utilization Investment Leading to Development Act) ο οποίος συνοδεύεται από μια νέα υπηρεσία ανάπτυξης, την USIDFC (United States International Development and Finance Corporation). Οι ΗΠΑ επιθυμούσαν εντός αυτού του νόμου (BUILD) να κάνουν στρατηγικές επενδύσεις στην Ελλάδα, σε υποδομές και τεχνολογία, κάτι που δεν άργησε να γίνει. Στην Ελλάδα, η οικονομική και πολιτική ελίτ, τηρούσαν αισιόδοξη στάση απέναντι στο μέλλον του σινοαμερικανικού ανταγωνισμού. Γι' αυτό και παρά τις ανησυχίες, ο Αλέξης Τσίπρας είχε προχωρήσει σε μεγαλύτερο ποσοστό πώλησης του Πειραιά στην COSCO, κάτι που δεν ήταν συμβατό με τις προσπάθειες BUILD και USIDFC των ΗΠΑ που ήθελαν να μειώσουν την επιρροή της Κίνας στην Ανατολική Μεσόγειο και στην Κεντρική Ευρώπη.³⁰¹ Αυτή η αισιοδοξία, άγγιζε τα όρια της αφέλειας. Οι σχέσεις ΗΠΑ και Κίνας επιδεινώθηκαν περαιτέρω κατά τη διάρκεια της μεταβατικής περιόδου της απερχόμενης κυβέρνησης Τραμπ προς τη νέα κυβέρνηση Μπαϊντεν. Στις 18/12/2020 το Αμερικανικό υπουργείο Εμπορίου, ενέταξε πάνω από 60 κινεζικές εταιρείες στη μαύρη λίστα (corrupted businesses) ανάμεσά τους, κινεζικούς

³⁰⁰ Greek City Times. (2019, September 6). *U.S. Secretary of Commerce Wilbur Ross praises new Greek government.*

³⁰¹ Endy Zemenides. (2020, February 19). *Caught Between the US and China*, "Ekathimerini", posted on: <https://www.ekathimerini.com/249658/opinion/ekathimerini/comment/caught-between-the-us-and-china>.

κολοσσούς όπως είναι η Semiconductor Manufacturing International Corp. (SMIC) και η εταιρεία παραγωγής drone SZ DJI Technology Co. Με την ανακοίνωση των κυρώσεων, η κορυφαία εταιρεία που παράγει τεχνολογικά chips κατρακύλησε στο Χρηματιστήριο του Hong Kong κατά 5,2%. Η λογική των κυρώσεων εναντίον της Κίνας όπως αυτή εκφράστηκε από την αμερικανική κυβέρνηση, είναι πως εταιρείες που σχετίζονται με την υποστήριξη του κινεζικού στρατού και τις παράνομες κινήσεις της Κίνας στη Νότια Σινική Θάλασσα, δεν μπορούν να δραστηριοποιούνται εμπορικά στις ΗΠΑ. Επιπρόσθετα, οι ΗΠΑ αποκλείουν εταιρείες της Κίνας, οι οποίες δεν εφαρμόζουν την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων όπως η SZ DJI η οποία σύμφωνα με την αμερικανική κυβέρνηση παρακολουθεί παράνομα τους Κινέζους πολίτες καταπιέζοντάς τους. Η Κίνα επισήμως χαρακτήρισε ως «απαράδεκτη» την αμερικανική πολιτική που έθετε στη μαύρη λίστα πάνω από 60 κινεζικές εταιρείες, ακολουθώντας το παράδειγμα του τεχνολογικού κολοσσού Huawei.³⁰²

Η έκρηξη της πανδημίας COVID-19 δεν μπορούμε να πούμε πως από μόνη της, επιδείνωσε τις σχέσεις ΗΠΑ-Κίνας, θα ήταν ορθότερο να αναφέρουμε πως η πανδημία επιτάχυνε την επιδείνωση αυτή, η οποία φαίνεται κυρίως στη διεξαγωγή ενός εμπορικού πολέμου μεταξύ των δύο μεγαλύτερων δυνάμεων του κόσμου. Επομένως, είναι εύλογο στην Ελλάδα να μην ήταν καλά νέα καθώς πιθανές συνεργασίες με εταιρείες σαν αυτές που μπήκαν στη μαύρη λίστα, θα έπληττε σημαντικά τις ελληνοαμερικανικές σχέσεις. Για χώρες όπως είναι η Ελλάδα, που μόλις και μετά βίας μπορούν να εισέλθουν στην κατηγορία των μεσαίων δυνάμεων και έχουν χαρακτηριστικά μικρού κράτους, (small state) η εξισορρόπηση των σχέσεων τους με μεγάλες δυνάμεις που έχουν μεταξύ τους ανταγωνιστικά συμφέροντα, αποτελεί ένα σημαντικό πρόβλημα. Φαίνεται πως μέχρι να εκδηλωθεί σε πολλές πτυχές ο σινοαμερικανικός ανταγωνισμός, μεγάλο μέρος της οικονομικής και πολιτικής ελίτ, θεωρούσε πως είναι δυνατή η συνύπαρξη των δύο μεγάλων δυνάμεων της εποχής μας. Επομένως, αν αυτή η συνύπαρξη ήταν δυνατή, τότε θα ήταν δυνατές και οι ισορροπημένες σχέσεις της Ελλάδας με ΗΠΑ και Κίνα. Μάλιστα, οι θιασώτες της ειρηνικής συνύπαρξης θεωρούσαν ότι η Ελλάδα θα μπορεί να έχει σχέσεις αμυντικές με τις ΗΠΑ (δηλαδή η Ελλάδα θα συνεχίσει να είναι αναπόσπαστο μέλος του NATO αλλά και δεσμευμένη στην προώθηση της αρχιτεκτονικής ασφαλείας των ΗΠΑ στην

³⁰² Bloomberg News. (2020, December 18). *U.S. Blacklists More Than 60 Chinese Firms, Including SMIC*, "Bloomberg", posted on: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2020-12-18/u-s-to-blacklist-smic-and-dozens-more-china-firms-reuters-says>.

περιοχή) και με την Κίνα, οικονομικές. Ωστόσο, αυτό είναι ένα επιχείρημα που ανήκει στα πλουραλιστικά θεωρητικά υποδείγματα και όχι στα ρεαλιστικά. Ο ιστορικός ρους μας έχει αποδείξει ότι δεν μπορεί ένα κράτος να ανήκει σε μια συμμαχία και ταυτόχρονα, να έχει ειδικές σχέσεις (εξίσου συμμαχικές) με έναν άλλον πόλο που είναι ανταγωνιστικός ως προς τη συμμαχία που το κράτος αυτό ανήκει από πριν. Στον κόσμο της διασύνδεσης και της παγκοσμιοποίησης, οι τομείς συνεργασίας στις διακρατικές σχέσεις περιπλέκονται και ολοένα και περισσότερο, ευθυγραμμίζονται με την τεχνολογική πρόοδο. Σε εργασία τους με τίτλο «Weaponized Interdependence: How Global Economic Networks Shape State Coercion», οι Χένρι Φάρελ και Άμπραχαμ Νιούμαν, αναδεικνύουν ότι σε αρκετές περιπτώσεις η αλληλεξάρτηση χρησιμοποιείται από τα κράτη ως «όπλο», προκειμένου να πετύχουν τους σκοπούς τους και επομένως, δεν γίνεται η αλληλεξάρτηση πάντα φορέας καταπραΰνσης του ανταγωνισμού.³⁰³ Σε κάθε περίπτωση, οι αναλύσεις για την περίπτωση της Κίνας ήταν ποικίλες και αρκετοί στις ΗΠΑ και στην Κίνα πίστευαν ότι μπορεί να αποφευχθεί ένας Ψυχρός Πόλεμος μεταξύ των δύο χωρών. Στο βιβλίο τους «Avoiding the Thucydides' Trap: U.S.-China Relations in Strategic Domains», οι Ντόνγκ Ουάνγκ και Τράβις Τάννερ, προσπαθούν να επιχειρηματολογήσουν για το πώς θα αποφευχθεί η πλαισίωση των σινοαμερικανικών σχέσεων από τη Θουκυδίδεια Παγίδα την οποία ανέλυσε ο Άλλισον. Στις ΗΠΑ, ιδιαίτερα μετά την εκλογή του προέδρου Μπαϊντεν στην εξουσία, οι ελπίδες για μια συνύπαρξη των δύο δυνάμεων, είχαν πάλι αναζωπυρωθεί. Οι Φάρελ και Νιούμαν, στις 3 Ιουνίου δημοσίευσαν ένα επιστημονικό άρθρο στο Foreign Affairs στο οποίο υποστηρίζουν πως και οι Δημοκρατικοί αλλά και οι Ρεπουμπλικάνοι, συμφωνούν πως η Κίνα πρέπει να αντιμετωπιστεί πλέον όχι ως ανταγωνίστρια χώρα, αλλά ως αντίπαλος ίσως και ακόμη ως εχθρός. Παρόλα αυτά, δε συμφωνούν στο ότι η περίφημη πολιτική αποσύνδεσης των ΗΠΑ από την Κίνα (Decoupling) είναι εφικτή και ακίνδυνη.³⁰⁴

Ενδεικτική της αλλαγής στάσης των ΗΠΑ απέναντι στην Κίνα μετά τη λαίλαπα της νόσου COVID-19, είναι η ομιλία του Ντέιβιντ Στίλγουελ (Assistant Secretary Bureau of East Asian and Pacific Affairs) στο Hoover Institution του Πανεπιστημίου Stanford. Ο τίτλος της ομιλίας που έγινε διαδικτυακά λόγω των μέτρων για τη μη

³⁰³ Henry Farrell and Abraham Newman. (2019, July 29). *Weaponized Interdependence: How Global Economic Networks Shape State Coercion*, "International Security", Volume 44, Issue 1, Summer 2019, p.42-79, posted on: https://www.mitpressjournals.org/doi/abs/10.1162/isec_a_00351?mobileUi=0&.

³⁰⁴ Henry Farrell and Abraham Newman, *ibid*.

διασπορά της νόσου COVID-19 περιέχει όλες εκείνες τις λέξεις που η Ουάσινγκτον πλέον χρησιμοποιεί για να περιγράψει τις δραστηριότητες της Κίνας: «*Covert, Coercive, and Corrupting: Countering the Chinese Communist Party's Malign Influence in Free Societies*». Αυτή η ομιλία, οφείλει να αξιολογηθεί πολύ προσεκτικά από την ελληνική κυβέρνηση καθώς διεξήχθη λίγες μέρες πριν τις αμερικανικές εκλογές (30/10/2020). Η επιθετική ρητορική στην περιγραφή των κινεζικών δραστηριοτήτων, είναι βέβαιο ότι θυμίζει την εποχή του Ψυχρού Πολέμου και μάλιστα σε περιόδους έξαρσης που επιδείνωναν τις σχέσεις ΗΠΑ – ΕΣΣΔ και η μόνη παρηγοριά για ολόκληρον τον κόσμο, ήταν η ελπίδα της ισορροπίας του τρόμου η οποία θα καταπραΰνε τελικά την εκάστοτε κρίση. Σύμφωνα με τους ορισμούς που δίνουν λεξικά κορυφαίων οίκων αγγλικής φιλολογίας, η λέξη *covert* σημαίνει «κεκαλυμμένη», η λέξη *coercive*, αποδίδεται ως «καταναγκαστική» και η φράση «*Malign Influence*» σημαίνει «Κακόβουλη Επιρροή». Είναι πολύ σημαντικό να εξεταστεί το πώς οι ΗΠΑ θέτουν αυτές τις (πολύ βαριές για τη γλώσσα της διπλωματίας λέξεις) εναντίον του Κομμουνιστικού Κόμματος της Κίνας. Οι ΗΠΑ αποφεύγουν διακριτικά να κατηγορήσουν την Κίνα ως χώρα και ως λαό, καθώς έτσι μπορούν να επενδύσουν πάνω στο ότι καταπατώνται τα ανθρώπινα δικαιώματα και ότι δεν υπάρχει καμία πρόοδος στον εκδημοκρατισμό, κάτι που προσπάθησαν τόσο ο πρόεδρος Κλίντον, και ο πρεσβύτερος Μπους, όσο και άλλοι πρόεδροι των ΗΠΑ.

Ο Στίλγουελ, από την αρχή κάνει λόγο για τις προκλήσεις που θέτει το Κομμουνιστικό Κόμμα της Κίνας στις ελεύθερες κοινωνίες που θέτουν προβληματισμούς στους πολίτες των ΗΠΑ, αλλά και σε πολίτες φιλικών χωρών προς τις ΗΠΑ. Η πόλωση των σχέσεων ΗΠΑ-Κίνας μετά την εμφάνιση της νόσου COVID-19 είναι τόσο μεγάλη, που ο Στίλγουελ δε διστάζει να ισχυριστεί πως «χρειάζεται δράση όχι μόνο από τους υπευθύνους άσκησης πολιτικής και τους ειδικούς σε θέματα εθνικής ασφάλειας, αλλά από όλα τα συστατικά της κοινωνίας, τόσο στις ΗΠΑ όσο και παντού στον κόσμο»³⁰⁵

Για τον αξιωματούχο του Στεϊτ Ντιπάρτμεντ, η ευημερία, η δημοκρατία, και η ελευθερία, πρέπει να θωρακιστούν από τις προκλήσεις που θέτει το Κομμουνιστικό

³⁰⁵ David Stilwell. (2020, October 30). *Covert, Coercive, and Corrupting: Countering the Chinese Communist Party's Malign Influence in Free Societies*, Virtual Conf. By "Hoover Institution, Stanford University, Asia Society", posted on the U.S. Department of State website: <https://www.state.gov/covert-coercive-and-corrupting-countering-the-chinese-communist-partys-malign-influence-in-free-societies/>.

Κόμμα της Κίνας. Οι λέξεις που χρησιμοποιεί ο Στίλγουελ, είναι αρκετά έντονες χαρακτηρίζοντας την κυβέρνηση της Κίνας, ικανή, φιλόδοξη και εχθρική προς τις αξίες που έχουν χώρες σαν τις ΗΠΑ (τον σεβασμό στην ανοικτή κοινωνία, την δημοκρατία και την ατομική αξιοπρέπεια). Το κείμενο της Στρατηγικής Εθνικής Ασφάλειας που συνέταξε η κυβέρνηση Τραμπ το 2017, αναφέρει μεταξύ άλλων: «επικρατεί ένας γεωπολιτικός ανταγωνισμός μεταξύ ελεύθερων και καταπιεστικών οπτικών για την παγκόσμια τάξη» και ο υπουργός Πομπέο έχει αναφερθεί στο ότι η Κίνα αποτελεί καθημερινή πρόκληση. Η Κίνα, βάσει των όσων ανέφερε ο Στίλγουελ στην ομιλία του Hoover Institution, στοχεύει τόσο τις κυβερνήσεις όσο και τον ιδιωτικό τομέα χωρών που ασπάζονται δημοκρατικές αξίες.³⁰⁶ Από την πλευρά των ΗΠΑ όπως αυτή εκφράζεται από τον Στίλγουελ, η Κίνα έχει επιθετική και αυθάδη συμπεριφορά απέναντι σε όλα τα κράτη που ακολουθούν τη νομιμότητα και παρόλο που οι ΗΠΑ θα ήθελαν να δουν την Κίνα σαν έναν εμπορικό εταίρο και σαν μια χώρα με έναν αξιοσέβαστο πολιτισμό, αυτό δεν μπορεί να καταστεί δυνατό. Οι κακόβουλες δραστηριότητες, η συγκάλυψη, ο καταναγκασμός και η διαφθορά αποτελούν πρακτικές του Κομμουνιστικού Κόμματος της Κίνας. Η πολιτική της αμοιβαιότητας δε λειτούργησε με ισορροπία και το Κομμουνιστικό Κόμμα της Κίνας, κέρδισε από την πολιτική των ΗΠΑ και άλλων χωρών, όμως η κυβέρνηση της Κίνας το εκμεταλλεύτηκε καθώς δεν ακολούθησε αυτούς τους όρους που θα καθιστούσαν αμοιβαία επωφελή τη συνεργασία των ΗΠΑ με την Κίνα αλλά και με άλλα κράτη. Το τρίτο και σημαντικότερο που ισχυρίζεται ο Στίλγουελ είναι πως θεμελιώδες συστατικό μιας νέας πολιτικής που ακολουθούσαν πλέον οι ΗΠΑ έναντι της Κίνας, είναι η προσπάθειά τους να συντονιστούν με τους συμμάχους της. Είναι απαραίτητη και επιτακτική η συμφωνία μεταξύ ΗΠΑ και των συμμάχων τους στον ορισμό των προκλήσεων που θέτει η Κίνα. Το πρόβλημα είναι «παγκόσμιο» και η Κίνα προτιμάει να εκμεταλλεύεται το εκτόπισμά της σε διμερείς συναλλαγές με άλλα κράτη και να τα εκμεταλλεύεται. Με άλλα λόγια, για τον αξιωματούχο του Στεϊτ Ντιπάρτμεντ, η Κίνα μπορεί να διαδίδει ότι επενδύει σε σχέσεις που πλαισιώνονται από το win-win και από την μη παρέμβαση στα εσωτερικά άλλων κρατών, όμως στην πραγματικότητα, η συμπεριφορά της είναι ηγεμονική και ομοιάζει με αυτήν ενός θηρευτή. Τις εμπορικές, εκπαιδευτικές, ακαδημαϊκές, διπλωματικές και μεταξύ των λαών σχέσεις, η Κίνα προτίμησε να τις οπλοποιήσει (weaponizing) και όχι να τις δει ως κινήσεις καλής πίστης από την πλευρά των ΗΠΑ.

³⁰⁶ David Stilwell, *ibid.*

Επιστρατεύει μάλιστα και την επιρροή της σε ΜΜΕ. Η Κίνα αποκαλεί τον πόλεμο που ασκεί με πολιτικά μέσα (political warfare) ως «United Front Work» και με βάση αυτήν την πολιτική, η Κίνα τελικά παρεμβαίνει στις εσωτερικές υποθέσεις άλλων κρατών, έχοντας κακόβουλους σκοπούς (malign purposes). Αναφερόμενος σε παραδείγματα χωρών που αποτελούν σημαντικούς συμμάχους τον ΗΠΑ τόσο στον οικονομικό τομέα, όσο και στον τομέα της ασφάλειας των ΗΠΑ στον Ειρηνικό Ωκεανό, (Αυστραλία, Νέα Ζηλανδία) ο Αμερικανός αξιωματούχος επιχειρεί να τεκμηριώσει την άποψη των ΗΠΑ για το Κομμουνιστικό Κόμμα της Κίνας. Επίσης, δεν δίστασε να προχωρήσει ανοικτά σε κατηγορίες που αφορούν την Κίνα, για δωροδοκία, κλοπή πνευματικών δικαιωμάτων, παράνομης δραστηριότητας κατασκόπων σε άλλες χώρες. Για τις ΗΠΑ, η Κίνα επιστρατεύει την pop κουλτούρα, τις τέχνες και το χώρο του θεάματος, προκειμένου να πετύχει όσα επιθυμεί μέσω κακόβουλης επιρροής. Το Ινστιτούτο Κομφούκιος δεν πορεύεται με βάση τις εκπαιδευτικές του δραστηριότητες, αλλά ακολουθεί τους κανόνες της Κίνας και ιδρύει τμήματα εντός πολλών πανεπιστημίων, καθιστώντας την ακαδημία όμηρο της κινεζικής πολιτικής. Ο Στίλγουελ τέλος, προτείνει διεθνή συντονισμό μεταξύ των ΗΠΑ και των χωρών που πλήττονται από αυτές τις δραστηριότητες του Κομμουνιστικού Κόμματος της Κίνας και μια νέα (υπό άλλους όρους που θα σέβεται η Κίνα) πολιτική αμοιβαιότητας έναντι της Κίνας. Η «Pax Sinica» (Κινεζική Ειρήνη) θα απειλήσει την ελευθερία, τα ανθρώπινα δικαιώματα και τη δημοκρατία στον κόσμο.³⁰⁷ Όλα αυτά σημαίνουν πολλά για την Ελλάδα η οποία ανήκει στην ΕΕ και λογίζεται ως σημαντικός εταίρος της ευρωατλαντικής σχέσης μεταξύ ΗΠΑ και Κίνας. Ακόμη περισσότερο, όταν η Ελλάδα προχώρησε κατά τη δεκαετία 2010-2020, σε μια επαύξηση των σχέσεών της με τις ΗΠΑ, προωθώντας μια ατζέντα διαθεματικών συνεργασιών, η οποία εγκιβωτίστηκε στον Στρατηγικό Διάλογο Ελλάδας-ΗΠΑ, επιθυμούσε μια σχέση με την Ουάσινγκτον η οποία θα μπορούσε να εξελιχθεί σε στρατηγικής σημασίας. Αυτό σημαίνει πως η Ελλάδα είναι υποχρεωμένη να εκ των πραγμάτων, να μην διατηρεί ειδικές σχέσεις με την Κίνα, τουλάχιστον όχι στο βαθμό που διατηρούσε από το 2007 έως και το 2020. Παρόλα αυτά, ως μέλος της Ε.Ε, η Ελλάδα μπορούσε να κάνει ακόμη κάποιους ελιγμούς ανάμεσα σε ΗΠΑ και Κίνα, οι οποίοι όμως και πάλι, δε θα ευνοούσαν τις ελληνοαμερικανικές σχέσεις. Τα όσα ανέφερε στην διάλεξή του στο Hoover Institution ο Στίλγουελ, συνιστούν ένα βαρύ κατηγορητήριο για την Κίνα και για τις δραστηριότητές της στον εμπορικό τομέα αλλά

³⁰⁷ David Stilwell, *ibid.*.

και στην οπλοποίηση της ήπιας ισχύος, (πχ δραστηριότητα Ινστιτούτου Κομφούκιος) η οποία μετατρέπεται σε οξεία ισχύ (sharp power). Οι σχέσεις Ελλάδας-Κίνας, έχουν πολλά χαρακτηριστικά τα οποία θα μπορούσαν να θεωρηθούν από τις ΗΠΑ ως προβληματικά για τις σχέσεις Ελλάδας-Κίνας. Άλλωστε, οι δύο επισκέψεις του Πομπέο στην Ελλάδα, (2019 και 2020) συνοδεύτηκαν και από άμεσες (και έμμεσες) παραινήσεις του επικεφαλής της αμερικανικής διπλωματίας προς την ελληνική κυβέρνηση, να επιδείξουν προσοχή σε όσα προωθεί η Κίνα σε ελεύθερες χώρες. Ο Γκίντεον Ράχμαν στους Financial Times, στις 4/1/2021 αναφέρεται στις σχέσεις ΕΕ-Κίνας και στο πώς αυτές επηρεάζουν τις σχέσεις ΕΕ-ΗΠΑ. Ψέγει την Ούρσουλα Φον ντε Λαϊνεν για το ότι είναι ανακόλουθη έναντι των στόχων που είχε θέσει για τη δημιουργία μιας Γεωπολιτικής Επιτροπής της Ε.Ε», καθώς όπως λέει, η Ε.Ε υπέγραψε στο τέλος του 2020 μια επενδυτική συμφωνία με την Κίνα, αγνοώντας τις αμερικανικές ανησυχίες και δεν ανέμενε τον πρόεδρο Μπαϊντεν για να συζητήσουν βάσει της πολυαναμενόμενης αναθέρμανσης των σχέσεων ΗΠΑ-Ε.Ε μετά το τέλος της κυβέρνησης Τραμπ, ο οποίος αντιμετώπισε σύμφωνα με τους Ευρωπαίους, «εχθρικά» την Ε.Ε. Ο Ράχμαν ισχυρίζεται πως η Ε.Ε έστειλε ένα «λάθος γεωπολιτικό μήνυμα», υπογράφοντας μια επενδυτική συμφωνία με την Κίνα. Γιατί είναι σημαντική η κριτική του Ράχμαν για την Ελλάδα; Σίγουρα όχι μόνο για το ότι η Ελλάδα είναι μέλος της Ε.Ε. Η έριδα μεταξύ ΗΠΑ-Κίνας, είχε εισέλθει σε μια νέα φάση κλιμάκωσης η οποία χαρακτηριζόταν από ηθική και ιδεολογική ρητορική που αφορούσε τις δραστηριότητες της Κίνας. Οι ΗΠΑ φαίνεται πως είχαν διαλέξει την αναγωγή της σύγκρουσής τους με την Κίνα σε θέμα παγκόσμιο, κάτι που θύμιζε ιδιαίτερα τον Ψυχρό Πόλεμο. Στο κείμενο των Financial Times, ο Ράχμαν ελέγχει ηθικά την Ε.Ε η οποία αγνόησε ότι η Κίνα κατά το έτος 2020, κατέστειλε βίαια διαδηλώσεις στο Χονγκ Κονγκ, σκότωσε Ινδούς στρατιώτες, επέβαλε κυρώσεις στην Αυστραλία και απείλησε την Ταϊβάν. Η Ε.Ε έδειξε ότι δεν ενδιαφέρεται. Από την πλευρά της η Ε.Ε, σύμφωνα με τον Ράχμαν δικαιολογήθηκε γι' αυτήν της την απόφαση λέγοντας πως η Κίνα, προέβη σε ανάλογες παραχωρήσεις στις οποίες προέβη και στην αντίστοιχη εμπορική συμφωνία ΗΠΑ-Κίνας κατά το έτος 2020. Επίσης, ανέφερε πως οι ΗΠΑ δεν ενημέρωσαν την ΕΕ όταν υπέγραφαν τη εμπορική συμφωνία με την Κίνα και πως η ΕΕ είναι στρατηγικά αυτόνομη. Ο σύμβουλος του Μπαϊντεν είχε καλέσει την ΕΕ να μην προβεί στην υπογραφή της επενδυτικής συμφωνίας με την Κίνα, έτσι ώστε να συζητηθεί το θέμα μόλις αναλάμβανε ο Μπαϊντεν προεδρικά καθήκοντα, μετά τις 20/1/2021. Το κείμενο παραπέμπει σε δήλωση της Γιάνκα Ορτέλ, υπεύθυνης του Προγράμματος Ασίας του

European Council on Foreign Relations, η οποία χαρακτηρίζει την επενδυτική συμφωνία Ε.Ε-Κίνας, ως «τεράστια διπλωματική νίκη της Κίνας». Ο Ράχμαν θεωρεί πως η Καγκελάριος της Γερμανίας, στηρίζει αυτήν την πολιτική της Ε.Ε περί «στρατηγικής αυτονομίας», υπενθυμίζοντας την δήλωσή της το 2017 ότι η Ε.Ε δεν μπορεί πλέον να στηρίζεται στις ΗΠΑ. Επιπρόσθετα, η ΕΕ φαίνεται πως προσπαθεί να κρατήσει μια ουδέτερη στάση στον «Ψυχρό Πόλεμο ΗΠΑ-Κίνας» Ο ρόλος της Γερμανίας σχετικά με τις σχέσεις Ε.Ε-Κίνας, επηρεάζεται κατά τον αρθρογράφο από τα εμπορικά συμφέροντα του Βερολίνου, κυρίως στον τομέα της αυτοκινητοβιομηχανίας ο οποίος περνά κρίση και η Κίνα με την τεράστια αγορά της, θα μπορούσε να αποτελέσει ανάσα για τον κλάδο που απασχολεί πολλές χιλιάδες εργαζομένων στη Γερμανία. Το μόνο βέβαιο για τον αρθρογράφο, είναι πως τα επιχειρήματα της Ε.Ε για να δικαιολογηθεί η υπογραφή της επενδυτικής συμφωνίας μεταξύ Βρυξελλών-Πεκίνου, είναι αφελή καθώς η Κίνα δε θα τηρήσει τις δεσμεύσεις της ιδιαίτερα σε εργασιακά θέματα, κάτι που ήδη έχει αποδείξει από το 2001 όταν και εισήλθε στον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου, παραβιάζοντας της αρχές του. Όλα αυτά οδηγούν την Κίνα στο να διεκδικήσει την πρωτοκαθεδρία από τις ΗΠΑ, κάτι που θα βλάψει τη δημοκρατία και τις φλελεύθερες αξίες σε παγκόσμια κλίμακα.³⁰⁸

Η Ελλάδα επομένως, είχε ένα άλλοθι ισχυρό στο να καταφέρει να διαχειριστεί τις ελληνοκινεζικές σχέσεις διακριτά από τις ελληνοαμερικανικές. Αυτό το άλλοθι ήταν η Ε.Ε. και κυρίως, η Γερμανία, η οικονομικά πιο ισχυρή χώρα της Ε.Ε, η οποία επιθυμούσε να έχει στρατηγικές σχέσεις και με την Κίνα και με την Ρωσία, κάτι που ερχόταν σε αντίθεση με τις νατοϊκές υποχρεώσεις και της Γερμανίας, αλλά και των άλλων κρατών-μελών της Ε.Ε που είναι ταυτόχρονα και μέλη του ΝΑΤΟ. Ωστόσο, οι πονοκέφαλοι για την Ελλάδα γι'αυτόν τον πολύ σημαντικό παράγοντα για την εξωτερική της πολιτική στον 21ο αιώνα, δεν σταματούν, καθώς στα θέματα που αφορούν την ασφάλεια και την άμυνα της Ελλάδας, η Ε.Ε δεν υποστήριξε την Ελλάδα στο βαθμό που η Αθήνα ζητούσε πάνω στην κοινοτική αρχή της ευρωπαϊκής αλληλεγγύης και προσέτρεξε σε αναζήτηση υποστήριξης στις ΗΠΑ. Μακροπρόθεσμα, (και πάντα με βάση τα όσα έχουν εξελιχθεί από την αμερικανική επίθεση στο Ιράκ και στο Αφγανιστάν μέχρι και το 2021) οι σχέσεις ΗΠΑ-Ε.Ε δεν φαίνεται να ταυτίζονται

³⁰⁸ Gideon Rachman. (2021, January 4). *Europe has handed China a strategic victory*, "The Financial Times", posted on: <https://www.ft.com/content/2d759671-0b1d-4587-ba63-7480990f0438>.

στο βαθμό που αυτό συνέβαινε τόσο κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου, όσο και κατά τη διάρκεια της μονοπολικής στιγμής όπως την ονόμασε ο Κράουτχάμερ. Η Ελλάδα θα χρειαστεί κατ' ελάχιστον να προβεί σε μια εξισορρόπηση του ρόλου της ως μέλος της Ε.Ε, ως χώρας που έχει στρατηγική συνεργασία με τις ΗΠΑ, και ως ενός κράτους στο οποίο η Κίνα έχει επενδύσει οικονομικά και γεωπολιτικά, αρκετά. Αυτή η εξισορρόπηση, είναι αρκετά δύσκολη από μόνη της σε έναν πολυπολικό κόσμο. Σίγουρα, κράτη σαν την Ελλάδα (μικρομεσαίες δυνάμεις του διεθνούς συστήματος) προσπαθούν να αντλήσουν οφέλη από κάθε μορφής συνεργασία, όμως πολλές φορές έρχονται ενώπιον διλημμάτων όταν κάποιες συνεργασίες και συμμαχίες, δεν μπορούν να συμβιβαστούν. Η Αθήνα ωστόσο έχει δείξει ότι όταν πρόκειται για τομείς συνεργασίας με την Κίνα τους οποίους οι Αμερικανοί θεωρούν ότι ενθαρρύνουν την κακόβουλη επιρροή της Κίνας σε δημοκρατικές χώρες, συντάσσεται με τις ΗΠΑ. Το δεύτερο που θα χρειαστεί μακροπρόθεσμα να κάνει η Ελλάδα, είναι να επιλέξει στρατηγικό προσανατολισμό, ειδικά σε περίπτωση που το μονο-πολυπολικό- υβριδικό σύστημα, εξελιχθεί σε διπολικό, ανάλογο με αυτό που έλαβε χώρα στο δεύτερο μισό του 20ου αιώνα. Επιπρόσθετο δίλημμα για την Ελλάδα, θα είναι το αν θα υιοθετήσει πλήρως την εξωτερική πολιτική της Ε.Ε σε περίπτωση οι Βρυξέλλες προσανατολιστούν σε μια στρατηγική αυτονομία, μένοντας εκτός από μια πιθανή σύγκρουση ΗΠΑ-Κίνας. Αν η Ελλάδα επιλέξει να συνεχίσει να επενδύει στις στρατηγικού τύπου σχέσεις της με τις ΗΠΑ, μην υιοθετώντας μια πιθανή «ουδετερότητα» της Ε.Ε στο θέμα της αμερικανοσινικής έριδας, τότε θα αποκλίνει από τα καθήκοντά ως μέλος της Ε.Ε, αλλά θα συγκλίνει με αυτά των ΗΠΑ και του ΝΑΤΟ, το οποίο στο τέλος του 2019 αναφέρθηκε για πρώτη φορά στην Κίνα και στις προκλήσεις ασφαλείας που εκείνη θέτει. Αν η Ελλάδα κάνει το αντίθετο, τότε θα μειώνει την αξία της στρατηγικής προοπτικής των σχέσεών της με τις ΗΠΑ. Αυτό, από την οπτική των ρεαλιστικών θεωρητικών υποδειγμάτων, είναι επικίνδυνο. Επομένως, είναι ένα πολύ σημαντικό ζήτημα που αφορά την επανατοποθέτηση προτεραιοτήτων που συνιστούν τον όποιον στρατηγικό προσανατολισμό επιλέξει η Ελλάδα στο μέλλον, αρχίζοντας από την ασφάλεια. Ωστόσο, οι απειλές που έχει να αντιμετωπίσει η Ελλάδα οι οποίες ταυτίζονται με την ακεραιότητά της και τη σταθερότητά της, (πχ Τουρκία, ισλαμικό φονταμενταλισμό) καθιστούν το SWOT analysis να γέρνει υπέρ των ΗΠΑ, αν χρησιμοποιηθεί ο ορθολογισμός και το κόστος ευκαιρίας ως μέθοδοι λήψης μιας ορθολογικής απόφασης που αφορά προσανατολισμό. Το καλύτερο σενάριο για την Ελλάδα, θα ήταν σίγουρα μιας μορφής συνύπαρξη μεταξύ ΗΠΑ-Κίνας διεθνώς και

μιας ευρωατλαντικής σχέσης η οποία θα είναι εποικοδομητική. Αυτό το σενάριο όμως είναι ουτοπικό. Σαφώς και η ελληνική εμπορική ναυτιλία, ως κορυφαία παγκοσμίως μπορεί να επηρεάσει προς τη διατήρηση μιας καλής σχέσης με την Κίνα, ωστόσο η ασφάλεια των θαλασσιών οδών μέσα από την οποία διεξάγεται ομαλά το παγκόσμιο δια θαλάσσης εμπόριο, στο ορατό μέλλον θα στηρίζεται στην ασύγκριτη ισχύ του αμερικανικού πολεμικού ναυτικού. Οι γεωπολιτικές ιδιαιτερότητες των Βαλκανίων και της Ανατολικής Μεσογείου, η γειτνίαση της Ελλάδας με τη Βόρεια Αφρική και τη Μέση Ανατολή, δημιουργούν τέτοιες ανάγκες στην Ελλάδα που τη φέρνουν πιο κοντά στις ΗΠΑ.

Η δύσκολη θέση της Ελλάδας είναι δεδομένη καθώς καλείται από τη μια να βρει ξένες άμεσες επενδύσεις και να τονώσει τη ρευστότητα της οικονομίας της και από την άλλη, να συμβαδίζει με τις διεθνείς της υποχρεώσεις που απορρέουν από τη συμμετοχή της στο NATO και στην Ε.Ε. Ακόμη και αν η πολιτική της αποσύνδεσης των ΗΠΑ από την Κίνα γίνει μελλοντικά πράξη, (κάτι που σημαίνει ότι θα λάβει χώρα ένας Ψυχρός Πόλεμος) η Ελλάδα σαν μικρή χώρα που είναι, θα ακολουθήσει μια πολιτική bandwagoning (πρόσδεσης) με κάποια από τις δύο πλευρές. Σύμφωνα με τη ρεαλιστική θεωρία, τα κράτη μεριμνούν πρωτίστως για την ασφάλειά τους και μετά για την επαύξησή τους. Επομένως οι σχέσεις της Ελλάδας με τις ΗΠΑ σε τομείς σκληρής ισχύος όπως είναι η άμυνα, έχουν προτεραιότητα σε σχέση με τις αντίστοιχες ελληνονικεζικές σχέσεις οι οποίες είναι εμπορικές. Επιπρόσθετα, αν προχωρήσει η πολιτική Decoupling από πλευράς των ΗΠΑ, αυτό θα γίνει με τη βοήθεια συμμαχιών και η ΕΕ στην οποία είναι μέλος η Ελλάδα, θα είναι εντός των συμμαχικών σχεδιασμών των ΗΠΑ για να προχωρήσει αυτή η πολιτική. Η Έκθεση του Στεϊτ Ντιπάρτμεντ το Νοέμβριο του 2020, αποτελεί την πιο πρόσφατη μελέτη για να αξιοποιηθεί από το αμερικανικό κράτος. Αυτή η 74ων σελίδων έκθεση, περιγράφει την Κίνα ως τη μεγαλύτερη πρόκληση που έχουν να αντιμετωπίσουν οι ΗΠΑ και μάλλον, σύμφωνα με τον Οντ Αρνε Ουέσταντ, (καθηγητή του Πανεπιστημίου του Yale) μοιάζει αρκετά με την ανάλυση του Κίαν για την ΕΣΣΔ κατά την έναρξη του Ψυχρού Πολέμου. Ο ίδιος ισχυρίζεται ότι η έκθεση μιλά για το συσχετισμό του αυταρχισμού στο εσωτερικό της Κίνας με την εξαγωγή επιθετικότητας στην εξωτερική της πολιτική. Ο Ουέσταντ θεωρεί ότι η «συνταγή ΕΣΣΔ» έναντι της Κίνας θα αποτύχει και προτείνει για τις ΗΠΑ μια στόχευση, η οποία θα αποκαλύψει την αντίφαση της Κίνας (που όπως αναφέρει η Έκθεση του Στεϊτ Ντιπάρτμεντ) η οποία θέλει να ασκεί επιθετική εξωτερική πολιτική και από την άλλη, να διατηρήσει την οικονομική της ανάπτυξη. Σύμφωνα με τον

Ουέσταντ οι ΗΠΑ στη μετά Ομπάμα και μετά Τραμπ εποχή, πρέπει να ενθαρρύνουν τα κράτη της Ασίας με οικονομικές και εμπορικές συναλλαγές με τις ΗΠΑ, να αυξηθεί η αμερικανική στρατιωτική παρουσία στην Ανατολική Ασία και να ανταμείβεται η Κίνα για τις καλές της πολιτικές και να τιμωρείται όταν παραβιάζει τις συμφωνίες. Σε κάθε περίπτωση, το επιχείρημα είναι πως οι ΗΠΑ στον Ψυχρό Πόλεμο κατείχαν από μόνες τους το 50% του παγκόσμιου ΑΕΠ και πάλι χρειάστηκαν συμμαχίες ενώ σήμερα, ο διεθνής καταμερισμός ισχύος δεν είναι ο ίδιος και οι ΗΠΑ απαραίτητα πρέπει να στραφούν σε διεθνείς συμμαχίες για να αντιμετωπίσουν την Κίνα.³⁰⁹ Επομένως, αν οι ΗΠΑ ακολουθήσουν μια τέτοια πολιτική στην οποία θα στοχεύουν στο να αναδείξουν τον κινεζικό αυταρχισμό στο εσωτερικό της Κίνας αλλά και τις αθέμιτες πρακτικές στις οποίες προχωρά το Πεκίνο στις διεθνείς οικονομικές του συναλλαγές, τότε χώρες σαν την Ελλάδα θα πρέπει να αποφασίσουν για το αν συμφωνούν με την αμερικανική πολιτική. Η ανάγκη της Ελλάδας για αμυντική θωράκιση της Ελλάδας σε μια πολύ εύθραυστη περιοχή, θα οδηγήσει πιθανότατα στο να ασπαστεί η Ελλάδα την αμερικανική πολιτική έναντι της Κίνας, όποια και αν είναι αυτή. Βέβαια, όσο πιο μεγάλη έξαρση θα έχουν οι σχέσεις μεταξύ ΗΠΑ-Κίνας, τόσο η Ελλάδα θα δυσκολεύεται να έχει ουσιαστικά ανεξάρτητες σχέσεις με την Κίνα, ακόμη και στον εμπορικό τομέα. Ένα παράδειγμα είναι το εξής: Αν οι ΗΠΑ έχουν βάλει στη μαύρη λίστα του Αμερικανικού Υπουργείου Εμπορίου πάνω από 60 κινεζικές εταιρείες, μια χώρα σαν την Ελλάδα θα ήταν δύσκολο όταν έχει εισέλθει σε στρατηγικό διάλογο με τις ΗΠΑ και ζητά την αμερικανική υποστήριξη σε σειρά ζωτικών θεμάτων ασφαλείας της, να ορίσει αυτές τις εταιρείες ως στρατηγικούς επενδυτές. Αυτός ήταν και ο λόγος που η Ελλάδα απέρριψε την συμφέρουσα οικονομικά πρόταση της Huawei για το 5G. Ωστόσο, υπάρχει ένα ακόμη θεωρητικό επιχείρημα το οποίο μπορεί να εξηγήσει το γιατί η Ελλάδα, θα είναι πιο κοντά στις ΗΠΑ σε κάθε περίπτωση. Σύμφωνα με τον Στέφεν Γουόλτ, τα κράτη σε διπολικό κόσμο, συνήθως προτιμούν να κάνουν συμμαχίες με χώρες οι οποίες έχουν κοινές αξίες (ιδέες) μαζί τους.³¹⁰ Τόσο σε επίπεδο πολιτικής όσο και σε επίπεδο κοινωνίας, οι Έλληνες δεν θαυμάζουν το κινεζικό πολιτικό σύστημα. Η Ελλάδα σαν δημοκρατικό κράτος που ασπάζεται τις αξίες του κράτους δικαίου, της

³⁰⁹ Odd Arne Westad. (2020, Δεκέμβριος 14). *Οι ΗΠΑ δεν μπορούν να ελέγξουν από μόνες τους την Κίνα: Σε τι κάνει λάθος το Υπουργείο Εξωτερικών για το Πεκίνο*, "Foreign Affairs", δημοσιευμένο στο: <http://www.foreignaffairs.gr/articles/73027/odd-arne-westad/oi-ipa-den-mporoy-n-elegksoyn-mones-toys-tin-kina?page=2&fbclid=IwAR1bvK9B3B1BLMRTq1BhhKMRxqixVQKLNi5-76uW8y18ooMJuspTPCzHp04>.

³¹⁰ Stephen M. Walt. (1987). *Origins of Alliances*, Ithaca: Cornell University Press, Chapter 5.

ελευθερίας και της προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, είναι εύλογο να νιώθει ασφαλέστερη με μια συμμαχία με τις ΗΠΑ.

Αυτή η δυσκολία ελιγμών από την πλευρά της Ελλάδας, επιτείνεται όσο ο ανταγωνισμός των ΗΠΑ και της Κίνας, μεγαλώνει. Οι ελληνοαμερικανικές σχέσεις αναπτύχθηκαν και βελτιώθηκαν σε μεγάλο βαθμό, παράλληλα με τις σινοελληνικές και τελικά, ταυτόχρονα με την επιδείνωση των σινοαμερικανικών σχέσεων. Η περιφερειακή οπτική των ΗΠΑ εκφραζόταν για ακόμη μια φορά στις ελληνοαμερικανικές σχέσεις. Η Ουάσινγκτον βλέπει την Ελλάδα σαν κράτος – κλειδί για την επιρροή της Κίνας όχι μόνο στο εσωτερικό της Ελλάδας, αλλά και στην Ανατολική Μεσόγειο και στην Ευρώπη. Η Κίνα επίσης βλέπει την Ελλάδα σαν κράτος-κλειδί για την άυξηση της επιρροής της στη Μεσόγειο και στην Ευρώπη.

Ο υπουργός Εξωτερικών της Κίνας, είχε χαρακτηρίσει τη Γεωπολιτική ως μια «συμφωνία» (symphony) της οποίας η ορχήστρα αποτελείται από τη χρήση πολιτικών μέσων, οικονομικών εργαλείων και ζητημάτων που αφορούν την ασφάλεια. Σύμφωνα με το Hoover Institution η Κίνα κατέχει το 1/10 σε χωρητικότητα όλων των ευρωπαϊκών λιμανιών. Η Μεσόγειος είναι η περιοχή η οποία έκανε ξανά τις ΗΠΑ να σκέφτονται γεωπολιτικά, μετά τον Ψυχρό Πόλεμο. Η Ελλάδα έγινε το επίκεντρο των κινεζικών προσπαθειών για να αυξήσει την επιρροή του το Πεκίνο στη Μεσόγειο, και κατ' επέκταση, στην Ευρώπη. Στην ανάλυση αυτή, γίνεται ευκρινής η δυσκολία να μπει ένα χρονολόγιο των κινεζικών επενδύσεων στα πλαίσια του OBOR. Στην Ελλάδα ωστόσο, σύμφωνα με το Hoover Institution είχαν επενδυθεί περίπου 10 δις \$ μέχρι τις αρχές του 2020. Η Κίνα με αυτές τις επενδύσεις της, εξασφαλίζει και πολιτική στήριξη από κράτη-μέλη διεθνών και περιφερειακών οργανισμών που αρκετές φορές, προσπαθούν να μειώσουν την κινεζική επιρροή, όπως είναι ο Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου. Σε έρευνα που έγινε στην Ελλάδα για το ποιά είναι η πιο σημαντική δύναμη, η πλειονότητα των Ελλήνων πολιτών απάντησε πως αυτή είναι η ΕΕ όμως όταν η ίδια ερώτηση έγινε για το ποιά έρχεται δεύτερη, τότε το 53% των Ελλήνων απάντησε ότι είναι η Κίνα και οι ΗΠΑ ακολουθούσαν με 36%. Η ανάλυση του Hoover Institution θεωρεί πως και η Ελλάδα και το Ισραήλ, θα έχουν αρκετά ζητήματα με τις ΗΠΑ με τις οποίες έχουν στενούς συμμαχικούς δεσμούς. Η έκδηλη ανησυχία των αμερικανικών δεξαμενών σκέψης, που συμπορεύεται με αυτήν των περισσότερων Αμερικανών αξιωματούχων, αφορά κυρίως τα μέτρα που πρέπει να πάρουν οι ΗΠΑ προκειμένου να μειώσουν την κινεζική επιρροή στη Μεσόγειο της οποίας επίκεντρο είναι η Ελλάδα (από τα τέλη του 2019 είναι και η Ιταλία). Τα δύο μέτρα που προτείνονται είναι η από

κοινού (ΗΠΑ και συμμαχικές χώρες όπως Ελλάδα και Ισραήλ) καταγραφή και κατηγοριοποίηση των κινεζικών επενδύσεων «σκληρές επενδύσεις» και μέσω των που χρησιμοποιεί η Κίνα για να αυξήσει την επιρροή της, ανάλογα αν η επιρροή αυξάνεται από το ρόλο κινεζικών εταιρειών, διπλωματικών αποστολών ή πανεπιστημίων. Η άλλη πρόταση είναι η κινητοποίηση της αναπτυξιακής πρωτοβουλίας των ΗΠΑ με όνομα United States International Development Finance Corporation (USIDFC).³¹¹

Έρευνα που έγινε υπό την αιγίδα του ελληνικού κέντρου μελετών ΙΔΟΣ, (Ινστιτούτο Διεθνών Οικονομικών Σχέσεων) από τον Πλάμεν Τόντσεφ, αποδεικνύει ότι ναι μεν οι Έλληνες τρέφουν έναν θαυμασμό και μια θετική άποψη για τις κινεζικές επενδύσεις, όμως αυτός ο θαυμασμός είναι ακόμη ακαθόριστος και δεν είναι συνειδητός. Για παράδειγμα, οι Έλληνες γνωρίζουν ότι η Κίνα θαυμάζει τον ελληνικό πολιτισμό και αναγνωρίζει την Κίνα ως έναν αρχαίο πολιτισμό για τον οποίον όμως δε γνωρίζει πολλά. Από την άλλη, η δυσανεμία για την Ε.Ε και για τη συνεχή επιβολή λιτότητας, αύξησε την δημοτικότητα της Κίνας όμως οι Έλληνες δεν επιθυμούν να έχουν τα ίδια ανθρώπινα δικαιώματα που έχουν οι Κινέζοι.³¹² Σε επίπεδο αξιολόγησης της ήπιας ισχύος της Κίνας, σαφώς και έχουν γίνει βήματα από την πλευρά της Κίνας και σύμφωνα με άνθρωπο του Υπουργείου Εξωτερικών, η λεπτή γραμμή που διαχωρίζει την κινεζική ήπια ισχύ από την αντίστοιχη οξεία (sharp power) συχνά δεν είναι εμφανής. Ωστόσο η Κίνα επενδύει τόσο στην βελτίωση της εικόνας της στην Ελλάδα μέσα και από το Ινστιτούτο Κομφοούκιος, όσο και μέσα από την προώθηση της κινεζικής γλώσσας και της αύξησης της επιρροής της στα ΜΜΕ. Σε απόλυτους αριθμούς, η ήπια ισχύς της Κίνας στην Ελλάδα είναι συγκριτικά αδύναμη ως προς αυτήν των ΗΠΑ και αυτό ισχύει τόσο στην Ελλάδα, όσο και συνολικά στον κόσμο, τόσο λόγω της δυναμικής της εξαγωγής του αμερικανισμού μέσα από το σινεμά, το διαδίκτυο, τη γλώσσα (που είναι η διεθνής) τη μουσική, τα πανεπιστήμια κτλ. Το πιο σημαντικό όμως, είναι αυτό που αναφέρθηκε παραπάνω. Στο τέλος, η ήπια ισχύς αξιολογείται με το ερώτημα: «Πώς ζει ο Κινέζος; Θέλω να ζήσω σαν αυτόν;» (εν προκειμένω για την Κίνα) και τα ευρήματα δείχνουν πως οι Έλληνες ανησυχούν για τα ανθρώπινα δικαιώματα και για τις θεμελιώδεις ελευθερίες και το πώς εφαρμόζονται

³¹¹ Nadia Schaldow. (2020, Ιανουάριος 10). *China in the Mediterranean and Implications for the United States and Europe*, "Hoover Institution", posted on: <https://www.hoover.org/research/china-mediterranean-and-implications-united-states-and-europe>.

³¹² Plamen Tonchev, Άγγελος Μπέντης. (2019, Ιούνιος 17). *Η Εικόνα της Κίνας στην Ελλάδα: 2008-2018*, "Ινστιτούτο Διεθνών Οικονομικών Σχέσεων", posted on: [H_Εικόνα_της_Κίνας_στην_Ελλάδα_Draft_17-6-2019-1.pdf](#).

στην Κίνα.

Το One Belt-One Road της Κίνας, είναι πολύ δύσκολο ακόμη να οριστεί τόσο γεωπολιτικά, όσο και οικονομικά. Είναι δηλαδή, δύσκολο να εξετάσει κανείς το κάθε πότε η Κίνα χρησιμοποιεί το OBOR για να κάνει οικονομικές συναλλαγές με άλλες χώρες. Παρόλα αυτά, υπάρχουν ορισμένα χαρακτηριστικά του OBOR τα οποία δίνουν στο τεράστιο αυτό κινεζικό εγχείρημα, ένα πλαίσιο. Πρώτον, το OBOR στοχεύει στη διασύνδεση της Ασίας με την Αφρική και την Ευρώπη. Δεύτερον, οι επενδύσεις που γίνονται σε χώρες από μία ή περισσότερες κινεζικές εταιρείες, αφορούν τις υποδομές, την τεχνολογία και την ενέργεια.³¹³ Για τις ΗΠΑ, η περιοχή της Μεσογείου παραμένει πολύ σημαντική (στρατηγικού χαρακτήρα). Για πολλά χρόνια, η Μεσόγειος χαρακτηρίζεται ως "Αμερικανική Λίμνη". Από τον Πόλεμο του Γιομ Κιπούρ μέχρι και τους βομβαρδισμούς στη Γιουγκοσλαβία, ο Έκτος Στόλος των ΗΠΑ (με βάση τη Νάπολι της Ιταλίας) αποτελεί την αιχμή του δόρατος της αμερικανικής παρουσίας. Οι ΗΠΑ είχαν αισθητά μειώσει την παρουσία τους στη Μεσόγειο μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, όμως μετά το 2105 αυξήθηκε ξανά σε μικρό βαθμό, η συνολική τους παρουσία στην Ευρώπη λόγω της ρωσικής πολιτικής για αύξηση της επιρροής της Μόσχας στην Ευρώπη. Το 2015 Ρωσία και Κίνα έναν κοινή ναυτική άσκηση στη Μεσόγειο για πρώτη φορά. Οι ΗΠΑ είχαν δώσει μεγαλύτερο βάρος στο λεγόμενο Pivot to Asia και όχι στη Μεσόγειο. Οι ΗΠΑ είχαν επίσης σταδιακά αποσυρθεί από την περιοχή των Βαλκανίων (συμπεριλαμβανομένης και της Ελλάδας), μετά την ειρήνευση που ακολούθησε το τέλος του πολέμου στη Γιουγκοσλαβία, αφήνοντας την Ε.Ε να σταθεροποιήσει την περιοχή. Η δραστηριοποίηση του ΙΚ και της Αλ Καΐντα όμως στην Ανατολική Μεσόγειο και η εξέλιξη του υβριδικού πολέμου που δίνει ευκαιρίες για αύξηση επιρροής σε ανταγωνιστικές δυνάμεις των ΗΠΑ, -κυρίως στη Ρωσία και στην Κίνα- καθιστούν την επιστροφή των ΗΠΑ, αναγκαία.³¹⁴ Το κενό επιχείρησε να καλυφθεί από την Κίνα. Η Ελλάδα είναι για την Κίνα μια κρίσιμη χώρα για την κινεζική διείσδυση στη Μεσόγειο καθώς δεν αποτελεί μόνο χώρα της Ανατολικής Μεσογείου αλλά και των Βαλκανίων. Με άλλα λόγια, η Ελλάδα αποτελεί την πύλη των κινεζικών συμφερόντων στην ΕΕ. Αύξηση της επιρροής της Κίνας στην Ελλάδα,

³¹³ Frans-Paul van der Putten, (ed.). (2016 December). *The Geopolitical Relevance of Piraeus and China's New Silk Road for Southeast Europe and Turkey*, "Clingendael", Report, posted on: https://www.clingendael.org/sites/default/files/pdfs/Report_the%20geopolitical_relevance_of_Piraeus_and_China's_New_Silk_Road.pdf, p. 4.

³¹⁴ Frans-Paul van der Putten (ed), *idib.*, p. 6-7.

σημαίνει ταυτόχρονα, αύξηση του ρόλου του Πεκίνου στα Βαλκάνια, στην Ανατολική Ευρώπη, στη Μεσόγειο και στην Ε.Ε συνολικά.

Για τους Μπάρι Στράους και Έντιθ Μπούμαρ η Κίνα και η Ρωσία αντιμετωπίζουν την Μεσόγειο σαν μαλακό υπογάστριο και προσπαθούν να επηρεάσουν τα τεκταινόμενα στη Μεσόγειο όπως και άλλες δυνάμεις όπως είναι το Ιράν και η Τουρκία. Η Μεσόγειος συνδέει την Ασία με την Ευρώπη και την Αφρική, επομένως έχει σημαντική αξία για την Κίνα (μην λησμονούμε πως ο κύριος στόχος του OBOR αντανακλά την πραγματοποίηση αυτής της εμπορικής σύνδεσης).³¹⁵ Αν πάμε πίσω στην ιστορία, μετά το 1946 και πέρα από το Δόγμα Τρούμαν (1947) και το Σχέδιο Μάρσαλ που έδωσαν οφέλη στην Ελλάδα για την ανασυγκρότηση της οικονομίας της, η Ελλάδα έβαλε τις βάσεις για να γίνει η πρώτη δύναμη στην εμπορική ναυτιλία με την αμερικανική προσφορά των Liberty Ships. Επρόκειτο για 98 πλοία που γράφτηκαν μαζικά στα ελληνικά νηολόγια και πουλήθηκαν από το αμερικανικό δημόσιο σε Έλληνες εφοπλιστές, στα πλαίσια του νόμου Merchant Ship Sales Act που είχε ψηφιστεί στις ΗΠΑ το 1946 και που έδινε τη δυνατότητα σε τρίτες χώρες να αναπτύξουν την εμπορική τους ναυτιλία. Η Ελλάδα κατάφερε μέσα από αυτό το νομοσχέδιο να χτίσει σταδιακά έναν εμπορικό στόλο που θα κατακτούσε την κορυφή ενώ ταυτόχρονα, ενώ εκείνη την περίοδο, έδωσε 4 χιλιάδες θέσεις εργασίας σε Έλληνες ναυτικούς.³¹⁶

Οι εμπορικές σχέσεις Ελλάδας-Κίνας παρόλο που έχουν πολλές πτυχές και αφορούν πολλούς τομείς της οικονομικής δραστηριότητας, σχετίζονται και με την ελληνική εμπορική ναυτιλία. Ο εφοπλιστής Κωνσταντακόπουλος, ιδρυτής της Costamare φαίνεται ότι έπαιξε σημαντικό διαμεσολαβητικό ρόλο μεταξύ της COSCO και της ελληνικής κυβέρνησης για την ολοκλήρωση της επένδυσης της COSCO στον Πειραιά, που έφτασε το 2014 να έχει επταπλασιάσει τα TEU (3,5 εκ.) από το 2008 (0,4) και να φέρνει περίπου 18 εκ. Δολάρια κέρδος στην COSCO το 2016. Επιπρόσθετα, οι Έλληνες εφοπλιστές είχαν συνολικά πολύ καλές σχέσεις με την Κίνα καθώς ναυπηγούσαν πολλά πλοία από τις τεράστιες παραγγελίες τους μέσα από δάνεια κινεζικών τραπεζών. Με την επένδυση να έχει όρο ότι η COSCO μέχρι το 2021 θα είχε τη δυνατότητα να αγοράσει ένα ακόμη 16% του ΟΛΠ για 88 εκ. Δολάρια, είναι λογικό

³¹⁵ Mercy Kuo. (2020, March 4). *China and the Mediterranean: Geostrategic Context and Contest*, "The Diplomat", posted on: <https://thediplomat.com/2020/03/china-and-the-mediterranean-geostrategic-context-and-contest/>.

³¹⁶ Γεώργιος Φουστάνος. (2017). *Πλοία Liberty Ships: πέρα από τον μύθο*, Αργώ Εκδοτική, Αθήνα.

κορυφαίοι οργανισμοί ΜΜΕ στις ΗΠΑ να εκφράζουν την ανησυχία τους.³¹⁷ Το 2019 η τιμώμενη χώρα της διεθνούς κινεζικής εμπορικής έκθεσης (China International Import Expo 2019) ήταν η Ελλάδα. Ο τότε νεοεκλεγείς Έλληνας πρωθυπουργός Κυριάκος Μητσοτάκης, ταξίδεψε στην Κίνα μαζί με Έλληνες επιχειρηματίες με σκοπό να διευρύνουν και να εμβαθύνουν τις εμπορικές σχέσεις μεταξύ Ελλάδας και Κίνας. Από το 2018 η Ελλάδα ήταν μέλος του OBOR και από το 2019 μέλος της China 17+1. Οι σχέσεις γύρω από τον τουρισμό, την εκπαίδευση, τη ναυτιλία, τον χρηματοοικονομικό τομέα, την επιστήμη, τα αγροτικά προϊόντα αλλά και τις υποδομές σε καινοτομία και τεχνολογία, προχωρούσαν παρά τις ανησυχίες των ΗΠΑ αλλά και της ΕΕ. Υπεγράφη επικαιροποιημένο πλαίσιο συνεργασίας διετούς διάρκειας (2020-2022) πάνω σε τομείς όπως οι μεταφορές, η μεταποίηση, η ενέργεια, οι τεχνολογίες επικοινωνιών και πληροφορικής και ο χρηματοοικονομικός τομέας. Η Ελλάδα φαινόταν αποφασισμένη να διεκδικήσει όσο το δυνατόν μεγαλύτερο μερίδιο από το τεράστιο ετήσιο ποσό που διαθέτε η Κίνα σε ξένες άμεσες επενδύσεις (180 δισ \$, δηλαδή το μισό του όγκου των συναλλαγών της με την ΕΕ). Η πρέσβειρα της Κίνας στην Ελλάδα, είχε πει πως και άλλα έργα εκτός των όσων θα γίνουν στον Πειραιά, ήταν προς συζήτηση ενώ ιδιαίτερο ενδιαφέρον για την Κίνα, είχαν πλέον θέματα παγίωσης της κινεζικής επιρροής στην Ελλάδα, όπως είναι τα ΜΜΕ και η εκπαίδευση. Το ξεκλείδωμα της αδειδότησης για τη νέα προβλήτα εμπορευματοκιβωτίων που ήθελε η COSCO να κατασκευάσει στον Πειραιά με στόχο να επενδύσει 300εκ ευρώ ακόμη, ήταν επίσης ένα ζήτημα. Η China Development Bank άνοιξε υποκαταστήματα στην Ελλάδα και ήταν γνωστό πως πολλά έργα είχαν σχεδιαστεί για να γίνουν στην Ελλάδα. Το θέμα της χορήγησης Golden Visa ήταν επίσης ένα μεγάλο ζήτημα για άμεση εισροή χρημάτων από την πλευρά της Ελλάδας ενώ ταυτόχρονα άνοιγε τη σημαντική ελληνική αγορά του Real Estate στους Κινέζους. Οι αριθμοί είναι εντυπωσιακοί. Λίγο πριν ολοκληρωθεί το έτος 2019 είχαν πουληθεί 4.000 ακίνητα έναντι 1 δις ευρώ. Η άδεια χορήγησης visa στην Ελλάδα, μπορούσε να γίνει με αγορά ακινήτου με αξία τουλάχιστον 250.000 ευρώ. Οι Κινέζοι συνήθως αγόραζαν ακίνητα με τιμή μεγαλύτερη από το πλαφόν καθώς δεν τους ενδιέφερε μόνο η απόκτηση visa αλλά και η μόνιμη διαμονή τους στην Ελλάδα. Ο οργανισμός Enterprise Greece αναφέρει ότι μέχρι 30 Σεπτεμβρίου 2019 είχαν χορηγηθεί στην Ελλάδα 5.302 άδειες παραμονής. Από αυτόν τον αριθμό αδειών, οι

³¹⁷ Financial Times. (2011, January 25). *Greek Ship Owners Miss China Hand*, Financial Times blog, posted on: <http://blogs.ft.com/beyond-brics/2011/01/25/greek-ship-owners-will-miss-old-china-hand/> .

3.464 είχαν αποκτηθεί από Κινέζους. Το συνολικό ποσό που έλαβε το ελληνικό κράτος από αυτές τις άδειες των Κινέζων, ανερχόταν στα 850 εκ. ευρώ στα οποία αν κάποιος προσθέσει την αγορά πολυκατοικιών και οικοδομικών συγκροτημάτων παλαιόδομητων από κινεζικά συμφέροντα, τότε το ποσό ανέρχεται στο 1 δις ευρώ.³¹⁸

Πέραν από την κινεζική διείσδυση στην Ελλάδα και σε ένα από τα μεγαλύτερα λιμάνια της Ευρώπης, τον Πειραιά, η σχέση Ελλάδας και Κίνας γινόταν πιο ανησυχητική για τις ΗΠΑ, καθώς όπως αναφέραμε, ο Πειραιάς ήταν μια κερδοφόρα πύλη για την Κίνα και για άλλες περιοχές, κυρίως για τα Βαλκάνια και την Κεντρική Ευρώπη. Στην ΕΕ το χάσμα μεταξύ Βορρά-Νότου και Δύσης-Ανατολής, έφερε πολλές χώρες της ΕΕ της ανατολικής Ευρώπης (και υποψήφιες προς εισδοχή όπως αυτές των Δυτικών Βαλκανίων που στην καλύτερη των περιπτώσεων θα ξεκινούσαν να εντάσσονται από το 2025 και μετά και χωρίς αυτό να είναι βέβαιο) να επιθυμούν επενδύσεις που η ΕΕ μετά την κρίση της ΕΖ δεν μπορούσε να διαθέσει και ένιωθαν "αδικημένες" σε σχέση με χώρες που είχαν την τύχη σε άλλες δεκαετίες να απολαύσουν πακέτα χρηματοδότησης που ώθησαν την ανάπτυξή τους. Το κενό αυτό προσπάθησε να καλύψει η Κίνα που έβλεπε μια ΕΕ να μην μπορεί να ανταπεξέλθει στις ανάγκες των κρατών-μελών της μετά το ξέσπασμα της χρηματοπιστωτικής κρίσης στις αρχές της δεύτερης δεκαετίας του 21ου αιώνα ενώ ταυτόχρονα, οι ΗΠΑ βρίσκονταν σε απόσταση από τα όσα γίνονταν σε Βαλκάνια και Ανατολική Μεσόγειο. Ο Chairman της COSCO τον Ιούλιο του 2016 δήλωσε πως όσων αφορά τα κρουαζιερόπλοια (η COSCO κατακεύασε προβλήτα μέσα σε 74 μέρες) βραχυπρόθεσμα θα φτάσουν το 1,5 εκ. Επιβάτες ενώ μακροπρόθεσμα αυτοί θα διπλασιαστούν. Σε όλα αυτά, πρέπει να συνυπολογίσουμε και την παρουσία της κατά τ' άλλα, ανταγωνιστικής κινεζικής εταιρείας μεταφορών ως προς την COSCO, China Shipping Group η οποία κατείχε μέχρι και το 2016 το 7.5% παγκοσμίως σε container αλλά και την θέληση της COSCO να δημιουργήσει έναν εμπορικό σιδηρόδρομο στο Θριάσειο. Με άλλα λόγια, ο Πειραιάς γινόταν παράδειγμα επιτυχούς επένδυσης του OBOR και πιο συγκεκριμένα, ναυτικής πτυχής του, του Maritime Silk Road. Το 2013 η αμερικανική εταιρεία Hewlett Packard υπέγραψε με την COSCO συμφωνία για να διανέμει όλα της τα τεχνολογικά προϊόντα που είναι φτιαγμένα στην Κίνα, σε όλη τη Μεσόγειο αλλά και σε χώρες της

³¹⁸ Ηλίας Μπέλλος, (2019, Νοέμβριος 4). Προσδοκίες για νέες κινεζικές επενδύσεις, "Η Καθημερινή", δημοσιευμένο στο: <https://www.kathimerini.gr/economy/local/1050070/prosdokies-gia-nees-kinezikes-ependyseis/>.

Ευρώπης. Μέσω σιδηροδρόμου με προορισμό την Τσεχία, θα μεταφέρονταν κομμάτια των προϊόντων της HP για να συναρμολογηθούν στην Τσεχία. Άλλες εταιρείες όπως η γερμανική DHL, η κινεζική ZTE και η Samsung χρησιμοποίησαν επίσης αυτή τη φόρμουλα συνεργασίας με την COSCO η οποία ονομάζεται Land – Sea Express Route (LSER) και συνδέει τον Πειραιά με την Κεντρική Ευρώπη. Ο Πειραιάς έχει τέτοια σημασία για την COSCO και για την αύξηση της κινεζικής επιρροής σε μια μεγάλη περιοχή, που η Κίνα προσπάθησε να μην έχει τον Πειραιά σαν εμπορικό μονόδρομο, κάνοντας παρόμοιες επενδύσεις στην Τουρκία (στο ευρωπαϊκό της κομμάτι) αλλά και στην Ιταλία και την Κύπρο. Έτσι η Κίνα κατάφερε όχι μόνο να ανοίξει την πύλη προς τα Βαλκάνια, την Ανατολική και την Κεντρική Ευρώπη, αλλά και να διαφημίσει μια ιστορία επιτυχίας στον Πειραιά.³¹⁹

Μεγάλο προβληματισμό στις ΗΠΑ (αλλά και στην ΕΕ η οποία όμως λόγω της εχθρικής στάσης του Τραμπ προς την Ευρώπη δεν κοιτούσε τόσο αρνητικά την Κίνα, όμως σίγουρα αντιμετώπιζε τις κινεζικές επενδύσεις με προβληματισμό) έφερνε και ο τρόπος που γίνονταν οι επενδύσεις της Κίνας στην Ελλάδα (όπως και σε άλλες χώρες της ΕΕ). Για παράδειγμα, στον τομέα των Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας που στην Ελλάδα είχε αρχίσει να γίνεται κατά την περίοδο της κρίσης, πόλος έλξης για επενδύσεις, η πορτογαλική εταιρεία EDP Renoveis, θυγατρική της EDP, της κύριας εταιρείας ηλεκτρισμού της Πορτογαλίας, έχει δραστηριοποιηθεί στην Ελλάδα. Το 23% της EDP ανήκει στην κινεζική China Three Gorges. Στην Ελλάδα, η Κίνα κατέχει το 24% της ΔΕΗ που μπορεί να είναι μειοψηφικό ποσοστό, όμως κατέχει λόγο και στο management, μέσω της State Grid η οποία μέσα από τις διασυνδέσεις της με την Commercial Bank of China και την Bank of China, εξασφάλισε δάνειο ύψους 199 εκ ευρώ τον Μάιο του 2019 για να διασωθεί η ΔΕΗ. Στα ζητήματα των θερμικών και της πράσινης ενέργειας, μια άλλη κινεζική εταιρεία, η China Energy έχει υπογράψει συμφωνία-πλαίσιο με τον όμιλο Κοπελούζου που φτάνει τα 3 δισ. Ευρώ. Πολύ σημαντικό εδώ, είναι να αναφερθεί ότι ο όμιλος Κοπελούζου είχε συμμετοχή σε διαγωνισμό για την απολιγνητοποίηση της ΔΕΗ μαζί με την China Energy καταθέτοντας κοινή πρόταση. Σε αυτόν τον διαγωνισμό, είχε καταθέσει πρόταση και η China Western Power Industrial. Η ΔΕΗ επέλεξε να συνεργαστεί με την επίσης κινεζική Sumec Group όσον αφορά τις Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας.

Με την COSCO να έχει από το 2009 επενδύσει πάνω από 1 δις ευρώ και με το

³¹⁹ Frans-Paul van der Putten (ed), *ibid.* p. 11-16.

Master Plan και άλλες εργασίες να κοστολογούνται ακόμη 800 εκ ευρώ, τότε το ποσό αυτό σχεδόν διπλασιάζεται και η παρουσία της Κίνας εδραιώνεται. Ο Πειραιάς μπορεί να αγγίξει επενδύσεις που ανέρχονται κοντά στα 2 δις, όμως η ελληνική εμπορική ναυτιλία η οποία είναι πρώτη παγκοσμίως, έχει ακόμη πιο ισχυρές σχέσεις με την Κίνα. Κινεζικές τράπεζες (China Development Bank, EXIM, China Everbright Bank κυρίως) χρηματοδοτούν με δάνει τις ναυπηγήσεις πλοίων Ελλήνων εφοπλιστών σε κινεζικά ναυπηγεία. Αυτό το ποσό ανέρχεται στα 3 δις ευρώ. Η εμπορική και διαμετακομιστική παρουσία της Κίνας είναι επίσης ισχυρή με την ZTE και την Huawei να δεσπόζουν ενώ η Κίνα έχει αγοράσει μέχρι το 2019 ελληνικά κρατικά ομόλογα ύψους 300 εκ. Ευρώ. Η κινεζική παρουσία στην Ελλάδα μπορεί να χαρακτηριστεί στρατηγική. Αυτό δεν αποδεικνύεται μόνο από τους σημαντικούς τομείς στους οποίους λαμβάνουν χώρα κινεζικές χρηματοδοτήσεις και πρωτοβουλίες (οριζόντια) αλλά και στο βαθμό εμβάθυνσης που οι κινεζικές επενδύσεις λαμβάνουν χώρα.³²⁰

Τον Αύγουστο του 2020 πραγματοποιήθηκαν δύο διαδικτυακές ομιλίες για τις οικονομικές σχέσεις Ελλάδας-Κίνας υπό την αιγίδα της Belt and Road Associates και του κινεζικού δικτύου China Go Abroad, με υπουργούς παραγωγικών υπουργείων της ελληνικής κυβέρνησης να είναι παρόντες. Σύμφωνα με τον Γιώργο Φλωρά, οι κινεζικές επενδύσεις εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από τις πολιτικές σχέσεις που έχει η Κίνα με τα κράτη στα οποία επενδύει. Σε αυτές τις διαδικτυακές ομιλίες, ενημερώθηκαν περίπου 500 στελέχη κινεζικών εταιρειών για τις επενδυτικές ευκαιρίες που παρουσιάζονται στην Ελλάδα.³²¹ Οι τομείς της διμερούς οικονομικής δραστηριότητας για τους οποίους οι Κινέζοι δείχνουν ενδιαφέρον για την Ελλάδα, σύμφωνα με τον Γιώργο Φλωρά είναι η ενέργεια και οι υποδομές. Ανέφερε ότι υπάρχει ένα ποσό της τάξης του 1 δις ευρώ που μπορεί να επενδυθεί από κινεζικές εταιρείες για την παραγωγή ενέργειας μέσα από σκουπίδια, με συγκεκριμένες προτάσεις που αφορούν τη χωματερή στη Φυλή. Στα έργα υποδομής, ανέφερε το κινεζικό ενδιαφέρον για την κατασκευή αποθήκης φυσικού αερίου στην Καβάλα αλλά και την Περιφερειακή Οδό της Θεσσαλονίκης. Η ΕΡΓΟΣΕ και τα σιδηροδρομικά έργα, αποτελούν όπως τόνισε- διακαή πόθο των Κινέζων καθώς θέλουν να ενταχθούν στη σιδηροδρομική διασύνδεση της Ευρώπης μέσα από την πρωτοβουλία China-Europe Continental Express. Στον

³²⁰ Ηλίας Μπέλλος, *ibid.*, Η Καθημερινή.

³²¹ Ναυτεμπορική. (2020, Αύγουστος 17). *Κινεζικές επενδύσεις στον δρόμο για την Ελλάδα*, posted on: <https://m.naftemporiki.gr/story/1628967/kinezikes-ependuseis-ston-dromo-gia-tin-ellada>.

τομέα της τεχνολογίας αναφέρθηκε το ενδιαφέρον κινεζικών εταιρειών για το R&D.³²²

Το Εμπορικό και Βιομηχανικό Επιμελητήριο Πειραιά, σημειώνει πως ο όγκος του διμερούς εμπορίου Ελλάδας-Κίνας δεν ξεπερνούσε τα 4,5 δις ευρώ, δηλαδή το 5,1% του συνολικού εξωτερικού εμπορίου της Ελλάδας και πως μετά την εποχή COVID-19 θα έπρεπε να γίνουν πολλές προσπάθειες ώστε οι εμπορικές σχέσεις των δύο χωρών να μπορούν να φτάσουν το βαθμό των πραγματικών τους δυνατοτήτων αλλά και να αντανakλούν τις καλές σχέσεις Ελλάδας-Κίνας. Παρόλα αυτά, κατά το έτος 2019 η Ελλάδα διπλασίασε τις εξαγωγές της προς την Κίνα σε σχέση με το 2017, αγγίζοντας το ποσό των 902,4 εκ ευρώ, το οποίο αντιστοιχεί σε ιστορικό υψηλό εξαγωγών της Ελλάδας προς την Κίνα, παρόλα αυτά το αρνητικό εμπορικό ισοζύγιο, διευρύνθηκε και ξεπέρασε το 20% ενώ το 2017 ήταν περίπου λίγο πάνω από το 12%. Πετρελαιοειδή, μάρμαρα και βαμβάκι συνεχίζουν να είναι τα βασικά προϊόντα που εξάγει η Ελλάδα στην Κίνα ενώ η Ελλάδα εισάγει μαζικά υπολογιστές από την Κίνα.³²³

Ο Γενς Μπάστιαν, που είναι οικονομικός αναλυτής, δήλωσε στην Deutsche Welle πως η Κίνα κάνει δύο τύπου επενδύσεις στη Νοτιοανατολική Ευρώπη. Άμεσες και έμμεσες. Χρησιμοποίησε ως παράδειγμα τον Πειραιά για να δείξει τις κινεζικές άμεσες επενδύσεις. Στις έμμεσες επενδύσεις, αναφέρει τη χρηματοδότηση έργων και υποδομών στην περιοχή μέσω κινεζικών τραπεζών. Για παράδειγμα, η Κίνα χορηγεί χαμηλότοκα δάνεια σε χώρες της περιοχής, βάζοντας στους όρους του συμβολαίου ότι πρέπει να χρησιμοποιηθούν κινεζικές εταιρείες για την κατασκευή ενός έργου. Ο Μπάστιαν θεωρεί ότι η Κίνα χειρίζεται πολύ διαφορετικά στις διαπραγματεύσεις αυτές χώρες σαν την Ελλάδα (και άλλες βαλκανικές χώρες) από ό,τι χειρίζεται χώρες της Δυτικής Ευρώπης, όπως τη Γερμανία. Για να αγοράσει το 10% της Daimler ο Λι Σουφού, επένδυσε 7,5 δις. Ευρώ όταν για τον Πειραιά, η Κίνα πλήρωσε 1 δις ευρώ. Με άλλα λόγια, οι επενδύσεις στη δυτική Ευρώπη κοστίζουν πιο ακριβά και οι όροι δεν είναι ευνοϊκοί ώστε η Κίνα να χρησιμοποιήσει τους όρους της, πράγμα που είναι πολύ πιο εύκολο να κάνει με χώρες της Νοτιοανατολικής Ευρώπης, από τις οποίες όμως, κερδίζει όχι μόνο οικονομικά οφέλη, αλλά αυξάνει και τα γεωστρατηγικά της

³²² Ναυτεμπορική. *ibid.*

³²³ Sofokleousin.gr. (2020, Φεβρουάριος 21). *Συναλλαγές 4,5 δις. Με την Κίνα- Οι εξαγωγές μας και οι κινεζικές επενδύσεις στην Ελλάδα*, δημοσιευμένο στο: <https://www.sofokleousin.gr/evrep-sta-45-dis-cyro-i-synoliki-aksia-tou-ellino-kinezikou-empori>.

πλεονεκτήματα. Η Κίνα δημιουργεί έναν «Βαλκανικό Δρόμο του Μεταξιού» για να φτάνουν τα προϊόντα της στη Δυτική Ευρώπη.³²⁴

Οι ΗΠΑ ειδικά μετά την εκλογή του Τραμπ το Νοέμβριο του 2016, απέκτησαν μια πλήρως ανταγωνιστική ατζέντα σε πολλά ζητήματα, κυρίως στο διμερές τους εμπόριο, (και στο πώς αυτό διεξάγεται παγκοσμίως από την πλευρά της Κίνας) στα πνευματικά δικαιώματα, στην ασφάλεια της Ανατολικής Ασίας και στις ευθύνες της Κίνας για την πανδημία του ιού COVID-19 που διαδόθηκε από την επαρχία της Γουχάν της Κίνας, σε όλον τον κόσμο και έπληξε σημαντικά την οικονομία τόσο των ΗΠΑ όσο και όλου του κόσμου. Στην Ανατολική Μεσόγειο, άλλοτε κυριαρχούσαν δυνάμεις σαν τη Ρωσία, τη Γαλλία, τη Μεγάλη Βρετανία και μετά τον Β'Π.Π τις ΗΠΑ. Ποτέ ξανά όμως μια δύναμη από την Ασία δεν είχε διεκδικήσει παρουσία σε αυτήν την περιοχή. Η αγορά του λιμένος του Πειραιά, σε συνδυασμό με την αντίστοιχη αγορά του λιμένος της Χαΐφα στο Ισραήλ και της Τεργέστης στην Ιταλία, καθιστούσε την Κίνα μια υπολογίσιμη εμπορική δύναμη η οποία μπορούσε να έχει παρουσία στην Εγγύς Ανατολή, στην Ανατολική Μεσόγειο και στην Αδριατική Θάλασσα ενώ επεδυνύσεις σημαντικές έχουν γίνει από την Κίνα και στην Αλγερία, όπου η China State Construction Engineering Corporation έχτισε το τρίτο μεγαλύτερο τζαμί του κόσμου και το 2019 η Ιταλία έγινε ακόμη μια χώρα της ΕΕ που ακολούθησε το OBOR. Οι ΗΠΑ άσκησαν κριτική στην Ιταλία γι'αυτήν της την απόφαση όπως και στο Ισραήλ, το οποίο απέτρεψαν στο να συνεργαστεί με την Κίνα στο κομμάτι των τηλεπικοινωνιών προκειμένου να μην μπορεί το Πεκίνο να παρακολουθεί ευαίσθητες αμερικανικές πληροφορίες λόγω της ειδικής σχέσης ΗΠΑ-Ισραήλ. Τον Μαΐο του 2020, ο Πομπέο σε επίσκεψή του στο Ισραήλ, τόνισε ότι η κινεζική παρουσία είναι ανησυχητική και ότι οι ΗΠΑ είναι ο πιο στενός σύμμαχος του Ισραήλ.³²⁵

Εξίσου σημαντική είναι η οπτική οργανισμών ΜΜΕ από την Ασία και την Κίνα για το πώς βλέπουν την Ελλάδα και το σινοαμερικανικό *bras de fer* που διεξάγεται σε αυτήν. Η South China Morning Post, έκανε ένα εκτενές αφιέρωμα στην επίσκεψη του Αμερικανού υπουργού Εξωτερικών Πομπέο στην Ελλάδα, τον Οκτώβριο του 2020 και πώς αυτό συνδέεται τόσο με τις σχέσεις Ελλάδας -Κίνας και με τις αντίστοιχες

³²⁴ Iefimerida.gr. (2018, Σεπτέμβριος 26). *DW: Γιατί η Κίνα επενδύει σε Ελλάδα και Βαλκάνια -Οι γεωστρατηγικοί στόχοι και τα κέρδη*, δημοσιευμένο στο: <https://www.iefimerida.gr/news/446924/dw-giati-i-kina-ependyei-se-ellada-kai-valkania-oi-geostratigikoi-stohoi-kai-ta-kerdi>.

³²⁵ Morris Mottale. (2020, May 28). *The United States and China in the Mediterranean: New Great Power Conflicts in an Ancient World*, "International Security Forum", posted on: <https://www.international-security-forum.org/the-united-states-and-china-in-the-mediterranean-new-great-power-conflicts-in-an-ancient-world/>.

ΗΠΑ-Κίνας. Σύμφωνα με την ανάλυση, η Ελλάδα είναι από τις λίγες χώρες της Ευρώπης που προσπαθούν να παραμείνουν στη μέση μεταξύ ΗΠΑ και Κίνας. Ο Άνταμ Μπόλερ, ο επικεφαλής της αμερικανικής πρωτοβουλίας United States International Development Finance Corporation που είναι ανταγωνιστική ως προς το OBOR, είχε επισκεφθεί την Ελλάδα ένα μήνα πριν την επίσκεψη του Αμερικανού υπουργού Εξωτερικών στην Ελλάδα. Η επίσκεψη αυτή, κατέδειξε ταυτόχρονα το ενδιαφέρον των ΗΠΑ για την κρίσιμη θέση της Ελλάδας αλλά και την ανησυχία της Ουάσινγκτον για την αυξανόμενη κινεζική επιρροή στην ΕΕ και ιδιαίτερα στην Ελλάδα. Ο Αμερικανός πρόεδρος Τζέφρι Παϊατ, είχε δηλώσει στην εφημερίδα «Καθημερινή» πως η Κίνα δεν πρόκειται να φύγει από την Ελλάδα και πρέπει οι ΗΠΑ να εξισορροπήσουν την παρουσία τους στην Ελλάδα. Ο Μπόλερ ήλθε στην Ελλάδα για να πείσει τον Έλληνα πρωθυπουργό ώστε τα ναυπηγεία της Ελευσίνας να δεχθούν αμερικανική επένδυση προκειμένου αυτά «να μην πέσουν σε λάθος χέρια».³²⁶ Έλληνας κατασκευαστής πλοίων, δήλωσε στην ίδια εφημερίδα, ότι η κινεζική πρεσβεία και προσωπικά η Ζανγκ Κίουε, πρόεδρος της Κίνας στην Ελλάδα, έχουν ασκήσει πίεση πολιτική στην Ελλάδα για να ολοκληρωθεί η επένδυση της COSCO στον Πειραιά με βάση όσα έχουν συμφωνηθεί. Η Ελλάδα είχε διαβεβαιώσει την Κίνα ότι οι πρόσθετες επενδύσεις της COSCO στον Πειραιά, έχουν «κολλήσει» λόγω τοπικών φορέων και αφορούν την αρχαιολογική υπηρεσία και περιβαλλοντικούς λόγους και δεν αφορά η καθυστέρηση τη διεθνή πολιτική (δηλαδή, τον ανταγωνισμό ΗΠΑ-Κίνας). Ο Πλάμεν Τόντσεφ, υποστήριξε πως «η επιρροή της Κίνας έχει μειωθεί και ότι οι ΗΠΑ προς το παρόν, έχουν το πάνω χέρι στην Ελλάδα. Η Κίνα είναι ακόμη μέσα στην Ελλάδα, όχι έξω αλλά σίγουρα χαμηλότερα».³²⁷ Η Ελλάδα είχε υποστηρίξει στον ΟΗΕ την κινεζική θέση, μπλοκάροντας ψήφισμα της ΕΕ που καταδίκασε την Κίνα για παραβίαση ανθρωπίνων δικαιωμάτων, το 2017. Το 2019 η Ελλάδα εισήλθε στο China 16+1 που πλέον γινόταν 17+1 με σκοπό να προωθήσει τις εξαγωγές της στην Κίνα και να μειώσει το έλλειμμα που έχει με την Κίνα στο εμπορικό ισοζύγιο (2.7 δις ευρώ). Η προηγούμενη κυβέρνηση του ΣΥΡΙΖΑ στην Ελλάδα, φαίνεται σύμφωνα με το δημοσιεύμα ότι ήταν πιο αποφασιστική σε θέματα που αφορούν την προώθηση των ελληνοκινεζικών σχέσεων.

³²⁶ Stuart Lau. (2020, November 3). *US pushes Greece to stop acting as China's 'dragon's head' into Europe*, "South China Morning Post", posted on: <https://www.scmp.com/news/china/diplomacy/article/3108258/us-pushes-greece-stop-acting-chinas-dragons-head-europe>.

³²⁷ Stuart Lau, *ibid.*

Ο βουλευτής της ΝΔ Δημήτρης Καιρίδης, σε ερώτηση που του έγινε από την South China Morning Post για το ποιά στάση πρέπει να ακολουθήσει η Ελλάδα αναφορικά με τη σχέση της με τις ΗΠΑ και με την Κίνα, εκείνος απάντησε πως δεν είναι ακόμη η ώρα η Ελλάδα να διαλέξει κάποια πλευρά, ότι οι κινεζικές επενδύσεις είναι καλοδεχούμενες όμως η Ελλάδα έχει πολύ σημαντικές, ιστορικές σχέσεις με τις ΗΠΑ και μια πολυάριθμη ομογένεια εκεί και ότι δεν μπορεί να δει τις σχέσεις Ελλάδας-Κίνας σαν εμπόδιο ως προς τις ελληνοαμερικανικές σχέσεις, καθώς η Ελλάδα έχει συνεπή προσανατολισμό προς τον Ατλαντικό Ωκεανό.³²⁸

Οι ΗΠΑ επιθυμούσαν να μειώσουν την οικονομική εξάρτηση της Ελλάδας από την Κίνα και με βάση αυτήν την επιθυμία, οι Αμερικανοί, έχουν επενδύσει και στο λιμάνι της Αλεξανδρούπολης που είναι σε στρατηγικό σημείο (μη λησμονούμε ότι στο ευρωπαϊκό κομμάτι της Τουρκίας, η Κίνα έχει αγοράσει λιμάνι). Επιπρόσθετα, οι ΗΠΑ επιθυμούν η Ελλάδα να αυξήσει τις αμυντικές της δυνατότητες για να εξισορροπήσει την Τουρκία, να μειώσει τη ρωσική παρουσία στην περιοχή και να δημιουργήσει λιμάνια που θα είναι κόμβοι μεταφοράς αμερικανικού LNG στην Ανατολική και Κεντρική Ευρώπη. Σύμφωνα τέλος με το ίδιο δημοσίευμα, η Ελλάδα επέλεξε το αμερικανικό 5G σύστημα «Clean Network», προς απογοήτευση της Κίνας και της προσφοράς της Huawei και πήρε σαν αντάλλαγμα το μόνιμο ελλιμενισμό του USS Woody Williams στην Κρήτη. Ο Μαϊκ Πομπέο, παραδέχτηκε σε σχόλιό του, ότι ανέφερε στον Έλληνα πρωθυπουργό τις αμερικανικές ανησυχίες για την αύξηση της οικονομικής δύναμης του Κομμουνιστικού Κόμματος της Κίνας στην Ελλάδα και στην περιοχή, προκειμένου να αποκτήσει το Πεκίνο το πάνω χέρι έναντι στις ευρωπαϊκές δημοκρατίες.³²⁹

Οι αμερικανικές ανησυχίες για την άύξηση της επιρροής της Κίνας στην Ελλάδα την οποία θεωρούσαν ως το «κεφάλι του δράκου», τόσο για το Maritime Silk Road, (θαλάσσια πτυχή του OBOR) όσο και για το China 17+1 στο οποίο η Ελλάδα εισήλθε κατά τα τέλη του 2018. Η ανησυχία των ΗΠΑ, αναδεικνύει τόσο τα χαρακτηριστικά των ελληνοαμερικανικών σχέσεων (με βάση την αμερικανική οπτική) όσο και την αμερικανική εξωτερική πολιτική στην περιοχή της Μεσογείου αλλά και της Ευρασίας συνολικά. Πριν εξεταστούν οι αμερικανικές επενδύσεις στην Ελλάδα που μετά το 2017 άρχισαν να πυκνώνουν στην Ελλάδα, είναι απαραίτητο να αναλυθούν οι

³²⁸ Stuart Lau, *ibid.*

³²⁹ Stuart Lau, *ibid.*

λόγοι για τους οποίους οι ΗΠΑ θεωρούν ως έναν βαθμό ασυμβίβαστο το να διατηρεί η Ελλάδα στρατηγικές σχέσεις με την Κίνα στον τομέα της οικονομίας και ταυτόχρονα, να προχωρά τον ελληνοαμερικανικό στρατηγικό διάλογο (από τον Δεκέμβριο του 2018).

Πρώτον, η κυβέρνηση Ομπάμα ανανέωσε την πολιτική Pivot to Asia και αμέσως μετά η Κίνα διακήρυξε τη δημιουργία του OBOR, ενός τεράστιου εμπορικού project το οποίο έχει ως στόχο να ενώσει εμπορικά την Ασία με την Αφρική και την Ευρώπη. Οι σχέσεις Κίνας και ΗΠΑ μπήκαν σε ένα ανταγωνιστικό στάδιο, το οποίο με την κυβέρνηση Τραμπ από το 2017 και μετά, έγινε ακόμη ανταγωνιστικότερο. Αυτή η παράμετρος, που αφορά τις σχέσεις ΗΠΑ-Κίνας συνιστά και την πιο επιδραστική πάνω στο ποιές πολιτικές θα ακολουθήσει η Ελλάδα αναφορικά με τις δεσμεύσεις που απορρέουν από τις σχέσεις τις με τις ΗΠΑ οι οποίες εκτός των διμερών χαρακτηριστικών, πλαισιώνονται και από το ΝΑΤΟ. Δεύτερον, οι ΗΠΑ δεν έπαψαν να κοιτούν την Ελλάδα και στο θέμα της σινικής διείσδυσης, ως κράτος-κλειδί για την ευρύτερη περιοχή. Η περιφερειακή οπτική των ΗΠΑ πάνω στις ελληνοαμερικανικές σχέσεις φαίνεται και από τις δηλώσεις του Πομπέο, που αναφέρεται σε ευρωπαϊκές δημοκρατίες που δεν πρέπει να αλωθούν από την κινεζική οικονομική ισχύ αλλά και από τη σημασία που δίνουν οι Αμερικανοί στο περίφημο «κεφάλι του δράκου» του OBOR, το λιμάνι του Πειραιά που αναπτυσσόταν πολύ γρήγορα μετά την επιτυχημένη επένδυση της COSCO η οποία ξεκίνησε τις διαπραγματεύσεις με την Ελλάδα από το 2007. Οι Αμερικανοί κοιτούν την αγορά του ΟΛΠ από την Κίνα, ως αγορά όχι μόνο του σημαντικότερου λιμανιού της Ελλάδας, αλλά και ως την αγορά από την Κίνα, -μιας τεράστιας γεωστρατηγικής και εμπορικής αξίας- πύλης για τις κινεζικές εμπορικές δραστηριότητες στην ανατολική και κεντρική Ευρώπη. Εδώ, οι ΗΠΑ δείχνουν ότι ανησυχούν για τη συνολική επιρροή της Κίνας στην ΕΕ μέσα από κράτη -μέλη της όπως είναι η Ελλάδα. Τρίτον, οι ΗΠΑ δίνουν μεγάλη αξία στον έλεγχο των θαλασσίων οδών και η ανάδυση της Κίνας ως δύναμης που μπορεί να επηρεάσει γεγονότα στην Μεσόγειο μέσα από τις εμπορικές της δραστηριότητες, κατέστησαν σαφές στην αμερικανική πολιτική ελίτ ότι η αποχώρηση από τη Μεσόγειο προκειμένου να επικεντρωθούν στην Ανατολική Ασία και στη Νότια Σινική Θάλασσα, δεν μπορεί να κατοχυρώσει τα αμερικανικά συμφέροντα. Στη συνέντευξη του Πομπέο στον Αλέξη Παπαχελά κατά την πρώτη επίσκεψή του στην Ελλάδα στις 5-6 Οκτωβρίου 2019, ο ίδιος ο Αμερικανός ο Αμερικανός υπουργός αναφέρει πως «επιστρέψαμε» (σ.σ στην ανατολική Μεσόγειο). Εδώ χρειάζεται να αναφέρουμε πως οι ΗΠΑ αρχίζουν να

κοιτούν τις σχέσεις τους με την Κίνα με βάση την αντίστοιχη οπτική του Κίνα για την ΕΣΣΔ. Οι ΗΠΑ καλούνταν να υπερασπιστούν την Περίμετρο η οποία καθιστά τη Μεσόγειο, κρίσιμο διάδρομο για την Ασία. Σε κάθε περίπτωση, η μονοδιάστατη εστίαση των ΗΠΑ στη Νότια Σινική Θάλασσα όταν το OBOR στοχεύει στην Ευρώπη και στη Μεσόγειο, θα ήταν μια άτοπη πολιτική εκ μέρους των ΗΠΑ. Η Ελλάδα παίζει σημαντικό ρόλο σαν γέφυρα μεταξύ Βαλκανίων, Μαύρης Θάλασσας, Ανατολικής Μεσογείου και Βόρειας Αφρικής. Επομένως, οι ΗΠΑ έδειξαν εύλογα μεγάλη ανησυχία από την πλευρά τους για την κινεζική διείσδυση στην Ελλάδα. Τέταρτον, τόσο ο Αμερικανός πρέσβης στην Ελλάδα από το 2015 όσο και αρκετές αναλύσεις, αποδεικνύουν ότι οι πυλώνες των ελληνοαμερικανικών σχέσεων, επηρεάζονται άμεσα από τις στοχεύσεις της Κίνας στην Ελλάδα. Πρόκειται για τις ενεργειακές σχέσεις Ελλάδας-ΗΠΑ όπου για τις ΗΠΑ, η Ελλάδα είναι κόμβος ενεργειακός για το αμερικανικό LNG και η Ελλάδα μετέχει σε όλα τα αμερικανικά ενεργειακά σχέδια στην περιοχή, (TAP, IGB, FSRU) τα οποία έχουν περιφερειακή κλίμακα. Η συμμετοχή της Ελλάδας στο China 17+1 προβλέπει συνεργασία και σε ενεργειακά θέματα. Η τεχνολογία και μέχρι η Ελλάδα να υιοθετήσει το Clean Network και να απορρίψει το 5G της Huawei που έχει μπει στον κατάλογο των ΗΠΑ ως "corrupt business", ήταν ένα ακόμη θέμα που ανησυχούσε τις ΗΠΑ καθώς τόσο το OBOR όσο και το China 17+1 στα οποία έχει συμμετοχή η Ελλάδα, προϋποθέτουν συνεργασία της Ελλάδας και της Κίνας και σε θέματα υψηλής τεχνολογίας. Θα ήταν υπερβολή να ειπωθεί πως όλες οι αμερικανικές επενδύσεις στην Ελλάδα στόχευαν τον μετριασμό της κινεζικής επιρροής στην Ελλάδα, ωστόσο σίγουρα οι σχέσεις Ελλάδας-Κίνας και κυρίως, οι ανταγωνιστικές σχέσεις ΗΠΑ-Κίνας, αύξησαν το αμερικανικό ενδιαφέρον στην Ελλάδα, όπως θα δούμε παρακάτω, ώστε να αγγίξουν οι ελληνοαμερικανικές σχέσεις το βέλτιστο σημείο τους από το 1947 όπως έχει παραδεχτεί δημόσια τόσο ο Αμερικανός πρέσβης Παϊατ, όσο και άλλοι Αμερικανοί και Έλληνες αξιωματούχοι. Οι σχέσεις της Ελλάδας με την Κίνα, προβλέπεται να παραμείνουν σημαντικές και θα εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από τις εξάρσεις και τις υφέσεις του σινοαμερικανικού ανταγωνισμού. Η Ελλάδα ως χώρα που ανήκει στην κατηγορία μικρών ή μεσαίων δυνάμεων, εξαντλεί όλες τις δυνατότητές της για να κρατά μια στάση αναλογικότητας ανάμεσα σε ΗΠΑ και Κίνα και όχι «ίσες αποστάσεις», καθώς οι σχέσεις Ελλάδας-ΗΠΑ έχουν και διμερή στρατιωτικό χαρακτήρα (που πλαισιώνεται πολυμερώς και από το NATO) και επομένως οι σχέσεις ΗΠΑ-Ελλάδας στο πεδίο της σκληρής ισχύος, είναι πιο σημαντικές για την Ελλάδα σε μια περιοχή όπου τόσο η εξισορρόπηση της τουρκικής

απειλής, όσο και η πρόληψη εναντίον της τρομοκρατίας, αποτελούν βασικές μέριμνες της Ελλάδας στον τομέα της ασφάλειας. Το μεγάλο πρόβλημα που καλείται να αντιμετωπίσει η Ελλάδα, (ιδίως όταν οι σινοαμερικανικές σχέσεις βρίσκονται σε επιδείνωση) είναι η διάκριση του ποιά επένδυση της Κίνας είναι υγιής και ωφέλιμη και ποιά δεν είναι, σύμφωνα με την οπτική των ΗΠΑ.

Η αναλογική εξισορρόπηση των ελληνοαμερικανικών και ελληνοκινεζικών σχέσεων, θα καταστήσει τις ελληνοαμερικανικές σχέσεις πιο ισχυρές καθώς λόγω των ζωτικών αμερικανικών συμφερόντων περιφερειακού χαρακτήρα, η Ελλάδα θα μπορεί να κατοχυρώσει την πολυπόθητη αμερικανική δέσμευση ότι δε θα αποχωρήσει από την Ελλάδα, μια ανησυχία που υπάρχει από το 1947 και το Δόγμα Τρούμαν. Αυτή η ελληνική ανησυχία, είναι και που ωθεί την Ελλάδα σαν μικρή ή μεσαία δύναμη που είναι να μειώσει όσο γίνεται κάθε φορά την εξάρτησή της από τις ΗΠΑ και να εξισορροπήσει την ασυμμετρία που είναι εγγενές χαρακτηριστικό των σχέσεων Αθήνας-Ουάσινγκτον. Σε προηγούμενο κεφάλαιο, είδαμε πως ο Κωνσταντίνος Καραμανλής ήταν εκείνος που πρώτος προσπάθησε να μετριάσει την ελληνική εξάρτηση από τις ΗΠΑ με την προσπάθειά του να ενταχθεί η Ελλάδα στην ΕΟΚ. Ο Καραμανλής είχε πολλές φορές μεταφέρει στις ΗΠΑ την ανησυχία του για την άυξηση του αντιαμερικανισμού στην Ελλάδα μετά την Κύπρο και την άνοδο του ΠΑΣΟΚ το οποίο ζητούσε να φύγουν οι βάσεις των ΗΠΑ από την Ελλάδα. Με αυτά τα επιχειρήματα, όπως και το ότι η τότε ΕΣΣΔ ζητούσε ελληνικά προϊόντα, ο Καραμανλής κατάφερνε να πάρει κάποια στήριξη από τις ΗΠΑ που είχαν ως πρώτη τους μέριμνα τότε, να μην πέσει η Ελλάδα στη σοβιετική σφαίρα επιρροής. Λόγω του ότι Ελλάδα και Τουρκία είναι μέλη του ΝΑΤΟ, το εκκρεμές της πολιτικής συμπεριφοράς των ΗΠΑ θα ταλαντώνεται ανάμεσα στην ευμενή ουδετερότητα προς τη μία ή ως προς την άλλη πλευρά, με στόχο τη διατήρηση μιας θέσης ισορροπίας στην ουδετερότητα η οποία από το Ελσίνκι και μετά, είναι συμπληρωματική καθώς τα ελληνοτουρκικά μπήκαν στην ατζέντα της Ε.Ε. Επομένως, είναι φυσιολογικό από την πλευρά της Ελλάδας που είναι μια μικρή (με οροφή για το προβλεπτό διάστημα- μεσαία) δύναμη να χρησιμοποιεί έναν τακτικισμό για να αποσπάσει αμερικανικές δεσμεύσεις στην Ελλάδα οι οποίες θα δημιουργήσουν ταυτόχρονα μια σταθερή και ισχυρή σχέση ανάμεσα σε Ελλάδα και ΗΠΑ (με τη μικρότερη δυνατή ασυμμετρία) και που θα δίνουν στην Ελλάδα το δικαίωμα μέσα από την ισχυρή αμερικανική παρουσία στην Ελλάδα, να αποτρέπει τους επιθετικούς και επεκτατικούς σχεδιασμούς της Τουρκίας.

Ως ισχυρός πόλος της διμερούς σχέσης Ελλάδας-ΗΠΑ, οι ΗΠΑ καθορίζουν σε

μεγάλο βαθμό το πού και πότε οι σχέσεις της Ελλάδας με την Κίνα, είναι συμβατές ή όχι με τις ελληνοαμερικανικές σχέσεις και κυρίως με τις δεσμεύσεις της Ελλάδας ως προς τις ΗΠΑ. Όσο υπάρχει ρευστότητα στο διεθνές σύστημα αλλά και φωνές στις ΗΠΑ που βλέπουν με πιο ήπια ματιά τις σινοαμερικανικές σχέσεις, τόσο μεγαλύτερη ελευθερία κινήσεων θα έχει η Ελλάδα σε σχέση με την ανεξάρτητη ανάπτυξη των σχέσεων Ελλάδας-Κίνας. Οι σχέσεις Ελλάδας-Κίνας αλλά και Ελλάδας-ΗΠΑ εξαρτώνται κυρίως από το πόσο έντονος είναι ο ανταγωνισμός μεταξύ ΗΠΑ και Κίνας ανά περίοδο αλλά και ποιά είναι η μακροπρόθεσμη πορεία αυτών των ανταγωνιστικών σχέσεων. Αν επιβεβαιωθεί η πρόβλεψη-άποψη του Άλλισον για τη Θουκιδίδεια Παγίδα που πλαισιώνει τις σχέσεις ΗΠΑ-Κίνας και έχουμε ένα μοντέλο Πελοποννησιακού Πολέμου, όπου σταδιακά το πολυπολικό σύστημα θα εξελιχθεί σε διπολικό, τότε σίγουρα η Ελλάδα που επηρεάζεται πολύ περισσότερο από τις συστημικές αλλαγές σαν μικρή-μεσαία δύναμη που είναι, θα χρειαστεί να επιλέξει ένα στρατόπεδο. Ωστόσο, όσο το πολυπολικό σύστημα (κατ' άλλους όπως ο Χάντιγκτον υβριδικό-μονο-πολυπολικό) διατηρείται, η Ελλάδα θα μπορεί να έχει μέχρι ένα βαθμό οικονομικές σχέσεις με την Κίνα σε σημαντικούς τομείς, αλλά τα ζητήματα που αφορούν την εθνική ασφάλεια της Ελλάδας, στηρίζονται περισσότερο στις ελληνοαμερικανικές σχέσεις και η ανάγκη της Ελλάδας για αναβάθμιση της σκληρής ισχύος της και της αποτρεπτικής της ικανότητας έναντι της Τουρκίας που αποτελεί την μεγαλύτερη απειλή της Ελλάδας στηρίζεται στις αμερικανικές δεσμεύσεις στην άμυνα και στην ασφάλεια, εξαρτώνται από τις σχέσεις της Ελλάδας τόσο με τις ΗΠΑ όσο και με το ΝΑΤΟ στο οποίο οι ΗΠΑ είναι το ισχυρότερο κράτος. Το καλύτερο σενάριο για την Ελλάδα, θα ήταν να υπάρχει μια συνύπαρξη μεταξύ ΗΠΑ και Κίνας και να μην επιταχυνθεί η ανταγωνιστική σχέση των δύο μεγαλύτερων δυνάμεων του διεθνούς συστήματος. Όσο δεν υπάρχει ένας επίσημα κηρυγμένος «Ψυχρός Πόλεμος», η Ελλάδα θα αντιμετωπίζει πιο εύκολα το δίλημμα των παράλληλων σχέσεων με ΗΠΑ και Κίνα. Είναι πολύ σημαντικό να υπογραμμίσουμε δε, πως οι ελληνοκινεζικές σχέσεις σαφώς και ανησύχησαν από το 2007 τις ΗΠΑ αλλά μάλλον επηρέασαν θετικά τις ελληνοαμερικανικές σχέσεις καθώς η αμερικανική ανησυχία μετατράπηκε σε ενδιαφέρον προς την Ελλάδα, κάτι που μαρτυρά η -συνολικά- «χρυσή δεκαετία» των ελληνοαμερικανικών σχέσεων (2010-2020). Η αύξηση της επιρροής της Κίνας στην Ελλάδα, σαφώς και επηρέασε σημαντικά και (μέχρι το 2020 μάλλον θετικά) τις ελληνοαμερικανικές σχέσεις αλλά θα ήταν λάθος να να ειπωθεί πως το κινεζικό ενδιαφέρον για την Ελλάδα αποτέλεσε και αποτελεί τον μόνο παράγοντα έλξης του αμερικανικού ενδιαφέροντος για την Ελλάδα.

2. Οι σχέσεις Αθήνας-Ουάσιγκτον και η Ρωσία

Οι σχέσεις μεταξύ μεγάλων δυνάμεων καθορίζουν εν πολλοίς την διεθνή ισορροπία ισχύος. Το γενικό ιστορικό περίγραμμα μετά το τέλος του Β'Π.Π. θα είναι υποβοηθητικό στο να αντιληφθούμε και τη διαφορά του πλαισίου σχέσεων μεταξύ Ελλάδας-ΗΠΑ. Η εξέταση των τριαδικών αυτών σχέσεων, συμπληρώνει ουσιαστικά τα άλλα δύο πλέγματα σχέσεων που εξετάστηκαν και αφορούν τις σχέσεις Ελλάδας-ΗΠΑ-Κίνας και Ελλάδας-ΗΠΑ-Τουρκίας. Αυτές οι τρεις χώρες (Κίνα, Τουρκία, Ρωσία) συνιστούν από το 1947 έως το 2021 το μεγαλύτερο κομμάτι της ατζέντα των ελληνοαμερικανικών σχέσεων. Δεδομένης της ιδιαιτερότητας των τριγωνικών σχέσεων Ελλάδας-ΗΠΑ-Τουρκίας όπως αυτή αναλύεται στο έργο του Θεόδωρου Κουλουμπή, τα πλέγματα σχέσεων που επηρεάζουν πολύ περισσότερο τις σχέσεις μεταξύ Ελλάδας και ΗΠΑ είναι τα άλλα δύο (με Κίνα και Ρωσία) καθώς το ισχυρό μέλος της διμερούς σχέσης ΗΠΑ-Ελλάδας είναι οι ΗΠΑ και οι προτεραιότητες των ΗΠΑ επηρεάζουν σαφώς, πολύ περισσότερο την ατζέντα των σχέσεων Ουάσιγκτον-Αθήνας. Παρόλο που η Ρωσία παραμένει από το 1949 (ως ΕΣΣΔ) τότε ένας στρατηγικός ανταγωνιστής των ΗΠΑ, η συστημική αλλαγή που έλαβε χώρα άλλες δύο φορές μετά την είσοδο στην ψυχροπολεμική περίοδο, (μονοπολική στιγμή και ανάδυση του πολυπολικού κόσμου) μετέβαλε τις σχέσεις Ελλάδας-ΗΠΑ. Σε αυτό το κεφάλαιο θα επιχειρηθεί να αποδειχθεί ότι αυτή η τριγωνική σχέση μεταξύ Ελλάδας-ΗΠΑ-Ρωσίας είναι η πιο επιδραστική πάνω στις ελληνοαμερικανικές σχέσεις. Πιο συγκεκριμένα, θα αποδειχθεί ότι αυτό το τριαδικό πλέγμα σχέσεων έφερε τα μεγαλύτερα τραύματα στις ελληνοαμερικανικές σχέσεις. Οι σχέσεις Ελλάδας-ΗΠΑ-Τουρκίας, το Κυπριακό, το Σκοπιανό ζήτημα και η σύγκρουση της Ελλάδας και των ΗΠΑ στα Βαλκάνια αμέσως μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, είχαν ως φόντο τους τις σχέσεις ΗΠΑ και ΕΣΣΔ/Ρωσίας. Η πολικότητα των περιόδων του Ψυχρού Πολέμου αλλά και της μονοπολικής στιγμής των ΗΠΑ, δεν ευνόησαν τις ελληνοαμερικανικές σχέσεις και έφεραν αδιέξοδα και στι δύο πλευρές. Η πολιτική των ΗΠΑ στα Βαλκάνια, τόσο κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου, όσο και μετά από αυτόν, δεν σταμάτησε να έχει ως πρώτη προτεραιότητα την ανάσχεση της Ρωσίας. Η ανατολική Μεσόγειος, επίσης συνιστά μια περιοχή η οποία σχετίζεται με τις αμερικανορωσικές σχέσεις. Με άλλα λόγια, οι δύο περιοχές που λαμβάνουν χώρα οι εθνικές ανησυχίες αλλά και οι

ευκαιρίες της Ελλάδας, αποτελούν πεδία αμερικανορωσικών αντιπαραθέσεων. Στον αναδυόμενο πολυπολικό κόσμο, η Ρωσία παραμένει μια πρόκληση για τις ελληνοαμερικανικές σχέσεις.

Δε θα ήταν καθόλου υπερβολικό να ισχυριστεί κάποιος πως οι σχέσεις Ελλάδας-ΗΠΑ κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου είχαν μόνο έναν και μοναδικό φόντο. Αυτόν της «σοβιετικής απειλής». Όπως αναλύθηκε στα πρώτα κεφάλαια, ο Ψυχρός Πόλεμος ξεκινά ουσιαστικά με τα Δεκεμβριανά του 1946 στην Ελλάδα. ΗΠΑ και ΕΣΣΔ πέρασαν μετά τον Β.Π.Π' σε μια φάση απόπειρας συνεννόησης, εξετάζοντας ουσιαστικά τις πιθανότητες για μια μεταπολεμική συνεργασία. Η Ελλάδα, βγαίνοντας κατεστραμμένη από τον Β'Π.Π, είχε κάνει τις επιλογές της, ακολουθώντας τον ίδιο στρατηγικό προσανατολισμό που είχε και τα προηγούμενα χρόνια, όπως λέει ο Σβολόπουλος. Η Ελλάδα με το Δόγμα Τρούμαν, πέρασε στη σφαίρα επιρροής των ΗΠΑ. Οι Αμερικανοί ήταν για την Ελλάδα η «διάδοχη κατάσταση» των Βρετανών. Το 1954 υπογράφεται μεταξύ Ελλάδας, Γιουγκοσλαβίας και Τουρκίας μια συμφωνία το οποίο στοχεύει στην ανασχεση της ΕΣΣΔ. Ελλάδα, Τουρκία και Γιουγκοσλαβία συνυπήρχαν μέχρι να εξομαλυνθούν οι σχέσεις Γιουγκοσλαβίας-ΕΣΣΔ, (είχε προηγηθεί η σοβαρή ρήξη Τίτο-Στάλιν) και να γίνει η εισβολή του Αττίλα στην Κύπρο, ήταν μαζί στο ίδιο σύστημα ασφάλειας υπό την αιγίδα των ΗΠΑ. Οι δύο χώρες που επωφελήθηκαν από το Δόγμα Τρούμαν και είχαν ήδη γίνει μέλη του ΝΑΤΟ και η κομμουνιστική Γιουγκοσλαβία, είχαν αναγκαστεί να συμμαχήσουν.³³⁰ Η πίεση του διεθνούς συστήματος ήταν τέτοια ώστε κράτη σαν την Ελλάδα, τη Γιουγκοσλαβία και την Τουρκία (με παραδοσιακές διαφορές) να είναι σύμμαχοι στο ίδιο σύστημα ασφάλειας.

Ο Εμφύλιος Πόλεμος στην Ελλάδα και ο από Βορράν κίνδυνος, έφερε την Αθήνα στο να έχει συγκλίνοντα συμφέροντα με την Ουάσινγκτον στην ανασχεση της ΕΣΣΔ. Η Βουλγαρία είχε προσχωρήσει στο Σύμφωνο της Βαρσοβίας και για την Ελλάδα ήταν επιτακτική ανάγκη να διασφαλίσει τα βόρεια σύνορά της. Από την άλλη πλευρά, ο Εμφύλιος Πόλεμος στην Ελλάδα έπεισε τις ΗΠΑ ότι ο Ψυχρός Πόλεμος θα έχει μεγάλη ιδεολογική φόρτιση καθώς όσα συνέβαιναν στην Ελλάδα θα μπορούσαν να συμβούν σε οποιαδήποτε χώρα της γης. Ο Τρούμαν στις 12/3/1947 ζήτησε από το

³³⁰ Neven Budak & Alexei Kalionski (Eds). (2016). *Ο Ψυχρός Πόλεμος (1944-1990) Για τη Διδασκαλία της Σύγχρονης Ιστορίας της Νοτιοανατολικής Ευρώπης*, μετάφραση Χριστίνα Κουλούρη, Εισηγητής Κώστας Καρράς, δημοσιευμένο στο: https://www.kas.de/documents/281190/8334075/THE+COLD+WAR_VOLUME+I_LR.PDF/bd95c12d-2ea7-b39b-f096-63d259f463d8?version=1.0&t=158285887717 , Τόμος 1, σελ. 94.

Κογκρέσο την αποδέσμευση κονδυλίων ύψους 400εκ. \$ για να δοθούν στην Ελλάδα και στην Τουρκία ως βοήθεια, προκειμένου να παραμείνουν δημοκρατικές χώρες αποκρούοντας την επιρροή της ΕΣΣΔ η οποία επιθυμούσε να διεισδύσει σε Ελλάδα και Τουρκία για να έχει πρόσβαση στη Μεσόγειο Θάλασσα.³³¹

Σε προηγούμενο κεφάλαιο που αφορά το ιστορικό πλαίσιο των σχέσεων Ελλάδας-ΗΠΑ κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου, αναδείχθηκε η πίεση που ασκούσε το χαλαρό διπολικό διεθνές σύστημα στις ελληνοαμερικανικές σχέσεις. Δε θα συνιστούσε υπερβολή ο ισχυρισμός ότι η τριγωνική σχέση Ελλάδας-ΗΠΑ-Ρωσίας, είναι αυτή που έχει επηρεάσει καθοριστικά τις ελληνοαμερικανικές σχέσεις. Πιο συγκεκριμένα, τόσο η πρόσδεση της Ελλάδας στη συμμαχία των ΗΠΑ από το 1944 και μετά, όσο και ο Εμφύλιος Πόλεμος και τελικά, η άμεσα παρεμβατική πολιτική των ΗΠΑ στην Ελλάδα μέχρι και το 1974, είχαν ως γενεσιουργό αιτία τις σχέσεις ΗΠΑ-ΕΣΣΔ. Η Ελλάδα λόγω και της απειλής από το Βορρά, συντάχθηκε με τις ΗΠΑ και όπως αναφέρθηκε, οι περισσότεροι πολιτικοί στην Ελλάδα επιθυμούσαν διακαώς την μόνιμη δέσμευση και εμπλοκή των ΗΠΑ στην Ελλάδα. Για την ΕΣΣΔ η Ελλάδα, μαζί με την Τουρκία και το Ιράν συνέθεταν το Βόρειο Κρηπίδωμα (Northern Tier) όμως από την αρχή, ο Στάλιν γνώριζε ότι η επιρροή του σε αυτές τις χώρες θα ήταν περιορισμένη. Σε κάθε περίπτωση η ρωσική στρατηγική στην περιοχή αυτή είχε έναν διττό στόχο, το να έχει η ΕΣΣΔ ασφαλή τη νότια πτέρυγα και ταυτόχρονα, να περιορίσει την επιρροή των ΗΠΑ και γενικότερα των Αγγλοσαξόνων. Στην Ελλάδα, η ΕΣΣΔ έκανε ελάχιστα για να ενισχύσει τους κομμουνιστές πριν και κατά τη διάρκεια του Εμφυλίου Πολέμου.³³² Ωστόσο, η πολιτική της ΕΣΣΔ στην περιοχή που ανήκει και η Ελλάδα, οφείλει να εξεταστεί με κάποιες άλλες παραμέτρους: Πρώτον, την ΕΣΣΔ τη συνέφερε η αστάθεια στην Ελλάδα και η συνεχής φθορά των Αμερικανών και των Βρετανών στον Εμφύλιο. Δεύτερον, τη συνέφερε ώστε να πιστεύουν και οι Αμερικανοί, και οι Βρετανοί αλλά και οι αντικομμουνιστικές δυνάμεις στην Ελλάδα, ότι ενίσχυε τους κομμουνιστές. Πριν έρθει η ρήξη μεταξύ Τίτο και Στάλιν το 1948, ο υπουργός Εξωτερικών των ΗΠΑ Στετίνιους αναφέρει τα εξής : «*Η αμερικανική κυβέρνηση θεωρεί ότι αναφορές του τύπου 'μακεδονικό έθνος', 'μακεδονική Μητέρα Πατρίδα' ή*

³³¹ Office of the Historian. *United States Relations with Russia: The Cold War*, "U.S. Department of State: Archive", posted on: <https://2001-2009.state.gov/r/pa/ho/pubs/fs/85895.htm> , Information released online from January 20, 2001 to January 20, 2009.

³³² Roberts, Geoffrey. (2011). "Moscow's Cold War on the Periphery: Soviet Policy in Greece, Iran, and Turkey, 1943–8." *Journal of Contemporary History*, vol. 46, no. 1, Sage Publications, Ltd., pp. 58–81, <http://www.jstor.org/stable/25764609>.

‘μακεδονική εθνική συνείδηση’ αποτελούν αδικαιολόγητη δημαγωγία που δεν αντικατοπτρίζει καμία πολιτική πραγματικότητα και βλέπει σε αυτές την αναγέννηση ενός πιθανού μανδύα που θα υποκρύπτει επιθετικές βλέψεις εναντίον της Ελλάδας». ³³³ Από αυτήν την δήλωση του Αμερικανού υπουργού Εξωτερικών είναι ευκολότερο να κατανοήσουμε τους λόγους που η Ελλάδα και οι ΗΠΑ ήλθαν κοντά, πριν καν τελειώσει ο Β’Π.Π και τυπικά καθώς η δήλωση αυτή υπάρχει σε τηλεγράφημα που εκδόθηκε τον Δεκέμβριο του 1944 όπου στην Ελλάδα λάμβανε χώρα η πρώτη σπίθα του Εμφυλίου Πολέμου, τα Δεκεμβριανά. Μέσα από τη Γιουγκοσλαβία του Τίτο και από τη διαδρομή Πάντσεβο-Μοναστήρι, διερχόταν ο κύριος όγκος της σοβιετικής βοήθειας. ³³⁴ Ο Τίτο ο οποίος ζητούσε μια ομοσπονδία μεταξύ Γιουγκοσλαβίας και Βουλγαρίας η οποία θα έφερνε την Μακεδονία υπό Γιουγκοσλαβικό και κομμουνιστικό έλεγχο, βρισκόταν στον αντίποδα των αμερικανικών συμφερόντων που δεν επιθυμούσαν σε καμία περίπτωση τη σοβιετική – κομμουνιστική παρουσία στα θερμά ύδατα μέσω της «Μακεδονίας του Αιγαίου». Ένα υπόμνημα το οποίο έστειλε ο Ιβάν Μαϊϊσκι στον υπουργό Εξωτερικών της ΕΣΣΔ Μολότοφ τον Ιανουάριο του 1944, αναφέρει: «*Η ΕΣΣΔ ενδιαφέρεται για την Ελλάδα πολύ λιγότερο από ό,τι ενδιαφέρεται για άλλες βαλκανικές χώρες, η Αγγλία από την άλλη πλευρά ενδιαφέρεται πολύ σοβαρά για την Ελλάδα. Σχετικά με την Ελλάδα πάντως, η ΕΣΣΔ οφείλει να παρατηρεί με πολύ μεγάλη προσοχή. Αν μια δημοκρατική Ελλάδα (εννοεί κομμουνιστική) ακολουθήσει το παράδειγμα άλλων βαλκανικών χωρών και να συμπεριληφθεί στην αντίσταση με το μέρος της ΕΣΣΔ, δεν έχουμε κανέναν λόγο να την αποθαρρύνουμε.*». Ο Στάλιν είχε συμφωνήσει με τον Τσώρτσιλ τον Οκτώβριο του 1944 ώστε η Μεγάλη Βρετανία να έχει τον πρώτο λόγο στην Ελλάδα, κάτι που φαίνεται να ασπάζεται και ο Άβερελ Χάριμαν, πρέσβης των ΗΠΑ στη Μόσχα ο οποίος γράφει στον Ρούζβελτ στις 11 Οκτωβρίου 1944 «*Αναφορικά με την Ελλάδα, ο πρωθυπουργός (Τσώρτσιλ) αισθάνεται ότι έχει πάρει ήδη την δέσμευση του Στάλιν ότι η ΕΣΣΔ θα κρατηθεί μακριά από την Ελλάδα και ότι θα χρησιμοποιήσει τη σοβιετική επιρροή ώστε να αποτρέψει τους κομμουνιστές της Ελλάδας από το να γίνουν μια διαβρωτική δύναμη και να παίξουν έναν εποικοδομητικό ρόλο εντός της ελληνικής κυβέρνησης.*» ³³⁵

³³³ Ελληνική Δημοκρατία-Υπουργείο Εξωτερικών. *Το Ζήτημα του Ονόματος της Βόρειας Μακεδονίας*, δημοσιευμένο στο: <https://www.mfa.gr/to-zetema-tou-onomatos-tes-boreias-makedonias/>.

³³⁴ Σπυρίδων Σφέτας. (2012, Μαΐος 6). *Η ρήξη Τίτο-Στάλιν*, «Η Καθημερινή», δημοσιευμένο στο: <https://www.kathimerini.gr/world/457192/i-rixi-tito-stalin/>.

³³⁵ Roberts, Geoffrey. (2011). “Moscow’s Cold War on the Periphery: Soviet Policy in Greece, Iran, and Turkey, 1943–8.” *Journal of Contemporary History*, vol. 46, no. 1, Sage Publications, Ltd., pp. 58–81, <http://www.jstor.org/stable/25764609>.

Από αυτά αντιλαμβανόμαστε ότι η ΕΣΣΔ παρόλο που δεν είχε άμεσο ενδιαφέρον για την Ελλάδα, δεν είχε όμως σκοπό να εγκαταλείψει την ιδέα μιας κομμουνιστικής Ελλάδας εάν τα κατάφερναν οι κομμουνιστικές δυνάμεις να επικρατήσουν. Ήταν προς όφελος των Σοβιετικών ο Εμφύλιος Πόλεμος που προέκυψε καθώς τόσο οι Βρετανοί όσο και οι Αμερικανοί, θα είχαν απώλειες στην Ελλάδα. Αυτό που ενδιέφερε όμως την Ελλάδα, ήταν η σταθεροποίηση της χώρας και η μη επικράτηση των κομμουνιστικών δυνάμεων, ώστε να μην αλλάξει ο στρατηγικός προσανατολισμός της χώρας μετά το τέλος του Β'Π.Π. Σε κάθε περίπτωση, αυτό που αναφέρει ο πρέσβης Χάριμαν στο τηλεγράφημά του στον Ρούζβελτ, δεν έλαβε χώρα στην πραγματικότητα καθώς δε φάνηκε κατά τη διάρκεια του Εμφυλίου (γενικώς, μετά τα Δεκεμβριανά) να χρησιμοποιήσει με θετικό τρόπο η ΕΣΣΔ την επιρροή της ώστε να μην διχαστεί η χώρα και να μπορέσει να ανορθώσει γρήγορα την οικονομία της. Κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου Ελλάδα και ΕΣΣΔ είχαν σχέσεις που ορίζονταν από τις διπολικές και διεθνείς συνθήκες και είναι φυσιολογικό να κριθούν περιορισμένες.³³⁶ Ενδεικτικά διλήμματα που πάντα πλαισιώνουν την εξωτερική πολιτική μιας μικρής-μεσαίας δύναμης της διεθνούς πολιτικής, απασχόλησαν και την Ελλάδα. Όπως αναφέρθηκε στις ενότητες του ιστορικού πλαισίου, πριν πέσει η κυβέρνηση Καραμανλή το 1963, η Ελλάδα αρκετές φορές πίεσε τις ΗΠΑ για διατεθούν κονδύλια για την οικονομική της ανάπτυξη. Όμως από τον Πόλεμο της Κορέας, τα κονδύλια αυτά είχαν περιοριστεί και η όποια βοήθεια ερχόταν μόνο σε στρατιωτικό-αμυντικό επίπεδο. Η Ελλάδα προσπαθούσε ιδιαίτερα μετά το 1953 να εξισορροπήσει τις σχέσεις της με τις ΗΠΑ και την ΕΣΣΔ. Από τη μια συμμετείχε στην πολιτική ανάσχεσης της Δύσης έναντι της ΕΣΣΔ και από την άλλη, οι οικονομικές σχέσεις τόσο με την ΕΣΣΔ όσο και με τις χώρες της ανατολικής Ευρώπης, δεν μπορούσαν να αγνοηθούν. Η Ελλάδα είχε κάθε συμφέρον να περιορίσει την πολιτική επιρροή της ΕΣΣΔ χωρίς να περιορίσει τις ανθηρές οικονομικές σχέσεις με τη Μόσχα αλλά και με τις χώρες του ανατολικού μπλοκ. Πιο συγκεκριμένα, από το 1953 υπάρχει μια εξομάλυνση στις σχέσεις Ελλάδας-ΕΣΣΔ καθώς ο Εμφύλιος δεν μπορούσε να προσφέρει ευκαιρίες. Τα θέματα που απασχόλησαν τις σχέσεις των δύο χωρών ήταν η βελτίωση των οικονομικών σχέσεων των δύο χωρών, το θέμα των πολιτικών προσφύγων, την ενίσχυση των πολιτιστικών δεσμών, και την βελτίωση των σχέσεων

³³⁶ Ηλίας Αλεξόπουλος. (2004). *Η Ελληνική Εξωτερική Πολιτική και η Ρωσία*, στο Παναγιώτης Τσάκωνας (επιμ.) «Σύγχρονη Ελληνική Εξωτερική Πολιτική: Μια συνολική προσέγγιση», Τόμος Β', Εκδόσεις Ι. Σιδέρη, Αθήνα, σελ. 624.

της Ελλάδας με τις χώρες του ανατολικού μπλοκ. Σε κάθε περίπτωση, η Ελλάδα είχε ήδη γίνει μέλος του NATO το 1952, είχε υπογράψει αμυντικό σύμφωνο με την Τουρκία και τη Γιουγκοσλαβία και έτσι, σε συνδυασμό με τα αντικομμουνιστικά πάθη που ήταν έντονα, οι σχέσεις Ελλάδας και ΕΣΣΔ είχαν ξεκάθαρους περιορισμούς. Εδώ πρέπει να σημειώσουμε πως στο Κυπριακό, η ΕΣΣΔ και οι χώρες του ανατολικού μπλοκ, υποστήριζαν την Ένωση της Κύπρου με την Ελλάδα, προσπαθώντας με αυτήν την υποστήριξη να φέρουν σε δύσκολη θέση τη Μεγάλη Βρετανία. Η Ελλάδα στα έτη 1955-1959, είχε αποκλίνουσες θέσεις με δύο συμμάχους της στο NATO (Τουρκία και Μεγάλη Βρετανία) και συγκλίνουσες με την ΕΣΣΔ.³³⁷

Αυτό το δίλημμα που αντιμετώπιζε η Ελλάδα εκείνη την περίοδο, μοιάζει αρκετά με το αντίστοιχο που ξεκίνησε να προβληματίζει την ελληνική εξωτερική πολιτική κυρίως μετά το 2009 όταν η οικονομική κρίση οδήγησε την Ελλάδα στο να αυξήσει τις οικονομικές της σχέσεις με την Κίνα. Από τη μια, οι δεσμεύσεις της Ελλάδας στο NATO και οι ελληνοαμερικανικές σχέσεις που ήταν απαραίτητες τόσο στα θέματα ασφάλειας της Ελλάδας (κυρίως για την τουρκική επιθετικότητα) όσο και στην παραμονή της Ελλάδας στην Ευρωζώνη και από την άλλη πλευρά, η ανάγκη της χώρας για οικονομική επιβίωση οδήγησαν την Ελλάδα στην αναζήτηση μιας ισορροπίας η οποία δεν ήταν εύκολη. Στο θέμα του Κυπριακού, η Ελλάδα και η Κύπρος πλήρωσαν ακριβά αυτήν τη σύγκλιση με τις σοβιετικές θέσεις, όπως φάνηκε με την εισβολή του Αττίλα, καθώς τόσο το Ηνωμένο Βασίλειο όσο και οι ΗΠΑ, πείστηκαν ο Μακάριος είχε συνταχθεί με την ΕΣΣΔ. Το 1954 στον ΟΗΕ, οι ΗΠΑ παρέμειναν ουδέτερες, απέχοντας από το ψήφισμα για την αυτοδιάθεση της Κύπρου ενώ οι άλλες συμμαχικές χώρες της Ελλάδας, ψήφισαν εναντίον. Η ΕΣΣΔ και οι χώρες της Κομμουνιστικής ψήφισαν υπέρ της αυτοδιάθεσης της Κύπρου.³³⁸ Η Αθήνα άρχισε να έχει όλο και πιο έντονα διλήμματα για τις σχέσεις της με την ΕΣΣΔ, προσπαθώντας να ακροβατήσει ανάμεσα στις στρατηγικές δεσμεύσεις που είχε αναλάβει στον Ψυχρό Πόλεμο και στην βελτίωση των σχέσεών της σε οικονομικό επίπεδο με την ΕΣΣΔ και τη στήριξη στο θέμα του Κυπριακού. Εκείνη η περίοδος χαρακτηρίζεται από ένταση καθώς η ΕΣΣΔ είχε ήδη παραδεχτεί ότι είχε στη διάθεσή της βόμβα υδρογόνου ενώ σε

³³⁷ Tasoulas, A. (2020). *Greek–Soviet relations 1959–1962: The Greek response to the Kremlin's challenge*. *Byzantine and Modern Greek Studies*, 45(1), 92-109. doi:10.1017/byz.2020.22, posted on: <https://www.cambridge.org/core/journals/byzantine-and-modern-greek-studies/article/greeksoviet-relations-19591962-the-greek-response-to-the-kremlins-challenge/F92FEBB133A3F3A53D41500AB6D6A061#>.

³³⁸ Tasoulas, A. (2020). *ibid*.

αυτά τα χρόνια έλαβε χώρα ίσως και η πιο επικίνδυνη κρίση μεταξύ των δύο υπερδυνάμεων, η Κρίση της Κούβας. Σε αυτήν την περίοδο που λάμβανε χώρα η έξαρση της πόλωσης μεταξύ ΗΠΑ και ΕΣΣΔ η Ελλάδα ακροβατούσε. Μετά το 1957 όπου οι Σοβιετικοί έστειλαν τον Sputnik στο διάστημα, οι ΗΠΑ αποφάσισαν να εγκαταστήσουν στο αμερικανικό έδαφος τους μεσαίου βεληνούς πυρηνικούς πυραύλους IRBM (Intermediate Range Ballistic Missiles). Ο πρόεδρος της ΕΣΣΔ στην Αθήνα (Σεργέεφ) επέδωσε στην κυβέρνηση επιστολή του πρωθυπουργού της ΕΣΣΔ Μπουλγκάνιν, η οποία έμοιαζε με την αντίστοιχη που έστειλε ο Χρουτσέφ στον ίδιο τον Καραμανλή, εκφράζοντας την ανησυχία τους για πιθανή εγκατάσταση αυτών των πυραύλων σε ελληνικό έδαφος. Οι επιστολές είχαν οριακά αποτρεπτικό περιεχόμενο και άγγιζαν όρια απειλών.³³⁹ Αυτά τα γεγονότα, συνιστούν ένα ενδεικτικό παράδειγμα για το πώς η δομή του διεθνούς συστήματος εκείνη την περίοδο, επηρέαζε την ελληνική εξωτερική πολιτική και τις ελληνοαμερικανικές σχέσεις. Ο ανταγωνισμός των δύο υπερδυνάμεων σε μια εποχή που εγκαινιάστηκε ο «πόλεμος των άστρων», έλαβε χώρα η κρίση του Βερολίνου και η κρίση της Κούβας, η Ελλάδα δεν είχε την ευελιξία να προωθήσει τα συμφέροντά της.

Η κυβέρνηση Καραμανλή, προσπαθούσε να πιέσει τους Αμερικανούς για περισσότερη οικονομική ενίσχυση υπενθυμίζοντας στην Ουάσινγκτον ότι η σοβιετική οικονομική διείσδυση στην Ελλάδα, κινδύνευε να μετατραπεί σε πολιτική επιρροή. Από την άλλη πλευρά, οι ΗΠΑ φαίνεται πως εκείνη την περίοδο, δεν πίστευαν ότι η Ελλάδα θα ξεφύγει από το πλαίσιο σχέσεων Βορειοατλαντικού Συμφώνου-Συμφώνου Βαρσοβίας λόγω του ότι οι μνήμες από τον Εμφύλιο ήταν νωπές. Η ασφάλεια της Ελλάδας και η εδαφική της ακεραιότητα, εξαρτιόταν από το ΝΑΤΟ όσο τα Βαλκάνια χώριζαν δύο ολόκληρους κόσμους. Ωστόσο, η σοβιετική πολιτική είχε πολλά κοινά χαρακτηριστικά με τη ρωσική πολιτική του Πούτιν (όπως θα αποδειχθεί παρακάτω). Μέσα από την ελληνοτουρκική έριδα, η οποία αποκτούσε άλλες διαστάσεις μετά την ταυτόχρονη είσοδο της Ελλάδας και της Τουρκίας στο ΝΑΤΟ, η ΕΣΣΔ προσπαθούσε να φέρει ρήγματα στην ανατολική πτέρυγα του ΝΑΤΟ. Η υποστήριξη των ελληνικών θέσεων στο Κυπριακό, δεν μπορεί να παρά να ερμηνευθεί ως εξής: Η ΕΣΣΔ επιθυμούσε να διεθνοποιήσει περαιτέρω την ιδεολογική και πολιτική της εναντίωση στην «ιμπεριαλιστική αποικιοκρατία» της Μεγάλης Βρετανίας, προσπαθώντας έτσι δείξει

³³⁹ S. Rizas, 'Domestic and external factors in Greece's relations with the Soviet Union', 63.

οτι είναι η ηγέτιδα δύναμη όλων των καταπιεσμένων λαών. Όπως θα δούμε παρακάτω, Ελλάδα και Κύπρος μάλλον διολίσθησαν σε αυτήν την παγίδα καθώς δεν μελετήθηκε σωστά η διαχρονικά περιορισμένη παρουσία της ΕΣΣΔ στην Ελλάδα. Η Ελλάδα θεώρησε οτι σε συνδυασμό με την αύξηση των οικονομικών σχέσεων με την ΕΣΣΔ, η στήριξη της ΕΣΣΔ στο Κυπριακό, θα οδηγούσε τις ΗΠΑ να πιέσουν τους Βρετανούς σε μια υπέρ των ελληνικών θέσεων, λύσης του Κυπριακού.

Το Κυπριακό Ζήτημα παραμένει όχι μόνο ένα δυσεπίλυτο και χρονίζον πρόβλημα της διεθνούς πολιτικής, αλλά και ένα ζήτημα που προέκυψε από την πίεση της πολικότητας του Ψυχρού Πολέμου. Η σύγκρουση των ΗΠΑ και της ΕΣΣΔ δεν ήταν ποτέ άμεση, όμως σε διάφορες περιφέρειες, αυτή η πόλωση εκτονώθηκε αρκετές φορές με τοπικές συγκρούσεις. Το Κυπριακό Ζήτημα συνιστά εκείνη την πτυχή των ελληνοαμερικανικών σχέσεων που δηλητηρίασε όσο καμία το σύνολο των ελληνοαμερικανικών σχέσεων και επέφερε συνέπειες οι οποίες διατηρήθηκαν και μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου. Οι περισσότεροι ακαδημαϊκοί και πολιτικοί, θεωρούν οτι ο πρώτος λόγος του κύματος αντιαμερικανισμού στην Ελλάδα ο οποίος και πολιτικοποιήθηκε μέσα από το ΠΑΣΟΚ, ήταν η στάση των ΗΠΑ στο Κυπριακό και κυρίως ο ρόλος του Κίσινγκερ κατά την εισβολή του Αττίλα. Ο Μακάριος ήδη από το 1952 και ανάμεσα στον Οκτώβριο και τον Δεκέμβριο του ιδίου έτους, έκανε μια τεράστια περιοδεία στις ΗΠΑ προκειμένου να ζητήσει τη βοήθεια των Ελλήνων των ΗΠΑ για να τελεσφορήσουν οι προσπάθειες για το δίκαιο της Κύπρου. Το Κυπριακό είχε αρχίσει να διεθνοποιείται σαν θέμα μετά το 1950. Αρχικά, οι ΗΠΑ δε φαίνεται να έχουν κάποια έντονη παρεμβατικότητα στο Κυπριακό Ζήτημα λόγω του οτι η Κύπρος αποτελούσε αποικία της Μεγάλης Βρετανίας. Ωστόσο, στον ΟΗΕ οι ΗΠΑ υποστήριζαν τις βρετανικές θέσεις, τουλάχιστον μέχρι την παραδοχή του Τζων Κένεντι οτι η Συμφωνία Ζυρίχης-Λονδίνου δεν ήταν λειτουργική, χαρακτηρίζοντας μάλιστα την κατάσταση στη Μεγαλόνησο «απελπιστική».³⁴⁰ Όπως αναφέρθηκε παραπάνω, η ΕΣΣΔ υποστήριζε τις θέσεις της Κύπρου και της Ελλάδας και αυτό ήταν από μόνο του αρκετό για να δώσει τα απαραίτητα επιχειρήματα στους Βρετανούς προς τους παραδοσιακά αντίθετους ως προς την αποικιοκρατία, Αμερικανούς, οτι η Κύπρος ήταν ακόμη ένα πεδίο ιδεολογικής και γεωπολιτικής αντιπαράθεσης μεταξύ Δύσης και ΕΣΣΔ. Το ΑΚΕΛ είχε ήδη μπει στο στόχαστρο των Βρετανών οι οποίοι αν και αρχικά έδωσαν το πράσινο

³⁴⁰ H.W. Brands. (1987, July). *America Enters the Cyprus Tangle, 1964*, «Middle Eastern Studies», Vol.23, No. 3, p. 349-350.

φως για τη λειτουργία του, έδειχναν να είναι ιδιαίτερα ανήσυχοι για την αντιδυτική και αντιαμερικανική του δράση η οποία συνοδευόταν από υποστήριξη προς τις σοβιετικές θέσεις.³⁴¹ Η εμπλοκή των ΗΠΑ στην Κύπρο ξεκινάει μετά το 1959 και πιο συγκεκριμένα, το 1960 όπου η Κύπρος γίνεται ανεξάρτητο κράτος. Το 1964 πρόεδρος των ΗΠΑ είναι ο Τζόνσον ο οποίος δεν έχει την ίδια άποψη με τον Κένεντι. Παρόλα αυτά, οι ΗΠΑ στην κρίση του 1964 προσπαθούν να διαμεσολαβήσουν. Ο στόχος της αμερικανικής διαμεσολάβησης είναι διττός: Να αποφευχθεί ένας πόλεμος μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας και ταυτόχρονα, να μην επωφεληθεί η ΕΣΣΔ από αυτό το ρήγμα που είχε δημιουργηθεί στη Μεγαλόνησο ώστε να μην τεθεί υπο αμφισβήτηση η κυριαρχία του NATO στην Κύπρο (Natofication of the Island).³⁴²

Η Ρωσία, προκειμένου να δείξει ότι πλέον επαναδιεκδικεί τη θέση της στη διεθνή πολιτική σαν μια ξεχωριστή φωνή, άρχισε να επιδεικνύει ταυτόχρονα μεγάλο ενδιαφέρον για το Κυπριακό Ζήτημα, προσπαθώντας να γίνει η δύναμη διαμεσολάβησης και να διαδραματίσει πρωταγωνιστικό ρόλο. Τον Απρίλιο του 1997 η Ρωσία δημιουργεί ένα έγγραφο με τίτλο «Basic Principles for a Cyprus Settlement» το οποίο στήριζε τις θέσεις της Ελληνοκυπριακής πλευράς. Η πιο σημαντική πρωτοβουλία όμως που πήρε η Ρωσία στο Κυπριακό, είναι το βέτο της στο Συμβούλιο Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών για το Σχέδιο Ανάν το 2004. Πριν από αυτό το δημοψήφισμα, η Ρωσία μπλόκαρε επίσης ένα σχέδιο των ΗΠΑ και του Ηνωμένου Βασιλείου, το οποίο θα αύξανε την στρατιωτική παρουσία των Ηνωμένων Εθνών στη Μεγαλόνησο, προκειμένου να μην έχει η Ελληνοκυπριακή πλευρά ανησυχίες για το Σχέδιο Ανάν. Η Ρωσία δικαιολόγησε αυτήν της τη στάση ως προσπάθεια επηρεασμού του δημοψηφίσματος.³⁴³ Ο ρωσικός ρόλος στο Κυπριακό και μετά τον Ψυχρό Πόλεμο, οφείλει να εξεταστεί με βάση την στρατηγική λογική της Ρωσίας από τον Πριμακόφ και μετά, και κυρίως από την ανάληψη της ρωσικής εξουσίας από την κυβέρνηση Πούτιν. Η Ρωσία χρησιμοποιεί τον ΟΗΕ ως εκείνο το forum στο οποίο έχει δύναμη που εκφράζεται με το δικαίωμα αρνησικυρίας. Παράλληλα, προσπαθεί να φέρει τρυγμούς στη νατοϊκή συμμαχία και να δημιουργήσει προβλήματα στις σχέσεις μεταξύ συμμάχων. Η υφή του Κυπριακού Ζητήματος, αποτελούσε και αποτελεί μια μεγάλη

³⁴¹ Andreas Stergiou. (2015). *The Communist Party of Cyprus and Soviet Policy in the Eastern Mediterranean*, «Modern Greek Studies», University of Minnesota, Vol. 30/31, posted on: https://www.researchgate.net/publication/292049274_Soviet_policy_toward_Cyprus, p. 203.

³⁴² Gurhan Yellice. (2017). *The American Intervention in the 1964 Cyprus Crisis and the Greek Political Reaction (February-August 1964)*, «Journal of Modern Turkish History Studies», posted on: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/474458>, p. 367-401.

³⁴³ Theocharis Grigoriadis, *ibid.*, p.7

ευκαιρία για τη Ρωσία, προκειμένου να δημιουργήσει ζητήματα συντονισμού μεταξύ ΗΠΑ, Ηνωμένου Βασιλείου, Ελλάδας και Τουρκίας. Όλες αυτές οι χώρες, ανήκουν στο ΝΑΤΟ και η μέριμνα της Ρωσίας, ήταν να μην γίνει η Κύπρος μια χώρα στην οποία το ΝΑΤΟ θα έχει πρωταγωνιστικό ρόλο. Το περιστατικό που αποτελεί πειστήριο για την άμεση συσχέτιση του Κυπριακού Ζητήματος με τις σχέσεις ΗΠΑ-ΕΣΣΔ (και μετά Ρωσικής Ομοσπονδίας) είναι η παρέμβαση του προέδρου Λίντον Τζόνσον καθώς απέστειλε τελεσίγραφο στον Ισμέτ Ινονού, το οποίο ματαίωσε/απέτρεψε την τουρκική εισβολή στην Κύπρο το 1964. Ο Βαγγέλης Κουφουδάκης θεωρεί πως αυτή η παρέμβαση έγινε για να αποτραπεί κάποια σοβιετική αντίδραση.³⁴⁴ Πριν το Σχέδιο Άτσεσον, η Ελλάδα με πρωθυπουργό τον Γεώργιο Παπανδρέου, είχε διαμηνύσει στις ΗΠΑ πως η Κύπρος μπορεί να γίνει «η Κούβα της Μεσογείου» αν δεν γίνει η Ένωση Ελλάδας-Κύπρου.³⁴⁵ Οι ελληνικές εφημερίδες μετά το ταξίδι του Γεωργίου Παπανδρέου στην Ουάσινγκτον στις 23-27 Ιουνίου 1964, παρουσίαζαν τη στάση του Γεωργίου Παπανδρέου ως δεύτερο «όχι» μετά από αυτό του Μεταξά. Ωστόσο, θεωρούσαν ότι το σημαντικό διακύβευμα ήταν ο κανονισμός συνάντησης μεταξύ Παπανδρέου και Ινονού με διαμεσολαβητές τους Αμερικανούς. Στη συνάντηση συμφωνήθηκε να οριστεί διαμεσολαβητής ο πρώην υπουργός Εξωτερικών των ΗΠΑ Ντιν Άτσεσον του οποίου το Σχέδιο φέρει και το όνομά του. Φαίνεται πως ο Γεώργιος Παπανδρέου επιθυμούσε να δείξει ότι εκείνος ασκεί εθνική πολιτική σε αντίθεση με τον πολιτικό του αντίπαλο, Κωνσταντίνο Καραμανλή.³⁴⁶ Στο βιβλίο «Τα κρίσιμα ντοκουμέντα του Κυπριακού» (τόμος Β') δημοσιεύεται το ελληνικό πρακτικό της συνάντησης Παπανδρέου Τζόνσον το οποίο αναφέρει πως οι Αμερικανοί είχαν ουσιαστικά δεχθεί την άρνηση της ελληνικής κυβέρνησης για συνάντηση Παπανδρέου-Ινονού στις αρχές Ιουνίου 1964 και αντιπρότειναν συνάντηση σε χαμηλότερο επίπεδο μέσω εξουσιοδοτημένων εκπροσώπων, ούτε καν μέσω υπουργών Εξωτερικών και τελικά, ο Τζόνσον δέχθηκε το ελληνικό αίτημα για παράλληλες και ξεχωριστές διαπραγματεύσεις των δύο αντιπροσωπειών με τον ίδιο τον Άτσεσον που θα είχε θέση διαμεσολαβητή στον ΟΗΕ.³⁴⁷ Γεώργιος Παπανδρέου, Σταύρος Κωστόπουλος και

³⁴⁴ Συνέντευξη ακαδημαϊκή στον Βαγγέλη Κουφουδάκη, Καθηγητή του Πανεπιστημίου Ινδιανάπολις που έγινε ηλεκτρονικά στις 11/12/2021 ώρα 13:37 μ.μ (αποστολή ερωτήσεων) και οι απαντήσεις του στάλθηκαν στις 16/12/2021 στις 19:59 μμ.

³⁴⁵ Ευάνθης Χατζηβασιλείου. (2016, Ιούλιος 31). *Η επίσκεψη Παπανδρέου στις ΗΠΑ*, «Η Καθημερινή», δημοσιευμένο στο : <https://www.kathimerini.gr/society/869530/i-episkepsi-papandreoy-stis-ipa/> .

³⁴⁶ Ευάνθης Χατζηβασιλείου, *ibid*.

³⁴⁷ Στο ίδιο αποκαλυπτικό άρθρο ιστορικού χαρακτήρα του Ευάνθη Χατζηβασιλείου, παραπέμπονται αναλυτικά οι αποφάσεις που πάρθηκαν κατά την επίσκεψη Παπανδρέου στην Ουάσινγκτον.

Ανδρέας Παπανδρέου επισκέπτονται τον Τζόνσον και τελικά, η ελληνική κυβέρνηση έρχεται ενώπιον δύσκολων καταστάσεων καθώς ήταν πασίγνωστο ότι ο Λίντον Τζόνσον δεν ήταν κομψός σαν τον προκάτοχό του και η έλλειψη διεθνούς εμπειρίας που είχε σε συνδυασμό με την στρατηγική που είχε θέσει ο Ανδρέας Παπανδρέου ως υπουργός Προεδρίας, δημιούργησαν ένα πολύ κακό προηγούμενο στις ελληνοαμερικανικές σχέσεις και κυρίως, ένα αδιέξοδο στο Κυπριακό το οποίο κατέληξε σε τραγωδία.³⁴⁸ Αργότερα, ο Γεώργιος Παπανδρέου σε συνάντησή του με τον Αμερικανό πρέσβη Χένρι Λαμπουίς στο Καστρί, που μεταξύ άλλων του λέει πως το επείγον του πράγματος αναφορικά με το Κυπριακό, έγκειται στο ότι ο Μακάριος είναι πιο κοντά στους Σοβιετικούς και στον Νάσερ και αγνοεί την ελληνική κυβέρνηση.³⁴⁹ Επιπρόσθετα, η ελληνική πλευρά προκειμένου να έχει τη μεγαλύτερη δυνατή αμερικανική εύνοια, τονίζει συνεχώς την δυνατότητα παρέμβασης της ΕΣΣΔ με κάθε τρόπο. Χαρακτηριστικά, ο Γεώργιος Παπανδρέου φέρεται βάσει του τηλεγραφήματος του Λαμπουίς να ισχυρίζεται πως «Οι Έλληνες και οι Αμερικανοί πρέπει πάντα να μιλάνε ως συγγενείς γιατί ο Μακάριος, η ΕΣΣΔ και η Αίγυπτος μιλούν τώρα σαν συγγενείς».³⁵⁰ Η έκθεση της CIA εκείνης της περιόδου, γράφει ότι ο Μακάριος αγνόησε την ελληνική βούληση στο θέμα αγοράς τορπιλακάτων, αγοράζοντας τέσσερις τορπιλακάτους από την ΕΣΣΔ.³⁵¹

Ο Αναστάσιος Πεπονής, στο βιβλίο του «1961-1981: Τα γεγονότα και τα πρόσωπα», περιγράφει πως ο Μακάριος κατά την 29^η και 30^η Οκτωβρίου 1964 αποδέχτηκε την Ένωση με την Ελλάδα υπό τον όρο, η Κύπρος να μείνει εκτός του ΝΑΤΟ.³⁵² Εύκολα αντιλαμβανόμαστε από τα παραπάνω πως η θέση του Μακαρίου ευθυγραμμιζόταν απόλυτα με αυτήν της ΕΣΣΔ η οποία δεν επιθυμούσε την ένταξη της Κύπρου στο ΝΑΤΟ. Από την άλλη πλευρά, οι ΗΠΑ επιθυμούσαν να βρουν μια λύση

³⁴⁸ Ευάνθης Χατζηβασιλείου, *Η επίσκεψη Παπανδρέου στις ΗΠΑ*, *ibid.*, 31/7/2016.

³⁴⁹ Παύλος Παπαδόπουλος, (2020, Σεπτέμβριος 28). *Το σχέδιο Άτσεσον για το Καστελλόριζο*, « Η Καθημερινή», δημοσιευμένο στο : <https://www.kathimerini.gr/politics/561094246/to-schedio-atseson-gia-to-kastellorizo/>. Πρόκειται για τηλεγράφημα του Λαμπουίς το οποίο καταγράφει τη συνομιλία μεταξύ αυτού και του Γεωργίου Παπανδρέου. Μέσα στο κείμενο, υπάρχει και έκθεση της CIA που συντάχθηκε τον Αύγουστο του 1964 σύμφωνα με την οποία «Η ελληνική προσφορά του Καστελλόριζου στην Τουρκία δεν μπορεί να θεωρηθεί πολύ γενναιόδωρη. Το νησί είναι γενικά άγονο, δεν έχει κάποιο σημαντικό αγροτικό ή βιομηχανικό τομέα και υποστηρίζει έναν μειούμενο πληθυσμό. Διαθέτει ένα μικρό αλλά προστατευμένο λιμάνι αλλά δεν είναι εξοπλισμένο με εγκαταστάσεις επισκευής πλοίων, αποθηκών ή ανεφοδιασμού. Επίσης, το Καστελλόριζο δεν είναι κατάλληλο για εγκαταστάσεις αεροπορίας.»

³⁵⁰ Παύλος Παπαδόπουλος, *Το σχέδιο Άτσεσον για το Καστελλόριζο*, *ibid.*

³⁵¹ Παύλος Παπαδόπουλος, *Το σχέδιο Άτσεσον για το Καστελλόριζο*, *ibid.*

³⁵² Το Βήμα. (2008, Νοέμβριος 24). *Γιατί ο Μακάριος απέρριψε το δεύτερο σχέδιο Άτσεσον*, δημοσιευμένο στο: <https://www.tovima.gr/2008/11/24/politics/giati-o-makarios-aperripse-to-deytero-sxedio-atseson/>.

στο Κυπριακό τέτοια ώστε να μην υπάρχουν εντάσεις μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας οι οποίες θα διαμορφώσουν καίριο ρήγμα στο ΝΑΤΟ σε μια περίοδο που ο κόσμος ακόμη προσπαθούσε να συνέλθει από τον παρολίγο εφιάλτη της Κρίσης του Κόλπου των Χοίρων. Από την άλλη πλευρά, οι ΗΠΑ ανησυχούσαν ιδιαίτερα για τις σχέσεις του άτυπου τριγώνου ΕΣΣΔ-Κύπρου-Αιγύπτου και όπως φαίνεται από το τηλεγράφημα του Λαμπούις, ο Γεώργιος Παπανδρέου μέσα στις παραχωρήσεις για να υλοποιηθεί το Σχέδιο Άτσεσον, μπορούσε να παραχωρήσει υπό νατοϊκή αιγίδα τις βρετανικές βάσεις στη Μεγαλόνησο στην Τουρκία (Τούρκος διοικητής).³⁵³ Η βάση του Σχεδίου Άτσεσον και ο επείγοντας χαρακτήρας της εκπόνησής του, στηρίζονταν στο να μην περάσει η Κύπρος στη σφαίρα επιρροής της ΕΣΣΔ. Ελλάδα και Κύπρος, δεν είχαν αντιληφθεί τους μηδενικούς ελιγμούς που μπορούσαν να κάνουν σε ένα διπολικό σύστημα το οποίο μάλιστα, εκείνη την περίοδο βρισκόταν σε έξαρση του ανταγωνισμού των δύο υπερδυνάμεων. Το Κυπριακό Ζήτημα, όπως και οι εξελίξεις στα Βαλκάνια, παρόλο που δεν είχαν αιτίες που εδράζονταν στον ιστορικό ρόλο της ΕΣΣΔ, είναι βέβαιο πως από τις ΗΠΑ αντιμετωπίστηκαν ως περιφερειακά ζητήματα που απαιτούσαν μια στρατηγική αντιμετώπιση από την πλευρά των ΗΠΑ και ως εκ τούτου, τα εθνικά δίκαια της ελληνικής πλευράς δεν γίνονταν αντιληπτά από τις ΗΠΑ ως τέτοια καθώς είχαν δαπανήσει τεράστιο διπλωματικό και οικονομικό κεφάλαιο για τη δημιουργία μιας αρχιτεκτονικής ασφάλειας η οποία στόχευε στην ανάσχεση της σοβιετικής επιρροής. Ο δομικός ρεαλισμός, πρακτικά αντιμετωπίζει την άσκηση εξωτερικής πολιτικής ως αντίδραση στις πιέσεις που ασκεί το διεθνές σύστημα. Στην συγκεκριμένη περίπτωση, Ελλάδα και Κύπρος δεν αντιλήφθηκαν τα όρια των ελιγμών τους και κυρίως, υπερεκτίμησαν για μια ακόμη φορά τη σοβιετική-ρωσική υποστήριξη τόσο σε ποσότητα και ποιότητα διπλωματική και πολιτικό-στρατιωτική, όσο και τις βαθύτερες προθέσεις της ΕΣΣΔ αναφορικά με την υποστήριξη της ελληνοκυπριακής πλευράς. Παρακάτω, θα δούμε πως η αμερικανική οπτική συνέχιζε να παραμένει καχύποπτη και στο Σχέδιο Ανάν.

Όπως αναφέρεται στην εργασία του Θεοχάρη Γρηγοριάδη για το ΕΛΙΑΜΕΠ και αναφέρθηκε παραπάνω, η Ρωσία μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, συνέχισε να επιθυμεί να διαδραματίζει ενεργό ρόλο στο Κυπριακό Ζήτημα, προσπαθώντας να επιτύχει την πάγια πολιτική της επιδίωξη, τη μη εισδοχή της Κύπρου στο ΝΑΤΟ, κάτι που θα έφερνε σε δύσκολη θέση τα συμφέροντα της Ρωσίας στην ανατολική Μεσόγειο,

³⁵³ Παύλος Παπαδόπουλος, *Το σχέδιο Άτσεσον για το Καστελλόριζο*, *ibid.*

στη Μέση Ανατολή και στην Βόρεια Αφρική. Για τις ΗΠΑ οι προτεραιότητες στο Κυπριακό, παρέμειναν σταθερές και μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, καθώς όπως αναδείχθηκε στα πρώτα κεφάλαια, η απότομη κατάρρευση της ΕΣΣΔ, έφερε τις ΗΠΑ στο να προσπαθούν να χαρτογραφήσουν τα ύδατα μιας νέας πραγματικότητας. Σε κάθε περίπτωση, -ως μόνη υπερδύναμη πλέον- οι ΗΠΑ προσπαθούσαν ελλείψει μιας ισχυρής ρωσικής παρουσίας να εγκαθιδρύσουν μια φιλική προς τα αμερικανικά συμφέροντα τάξη. Επομένως, οι προτεραιότητες των ΗΠΑ σχετικά με το Κυπριακό παρέμεναν ως εξής: 1. Το να μη γίνει το Κυπριακό Ζήτημα μια αιτία που θα οδηγήσει σε σύγκρουση την Ελλάδα με την Τουρκία, καθώς μια τέτοια σύγκρουση θα έφερνε και το τέλος της αξιοπιστίας του ΝΑΤΟ. 2. Να μην καταφέρει η Ρωσία ή άλλη μεγάλη δύναμη που να είναι ανταγωνιστική ως προς τα αμερικανικά συμφέροντα να ελέγξει τη Μεγαλόνησο. 3. Την επίλυση του Κυπριακού Ζητήματος ώστε να μην υπάρχει κίνδυνος σύγκρουσης Ελλάδας και Τουρκίας για την Κύπρο.

Πριν δούμε την εμπλοκή της Ρωσίας στο Σχέδιο Ανάν, για μεθοδολογικούς λόγους σε αυτήν την ενότητα (όπως και σε όλο το πόνημα) δεν εξετάζεται το Κυπριακό ως ζήτημα μεταξύ Κύπρου και ΗΠΑ αλλά ως πτυχή των ελληνοαμερικανικών σχέσεων. Ο Μακάριος Δρουσιώτης σε κείμενό του στον «Πολίτη» στις 10/3/2012, αναφέρει πως *«Το βέτο του 2004 -ανεξαρτήτως του αν ήταν καλή ή κακή η λύση- δεν ήταν για τις αρχές και τις αξίες. Ήταν για το εθνικό συμφέρον της Ρωσίας, όχι της Κύπρου. Και η όποια παρέμβαση έγινε -μεσάνυχτα- από τη Μόσχα με το γνωστό πια κανάλι που εξυπηρετούσε τη Ρωσία και διόλου την Κύπρο»*.³⁵⁴ Όπως θα φανεί παρακάτω, οι ΗΠΑ είχαν παρεμφερή άποψη μετά την επικράτηση του «Όχι» στο Δημοψήφισμα στο οποίο ετέθη η εφαρμογή ή όχι του Σχεδίου Ανάν. Από το 1999 οι ΗΠΑ, η Μεγάλη Βρετανία και η Ε.Ε. προσπάθησαν να βοηθήσουν τις προσπάθειες του ΟΗΕ για επίλυση του Κυπριακού Ζητήματος.³⁵⁵ Οι ΗΠΑ κινήθηκαν μαζί με τη Μεγάλη Βρετανία προκειμένου να ασπαστεί τόσο η Κύπρος, όσο και η Ελλάδα την υιοθέτηση του Σχεδίου Ανάν. Εξερχόμενος από το προεδρικό μέγαρο στο οποίο ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας Κωνσταντίνος Στεφανόπουλος είχε συγκαλέσει σύσκεψη πολιτικών αρχηγών στις 15/4/2004, ο Κωνσταντίνος Καραμανλής που μόλις ένα μήνα μετρούσε

³⁵⁴ Iefimerida.gr. (2013, Μάρτιος 21). *Πόσο βαθιά φτάνουν οι σχέσεις Κύπρου-Ρωσίας*, δημοσιευμένο στο: <https://www.iefimerida.gr/news/96117/h->.

³⁵⁵ Άρτεμις Κορδώνη. (2013). *Οι διπλωματικές προσπάθειες επίλυσης του Κυπριακού Ζητήματος από το 1974 έως το 2013*, Μεταπτυχιακή Εργασία, ΠΑΜΑΚ (Τμήμα Βαλκανικών, Σλαβικών και Ανατολικών Σπουδών), δημοσιευμένο στο διαδικτυακό τόπο: <https://dspace.lib.uom.gr/bitstream/2159/19627/3/KordoniArtemisMsc2016.pdf>, σελ.40.

στη θέση του πρωθυπουργού, δήλωσε: «τα θετικά του Σχεδίου Ανάν μπορούν να θεωρηθούν υπέρτερα των αρνητικών και η ευρωπαϊκή προοπτική της Κύπρου μπορεί να βελτιώσει τις όποιες δυσκολίες» ενώ προσθέτει με νόημα πως η Ελλάδα θα σεβαστεί την απόφαση του Κυπριακού λαού κατά το δόγμα «Η Κύπρος αποφασίζει και η Ελλάδα συμπαρίσταται».³⁵⁶ Ωστόσο ο Τάσος Παπαδόπουλος στο διάγγελμά του είχε ταχθεί υπέρ του «Όχι».

Ο Μακάριος Δρουσιώτης με κείμενό του στην εφημερίδα «Ελευθεροτυπία», αναφέρει πως «η Κύπρος υποδέχτηκε στις αρχές του 90' μεγάλο μέρος του πλούτου της πάλαι ποτέ Σοβιετικής Ένωσης που διοχετεύτηκε στο εξωτερικό. Σήμερα φιλοξενεί μια μεγάλη παροικία Ρώσων εκατομμυριούχων και είναι η έδρα ρωσικών υπεράκτιων εταιρειών.».³⁵⁷ Ο Σεργκεϊ Λαβρόφ, είχε συναντηθεί με τον πρόεδρο της Κύπρου Τάσο Παπαδόπουλο το Νοέμβριο του 2007 και ο Ρώσος υπουργός Εξωτερικών ζήτησε την κυπριακή υποστήριξη στο θέμα της μη αναγνώρισης της ανεξαρτησίας του Κοσόβου προκειμένου η Ρωσία στο Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ να υποστηρίξει την ανανέωση του ψηφίσματος για ανανέωση της ΟΥΝΙΦΙΚΥΠ. Παρόλα αυτά, ο Ρώσος υπουργός Εξωτερικών πέραν του να καταδικάζει μια δήλωση του Γ.Γ. του ΟΗΕ Μπαν Κι Μουν περί «απομόνωσης» των Τουρκοκυπρίων, δεν ανέφερε τίποτε που θα δυσανεστούσε την Τουρκία, απέφυγε μάλιστα να μιλήσει την παράνομη τουρκική εισβολή και τον εθνικισμό. Αυτή η εικόνα, αποτελεί ίσως την πιο ενδεικτική για την παρουσία της ΕΣΣΔ και της Ρωσίας στην Κύπρο και κυρίως, για το πώς επιθυμούσε να χρησιμοποιεί η Ρωσία την Κύπρο.³⁵⁸ Σε όλα αυτά, η εμπλοκή της Ελλάδας έπαιξε σημαντικό ρόλο καθώς ακολούθησε το «Η Κύπρος αποφασίζει και η Ελλάδα συμπαρίσταται». Η αμερικανική οπτική πάνω στο ζήτημα στηρίχθηκε στο ότι η Κύπρος παρέμενε ως ένα άλυτο διεθνές ζήτημα του οποίου τη μη επιλυσιμότητα, η Ρωσία θα μπορούσε να συνεχίσει να την εκμεταλλεύεται τόσο στο Συμβούλιο Ασφάλειας του ΟΗΕ αλλά και στο μέτρο που θα μπορούσε να διαπραγματεύεται με άλλους όρους τα περιφερειακά ζητήματα στην ευρύτερη περιοχή με τις ΗΠΑ.

Ο Ψυχρός Πόλεμος οδήγησε την Ελλάδα να έχει μεγάλη περίοδο αστάθειας. Το Σιδηρούν Παραπέτασμα όπως ο Τσώρτσιλ το περιέγραψε, οδηγούσε την Ελλάδα στο να είναι προσδεμένη με τις ΗΠΑ. Η πρόσδεση ήταν τέτοια ώστε λέγεται πως ο

³⁵⁶ Τα Νέα. (2021). Σχέδιο Ανάν: Σαν σήμερα το 2004 το ιστορικό δημοψήφισμα, δημοσιευμένο στο : <https://www.tanea.gr/2021/04/24/people/sxedio-anan-san-simera-to-2004-to-istoriko-dimopsifisma/>.

³⁵⁷ Iefimerida.gr. Πόσο βαθιά φτάνουν οι σχέσεις Κύπρου-Ρωσίας, ibid.

³⁵⁸ Iefimerida.gr. ibid. Πόσο βαθιά φτάνουν οι σχέσεις Κύπρου-Ρωσίας.

πρωθυπουργός Κανελλόπουλος παρουσίασε ένα ελληνικό τάγμα στον στρατηγό Βαν Φλιτ λέγοντάς του «στρατηγέ μου, από εδώ είναι ο στρατός σας». Η ΕΣΣΔ δεν έδειχνε ιδιαίτερο ενδιαφέρον για την Ελλάδα, θεωρώντας ακόμη και πριν από τα Δεκεμβριανά ότι η Ελλάδα ανήκε στη σφαίρα επιρροής της Μεγάλης Βρετανίας. Ο Σβολόπουλος έχει αναλύσει για το πώς η Ελλάδα πέρασε από την κηδεμονία της Μεγάλης Βρετανίας στην κηδεμονία των ΗΠΑ χωρίς να αλλάξει στρατηγικό προσανατολισμό η ελληνική εξωτερική πολιτική. Παρόλα αυτά, όπως παρουσιάστηκε και με την αλληλογραφία, η ΕΣΣΔ τηρούσε μια καιροσκοπική τάση αναμονής σε σχέση με την Ελλάδα καθώς οι πολιτικές εξελίξεις μετά τη δολοφονία Λαμπράκη, έδωσαν στους σοβιετικούς την ευκαιρία να θεωρούν ότι ίσως μια φιλική προς την ΕΣΣΔ πολιτική πραγματικότητα στην Ελλάδα, θα λάμβανε χώρα. Η έξαρση του Ψυχρού Πολέμου με τον «Πόλεμο των Αστρων», την Κρίση τη Κούβας, η Κρίση του Βερολίνου, και όλα αυτά με φόντο τη δολοφονία του Κένεντι, οδήγησαν την Ελλάδα στο να έχει ακόμη λιγότερους ελιγμούς στη διάθεσή της. Η ΕΣΣΔ στο θέμα του Κυπριακού, έμοιαζε σαν «πειρασμός» για την Ελλάδα και για την Κύπρο, ένας πειρασμός που αποδείχτηκε μοιραίος. Μετά τον ακρωτηριασμό της Κύπρου και την εισβολή της Τουρκίας στη Μεγαλόνησο, η Ελλάδα αντιλήφθηκε ότι όφειλε να περιορίσει την εξάρτηση από τις ΗΠΑ και αυτός ήταν ο λόγος που ο Κωνσταντίνος Καραμανλής επέλεξε σαν στρατηγική επιλογή του την είσοδο της Ελλάδας στην ΕΟΚ.

Δύο περίοδοι της ρωσικής εξωτερικής πολιτικής, ακολουθούν την κατάρρευση της ΕΣΣΔ. Η πρώτη είναι αυτή στην οποία υπουργός Εξωτερικών είναι ο Κοζύρεφ και προσπαθεί να φιλελευθεροποιήσει τη Ρωσία και να την καταστήσει κομμάτι της νέας δυτικής αρχιτεκτονικής και έτσι κατά το 1992-1993, η Ρωσία φαίνεται να έχει καλές σχέσεις με την Ευρώπη και τις ΗΠΑ. Ωστόσο, οι κομμουνιστές και οι εθνικιστές θεωρούσαν αυτήν την πολιτική του Κοζύρεφ ως «φιλοδυτική» και επιβλαβή για τα ρωσικά συμφέροντα. Οι ΗΠΑ επέλεξαν να επεκτείνουν το ΝΑΤΟ και έτσι σε συνδυασμό με τις εσωτερικές διαφωνίες, ο Κοζύρεφ σύντομα έγινε παρελθόν και τη θέση του πήρε ο Πριμακόφ.³⁵⁹ Για την Ελλάδα θα ήταν μια καλή συνθήκη το να γίνει η Ρωσία μια χώρα η οποία θα συνεργάζεται αγαστά με τη Δύση, όμως το Δόγμα

³⁵⁹ Theocharis Grigoriadis and Vlantis Iordanidis. (2014). *Greek -Russian Relations I: Foreign Policy and Diplomacy*, ELIAMEP, posted on: http://www.eliamep.gr/wp-content/uploads/2014/09/54_2014_-_WORKING-PAPER-_Theoharis-Grigoriadis.pdf, p. 4-5.

Πριμακόφ έφερε ξανά τη Ρωσία σαν αντίπαλον δέος της Δύσης, και ουσιαστικά προετοίμασε τις μετέπειτα συγκρουσιακές σχέσεις μεταξύ ΗΠΑ-Ρωσίας κατά την περίοδο Πούτιν. Μια σειρά από θέματα όπως ήταν το Μακεδονικό, οι σχέσεις Ελλάδας-Ρωσίας στον ενεργειακό τομέα, αλλά και ο ρόλος της Ρωσίας στη Συμφωνία των Πρεσπών, επέδρασαν μάλλον αρνητικά στις ελληνοαμερικανικές σχέσεις. Οι αμερικανορωσικές σχέσεις έφτασαν στο σημείο ώστε να θεωρηθούν ψυχροπολεμικές, κυρίως μετά το 2008 και μέχρι το 2021. Μέχρι και την θητεία του Κοζύρεφ στο υπουργείο Εξωτερικών της Ρωσίας, η Ελλάδα μπορούσε να κάνει περισσότερα βήματα με τη Ρωσία η οποία φαινόταν στον Κωνσταντίνο Μητσοτάκη ως μια χώρα που μπορούσε να λειτουργήσει εξισορροπητικά για τις ελληνοτουρκικές σχέσεις. Ο Μητσοτάκης επιθυμούσε διακαώς να αποφύγει μια κούρσα εξοπλισμών ανάμεσα σε Ελλάδα και Τουρκία, κάτι που θα κόστιζε αρκετά στην Ελλάδα σε οικονομικό επίπεδο.³⁶⁰ Για αυτήν την περίοδο, μπορούμε να πούμε πως παρόλο που οι αμερικανορωσικές σχέσεις δεν ήταν κακές, η Ελλάδα δεν μπορούσε να αξιοποιήσει τα περισσότερα βήματα που της επέτρεπε το διεθνές περιβάλλον για δύο κυρίως λόγους. Πρώτον, η Ρωσία σαν διάδοχο κράτος της ΕΣΣΔ ήταν σε μια περίοδο με πολλά οικονομικά προβλήματα. Δεύτερον, οι αποσχιστικές τάσεις των Τσετσένων δεν επέτρεπαν στη Ρωσία να έχει άλλες δεσμεύσεις. Από αυτούς τους λόγους, μπορούμε να αντιληφθούμε και το γιατί οι ΗΠΑ επέλεξαν τη διεύρυνση του ΝΑΤΟ, καθώς θεώρησαν ότι όφειλαν να εκμεταλλευτούν τη δύσκολη περίοδο αναπροσαρμογής και ανασυγκρότησης της Ρωσίας. Μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, τριάντα περίπου χρόνια σχέσεων ΗΠΑ-Ρωσίας, έδειξαν ότι συνεχίζουν να έχουν ανυπέρβλητα εμπόδια και ότι κάθε κυβέρνηση στις ΗΠΑ, παρόλο που προσπάθησε με αισιοδοξία να ατενίσει τις αμερικανορωσικές σχέσεις, τα εμπόδια οδηγούσαν σε κακό σημείο τις σχέσεις των δύο πυρηνικών δυνάμεων.³⁶¹ Έχοντας ως δεδομένο αυτήν τη συνθήκη των αμερικανορωσικών σχέσεων, η Ελλάδα (που δεν άλλαξε στρατηγικό προσανατολισμό και θεωρητικά ήταν με τις δυνάμεις που επικράτησαν σε αυτόν τον ιδιότυπο πόλεμο) δεν μπορούσε να έχει θεαματικά καλύτερες σχέσεις με τη Ρωσία, από αυτές που διατηρούσε και πριν σπάσει το Σιδηρούν Παραπέτασμα. Αξίζει δε να σημειωθεί, ότι η

³⁶⁰ Theocharis Grigoriadis and Vlantis Ioannidis. Ibid., p. 7-8.

³⁶¹ Eugene Rumer & Richard Sokolsky. (2019, June). *Thirty Years of U.S. Policy Toward Russia: Can the Vicious Circle Be Broken?*, «Carnegie Endowment for International Peace», posted on: <https://carnegieendowment.org/2019/06/20/thirty-years-of-u.s.-policy-toward-russia-can-vicious-circle-be-broken-pub-79323>.

Ρωσία μετά το Δόγμα Πριμακόφ³⁶² και την διεύρυνση του ΝΑΤΟ, που συνοδεύτηκε με τον Πόλεμο της Γιουγκοσλαβίας, έγινε σταδιακά μια αναθεωρητική δύναμη του διεθνούς status quo.

Οι σχέσεις Ελλάδας-Ρωσίας μετά τον Ψυχρό Πόλεμο, στηρίζονται κυρίως στο έγγραφο που συνυπέγραψαν οι δύο χώρες μετά την επίσκεψη του πρωθυπουργού Τσερνομίρντιν στην Ελλάδα, στις 30 Ιουνίου του 1993. Το Σύμφωνο Φιλίας και Συνεργασίας, περιλάμβανε μεταξύ άλλων τον σεβασμό στις αρχές της ισότητας, της εδαφικής ακεραιότητας και της μη παρέμβασης στις εσωτερικές υποθέσεις αλλά και τη συνεργασία των δύο χωρών σε περιοχές της Μεσογείου, της Μαύρης Θάλασσας και των Βαλκανίων. Τα σημεία του Συμφώνου στα οποία οι ΗΠΑ έδιναν μεγάλη σημασία, είναι: Οι δύο χώρες συμφωνούν πως αν υπάρξει μια κρίση του ενός από τα δύο συμβαλλόμενα μέρη με τρίτο κράτος, τότε υποχρεούνται τα δύο συμβαλλόμενα μέρη να μη στηρίξουν το επιτιθέμενο τρίτο κράτος. Αυτή ήταν μια ρήτρα η οποία φωτογράφιζε την Τουρκία όπως και η επιμονή του Συμφώνου στην εδαφική ακεραιότητα όλων των χωρών της Ευρώπης, φωτογράφιζε τον Πόλεμο στη Γιουγκοσλαβία.³⁶³ Η Συμφωνία με τη Ρωσία παρόλο που είχε μέχρι ενός σημείου θεωρήθηκε ως μια προσπάθεια εξωτερικής εξισορρόπησης της τουρκικής απειλής, συγκρουόταν με το Καταστατικό του ΝΑΤΟ, παρόλο που στο τέλος του Συμφώνου γραφόταν ότι οι δύο χώρες δε στρέφονταν εναντίον ουδενός, αλλά και με την πραγματικότητα της Γιουγκοσλαβίας εκείνης της περιόδου. Ο Πόλεμος της Γιουγκοσλαβίας κατέληξε με τον διαμελισμό της Γιουγκοσλαβίας. Η Ρωσία κατά την διάρκεια του Πολέμου της Γιουγκοσλαβίας προσπάθησε να γίνει διαμεσολαβητική δύναμη και ταυτόχρονα, να επαναπροσδιορίσει τη θέση της σε σχέση με τη Δύση. Αυτή η προσπάθεια, έφερε τη Ρωσία συχνά σε υιοθέτηση σπασμωδικών και αντιφατικών θέσεων (πχ στη Βοσνία αλλά και στο Κόσοβο).³⁶⁴ Η Ελλάδα, προφανώς είχε υπολογίσει ότι η πολιτική της Ρωσίας με τον Κοζύρεφ υπουργό Εξωτερικών, ο οποίος ήταν θιασώτης της σχολής της δημοκρατικής ειρήνης, θα συνεχιζόταν. Η πολιτική της Ρωσίας έστω και για δύο χρόνια, είχε ως στόχο την προσέγγιση των ΗΠΑ και της Ε.Ε.

³⁶² Το Δόγμα Πριμακόφ ήταν ουσιαστικά ο προπομπός του Δόγματος Πούτιν στην ρωσική εξωτερική πολιτική. Ο πυρήνας του Δόγματος Πριμακόφ, όπως ήταν φυσιολογικό ερχόταν υποχρεωτικά στον αντίποδα του Κοζύρεφ, θέτοντας την Ρωσία σαν χώρα που δεν έπρεπε να είναι η «ουρά» της Δύσης.

³⁶³ Ηλίας Αλεξόπουλος, ο.π., σελ.626-627.

³⁶⁴ Predrag Simic. (2008, April 17). *Russia and the conflicts in the former Yugoslavia*, «Southeast European and Black Sea Studies», 1:3, p. 95-114, DOI: <https://doi.org/10.1080/14683850108454654> .

Την άνοιξη του 1992 οι ΗΠΑ έδωσαν τέλος στη διαστακτική και αποστασιοποιημένη στάση που κρατούσαν έναντι των Βαλκανίων αναγνωρίζοντας όχι μόνο την Κροατία, αλλά και τη Σλοβενία και τη Βοσνία. Η Ρωσία, στην αρχή επέβαλε κυρώσεις εναντίον της Σερβίας, ακολουθώντας μάλλον μια τιμωρητική στάση απέναντι σε «πρώην κομμουνιστές» της Σερβίας όμως το 1993 τον Ιούνιο, ο Γιέλτσιν διαφώνησε με την στρατιωτική παρέμβαση στη Γιουγκοσλαβία.³⁶⁵ Το ότι η Ελλάδα ήδη είχε αρχίσει να φαίνεται στα μάτια των Αμερικανών ως μια χώρα που παρόλο που ήταν σύμμαχος, δεν ήταν μέρος της λύσης αλλά μέρος του προβλήματος στα Βαλκάνια, φαίνεται και από το γεγονός ότι ο Ράντοβαν Κάρατζιτς (μετέπειτα καταδικασθείς για εγκλήματα πολέμου) επισκέφτηκε την Ελλάδα το 1993 με ύψιστες τιμές από τον Μητσοτάκη και από τον Παπανδρέου αλλά και από την Εκκλησία της Ελλάδος. Ελλάδα και Ρωσία, δεν συμμετείχαν στο εμπάργκο κατά της Σερβίας. Κατά την επίσκεψή του στην Ελλάδα, ο Κάρατζιτς είπε πως «μας λένε να παρατήσουμε τα όπλα γιατί είμαστε μόνοι όμως έχουμε τους Έλληνες και τον Θεό».³⁶⁶ Η εικόνα της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής έμοιαζε με παραφωνία στη Δύση και πάνω σε αυτό το πλαίσιο, μπορεί να εξεταστεί και το Μακεδονικό. Την ώρα που η Ελλάδα διεκδικούσε μια συμφέρουσα για τα ελληνικά συμφέροντα λύση στο θέμα της ονομασίας της τότε π.Γ.Δ.Μ, υποστήριζε άλλοτε αποκάλυπτα και άλλοτε έμμεσα, τη σερβική πολιτική στον Πόλεμο της Γιουγκοσλαβίας. Οι συνειρμοί των συμμάχων της Ελλάδας και κυρίως των ΗΠΑ ήταν ιδιαίτερα αρνητικοί, αν υπολογιστεί ότι η Ρωσία εκείνη την περίοδο στο εσωτερικό της, έβλεπε την κατάρρευση των προσπαθειών «εκδυτικισμού» μετά την κατάρρευση της ΕΣΣΔ με την εκλογική άνοδο του υπερεθνικιστή Ζιρινόφσκι ο οποίος ενθάρρυνε τους Σέρβους.³⁶⁷ Η Ελλάδα είχε βέβαια το Μακεδονικό σε πρώτο πλάνο όσον αφορά την πολιτική της στον Πόλεμο της Γιουγκοσλαβίας, όμως η πολλές φορές αποκάλυπτη στάση της υπέρ της Σερβίας, έδειχνε πως η Ελλάδα ήταν μέρος ενός προβλήματος και όχι μέρος της λύσης. Ίσως μια προσεκτικότερη πολιτική της Ελλάδας που θα βασιζόταν

³⁶⁵ Anatoly Adamishin. (2018, March 19). *The Yugoslav Prelude*, «Russia in Global Affairs», posted on: <https://eng.globalaffairs.ru/articles/the-yugoslav-prelude-2/>.

³⁶⁶ Γιάννης Παπαδημητρίου. (2021, Μαΐος 25). *Οι Έλληνες, οι Σέρβοι και ο Θεός*, «DW», δημοσιευμένο στο: <https://www.dw.com/el/%CE%BF%CE%B9-%CE%AD%CE%BB%CE%BB%CE%B7%CE%BD%CE%B5%CF%82-%CE%BF%CE%B9-%CF%83%CE%AD%CF%81%CE%B2%CE%BF%CE%B9-%CE%BA%CE%B1%CE%B9-%CE%BF-%CE%B8%CE%B5%CF%8C%CF%82/a-57652452>.

³⁶⁷ Bowker. (1998). “The Wars in Yugoslavia: Russia and the International Community.” *Europe-Asia Studies*, vol. 50, no. 7, [Taylor & Francis, Ltd., University of Glasgow], pp. 1245–61, <http://www.jstor.org/stable/153958>.

σε μια ουδετερότητα στο θέμα της Βοσνίας, να έφερνε και μια καλύτερη κατανόηση από την πλευρά των ΗΠΑ στο θέμα της ονομασίας της σημερινής Βόρειας Μακεδονίας. Η έστω και συγκυριακή ταύτιση των θέσεων Ρωσίας και Ελλάδας στον Πόλεμο της Γιουγκοσλαβίας (1991-1995) δεν έστελνε τα σωστά μηνύματα στις ΗΠΑ για την αξιοπιστία της Ελλάδας και για έναν ρόλο που πιθανόν θα μπορούσε να διαδραματίσει η Ελλάδα την επόμενη μέρα. Η συνολική πολιτική των ΗΠΑ στα Βαλκάνια (και της Ε.Ε.) έφερε μεγάλα προβλήματα στις σχέσεις της Ελλάδας και με τις δύο πλευρές. Ο Πόλεμος του Κοσσυφοπεδίου έφερε ξανά την Ελλάδα στην ίδια θέση με αυτήν που ήταν στον Πόλεμο της Γιουγκοσλαβίας. Ενδεικτικό της εικόνας της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής στις ΗΠΑ, αποτελεί έρευνα του Κέντρου Μελετών Ασφαλείας Κοσόβου το 2012. Σύμφωνα με αυτήν την μελέτη, οι Κοσοβάροι θεωρούσαν την Ελλάδα ως την τρίτη λιγότερο φιλική χώρα ως προς το Κοσσυφοπέδιο, με πρώτη τη Σερβία και δεύτερη τη Ρωσία.³⁶⁸ Το ζήτημα του Κοσσυφοπεδίου αφορούσε την καρδιά των εθνικών θεμάτων της Ελλάδας και έτσι ακόμη και μέχρι το 2021, η Ελλάδα μαζί με την Κύπρο δεν αναγνώρισαν το Κόσοβο. Η Ελλάδα εκτός από το Κυπριακό, είχε να σκέφτεται και την μουσουλμανική μειονότητα της Θράκης. Από την άλλη πλευρά, οι ΗΠΑ πίεζαν όλες τις κυβερνήσεις της Ελλάδας μετά το 1999 να αναγνωρίσει το Κόσοβο. Η Ελλάδα με τις ΗΠΑ, βρέθηκαν κατά την πρώτη δεκαετία μετά την κατάρρευση του Ψυχρού Πολέμου, τρεις φορές αντιμέτωπες στα Βαλκάνια, για τρία διαφορετικά θέματα που για την ελληνική εξωτερική πολιτική, συνδέονταν. Για τον Πόλεμο στη Γιουγκοσλαβία όπου οι ΗΠΑ (όπως και όλοι οι υπόλοιποι σύμμαχοι) πήραν τον μέρος της Βοσνίας και σε κάθε περίπτωση, καταδίκιζαν τη Βοσνία, για το ονοματολογικό ζήτημα με τη μετέπειτα Βόρεια Μακεδονία και για τον Πόλεμο στο Κοσσυφοπέδιο όπου οι ΗΠΑ στήριζαν την αλβανική πλευρά για να διεκδικήσει την αυτοδιάθεσή της από τους Σέρβους. Το παράδοξο ήταν πως η Ελλάδα με τις ΗΠΑ ήταν θεωρητικά στο ίδιο στρατόπεδο. Η ελληνική κυβέρνηση κατά τη διάρκεια του Πολέμου στη Γιουγκοσλαβία, έκλεισε τον εναέριο χώρο της στην Τουρκία προκειμένου να μην μπορούν να πάνε αεροσκάφη από την Τουρκία στα πεδία των μαχών και αυτή η κίνηση ήταν καθοριστική καθώς η Ελλάδα έδειχνε ότι εμποδίζει το ίδιο το NATO στο οποίο

³⁶⁸ Ιωάννης Κωνσταντινίδης. (2015). Ιωάννης Αρμακόλας, Shkelzen Maliqi, Agon Maliqi, *Ελλάδα-Κόσοβο: Αμοιβαίες αντιλήψεις και τα πορίσματα δύο παράλληλων ερευνών κοινής γνώμης*, «ΕΛΙΑΜΕΠ», δημοσιευμένο στο: <http://www.eliamep.gr/wp-content/uploads/2015/06/%CE%95%CE%BB%CE%BB%CE%AC%CE%B4%CE%B1-%CE%9A%CF%8C%CF%83%CE%BF%CE%B2%CE%BF-%CE%91%CE%BC%CE%BF%CE%B9%CE%B2%CE%B1%CE%AF%CE%B5%CF%82-%CE%B1%CE%BD%CF%84%CE%B9%CE%BB%CE%AE%CF%88%CE%B5%CE%B9%CF%82.pdf>, σελ. 7.

ήταν μέλος.³⁶⁹ Η Ελλάδα παρόλο που δεν συνεργαζόταν άμεσα με τη Ρωσία σε αυτά τα θέματα, είχε σχεδόν ταυτόσημες απόψεις με ό,τι αυτό συνεπάγεται για την πρόσληψη των ελληνικών θέσεων από τις ΗΠΑ. Η Ελλάδα κατά τη μονοπολική στιγμή των ΗΠΑ, έχασε σημαντική ευκαιρία για να διαδραματίσει έναν απαραίτητο ρόλο στα υπό διαμόρφωση νέα Βαλκάνια, χωρίς να είναι μέρος των προβλημάτων που αναδύθηκαν μετά την κατάρρευση της ΕΣΣΔ και την πτώση του κομμουνισμού στη Γιουγκοσλαβία. Παρόλα αυτά, στη δομή του διεθνούς συστήματος υπήρξε μια απότομη και θεμελιώδης αλλαγή. Ο κατακερματισμός που συνόδευσε την κατάρρευση της ΕΣΣΔ, οδήγησε σε έναν ταχύτατο επαναπροσδιορισμό των προτεραιοτήτων κάθε χώρας. Σε όλα αυτά, οφείλουμε να έχουμε υπόψιν και το συνολικό κλίμα των ελληνοαμερικανικών σχέσεων με τη 17N να παραμένει ασύλληπτη και με τον αντιαμερικανισμό να τονώνεται περισσότερο κατά τους βομβαρδισμούς σε Γιουγκοσλαβία και Κόσοβο. Για το θέμα της ονομασίας της Βόρειας Μακεδονίας, δόθηκε μια ακόμη ευκαιρία η οποία έθεσε σε τέλμα για μια δεκαετία τις σχέσεις Ελλάδας-Βόρειας Μακεδονίας όταν και το 2018 με τη Συμφωνία των Πρεσπών, λύθηκε ένα πρόβλημα 26 ετών μεταξύ των δύο γειτονικών χωρών. Η δεκαετία του 1990' για τις ελληνοαμερικανικές σχέσεις, ήταν μια δεκαετία που ήταν σαφώς λιγότερο προβληματική από την αντίστοιχη του 1980', όμως δεν μπορούν να χαρακτηριστούν οι ελληνοαμερικανικές σχέσεις ως εποικοδομητικές, καθώς σε πολλές πτυχές υπάρχουν θεμελιώδεις διαφορές. Δεν πρέπει να λησμονούμε ότι κατά τη δεκαετία του 1980' ο Ανδρέας Παπανδρέου έκανε επίπονες προσπάθειες για να συναντηθεί με τον Ρόναλντ Ρέγκαν στον Λευκό Οίκο, όμως ο Αμερικανός πρόεδρος απέκρουσε κάθε προσπάθεια του Έλληνα πρωθυπουργού.³⁷⁰ Το 2005 στις 20 Μαΐου, ο Κωνσταντίνος Καραμανλής ως πρωθυπουργός της Ελλάδας, πραγματοποίησε επίσημη επίσκεψη στις ΗΠΑ για να συναντηθεί με τον Αμερικανό ομόλογό του, τον Τζορτζ Μπους. Για μισή ώρα συναντήθηκαν στον Λευκό Οίκο και ο Έλληνας πρωθυπουργός ζήτησε τη στήριξη του Μπους για να μην υπάρχει αδιαλλαξία από την πλευρά της τότε π.Γ.Δ.Μ, την αμερικανική βοήθεια στο Κυπριακό όπου θα ξεκινούσαν οι επίπονες διαβουλεύσεις μετά το «Όχι» στο Σχέδιο Ανάν αλλά και την αμερικανική «σφραγίδα» για να αναλάβει η Ελλάδα ηγετικό ρόλο στα Βαλκάνια.³⁷¹ Ο Αμερικανός ομόλογός του, ανέφερε πως οι

³⁶⁹ Dusko Doder. (1993, June 19). *Yugoslavia: New War Old Hatreds*, «Foreign Policy», posted on: <https://foreignpolicy.com/1993/06/19/yugoslavia-new-war-old-hatreds/>.

³⁷⁰ Γεώργιος Μαλούχος. (2019, Οκτώβριος 1). *Ελλάδα-ΗΠΑ: Οι συναντήσεις κορυφής που έγραψαν ιστορία*, «ΤΑ ΝΕΑ», δημοσιευμένο στο : <https://www.tanea.gr/2019/10/01/people/2000474631/>.

³⁷¹ Β. Χιώτης. (2005, Μαΐος 1). *Μισή ώρα για παράπονα στον Λευκό Οίκο*, «Το Βήμα», δημοσιευμένο

ΗΠΑ θα κάνουν ό,τι μπορούν γι' αυτά τα θέματα, όμως σύμφωνα με κυβερνητική πηγή που βρισκόταν στην Ουάσινγκτον κατά τη διάρκεια εκείνης της επίσκεψης, ο Αμερικανός πρόεδρος ρώτησε με ενδιαφέρον τον Έλληνα πρωθυπουργό, «τι δουλειά έχει η Ελλάδα ανάμεσα στις ΗΠΑ και τη Ρωσία;».

Οι αμερικανορωσικές σχέσεις μετά το 2003 έχουν μπει σε μια άλλη, τροχιά. Μετά την συναίνεση του Πούτιν για την υποστήριξη του πολέμου εναντίον της τρομοκρατίας και την πίστη ότι το δίδυμο Μπους-Πούτιν θα μπορούσε να έχει μια καλή χημεία, οι πόλεμοι στο Ιράκ και στο Αφγανιστάν, έφεραν ξανά δαντιμέτωπες τις δύο χώρες. Το 2004 έλαβε χώρα μια εντυπωσιακή διεύρυνση του NATO στη Νοτιοανατολική Ευρώπη. Αλβανία, Βουλγαρία, Κροατία, Σλοβενία, Μαυροβούνιο και Ρουμανία γίνονται μέλη του NATO ενώ η τότε ΠΓΔΜ. αποκτά καθεστώς υποψήφιας χώρας προς ένταξη στο NATO ενώ το 2003 η Ρωσία απέσυρε τις ειρηνευτικές δυνάμεις της από τη Βοσνία και το Κόσοβο.³⁷² Οι σχέσεις Ελλάδας και Ρωσίας στην αυγή του 21^{ου} αιώνα, προσπάθησαν να δημιουργήσουν ένα νέο πλαίσιο συνεργασίας. Οι πρώτοι σπόροι μιας νέας και αναβαθμισμένης συνεργασίας (σε σχέση με τις συμφωνίες που υπεγράφησαν το 1993 κατά τη διάρκεια της επίσκεψης Τσερνομίντιν) μπαίνουν με την κυβέρνηση Κωνσταντίνου Σημίτη. Στην ρωσική κυβέρνηση ήταν ο Πούτιν και ο Κωνσταντίνος Σημίτης επισκέφτηκε τη Μόσχα τον Ιούλιο του 2001 αναγνωρίζοντας στη Ρωσία έναν σημαντικό ρόλο στα Βαλκάνια και ξεκίνησαν οι συζητήσεις για τον αγωγό φυσικού αερίου Μπουργκάς-Αλεξανδρούπολη. Λίγους μήνες μετά, τον Δεκέμβριο του 2001, ο Ρώσος πρόεδρος επισκέφθηκε την Ελλάδα και έγινε δεκτός και από τον Έλληνα ΠτΔ, Κωνσταντίνο Στεφανόπουλο ο οποίος χαρακτήρισε τη Ρωσία ως μεγάλη στρατιωτική και πολιτική δύναμη παγκοσμίου βεληνεκούς με τον Σημίτη να δηλώνει πως «Η Ελλάδα ήταν έτοιμη να χαράξει πολιτική προς κάθε κατεύθυνση». Κατά την προεδρία της Ελλάδας στην Ε.Ε., η Ρωσία έδωσε ιδιαίτερη έμφαση καθώς ανέμενε από την Ελλάδα να προωθήσει συνολικά τις σχέσεις Ε.Ε.-Ρωσίας, κάτι που έλαβε χώρα καθώς οι σχέσεις Ρωσίας-Ε.Ε. απέκτησαν ένα νέο και αναβαθμισμένο πλαίσιο σχέσεων.³⁷³ Οι βελτιωμένες σχέσεις μεταξύ Ελλάδας-Ρωσίας, είχαν σίγουρα τον σπόρο τους κατά τη διάρκεια της κυβέρνησης Σημίτη, όμως απογειώθηκαν κατά

στο: <https://www.tovima.gr/2008/11/24/politics/misi-wra-gia-parapona-ston-leyko-oiko/> .

³⁷² Bardos Gordon N. (2017). "The Post-Cold War Balkans: Threats to Security and Stability in Southeast Europe." *Horizons: Journal of International Relations and Sustainable Development*, no. 9, Center for International Relations and Sustainable Development, pp. 224–40, <https://www.jstor.org/stable/48573720>.

³⁷³ Theocharis Grigoriadis, *ibid.*, p. 9.

την περίοδο της διακυβέρνησης της Νέας Δημοκρατίας με τον Κωνσταντίνο Καραμανλή στην εξουσία. Η κυβέρνηση Καραμανλή επιθυμούσε να αντισταθμίσει την εξάρτηση από τις ΗΠΑ σε μια περίοδο που πολλές φωνές εντός της Ε.Ε. έκαναν λόγο για «μονομερείς ενέργειες» των ΗΠΑ στη Μέση Ανατολή, σχετικά με τους πολέμους στο Ιράκ και στο Αφγανιστάν. Κατά δεύτερο λόγο, η κυβέρνηση Καραμανλή θεωρούσε πως έπρεπε η Ελλάδα να αντισταθμίσει τις ολοένα και αναβαθμιζόμενες σχέσεις μεταξύ Ρωσίας και Τουρκίας.³⁷⁴ Στις 15 Μαρτίου 2007 η Αθήνα βίωνε μια πολύ δύσκολη μέρα λόγω του πανεκπαιδευτικού συλλαλητηρίου που λάμβανε χώρα ταυτόχρονα με την επίσημη επίσκεψη του Πούτιν στην Ελλάδα, προεκτιμένου να πέσουν οι υπογραφές για τον αγωγό φυσικού αερίου Μπουργκάς-Αλεξανδρούπολη. Συγκεκριμένα, τρεις ρωσικές πετρελαϊκές εταιρείες θα αναλάμβαναν το έργο και μαζί με τον Πούτιν, ήρθαν και οι τρεις αντίστοιχοι εκπρόσωποί τους (Rosneft, Transneft και Gazpromneft-θυγατρική της Gazprom). Στην κοινοπραξία θα συμμετείχαν τα Ελληνικά Πετρέλαια και η Θράκη Α.Ε των ομίλων Λάτση και Κοπελούζου. Ο Δημήτρης Σιούφας που ήταν υπουργός Ανάπτυξης εκείνη την περίοδο δήλωσε μια μέρα πριν: *«Μία εκκρεμότητα δεκαεσάρων ετών ολοκληρώνεται με τον καλύτερο τρόπο. Η σημασία αυτού του έργου είναι προφανής για όλους. Για την Ελλάδα, για τους πολίτες, για τη χώρα μας και για τη Βουλγαρία που με την κατασκευή και λειτουργία αυτού του αγωγού, μπαίνουν στον παγκόσμιο ενεργειακό χάρτη.»*³⁷⁵ Στις 17 και 18 Ιανουαρίου του 2008 στη Σόφια της Βουλγαρίας, η Gazpromneft με την Transneft απέκτησαν το 51% της διεθνούς εταιρείας που ιδρύθηκε για να υλοποιήσει το έργο, με έδρα το Ρότερνταμ της Ολλανδίας.³⁷⁶

Είναι μια πραγματικότητα πως η ρωσική εξωτερική πολιτική μετά τον Πριμακόφ, και κυρίως μετά την παραίτηση του Γιέλτσιν και την ανάληψη της εξουσίας από τον Βλάντιμιρ Πούτιν, θεωρούσε την περιοχή της ανατολικής Μεσογείου, ως μια περιοχή στην οποία μπορούσε να φέρει ρήξη στην νοτιοανατολική πτέρυγα του ΝΑΤΟ. Για τη Ρωσία, η περιοχή στην οποία βρίσκεται η Ελλάδα, είναι πιο πολύ ένα ακόμη

³⁷⁴ Theocharis Grigoriadis, *ibid.*, p.11.

³⁷⁵ Μιχάλης Καϊταντζίδης. (2007, Μάρτιος 14). *Αύριο οι υπογραφές για τον αγωγό Μπουργκάς-Αλεξανδρούπολη: Παρουσία του προέδρου της Ρωσίας, Βλ. Πούτιν, και των πρωθυπουργών Ελλάδας και Βουλγαρίας*, «Ναυτεμπορική», δημοσιευμένο στο: <https://www.naftemporiki.gr/finance/story/177546/aurio-oi-upografes-gia-ton-agogo-mpourgkas-aleksandroupoli> .

³⁷⁶ Ναυτεμπορική. (2008, Ιανουάριος 18). *«Έπεσαν» οι υπογραφές για τον αγωγό Μπουργκάς-Αλεξανδρούπολη Ύστερα από Διαπραγματεύσεις 15 ετών*, δημοσιευμένο στο: <https://www.naftemporiki.gr/finance/story/218362/epesan-oi-upografes-gia-ton-agogo-mpourgkas-aleksandroupoli> .

πεδίο μιας γενικής αντιπαλότητας μεταξύ αυτής και της Δύσης που εκτείνεται από τον Ατλαντικό Ωκεανό μέχρι τον Αρκτικό Κύκλο και από την Βόρεια Αφρική μέχρι τη Μαύρη Θάλασσα. Επομένως επιθυμεί να επιφέρει ρήγματα τόσο στο NATO όσο και εντός της Ε.Ε.³⁷⁷ Η Ρωσία μετά την ανάληψη της εξουσίας από τον Πούτιν, επιδεικνύει ολοένα και αυξανόμενο ενδιαφέρον για την περιοχή των Βαλκανίων και για την ανατολική Μεσόγειο καθώς είναι ξεκάθαρο πως προσπαθεί να δημιουργήσει ρήγμα στο NATO. Η Ελλάδα, σαν χώρα που ανήκει τόσο στην Ε.Ε. όσο και στο NATO, προσφερόταν για τη Ρωσία προκειμένου να ασκήσει αυτό που αμερικανικά έγγραφα μετά το 2016 αναφέρουν με μεγαλύτερη συχνότητα «malign influence». Με άλλα λόγια, η Ρωσία εξασκούσε μια πολιτική έναντι της Ελλάδας η οποία ήταν υποσύνολο μιας ευρύτερης ρωσικής στρατηγικής που στόχο είχε να υποσκάψει τη συνοχή του NATO και της Ε.Ε αλλά και τις συνολικές ευρωατλαντικές σχέσεις. Στην περίπτωση του αγωγού φυσικού αερίου Μπουργκάς -Αλεξανδρούπολη, η Ρωσία έδρασε αιφνιδιαστικά και ανέτρεψε τα ενεργειακά σχέδια των ΗΠΑ και της Ε.Ε που υποστήριζαν την κατασκευή του αγωγού φυσικού αερίου Nabucco, χωρίς όμως να έχουν τα απαραίτητα αποθέματα φυσικού αερίου και την συνοδή χρηματοδότηση. Ο Βλαντιμίρ Σοκόρ ονόμασε αυτήν την κίνηση με τον αγωγό South Stream ως «Gazprom's blitzkrieg». Από τον South Stream θα μπορούσαν να εξαρτώνται ακόμη και στο 100% ενεργειακά από το ρωσικό φυσικό αέριο χώρες όπως η Βοσνία και η Βόρεια Μακεδονία ενώ η Ελλάδα της οποίας το Κοινοβούλιο ψήφισε τη συμμετοχή της στον αγωγό στις 2/9/2008, θα εξαρτίοταν κατά 82%. Ο Μάθιου Μπράϊζα, αρμόδιος για τα ενεργειακά θέματα στο υπουργείο Εξωτερικών των ΗΠΑ, είχε εκδηλώσει την ανησυχία του για την εξάρτηση της Ε.Ε. από το ρωσικό φυσικό αέριο.³⁷⁸

Οι σχέσεις Ελλάδας και Ρωσίας, είχαν υπερβεί κατά πολύ τις σχέσεις ενός κράτους-μέλους της Ε.Ε. και ενός κράτους-μέλους του NATO και αυτό είχε φέρει αρκετά μεγάλο προβληματισμό στις ΗΠΑ που δεν ήθελαν σε καμία περίπτωση την δορυφοριοποίηση της περιοχής της ανατολικής Μεσογείου και των Βαλκανίων από τη Ρωσία η οποία με την άνοδο του Πούτιν στην εξουσία, είχε προχωρήσει στην οπλοποίηση της ενεργειακής διπλωματίας. Η κυβέρνηση Καραμανλή προσπάθησε να

³⁷⁷ Paul Stronski. (2021, June 28). *A Difficult Balancing Act: Russia's Role in the Eastern Mediterranean*, «Carnegie Endowment for International Peace», posted on: <https://carnegieendowment.org/2021/06/28/difficult-balancing-act-russia-s-role-in-eastern-mediterranean-pub-84847> .

³⁷⁸ John Wood. (2009). *Russia, the Asymmetric Threat to the United States: A Potent Mixture of Energy and Missiles*, «Praeger Security International», California, Colorado, Oxford, p. 110-111.

δώσει μια αξιοσημείωτη ώθηση στις ελληνορωσικές σχέσεις προκειμένου η Ελλάδα να μπορεί να έχει ίσες αποστάσεις από τις ΗΠΑ και τη Ρωσία, μειώνοντας έτσι την εξάρτηση από τις ΗΠΑ. Αυτό που επηρέασε ιδιαίτερα την απόφαση της κυβέρνησης Καραμανλή προκειμένου να δώσει μεγάλη βάση στην άνθιση των ελληνορωσικών σχέσεων, ήταν ότι θεωρούσε πως η Τουρκία και η Ρωσία θα έχουν πολλές τριβές στις περιοχές του Καυκάσου. Η Ελλάδα, γινόταν μαζί με την Αρμενία και το Ιράν, οι χώρες που θα περιόριζαν την τουρκική επιρροή στον Καύκασο.³⁷⁹ Εκείνη την περίοδο, υπάρχουν πολλές επίσημες δηλώσεις που δείχνουν πως η ελληνική κυβέρνηση είχε ως στρατηγική επιλογή της την αναβάθμιση των ελληνορωσικών σχέσεων. Ο Κωνσταντίνος Καραμανλής από το 2006 είχε αποκαλέσει τη Ρωσία «στρατηγικό εταίρο» της Ελλάδας, όμως η συμφωνία μεταξύ Ελλάδας και Ρωσίας, φαινόταν να είναι ετεροβαρής προς όφελος της Ελλάδας καθώς δεν εξασφάλιζε την ενεργειακή ασφάλεια της Ελλάδας. Από τη ρωσική πλευρά, η Ελλάδα χαρακτηριζόταν από τους πιο σημαντικούς συμμάχους της Ρωσίας εντός της Ε.Ε. Ο αγωγός Μπουργγκάς-Αλεξανδρούπολη αποτελούσε περισσότερο μια στρατηγική στόχευση της Ρωσίας.³⁸⁰

Στις 19 Δεκεμβρίου 2007, η αμερικανική πρεσβεία στέλνει ένα τηλεγράφημα, αμέσως μετά την επίσκεψη Καραμανλή στη Μόσχα και το οποίο μεταξύ άλλων αναφέρει: *«οι κινήσεις του Καραμανλή σε σχέση με τη Ρωσία αντιμετωπίζονται θετικά από τον Τύπο και από την κοινή γνώμη, η οποία λαμβάνει υπ' όψη της την κοινή ορθόδοξη παράδοση ενώ χαρακτηρίζεται και από μια αριστερή νοσταλγία. Υπογράφοντας τη συμφωνία για τον αγωγό Μπουργγκάς-Αλεξανδρούπολη με τους Ρώσους και τους Βούλγαρους ο Καραμανλής θέλει να δημιουργήσει την αίσθηση ότι η Ελλάδα καθίσταται ενεργειακός κόμβος. Προσπαθεί να εμφανιστεί ότι παίρνει μια ισορροπημένη θέση μεταξύ ΗΠΑ και Ρωσίας, σε αντίθεση με αυτό που αντιλαμβάνεται η κοινή γνώμη ως ανοικτά φιλοαμερικανική στάση της υπουργού Εξωτερικών Μπακογιάννη. Πολλοί όμως Έλληνες διπλωμάτες, στρατιωτικοί και ειδικοί είναι σκεπτικοί και ανησυχούν ότι η Ελλάδα βαδίζει σε ένα επικίνδυνο μονοπάτι. Δεν πιστεύουμε ότι η προσέγγιση του Καραμανλή με τη Μόσχα αποτελεί θεμελιώδη αλλαγή στην ελληνική πολιτική. Σε ορισμένα θέματα, όπως την υπογραφή του South Stream και τα συγχρητήρια προς τον Πούτιν για τη νίκη του στις εκλογές για τη Δούμα, ο Καραμανλής έχει πάρει αποφάσεις που δε μας βοηθούν. Ο Καραμανλής πιστεύει προφανώς ότι μπορεί να κρατήσει μια*

³⁷⁹ Theocharis Grigoriadis, *ibid.*, p.11-12.

³⁸⁰ Theocharis Grigoriadis, *ibid.*, p.12, 14.

ισορροπία στις σχέσεις του με τη Ρωσία και τη Δύση. Ο κίνδυνος είναι, καθώς έρχεται πιο κοντά στη Μόσχα στην ενέργεια, να βρεθεί η Αθήνα υπό πίεση για να συμμαχήσει με τους Ρώσους σε άλλα θέματα, όπως οι σχέσεις με το Ιράν. Έχουμε πει στους Έλληνες ότι δεν έχουμε κανένα πρόβλημα με τη βελτίωση των ελληνορωσικών σχέσεων. Την ίδια στιγμή, αναρωτιόμαστε πώς μπορεί η Ελλάδα να συμβιβάσει την υποστήριξή της στον αγωγό TGI (Τουρκίας-Ελλάδος- Ιταλίας) με τον ανταγωνιστικό αγωγό South Stream, ερώτημα στο οποίο δεν έχουμε λάβει ικανοποιητική απάντηση.»³⁸¹ Σε αυτό το τηλεγράφημα, είναι έκδηλη η αμερικανική ανησυχία για πιθανή αλλαγή του στρατηγικού προσανατολισμού της Ελλάδας. Για να υπάρξει η μεγαλύτερη δυνατή ακρίβεια, αναφέρεται η λέξη «ανησυχία» καθώς στο τηλεγράφημα δεν αναφέρεται η άποψη ότι η Ελλάδα θα προσδεθεί ουσιαστικά στο ρωσικό άρμα. Αυτό όμως που είναι έκδηλο, είναι πως οι ΗΠΑ δεν είναι ικανοποιημένες από την απόφαση της κυβέρνησης Καραμανλή να διατηρήσει μια εξισορροπημένη σχέση μεταξύ Ελλάδας-ΗΠΑ και Ελλάδας-Ρωσίας. Ο επιτετραμένος των ΗΠΑ Κάντριμαν, φαίνεται να είπε στον Έλληνα πρωθυπουργό πως λειτουργεί ανταγωνιστικά ο αγωγός South Stream με τον TGI, τότε ο Καραμανλής φαίνεται να του απαντάει πως θα αργήσει να γίνει αυτός ο αγωγός (South Stream). Σε ένα από τα τηλεγραφήματα του Κάντριμαν αναγράφεται το εξής για τις ελληνορωσικές σχέσεις «Στους Έλληνες, ακόμη και όταν κάνουν τους «δύσκολους» αρέσει η πολιορκία από τους Ρώσους. Ο Πούτιν έχει επισκεφτεί ήδη δύο φορές την Ελλάδα γι' αυτό και οι επισκέψεις Αμερικανών υψηλόβαθμων αξιωματούχων είναι ιδιαίτερα σημαντικές».³⁸² Η άνοδος της Ρωσίας σαν δύναμη που μπορούσε να επηρεάσει περιφερειακές και διεθνείς εξελίξεις, συνδέεται άρρηκτα με την άνοδο του Πούτιν. Εκείνη την περίοδο, οι αμερικανορωσικές σχέσεις είχαν αρχίσει να εισέρχονται ξανά σε μια φάση αμοιβαίας καχυποψίας που θύμιζε έντονα τον Ψυχρό Πόλεμο. Η κρίση της Γεωργίας που εξελίχθηκε σε πόλεμο καθώς τελικά τα ρωσικά στρατεύματα εισήλθαν στη Νότια Οσετία, επηρέασε και τις ελληνοαμερικανικές σχέσεις καθώς ήδη οι Αμερικανοί θεωρούσαν ανησυχητικά τα σημάδια έντονης βελτίωσης των ελληνορωσικών σχέσεων. Το νο2 της αμερικανικής πρεσβείας στην Αθήνα Ντέμπορα Μακάρθι αναφέρει στις 22/8/2008 σε τηλεγράφημά της ότι :«Επίκειται επίσκεψη

³⁸¹ Καθημερινή. (2011, Μάρτιος 20). *Ενέργεια: Η ενόχληση με τα ανοίγματα Καραμανλή στον Πούτιν*, δημοσιευμένο στο: <https://www.kathimerini.gr/politics/421852/energeia-i-enochlisi-me-ta-anoigmata-karamanli-ston-poytin/> .

³⁸² Καθημερινή. (2011, Μάρτιος 20). *Ενέργεια: Η ενόχληση με τα ανοίγματα Καραμανλή στον Πούτιν*, *ibid.*

Ρώσων ειδικών αμυντικής βιομηχανίας για να συζητήσουν την αγορά των θωρακισμένων οχημάτων μεταφοράς προσωπικού και η ελληνική Βουλή έχει προγραμματίσει την επικύρωση της συμφωνίας για τον αγωγό South Stream. Εργαζόμαστε για να ακυρώσουμε και τις δύο αυτές ενέργειες που θεωρούμε ότι δεν είναι σωστές, αλλά λαμβάνουμε ανάμεικτα μηνύματα από Έλληνες αξιωματούχους». ³⁸³ Στο ίδιο τηλεγράφημα, αναφέρεται πως Αμερικανοί επικοινωνήσαν τόσο με τον στρατηγό Γράψα, όσο και με τον Αντώνη Σαμαρά, μετέπειτα πρωθυπουργό της Ελλάδας ο οποίος χαρακτηρίζεται ως έμπιστος του περιβάλλοντος Καραμανλή. Ο Γράψας παρόλο που εκφράζεται αρνητικά για τους Ρώσους, αναφέρει πως δε γίνεται να ματαιωθεί η επίσκεψη των Ρώσων ειδικών για αμυντικά θέματα και υπόσχεται στους Αμερικανούς μέτρα που θα ευνοούν τις ΗΠΑ στην Ελλάδα (υπερπτήσεις αμερικανικών αεροσκαφών, παροχή ανθρωπιστικής βοήθειας σε χώρες που υπάρχουν νατοϊκά στρατεύματα κ.α). ³⁸⁴ Είναι πολύ σημαντικό να γίνει μια ανάγνωση των σχέσεων Ελλάδας-ΗΠΑ, Ελλάδας-Ρωσίας και ΗΠΑ-Ρωσίας, με βάση τις διεθνείς εξελίξεις. Μεταξύ 2-4 Απριλίου είχε προηγηθεί η Σύνοδος του Βουκουρεστίου όπου η Ελλάδα συνετάχθη με την γαλλογερμανική πολιτική και σε κάθε περίπτωση, εναντίον των αμερικανικών επιδιώξεων όπου επιθυμούσαν να προσκλήσεις για ένταξη στις υποψήφιες χώρες προς ένταξη στο NATO, η Ουκρανία, η Γεωργία και η Βόρεια Μακεδονία (τότε π.Γ.Δ.Μ). Η Ελλάδα δέχεται πιέσεις από τις ΗΠΑ μέχρι την τελευταία στιγμή ώστε να μη συνδέσει το διμερές ονοματολογικό θέμα με την ένταξη του γειτονικού κρατιδίου στο NATO. Ο Γάλλος πρόεδρος Σαρκοζί, στηρίζει τις θέσεις του Καραμανλή και τελικά η Ελλάδα εμμένει στην άποψή της ώστε να τεθεί χρονοδιάγραμμα διαπραγματεύσεων του ονοματολογικού ζητήματος ενώ το NATO δηλώνει αναρμόδιο για ένα τέτοιο χρονοδιάγραμμα. ³⁸⁵ Αξίζει εδώ να αναφερθεί πως η Σύνοδος του Βουκουρεστίου, οφείλει να εξεταστεί ως συνολικά μια αμερικανική αποτυχία ώστε να περάσει τις θέσεις της οι οποίες δεν έγιναν δεκτές από τα ευρωπαϊκά κράτη του NATO, κυρίως από την πλευρά της Γερμανίας και της Γαλλίας οι οποίες φαίνεται ότι ανησύχησαν ιδιαίτερα για πιθανές ενεργειακές κυρώσεις από την πλευρά της Ρωσίας, η οποία θεωρούσε

³⁸³ Καθημερινή. (2011, Μάρτιος 20). *Ενέργεια: Η ενόχληση με τα ανοίγματα Καραμανλή στον Πούτιν*, *ibid.*

³⁸⁴ Καθημερινή. (2011, Μάρτιος 20). *Ενέργεια: Η ενόχληση με τα ανοίγματα Καραμανλή στον Πούτιν*, *ibid.*

³⁸⁵ Καθημερινή. (2008, Απρίλιος 2). Αρχείο εφημερίδας «Η Καθημερινή», 2 Απριλίου 2008: *Βουκουρέστι: Σύνοδος Κορυφής του NATO*, δημοσιευμένο στο: <https://www.kathimerini.gr/k/100yk/1060322/voykoyresti-synodos-koryfis-toy-nato/>.

ανεπίτρεπτο το να τύχουν διαδικασίας εισδοχής η Γεωργία και η Ουκρανία. Ο λόγος που το ονοματολογικό θέμα εντάσσεται στις τριαδικές σχέσεις μεταξύ Ελλάδας-ΗΠΑ-Ρωσίας, είναι γιατί η πίεση των ΗΠΑ να γίνει η Βόρεια Μακεδονία (τότε π.Γ.Δ.Μ) μέλος του ΝΑΤΟ, αποτελούσε κομμάτι της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής έναντι της Ρωσίας, που συνοψίζεται ως «διεύρυνση του ΝΑΤΟ». Οι ΗΠΑ επιθυμούσαν τη μη ανάμειξη της Ρωσίας στα Βαλκάνια και έτσι το ονοματολογικό ζήτημα μεταξύ Ελλάδας-π.Γ.Δ.Μ, δεν αποτελούσε μεγάλο εμπόδιο για τις ΗΠΑ. Το παρασκήνιο της Συνόδου Βουκουρεστίου, αποτελεί μια ακόμη δύσκολη στιγμή για τις ελληνοαμερικανικές σχέσεις. Ο Τζωρτζ Μπους είχε αιφνιδιάσει την ελληνική κυβέρνηση το Νοέμβριο του 2004 αναγνωρίζοντας την τότε π.Γ.Δ.Μ ως «Μακεδονία».³⁸⁶ Οι Αμερικανοί πίεζαν την ελληνική κυβέρνηση ώστε να μην θέτει ως προϋπόθεση τη διμερή διαφωνία του ονοματολογικού, προκειμένου να τύχει εισδοχής η τότε π.Γ.Δ.Μ στο ΝΑΤΟ. Η κυβέρνηση Καραμανλή, το 2008 είχε αρκετά προβλήματα στο εσωτερικό και δεν είχε δυνατότητες ελιγμών στο ονοματολογικό. Η Ντόρα Μπακογιάννη στην αρχή του 2008 είχε ενημερώσει τον Κωνσταντίνο Καραμανλή πως το αμερικανικό υπουργείο Εξωτερικών επιθυμούσε την ένταξη της Βόρειας Μακεδονίας στο ΝΑΤΟ μαζί με την Αλβανία και την Κροατία.³⁸⁷ Ο Αλέξανδρος Μαλλιάς ήταν τότε πρέσβης της Ελλάδας στις ΗΠΑ και επέδωσε ένα δεκαπεντασέλιδο τηλεγράφημα του αμερικανικού υπουργείου Εξωτερικών στην ελληνική κυβέρνηση, που εξηγούσε τους λόγους για τους οποίους η προτεραιότητα των ΗΠΑ ήταν να τύχει εισδοχής η τότε π.Γ.Δ.Μ. η Τζούντι Άσλεϊ, σύμβουλος εθνικής ασφάλειας των ΗΠΑ διεμήνυσε στον Αλέξανδρο Μαλλιά ότι τυχόν ελληνικό βέτο στην ένταξη της π.Γ.Δ.Μ, θα ήταν μια ατυχής επιλογή η οποία θα είχε συνέπειες. Η Κοντολίζα Ραϊς επικοινωνήσε με την Ελληνίδα ομόλογό της Ντόρα Μπακογιάννη που βρισκόταν στην Λιουμπιάνα για τη Σύνοδο Υπουργών, μέσω του Φρανκ Στάϊνμάρτιν, ο οποίος ήταν τότε υπουργός Εξωτερικών της Γερμανίας. Έντεκα μέρες πριν τη Σύνοδο Κορυφής η Κοντολίζα Ραϊς επικοινωνεί με την Ντόρα Μπακογιάννη η οποία λίγο πριν έχει συσκεφθεί με τους πρέσβεις Χαλαστάνη και Σαββαΐδη, πιέζοντας για να δεχθεί η Ελλάδα να εισέλθουν στο ΝΑΤΟ τα Σκόπια με το όνομα π.Γ.Δ.Μ και η Ελληνίδα ομόλογός της της απαντά

³⁸⁶ Γιάννης Σαραντάκος. (2018, Φεβρουάριος 4). *Το άγνωστο Βουκουρέστι: Τι συνέβη την άνοιξη του 2008*, «in.gr», δημοσιευμένο στο: <https://www.in.gr/2018/02/04/greece/to-agnwsto-boykoyresti-ti-synebi-tin-anoiksi-toy-2008/> .

³⁸⁷ Γιάννης Σαραντάκος, *ibid.*, δημοσιευμένο στο: <https://www.in.gr/2018/02/04/greece/to-agnwsto-boykoyresti-ti-synebi-tin-anoiksi-toy-2008/> .

οτι αυτό δεν μπορεί να περάσει.³⁸⁸ Η πίεση που θα αντιμετώπιζε η Ελλάδα θα ήταν ακόμη μεγαλύτερη και η δοκιμασία των σχέσεων Ελλάδας-ΗΠΑ θα ήταν πολύ μεγάλη. Όλα αυτά τα είχε υπόψιν της η ελληνική αποστολή η οποία για να μειώσει την πίεση, δύο μέρες πριν την αναχώρηση για το Βουκουρέστι, το Μέγαρο Μαξίμου έχει μια φωτογραφία του Γκρούεφσκι ο οποίος πίσω του έχει έναν χάρτη με την π.Γ.Δ.Μ να φτάνει μέχρι το Αιγαίο. Η φωτογραφία στέλνεται ως καταχώριση στην Wall Street Journal και στους Financial Times με τίτλο «Να γιατί τα Σκόπια δεν πρέπει να γίνουν μέλος του NATO». ³⁸⁹ Το δημοσίευμα του Γιάννη Σαραντάκου της 4^{ης} Φεβρουαρίου 2018, αναφέρει όλες τις λεπτομέρειες οι οποίες έχουν μεταφερθεί από τους πρωταγωνιστές. Ο Έλληνας πρωθυπουργός Κωνσταντίνος Καραμανλής φτάνει στο Βουκουρέστι καθυστερημένος προκειμένου να αποφύγει τις πιέσεις από τους Αμερικανούς. Οι Αμερικανοί παρά το γεγονός ότι η Ελλάδα διεμήνυε παντού ότι δε θα υποστηρίξει την εισδοχή του βόρειου γειτονά της ως π.Γ.Δ.Μ λόγω της μη τήρησης του κριτηρίου της καλής γειτονίας, δεν πιστεύουν ότι θα μπει ελληνικό βέτο. Ο Αμερικανός πρόεδρος Τζωρτζ Μπους αναφέρει την π.Γ.Δ.Μ ως «Μακεδονία» και καλωσορίζει τα νέα μέλη και ο Έλληνας πρωθυπουργός ανταπαντά πως αυτό δε θα γίνει επ' ουδενί λόγο, αναφέροντας ως αιτία τη μη τήρηση του κριτηρίου της καλής γειτονίας. Όλα αυτά συνέβησαν στο δείπνο. Ο πρέσβης επί τιμή Σαββαΐδης και σύμβουλος της Ντόρας Μπακογιάννη υπενθύμισε στην Ελληνίδα υπουργό Εξωτερικών πως ποτέ στο NATO, για πέντε δεκαετίες δεν έλαβε χώρα κάποιο βέτο με εκείνη να του απαντά πως η Ελλάδα δεν ήταν μόνη της σε αυτόν τον αγώνα. Πράγματι, το θέμα της εισδοχής της τότε π.Γ.Δ.Μ στο NATO, δεν ετέθη ουσιαστικά για ψηφοφορία καθώς από το δείπνο είχε φανεί ότι τόσο η Γαλλία, όσο και η Ιταλία με την Ισπανία συμμερίστηκαν τις ελληνικές ανησυχίες και τη Γερμανία να είναι ουδέτερη. Ο Έλληνας πρωθυπουργός, φαίνεται να εξέλαβε το φιλικό χτύπημα στην πλάτη του Αμερικανού προέδρου Τζωρτζ Μπους, ως δυσαρέσκεια και προειδοποίηση παρά ως αβροφροσύνη.³⁹⁰

Επιπρόσθετα, χρειάζεται μια προσεκτική ανάγνωση των αμερικανικών τηλεγραφημάτων που σχετίζονται με την ανάλυση και αξιολόγηση των ελληνορωσικών σχέσεων, και στα οποία φαίνεται πως οι Αμερικανοί θεωρούν πως η Ελλάδα διαχρονικά είναι δεκτική σε ελληνορωσικό «φλερτ». Όπως αναφέρθηκαν παραπάνω οι διαφωνίες της Ελλάδας με τις ΗΠΑ στα Βαλκάνια, έτσι συμβαίνει ξανά και με την σύσφιξη των

³⁸⁸ Γιάννης Σαραντάκος, *ibid.*.

³⁸⁹ Γιάννης Σαραντάκος, *ibid.*

³⁹⁰ Γιάννης Σαραντάκος, *ibid.*

ελληνορωσικών σχέσεων κατά τη διάρκεια της θητείας της κυβέρνησης Καραμανλή. Η διαφορά είναι πως οι ελληνορωσικές σχέσεις κατά τη διάρκεια του Πολέμου της Γιουγκοσλαβίας και του αντίστοιχου στο Κόσοβο, δεν ήταν τόσο ισχυρές όσο κατά την περίοδο διακυβέρνησης Καραμανλή. Στον Πόλεμο της Γιουγκοσλαβίας και του Κοσόβου, οι ελληνικές θέσεις εφάπτονται με τις ρωσικές θέσεις όμως δεν υπάρχει κάποια ευθυγράμμιση ελληνορωσική. Για διαφορετικούς λόγους η κάθε χώρα, στηρίζει το σερβικό στοιχείο, όμως το αποτέλεσμα είναι πως η αξιολόγηση των Αμερικανών φέρνει την Ελλάδα να έχει παρεμφερείς απόψεις με αυτές του Ζιρινόφσκι. Ο αγωγός South Stream, οι υπο εξέταση συμφωνίες για πώληση ρωσικού εξοπλισμού στην Ελλάδα, η συμπαράταξη της ελληνικής κυβέρνησης στο «όχι» του Τάσσου Παπαδόπουλου στο Σχέδιο Ανάν το 2004, το άτυπο βέτο της Ελλάδας στην ένταξη των τότε Σκοπίων, οδήγησαν τους Αμερικανούς να θεωρούν ότι η Ελλάδα έχει αρχίσει να επανεξετάζει τον στρατηγικό προσανατολισμό της, έστω σε βαθμό τήρησης ίσων αποστάσεων μεταξύ ΗΠΑ και Ρωσίας. Ένα ακόμη ακανθώδες θέμα που προέκυψε στις ελληνοαμερικανικές σχέσεις που σχετιζόταν άρρηκτα με τις ελληνορωσικές, ήταν η στάση του Έλληνα πρωθυπουργού Κωνσταντίνου Καραμανλή μετά την ρωσική εισβολή στη Γεωργία. Στο ίδιο τηλεγράφημα της Ντέμπορα Μακάρθι, γίνεται λόγος για τη σιωπηλή στάση του Έλληνα πρωθυπουργού (δεν καταδίκασε τη ρωσική εισβολή στη Γεωργία το καλοκαίρι του 2008) ενώ η υπουργός Εξωτερικών Ντόρα Μπακογιάννη, είχε δημόσια εκφραστεί υπέρ της εδαφικής ακεραιότητας της Γεωργίας και για την ανάγκη γρήγορης αποχώρησης των ρωσικών στρατευμάτων από τη Γεωργία. Στο τηλεγράφημα η Ντέμπορα Μακάρθι δίνει μεγάλη σημασία στην ακύρωση της τότε επικείμενης επικύρωσης από την ελληνική Βουλή της συμφωνίας για τον ρωσικό αγωγό South Stream και για την ακύρωση της επίσκεψης των Ρώσων ειδικών σε αμυντικά θέματα.³⁹¹ Η ανάλυση των ελληνορωσικών σχέσεων και το πόσο αυτές επηρέασαν τις ελληνοαμερικανικές σχέσεις, οφείλει να εξεταστεί κάτω από το πρίσμα των περιφερειακών και διεθνών εξελίξεων. Βάσει αυτής της εξέτασης, μπορούν να γίνουν οι εξής αναφορές: Πρώτον, η Ελλάδα είναι το λιγότερο ισχυρό μέλος μιας τριγωνικής σχέσης (Ελλάδα-ΗΠΑ-Ρωσία). Ο πιο επιδραστικός παράγοντας, αποτελούσε επομένως (και θα συνεχίζει να αποτελεί) οι σχέσεις μεταξύ ΗΠΑ-Ρωσίας. Η φάση της λεγόμενης «αναβίωσης του Ψυχρού Πολέμου» μεταξύ ΗΠΑ και Ρωσίας, αποτελούσε ένα κακό momentum για την ελληνική εξωτερική πολιτική, εφάμιλλο

³⁹¹ Καθημερινή. Ibid., *Ενέργεια: Η ενόχληση με τα ανοίγματα Καραμανλή στον Πούτιν*, ibid.

αυτού που επέλεξαν Ελλάδα και Κύπρος για την «Ένωση». Δεύτερον, η μονοπολική στιγμή των ΗΠΑ έτυχε κακής ανάγνωσης από την ελληνική πλευρά η οποία θεώρησε ότι το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, σημαίνει αυτόματα και πλήρη ελευθερία επιλογών στην εξωτερική πολιτική. Από το έτος 2007 οι σχέσεις ΗΠΑ-Ρωσίας επιδεινώνονται, αυτή τη φορά σε ένα άλλο -όχι ψυχροπολεμικό- διεθνές σύστημα, όπου οι ΗΠΑ συνιστούν την συντηρητική δύναμη του διεθνούς status quo και τη Ρωσία ως (μια μεταξύ άλλων) αναθεωρητική δύναμη. Υπό τον Πούτιν, η Ρωσία επιδίωξε μια επανάκτηση του περιφερειακού και διεθνούς κύρους της. Τρίτον, οι Αμερικανοί θεώρησαν ότι η ενεργειακή σχέση μεταξύ Ελλάδας-Ρωσίας, θα αναβαθμιζόταν σε πολιτική σχέση. Από αμερικανικής πλευράς, τα στοιχεία των σχέσεων επαλήθευαν τις ανησυχίες τους, ειδικά στο θέμα της αγοράς ρωσικού οπλισμού από την Ελλάδα αλλά και την μη απερίφραστη καταδίκη της ρωσικής επέμβασης στη Γεωργία. Τέταρτον, το διεθνές σύστημα το οποίο έμοιαζε να μετατρέπεται σε υβριδικό μονο-πολυπολικό (κατά Χάντινγκτον) παρείχε σίγουρα μεγαλύτερο χώρο ελιγμών από την πλευρά μικρών και μεσαίων δυνάμεων του διεθνούς συστήματος, αλλά όχι τέτοιοι ώστε να μπορεί να υπάρξει μια συλλήβδην αλλαγή του στρατηγικού προσανατολισμού. Ως αλλαγή στρατηγικού προσανατολισμού, δεν μπορεί να χαρακτηριστεί μόνο μια διακοπή συμμαχικών σχέσεων με μια δύναμη και η έναρξη μιας άλλης, ανταγωνιστικής προς την πρώτη αλλά και η εξισορρόπηση-εξίσωση των σχέσεων αυτής της χώρας με δύο δυνάμεις οι οποίες παρά το γεγονός ότι μετρούσαν περίπου 18 χρόνια από το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, συνέχιζαν να έχουν ανταγωνιστικές σχέσεις. Πέμπτον, η Ελλάδα φαίνεται ότι χρησιμοποίησε τις ελληνορωσικές σχέσεις προκειμένου να εξισορροπήσει την τουρκική απειλή και να καταστεί η Ελλάδα κόμβος μέσα από την διπλωματία των αγωγών. Ελλάδα και Ρωσία, ευθυγραμμίζονταν στο τότε κοινό συμφέρον τους που ήθελαν να αποτρέψουν το να γίνει η Τουρκία κόμβος του αζέρικου φυσικού αερίου. Έκτον, στη Σύνοδο του Βουκουρεστίου οι ΗΠΑ επιθυμούσαν την συνέχιση της οικοδόμησης της διεύρυνσης του NATO για λόγους που αφορούσαν την ανάσχεση της Ρωσίας. Δε θα ήταν υπερβολή να σχολιαστεί πως το θέμα της ονομασίας, για τις ΗΠΑ είχε δευτερεύουσα σημασία και έτσι το ελληνικό άτυπο βέτο, θεωρήθηκε από τις ΗΠΑ ως συμμαχική παρεμπόδιση της διεύρυνσης του NATO.

Οι ελληνορωσικές σχέσεις και οι αντίστοιχες αμερικανορωσικές, συνιστούν αναμφίβολα έναν πολύ σημαντικό παράγοντα για την πορεία των ελληνοαμερικανικών σχέσεων διαχρονικά. Συγκεκριμένα, οι σχέσεις μεγάλων δυνάμεων επηρεάζουν άρρηκτα τις σχέσεις των μεσαίων δυναμειών με αυτές καθώς σε περιόδους

αντιπαλότητας μεταξύ μεγάλων δυνάμεων, μειώνονται οι δυνατότητες ελιγμών των μικρών δυνάμεων. Οι σχέσεις ΗΠΑ-Ρωσίας μπορούσαν να χαρακτηρισθούν φιλικές, μόνο για λίγα χρόνια μετά την κατάρρευση της ΕΣΣΔ. Με την άνοδο του Πούτιν στη ρωσική πολιτική, οι σχέσεις ΗΠΑ-Ρωσίας ήταν ξανά ανταγωνιστικές. Τόσο στο Κυπριακό Ζήτημα, όσο και στα θέματα των Βαλκανίων, οι διαφορές μεταξύ Ελλάδας και ΗΠΑ οφείλουν να εξεταστούν υπό το πρίσμα των επιδιώξεων της μεγάλης δύναμης της διμερούς σχέσης (ΗΠΑ) που παρατηρούσαν πως η Ελλάδα είχε έμμεσα ή άμεσα παρόμοιες απόψεις με τη Ρωσία, για διαφορετικούς λόγους. Όπως δείχνουν τα τηλεγραφήματα για τον αγωγό South Stream αλλά και κείμενο της Wall Street Journal³⁹², οι Αμερικανοί θεωρούσαν παραδοσιακούς τους δεσμούς Ελλάδας-Ρωσίας. Αυτή η καχυποψία των Αμερικανών για τις σχέσεις Ελλάδας και Ρωσίας, είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με τις διεθνείς συγκυρίες και τους κύκλους εξάρσεων και υφέσεων στις σχέσεις ΗΠΑ-Ρωσίας. Όπως θα δούμε παρακάτω, οι ελληνορωσικές σχέσεις μειώθηκαν κατά τη δεκαετία 2011-2021 και πιο συγκεκριμένα, μετά το 2016 με το 2017-2018 να περνούν μια κρίση.

Η αποτυχία της ελληνικής κυβέρνησης να αναβαθμίσει περαιτέρω τις ελληνορωσικές σχέσεις οφείλεται εν πολλοίς στην μεγάλη εσωκομματική αντίδραση που υπήρχε από την Ελληνίδα υπουργό Εξωτερικών Ντόρα Μπακογιάννη αλλά και από την αντιπολίτευση του ΠΑΣΟΚ του Γεώργιου Παπανδρέου, ο οποίος και νίκησε στις εκλογές του 2009.³⁹³ Στο προεκλογικό πρόγραμμα του ΠΑΣΟΚ υπήρχε δέσμευση για επανεξέταση της συμφωνίας του αγωγού Μπουργκάς -Αλεξανδρούπολη αλλά και για τον South Stream. Ο Γιώργος Παπανδρέου ως πρωθυπουργός συναντήθηκε με τον Πούτιν στη Μόσχα όπου και τελικά του ανακοίνωσε πως η Ελλάδα δε θα είναι μέρος των δύο εγχειρημάτων.³⁹⁴ Η Ελλάδα ήταν πλέον αντιμέτωπη με μια πολύ δύσκολη οικονομική πραγματικότητα η οποία την ακολούθησε μέχρι και την έξοδό της από τα προγράμματα δημοσιονομικής σταθερότητας (2018). Η οικονομική δυσπραγία καθιστούσε απαγορευτικούς τους πειραματισμούς στην εξωτερική πολιτική η οποία εκείνη την περίοδο (όταν η Ελλάδα υπήχθη στο πρώτο δημοσιονομικό πρόγραμμα)

³⁹² Daniel Michaels. (2021, December 23). *U.S. Sees New Bright Spot in Europe: Greece*, «Wall Street Journal», posted on: https://www.wsj.com/articles/u-s-sees-new-bright-spot-in-europe-greece-11640260804?fbclid=IwAR3XRP6nxK47RHWmR_p2dk4oLHbGZhXEnrsMTvHom2uD_5BECpvyfoWvT4s.

³⁹³ Theocharis Grigoriadis, idib, p.16.

³⁹⁴ Μίκα Κοντορούση. (2011, Οκτώβριος 6). *Ο Καραμανλής είχε ενοχλήσει τις ΗΠΑ*, «News 24/7», δημοσιευμένο στο: <https://www.news247.gr/politiki/o-karamanlis-eiche-enochlisei-tis-ipa.6125588.html>. Μέσα στο κείμενο υπάρχουν και τηλεγραφήματα του Σπέκχαρντ.

όφειλε να είναι υποστηρικτή προς την οικονομική διπλωματία της Ελλάδας. Παρόλα αυτά, υπήρχαν κάποιες σποραδικές επαναπροσεγγίσεις μεταξύ Ελλάδας και Ρωσίας που είχαν ευκαιριακά χαρακτηριστικά³⁹⁵ και σχετίζονταν με την παραμονή της Ελλάδας στην Ευρωζώνη. Σε κάθε περίπτωση, οι ελληνορωσικές σχέσεις για ακόμη μια φορά απέδειξαν τον ευκαιριακό αλλά και κυνικό τους χαρακτήρα, τουλάχιστον από την πλευρά της Μόσχας καθώς η Ρωσία σε κάθε κρίση που αντιμετώπιζε η Ε.Ε. ή το ΝΑΤΟ. Η Μόσχα στην πραγματικότητα (όπως έδειξε και η οικονομική κρίση της Κύπρου με το κούρεμα των καταθέσεων που αφορούσε συμφέροντα ρωσικά) δεν μπορούσε να δανείσει την Ελλάδα, όμως κατά την πάγια στρατηγική της που στοχεύει εναντίον της συνοχής των ευρωπαϊκών θεσμών, χρησιμοποιούσε οποιαδήποτε χώρα-μέλος της Ε.Ε. που αντιμετώπιζε προβλήματα με τις Βρυξέλλες, προσπαθώντας να επηρεάσει αρνητικά τη συνοχή της ευρωπαϊκής οικογένειας κρατών. Η Ελλάδα άρχισε να εξορθολογίζει την εξωτερική της πολιτική το 2010 και αυτός ο εξορθολογισμός οριζόταν σε μεγάλο βαθμό από την οικονομική της δυσπραγία. Οι προτεραιότητες της Ελλάδας ήταν η βελτίωση των σχέσεών της με τις ΗΠΑ και με το Ισραήλ προκειμένου να εξισορροπήσει την τουρκική απειλή. Μετά το 2012 οι αμερικανορωσικές σχέσεις άρχισαν να επιδεινώνονται περαιτέρω λόγω της κρίσης στην Ουκρανία με την «Πορτοκαλί Επανάσταση». Ωστόσο, η ελληνική κυβέρνηση δεν ενεπλάκη ενεργά στην κρίση στην Ουκρανία και ακολούθησε την πολιτική των Βρυξελλών για την αντιμετώπιση της παράνομης προσάρτησης της Κριμαίας, αν και η Ελλάδα πριν την κρίση της Ουκρανίας είχε σαν σχέδιο το να γίνει ενεργειακός κόμβος στην περιοχή και να έχει ανοικτή την πόρτα για οικονομική βοήθεια από χώρα εκτός Ε.Ε.³⁹⁶

Η σχέση Ελλάδας-Ρωσίας αναθερμάνθηκε με την άνοδο του ΣΥΡΙΖΑ στην εξουσία, χωρίς όμως να διαταράξει τον στρατηγικό προσανατολισμό της χώρας.

³⁹⁵ Η Ελλάδα κατά την περίοδο της δύσκολης διαπραγμάτευσης που κατέληξε στο τρίτο δημοσιονομικό πρόγραμμα, εξέτασε την πιθανότητα να δανειστεί χρήματα από τη Ρωσία. Πιο συγκεκριμένα, υπήρχαν φωνές στην ελληνική κυβέρνηση που υποστήριζαν τη σύνδεση ενός πιθανού δανεισμού της Ελλάδας με την κατασκευή αγωγού ρωσικού φυσικού αερίου. Ο Παναγιώτης Λαφαζάνης παραδέχτηκε ότι το εναλλακτικό σχέδιο της Ελλάδας σε περίπτωση εξόδου της χώρας από την Ευρωζώνη, ήθελε Ελλάδα και Ρωσία να έχουν συμφωνήσει στην προκαταβολή ενός ποσού από την κατασκευή αγωγού φυσικού αερίου που θα περνούσε από την Ελλάδα. Ναυτεμπορική. (2017, Ιούλιος 22). *Π.Λαφαζάνης: Χρήματα από Ρωσία και εθνικοποίηση ΤτΕ ήταν το εναλλακτικό σχέδιο*, δημοσιευμένο στο: <https://m.naftemporiki.gr/story/1260770>.

³⁹⁶ Dimitrios Triantaphyllou. (2015, April 14). *The EU has reason to be concerned over relations between Greece and Russia*, «LSE blogs», posted on: <https://blogs.lse.ac.uk/euorpblog/2015/04/14/the-eu-has-reason-to-be-concerned-over-relations-between-greece-and-russia/>.

Άλλωστε, όπως αναφέρθηκε, η παραμονή της Ελλάδας στην ΕΖ, οφείλεται κυρίως στις αμερικανικές παρεμβάσεις που ήταν υπέρ των ελληνικών συμφερόντων. Τον Απρίλιο του 2015 ο Έλληνας πρωθυπουργός Αλέξης Τσίπρας επισκέφτηκε την Μόσχα και δήλωσε πως η αναθέρμανση των ελληνορωσικών σχέσεων ήταν μια στρατηγική επιλογή για την κυβέρνησή του.³⁹⁷ Ο Έλληνας πρωθυπουργός και η κυβέρνηση ΣΥΡΙΖΑ-ΑΝΕΛ προσπαθούσαν να έχουν μαζί τους το εκλογικό σώμα το οποίο ήταν ευρωσκεπτικιστικό και το οποίο και ολόένα και αυξανόταν κατά την διαπραγμάτευση Ιανουαρίου-Ιουλίου 2015. Η κυβέρνηση των ΣΥΡΙΖΑ-ΑΝΕΛ πίστευε πως η καλή σχέση με την Ρωσία θα βοηθούσε την Ελλάδα στο να εξισορροπήσει τη γερμανική πίεση προς την Ελλάδα και η Αθήνα ήταν διατεθειμένη να στηρίζει τη Ρωσία ώστε να αποφύγει κυρώσεις από την πλευρά της Ε.Ε. για την πολιτική της Μόσχας στην Ουκρανία, αλλά και να βοηθήσει την Ρωσία στο θέμα της σύζευξης της ρωσικής ενεργειακής πολιτικής με την αντίστοιχη πολιτική ενέργειας της Ε.Ε.³⁹⁸

Οι ΗΠΑ λίγες μέρες μετά την εκλογική νίκη των ΣΥΡΙΖΑ-ΑΝΕΛ, δια στόματος Βικτώρια Νούλαντ η οποία ήταν υφυπουργός Εξωτερικών των ΗΠΑ, εξέφρασαν μια θέση που ήταν μάλλον αμφίσημη, για το γεγονός ότι ο Πάνος Καμμένος είχε τετ-α-τετ με τον Ρώσο πρέσβη αμέσως μετά την εκλογή του. Η Νούλαντ δήλωσε σε διάλεξή της στο Brookings Institution τα ακόλουθα: *«Προφανώς, δεν έχουμε κανένα πρόβλημα και θέλουμε την Ελλάδα να έχει μια κανονική σχέση με τη Ρωσία. Η Ελλάδα έχει σχέσεις και η προηγούμενη κυβέρνηση ήταν πολύ χρήσιμη για την αποστολή μηνυμάτων προς τη Ρωσία ότι αυτό που ψάχνουμε είναι μια αλλαγή της ρωσικής πολιτικής, σε σχέση με τις επιθέσεις προς τους γείτονές της. Αυτό είναι που αναζητούμε, μια αλλαγή πολιτικής και ότι μπορούμε να κάνουμε περισσότερα μαζί, αν μας ακούσετε. Έτσι, μια σχέση ανάμεσα στην Ελλάδα και τη Ρωσία ήταν πολύ χρήσιμη στο παρελθόν σε ό,τι αφορά τη μετάδοση σαφών μηνυμάτων. Και θα ήθελα να συνεχιστεί.»*³⁹⁹ Η δήλωση της Νούλαντ δείχνει ότι οι ΗΠΑ επιθυμούσαν να έχει η Ελλάδα έναν σαφή στρατηγικό προσανατολισμό εντός του ΝΑΤΟ. Η φράση που έχει μεγάλη σημασία είναι αυτή που επαναλαμβάνεται δύο φορές στη δήλωσή της και έχει να κάνει με την «αποστολή σαφών μηνυμάτων προς τη Ρωσία». Με άλλα λόγια, οι ΗΠΑ δεν είχαν κανένα πρόβλημα σύσφιξης των

³⁹⁷ Atlantic Council. (2017, November 15). *The Kremlin's Trojan Horses 2.0*, posted on: <https://www.atlanticcouncil.org/in-depth-research-reports/report/the-kremlin-s-trojan-horses-2-0/#greece> .

³⁹⁸ Dimitrios Triantaphyllou, *ibid*.

³⁹⁹ The Toc. (2015, Ιανουάριος 28). *Στειτ Ντιπαρτμεντ: Κανένα πρόβλημα με την Ελληνορωσική συνεργασία*, δημοσιευμένο στο: <https://www.thetoc.gr/politiki/article/steit-ntipartment-kanena-problima-me-tin-ellinorwssiki-sunergasia> .

ελληνορωσικών σχέσεων αρκεί αυτές να πλαισιώνονταν από το NATO. Ο Τζον Κέρι, πριν ακόμη κλείσει μήνα η κυβέρνηση ΣΥΡΙΖΑ-ΑΝΕΛ είχε επικοινωνήσει με τον Έλληνα υπουργό Εξωτερικών Νίκο Κοτζιά λέγοντάς του ότι η προσπάθεια εξισορρόπησης του αγωγού TAP με τον South Stream (ο οποίος είχε στο μεταξύ μετονομαστεί σε Turk Stream) θα ήταν δύσκολη από ελληνικής πλευράς, καθώς ο στόχος των ΗΠΑ ήταν η διαφοροποίηση από το ρωσικό φυσικό αέριο.⁴⁰⁰ Είναι αλήθεια ότι διπλωματικές πηγές εντός και εκτός Ελλάδας είχαν ασχοληθεί αρκετά με τις σχέσεις Ελλάδας-Ρωσίας και σε αρκετές περιπτώσεις ανησυχούσαν για μια επανάληψη της περιόδου Κωνσταντίνου Καραμανλή (2004-2009). Κυβερνητική πηγή ωστόσο, στο θέμα της πιθανής αναζήτησης οικονομικής υποστήριξης από τη Μόσχα σε περίπτωση που ναυαγούσαν οι διαπραγματεύσεις ανάμεσα σε δανειστές και ελληνική κυβέρνηση είχε δηλώσει πως «υπάρχουν οι συμβολισμοί αλλά υπάρχει και η πραγματικότητα».⁴⁰¹

Ο Μπρεζίνσκι είχε προειδοποιήσει τις ΗΠΑ από τον Μάρτιο του 2015 ότι μια Ελλάδα που θα ήταν φιλική προς τη Ρωσία, θα μπορούσε να «παραλύσει» το NATO έναντι της ρωσικής επιθετικότητας καθώς η Ελλάδα έχει τη δύναμη του βέτο ως μέλος του NATO.⁴⁰² Μια ανάλυση του Atlantic Council είναι επίσης ενδεικτική για το πώς εξέταζαν αναλυτές στην Ουάσινγκτον τις ελληνορωσικές σχέσεις κατά τη διάρκεια της κυβέρνησης ΣΥΡΙΖΑ-ΑΝΕΛ. Στην Ελλάδα η συγκεκριμένη έκθεση ο ΣΥΡΙΖΑ και η Χρυσή Αυγή αναφέρονται ως φιλορωσικά κόμματα. Οι σχέσεις Ελλάδας-Ρωσίας από την πλευρά της Ρωσίας, οδηγούν βραχυπρόθεσμα την Ελλάδα στο να λειτουργεί ως προστάτιδα δύναμη των ρωσικών συμφερόντων εντός της Ε.Ε. και του NATO και μακροπρόθεσμα, στην απομάκρυνση της Ελλάδας από τις δυτικές και φιλελεύθερες δημοκρατίες. Μετά την οικονομική κρίση, η Ελλάδα παρέμενε οικονομικά και πολιτικά ευάλωτη και αυτή η δυσάρεστη κατάσταση, άφηνε πολλά περιθώρια στη Ρωσία για ανοίγματα στην Ελλάδα. Ήδη από το 2014, ο τότε αρχηγός της αξιωματικής αντιπολίτευσης Αλέξης Τσίπρας είχε καταδικάσει τις κυρώσεις που επιθυμούσε να επιβάλλει η Ε.Ε. στη Ρωσία για την προσάρτηση της Κριμαίας και την εισβολή στο Ντονμπάς. Το 2015 ως πρωθυπουργός, ο Αλέξης Τσίπρας δήλωσε πως δεν είναι η

⁴⁰⁰ Άγγελος Αθανασόπουλος. (2015, Φεβρουάριος 21). *Τι διεκδικεί η Αθήνα από Μόσχα-Πεκίνο*, «Το Βήμα», δημοσιευμένο στο: <https://www.tovima.gr/2015/02/21/politics/ti-diekdikei-i-athina-apo-mosxa-pechino/>.

⁴⁰¹ Άγγελος Αθανασόπουλος, *ibid.*

⁴⁰² Defense News. (2015, March 25). *Moscow-Friendly Greece Could 'Paralyze' NATO*, posted on: <https://www.defensenews.com/global/europe/2015/03/25/moscow-friendly-greece-could-paralyze-nato/>.

Ρωσία υπεύθυνη για ό,τι γίνεται στη Μαριούπολη.⁴⁰³ Η Ρωσία δεν άφησε ανεκμετάλλευτη την ευκαιρία και ο Πούτιν έγινε ο πρώτος πρόεδρος που συνεχάρη τον Αλέξη Τσίπρα για την εκλογική του νίκη στις εκλογές της 25^{ης} Ιανουαρίου 2015 και το 2016, η Ελλάδα έγινε η πρώτη ευρωπαϊκή χώρα που επισκέφτηκε ο Πούτιν μετά την την επιβολή κυρώσεων για την προσάρτηση της Κριμαίας. Από την άλλη πλευρά, ο αρχηγός του κόμματος που συγκυβερνούσε με τον ΣΥΡΙΖΑ από το 2015, ήταν και εκείνος ένθερμος υποστηρικτής της επαύξησης των σχέσεων της Ελλάδας με τη Ρωσία, προωθώντας μάλιστα την υπογραφή ενός μνημονίου συνεργασίας με ένα ρωσικό ίδρυμα μελετών το οποίο σχετίζεται με τις ρωσικές μυστικές υπηρεσίες.⁴⁰⁴

Το κλίμα εκείνης της περιόδου ήταν ευεπίφορο στις πολιτικές εκφράσεις ακραίου λαϊκισμού και οι ελληνορωσικές σχέσεις, δεν ξέφυγαν από αυτόν τον κανόνα. Μέχρι κάποιο σημείο, η συγκυβέρνηση ΣΥΡΙΖΑ-ΑΝΕΛ στήριξε και την προοπτική του ρωσικού αγωγού Turk Stream για τον οποίον ο Παναγιώτης Λαφαζάνης που ήταν υπουργός Περιβάλλοντος κατά την πρώτη θητεία της συγκυβέρνησης ΣΥΡΙΖΑ-ΑΝΕΛ, παραδέχτηκε (όπως αναφέρθηκε παραπάνω) πως είχε συμφωνήσει με την ρωσική κυβέρνηση πως σε περίπτωση που η Ελλάδα έβγαине εκτός ΕΖ θα λάμβανε μια προκαταβολή των μελλοντικών κερδών του αγωγού ως δάνειο. Η αποτυχία του δημοψηφίσματος της 5^{ης} Ιουλίου 2015 οδήγησε την κυβέρνηση στο να εγκαταλείψει αυτά τα σχέδια.⁴⁰⁵ Όπως θα δούμε παρακάτω, η «ταφόπλακα» της «άνοιξης των ελληνορωσικών σχέσεων» όπως ο ίδιος ο πρώην πρωθυπουργός Αλέξης Τσίπρας είχε χαρακτηρίσει την ελληνορωσική προσέγγιση εκείνης της περιόδου, μπήκε κατά τη διάρκεια των διαπραγματεύσεων για τη Συμφωνία των Πρεσπών όπου και οδήγησε στην επίλυση του ονοματολογικού ζητήματος μεταξύ Ελλάδας (και πλέον) Βόρειας Μακεδονίας. Πριν από αυτό, χρειάζεται να γίνει μια αποτίμηση της ελληνορωσικής προσέγγισης εκείνης της περιόδου και πώς οι ΗΠΑ τη διαχειρίστηκαν.

Στις ΗΠΑ από την αρχή της ελληνικής δημοσιονομικής κρίσης είχαν μετρήσει και ζυγίσει τους κινδύνους μιας πιθανής εξόδου της Ελλάδας από την ΕΖ που μπορούσε να συνοδευτεί με με πολύ μεγάλη πολιτική αστάθεια που θα καθιστούσε πολύ πιθανή

⁴⁰³ Atlantic Council. *The Kremlin's Trojan Horses 2.0*, *ibid*.

⁴⁰⁴ Atlantic Council, *The Kremlin's Trojan Horses 2.0*, *ibid*. Επρόκειτο για το γνωστό ίδρυμα Russian Institute for Strategic Studies. Εντός της έκθεσης αναγράφεται και η προσπάθεια της Ρωσίας να κάνει τις δικές της επενδύσεις στην Ελλάδα, στους τομείς του Real Estate και των ΜΜΕ. Η πιο ξεκάθαρη απόδειξη της φιλορωσικής στάσης του ΣΥΡΙΖΑ και της Χρυσής Αυγής, έρχεται από το 2014 όταν στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο 12 Έλληνες Ευρωβουλευτές ψήφισαν εναντίον της Εταιρικής Συμφωνίας ΕΕ-Ουκρανίας μετά τα γεγονότα στο Ντόνμπας. Από τους συνολικά 21 Ευρωβουλευτές, οι 6 που ψήφισαν εναντίον ήταν του ΣΥΡΙΖΑ, ο 1 των Ανεξαρτήτων Ελλήνων, οι 3 της Χρυσής Αυγής και οι 2 του ΚΚΕ.

⁴⁰⁵ Atlantic Council. *The Kremlin's Trojan Horses 2.0*, *ibid*.

μια αλλαγή στρατηγικού προσανατολισμού της Ελλάδας αναφορικά με την εξωτερική της πολιτική. Αυτός ήταν και ο βασικός λόγος που ο πρόεδρος Ομπάμα είχε μετατραπεί στον πιο σημαντικό σύμμαχο των τεσσάρων ελληνικών κυβερνήσεων που διαχειρίστηκαν το δίπολο παραμονή στην ΕΖ-ή άτακτη χρεωκοπία και έξοδος από την ΕΖ. Την περίοδο κατά την οποία η Ελλάδα εισερχόταν σε διεθνή οικονομική επιτήρηση, η αστάθεια που δημιούργησε η Αραβική Άνοιξη σε συνδυασμό με την κρίση της Ουκρανίας και τον πόλεμο στη Συρία (με όλα τα παρεπόμενα π.χ εμφάνιση του ΙΚ και του τεράστιου προσφυγικού κύματος) καθιστούσε την Ελλάδα της οικονομικής δυσπραγίας μια πολύ σημαντική χώρα. Οι ΗΠΑ ανησυχούσαν ιδιαίτερα πως η οικονομική καχεξία της Ελλάδας θα οδηγούσε στη δημιουργία ενός λαϊκιστικού πολιτικού σκηνικού το οποίο για να καταφέρει να διαχειριστεί τις πολλαπλές κοινωνικο-οικονομικές συνέπειες των προγραμμάτων αυστηρής λιτότητας, θα προσπαθούσε να κάνει κινήσεις στην εξωτερική πολιτική που δε θα ευθυγραμμίζονταν με τον ευρω-ατλαντικό της προσανατολισμό. Το παράδοξο της συγκυβέρνησης ΣΥΡΙΖΑ-ΑΝΕΛ εδράζεται στο γεγονός ότι επί των ημερών της, επαυξήθηκαν ιδιαίτερα οι ελληνοαμερικανικές σχέσεις σε βαθμό που κατά τον Δεκέμβριο του 2018, υπεγράφη ίσως το πιο σημαντικό διμερές κείμενο στη μεταψυχροπολεμική ιστορία των ελληνοαμερικανικών σχέσεων, αυτό του διμερούς Στρατηγικού Διαλόγου.

Οι οικονομικές σχέσεις της Ελλάδας με την Κίνα και τη Ρωσία, ανησυχούσαν ιδιαίτερα τις ΗΠΑ και έτσι η αμερικανική υποστήριξη προς την Ελλάδα προκειμένου η τελευταία να παραμείνει στην ΕΖ, τεκμηριωνόταν με γεωπολιτική επιχειρηματολογία. Ο Αμερικανός πρόεδρος Μπάρακ Ομπάμα, στις μέρες που μεσολάβησαν μεταξύ της εξαγγελίας του δημοψηφίσματος και της διενέργειας αυτού, είχε τηλεφωνήσει στην Καγκελάρια Μέρκελ, προκειμένου να πιέσει για την εξεύρεση μιας πολιτικής λύσης για την Ελλάδα για παραμείνει στην ΕΖ.⁴⁰⁶ Οι κινήσεις του Αμερικανού πρέσβη Τζέφρι Πάιατ στην Ελλάδα, φαίνεται πως έπαιξε επίσης σημαντικό ρόλο ώστε στη ΔΕΘ του Σεπτεμβρίου 2018, η τιμώμενες της ΔΕΘ ΗΠΑ για εκείνο το έτος, να έχουν σημαντική εκπροσώπηση τόσο σε κρατικό επίπεδο (Γουίλμπουρ Ρος, (υπουργός Εμπορίου των ΗΠΑ) Μαρκ Μενέξες, (υφυπουργός Ενέργειας των ΗΠΑ) Μαρί Ρόις, (βοηθός

⁴⁰⁶ Άγγελος Αθανασόπουλος. (2018, Σεπτέμβριος 8). *Πώς Τσίπρας-ΣΥΡΙΖΑ έγιναν οι καλύτεροι φίλοι των Αμερικανών*, «Το Βήμα», δημοσιευμένο στο: <https://www.tovima.gr/2018/09/08/politics/pws-tsipras-syriza-eginan-oi-kalyteroi-filoi-twn-amerikanwn/>.

υπουργός Εκπαιδευτικών και Πολιτιστικών Υποθέσεων) Μάθιου Πάλμερ, (βοηθός υπουργός Εξωτερικών για θέματα Ευρώπης και Ευρασίας) αλλά και σε επίπεδο εταιρειών με κολοσσούς όπως η Google, η Facebook, η CISCO και η Lockheed Martin να έχουν συμμετοχή στην ΔΕΘ, ενώ τις ίδιες περίπου μέρες στην Ελλάδα βρισκόταν ο αρχηγός των αμερικανικών ενόπλων δυνάμεων Τζόζεφ Ντάνφορθ ο οποίος συνάντησε τον τότε Έλληνα ομόλογό του Ευάγγελο Αποστολάκη και μεταξύ άλλων δήλωσε: *«Αν δείτε τη γεωγραφία και παράλληλα τις τρέχουσες επιχειρήσεις στη Λιβύη και στη Συρία, αλλά και ενδεχόμενες επιχειρήσεις στην Ανατολική Μεσόγειο, οι ευκαιρίες εδώ είναι αξιοσημείωτες. Οι Έλληνες έχουν ορισμένες ενδιαφέρουσες αντιλήψεις για τη ρωσική ναυτική παρουσία στην Ανατολική Μεσόγειο. Πιστεύω ότι συμφωνούμε»*.⁴⁰⁷ Η σημασία σε πολιτική ουσία και συμβολισμό της ΔΕΘ για την αναγκαιότητα της ενίσχυσης της αμερικανικής παρουσίας στην Βόρεια Ελλάδα αλλά και οι δηλώσεις του Ντάνφορθ και του Πομπέο και τις δύο φορές που επισκέφθηκε την Ελλάδα, αποδεικνύουν ότι η ανησυχία των Αμερικανών για την ρωσική επιρροή στην Ελλάδα ήταν έκδηλη.

Πριν αναφερθούμε στην μεγάλη κρίση των ελληνορωσικών σχέσεων κατά το έτος 2018-2019, (και η οποία σχετιζόταν με πιθανή κακόβουλη επιρροή της Ρωσίας κατά τη διάρκεια των διαπραγματεύσεων μεταξύ Ελλάδας και π.Γ.Δ.Μ που κατέληξε στη Συμφωνία των Πρεσπών που έλυσε το χρόνιο ονοματολογικό ζήτημα μεταξύ των δύο χωρών) χρειάζεται να αναφέρουμε πως η Ελλάδα σαν μικρή-μεσαία δύναμη της διεθνούς πολιτικής φαίνεται να έχει παραδοσιακά, οπορτουνιστικά χαρακτηριστικά στη δημιουργία δεσμών με χώρες που δε βρίσκονται εντός των ευρω-ατλαντικών θεσμών στους οποίους ανήκει. Η κυβέρνηση ΣΥΡΙΖΑ-ΑΝΕΛ, παρά το γεγονός ότι προσπάθησε να καταδείξει τη σημασία των ελληνορωσικών σχέσεων, τελικά τάχθηκε αναφανδόν υπέρ της σύσφιξης των σχέσεών της με τις ΗΠΑ και αυτό αποδεικνύεται όχι μόνο με αυτή την καθαυτή διμερή βελτίωση που οδήγησε στην εκκίνηση του Στρατηγικού Διαλόγου με τις ΗΠΑ κατά τον Δεκέμβριο του 2018, αλλά και στην υποστήριξη της Συμφωνίας των Πρεσπών η οποία έφερε και το τέλος μιας ελληνοαμερικανικής έριδας που χρονολογούταν από το 1992. Όπως θα αποδειχθεί, η Συμφωνία των Πρεσπών αποτέλεσε όχι μόνο μια σημαντική επίλυση διαφοράς σε ένα χρόνιο και φθοροποιό ζήτημα για τον δυνητικό ρόλο που μπορούσε η Ελλάδα να διαδραματίσει στα Βαλκάνια, αλλά και μια συμφωνία που άνοιγε εμπορικούς και ενεργειακούς δρόμους που ωφελούσαν τα αμερικανικά σχέδια στην επιρροή. Το πιο

⁴⁰⁷ Άγγελος Αθανασόπουλος, *Πώς Τσίπρας-ΣΥΡΙΖΑ έγιναν οι καλύτεροι φίλοι των Αμερικανών*, ibid.

σημαντικό όμως, είναι ότι η αμερικανική ενθάρρυνση και υποστήριξη της Συμφωνίας των Πρεσπών, είχε ως κύριο μέλημά της την ανάσχεση της αυξανόμενης ρωσικής επιρροής στα Βαλκάνια.

Όπως παραδέχτηκε Αμερικανός αξιωματούχος μετά τη Συμφωνία των Πρεσπών: *«Η Ελλάδα θα είναι ευνοημένη από αυτή τη συμφωνία, καθώς οι εξελίξεις σε οικονομικό και γεωπολιτικό επίπεδο θα είναι υπέρ της (...) η συμφωνία των Πρεσπών επικυρώνει το ρόλο της Ελλάδας ως πόλου σταθερότητας στην ευρύτερη περιοχή (...) Τα οικονομικά και εμπορικά οφέλη που θα φέρει η κύρωση της συμφωνίας θα είναι πολύ σημαντικά ειδικά για τη βόρειο Ελλάδα»*.⁴⁰⁸ Η μόνιμη αμερικανική αντιπροσωπεία του ΟΑΣΕ, ανέφερε τα εξής: *«Οι ΗΠΑ καλωσορίζουν την απόφαση της Ελληνικής Βουλής να επικυρώσει τη Συμφωνία των Πρεσπών. Οι ηγέτες της Ελλάδας επέδειξαν όραμα, κουράγιο και επιμονή στην επίλυση της διαφοράς του ονόματος, η οποία θα επιτρέψει στη Βόρεια Μακεδονία να γίνει μέλος του ΝΑΤΟ και της Ε.Ε. Οι ΗΠΑ επικροτούν αυτήν την ιστορική ευκαιρία για να αναπτυχθεί σταθερότητα, ασφάλεια και ευημερία στην περιοχή»*.⁴⁰⁹ Από το 2014 έως και το 2017 η Βόρεια Μακεδονία αντιμετώπισε την απειλή διάλυσης όταν πρώτα με αφορμή μια φοιτητική εξέγερση (2014) και μετά την ασυλία που χορήγησε ο πρόεδρος Ιβάνοφ σε κρατικούς λειτουργούς που είχαν προβεί σε αδικήματα, (2015-2016) η χώρα έφτασε να αντιμετωπίζει υπαρκτά προβλήματα με την «έγχρωμη εξέγερση» που σημειώθηκε. Ο Νικολά Γκρούεφσκι είχε αρνηθεί να συμπεριλάβει τη Βόρεια Μακεδονία στις χώρες που θα επιβάλλουν κυρώσεις στην Ρωσία για την πολιτική της Μόσχας στην Ουκρανία. Η Ρωσία κατηγόρησε τη Δύση για υποστήριξη «δυτικών διοργανωτών» μιας «έγχρωμης επανάστασης» στη Βόρεια Μακεδονία. Επιπρόσθετα, ο Γκρούεφσκι υποστήριζε την κατασκευή του ρωσικού αγωγού Turk Stream ο οποίος προμήθευε με ρωσικό φυσικό αέριο τα Βαλκάνια. Σύμφωνα με τον Πωλ Ρόμπερτς αυτό δεν ήταν προς όφελος των ΗΠΑ που επιθυμούσαν τη ενεργειακή διασύνδεση των Βαλκανίων μέσα από τον ΤΑΡ μειώνοντας έτσι την εξάρτηση της περιοχής από το ρωσικό φυσικό αέριο. Μέχρι και το 2018, η Βόρεια Μακεδονία δεν μπορούσε να πετύχει την εισδοχή της σε Ε.Ε. και ΝΑΤΟ λόγω του προβλήματος της ονομασίας που είχε με την Ελλάδα.⁴¹⁰

⁴⁰⁸ Βασίλης Πούλος, (2019, Ιανουάριος 14). *Αμερικανός αξιωματούχος: Η συμφωνία των Πρεσπών είναι προς όφελος της Ελλάδας*, [iefimerida.gr](https://www.iefimerida.gr), δημοσιευμένο στο: <https://www.iefimerida.gr/news/471704/amerikanos-axiomatoyhos-i-symfonia-ton-prespon-einai-pros-ofelos-tis-ellados>.

⁴⁰⁹ U.S. Mission to the OSCE. (2019, January 31). *The Ratification of the Prespa Agreement*, posted on: <https://osce.usmission.gov/ratification-of-the-prespa-agreement/>.

⁴¹⁰ Adrian Waters. (2019, January 11). *The Truth about the Prespa Agreement*, «Institute for a Greater

Εδώ μπορούμε να αναφερθούμε ξανά στην ανάδυση του πολυπολικού κόσμου και στην αναβίωση των ανταγωνισμών μεγάλων δυνάμεων που αυτός ο τύπος συστήματος φέρνει. Το Μακεδονικό ζήτημα είχε εξάρσεις και υφέσεις κατά τη διάρκεια μιας περιόδου 25 ετών. Ωστόσο, η επιλυσιμότητά του έγινε υποχρεωτική όταν στην περιοχή των Βαλκανίων άρχισε να αυξάνεται η ρωσική (και η κινεζική) επιρροή. Στις 16/10/2018 ο Γουές Μίτσελ (βοηθός υπουργός Εξωτερικών των ΗΠΑ) σε επιστολή του προς τη Βόρεια Μακεδονία που δημοσιοποιήθηκε από την αμερικανική πρεσβεία στα Σκόπια, εκφράζει την απογοήτευσή του για της θέσεις του εθνικιστικού VMRO αναφορικά με το δημοψήφισμα που έγινε στη Βόρεια Μακεδονία για να αποδεχτεί την αλλαγή της συνταγματικής της ονομασίας.⁴¹¹ Όπως είδαμε παραπάνω, σε έκθεση του The Atlantic Council, η κυβέρνηση ΣΥΡΙΖΑ-ΑΝΕΛ, είχε μέχρι και το 2017 χαρακτηριστεί ως ρωσόφιλη. Ο Έλληνας υπουργός Εξωτερικών μάλιστα, είχε αρκετές φορές επικριθεί μέσα από δυτικά ΜΜΕ για τις σχέσεις που είχε με τον Αλεξάντερ Ντούγκιν, τον φερόμενο πνευματικό ταγό του Πούτιν και άνθρωπο που φερόταν να έχει σχέσεις με την Χρυσή Αυγή.⁴¹² Για την κυβέρνηση ΣΥΡΙΖΑ ήταν και μια ευκαιρία να αποδείξει τον στρατηγικό προσανατολισμό της Ελλάδας, σε μια περίοδο όπου η Ελλάδα δεν είχε ακόμη εξέλθει από το πρόγραμμα δημοσιονομικής σταθερότητας. Πιο συγκεκριμένα, η Ελλάδα ζητούσε διακαώς την αμερικανική υποστήριξη στο θέμα της ελάφρυνσης του χρέους, για μια υποστήριξη για την οποία είχε δεσμευθεί και ο Αμερικανός πρόεδρος Ντόναλντ Τραμπ κατά τη διάρκεια της επίσκεψης του Αλέξη Τσίπρα στην Ουάσινγκτον, λέγοντας πως θα υποστήριζε ένα υπεύθυνο σχέδιο ελάφρυνσης χρέους της Ελλάδας.⁴¹³ Επιπρόσθετα, η Ελλάδα στήριξε τελικά τα αμερικανικά ενεργειακά σχέδια στην περιοχή. Στο περιθώριο της Γενικής Συνέλευσης των Ηνωμένων Εθνών τον Σεπτέμβριο του 2015, ο Έλληνας υπουργός Εξωτερικών μαζί με τον Έλληνα πρωθυπουργό, είχαν συναντήσεις με τους Τζον Κέρι και Άμος Χοχστάιν και αυτές οι συναντήσεις δεν μπορούν να μη συνδέονται με την υποστήριξη της Ελλάδας στον ΤΑΡ (και την εγκατάλειψη πειραματισμών με τον Turk Stream) αλλά

Europe», δημοσιευμένο στο: <https://www.institutegreatereurope.com/single-post/2019/01/11/the-truth-about-the-prespa-agreement>.

⁴¹¹ Nikolas Leontopoulos. (2018, December 14). *Who's been meddling in Macedonia? Not only who you think*, «Investigate Europe», posted on: <https://www.investigate-europe.eu/en/2018/whos-been-meddling-in-macedonia-not-only-who-you-think/>.

⁴¹² Xenia Kounalaki. (2015, January 29). *Kotzias, Dugin and the EU*, «ekathimerini», posted on: <https://www.ekathimerini.com/opinion/166715/kotzias-dugin-and-the-eu/>.

⁴¹³ Καθημερινή. (2017, Οκτώβριος 18). *Γερμανικά και αμερικανικά ΜΜΕ για τη συνάντηση Τσίπρα-Τραμπ στον Λευκό Οίκο*, δημοσιευμένο στο: <https://www.kathimerini.gr/politics/931074/germanika-kai-amerikanika-mmme-gia-ti-synantisi-tsipra-tramp-ston-leyko-oiko/>.

και με τους IGB που θα συνέδεε Ελλάδα και Βουλγαρία, τον διασυνδετήριο αγωγό μεταξύ Ελλάδας και Βόρειας Μακεδονίας, του πλωτού σταθμού επαναεριοποίησης υγροποιημένου αερίου ανοικτά της Αλεξανδρούπολης που επίσης σχετιζόταν με τον TAP.⁴¹⁴

Η δέσμευση της Ελλάδας στην σπουδαιότητα της επίλυσης του ονοματολογικού ζητήματος με τη γειτονική της χώρα, ήλθε με σαφέστατο τρόπο ο οποίος κλόνισε τις ελληνορωσικές σχέσεις οι οποίες δεν ομαλοποιήθηκαν, παρά μόνο μετά από περίπου 3,5 χρόνια όταν και ο Έλληνας πρωθυπουργός Κυριάκος Μητσοτάκης συνάντησε τον Δεκέμβριο 2021 στο Σότσι τον Πούτιν. Τον Ιούλιο του 2018 η ελληνική κυβέρνηση απέλασε τέσσερα μέλη της διπλωματικής αποστολής της Ρωσίας με την κατηγορία της ανάμειξης σε υποθέσεις τρίτου κράτους.⁴¹⁵ Η απόφαση της ελληνικής κυβέρνησης για την απέλαση των Ρώσων διπλωματών, οφείλει να εξετασθεί υπό το πρίσμα όχι μόνο των ελληνοαμερικανικών σχέσεων (της αποφυγής να χαρακτηριστεί η Ελλάδα για μια ακόμη φορά ότι ακολουθεί εξωτερική πολιτική υπέρ της ρωσικών συμφερόντων στα Βαλκάνια) αλλά και των ρωσοτουρκικών που από το καλοκαίρι του 2016 και το αποτυχημένο πραξικόπημα στην Τουρκία, άρχισαν να παίρνουν την ανιούσα. Η ελληνική κυβέρνηση από την θητεία του Κωνσταντίνου Μητσοτάκη, όπως αναφέρθηκε παραπάνω, προσπάθησε να χρησιμοποιήσει τις ελληνορωσικές σχέσεις ως αντίβαρο στην Τουρκία. Η ίδια λογική υπήρχε και στην κυβέρνηση Καραμανλή αλλά και στην κυβέρνηση Τσίπρα, με κάποιες διαφορές που αφορούν μόνο τους άλλους λόγους που οδήγησαν στην στρατηγική επιλογή για σύσφιξη σχέσεων Ελλάδας-Ρωσίας. Πιο συγκεκριμένα, το καλοκαίρι του 2018 η Ελλάδα απέλασε δύο Ρώσους που ήταν μέλη του διπλωματικού προσωπικού της ρωσικής πρεσβείας στην Αθήνα και δύο Ρώσους πολίτες με την κατηγορία ότι δρούσαν υπονομευτικά για τη Συμφωνία των Πρεσπών.⁴¹⁶ Οι New York Times σε ένα εκτενές δημοσίευσμά τους τον Οκτώβριο 2018 αναφέρουν πως οι αμερικανικές υπηρεσίες κατάφεραν να διακριβώσουν μέσω υποκλοπών τον Ιούνιο 2018 πως Ρώσος επιχειρηματίας που δραστηριοποιείτο στην Βόρεια Ελλάδα, ήταν ο σύνδεσμος του

⁴¹⁴ Άγγελος Αθανασόπουλος, *Πώς Τσίπρας-ΣΥΡΙΖΑ έγιναν οι καλύτεροι φίλοι των Αμερικανών*, ibid., <https://www.tovima.gr/2018/09/08/politics/pws-tsipras-syriza-eginan-oi-kalyteroi-filoi-twn-amerikanwn/>.

⁴¹⁵ George Tzogopoulos. (2021, December 3). *Greece, Russia and the EU: The Way Forward*, «ELIAMEP», posted on: <https://www.eliamap.gr/en/publication/greece-russia-and-the-eu-the-way-forward/>.

⁴¹⁶ Τα Νέα. (2018, Αύγουστος 10). *Κοτζιάς: Αυθαίρετη και εκδικητική η απέλαση Ελλήνων διπλωματών από τη Ρωσία*, δημοσιευμένο στο: <https://www.tanea.gr/2018/08/10/politics/kotzias-syntrofos-en-oplois-tis-tourkias-i-rosia/>.

Κρεμλίνου στην Ελλάδα προκειμένου να υπονομευτεί η Συμφωνία των Πρεσπών. Οι ΗΠΑ αντέστρεψαν τις υποκλοπές προς το κόμμα του ΣΥΡΙΖΑ και αμέσως μετά, η ελληνική κυβέρνηση προχώρησε σε μια σπάνια κίνηση, (απέλαση Ρώσων διπλωματών) που κατέστησε περιχαρείς τους Αμερικανούς.⁴¹⁷ Σύμφωνα με τον πρώην πρέσβη των ΗΠΑ στη Βόρεια Μακεδονία: «Οι ΗΠΑ έδειξαν ότι μπορούν να κάνουν πράγματα που στο παρελθόν δεν έκαναν», εννοώντας ότι μπορούν να αντιμετωπίσουν τις υπονομευτικές ενέργειες της Ρωσίας. Οι ΗΠΑ υποδέχτηκαν με ενθουσιασμό την απέλαση των Ρώσων διπλωματών και την έκθεση του Ρώσου επιχειρηματία ως μια νίκη εναντίον της Ρωσίας.⁴¹⁸

Ο Έλληνας υπουργός Εξωτερικών αντέδρασε ακόμη πιο σκληρά όταν οι Ρώσοι αποφάσισαν να προβούν σε αντίποινα για την απέλαση των Ρώσων διπλωματών, προβαίνοντας σε απέλαση Ελλήνων διπλωματών. Η ανακοίνωση του Υπουργείου Εξωτερικών της Ελλάδας ήταν ιδιαίτερα σκληρή καθώς χαρακτήρισε «αυθαίρετα» τα μέτρα που έλαβε η Ρωσία σαν αντίποινα. Σημαντικό απόσπασμα από την σκληρή ανακοίνωση του Υπουργείου Εξωτερικών της Ελλάδας αναφέρει πως: «(...) *Η Ρωσία, αυτή τη στιγμή, δείχνει ως να μην μπορεί να αντιληφθεί τις θέσεις αρχών της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής. Από τότε που πολεμά ως σύντροφος εν όπλοις της Τουρκίας και της παρέχει σειρά διευκολύνσεων στον τομέα της ασφάλειας, δείχνει να απομακρύνεται σταθερά από θέσεις που αρμόζουν στο επίπεδο φιλίας και συνεργασίας που χαρακτήριζε τις σχέσεις Ελλάδας-Ρωσίας εδώ και 190 χρόνια. Δείχνει να μην αντιλαμβάνεται ότι η Ελλάδα έχει τα δικά της συμφέροντα και κριτήρια στη διεθνή πολιτική. Σε αυτά τα πλαίσια πρέπει να διαβάσει κανείς την κίνηση της Ρωσίας να προβεί σε απελάσεις στελεχών της Ελληνικής Πρεσβείας στη Μόσχα. Η απόφαση του ρωσικού Υπουργείου Εξωτερικών δεν βασιζόταν σε στοιχεία, όπως εκείνη της ελληνικής πλευράς που στηρίχθηκε σε συγκεκριμένες αποδείξεις παράνομης και παράτυπης δραστηριότητας Ρώσων αξιωματούχων και πολιτών στο εσωτερικό της χώρας. Αντίθετα, η απόφαση της ρωσικής πλευράς είναι αυθαίρετη και εκδικητική, δεν βασίζεται σε κανένα στοιχείο. Θέλουμε να θυμίσουμε στους φίλους Ρώσους ότι καμιά χώρα στον κόσμο δε θα ανεχόταν απόπειρες α) εξαγοράς κρατικών αξιωματούχων, β) υπονόμευσης της εξωτερικής πολιτικής, και γ) παρεμβάσεις στο εσωτερικό της χώρας. (...) Είναι φανερό ότι υπάρχει*

⁴¹⁷ Helen Cooper & Eric Schmitt. (2018, October 9). *U.S. Spycraft and Stealthy Diplomacy Expose Russian Subversion in a Key Balkans Vote*, NYT, posted on: <https://www.nytimes.com/2018/10/09/us/politics/russia-macedonia-greece.html>.

⁴¹⁸ Helen Cooper & Eric Schmitt, *ibid*.

μια μερίδα Ρώσων, ευτυχώς μειοψηφική, που νομίζει ότι μπορεί να κινείται στην Ελλάδα χωρίς να σέβεται νόμους και κανόνες, ακόμα και να εκτοξεύει απειλές. Η ελληνορωσική φιλία επιτάσσει την εγκατάλειψη τέτοιων αντιλήψεων και όχι το αντίστροφο. Τέτοια περίπτωση είναι και η προσπάθεια να επιβληθεί στη χώρα η παρουσία της «Ορθόδοξης Αυτοκρατορικής Παλαιστίνιας Εταιρείας», οργάνωσης που δημιουργήθηκε τον 19^ο αιώνα από τις μυστικές υπηρεσίες των Τσάρων που στόχο είχαν τον αφελληνισμό των πατριαρχείων της Μέσης Ανατολής. (...)».⁴¹⁹

Από τη σκληρή αυτή ανακοίνωση, πέραν των όσων ανοσιουργημάτων φαίνεται να έπραξε η Ρωσία προκειμένου να μην προχωρήσει η Συμφωνία των Πρεσπών, (έχοντας ως κύριο στόχο της να μην εισέλθει η Βόρεια Μακεδονία στο NATO) μπορεί να γίνει η εξαγωγή ορισμένων χρήσιμων συμπερασμάτων. 1. Η φιλορωσικότητα στην Ελλάδα στηρίζεται στην πεποίθηση (όχι και τόσο ορθή) ότι Ελλάδα και Ρωσία συνδέονται με κοινούς πολιτιστικούς δεσμούς. Στο τέλος της ανακοίνωσης, γίνεται αναφορά και σε αρνητικές συγκυρίες που υπήρξαν κατά τη διάρκεια των ελληνορωσικών σχέσεων, όπως αυτή που συνοδεύτηκε από κινήσεις της Ορθόδοξης Αυτοκρατορικής Παλαιστίνιας Εταιρείας προκειμένου να μειωθεί η ελληνορθόδοξη επιρροή. 2. Το Υπουργείο Εξωτερικών αφήνει ξεκάθαρες αιχμές για τις ρωσοτουρκικές σχέσεις. Η ελληνική φιλορωσικότητα έχει επίσης στηριχθεί στον μύθο ότι η Ρωσία είναι φυσικός σύμμαχος της Ελλάδας και φυσικός αντίπαλος της Τουρκίας. Με εξαίρεση το τελευταίο τρίμηνο του 2015 όταν η Ρωσία με την Τουρκία έφτασαν στα πρόθυρα θερμής σύγκρουσης λόγω της κατάρριψης ενός ρωσικού μαχητικού Su-24, ιδιαίτερα μετά τη συγγνώμη του Τούρκου προέδρου στη Ρωσί.⁴²⁰ Μετά από αυτό, οι ρωσοτουρκικές σχέσεις αποκτούν στρατηγικά χαρακτηριστικά. Μετά το αποτυχημένο πραξικόπημα εναντίον του Ερντογάν στις 15 Ιουλίου 2016, η Τουρκία κατηγορεί ευθέως τις ΗΠΑ για εμπλοκή τους στο πραξικόπημα και ο Ρώσος πρόεδρος, όπως παραδέχτηκε ο ίδιος ο Ερντογάν, ήταν από τους πρώτους που τον υποστήριξε.⁴²¹ Τον Σεπτέμβριο του 2017 η Τουρκία προχώρησε σε αγορά του υπερσύγχρονου ρωσικού

⁴¹⁹ Ελληνική Δημοκρατία Υπουργείο Εξωτερικών. (2018, Αύγουστος 10). *Προτάσσοντας το εθνικό συμφέρον: Νηφάλια και σταθερά*, δημοσιευμένο στο: <https://www.mfa.gr/epikairotita/diloseis-omilies/protassontas-to-ethniko-sumpheron-nephalia-kai-stathera.html>.

⁴²⁰ Andrew Roth & Eric Cunningham. (2016, June 27). *Turkish president apologizes for downing of Russian warplane last year*, «The Washington Post», posted on: https://www.washingtonpost.com/world/turkey-apologizes-for-shooting-down-russian-warplane-last-year/2016/06/27/d969e0ea-3c6d-11e6-9e16-4cf01a41decb_story.html.

⁴²¹ Nei MacFarquhar. (2016, August 9). *Russia and Turkey Vow to Repair Ties as West Watches Nervously*, «The New York Times», posted on: <https://www.nytimes.com/2016/08/10/world/europe/putin-erdogan-russia-turkey.html>.

αντιαεροπορικού συστήματος S-400.⁴²²

Όλες αυτές οι παράμετροι φαίνεται να οδήγησαν την κυβέρνηση ΣΥΡΙΖΑ-ΑΝΕΛ στο να διαβεί τον Ρουβίκωνα σε σχέση με τις ελληνορωσικές σχέσεις και να δείξει ότι ο στρατηγικός προσανατολισμός της Ελλάδας δεν πρόκειται να αλλάξει, κάτι που φάνηκε και μετά την επίσημη συνάντηση του Κυριάκου Μητσοτάκη με τον Βλάντιμιρ Πούτιν στο Σότσι, τον Δεκέμβριο του 2021. Η Ελλάδα κατά την περίοδο που γίνονταν οι διαπραγματεύσεις για τη Συμφωνία των Πρεσπών, δεν προσπάθησε να εξισορροπήσει τις σχέσεις της με ΗΠΑ και Ρωσία, μια εξισορρόπηση που είχε κοστίσει αρκετά κατά τις προηγούμενες δεκαετίες αναφορικά με την ελληνική εξωτερική πολιτική στα Βαλκάνια. Η Συμφωνία των Πρεσπών ήταν σίγουρα ορόσημο για τα όρια των ελληνορωσικών σχέσεων σε σχέση με τις ελληνοαμερικανικές σχέσεις. Οι αναφορές από ρωσικά ιδρύματα, αναφέρουν πως η Ελλάδα έχει αποφασίσει να ανανεώσει και να αναβαθμίσει ένα «σύγχρονο Δόγμα Τρούμαν».⁴²³

Η στροφή της Τουρκίας στη Ρωσία, είναι πιθανό ότι διευκόλυνε την Ελλάδα στο να διαλύσει ένα δίλημμα «μύθο» για τα όρια της εξισορρόπησης των σχέσεών της με τις ΗΠΑ και τη Ρωσία. Από το 2018 και μετά, όπως αναφέρονται σε όλες τις ενότητες του παρόντος πονήματος, οι ελληνοαμερικανικές σχέσεις απογειώθηκαν καθώς πλαισιώθηκαν από πολύ σημαντικά θεσμικά έγγραφα (Στρατηγικός Διάλογος, δύο αναβαθμίσεις της MDCA, συμμετοχή των ΗΠΑ στη συμμαχία 3+1, νομοσχέδια που όπως το Eastern Mediterranean for Security and Energy Act of 2019 αλλά και η αναβάθμιση της Αλεξανδρούπολης και της Σούδας). Ένας από τους λόγους που οι ελληνοαμερικανικές σχέσεις απογειώθηκαν είναι πως μετά από τον Σεπτέμβριο του 2015 η Ελλάδα σταδιακά μείωσε την αξία που έδιδε παραδοσιακά στις ελληνορωσικές σχέσεις ενώ την ίδια ώρα η Τουρκία προσπαθούσε να δώσει μεγαλύτερο βάρος στις σχέσεις της με τη Μόσχα. Αυτή η συνθήκη που αφορά τις σχέσεις Ελλάδας-Τουρκίας, ΗΠΑ-Τουρκίας, Ρωσίας-Τουρκίας, Ελλάδας-Ρωσίας, Ελλάδας-ΗΠΑ, ΗΠΑ-Ρωσίας, έφερε πιο κοντά τις ελληνοαμερικανικές σχέσεις.

Σε κάθε περίπτωση που η Ελλάδα θεώρησε ότι θα είχε οφέλη μια πέραν των νατοϊκών ορίων σχέση με τη Ρωσία, διαψεύστηκε εκκωφαντικά. Μπορεί να ειπωθεί μάλιστα, ότι αυτή η παταγώδης διάψευση, κόστισε για τον Ελληνισμό και συνοδεύτηκε

⁴²² BBC. (2017, September 12). *Turkey signs deal to get Russian S-400 air defence missiles*, posted on: <https://www.bbc.com/news/world-europe-41237812>.

⁴²³ William Mallinson. (2020, February 4). *Greece and Russia: Back to the Truman Doctrine?*, «Russian International Affairs Council», posted on: <https://russiancouncil.ru/en/analytics-and-comments/analytics/greece-and-russia-back-to-the-truman-doctrine/>.

είτε με τραγωδίες (Κυπριακό) είτε με απώλεια ευκαιριών από την πλευρά της Ελλάδας και των ΗΠΑ για καλύτερο συντονισμό των διμερών τους σχέσεων, τα εξαγόμενα δείχνουν πως:

- Η Ελλάδα αντιλήφθηκε μόλις μετά το 2015 ότι οι ελληνορωσικές σχέσεις όφειλαν να εξετάζονται με βάση τον ρεαλισμό. Οι υπερβολικές προσδοκίες που είχε η Ελλάδα από τη Ρωσία, διαψεύστηκαν όλες τις φορές με τον πιο ξακάθαρο τρόπο.
- Οι ΗΠΑ θεωρούσαν τόσο στην περίπτωση του Μακαρίου, όσο και κατά την δεκαετία του 1980', ότι η Ελλάδα ήθελε στην καλύτερη μια εξαίρεση της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής από το νατοϊκό-δυτικό πλαίσιο, αναφορικά με τις ελληνορωσικές σχέσεις. Οι Πόλεμοι στα Βαλκάνια έδειξαν τις τεράστιες διαφορές που υπήρχαν μεταξύ Ελλάδας και ΗΠΑ στην προσέγγιση των διεθνών αλλά και περιφερειακών αναγκών (εν προκειμένω στα Βαλκάνια) μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου. Η 20ετία των ελληνοαμερικανικών σχέσεων (1990-2010) που περιλαμβάνει τη μονοπολιτική στιγμή των ΗΠΑ αλλά και τα πρώτα χρόνια της συστημικής αλλαγής όπου έχουμε την εμφάνιση νέων πόλων όπως είναι η Κίνα, η Ρωσία, η Ινδία (συνολικά οι BRICS) και της ανάδυσης ενός υβριδικού μονο-πολυπολικού κόσμου όπως αναφέρει ο Χάντινγκτον) μετά τον Ψυχρό Πόλεμο, σχετίζεται εν πολλοίς με την προσπάθεια εξισορρόπησης μιας τετραμερούς σχέσης (Ελλάδας-ΗΠΑ-Τουρκίας-Ρωσίας). Για την αμερικανική εξωτερική πολιτική, η συνύπαρξη Ελλάδας και Τουρκίας στο ΝΑΤΟ, καθιστά αναγκαία την ευθυγράμμιση των δύο χωρών με τις αμερικανικές και νατοϊκές επιταγές αναφορικά με τις σχέσεις με τη Ρωσία.
- Το άδοξο τέλος της ελληνορωσικής προσέγγισης κατά τα έτη 2004-2009 και η υπαγωγή της Ελλάδας σε δημοσιονομικά προγράμματα σταθερότητας, υπήρξαν ορόσημα για τον επαναπροσδιορισμό της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής σε τακτικό επίπεδο και όχι σε επίπεδο στρατηγικού προσανατολισμού. Η Ελλάδα φαίνεται πως δεν κατανόησε την επιρροή των διεθνών πιέσεων που διαμόρφωναν έναν νέο ανταγωνισμό μεγάλων δυνάμεων, αυτή τη φορά όχι στα πλαίσια ενός διπολικού συστήματος αλλά στα πλαίσια ενός μονο-πολυπολικού.

- Μετά το 2015 η Ελλάδα αντιλαμβάνεται πως ο δυτικός στρατηγικός προσανατολισμός της και κυρίως, ο ατλαντικός προσανατολισμός συνιστά μια επικερδή απόφαση τόσο για την οικονομική της ανάπτυξη αλλά και για την ασφάλειά της.
- Η Ρωσία από την αρχή του Ψυχρού Πολέμου μέχρι και την πρώτη 20ετία του 21^{ου} αιώνα, επιθυμεί να έχει ειδικές σχέσεις με την Ελλάδα προκειμένου εκμεταλλεύεται την ελληνική συμμετοχή στο NATO. Ουδέποτε η Ρωσία στήριξε μια στρατηγική συνεργασία με την Ελλάδα, κάτι που αρκετές ελληνικές κυβερνήσεις σε διαφορετικές περιόδους, δεν αντιλήφθηκαν εγκαίρως, πιστεύοντας ότι η εκάστοτε αναθέρμανση των ελληνορωσικών σχέσεων είχε γραμμική και επομένως, δυνητικά, αύξουσα πορεία.
- Οι ελληνορωσικές σχέσεις όπως αυτές αξιολογήθηκαν από την Ελλάδα (σαν αξιόπιστο αντίβαρο για μείωση της εξάρτησης από τις ΗΠΑ) αλλά και από τις ΗΠΑ (φόβος και ανησυχία για πιθανή αλλαγή στρατηγικού προσανατολισμού της Ελλάδας που σαν μέλος του NATO και της Ε.Ε. θα μπορούσε να επηρεάσει αποφάσεις υπέρ των ρωσικών θέσεων και εναντίον των αμερικανικών) δηλητηρίασαν σε μεγάλο βαθμό τις ελληνοαμερικανικές σχέσεις. Επειδή η Ελλάδα είναι το αδύναμο μέλος της διμερούς σχέσης με τις ΗΠΑ, είχε μεγαλύτερες ζημιές καθώς δεν αντιλήφθηκε τις νέες ισορροπίες που διαμορφώνονταν μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου και την αναβίωση νέων ανταγωνισμών στην περιοχή. Το πρόβλημα της μείωσης της εξάρτησης (όπως το χαρακτηρίζει στο ομώνυμο βιβλίο του ο Θεόδωρος Κουλουμπής) από τις ΗΠΑ, όχι μόνο δεν αντιμετωπίστηκε από τις εκάστοτε αναθερμάνσεις των ελληνορωσικών σχέσεων αλλά μάλλον κατέστησε την Ελλάδα μη αξιόπιστη χώρα στα μάτια των ΗΠΑ. Άλλωστε, όπως αναφέρθηκε και σε έκθεση του Atlantic Council που επηρεάζει σημαντικά την αμερικανική εξωτερική πολιτική, μέχρι και το 2017 η Ελλάδα θεωρούνταν ως «ρωσικός δούρειος ίππος».
- Η μεγάλη πρόκληση για την ελληνική εξωτερική πολιτική για το υπόλοιπο του 21^{ου} αιώνα, είναι η ορθή ανάγνωση της ισορροπίας δυνάμεων μεταξύ των τριών μεγάλων δυνάμεων (ΗΠΑ-Κίνας-Ρωσίας) και η ιεράρχηση των ελληνικών συμφερόντων. Για το ορατό μέλλον, η ελληνική οικονομική πραγματικότητα και η ασφάλεια της Ελλάδας. Οι ελληνορωσικές σχέσεις οφείλουν να εξετάζονται στο ρεαλιστικό τους πλαίσιο που ορίζονται από την εκάστοτε χρονική συγκυρία

και από τις στρατηγικές δεσμεύσεις της Ελλάδας εντός του NATO και στο πώς ο ίδιος ο οργανισμός θα εξελιχθεί. Όσο υπάρχουν μέτωπα στα οποία το θερμόμετρο των αμερικανορωσικών σχέσεων ανεβαίνει, η Ελλάδα μπορεί να αξιοποιεί τις καλές σχέσεις της με τη Ρωσία προκειμένου να εντείνονται οι διπλωματικοί διάλογοι, στο μέτρο που η Ελλάδα μπορεί χωρίς να αγνοεί τις δεσμεύσεις της που απορρέουν από τον ίδιο της το στρατηγικό προσανατολισμό τον οποίον η ίδια επέλεξε ως αυτόν που της κατοχυρώνει τα συμφέρόντά της.

Η εξέλιξη της αμερικανικής πολιτικής στη Μεσόγειο, οι ελληνοαμερικανικές σχέσεις και το Ισραήλ

Το 1992 ο Ίαν Λέσσερ για λογαριασμό του RAND Corporation, έκανε μια μελέτη για λογαριασμό της Πολεμικής Αεροπορίας των ΗΠΑ, με τίτλο «Mediterranean Security: New Perspectives and Implications for U.S. Policy». Σε αυτήν τη μελέτη, ο διακεκριμένος μελετητής, τονίζει πως το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, δεν επιφέρει τη μείωση της αξίας της Μεσογείου για τις ΗΠΑ καθώς πέντε μέλη του NATO, είναι μεσογειακά (Πορτογαλία, Ισπανία, Ιταλία, Ελλάδα και Τουρκία). Μπορεί η απειλή της ΕΣΣΔ να έπαψε να υφίσταται και επίσημα κατά τα πρώτα χρόνια της τελευταίας δεκαετίας του 20ου αιώνα, όμως η Ευρώπη θεωρούσε πως υπάρχει η «απειλή από το Νότο», καθώς η μεγάλη διαφορά της κοσμοθεωρίας του Ισλάμ με τη Δύση αλλά και το μεταναστευτικό ζήτημα, συνέθεταν νέου τύπου προκλήσεις για την Ευρώπη. Εκτός της Τουρκίας, όλα τα υπόλοιπα κράτη του NATO στη Μεσόγειο, λειτουργούν μέσα από ευρωπαϊκούς όρους (κάνουμε λόγο για μια περίοδο κατά την οποία οι ευρωατλαντικές σχέσεις ήταν πολύ στενές) και βλέπουν τις ΗΠΑ στη μεταψυχροπολεμική εποχή σαν δύναμη που ενισχύει την αποτροπή εμφάνισης κρίσεων και που δίνουν εγγυήσεις σταθερότητας.⁴²⁴ Η Μεσόγειος σύμφωνα πάντα με τον ίδιο, δεν μπορεί να εξεταστεί ως ενιαίος χώρος και οι χώρες της Δυτικής Μεσογείου, είχαν πολύ διαφορετικές προκλήσεις να αντιμετωπίσουν από τις αντίστοιχες της Ανατολικής Μεσογείου. Οι χώρες της Ανατολικής Μεσογείου, είχαν (και έχουν και στην τρίτη δεκαετία του 21ου αιώνα) μεγαλύτερη ανάγκη από την παρουσία δυνάμεων που δεν βρίσκονται στη Μεσόγειο, όπως είναι οι ΗΠΑ. Σαφώς και υπάρχει επικάλυψη των συμφερόντων

⁴²⁴ Ian O. Lesser. (1992). *Mediterranean Security: New Perspectives and Implications for U.S. Policy*, "RAND Corporation", posted on: <https://www.rand.org/pubs/reports/R4178.html> .

μεταξύ των ευρωπαϊκών κρατών της Μεσογείου και των ΗΠΑ που μετά την κατάρρευση της ΕΣΣΔ συνεργάζονταν σε νέα πλαίσια. Είναι ενδιαφέρον πως ο Λέσσερ, ξεχωρίζει κάθε μεσογειακό κράτος της Ευρώπης (και εκτός Ευρώπης αλλά εντός του NATO η Τουρκία) για τις πρωτοβουλίες που αναλαμβάνει, έχοντας εντός κάδρου τον αμερικανικό ρόλο. Για παράδειγμα, αναφέρει την ιταλική πρωτοβουλία Hexagonale, την πρωτοβουλία της Ελλάδας να καλύψει το κενό ισχύος των Βαλκανίων, και την Τουρκία να στρέφεται προς την ανασυγκρότηση της περιοχής της Μαύρης Θάλασσας. Η προσπάθεια της ΕΕ να δημιουργήσει μια μεσογειακή πρωτοβουλία (Conference on Security and Cooperation in the Mediterranean) προκειμένου να σταθεροποιήσει μια περιοχή που εκτείνεται από τη Μαυριτανία μέχρι τον Περσικό Κόλπο σε συνεργασία με τις ΗΠΑ και το NATO, δείχνει ότι κατά τη διάρκεια της αυγής της μονοπολικής στιγμής των ΗΠΑ, η αμερικανική πολιτική συνέκλινε με τους Ευρωπαίους συμμάχους τους. Άλλωστε όλα τα ευρωπαϊκά κράτη της Μεσογείου, ήταν μέλη του NATO. Η προσπάθεια εξευρωπαϊσμού της Μεσογείου, κάλυπτε σε γενικές γραμμές την αμερικανική εξωτερική πολιτική στην ευρύτερη περιοχή, καθώς οι ΗΠΑ επιθυμούσαν την σταθεροποίηση μιας μεγάλης και ετερογενούς περιοχής. Η ανάγνωση της Μεσογείου από πλευράς των ΗΠΑ κατά την τελευταία δεκαετία του 20ου αιώνα, είχε αρκετές διαστάσεις και γι' αυτόν τον λόγο, παρέμενε πολύ σημαντική για τα αμερικανικά συμφέροντα. Μια διάσταση ήταν η ευρωπαϊκή. Οι ΗΠΑ και ως υπερπόντια εξισορροπητική δύναμη αλλά και ως το ισχυρότερο μέλος του NATO, δεσμευόταν για την ευρωπαϊκή ασφάλεια. Άλλη μια διάσταση, είχε να κάνει με τον Περσικό Κόλπο ο οποίος φιλοξένησε και την πρώτη εκτός συνόρων εμπλοκή των ΗΠΑ κατά την τελευταία δεκαετία του 20ου αιώνα. Πρόκειται για την διάσταση της Μεσογείου "Η Μεσόγειος ξεκινάει από τον Περσικό Κόλπο" και έδειχνε τη σημασία που έδιναν εκείνη την περίοδο οι ΗΠΑ στη Μέση Ανατολή και στον Περσικό Κόλπο.⁴²⁵ Μέσα στους προβληματισμούς των Αμερικανών για την πολιτική τους στη Μεσόγειο, δεν μπορούσε να λείπει (μεταξύ άλλων προκλήσεων) και η ελληνοτουρκική διένεξη η οποία κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου, εκτονώθηκε στην Κύπρο και με δύο κρίσεις στο Αιγαίο. Μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, μια νέα πραγματικότητα πλαισίωνε τις ελληνοτουρκικές σχέσεις. Σε ημερίδα που διοργάνωσε το Western Policy Center στις 25/4/2001 με τίτλο «Greece in Southeastern Europe: Security, Commerce and Geopolitics», ο Στηβ Νόρτον αναφέρει, πως η κατάρρευση της Οθωμανικής

⁴²⁵ Ian O. Lesser. (1992). *ibid*, p. 7-9.

Αυτοκρατορίας, έφερε δύο σημαντικά θέματα στον σύγχρονο κόσμο. Το ένα είναι τα Βαλκάνια και το άλλο το Κυπριακό Ζήτημα. Έχοντας περίπου περάσει μια δεκαετία μετά την κατάρρευση της ΕΣΣΔ, στην ανάλυση είναι ξεκάθαρη η νέα οπτική των ΗΠΑ πάνω στα ζητήματα που αφορούσαν τη διεθνή πολιτική. Ο Norton αναφέρεται στην εθνικότητα και στο θρήσκευμα, σε πτυχές δηλαδή που αφορούν την ταυτότητα των ανθρώπων, που έγινε αναπόσπαστος παράγοντας της περιφερειακής ασφάλειας. Ιδίως στα Βαλκάνια, οι εθνότητες σχετίζονται άρρηκτα με την σταθερότητα και την ασφάλεια της περιοχής, καθώς μόνο η ομογενοποιημένη εθνικά Σλοβενία, ήταν μια σταθερή νέα χώρα από όσες προέκυψαν από τη διάλυση της Γιουγκοσλαβίας που ακολούθησε την κατάρρευση της ΕΣΣΔ.⁴²⁶ Αναφερόμενος στη νέα τότε κυβέρνηση Μπους, (του υιού) ο Νόρτον θέτει τους προβληματισμούς γύρω από την πολιτική των ΗΠΑ στην Ανατολική Μεσόγειο, η οποία είναι μια περιοχή που ανησυχούσε και ενδιέφερε περισσότερο τις ΗΠΑ από ό,τι η Κεντρική ή η Δυτική Μεσόγειος. Οι ΗΠΑ όφειλαν να έχουν στραμμένη την προσοχή τους τόσο στα Βαλκάνια, όσο και στο Αιγαίο όπου η σταθερότητα και η συνοχή του ΝΑΤΟ δοκιμαζόταν από την ελληνοτουρκική διαμάχη, όπως επίσης και στην Κύπρο που από το 1974, στρατεύματα Ελλάδας και Τουρκίας βρίσκονταν εκεί. Ο Νόρτον επαναλαμβάνει στις θέσεις του κάτι που συνιστούσε για πολλές δεκαετίες μια άβολη πραγματικότητα για την Ελλάδα. Για την Τουρκία, αναφέρει πως είναι μια μουσουλμανική χώρα η οποία έχει δημοκρατικό πολίτευμα και έχει έναν παραδοσιακό, δυτικό προσανατολισμό. Πιο συγκεκριμένα, αναφέρει τον κρίσιμο και θετικό ρόλο που έπαιξε η Τουρκία γύρω από την περιοχή της Κασπίας Θάλασσας, ένας ρόλος που υποστήριξε τα αμερικανικά συμφέροντα μετά την κατάρρευση της ΕΣΣΔ. Επίσης, η γειτνίασή της με τη Συρία, το Ιράν και τον Καύκασο, καθιστά την Τουρκία πολύ σημαντική χώρα (ειδικά για την περίοδο που γράφεται η μελέτη (2001) για τα αμερικανικά συμφέροντα. Το ότι η Τουρκία ήταν εκείνη την περίοδο μια χώρα που συνεργαζόταν σε στρατηγικό επίπεδο με το Ισραήλ, αποτελούσε ακόμη έναν παράγοντα που επηρέαζε θετικά τις ΗΠΑ έναντι της Τουρκίας.⁴²⁷ Από την άλλη πλευρά, η Ελλάδα είναι μια σημαντική χώρα για τις ΗΠΑ και τονίζεται η επιρροή της ελληνικής ομογένειας στις ΗΠΑ τόσο στις σχέσεις ΗΠΑ-Ελλάδας αλλά και στην πρόοδο της αμερικανικής κοινωνίας. Η Ελλάδα αναφέρεται από τον πρώην αξιωματικό

⁴²⁶ Steve Norton. *U.S. Interests and Priorities in the Eastern Mediterranean*, "Wilson Center: Global Europe Program", posted on: <https://www.wilsoncenter.org/publication/us-interests-and-priorities-the-eastern-mediterranean> .

⁴²⁷ Steve Norton, *ibid.*

ως χώρα στρατηγικής σημασίας λόγω των πολέμων που έλαβαν χώρα στα Βαλκάνια και ότι η Ελλάδα, μέχρι να σταθεροποιηθούν τα Βαλκάνια, θα έχει σημαντικό ρόλο να διαδραματίσει. Μάλιστα, ο Νόρτον κάνει λόγο και για τον κίνδυνο που μπορεί να αντιμετωπίσει ξανά η Ελλάδα με πολλούς πρόσφυγες να επιθυμούν να εισέλθουν στη χώρα, από βαλκανικές χώρες που δοκιμάζονται από πολέμους και αστάθεια. Για την Κύπρο ειδικότερα, ο Νόρτον δίνει έμφαση για το πώς οι ΗΠΑ οφείλουν να φέρουν κοντά την Ελλάδα με την Τουρκία για να λυθεί το Κυπριακό Ζήτημα, έτσι ώστε να μην επιβαρύνει το Κυπριακό τις σχέσεις των δύο χωρών. Για τις ΗΠΑ, είναι σημαντικό κατά τον Νόρτον να διατηρήσουν μια στενή συνεργασία με την Ελλάδα και την Τουρκία προκειμένου να σταθεροποιηθεί η περιοχή και να γίνει ευημερούσα και ειρηνική. Επιπρόσθετα, Ελλάδα και Τουρκία αναφέρονται ως «δίδυμοι πυλώνες» για τα αμερικανικά συμφέροντα και ότι οι ΗΠΑ οφείλουν να βοηθήσουν ώστε να βελτιωθούν οι σχέσεις μεταξύ των δύο χωρών χωρίς να τις αντιμετωπίζουν σαν παίγνιο μηδενικού αθροίσματος. Για τις ΗΠΑ (σύμφωνα με τον Νόρτον) τα πράγματα έχουν ως εξής: Η Ελλάδα χρειάζεται στα ανατολικά της έναν σύμμαχο σαν την Τουρκία και η Τουρκία χρειάζεται την Ελλάδα για συνεχίσει τον ευρωπαϊκό της προσανατολισμό. Οι ΗΠΑ χρειάζονται και τις δύο χώρες στο ΝΑΤΟ το οποίο θα αυξήσει τα επίπεδα συνοχής του, αν λάβει τέλος η ελληνοτουρκική διένεξη. Αναφέρεται επίσης μια άποψη την οποία όπως θα δούμε, είχαν οι Αμερικανοί και κατά τη διάρκεια της ελληνοτουρκικής κρίσης του 2020, ότι μια έριδα μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας, θα δώσει την ευκαιρία στη Ρωσία να επωφεληθεί από αυτήν. Ο Νόρτον είδε σωστά τις εξελίξεις, αν σκεφτεί κανείς πως τα όσα αναφέρει, ειπώθηκαν το 2001. Η Ρωσία πράγματι, με την εμφάνιση Πούτιν, διεκδίκησε δυναμικά μια θέση στη διεθνή πολιτική. Μέσα και από αυτήν την ανάγνωση του Νόρτον, φαίνεται και ένας βασικός πυλώνας της αμερικανικής στρατηγικής στην Νοτιανατολική Ευρώπη και στην Ανατολική Μεσόγειο, που είναι η αποτροπή της Ρωσίας από το να επηρεάσει εξελίξεις στην περιοχή και να αυξήσει την επιρροή της. Γενικώς, όσον αφορά την αμερικανική εξωτερική πολιτική, εκτός από τις αντιθέσεις τις οποίες κατηγοριοποίησε ο Σεστάνοβιτς (dualities), αξίζει να τονίσουμε ξανά πως οι ΗΠΑ επιδιώκουν την αποτροπή εμφάνισης οποιασδήποτε περιφερειακής δύναμης σε οποιαδήποτε περιφέρεια του κόσμου, ικανής να διεκδικήσει μέσα από την περιφερειακή ηγεμονία την πρωτοκαθεδρία στη διεθνή πολιτική. Παρά το φάντασμα του απομονωτισμού που συχνά-πυκνά επανεμφανίζεται στις ΗΠΑ, (κυρίως με θιασώτες του Τζεφερσονιστές και τους Τζακσονιστές) μια από τις βασικές πτυχές της αμερικανικής στρατηγικής,

είναι το να αποτρέψουν την εμφάνιση μιας δύναμης ικανής να αναθεωρήσει το διεθνές status quo που μετά το 1990 είναι φιλικό προς τις ΗΠΑ, διατηρώντας την στη θέση primus inter pares. Το ρεαλιστικό και εφικτό σενάριο για τις ΗΠΑ μετά την μονοπολική στιγμή τους, θα ήταν η διατήρηση αυτής της θέσης καθώς από τις αρχές της πρώτης δεκαετίας του 21ου αιώνα, παρατηρείται η ανάδυση ενός πολυπολικού συστήματος.

Σε μια ανάλυση του Hoover Institution αναφέρεται στην ανάγκη για μια ανανέωση της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής στη Μεσόγειο. Ο Κρις Γκίμπσον έχει ως κεντρικό του επιχείρημα στην ανάλυσή του πως η Κίνα και η Ρωσία, αυξάνουν την επιρροή τους στην περιοχή της Μεσογείου και οι ΗΠΑ είναι υποχρεωμένες να προβούν σε μια ανανέωση της πολιτικής τους στην συγκεκριμένη περιοχή, προκειμένου να βάλουν ένα όριο στην κινεζική και στην ρωσική επιρροή. Η Μεσόγειος συνδέει τρεις ηπείρους και εκεί εντοπίζεται η δραστηριότητα του 1/5 της παγκόσμιας εμπορικής ναυτιλίας, ενώ γεωγραφικά εντοπίζονται πολύ σημαντικοί σύμμαχοι των ΗΠΑ στο NATO, σε μια περιοχή που γειτνιάζει με τη Μέση Ανατολή. Παρόλα αυτά, μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, οι ΗΠΑ δεδομενοποίησαν τη Μεσόγειο (πριν το τέλος του Ψυχρού Πολέμου και ειδικά μετά τον Β' Π.Π οι ΗΠΑ έδωσαν οικονομική βοήθεια στην περιοχή) και στο έγγραφο της Στρατηγικής Εθνικής Ασφαλείας (National Security Strategy) της κυβέρνησης Τραμπ, η λέξη «Μεσόγειος» δεν αναφέρεται ούτε μία φορά. Χώρες όπως η Αίγυπτος, το Ισραήλ και η Τουρκία έχουν αρχίσει να σκέφτονται όλο και περισσότερο τη συνύπαρξη με την Κίνα και τη Ρωσία, δύο ανταγωνιστικές δυνάμεις ως προς τα αμερικανικά συμφέροντα. Η πραγματικότητα είναι ότι οι ΗΠΑ αντιμετωπίζουν ένα μεγάλο δίλημμα μετά το τέλος της μονοπολικής στιγμής και την ανάδυση του πολυπολικού κόσμου. Οι πόροι είναι περιορισμένοι και οι ΗΠΑ δεν μπορούν να είναι παντού, δε γίνεται δηλαδή να παραστήσουν την αστυνομία του κόσμου. Παρεμφερές δίλημμα είχαν οι ΗΠΑ λίγο πριν τον Ψυχρό Πόλεμο και τη λύση την έδωσε ο Κίναν, εστιάζοντας σε περιοχές που ήταν κρίσιμες για αμερικανικά συμφέροντα. Από την άλλη πλευρά, η παρουσία των ΗΠΑ στη Μεσόγειο είναι πολύ κρίσιμη καθώς Κίνα και Ρωσία προσπαθούν να εκμεταλλευτούν το ότι οι ΗΠΑ δεν μπορούν να είναι παντού και εκμεταλλεύονται το κενό που αφήνουν. Ο Γκίμπσον θέτει λοιπόν μια άποψη η οποία μοιάζει στη σύλληψή της, πολύ με αυτήν του Κίναν στην αρχή του Ψυχρού Πολέμου. Η λέξη κλειδί είναι «συμμαχίες». Σύμφωνα με αυτήν τη θέση, οι ΗΠΑ θα ενεργοποιήσουν συμμάχους τους στην περιοχή για να έχουν μια αποτελεσματική εξωτερική πολιτική χωρίς να δαπανούν πόρους που

είναι περιορισμένοι και χρειάζονται για άλλες περιοχές, όπως είναι Ασία.⁴²⁸ Η Τουρκία είναι και σε αυτήν την ανάλυση, μια πηγή προβληματισμού καθώς ο Γκίμπσον αναφέρει πως η Άγκυρα έχει προχωρήσει σε στενές οικονομικές και αμυντικές σχέσεις με την Κίνα και τη Ρωσία, αναφερόμενος ειδικά στο θέμα των S-400. Οι ΗΠΑ σύσφιζαν τις σχέσεις τους με τη Σαουδική Αραβία και τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα ενώ κατάφεραν να φέρουν κοντά το Ισραήλ με τις δύο χώρες. Ταυτόχρονα, με την προσέγγιση Ισραήλ και αραβικού κόσμου, το Ιράν έρχεται σε ακόμη πιο δύσκολη θέση.

Για την Ελλάδα, το ζήτημα που βλέπει ο Γκίμπσον είναι η αγορά του λιμανιού του Πειραιά από την COSCO. Το Belt & Road Initiative της Κίνας και οι επενδύσεις σε υποδομές της Μεσογείου (ακόμη και στο Ισραήλ στα λιμάνια Haifa και Ashod) αποτελεί για τις ΗΠΑ μεγάλη πρόκληση στην περιοχή. Η Ρωσία με την ισχυρή παρουσία της στη Συρία όπου υποστηρίζει το ασαντικό καθεστώς, έχει επίσης αυξήσει την επιρροή της στη Μεσόγειο, ήδη από τα μέσα της δεύτερης δεκαετίας του 21ου αιώνα. Το πιο σημαντικό, είναι ότι η Ρωσία με τις ειδικές σχέσεις που διατηρεί με την Τουρκία, επηρεάζει αρνητικά την συνοχή του NATO. Η Τουρκία είναι σημαντική για τις ΗΠΑ όπως έχει αναφερθεί σε άλλες ενότητες. Ωστόσο, και ο Γκίμπσον θεωρεί πως ο Ερντογάν αποτελεί τροχοπέδη για την αμερικανική εξωτερική πολιτική στην περιοχή. Είναι εντυπωσιακό πως πολλά από όσα αναφέρει ο Γκίμπσον, έλαβαν χώρα αργότερα (εντός του έτους 2020 και κυρίως προς το τέλος αυτού) με αραβικές χώρες να έρχονται πολύ κοντά με το Ισραήλ, προχωρώντας σε ιστορικές συμφωνίες ειρήνης. Επίσης, μπορούμε να θυμηθούμε τις δηλώσεις του Μαϊκ Πομπέο, στη συνέντευξή του για λογαριασμό του τηλεοπτικού σταθμού ΣΚΑΙ στον Αλέξη Παπαχελά, να λέει πως «επιστρέφουμε» (εννοώντας την αμερικανική επιστροφή στην περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου). Με άλλα λόγια, οι ΗΠΑ έχουν νέες προκλήσεις στη Μεσόγειο, μετά την ανάδυση του πολυπολικού κόσμου. Πρώτον, η ανάσχεση της Κίνας, δεύτερον, η ανάσχεση της Ρωσίας και τρίτον, η ανάσχεση του Ιράν. Ωστόσο, αυτές είναι οι προκλήσεις που έχουν ονόματα κρατών. Ο πόλεμος στη Συρία, δημιούργησε ένα τεράστιο προσφυγικό κύμα προς την Ευρώπη. Η εμφάνιση του ΙΚ μέσα από τον εμφύλιο στη Συρία, επανέφερε την τρομοκρατία σαν σημαντικό θέμα στην αμερικανική εξωτερική πολιτική. Στο ίδιο μήκος κύματος, οι Αλτερμαν και Κόνλεϊ, στην ανάλυση που έκαναν για λογαριασμό του Center for Strategic & International

⁴²⁸ Chris Gibson. (2020, January 10). *Refining U.S. Strategy in the Mediterranean*, "Hoover Institution", posted on: <https://www.hoover.org/research/refining-us-strategy-mediterranean>.

Studies (CSIS) τον Μάιο του 2018, αναφέρουν πως οι ΗΠΑ οφείλουν στο υπόλοιπο του 21ου αιώνα, να αναθεωρήσουν τη στρατηγική τους στην περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου καθώς κάτι τέτοιο έχει να γίνει 70 χρόνια όταν η ΕΣΣΔ αποτελούσε την απειλή για τις ΗΠΑ. Η Κίνα, η Ρωσία και η Τουρκία αυξάνουν την παρουσία τους στην περιοχή και οι ΗΠΑ θα χρειαστεί να κάνουν άλλα βήματα για να μειωθεί η επιρροή αυτών των χωρών, αλλά επίσης, να αντιμετωπιστούν τα πολύ σημαντικά προβλήματα της περιοχής, όπως είναι το προσφυγικό και η τρομοκρατία. Η αντιμετώπιση του χάους της Συρίας, είναι αναγκαία καθώς οι συνέπειες ενός ατελείωτου πολέμου εκεί, θα επέφερε ευρύτερη αστάθεια στην περιοχή και αυτή η αστάθεια, θα αποδυνάμωνε τη θέση των συμμάχων των ΗΠΑ κάτι που θα έδινε οφέλη σε χώρες σαν την Ρωσία και το Ιράν για να αυξήσουν την παρουσία τους στην περιοχή. Οι σχέσεις ΗΠΑ – Τουρκίας οι οποίες επιδεινώνονταν συνεχώς (ειδικά μετά το 2016) έδειχναν πως υπάρχει απόκλιση σε κρίσιμα θέματα στρατηγικής των δύο χωρών και οι ΗΠΑ όφειλαν, να καλύψουν το κενό της Τουρκίας και προληπτικά, να αναζητήσουν εναλλακτικές επιλογές σε χώρες που μπορούν να στηρίζουν τα αμερικανικά συμφέροντα στην περιοχή, με τον τρόπο που το έκανε η Τουρκία πριν ακολουθήσει μια διαφορετική πολιτική που θα λαμβάνει υπόψιν την ανάδυση της Κίνας και της Ρωσίας στην περιοχή, (ειδικά της Ρωσίας) την σύμπλευση της Τουρκίας με το Ιράν και τη Ρωσία στο θέμα της Συρίας, (Διαδικασία της Αστάνα) και την ανάσχεση της ιρανικής επιρροής στην περιοχή που εργαλειοποιεί το σιιτικό στοιχείο σε Συρία και Λίβανο.⁴²⁹ Γίνεται εύληπτο ότι οι σχέσεις ΗΠΑ-Τουρκίας κατά τη δεύτερη δεκαετία του 21ου αιώνα, συνιστούν έναν βασικό παράγοντα του επαναπροσδιορισμού της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής στη Μεσόγειο. Έτσι και αλλιώς, οι ΗΠΑ είχαν να ασχοληθούν με τη χάραξη μιας συνεκτικής, σύγχρονης και μακροπρόθεσμης πολιτικής στην περιοχή, από την αρχή του Ψυχρού Πολέμου. Ο ρόλος της Τουρκίας αλλά και ο πόλεμος στη Συρία, καθόρισαν σε μεγάλο βαθμό τον αμερικανικό προβληματισμό για την ανανέωση της παρουσίας τους και του ρόλου τους στην περιοχή. Ταυτόχρονα, μέσα από αυτές τις αλλαγές (στη Συρία και στην Τουρκία) άλλες, πολύ μεγαλύτερες προκλήσεις εμφανίστηκαν για τις ΗΠΑ. Η Κίνα και η Ρωσία αύξησαν την επιρροή τους στην ευρύτερη περιοχή, καθιστώντας το αποτύπωμά τους εμφανές. Ειδικά δε η Ρωσία, με την στρατιωτική

⁴²⁹ John Alterman & Heather Conley. (2018, May). *Syria, Turkey, and the Eastern Mediterranean*, "Center for Strategic & International Studies", posted on: https://csis-website-prod.s3.amazonaws.com/s3fs-public/publication/180420_Alterman_Conley_SyriaTurkeyEastMed_FINAL_0.pdf , p.1-3.

επέμβαση στη Συρία το 2015, μετατράπηκε σε βασικό παράγοντα των εξελίξεων της Μέσης Ανατολής και της Ανατολικής Μεσογείου. Στη μελέτη τους, οι Άλτερμαν και Κόνλεϊ, θεωρούν ότι οι ΗΠΑ δεν πρέπει να ποντάρουν στο ότι οι σχέσεις με την Τουρκία θα επανέλθουν στα επίπεδα που ήταν κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου. Από την άλλη πλευρά, τονίζουν ότι δεν είναι πιθανή μια ολική διακοπή των σχέσεων μεταξύ ΗΠΑ και Τουρκίας. Έτσι, συνάγεται το εξής: Είναι προς το συμφέρον των ΗΠΑ η μείωση της εξάρτησης των συμφερόντων τους στην περιοχή γύρω από την Τουρκία, εξετάζοντας εναλλακτικές συμμαχίες. Η Ελλάδα και η Κύπρος, βρίσκονται εντός αυτού του σχεδιασμού.⁴³⁰

Η ραγδαία βελτίωση των οι ελληνοαμερικανικών σχέσεων κατά την δεκαετία 2010-2020, (πέραν των άλλων παραγόντων που αναφέρονται σε ξεχωριστές ενότητες) μπορεί να εξηγηθεί και από την απόπειρα επαναπροσδιορισμού της αμερικανικής στρατηγικής στη Μεσόγειο και κυρίως, στην Ανατολική Μεσόγειο. Η σύσφιξη των σχέσεων μεταξύ ΗΠΑ και Ελλάδας στον τομέα της άμυνας και της ασφάλειας, είναι μόνο εν μέρει λόγω της επιδείνωσης των αμερικανοτουρκικών σχέσεων, ωστόσο αυτή η επιδείνωση διαδραματίζει πολύ σημαντικό ρόλο στη στάση των ΗΠΑ στα ελληνοτουρκικά, η οποία σταδιακά, έγινε ευμενώς ουδέτερη υπέρ της Ελλάδας. Η αύξηση της στρατηγικής αξίας της Ελλάδας για τις ΗΠΑ, (και ειδικά αυτή της Κρήτης/Αεροναυτική Βάση της Σούδας) μπορεί να γίνει καλύτερα κατανοητή από την στρατηγική επιλογή των ΗΠΑ στο να προχωρήσουν σε έναν επαναπροσδιορισμό της πολιτικής τους στη Μεσόγειο και στη Μέση Ανατολή. Η αύξηση της επιρροής της Ρωσίας στη Συρία, σε συνδυασμό με την αντίστοιχη προσπάθεια του Ιράν για επέκταση του πεδίου δράσης του και την ταυτόχρονη εγκληματική δραστηριοποίηση του ΙΚ, καθιστούν την Ελλάδα (και την Κύπρο) πολύ σημαντικές χώρες-προγεφυρώματα για την αμερικανική διπλωματική και επιχειρησιακή ετοιμότητα. Η απομάκρυνση της Τουρκίας από τον πάλαι ποτέ στρατηγικό άξονα μεταξύ Ουάσινγκτον-Ιερουσαλήμ-Άγκυρας, ώθησε έτι περαιτέρω τις ΗΠΑ στο να συσφίξουν τις σχέσεις τους με την Ελλάδα. Άλλωστε, όπως αναφέρθηκε τόσο στην ανάλυση του Hoover Institution όσο και σε αυτήν του Center for Strategic & International Studies, ο επαναπροσδιορισμός της αμερικανικής στρατηγικής στη Μεσόγειο, οφείλει να είναι βασισμένη στις συμμαχίες. Με άλλα λόγια, η μεταφορά των βαρών και η χρήση από πλευράς των ΗΠΑ κρατών-μοχλών (pivotal states) είχε έλθει στο προσκήνιο. Εδώ θα χρειαστεί να

⁴³⁰ John Alterman & Heather Conley. (2018, May), ibid.

αναφερθεί μια ακόμη άποψη που ανέφερε ο Ίαν Λέσσερ, ότι η Μεσόγειος για τις ΗΠΑ δεν έχει μόνο μεσανατολική και βορειοαφρικανική διάσταση, αλλά και ευρωπαϊκή, στον τομέα της άμυνας και της ασφάλειας. Σε άλλο του έργο, ο Λέσσερ το 2005 αναφέρει πως η μη διάδοση πυρηνικών όπλων και όπλων μαζικής καταστροφής, η τρομοκρατία και η πολιτική βία στη λεγόμενη «Ευρύτερη Μέση Ανατολή», αποτελούσαν βασικά ζητήματα της Μεσογείου, μετά τον Ψυχρό Πόλεμο ενώ οι ΗΠΑ δεν είχαν μέχρι και τις αρχές του 21ου αιώνα, καθορίσει μια συνεκτική στρατηγική στη Μεσόγειο.⁴³¹ Σημαντικό γεγονός που άλλαξε την αμερικανική οπτική στη Μεσόγειο, αποτέλεσε σίγουρα η Αραβική Άνοιξη, η οποία ανέδειξε όλα τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι αραβικές χώρες της περιοχής και τα οποία επηρεάζουν άμεσα την Ε.Ε και ειδικά τα κράτη-μέλη της ΕΕ στη Μεσόγειο. Μετά την 11/9 η αμερικανική εξωτερική πολιτική στη Μεσόγειο, ήταν στραμμένη πιο ανατολικά και την είχε σχεδόν ταυτιστεί με την αμερικανική πολιτική στη Μέση Ανατολή. Η κυβέρνηση Ομπάμα στράφηκε περισσότερο στην οικοδόμηση μια ασιατικής αμερικανικής πολιτικής, με το περίφημο «Pivot to Asia», οδήγησαν τις ΗΠΑ να θέσουν τη Μεσόγειο σαν περιοχή δευτερεύουσας σημασίας. Παρά το γεγονός αυτό, με την αεροπορική επιχείρηση στη Λιβύη, οι ΗΠΑ έδειξαν να εγκαινιάζουν μια νέα πολιτική στη Μεσόγειο γνωστή από τους συμβούλους του Ομπάμα σαν «leading from behind».⁴³² Η κυβέρνηση Τραμπ, έδειχνε σημάδια σύγχυσης αναφορικά με την μεσογειακή πολιτική των ΗΠΑ. Όπως αναφέρθηκε παραπάνω, το Στέιτ Ντιπάρτμεντ έδειχνε να ακολουθεί μια πολιτική ανανέωσης της αμερικανικής παρουσίας στην Ανατολική Μεσόγειο, όμως ο πρόεδρος Τραμπ προς τα τέλη του 2019 διέταξε την αποχώρηση αμερικανικών στρατευμάτων από τη Συρία, μια κίνηση η οποία δεν έτυχε καλής κριτικής από κύκλους στις ΗΠΑ που ασχολούνται με την άμυνα και την εξωτερική πολιτική. Παρόλα αυτά, όπως ανέφερε ο Μπλίνκεν κατά την ακροαματική διαδικασία έγκρισής του ως Υπουργός Εξωτερικών από τη Γερουσία, έδειξε ότι οι ΗΠΑ θα ενδιαφερθούν άμεσα για την Ανατολική Μεσόγειο. Δύο πολύ σημαντικοί παράγοντες, -μεταξύ άλλων- για την επιστροφή των ΗΠΑ στην Ανατολική Μεσόγειο, είναι σύμφωνα με την ανάλυση του FDD οι εξής: Πρώτον, το κενό των ΗΠΑ στην περιοχή, (μετά την περίοδο Ομπάμα) έσπευσαν

⁴³¹ Ian O. Lesser. (December, 2005). *Security and Strategy in the Eastern Mediterranean*, "ELIAMEP", posted on: <http://www.eliamap.gr/wp-content/uploads/2008/07/lesserpno5.pdf>, p. 6-7.

⁴³² Eric Edelman & Aykan Erdemir. (2020, January 15). *American Interests in the Eastern Mediterranean*, "Foundation for Defense of Democracies" (FDD), posted on: <https://www.fdd.org/analysis/2020/12/15/defending-forward-american-interests-in-the-eastern-mediterranean/>.

αμέσως να καλύψουν άλλες δυνάμεις (κράτη αλλά και άλλες ομάδες, κυρίως τρομοκρατικές). Δεύτερον, η Τουρκία έπαψε να ευθυγραμμίζεται με τα αμερικανικά συμφέροντα στην περιοχή. Είναι σημαντικό ότι στην ανάλυση αναφέρεται ρητά η Τουρκία ως "belligerent challenger" η οποία απειλεί την Ελλάδα, την Κύπρο, την Αίγυπτο και το Ισραήλ αλλά επίσης, υπονομεύει τα αμερικανικά ενεργειακά συμφέροντα στην περιοχή, καθώς βοηθά τη Ρωσία στο να διατηρήσει την εξάρτηση της ΕΕ από τους ρωσικούς υδρογονάνθρακες. Το Ιράν προσπαθεί μέσα από την Χιζμπολάχ και την επιρροή που ασκεί σε Λίβανο και Συρία, να αποκτήσει έξοδο στη Μεσόγειο ενώ η Τουρκία, υποστηρίζει τζιχαντιστές και τους μεταφέρει στη Λιβύη προκειμένου να πολεμήσουν στον εμφύλιο.⁴³³ Όλα αυτά, αποτελούν βασικούς λόγους για τους οποίους οι ΗΠΑ έχουν θέσει ξανά ως στόχο την δυναμική επιστροφή τους στην Ανατολική Μεσόγειο. Τα κοιτάσματα φυσικού αερίου που βρέθηκαν τόσο στην Κύπρο, όσο και στο Ισραήλ και στην Αίγυπτο, αποτελούν επίσης έναν βασικό λόγο για τον οποίον οι ΗΠΑ αναθέρμαναν το ενδιαφέρον τους για την περιοχή στην οποία Ρωσία και Ιράν έχουν αυξήσει το γεωπολιτικό τους αποτύπωμα. Η έλλειψη των ΗΠΑ από την περιοχή, μπορεί να θέσει σε κίνδυνο τόσο τα αμερικανικά, όσο και τα ευρωπαϊκά συμφέροντα καθώς αν συνεχιστούν οι αποσταθεροποιητικές πολιτικές της Τουρκίας και της Ρωσίας στην περιοχή, οι κίνδυνοι θα αυξηθούν. Επίσης, κράτη-μέλη του ΝΑΤΟ όπως η Γαλλία και η Ιταλία θα προσπαθήσουν να εμπλακούν για να υπερασπιστούν τα συμφέροντά τους, κάτι που δε θα είναι θετικό για τη συνοχή του ΝΑΤΟ.⁴³⁴ Σε όλα αυτά, δεν πρέπει να λησμονούμε το ρόλο της Κίνας στην περιοχή ο οποίος μπορεί να μην είναι το ίδιο θορυβώδης όπως είναι της Ρωσίας και της Τουρκίας, (έχουν στρατιωτικοποιήσει σε μεγάλο βαθμό την πολιτική τους στην περιοχή) ωστόσο το Πεκίνο έχει αυξήσει σημαντικά το γεωπολιτικό του αποτύπωμα στην περιοχή με τεράστιες επενδύσεις σε υποδομές και μέσα από τις πρωτοβουλίες Belt & Road Initiative και 17+1. Το «Pivot to Asia» και η οικοδόμηση μιας αμερικανικής περιφερειακής πολιτικής στην Ασία, δεν μπορεί να αποκλείσει την παρουσία των ΗΠΑ σε άλλα μέρη του κόσμου, ειδικά όταν συντρέχουν οι παραπάνω λόγοι που επηρεάζουν την αμερικανική υψηλή στρατηγική. Η τάση του σινοαμερικανικού ανταγωνισμού άλλωστε, είναι να γίνει παγκόσμια καθώς η Κίνα είναι η μόνη δύναμη στον κόσμο που πληρεί τις προϋποθέσεις για να επιχειρήσει να αναθεωρήσει το διεθνές status quo. Η

⁴³³ Eric Edelman & Aykan Erdemir, *ibid.*

⁴³⁴ Eric Edelman & Aykan Erdemir, *ibid.*

θέση της Ελλάδας, έχει αναβαθμιστεί ιδιαίτερα για την αμερικανική εξωτερική πολιτική στη Μεσόγειο, μετά από όλες αυτές τις εξελίξεις οι οποίες φέρνουν σε σύγκλιση τα ελληνικά συμφέροντα με τα αμερικανικά. Σημαντικός παράγοντας που οδήγησε σε αυτήν τη σύγκλιση, είναι και η μεγάλη αδυναμία της Ε.Ε να δημιουργήσει μια μεσογειακή στρατηγική. Η Ευρωμεσογειακή Συνεργασία της Βαρκελώνης του 1995 δεν οδήγησε σε εξομάλυνση την περιοχή, η οποία οδηγήθηκε σε αστάθεια (με την Αραβική Άνοιξη) στην πρώτη δεκαετία του 21ου αιώνα. Όπως έχει αναφερθεί, η Ελλάδα σαν μικρομεσαίας ισχύος χώρα, από την περίοδο της Μεταπολίτευσης, προσπάθησε να μειώσει την εξάρτησή της από τις ΗΠΑ, στρεφόμενη προς το νεογνό τότε όραμα της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Σύμφωνα με την άποψη του Κωνσταντίνου Καραμανλή, η ασφάλεια και η ευημερία της Ελλάδας, μπορούσαν να κατοχυρωθούν μέσα από τη συμμετοχή της στο ευρωπαϊκό εγχείρημα της τότε ΕΟΚ. Ειδικά όσον αφορά την Τουρκία, η Ελλάδα θεώρησε ότι η συμμετοχή της στην ΕΟΚ θα ήταν καταλυτική για τα ελληνικά συμφέροντα. Ωστόσο, η Ε.Ε αρκετές φορές (ήδη από τους πολέμους στα Βαλκάνια που ακολούθησαν την διάλυση της Πρώην Γιουγκοσλαβίας) έδειξε ότι δεν έχει τη δυνατότητα προβολή σκληρής ισχύος αλλά και είναι διστακτική να προχωρήσει στην υλοποίηση μακρόπνοων σχεδίων εξωτερικής πολιτικής, αφήνοντας στο ΝΑΤΟ αυτόν το ρόλο και επομένως, στην πιο ισχυρή δύναμη του Βορειοατλαντικού Συμφώνου, τις ΗΠΑ. Μετά την Αραβική Άνοιξη και τον πόλεμο της Συρίας, η Ε.Ε αντιμετώπισε μια προσφυγική κρίση η οποία επηρέασε βαθύτατα τα πολιτικά συστήματα των κρατών-μελών. Η ανάδυση ακροδεξιών κινημάτων και η σύνδεση της προσφυγικής κρίσης (από μεγάλο μέρος των ευρωπαϊκών κοινωνιών) με τρομοκρατικές ενέργειες που αιματοκύλησαν μεγάλουπόλεις της Ευρώπης, ανέδειξε την ανετοιμότητα της ΕΕ να αντιμετωπίσει συλλογικά και με μία φωνή τις νέες μεγάλες γεωπολιτικές προκλήσεις ενός διεθνούς συστήματος που ήταν τελείως διαφορετικό σε δομή από αυτό του Ψυχρού Πολέμου και της πρώτης δεκαετίας μετά την κατάρρευση της ΕΣΣΔ. Η Ενοποίηση της Γερμανίας, η κατάρρευση της ΕΣΣΔ είχαν οδηγήσει αρκετούς εντός της Ε.Ε στο να θεωρήσουν ότι ήταν θέμα χρόνου την οικοδόμηση μιας κοινής εξωτερικής πολιτικής. Παρόλα αυτά, μετά το Μάαστριχτ η διεύρυνση της Ε.Ε με χώρες που είχαν παραδοσιακά μια ουδετερότητα στα θέματα εξωτερικής πολιτικής (Αυστρία, Φινλανδία, Σουηδία) οδήγησαν σε ασάφεια την εξωτερική πολιτική της Ε.Ε. Η Ελλάδα όπως και τα περισσότερα μεσογειακά κράτη-μέλη της ΕΕ, όσο και αν προσηλώνονταν στις αξίες της Ε.Ε, πολύ δύσκολα μπορούσε να χαλαρώσει τους παραδοσιακούς δεσμούς της με τις ΗΠΑ. Η Ελλάδα, ήδη από την τελευταία δεκαετία

του 20ου αιώνα, διαδραμάτιζε σημαντικό ρόλο στην Ανατολική Μεσόγειο καθώς ήταν ενεργή στην πολιτική εφαρμογή πολιτικών ευρω-μεσογειακής συνεργασίας που είχαν στόχο την ανάπτυξη και τη σταθερότητα στην περιοχή ενώ συνέκλινε με τις αμερικανικές επιδιώξεις για αντιμετώπιση του θρησκευτικού φονταμενταλισμού και της τρομοκρατίας, τη μη διασπορά όπλων μαζικής καταστροφής και την παράνομη μετανάστευση.⁴³⁵

Μετά την Αραβική Άνοιξη, οι χώρες του Ευρωπαϊκού Νότου διαπίστωσαν πως η ρευστότητα της περιοχής έφερνε μεγάλους κινδύνους ακόμη και για την επιβίωση κρατών και πολιτευμάτων. Η Αίγυπτος κινδύνευσε αρκετές φορές από το να περιέλθει στα χέρια της Μουσουλμανικής Αδελφότητας, μέχρι να ανατραπεί ο Μόρσι από τον στρατιωτικό Αλ Σίσι. Όλα αυτά σε συνδυασμό με την οικονομική κρίση που ξέσπασε στην Ευρωζώνη και δημιούργησε τεράστια δημοσιονομικά προβλήματα στις χώρες του Ευρωπαϊκού Νότου, που κατέφυγαν σε προγράμματα δημοσιονομικής προσαρμογής. Το τεράστιο προσφυγικό κύμα που προκλήθηκε από τον πόλεμο στη Συρία και από την αστάθεια στη Βόρεια Αφρική, σε συνδυασμό με τις πολιτικές λιτότητας που άρχισαν να εφαρμόζονται σε χώρες όπως η Ελλάδα, η Ιταλία, η Ισπανία και η Πορτογαλία, δημιούργησαν την ανάγκη χώρες σαν την Ελλάδα να στραφούν περισσότερο στις ΗΠΑ για την ασφάλειά τους, παρά το γεγονός ότι οι ΗΠΑ εκείνα περίπου τα χρόνια, έδειχναν μια πολιτική που αναφέρθηκε παραπάνω ως «leading from behind». Η Ελλάδα όπως και άλλα κράτη της Μεσογείου, επιδίωκαν «περισσότερη Αμερική» (εντονότερη παρουσία των ΗΠΑ) στην περιοχή, όμως στις ΗΠΑ, μέχρι και το 2019 (ειδικά με την μερική αποχώρηση στρατευμάτων των ΗΠΑ από τη Συρία) δεν ήταν ξεκάθαρος ο ρόλος που ήθελαν να έχουν στην περιοχή της Μεσογείου. Πρέπει μάλλον να κάνουμε αναγωγή στις δεύτερες σκέψεις των ΗΠΑ για αποστασιοποίηση από τη Μεσόγειο, (και τη Μέση Ανατολή) στα τραύματα της διακυβέρνησης Μπους του νεότερου και των μεγάλων πληγών που ήρθαν μετά τους πολέμους στο Ιράκ και στο Αφγανιστάν. Τόσο η κυβέρνηση Ομπάμα με δύο θητείες, όσο και η κυβέρνηση Τραμπ, έδειξαν ότι δεν είχαν αποφασίσει πώς θα διαχειρίζονταν το δίλημμα που τους έθετε η Μεσόγειος: Από τη μια, μια κρίσιμη περιοχή για τα αμερικανικά συμφέροντα όπως η Μεσόγειος και η Ευρύτερη Μέση Ανατολή (Greater Middle East & North Africa) δεν μπορούσαν να αγνοηθούν. Η αναθεωρητική πολιτική της Τουρκίας η οποία ομολογουμένως δεν

⁴³⁵ (Βλ. Δημήτρης Κώνστας, (1997). *Ζητήματα Ελληνικής Στρατηγικής*, στο “Ασφάλεια στη Νοτιο-Ανατολική Ευρώπη και Ελληνο-Αμερικανικές Σχέσεις”, Θωμάς Βαρβιτσιώτης, Δημήτρης Καιρίδης, Robert L. Pfaltzgraff Jr. (επιμέλεια), Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, Αθήνα, σελ. 108-112.

συμπορευόταν με τα βασικά αξιώματα της αμερικανικής πολιτικής στην περιοχή, η στενή συνεργασία της με τη Ρωσία η οποία αποκτούσε ισχυρό γεωπολιτικό αποτύπωμα, η προσφυγική κρίση, η υποστήριξη τζιχαντιστών από κράτη μέσω υλικής υποστήριξής τους, (όπως για παράδειγμα η τουρκική πολιτική να χρησιμοποιεί μισθοφόρους σε Συρία και Λιβύη) η ιρανική απόπειρα να εργαλειοποιήσει ομάδες όπως την Χιζμπολάχ και τη Χαμάς για να μπορεί να έχει ρόλο στην Ανατολική Μεσόγειο μέσα από τον Λίβανο και τη Συρία και τέλος, η αύξηση της σινικής οικονομικής διείσδυσης, αποτελούσαν παράγοντες που οδηγούσαν τις ΗΠΑ στο να επαναπροσδιορίσουν το ρόλο τους στην Μεσόγειο. Από την άλλη πλευρά του διλήμματος, υπήρχε η έντονη κοινωνική δυσαρέσκεια για την παγκόσμια εμπλοκή των ΗΠΑ σε περιοχές που έχουν κοστίσει σε απώλεια ανθρώπινου δυναμικού και σε εκατοντάδες δισεκατομμύρια δολάρια. Άλλωστε ήδη από τις προεκλογικές δεσμεύσεις του Ομπάμα, υπήρχε το θέμα της αποχώρησης των αμερικανικών στρατευμάτων από το Ιράκ και από το Αφγανιστάν. Ο Τραμπ κέρδισε τις εκλογές του 2016 έχοντας σαν σύνθημα το «America First» που μεταξύ άλλων, διεμήνυε πως οι ΗΠΑ οφείλουν να απομακρυνθούν από περιοχές που είναι ασταθείς και να αφοσιωθούν στην ευημερία τους. Τέλος, προτεραιότητα των ΗΠΑ φαινόταν να είναι το θέατρο της Βορειοανατολικής και Νοτιοανατολικής Ασίας, σε μια προσπάθεια ανάσχεσης της κινεζικής επιθετικότητας στη Νότια Σινική Θάλασσα και συνολικά, στην Ασία. Μια εσωστρεφής Ουάσινγκτον στην οποία πλανόταν ξανά το φάντασμα του απομονωτισμού, δημιουργούσε έτσι και αλλιώς, ευκαιρίες για χώρες όπως η Κίνα, η Ρωσία και η Τουρκία να γεμίσουν αυτό το κενό. Τελικά, φάνηκε πως οι ΗΠΑ πήραν απόφαση μια μέση λύση προκειμένου να αντιμετωπίσουν αυτό το δίλημμα. Θα μπορούσε κανείς να υποστηρίξει, πως η επένδυση σε συμμαχίες στην περιοχή, ήταν πλέον υποχρεωτική για τις ΗΠΑ αν επιθυμούσαν να έχουν μια συνεκτική στρατηγική στην περιοχή που να ανταποκρίνεται μακροπρόθεσμα στις ασύμμετρες και συμμετρικές προκλήσεις που αναδύονταν στον πολυπολικό σύστημα. Εύλογα γίνεται αντιληπτό πως η Ελλάδα και η Κύπρος, ήταν βασικές ψηφίδες στο νέο ψηφιδωτό που απεικόνιζε την αμερικανική πολιτική στην περιοχή. Άλλωστε, η κυβέρνηση Μπαϊντεν έδειχνε πως θα ακολουθούσε τη γραμμή που είχε χαράξει το Στεϊτ Ντιπάρτμεντ με τις προσπάθειες του Πομπέο για τη σύναψη διμερών σχέσεων και πολυμερών σχέσεων (βλ. "3+1" Ελλάδα, Κύπρος, Ισραήλ και ΗΠΑ) με σημαντικές χώρες της Μεσογείου, της Μέσης Ανατολής και του Περσικού Κόλπου. Αυτή η άποψη που φέρνει την κυβέρνηση Μπαϊντεν, στο να ακολουθήσει τον δρόμο της δημιουργίας συμμαχιών στην περιοχή, στοιχειοθετείται από τα εξής: Οι

ΗΠΑ με την κυβέρνηση Μπαϊντεν, ήταν φυσιολογικό να ακολουθήσουν μια πολιτική στη Μεσόγειο, η οποία υπαγορευόταν από τα νέα μεγάλα ζητήματα που ανέκυψαν στην περιοχή κατά τη δεκαετία 2010-2020. Βασικές επιδιώξεις της κυβέρνησης Μπαϊντεν ήταν να εξαλειφθεί η τρομοκρατία στη Βόρεια Αφρική αλλά και να μειωθεί η επιρροή της Ρωσίας και τις Κίνας, κυρίως σε χώρες όπως η Αλγερία, η Τυνησία, το Μαρόκο και η Λιβύη. Ειδικά στη Λιβύη, το ζήτημα της αναζούρωσης της δραστηριότητας του Ισλαμικού Κράτους στην αχανή βορειοαφρικανική χώρα, απασχολούσε ιδιαίτερα την ομάδα του Μπαϊντεν. Με τη νέα κυβέρνηση στις ΗΠΑ, το Κογκρέσο είχε επίσης μεγαλύτερη ελευθερία κινήσεων αναφορικά με την Τουρκία καθώς η ασπίδα προστασίας του Ερντογάν στον Λευκό Οίκο, είχε τελειώσει (πρόεδρος Τραμπ). Από την πλευρά της Τουρκίας, οι δύο βασικές ανησυχίες για την θητεία Μπαϊντεν ήταν οι εξής: Οι ΗΠΑ θα επανεκκινούσαν μια πολιτική έναντι της Τουρκίας, δίνοντας σημασία στις παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και στην αυταρχικότητα του καθεστώτος Ερντογάν. Η δεύτερη ανησυχία της Τουρκίας, αφορούσε το ενδεχόμενο η νέα αμερικανική κυβέρνηση, να περιόριζε το ρόλο της στη Συρία, στη Λιβύη και στην Ανατολική Μεσόγειο. Όλα αυτά, σε έναν φόντο του μεγαλύτερου προβλήματος στις σχέσεις των δύο χωρών, που αφορούσε την αγορά από την Άγκυρα του ρωσικού αντιεραπορικού συστήματος των S-400. Κάτι που αφορούσε άμεσα την Τουρκία, ήταν και η πολιτική που είχε διακηρύξει προεκλογικά ο Μπαϊντεν έναντι της Συρίας. Σε αντίθεση με τον Τραμπ, ο Μπαϊντεν είχε δηλώσει πως δε θα αποχωρήσουν τα αμερικανικά στρατεύματα από τη Συρία. Οι Κούρδοι που είχαν εγκαταλειφθεί από τον Τραμπ, θα υποστηρίζονταν ξανά από τις ΗΠΑ. Βέβαια, όλα αυτά με τις ελάχιστες δυνατές ενισχύσεις, καθώς οι ΗΠΑ δε σκόπευαν να δαπανήσουν τεράστιο όγκο πόρων στην περιοχή. Στον Περσικό Κόλπο, η διάθεση του Μπαϊντεν, ήταν αρχικά να εξομαλυνθούν οι σχέσεις της Σαουδικής Αραβίας με το Ιράν και σε αυτό σημαντικό ρόλο παίζουν οι περιφερειακές συνομιλίες μεταξύ των χωρών της Αραβικής Χερσονήσου με το Ιράν για τον πόλεμο της Υεμένης.⁴³⁶ Τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα έχουν αποκτήσει ρόλο κλειδί σε αυτές τις συνομιλίες αναφορικά με τον Περσικό Κόλπο αλλά και ισχυρά ερείσματα στην Ανατολική Μεσόγειο, προσπαθώντας να μειώσει την επιρροή της Τουρκίας στη Λιβύη (σημαντικό να αναφερθεί ότι η Ελλάδα τον Δεκέμβριο

⁴³⁶ Asli Aydintasbas, Julien Barnes-Dacey, Cinzia Bianco, Anthony Dworkin, Ellie Geranmayeh, Hugh Lovatt, Tarek Megerisi. (2020, November 3). *How a Biden win could transform US policy in the Middle East and North Africa*, "European Council on Foreign Relations", posted on: <https://ecfr.eu/article/how-a-biden-win-could-transform-us-policy-in-the-middle-east/>.

του 2020 υπέγραψε αμυντική συμφωνία με τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα). Ένας υφέρπων Ουίλσονισμός χαρακτήριζε τις απόψεις των ανθρώπων που θα στελέχωναν θέσεις χάραξης εξωτερικής πολιτικής κυβέρνηση Μπαϊντεν και αυτό από μόνο του θα συνεισέφερε πολύ θετικά στις ήδη στενές σχέσεις ΗΠΑ και Ελλάδας. Στο μέτρο του δυνατού, η Ουάσινγκτον φαίνεται πως επιχειρούσε να υλοποιήσει μια γεωστρατηγική της δημοκρατίας. Οι παραπάνω αναλυτές του European Council on Foreign Relations, τονίζουν πως ο Μπαϊντεν ασκούσε κριτική τόσο στο καθεστώς Σαλμάν της Σαουδικής Αραβίας για καταπάτηση ανθρωπίνων δικαιωμάτων αλλά και τον Αλ Σίσι της Αιγύπτου, ο οποίος αποκαλούνταν συχνά από τον Τραμπ ως «ο αγαπημένος του δικτάτορα». Σε κάθε περίπτωση, ακόμη και μια υποβάθμιση της Αιγύπτου ως συμμάχου των ΗΠΑ, δεν ανεμένετο να είναι αρνητική για τις σχέσεις Ελλάδας-Κύπρου-Αιγύπτου, καθώς στις 6/8/2020 η Ελλάδα υπέγραψε συμφωνία μερικής οριοθέτησης ΑΟΖ με το Καίρο, λύνοντας εν μέρει ένα σημαντικό διμερές ζήτημα. Άλλωστε, στο κείμενο του ECFR αναφέρεται πως το όποιο κενό αφήσει η κυβέρνηση Μπαϊντεν στην περιοχή, η ΕΕ μπορεί να το καλύψει. Γαλλία και Ελλάδα διατηρούν σημαντικές σχέσεις με την Αίγυπτο.

Βάσει όσων υποστήριξε ο Καθηγητής του Columbia, Σεστάνοβιτς ο οποίος μέσα στις αντιφάσεις της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής (διαχρονικά) αναφέρει πως είναι και οι σχέσεις των ΗΠΑ με δικτατορικά καθεστώτα. Από τη μια, οι ΗΠΑ συνιστούν τον «Φάρο» των δημοκρατικών αξιών και της προάσπισης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων σε παγκόσμια κλίμακα. Από την άλλη, αρκετές φορές οι ΗΠΑ έχουν συνεργαστεί (με σύναψη ειδικών σχέσεων) με χώρες που τα ανθρώπινα δικαιώματα και οι δημοκρατικές αξίες, καταπατούνται. Σαφώς αυτή η αντίφαση μπορεί να ερμηνευθεί από όλες τις ρεαλιστικές κατευθύνσεις στη Θεωρία Διεθνών Σχέσεων. Κατά τον Κίσινγκερ, ο οποίος επηρέασε βαθιά την μεταπολεμική εξωτερική πολιτική των ΗΠΑ και ως αξιωματούχος αλλά και σαν ακαδημαϊκός-στοχαστής, ίσχυε αυτό που χαρακτηριστικά είπε: «Οι δεσμεύσεις μας πρέπει να υπαγορεύονται από τα συμφέροντά μας και όχι τα συμφέροντά μας να υπαγορεύονται από τις δεσμεύσεις μας». Πράγματι, σε έναν πολυπολικό κόσμο ο οποίος συνοδεύεται από την άνοδο δυνάμεων που δεν έχουν δημοκρατικό ιστορικό προηγούμενο, θα ήταν μη ρεαλιστικό να αναμένουμε από τις ΗΠΑ μια «αποκοπή» τους από χώρες ή περιοχές όπου η δημοκρατία είναι το ισχύον πολίτευμα. Σε κάθε περίπτωση, η επιρροή της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής είναι παγκόσμια και έτσι, ο υπόλοιπος κόσμος ταυτίζει τους εκάστοτε Αμερικανούς προέδρους με συγκεκριμένες πολιτικές. Από το

2001-2009 η κυβέρνηση Μπους χαρακτηρίζεται όσον αφορά τα θέματα εξωτερικής πολιτικής ως θιασώτης του μονομερισμού (unilateralism). Η εξωτερική πολιτική του Ομπάμα, (2009-2017) δέχτηκε παγκοσμίως πιο θετικές κριτικές, παρά το γεγονός ότι αρκετοί σύμμαχοι των ΗΠΑ σε πολλές περιφέρειες, άσκησαν κριτική για την απουσία των ΗΠΑ. Σε κάθε περίπτωση, η μετά-Τραμπ εξωτερική πολιτική των ΗΠΑ, θα άλλαζε ως προς τον τρόπο που οι ΗΠΑ θα εμπλέκονταν στη διεθνή πολιτική, και αυτό γιατί η ίδια η διεθνής πολιτική, απαιτούσε και υπαγόρευε μια τέτοια αλλαγή.⁴³⁷ Το κορυφαίο περιοδικό Foreign Affairs, στο τεύχος Μαρτίου-Απριλίου 2018, φιλοξένησε «τραπέζι» συζήτησης αναφορικά με την εξωτερική πολιτική του Τραμπ, και στην οποία συμμετείχε ο μετέπειτα (με την εκλογή Μπαϊντεν) σύμβουλος εθνικής ασφαλείας των ΗΠΑ, Τζεϊκ Σάλιβαν. Η συζήτηση με τίτλο «Letting Go: Trump, America, and the World», ανέλυσε τις πτυχές της εξωτερικής πολιτικής του Τραμπ η οποία κατέληγε στο ότι δεν επιθυμούσε τη διατήρηση μιας παγκόσμιας τάξης. Ο Σάλιβαν ισχυρίστηκε ότι αυτή η πολιτική ήταν λανθασμένη και ανέφερε πως «Οι ΗΠΑ έχουν ακόμη πολλά να προσφέρουν με το να διαδραματίζουν καταλυτικό και παρακινητικό ρόλο στην διεθνή συνεργασία, η οποία μπορεί να οδηγήσει σε μεγαλύτερη σταθερότητα, περισσότερη ευημερία και πρόοδο στον κόσμο».⁴³⁸ Με άλλα λόγια, από το 2018 (στην καρδιά της θητείας Τραμπ) τα μετέπειτα βασικά στελέχη της κυβέρνησης Μπαϊντεν, επέκριναν το μείγμα μονομερισμού-απομονωτισμού της κυβέρνησης Τραμπ και τόνιζαν την ανάγκη για ανάληψη (εκ νέου) από πλευράς των ΗΠΑ, μιας εξωτερικής πολιτικής των «ανοικτών θυρών». Μελετώντας από μια ρεαλιστική σκοπιά, οι ΗΠΑ δεν είχαν την πολυτέλεια να επιστρέψουν σε έναν νεοαπομονωτισμό, (αν υπήρξε ποτέ μια πραγματικά απομονωτική περίοδος γι' αυτές μετά την Ανεξαρτησία, όπως ο Τζωρτζ Φρίντμαν υποστηρίζει) καθώς το αναδυόμενο πολυπολικό σύστημα, εμφανίζει προκλήσεις που δεν μπορούν να περιφρονηθούν από τις ΗΠΑ. Η άνοδος της Κίνας και η ανασυγκρότηση της Ρωσίας, συνοδεύονται από άλλες, μη συμμετρικές προκλήσεις που αφορούν άμεσα και έμμεσα τα αμερικανικά συμφέροντα (τρομοκρατία, προσφυγική κρίση κτλ) που για να κατοχυρωθούν, χρειάζεται μια πολιτική που εξέφρασε ο πρόεδρος Μπαϊντεν προεκλογικά ως «to lead the world». Τα συνολικά

⁴³⁷ Lesser Ian O. (2020). *What to Expect from the United States: A Look Ahead at US Foreign Policy*, Istituto Affari Internazionali (IAI), posted on: www.jstor.org/stable/resrep23657 . Accessed 27 Jan. 2021.

⁴³⁸ Sarah Margon, Jake Sullivan. (2018, April 5). *Letting Go: Trump, America, and the World*, "Foreign Affairs Issue Launch", CFR, posted on: <https://www.cfr.org/event/foreign-affairs-issue-launch-letting-go-trump-america-and-world> .

χαρακτηριστικά της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής, είναι φυσιολογικό να επηρεάζουν σε ένα σημαντικό βαθμό, τα αντίστοιχα σε περιφεριακό επίπεδο (σε κάθε περιφέρεια του κόσμου). Ήδη από το 2019 οι ΗΠΑ άρχισαν να αντιλαμβάνονται πως η απουσία τους από τη Μεσόγειο, ήταν μάλλον ένας ευσεβής πόθος, παρά μια κίνηση που θα ανήκε στη σφαίρα του εφικτού, από τη στιγμή που μεγάλες δυνάμεις της διεθνούς πολιτικής (βλ. Κίνα και Ρωσία) αλλά και περιφερειακές, (βλ. Τουρκία και Ιράν) έδειχναν πως έσπευσαν ταχέως να καλύψουν το κενό που άφηνε η αμερικανική παρουσία στη Μεσόγειο, αποκτώντας σημαντικό πλεονέκτημα για την αύξηση της επιρροής τους σε μια αχανή περιοχή (Ευρασία). Κατά τον Ίαν Λέσσερ, η κυβέρνηση Τραμπ ήταν πολύ τυχερή που δεν αντιμετώπισε κάποια μεγάλη κρίση στη διεθνή πολιτική (σε επίπεδο ασφάλειας όπως αυτή της 11ης Σεπτεμβρίου ή μια διεθνή οικονομική κρίση όπως αυτή του 2008). Βέβαια, οι ανταγωνιστικές σχέσεις με την Κίνα, μετατράπηκαν μέσα σε τέσσερα έτη σε μια -ελεγχόμενη μεν- ανοικτή σύγκρουση μεταξύ των δύο πιο ισχυρών κρατών του πλανήτη. Οι συμμαχίες είχαν χάσει τη συνοχή τους ακόμη και όταν ήταν εμφανές πως χρειαζόταν μια συνοχή μεταξύ ΗΠΑ και παραδοσιακών συμμάχων τους. Ο Τραμπ έκανε μια προεκλογική καμπάνια, η οποία προσέελκυσε ψηφοφόρους που δεν είχαν μείνει ικανοποιημένοι από τις πολιτικές πολύ πιο συμβιβαστικών πολιτικών του παρελθόντος και η διεθνής πολιτική των ΗΠΑ για τον Τραμπ, σχετιζόταν με πτυχές που άγγιζαν την αμερικανική κοινωνία. Τέτοιες πτυχές για παράδειγμα, ήταν το διεθνές εμπόριο, η μετανάστευση και η τρομοκρατία. Αναφορικά με την καταπολέμηση της τρομοκρατίας στην περιοχή της Μέσης Ανατολής, φάνηκε από την αρχή της θητείας του Τραμπ ότι ήταν προτεραιότητα (η νίκη επί του πεδίου εναντίον του Ισλαμικού Κράτους) και αυτό οφείλεται μάλλον στο γεγονός ότι ήταν θέμα υψίστης εθνικής ασφαλείας για τις ΗΠΑ (Homeland Security) η οποία παραμένει μετά την 9/11 βασική ορίζουσα της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής στην ευρύτερη περιοχή. Η βούληση του Trump για αποχώρηση από τη Συρία και το «πράσινο φως» που άναψε στην Τουρκία για χερσαία επιχείρηση στη χώρα, αποδεικνύει ότι ο υπολογισμός των περιφερειακών συσχετισμών, δεν ήταν βασικό μέλημά του. Η αμερικανική κοινή γνώμη αλλά και το Κογκρέσο, ήδη από την περίοδο Ομπάμα, είχαν δείξει ότι δεν επιθυμούσαν άλλες αμερικανικές επεμβάσεις στρατιωτικού τύπου στον κόσμο, όμως, αυτή η επιθυμία δεν πρέπει να συγχέεται με κάποια απόσυρση ή απομόνωση των ΗΠΑ από τη διεθνή πολιτική. Τόσο το Κογκρέσο, όσο και η αμερικανική κοινή γνώμη, δείχνουν ότι επιθυμούν τη χώρα τους να έχει ενεργό συμμετοχή στη διεθνή πολιτική. Ο Τζέιμς Μάττις, πρώην Υπουργός Άμυνας

των ΗΠΑ (διατελέσας ως τέτοιος επί κυβέρνησης Τραμπ) είχε αναφέρει πως αν οι ΗΠΑ μειώσουν δαπάνες της διεθνούς ανθρωπιστικής βοήθειας και της διπλωματικής παρουσίας τους στον κόσμο, τότε αναπόφευκτα θα χρειαζόταν να αυξηθούν οι αντίστοιχες αμυντικές δαπάνες.⁴³⁹ Ο πρόεδρος Τραμπ φαίνεται πως δεν αντιλαμβανόταν (ή δεν έπραττε διαφορετικά ακόμη και αν το αντιλαμβανόταν) τη θεμελιώδη διαφορά της αποφυγής άμεσης εμπλοκής (μονομερούς παρεμβατισμού τύπου Μπους νεότερου) των ΗΠΑ, από την οριζοντίου τύπου απόσυρση των ΗΠΑ από τη διεθνή πολιτική. Η αποχώρηση μεγάλου αριθμού αμερικανικών στρατευμάτων στα πλαίσια του ΝΑΤΟ από τη Γερμανία, ανησύχησε πολύ τις ευρωπαϊκές χώρες αλλά και συγκεκριμένες υπηρεσίες των ΗΠΑ. Μια αμυντική αποκοπή των ευρωατλαντικών δεσμών, θα ζημίωνε τις ΗΠΑ και τόσο το Κογκρέσο όσο και το Υπουργείο Άμυνας των ΗΠΑ θα πρόβαλε μεγάλη αντίσταση. Παρά το γεγονός ότι οι ΗΠΑ έδειχναν συχνά μια σύγχυση αναφορικά με την άμυνα της Ευρώπης (κάτι που αφορά άμεσα την Ελλάδα) και είχαν προκαλέσει ανησυχίες στην Ε.Ε ήδη από την κυβέρνηση Ομπάμα (ακόμη μεγαλύτερες ανησυχίες εκφράστηκαν κατά την περίοδο Τραμπ. Αξίζει να σημειωθεί ότι η Καγκελάριος Μέρκελ είχε τοποθετηθεί δημόσια το 2017 λέγοντας πως η Ε.Ε δεν μπορεί πλέον να στηρίζεται στις ΗΠΑ). Αντίθετα, όσον αφορά την Ελλάδα, οι ΗΠΑ αύξαναν την παρουσία τους και το αμερικανικό αποτύπωμα έγινε πολύ έντονο και συνοδεύτηκε από μια ικανοποίηση και από τις δύο πλευρές για την συνεχή σύσφιξη των ελληνοαμερικανικών σχέσεων.

Μια ανάλυση του Begin Sadat Center που εκπονήθηκε από τον Ράουφ Μπεϊκερ, έχει μια συνολική οπτική για την ελληνική εξωτερική πολιτική σε σχέση με τη δημιουργία συμμαχιών. Αυτή η ανάλυση στηρίζεται ουσιαστικά στο πώς αντιλαμβάνονται οι ΗΠΑ τα κρίσιμα κράτη για τα αμερικανικά συμφέροντα, αλλά και εκείνα τα κράτη της περιοχής που προσπαθούν να αναχαιτίσουν την επιρροή του Ιράν αλλά και την επιθετικότητα της Τουρκίας. Η Ελλάδα είναι σε μια πολύ κρίσιμη γεωγραφική θέση και μπορεί να παίξει σημαντικό ρόλο σε μια περιοχή που περιλαμβάνει τη Μεσόγειο, τη Μέση Ανατολή και τον Περσικό Κόλπο. Η Αθήνα μπορεί να συμβάλλει σύμφωνα με τον Μπεϊκερ στην οικονομική ευημερία της περιοχής. Οι ελληνικές μειονότητες σε Συρία, Αίγυπτο και Λίβανο είχαν από πολλά χρόνια ενισχύσει τους δεσμούς των αραβικών χωρών με τον Ελληνισμό. Τα αραβικά

⁴³⁹ Lesser Ian O. *What to Expect from the United States: A Look Ahead at US Foreign Policy*, ibid. p. 2-6.

κράτη στο παρελθόν, είχαν υποστηριχθεί από την Ελλάδα στα διεθνή fora και σαν αντάλλαγμα, οι αραβικές χώρες δεν αναγνώρισαν το ψευδοκράτος της κατεχόμενης Κύπρου. Για τις αραβικές χώρες, η Ελλάδα είναι ένας πολύτιμος σύμμαχος καθώς ανήκει στην ΕΕ και διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στα Βαλκάνια. Θα μπορούσε να γίνει η «φωνή» αυτών των χωρών στις Βρυξέλλες. Το Ισραήλ έχει έρθει αρκετά κοντά με αραβικές χώρες. Χώρες όπως τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα, η Σαουδική Αραβία και η Αίγυπτος, παίζουν σημαντικό ρόλο στην ασφάλεια του Ισραήλ. Μια ευρύτερη συνεννόηση σε μια τεράστιας έκτασης περιοχή, αποδίδει στην Ελλάδα σημαντικό ρόλο. Από τις χώρες που είναι στο ΝΑΤΟ αλλά και στην Ε.Ε, (Ελλάδα, Γαλλία, Ιταλία) μέχρι χώρες που απολαμβάνουν το ειδικό καθεστώς συμμάχων του ΝΑΤΟ (παρόλο που βρίσκονται εκτός του ΝΑΤΟ) όπως είναι το Ισραήλ, το Μπαχρεϊν, η Αίγυπτος, τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα, η Σαουδική Αραβία και η Κύπρος, (μαζί με μια Λιβύη η οποία δε θα έχει ακραία στοιχεία και θα προχωρήσει ομαλά στην επόμενη μέρα) δημιουργείται ένας συνασπισμός κρατών (7+3 αναφέρεται στην ανάλυση του Μπεϊκερ) ο οποίος μπορεί να δώσει σταθερότητα στις περιοχές της Μεσογείου, της Μέσης Ανατολής και του Περσικού Κόλπου.⁴⁴⁰ Είναι ξεκάθαρο ότι στις ΗΠΑ το ενδιαφέρον πολλών δεξαμενών σκέψης, αλλά και του Στεϊτ Ντιπάρτμεντ για τη Μεσόγειο, παραμένει παρά τις εξαγγελίες του Τραμπ, ο οποίος περισσότερο για λόγους ψηφοθηρικούς, έκανε σπασμωδικές κινήσεις για να δείξει ότι οι ΗΠΑ αποχωρούν από την περιοχή. Στην πραγματικότητα, αν ακολουθηθεί το μοντέλο του ορθολογικού δρώντα στοιχειωδώς, η αμερικανική εξωτερική πολιτική δεν γίνεται να ακολουθήσει το μονοπάτι της πλήρους αδιαφορίας για τη Μεσόγειο, καθώς χωρίς να έχουν λόγο σε αυτήν την περιοχή οι ΗΠΑ, θα εκκινήσουν από μειονεκτική θέση στο μεγάλο στόχο του που συνοψίζεται στην ανάσχεση της Κίνας. Παρόλο που κάθε δεξαμενή σκέψης, κάθε ακαδημαϊκός /αναλυτής/ σύμβουλος στις ΗΠΑ έχει τη δική του οπτική, ο βασικός σχεδιασμός δεν έχει μεγάλες διαφορές. Για παράδειγμα, κάποιοι είναι υπέρ της εξομάλυνσης των σχέσεων με το Ιράν με μια συμφωνία, όμως κανείς δεν παραβλέπει ότι το Ιράν αποτελεί ένα μεγάλο ζήτημα για την αμερικανική εξωτερική πολιτική στη Μέση Ανατολή. Το BESA σε ένα άλλο πόνημα, αναφέρει πως ο «άξονας» των χωρών που θέτει σε κίνδυνο τα αμερικανικά συμφέροντα στην Ευρασία, αποτελείται από την

⁴⁴⁰ Rauf Baker. (2020, October 1). 7+3: *Greece As Part of a Mediterranean Bloc*, "BESA Center" in BESA Center Perspectives Paper No.1,766, posted on: <https://besacenter.org/perspectives-papers/greece-mediterranean-bloc/> .

Κίνα, το Πακιστάν, το Ιράν και τη Βόρεια Κορέα. Την ανάλυση αυτή, την υπογράφει ο Καθηγητής Ντάνι Σόχαμ. Σύμφωνα με τον Σόχαμ, ο ειδικός απεσταλμένος των ΗΠΑ για θέματα Ιράν και Βενεζουέλας μέχρι το 2020, Έλιοτ Άμπραμς, ανέφερε ότι οι ΗΠΑ προβληματίζονται για τις σχέσεις Βόρειας Κορέας-Ιράν, κυρίως στο κομμάτι της ανάπτυξης βαλλιστικών συστημάτων. Το ίδιο ισχύει και για το Πακιστάν αλλά και την Κίνα, που είτε αναπτύσσουν πυρηνικά, χημικά και βιολογικά όπλα. Αν αυτές οι τέσσερις χώρες αποκτήσουν κάποιας μορφής στρατηγική συνεργασία, τότε τα αμερικανικά συμφέροντα απειλούνται.⁴⁴¹ Οι σχέσεις μεταξύ αυτών των χωρών ανησυχούν τις ΗΠΑ καθώς καταλαμβάνουν τεράστιο χώρο της Ασίας. Αν λάβουμε υπόψιν την ανάλυση του Μπεϊκερ, και τη συνδυάσουμε με την αντίστοιχη του Σόχαμ, θα αντιληφθούμε ότι οι ΗΠΑ έχουν επηρεαστεί βαθιά από τη γεωπολιτική αντίληψη του Νίκολας Σπαϊκμαν, γνωστή και ως Περίμετρο (Rimland). Πολύ σημαντική πηγή της αμερικανικής ανησυχίας, είναι επίσης η Ρωσία η οποία παρά το γεγονός ότι δεν αναφέρεται στην ανάλυση του Σόχαμ, Μόσχα και Πεκίνο έχουν προχωρήσει σε πολύ στενή συνεργασία που αφορά τόσο την προμήθεια ρωσικών υδρογονανθράκων του Πεκίνου, όσο και σε τομείς όπως η άμυνα και η ασφάλεια. Η Ρωσία ωστόσο, έχει μια ξεχωριστή πολιτική που σε πολλές περιπτώσεις όμως, ευθυγραμμίζεται με την αντίστοιχη κινεζική. Στη Μεσόγειο και στα Βαλκάνια, η επιρροή των δύο ασιατικών δυνάμεων, έχει αυξηθεί όπως και η επιρροή του Ιράν. Είναι προς το αμερικανικό συμφέρον η δημιουργία συνεργασιών από την πλευρά των ΗΠΑ με κράτη της περιοχής που θα μπορούν να αναλάβουν τα βάρη, υποκαθιστώντας σε έναν βαθμό, την αμερικανική παρουσία η οποία οφείλει να είναι συγκεντρωμένη στη Νότια Σινική Θάλασσα. Η ορθή ανάγνωση αυτών των συνεργασιών/συμμαχιών από την πλευρά της Ελλάδας, αύξανε την αξία της για τις ΗΠΑ. Έπειτα από συντονισμένες προσπάθειες του Έλληνα Υπουργού Εξωτερικών Νίκου Δένδια, στις 11/2/2021 στην Αθήνα έλαβε χώρα η πρώτη διάσκεψη του Forum Φιλίας μεταξύ χωρών της Μεσογείου και του Περσικού Κόλπου. Εκτός από τον οικοδεσπότη Νίκο Δένδια, στη διάσκεψη συμμετείχε ο Γάλλος υπουργός Εξωτερικών, η υπουργός Επικρατείας των Ηνωμένων Αραβικών Εμιράτων, ο Υπουργός Εξωτερικών του Μπαχρεϊν, ο αντίστοιχος της Σαουδικής Αραβίας, της Κύπρου και της Αιγύπτου. Ο στόχος αυτού του forum είναι να συμβάλλουν οι χώρες αυτές στην ειρήνη και στη σταθερότητα στην περιοχή ενώ ο Νίκος Δένδιας

⁴⁴¹ Dr. Dany Shoham. (2020, November 2). *The Quadruple Threat: North Korea, China, Pakistan, and Iran*, "BESA Center", BESA Center Perspectives Paper No. 1,795, posted on: <https://besacenter.org/perspectives-papers/threats-north-korea-china-pakistan-iran/> .

χαρακτήρισε την Ελλάδα ως γέφυρα μεταξύ της Μεσογείου και του Περσικού Κόλπου. Τα θέματα που συζητήθηκαν ήταν της Λιβύης, της Συρίας, το Κυπριακό αλλά και άλλα θέματα όπως η συνεργασία των χωρών αυτών πάνω στην καινοτομία. Όλες οι χώρες δήλωσαν την αφοσίωσή τους στο Διεθνές Δίκαιο της Θάλασσας και πολλές αιχμές αφέθηκαν για την Τουρκία χωρίς να την κατονομάζουν.⁴⁴²

Πολλοί θεώρησαν πως επρόκειτο για μια «αντιτουρκική συμμαχία», όμως η ίδια η ονομασία του Forum «Φιλία», αποδεικνύει ότι καμία περιφερειακή συνεργασία στην περιοχή δεν είναι εναντίον κανενός. Αξίζει να σημειωθεί ότι οι συνεργασίες αυτές διέπονται από την ουσία της Θεωρίας των Καθεστώτων. Μπορούν όλα τα κράτη της περιοχής να έχουν συμμετοχή, αρκεί να σέβονται τους κανόνες που θεσπίζονται από κοινού. Η Τουρκία για παράδειγμα, αν ματαίωνε τα αναθεωρητικά και επιθετικά της σχέδια, θα μπορούσε να είναι μέρος όλων αυτών των σχημάτων. Σε κάθε περίπτωση, η Ελλάδα φαίνεται πως ακολουθεί ξεκάθαρα την αρχιτεκτονική ασφαλείας των ΗΠΑ στην περιοχή. Η ανάλυση του Μπεϊκερ για τη συμμαχία 7+3 που αναφέρθηκε παραπάνω, ομοιάζει πολύ με την πρωτοβουλία της Ελλάδας η οποία διοργάνωσε την διάσκεψη. Όπως είχε πει ο Χαράλαμπος Παπασωτηρίου, η Ελλάδα όφειλε να εμπλακεί διπλωματικά περισσότερο στην περιοχή της Μέσης Ανατολής για να αυξήσει τις μετοχές της στους λήπτες αποφάσεων στις ΗΠΑ.⁴⁴³ Παρά το γεγονός ότι η αξία της Μέσης Ανατολής μειώθηκε για τις ΗΠΑ σε σχέση με την περίοδο του πολέμου του Ιράκ και του Αφγανιστάν, παρέμενε μια περιοχή κρίσιμη καθώς Κίνα και Ρωσία γίνονταν ολοένα και πιο ενεργές στην περιοχή και σε συνδυασμό με την αύξηση της ιρανικής επιρροής και της αλλαγής της εξωτερικής πολιτικής της Τουρκία, η ευρύτερη περιοχή παρουσίαζε ξανά έντονο ενδιαφέρον. Εκτός από τις διμερείς σχέσεις ΗΠΑ-Ελλάδας οι οποίες είχαν πάρει την ανιούσα, Αθήνα και Ουάσινγκτον αναπατύσσουν και έμμεσους δεσμούς μέσω συνεργασιών στην Μεσόγειο και στη Μέση Ανατολή.

Παρά τις «τάσεις φυγής» των ΗΠΑ κατά την τετραετία Τραμπ, στην Ελλάδα οι Αμερικανοί ήρθαν για να μείνουν για καιρό, όπως είπε άλλωστε και ο Μαϊκ Πομπέο κατά την πρώτη του επίσκεψη στην Ελλάδα στις 5 και 6 Οκτωβρίου 2019. Σε σχόλιό του που δημοσιεύτηκε στο American Enterprise Institute, ο Μαϊκλ Ρούμπιν, προέβλεπε απογείωση των ελληνοαμερικανικών σχέσεων κατά το έτος 2020 και τεκμηρίωσε αυτήν την άποψη ως εξής: Πρώτον, η Ελλάδα απολάμβανε μια σπάνια θέση στο

⁴⁴² Βασίλης Νέδος. (2021, February 12). *Φόρουμ "Φιλία" με στόχο την ασφάλεια*, "Η Καθημερινή", posted on: <https://www.kathimerini.gr/politics/561261493/foroym-filia-me-stochon-tin-asfaleia/>.

⁴⁴³ Χαράλαμπος Παπασωτηρίου στο *Σύγχρονη Ελληνική Εξωτερική Πολιτική*, Τόμος Β', ό.π.

Κογκρέσο των ΗΠΑ. Κατά την περίοδο Τραμπ, οξύνθηκε η αντιπαράθεση Δημοκρατικών και Ρεπουμπλικάνων για θέματα εξωτερικής πολιτικής, ιδίως στην εκάστοτε στάση που πρέπει να κρατήσουν οι ΗΠΑ για διαφορετικές χώρες του κόσμου. Η Ελλάδα απολάμβανε διακομματική αποδοχή. Δεύτερον, Ελλάδα και ΗΠΑ κατά τον Ρούμπιν ήταν σύμμαχοι από την αρχή του Ψυχρού Πολέμου, όμως αυτή η συμμαχική σχέση ήταν θεωρητική για πολλές δεκαετίες, καθώς η αμερικανική και η ελληνική πολιτική, τόσο στα Βαλκάνια όσο και στη Μέση Ανατολή, παρουσίαζαν μεταξύ τους σημαντικές αποκλίσεις με αποτέλεσμα να μειωθεί η εμπιστοσύνη μεταξύ των δύο χωρών. Για τον Ρούμπιν, τόσο η σύγκλιση στον τομέα της ενεργειακής διπλωματίας των δύο χωρών, όσο και η μεγάλη στροφή της Τουρκίας η οποία απο δημοκρατία εξελίσσεται σε δικτατορία με τον Ερντογάν ως πρόεδρο, δημιουργούν τις εξαιρετικές συνθήκες για την επαύξηση των ελληνοαμερικανικών σχέσεων. Τέλος, η Ελλάδα παρουσίασε μια αξιοσημείωτη δημοσιονομική προσαρμογή και ενώ πέρασε μια πολύ δύσκολη δεκαετία λόγω της οικονομικής κρίσης, ήταν πλέον σε ανοδική τροχιά. Οι ΗΠΑ ενδιαφέρονταν για επενδύσεις στην Ελλάδα και για συνεργασία σε πολλούς τομείς.⁴⁴⁴ Πράγματι, ο Ρούμπιν είχε ορθούς ισχυρισμούς, καθώς μέσα στο 2020 οι σχέσεις ΗΠΑ-Τουρκίας επιδεινώθηκαν, παρά την -κατά τον Μπόλτον- παράξενη συμπάθεια του Τραμπ για τον Ερντογάν. Επίσης, στο κομμάτι της εμπορικής δραστηριότητας, οι ΗΠΑ έδειξαν αξιοσημείωτο ενδιαφέρον, όπως θα αναδειχθεί αναλυτικά σε άλλη ενότητα. Μη λησμονούμε ότι ο στρατηγικός διάλογος στον οποίον εγκιβωτίστηκαν οι ελληνοαμερικανικές σχέσεις, από τον Δεκέμβριο του 2018, έχουν θεματικές που καλύπτουν όλο το εύρος των διακρατικών σχέσεων και η οικονομία και το εμπόριο αποτελούσαν τομείς μεγάλου ενδιαφέροντος για τις ΗΠΑ. Σε κάθε περίπτωση, από πλευράς των ΗΠΑ μπορούν να εξαχθούν τα εξής συμπεράσματα για την πολιτική τους στη Μεσόγειο η οποία αναβάθμιζε την Ελλάδα.

Η Μεσόγειος αποτελεί το μαλακό υπογάστριο της Ευρώπης όπου οι απειλές της τρομοκρατίας και μιας χαοτικής προσφυγικής κρίσης (Συρία και Λιβύη) θα μπορούσαν να φέρουν σε κίνδυνο τόσο την Ευρώπη όσο και το ΝΑΤΟ, καθώς πολλοί σημαντικοί σύμμαχοι των ΗΠΑ στα πλαίσια του ΝΑΤΟ, βρίσκονται στον Ευρωπαϊκό Νότο. Σε όλα αυτά, δεν πρέπει να λησμονήσουμε βέβαια και το γεγονός ότι η κυβέρνηση Τραμπ, με προωτεργάτη τον Μαΐκ Πομπέο αλλά και με την πρωτοφανή

⁴⁴⁴ Michael Rubin. (2021, January 31). *What Do US-Greece relations go in 2020?*, "American Enterprise Institute", posted on: <https://www.aei.org/op-eds/where-do-us-greece-relations-go-in-2020/>.

πίεση του Κογκρέσου, οικοδόμησε τελικά μια νέα αρχιτεκτονική ασφάλειας στην περιοχή, φιλικά διακείμενη προς τα αμερικανικά συμφέροντα, παρά τις προσωπικές παλινωδίες του Αμερικανού προέδρου, ο οποίος έδειξε ότι ενδιαφέρθηκε περισσότερο να τηρήσει τις προεκλογικές υποσχέσεις του σε μεγάλο μέρος του εκλογικού σώματος της «βαθιάς Αμερικής», το οποίο ήθελε την απεμπλοκή των ΗΠΑ από επικίνδυνες περιοχές. Από την άλλη πλευρά, τις νεοαπομονωτικές εξαγγελίες του Τραμπ, φαίνεται πως συγκρατούσε η αμερικανική γραφειοκρατία η οποία έχει σημαντική επιρροή, διαχρονικά στην αμερικανική εξωτερική πολιτική. Το Στεϊτ Ντιπάρτμεντ, παρόλο που δεν μπορούμε να πούμε ότι εμφανιζόταν αντίθετο με την πολιτική του Τραμπ, διόρθωνε τα κακώς κείμενα της αλλόκοτης συμπεριφοράς του 45ου προέδρου των ΗΠΑ, ειδικά μετά τον ορισμό ως υπουργού Εξωτερικών, του πρώην αρχηγού της CIA, Μαϊκ Πομπέο. Όπως έχει αναφερθεί στην ανάδειξη των χαρακτηριστικών της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής, η εσωτερική πολιτική των ΗΠΑ (λόγω και της τεράστιας ισχύος τους) καθορίζει σε μεγάλο βαθμό την εξωτερική πολιτική. Αν αξιολογούσαμε την αμερικανική εξωτερική πολιτική, θα διαπιστώναμε ότι οι ΗΠΑ έχουν τη δυνατότητα (λόγω της ισχύος τους αλλά του ρόλου τους στον κόσμο) να υπολογίσουν περισσότερο τους εσωτερικούς παράγοντες σε μια απόφαση εξωτερικής πολιτικής, από ό,τι τους εξωτερικούς, χωρίς να σημαίνει αυτό πως δεν υπολογίζουν τους τελευταίους. Για παράδειγμα, η άνοδος της Κίνας αποτελεί από μόνη της μια πολύ σημαντική παράμετρο για την αμερικανική εξωτερική πολιτική που αλληλεπιδρά με τους εσωτερικούς παράγοντες. Η Μεσόγειος για τις ΗΠΑ, είναι μια περιοχή στην οποία τόσο η Κίνα, όσο και η Ρωσία, έχουν κάνει δυναμική την παρουσία τους. Επιπλέον, η συγκεκριμένη περιοχή είναι πολύ σημαντική για την Ε.Ε την οποία οι ΗΠΑ θεωρούν απαραίτητη σύμμαχο (ανεξάρτητα από το πολλά μεταξύ τους προβλήματα που έχουν εμφανιστεί στο 1/4 του 21ο αιώνα). Μια Ε.Ε η οποία θα μπορούσε να αποσταθεροποιηθεί από τις κρίσεις που ήλθαν ως απόνερα της Αραβικής Άνοιξης σε Μέση Ανατολή και Βόρεια Αφρική με ασύμμετρες απειλές και με εξαιρετικά δυσεπίλυτα ανθρωπιστικά ζητήματα, (Ισλαμικό Κράτος, τρομοκρατία, προσφυγικό ζήτημα) θα καθιστούσε την Ε.Ε εκτεθειμένη και αυτό θα επηρέαζε αρνητικά τα αμερικανικά συμφέροντα. Η προσπάθεια των ΗΠΑ να μειώσουν την εξάρτηση της Ε.Ε από τους ρωσικούς υδγονάνθρακες, αποτελεί επίσης μια πολύ σημαντική παράμετρο που φέρνει τις ΗΠΑ πιο κοντά στη Μεσόγειο, (κυρίως στην Ανατολική Μεσόγειο) κάτι που καθιστά την Ελλάδα πολύ σημαντική για τα αμερικανικά συμφέροντα, αν συνυπολογίσει κανείς τόσο τη σινική διείσδυση στην Νοτιοανατολική Ευρώπη.

Τόσο στο κομμάτι της δημιουργίας συμμαχιών και συνεργασιών, (μέσω αυτών και η εξωτερική εξισορρόπηση της τουρκικής επιθετικότητας) όσο και στη συνέπεια που επέδειξαν διαφορετικές ελληνικές κυβερνήσεις στη βελτίωση των σχέσεων με χώρες της περιοχής της Ανατολικής Μεσογείου, οφείλεται σε μεγάλο βαθμό και η ενίσχυση των σχέσεων Ελλάδας και ΗΠΑ. Για πολλές δεκαετίες, αυτό το στάδιο ωρίμανσης της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής εξέλιπε με την Ελλάδα να ασκεί μια ευκαιριακή εξωτερική πολιτική, υπολογίζοντας στην αξία του αραβικού κόσμου και στην εξισορρόπηση της τουρκικής απειλής, χάνοντας σημαντικές ευκαιρίες ώστε να εισέλθει σε συμμαχίες και συνεννοήσεις που ήταν ισχυρότερες. Κατά τη διάρκεια της πρωθυπουργικής θητείας του Κωνσταντίνου Μητσοτάκη, η Ελλάδα αναγνώρισε επίσημα το κράτος του Ισραήλ και ξεκίνησε να διατηρεί μαζί του ολοκληρωμένες διπλωματικές σχέσεις. Το ταπεραμέντο του Ανδρέα Παπανδρέου οδηγούσε τις κυβερνήσεις του ΠΑΣΟΚ από το 1981 έως το 1989 σε μια ευμενώς ουδέτερη στάση στο Παλαιστινιακό Ζήτημα, υπέρ των Παλαιστινίων. Οι ΗΠΑ είχαν εκφράσει πολλές φορές την ανησυχία τους για αλλαγή στρατηγικού προσανατολισμού της πολιτικής του Ανδρέα Παπανδρέου καθώς η Ελλάδα προσπαθούσε στην εξωτερική πολιτική να εξισορροπήσει την εξάρτησή της από τις ΗΠΑ σε μια όμως περίοδο, που το αντίπαλον δέος ήταν η ΕΣΣΔ και σαν εναδιάμεσος χώρος, το Κίνημα των Αδεσμεύτων το οποίο εν πολλοίς, συνυποστήριζε τον Τρίτο Κόσμο. Σε κάθε περίπτωση, η Ελλάδα προσπαθούσε εις μάτην να πείσει τις ΗΠΑ αλλά και τον δυτικό κόσμο, ότι είναι η χώρα η οποία χαρακτήρισε ο Γιάσερ Αραφάτ ως «γέφυρα των Παλαιστινίων με την Ευρώπη». Σε κάθε περίπτωση, ήταν μια αστοχία για την Ελλάδα να ταυτίζεται ως μέρος προβλημάτων σε μια περίοδο που το σύστημα ήταν διπολικό (παρά το γεγονός ότι βρισκόταν σε ύφεση η ψυχροπολεμική ένταση) και έδειχνε σημάδια αναξιοπιστίας. Η συναισθηματική χάραξη εξωτερικής πολιτικής, ζημίωσε την Ελλάδα και έτσι καθυστέρησε η ελληνική εξωτερική πολιτική να διαγνώσει από τις δύο τελευταίες δεκαετίες του 20ου αιώνα, τους ανερχόμενους συσχετισμούς ισχύος. Οι σχέσεις με το Ισραήλ, εντάσσονταν σε αυτόν τον παράξενο «Τρίτο Δρόμο» που είχε η Ελλάδα επιλέξει, μέχρι την αρχή της τελευταίας δεκαετίας του 20ου αιώνα. Το Ισραήλ έγινε στρατηγικός εταίρος της Τουρκίας με την οποία συνέστησαν μια στρατηγικής υφής συνεργασία με τις ΗΠΑ και για πολλά χρόνια, αυτή η συνεργασία ήταν για τις ΗΠΑ η πλέον κρίσιμη για την υπεράσπιση των αμερικανικών συμφερόντων στην περιοχή της Μέσης Ανατολής. Όπως αναφέρει ο Χαράλαμπος Παπασωτηρίου στο κεφάλαιο για τις Ελληνοαμερικανικές Σχέσεις στον Τόμο Β' του έργου «Σύγχρονη Ελληνική Εξωτερική

Πολιτική», η Ελλάδα όφειλε να είναι πιο κοντά στη Μέση Ανατολή προκειμένου να είναι πιο ψηλά στον αμερικανικό στρατηγικό σχεδιασμό. Η Ελλάδα μολονότι ενεπλάκη διαμεσολαβητικά στη Μέση Ανατολή χάρη στις ειδικές σχέσεις που είχε τόσο ο Ανδρέας Παπανδρέου όσο και άλλα κυβερνητικά στελέχη του ΠΑΣΟΚ, το έκαναν με λάθος τρόπο και η αξιοπιστία της Ελλάδας υποβαθμίστηκε ειδικά στα μάτια των Αμερικανών, καθιστώντας του την συνεργασία με το Ισραήλ και την Τουρκία, απαραίτητη, με ό,τι αυτό συνεπαγόταν και για τις ελληνοτουρκικές σχέσεις και τον ρόλο των ΗΠΑ σε αυτές. Η Ελλάδα, έχοντας το μέγα ζήτημα της 17N, πολλές φορές ανοικτά δικαιολογούσε ή έδειχνε μια συμπάθεια σε κινήματα όπως το PKK και η PLO, που εκείνην την περίοδο θεωρούνταν απειλές για τις ΗΠΑ και συνολικά για τον δυτικό κόσμο. Το πρόβλημα, ίσως ήταν εντονότερο για την Ελλάδα, όχι μόνο για τις συναισθηματικές-ιδεολογικές παραμέτρους τις οποίες ακολούθησε προκειμένου να έχει μια στάση απέναντι σε ζητήματα εξωτερικής πολιτικής που αφορούσαν τη γειτονιά της, αλλά και για το καθαρά υπαρξιακό ζήτημα που πλαισίωνε αυτές τις συμπεριφορές. Η Ελλάδα ανήκε στην ΕΕ και στο ΝΑΤΟ και θεωρητικά, είχε αποφασίσει για τον στρατηγικό της προσανατολισμό. Για εσωτερικούς λόγους και για θέματα που αφορούσαν ψηφοθηρικούς κυρίως λόγους, η Ελλάδα έστειλε αρκετές φορές λάθος σήματα στις ΗΠΑ ακόμη και αν το εκάστοτε κυβερνητικό επιτελείο καθησυχάζε τόσο τις ΗΠΑ όσο και άλλους δυτικούς της εταίρους ότι η ελληνική πολιτική πρακτική σε εξωτερικά θέματα, δε θα ξεφύγει από τα πλαίσια που ορίζουν οι δεσμεύσεις της Ελλάδας. Παρόλα αυτά, οι ΗΠΑ ανησυχούσαν τόσο (ειδικά κατά τη δεκαετία του 1980') για την πολιτική του ΠΑΣΟΚ και του Ανδρέα Παπανδρέου που δημοσιογράφος έκανε ερώτηση στον Ανδρέα Παπανδρέου περί των φημών που ήθελαν τον Μουαμάρ Καντάφι να χρηματοδοτεί την προεκλογική εκστρατεία του ΠΑΣΟΚ. Τέτοιες φήμες, ανεξαρτήτως από το αν ευσταθούσαν ή όχι, ζημίωναν την ελληνική εξωτερική πολιτική στο βασικό κομμάτι άσκησης της (την αξιοπιστία) και υποδήλωναν την μετάφραση των σημάτων που λάμβαναν οι ΗΠΑ και οι υπόλοιποι δυτικοί εταίροι από την Ελλάδα. Το βέβαιο είναι ότι η Ελλάδα, μέχρι και το 2010, άλλοτε λιγότερο και άλλοτε περισσότερο, ακολουθούσε εσωτερικές επιταγές χάραξης εξωτερικής πολιτικής, συνυπολογίζοντας τους εξωτερικούς παράγοντες και συσχετισμούς, λιγότερο από όσο υπαγόρευε η συνολική ισχύς της χώρας. (κυρίως εντάσσοντας τα θέματα της εξωτερικής πολιτικής στο κλίμα πόλωσης μεταξύ των δύο μεγαλύτερων κομμάτων της χώρας ΠΑΣΟΚ και ΝΔ).

Στην περίπτωση του Ισραήλ, το οποίο είναι μια πολύ σημαντική χώρα τόσο για

τη Μέση Ανατολή και την Ανατολική Μεσόγειο, η Ελλάδα για πολύ καιρό ενέταξε τις σχέσεις της με αυτό το κράτος στα πλαίσια ενός taboo. Ο λαϊκισμός σημαντικού μέρους του ελληνικού πολιτικού συστήματος, δημιουργούσε συνθήματα τα οποία ήταν εναντίον του δυτικού προσανατολισμού της χώρας. Αυτή η εναντίωση, εκφραζόταν κυρίως με αντιδραστικό τρόπο και δεν περιείχε συνήθως κάποια τεκμηριωμένη εναλλακτική πρόταση η οποία θα μπορούσε με αξιώσεις να μεταφραστεί σε μια συνεκτική στρατηγική. Εκτός από τη δαιμονοποίηση των ΗΠΑ, της Ε.Ε και του ΝΑΤΟ, μερίδα της ελληνικής κεντροαριστεράς και σχεδόν ολόκληρη η ελληνική αριστερά, είχε δαιμονοποιήσει το Ισραήλ το οποίο ήταν γι'αυτούς το μόνο υπαίτιο για τους αραβοϊσραηλινούς πολέμους και για τη συνεχή σύγκρουση με την Παλαιστίνη. Αυτές οι εκτός λογικής (βάσει χάραξης εξωτερικής πολιτικής) δαιμονοποιήσεις, δεν κόστισαν μόνο στην ορθή διεθνολογική παιδεία της κοινωνίας, αλλά και στις σχέσεις με το Ισραήλ το οποίο είναι από το έτος ίδρυσής του (1948) έχει μια πολύ σοβαρή υψηλή στρατηγική στην οποία αξιολογεί ιδιαίτερα τα αντισημιτικά ή φοβικά αισθήματα χωρών της περοχής ή των κρατών υποδοχής της πολύ σημαντικής εβραϊκής διασποράς. Ο Κωνσταντίνος Μητσοτάκης ήταν ίσως ο μόνος που είχε αντιληφθεί τη σημασία μιας διπλωματικής και στρατηγικής επένδυσης της Ελλάδας, αναβαθμίζοντας τις σχέσεις με το Ισραήλ. Όπως θα δούμε παρακάτω, δεν ήταν μόνο το γεγονός ότι το Ισραήλ είναι η μοναδική δυτικού τύπου δημοκρατία στη Μέση Ανατολή η οποία έχει ανοικτή οικονομία και δυσανάλογα ισχυρό στρατό για την έκταση και τον πληθυσμό του. Ήταν και παραμένει μια χώρα που έχει ειδικές σχέσεις με τις ΗΠΑ, τόσο σε διακρατικό επίπεδο, όσο και σε επίπεδο επιρροής του πιο ισχυρού εθνικού lobby στις ΗΠΑ, του αμερικανοεβραϊκού.

Τα όσα γράφτηκαν παραπάνω, στοιχειοθετούνται από μια εισήγηση του δημοσιογράφου Βίκτωρ Ισαάκ Ελιέζερ σε ημερίδα που έλαβε χώρα στις 12/12/2011, με τίτλο *«Ελληνο-Ισραηλινές Σχέσεις: Προοπτικές και αμοιβαία οφέλη από τη διεύρυνση των σχέσεων και της συνεργασίας μεταξύ Ελλάδος και Ισραήλ»*, με διοργανώτρια αρχή, τον Σύνδεσμο Επιτελών Εθνικής Αμύνης. Σύμφωνα με τον Ελιέζερ, στις 29/11/1947 η Ελλάδα ήταν μέσα στα 13 κράτη που αντιτάχθηκαν στη διάταξη 181 που προέβλεπε την ίδρυση του Ισραήλ. Οι ΗΠΑ, τα ευρωπαϊκά κράτη αλλά και η ΕΣΣΔ, είχαν ψηφίσει θετικά. Στις 11/5/1949 στον ΟΗΕ και για την ψηφοφορία που έλαβε χώρα για την αποδοχή του Ισραήλ, η Ελλάδα επιλέγει την αποχή από την ψηφοφορία. Μέχρι και το 1981 η Ελλάδα αδιαφορεί για τις διπλωματικές σχέσεις με το Ισραήλ παρά το γεγονός ότι το Ισραήλ δεν αναγνώρισε το ψευδοκράτος στην Κύπρο ενώ διατηρούσε

εξαιρετικές σχέσεις με την Τουρκία. Η Ελλάδα διατηρούσε για πολλές δεκαετίες μια φιλοαραβική στάση, η οποία δικαιολογούνταν από την πλευρά της Ελλάδας (σύμφωνα πάντα με τον Ελιέζερ) για την προστασία των ελληνικών κοινοτήτων σε αραβικές χώρες, ενώ ρόλο έπαιζαν προς τούτο, τόσο η θρησκευτική διπλωματία με τα Πατριαρχία αλλά και επιφανείς οικονομικοί παράγοντες στην Ελλάδα οι οποίοι είχαν πολύ ισχυρά οικονομικά συμφέροντα σε αραβικές χώρες οι οποίες τους έδιναν άδειες για τεχνικά έργα και προμήθευαν την Ελλάδα με υδρογονάνθρακες σε χαμηλές τιμές. Ο Πόλεμος του Γιομ Κιπούρ και η απελευθέρωση των ομήρων στο Έντεμπε της Ουγκάντα, γίνονται ύλη διδασκαλίας στις ελληνικές στρατιωτικές σχολές ενώ το 1953 το Ισραήλ βοηθάει τους σεισμόπληκτους της Κεφαλλονιάς. Από το 1981 το Ισραήλ δαιμονοποιείται από την κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ και ο πρώτος ηγέτης που επισκέπτεται την Ελλάδα μετά την εκλογή του Παπανδρέου, είναι ο Γιασέρ Αραφάτ ο οποίος στο καταστατικό της PLO μιλούσε μεταξύ άλλων για καταστροφή του Ισραήλ. Ο Καντάφι, Γκαμάλ Νάσερ, ο Αραφάτ και ο Χουσεϊν, αντιμετωπίζονται θετικά από τη νέα ελληνική κυβέρνηση και όπως λέει ο Ελιέζερ, το Ισραήλ χαρακτηρίζεται ειρωνικά από την Ελλάδα ως χώρα που δεν βρίσκεται σε πόλεμο, μόνο με την Αθήνα και με το Καΐρο (μετά τη συμφωνία ειρήνης μεταξύ Αιγύπτου και Ισραήλ). Μέχρι το 1981 υπήρχε διακομματική συναίνεση σχετικά με την πολιτική περιφρόνησης της Ελλάδας απέναντι στο Ισραήλ.⁴⁴⁵ Στον πρώτο πόλεμο του Λιβάνου, ο Ανδρέας Παπανδρέου αυξάνει τους τόνους της δαιμονοποίησης του Ισραήλ συγκρίνοντας το Ισραήλ με τους ναζί και η Μαργαρίτα Παπανδρέου, συντονίζει τις διαδηλώσεις έξω από την πρεσβεία του Ισραήλ. Η εκδίωξη των Παλαιστινίων από την κυβέρνηση του Λιβάνου, κάνει τον Γιασέρ Αραφάτ να ζητήσει την άδεια της ελληνικής κυβέρνησης ώστε να φιλοξενηθούν δεκάδες στελέχη της PLO και να αποπλεύσουν για το Ισραήλ όμως τελικά έπλευσαν προς την Τυνησία.⁴⁴⁶ Η Ελλάδα έγινε μέρος ενός τεράστιου -και μη κατανοητού από την πλευρά της- ζητήματος με τρόπο που ήταν ιδιαίτερα επιβλαβής τόσο για τις ελληνο-ισραηλινές σχέσεις όσο και για τις σχέσεις με τις ΗΠΑ και συνολικά τον δυτικό κόσμο. Ακόμη και αν υπήρχαν συμφέροντα της Ελλάδας στον αραβικό κόσμο, η Ελλάδα τα προστάτευε με λάθος τρόπους και προτίμησε να γίνει μέρος ενός προβλήματος στο

⁴⁴⁵ Βίκτωρ Ισαάκ Ελιέζερ. (2011, Δεκέμβριος 12). *Ελλάδα-Ισραήλ: Από την αδιαφορία στη συνεργασία*, εισήγηση του Ελιέζερ στην ημερίδα, με τίτλο *"Ελληνο-Ισραηλινές Σχέσεις: Προοπτικές και αμοιβαία οφέλη από τη διεύρυνση των σχέσεων και της συνεργασίας μεταξύ Ελλάδος και Ισραήλ"*, με διοργανώτρια αρχή, τον Σύνδεσμο Επιτελών Εθνικής Αμύνης, δημοσιευμένο στο https://kis.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=676:2011-12-20-07-49-43&catid=98:2009-06-04-07-05-52&Itemid=36.

⁴⁴⁶ Βλ. Βίκτωρ Ισαάκ Ελιέζερ, *ibid*.

οποίο παρόλο που υποστήριζε ότι μπορεί να παίζει ρόλο διαμεσολαβητή, δεν έκρυβε την προτίμησή της προς τις χώρες που όμως εχθρεύονταν το Ισραήλ. Σε κάθε περίπτωση, εξωτερική πολιτική που χαράσσεται σε διαδηλώσεις και πεζοδρόμιο, μόνο επιβλαβής μπορούσε να είναι για τα ελληνικά συμφέροντα. Η Ελλάδα όχι μόνο υπονόμει τις σχέσεις με το Ισραήλ μέχρι και το 1987, αλλά και σημαντικές γέφυρες με τις ΗΠΑ. Θα μπορούσε κανείς να υποθέσει το εξής: Έστω και αν ο αντιαμερικανισμός ήταν ένα φύλλο συκής για άλλες εσωτερικές ανορθογραφίες της κυβέρνησης (που συνιστά έτσι και αλλιώς, σημαντικό λάθος) θα μπορούσε η Ελλάδα να μετριάσει τις ανησυχίες των ΗΠΑ, επιλέγοντας να έχει καλές σχέσεις με χώρες που αποτελούσαν κρηπιδώματα των αμερικανικών συμφερόντων στην περιοχή και που σε κάθε περίπτωση, θα έδιναν στρατηγικά πλεονεκτήματα στην Ελλάδα. Η Ελλάδα δυστυχώς, έδειχνε την εικόνα μιας χώρας που έχει στην καλύτερη περίπτωση, μετανιώσει για τον στρατηγικό προσανατολισμό που επέλεξε να έχει μετά το τέλος του Β' Π.Π. Από την άλλη πλευρά, η Ελλάδα είχε ανάγκη τη στήριξη των ΗΠΑ και του Ισραήλ για να επηρεάσουν την Τουρκία λόγω της τριμερούς συμμαχίας τους, προκειμένου να μην είναι η Άγκυρα επιθετική εναντίον της Ελλάδας και της Κύπρου. Η ελληνική εξωτερική πολιτική της περιόδου αυτής, χρησιμοποιούνταν μάλλον σαν πεδίο πόλωσης και κομματικής αντιπαράθεσης με έπαθλο τις περισσότερες έδρες. Έρευνες των οποίων τα ευρήματα αναλύονται σε ένα άρθρο Ζαν Κοέν, που είναι σημαντικό πρόσωπο της εβραϊκής κοινότητας στην Ελλάδα, ο αντισημιτισμός στην Ελλάδα από το 1986 έως το 2016 κυμαίνεται σε πάρα πολύ υψηλά επίπεδα, τα οποία καθιστούν την Ελλάδα πρώτη στον κόσμο, αν εξαιρέσουμε τις αραβικές χώρες οι οποίες έχουν κυριολεκτικά τον αντισημιτισμό ως πυλώνα της εξωτερικής τους πολιτικής. Πέραν από τα πολύ υψηλά ποσοστά που κάποιες περιόδους άγγιζαν και το 71% αρνητικής γνώμης των Ελλήνων πολιτών για το Ισραήλ, τον Απρίλιο του 1982, σε ερώτημα για το αν οι Έλληνες συμπαθούν περισσότερο τους Ισραηλινούς ή τους Άραβες, το 68% των ερωτηθέντων απάντησε τους Άραβες ενώ μόλις το 18% τους Ισραηλινούς. Το 1989 σε ερώτημα για το ποιά είναι η εικόνα των Ελλήνων για τους Ισραηλινούς, το 71% απάντησε πως έχει πολύ ή μάλλον πολύ κακή για τους Ισραηλινούς ενώ μόνο 2/10 είχαν πολύ ή μάλλον πολύ καλή εικόνα για το λαό του Ισραήλ. Το 2013-2014 σε 11 φράσεις οι οποίες δηλώνουν αντισημιτισμό, (πχ «ελέγχουν την παγκόσμια οικονομία», «ελέγχουν την κυβέρνηση των ΗΠΑ» κτλ, που αποτελούν κλασικές αστήριχτες φράσεις δαιμονοποίησης των Εβραίων) οι Έλληνες είχαν πάνω από 6 από τις 11 φράσεις οι οποίες υιοθετούν δαιμονοποιητικά κλισέ για τους Εβραίους

και το ποσοστό αντισημιτισμού ανερχόταν στο 69%. Το 2016 το 55% αντιπαθούσε τους Εβραίους. Σύμφωνα με το άρθρο, η ακροδεξιά και η αριστερά συνέκλιναν στο ότι το Ισραήλ και οι Εβραίοι είναι επικίνδυνοι.⁴⁴⁷ Παρόλα αυτά, αξίζει να σημειώσουμε ότι η Ελλάδα σαν κράτος, από το 2010 υιοθέτησε μια ρεαλιστική και συνάμα φιλική πολιτική απέναντι στο Ισραήλ, ίσως και λόγω των πιέσεων που δεχόταν από τους εταίρους της στην ΕΕ μετά το ξέσπασμα της δημοσιονομικής κρίσης ενώ από την άλλη, η ανάγκη για την εξωτερική εξισορρόπηση της τουρκικής απειλής, ήταν μια αναγκαιότητα. Σαφώς και έπαιξε σπουδαίο ρόλο η απότομη επιδείνωση των σχέσεων Ισραήλ-Τουρκίας την οποία προκάλεσε ο συνολικός επαναπροσδιορισμός της τουρκικής εξωτερικής πολιτικής που έγινε φιλοαραβική και φιλοισλαμική, προωθώντας μια πολύ θετική ατζέντα για τους Παλαιστίνιους. Από πλευράς της Ελλάδας, το 2010 κόπηκε ο φαύλος κύκλος της ανατροφοδοτούμενης δαιμονοποίησης του Ισραήλ από την κοινωνία στην πολιτική ελίτ και αντιστρόφως, με το ελληνικό κράτος να προσπαθεί να οικοδομήσει μια συνεργασία με το Ισραήλ.

Σε πάρα πολλά, όπως αναφέρθηκε παραπάνω, υπάρχει μεγάλη ομοιότητα μεταξύ Ισραήλ και ΗΠΑ στο πώς προσλαμβάνονταν από την ελληνική εξωτερική πολιτική η οποία γινόταν μάλλον θέμα εσωτερικής πολιτικής και έτσι, ο αντιαμερικανισμός και η αντιπάθεια προς το Ισραήλ, δημιουργούσαν έναν φαύλο κύκλο. Τα πράγματα σε σχέση με το Ισραήλ, ήταν ακόμη πιο σοβαρά καθώς οι ΗΠΑ εξ αντανάκλασως, έβλεπαν την Ελλάδα όχι μόνο να μην είναι αξιόπιστη σε σχέση με τις ΗΠΑ, αλλά και να μην θέλει να έχει *de jure* σχέσεις με το Ισραήλ, το οποίο ήταν στρατηγικός σύμμαχος των Αμερικανών. Από την αρχή της δεύτερης δεκαετίας του 21ου αιώνα, η Ελλάδα μάλλον αντιλήφθηκε πως μπορεί εν μέρει να υποκαταστήσει το κενό που άφηνε η Τουρκία σαν μέρος μιας στρατηγικής συμμαχίας μεταξύ αυτής, του Ισραήλ και των ΗΠΑ. Η Ελλάδα εκμεταλλεύτηκε πολύ καλά το momentum των εξελίξεων που ακολούθησαν στην περιοχή μετά την Αραβική Άνοιξη, η οποία ουσιαστικά επιτάχυνε τα σχέδια της Τουρκίας για την προσπάθειά της να επιτύχει να γίνει μια περιφερειακή δύναμη η οποία θα εκπροσωπεί μεταξύ άλλων τις αραβικές, ισλαμικές και μουσουλμανικές χώρες. Δε θα ήταν υπερβολικό να ειπωθεί, το ότι η Ελλάδα προσπάθησε να διορθώσει ανορθογραφίες της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής που χρονολογούνταν αρκετές δεκαετίες πίσω και είχαν μη ρεαλιστικές ρίζες,

⁴⁴⁷ Ζαν Κοέν.(2018, Ιούνιος 30). *Ο Αντισημιτισμός στην Ελλάδα από το 1986-2018*, "Ζαν Κοέν: Προσωπική Ιστοσελίδα", δημοσιευμένο στο: <https://cohen.gr/new/articles/jean-cohen-articles/4622-1986-2018> .

αποδεικνύοντας παθογένειες τόσο αυτής καθαυτής της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής, (έλλειψη μακροχρόνιου σχεδιασμού, συναισθηματική και ιδεολογική πρόσληψη των διεθνών υποθέσεων της χώρας, αντιδραστική και όχι εποικοδομητική πολιτική, έλλειψη διακομματικής συναίνεσης σε αρκετά ζητήματα, έλλειψη θεσμικής μνήμης στην άσκηση εξωτερικής πολιτικής κτλ) αλλά και του πολιτικού συστήματος το οποίο με κάποιες εξαιρέσεις, καθιστούσε την ελληνική εξωτερική πολιτική, ως πτυχή της εσωτερικής καθιστώντας πολλά ζητήματα μέρος της ημερίσιας διάταξης του λαϊκισμού.

Μια ακόμη μεγάλη απώλεια για την Ελλάδα με τη στάση της απέναντι στο Ισραήλ κατά τη διάρκεια των δεκαετιών πριν το 1990, ήταν και η κακή επίδραση στις σχέσεις ΗΠΑ-Ελλάδας. Η Αθήνα δεν περιφρονούσε μόνο μια χώρα η οποία ήταν πολύ σημαντική για τα ελληνικά συμφέροντα στην Ανατολική Μεσόγειο, στο Κυπριακό και στη Μέση Ανατολή, περιφρονούσε επίσης μια χώρα η οποία απολάμβανε μια ειδική σχέση με τις ΗΠΑ. Οι ΗΠΑ έβλεπαν διαχρονικά (και βλέπουν) στο Ισραήλ μια δημοκρατία και μια ανοικτή οικονομία δυτικού τύπου σε μια περιοχή που η θεοκρατία και τα πολλών ειδών απολυταρχικά καθεστώτα. Η κυβέρνηση Κωνσταντίνου Μητσοτάκη στην Ελλάδα, που ήταν ανοικτά υπέρ της αναβάθμισης των σχέσεων της Ελλάδας τόσο με τις ΗΠΑ όσο και με το Ισραήλ, αναγνώρισε και *de jure* το κράτος του Ισραήλ ενώ σύμφωνα με τον Ελιέζερ, ο Γιάννος Κρανιδιώτης σαν Υφυπουργός Εξωτερικών οργάνωσε δημόσιες αλλά και μυστικές προσπάθειες με στόχο να έχουν διάλογο το Ισραήλ και οι Παλαιστίνιοι, κάνοντας την Ελλάδα να υιοθετεί μια πολύ εποικοδομητική στάση, αυτή του έντιμου διαμεσολαβητή μεταξύ των δύο πλευρών. Η Ντόρα Μπακογιάννη και ο Γιώργος Παπανδρέου ως υπουργοί Εξωτερικών, επίσης αναβάθμισαν τις σχέσεις Ελλάδας-Ισραήλ στους τομείς της άμυνας, της τεχνολογίας και της οικονομίας. Από το 1993 έως και το 1999, οι σχέσεις της Ελλάδας με το Ισραήλ περνούν σε μια εποικοδομητική φάση η οποία αποτέλεσε και την αρχή της μετέπειτα, καλύτερης περιόδου των διμερών τους σχέσεων.⁴⁴⁸ Στις αρχές του 2010 μια συγκυριακή συνάντηση του τότε Έλληνα πρωθυπουργού Γιώργου Παπανδρέου με τον Ισραηλινό ομόλογό του, Μπέντζαμιν Νετανιάχου σε εστιατόριο της Μόσχας, ήταν η απαρχή της ραγδαίας βελτίωσης των ελληνο-ισραηλινών σχέσεων, οι οποίες μάλιστα τον Αύγουστο του ιδίου έτους απογειώθηκαν με την επίσημη επίσκεψη του Νετανιάχου στην Ελλάδα και αφού πρώτα οι σχέσεις Ισραήλ και Τουρκίας, δοκιμάστηκαν με το

⁴⁴⁸ Βλ. Βίκτωρ Ισαάκ Ελιέζερ, *ibid.*

γεγονός του Στολίσκου για τη Γάζα. Λίγες εβδομάδες μετά, ο Γιώργος Παπανδρέου ανταποδίδει την επίσκεψη στο Ισραήλ. Από το 2010 και μετά, οι σχέσεις μεταξύ Ελλάδος-Ισραήλ και Κύπρου βελτιώνονται δραματικά καθώς οι τρεις χώρες αποφασίζουν να οικοδομήσουν τις σχέσεις τους μέσα από τριμερείς συναντήσεις.

Το Στεϊτ Ντιπάρτμεντ επιδοκίμασε την ελληνοισραηλινή προσέγγιση και τρεις διαφορετικές αμερικανο-εβραϊκές οργανώσεις που συνιστούν το αμερικανοεβραϊκό λόμπι επισκέπτονται την Ελλάδα και δηλώνουν που θα συμπαρασταθούν στην Ελλάδα προκειμένου αυτή να πετύχει την πολυπόθητη οικονομική εξυγίανση. Το πόσο σημαντική ήταν η βελτίωση των ελληνοισραηλινών σχέσεων για τη σύσφιξη των δεσμών μεταξύ Ελλάδος και ΗΠΑ, μπορεί να φανεί από πληθώρα αναλύσεων και θετικών για την Ελλάδα δημοσιευμάτων, από πολύ ισχυρές οργανώσεις του εβραιοαμερικανικού λόμπι. Στις 3 Ιουλίου 2013, ένας πολύ πεπειραμένος Αμερικανός καθηγητής ο οποίος είχε διατελέσει σύμβουλος του Μπους του πρεσβύτερου, διευθυντής Θαλάσσιας Ισχύος στο Hudson Institute, ο Σεθ Κρόπι, δημοσίευσε άρθρο με τίτλο «Will U.S. Choose the Right Side in the Eastern Mediterranean?», αναλύοντας τους λόγους για τους οποίους οι ΗΠΑ οφείλουν όχι μόνο να ενθαρρύνουν την τριμερή συνεργασία μεταξύ Ελλάδας-Ισραήλ και Κύπρου, αλλά και να επιχειρήσουν να καταστήσουν ουσιαστική την παρουσία τους στην Ανατολική Μεσόγειο μέσα από αυτήν την τριμερή συνεργασία, κάνοντας ουσιαστικά τα κράτη αυτά κράτη-μοχλούς των αμερικανικών συμφερόντων. Ο Κρόπι μπορεί να χαρακτηριστεί ο κήρυκας της συνεργασίας 3+1 (Ελλάδα, Κύπρος, Ισραήλ και ΗΠΑ) που δημιουργήθηκε 6 χρόνια μετά από το κείμενό του. Τα συμφέροντα πάνω στην ασφάλεια και στην ενέργεια μεταξύ Ελλάδας, Ισραήλ και Κύπρου, υπογραμμίζονται από τον Κρόπι και πολύ λίγα πράγματα αναλύονται διαφορετικά στον προϋπολογισμό του αμερικανικού κράτους του 2020 όταν και συμπεριλαμβάνεται ο East Med Security and Energy Cooperation Act. Ο Σεθ Κρόπι, σε περίοδο που ακόμη πολλοί περίμεναν να κάνει η Τουρκία ένα U-Turn αναφορικά με τις σχέσεις της με το Ισραήλ και που στις ΗΠΑ δε θεωρούσαν πολύ ανησυχητική την πορεία Ερντογάν, (θεωρώντας πως πρόκειται για τακτικισμούς της Τουρκίας και όχι για κάποια αλλαγή στρατηγικού προσανατολισμού) δε διστάζει να έχει την Άγκυρα στην αντίπερα όχθη των αμερικανικών συμφερόντων, βάζοντάς την μαζί με το Ιράν, τη Ρωσία και την Κίνα. Αυτό που προσπαθεί να καταστήσει σαφές ο Σεθ Κρόπι, είναι πως η Ελλάδα, το Ισραήλ και η Κύπρος συνιστούν μια ουσιαστική περιφερειακή συνεργασία η οποία μπορεί να δώσει στις ΗΠΑ την ευκαιρία να

ανασυντάζουν την παρουσία του πολεμικού τους ναυτικού στην περιοχή.⁴⁴⁹ Ο ίδιος ο διακεκριμένος ακαδημαϊκός και σύμβουλος του Μπους του πρεσβύτερου, είχε δώσει γραπτή συνέντευξη στους συντονιστές της ομάδας (Αλέξανδρο Δρίβα και Μιχάλη Διακαντώνη) του Τομέα Ρωσίας-Ευρασία και Νοτιανατολικής Ευρώπης του Ινστιτούτου Διεθνών Σχέσεων στην οποία προϊστάμενος είναι ο Κωνσταντίνος Φίλης, αναφέρει πως ο Ερντογάν είναι ένας αυταρχικός και αδίστακτος ηγέτης και πως η Τουρκία έχει γίνει μια χώρα που δεν σέβεται τις δημοκρατικές αξίες.⁴⁵⁰ Η ασφάλεια του Ισραήλ, είναι κεφαλαιώδους σημασίας για την ευρύτερη αμερικανική πολιτική σε Ανατολική Μεσόγειο, Βόρεια Αφρική, και Μέση Ανατολή. Στην ιστοσελίδα του Στέϊτ Ντιπάρτμεντ, στις 14 Δεκεμβρίου 2020 οι ΗΠΑ ουσιαστικά επαναλαμβάνουν την αξία των σχέσεων μεταξύ αυτών και του Ισραήλ αναφέροντας πτυχές της ισχυρής διμερούς σχέσης. Συνολικά, περίπου 50 δις \$ το χρόνο αξίζουν οι εμπορικές συναλλαγές ΗΠΑ και Ισραήλ. Στον αμυντικό τομέα, υπογραμμίζεται το δεκαετούς διάρκειας MoU που υπεγράφη μεταξύ ΗΠΑ και Ισραήλ το 2016, αξίας 38 δις \$. Πέραν αυτού, οι ΗΠΑ έχουν εντάξει στο πρόγραμμα Foreign Military Financing το Ισραήλ, επενδύοντας σε αυτό 3.3 δις \$ κάθε χρόνο ενώ οι ΗΠΑ συμμετέχουν στην ανάπτυξη του πυραυλικού συστήματος του Ισραήλ με 500 εκ. \$. Εκτός από τα εντυπωσιακά ποσά που αναφέρονται, οι σχέσεις ΗΠΑ-Ισραήλ έχουν πέραν από ποσοτικό βάρος και ποιοτικό. Ο στρατηγικός διάλογος ο οποίος πλαισιώνει τις ειδικές σχέσεις των δύο χωρών, περιλαμβάνει ετήσιο διμερή διάλογο για την αντιτρομοκρατική θωράκιση των δύο χωρών. Επιπρόσθετα, οι δύο χώρες έχουν πολύ στενή συνεργασία στους τομείς της έρευνας και ανάπτυξης όπλων, της ανταλλαγής ανθρώπινου δυναμικού που εκπαιδεύεται σε θέματα άμυνας και ασφάλειας και της κοινής διεξαγωγής στρατιωτικών ασκήσεων. Οι δύο χώρες σύμφωνα με το ίδιο κείμενο, συνεργάζονται διπλωματικά για να ομαλοποιήσουν τις σχέσεις του Ισραήλ με τις αραβικές χώρες και αναφέρει τις ιστορικές συμφωνίες ειρήνης του 2020 μεταξύ του Ισραήλ και των Ηνωμένων Αραβικών Εμιράτων, μεταξύ του Ισραήλ και του Μπαχρεϊν, Ισραήλ και Σουδάν και Ισραήλ – Μαρόκου.⁴⁵¹ Η παραπάνω αναφορά έχει τριπλή σημασία. Πρώτον, να αναδειχθεί το πόσο σημαντικές είναι οι σχέσεις του Ισραήλ με τις ΗΠΑ

⁴⁴⁹ Seth Cropsey. (2013, July 3). "Will U.S. Choose the Right Side in the Eastern Mediterranean?", "RealClearWorld", reposted on the website of "Hudson Institute", <https://www.hudson.org/research/9659-will-u-s-choose-the-right-side-in-the-eastern-mediterranean->

⁴⁵⁰ Βλ. Συνέντευξη Seth Cropsey στο TOPENE-ΙΔΙΣ. (2015, Ιούλιος 25). posted on: <http://www.idis.gr/?p=3291>.

⁴⁵¹ U.S. State Department. (2020, December 14). Bureau of Near Eastern Affairs, *U.S. Relations With Israel: Bilateral Relations Fact Sheet*, posted on: <https://www.state.gov/u-s-relations-with-israel/>.

για τη σταθερότητα της περιοχής. Δεύτερον, το πώς θα μπορούσαν οι σχέσεις ΗΠΑ-Ελλάδας να επωφεληθούν από τη συνεργασία Αθήνας-Ιερουσαλήμ. Τρίτον, οι σχέσεις ΗΠΑ-Ισραήλ θα μπορούσαν να είναι πρότυπο σχέσεων για τις ελληνοαμερικανικές σχέσεις και για τους ιθύνοντες της Ελλάδας και της Ουάσινγκτον. Επιπρόσθετα, οφείλουμε να αναφέρουμε εδώ το νέο παράδειγμα περιφερειακής πολιτικής που ακολούθησε η Ελλάδα μετά το 2010 το οποίο ήρθε σε αντίθεση με αυτό προηγούμενων δεκαετιών, και κυρίως των δεκαετιών 1970-2000 όπου τόσο οι ελληνοαμερικανικές σχέσεις όσο και οι αντίστοιχες ελληνο-ισραηλινές, δεν ήταν τόσο παραγωγικές για την Ελλάδα, λόγω της μη ορθολογικής άσκησης περιφερειακής πολιτικής. Η στροφή της Ελλάδας προς τις ΗΠΑ, συνέβαλλε από την πλευρά της και στην βελτίωση των σχέσεων της Ελλάδας με έναν ισχυρό και "μοναχικό" στρατηγικό σύμμαχο των ΗΠΑ στην περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου και Μέσης Ανατολής, το Ισραήλ.

Με την αυγή του έτους 2020 ο Κυριάκος Μητσοτάκης επισκέφτηκε τις ΗΠΑ και έγινε δεκτός με θερμό τρόπο, κάτι που αντανακλούσε την πορεία των ελληνοαμερικανικών σχέσεων που βελτιώνονταν συνεχώς. Ο σχολιασμός των ελληνοαμερικανικών σχέσεων και από τις δύο κυβερνήσεις, περιείχε σχεδόν πάντα τη φράση «οι ελληνοαμερικανικές σχέσεις βρίσκονται στο καλύτερο δυνατό τους σημείο». Πριν από αυτήν την επίσκεψη, στις 4/10/2019 λίγο πριν ο Πομπέο επισκεφθεί για πρώτη φορά την Ελλάδα, ο γερουσιαστής του Νιού Τζέρσεϊ με τους Δημοκρατικούς, Μπομπ Μενέντεζ, εισηγείται στο Κογκρέσο νομοσχέδιο με τίτλο «Eastern Mediterranean Security and Energy Partnership Act of 2019». Μαζί του, διακομματικός συνεισηγητής ήταν ο γερουσιαστής της Φλόριντα με τους Ρεπουμπλικάνους Μάρκο Ρούμπιο.⁴⁵² Το περιεχόμενο αυτού του νόμου αφορά άμεσα την Ελλάδα και την Κύπρο και αποδεικνύει πως οι ΗΠΑ θεωρούν την Ελλάδα (και την Κύπρο) πως είναι σημαντική χώρα για την αμερικανική γεωστρατηγική στην περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου και της Μέσης Ανατολής. Σύμφωνα με τη Γερουσία, η έγκριση του νομοσχεδίου στις 19/12/2019 με το όνομα «Eastern Mediterranean Security and Energy Partnership Act of 2019», στηρίζεται στο σκεπτικό του επαναπροσδιορισμού της διπλωματικής, στρατιωτικής και οικονομικής

⁴⁵² Congress Gov., All Information (Except Text) for S. 1102 – Eastern Mediterranean Security and Energy Partnership Act of 2019, posted on: <https://www.congress.gov/bill/116th-congress/senate-bill/1102/all-info>.

πολιτικής των ΗΠΑ στην Ανατολική Μεσόγειο και στη δημιουργία μιας ισχυρής συμμαχίας ανάμεσα στις ΗΠΑ, την Ελλάδα, την Κύπρο και το Ισραήλ. Αυτό το νομοσχέδιο, δίνει την δυνατότητα στις ΗΠΑ να υποστηρίξουν αμυντικά την Ελλάδα αλλά και να αποσύρουν το embargo όπλων κατά της Κύπρου. Επιπρόσθετα, αυτό το νομοσχέδιο επιτρέπει τη δημιουργία ενός Ενεργειακού Κέντρου το οποίο θα συντονίζει την ενεργειακή συνεργασία των ΗΠΑ με την Ελλάδα, την Κύπρο και το Ισραήλ. Σκοπός του νομοθετήματος αυτού, σύμφωνα με τον Μενέντεζ, είναι η ασφάλεια, η ειρήνη και η ευημερία στην περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου. Ο Ρούμπιο τόνισε πως η συμπερίληψη του νομοθετήματος αυτού στον αμερικανικό προϋπολογισμό του 2020 ανανεώνει τη δέσμευση των ΗΠΑ στην ενίσχυση και στην επαύξηση των σχέσεών τους με συμμάχους -κλειδιά και εταίρους στην περιοχή.⁴⁵³ Το νομοσχέδιο προνοούσε για τα εξής ζητήματα, που ήταν πολύ σημαντικά για την Ελλάδα και την Κύπρο. Πέραν από την άρση του εμπάργκο όπλων εναντίον της Κύπρου, οι ΗΠΑ δεσμεύονταν μέσα από το Foreign Military Financing (FMF) να ενισχύσουν την άμυνα της Ελλάδας, αλλά και να αναβαθμίσουν την ποιότητα των ανθρωπίνων πόρων του ελληνικού στρατεύματος, μέσα από το πρόγραμμα International Military Education and Training (IMET). Τέλος, υποχρεώνει την αμερικανική κυβέρνηση να παρουσιάσει στο Κογκρέσο μια στρατηγική που θα αφορά την ενεργειακή και αμυντική συνεργασία με χώρες της Ανατολικής Μεσογείου και που θα αναφέρει τις κακόβουλες δραστηριότητες της Ρωσίας και άλλων χωρών της περιοχής.⁴⁵⁴

Η Ελλάδα περιγράφεται μέσα σε νομοθέτημα του Κογκρέσου, ως «κράτος-κλειδί» για την κατοχύρωση των αμερικανικών συμφερόντων όμως αυτό, όπως θα αποδειχθεί παρακάτω, σχετίζεται άμεσα με την σύσφιξη των ελληνοισραηλινών σχέσεων οι οποίες οδήγησαν το Τελ Αβίβ στο να συνηγορεί υπέρ της αναβάθμισης της Ελλάδας από τις ΗΠΑ. Οι σχέσεις ΗΠΑ-Ισραήλ ήταν από την ίδρυση του κράτους του Ισραήλ (1948) στενές και η Ελλάδα είχε για πολλές δεκαετίες, απωλέσει την ευκαιρία να ακολουθήσει την πολιτική της σύνδεσης με αυτήν τη στρατηγική σχέση (bandwagoning) δύο πολύ σημαντικών εταίρων που καθόρισαν σε μεγάλο βαθμό την

⁴⁵³ United States Senate Committee on Foreign Relations. (2020, December 20). *Congress Passes Menendez-Rubio Bill Reshaping U.S. Policy in Eastern Mediterranean*, posted on: https://www.foreign.senate.gov/press/ranking/release/congress-passes-menendez-rubio-bill-reshaping-us-policy-in-eastern-mediterranean_- .

⁴⁵⁴ United States Senate Committee on Foreign Relations. (2020, December 20). *Congress Passes Menendez-Rubio Bill Reshaping U.S. Policy in Eastern Mediterranean*, posted on: https://www.foreign.senate.gov/press/ranking/release/congress-passes-menendez-rubio-bill-reshaping-us-policy-in-eastern-mediterranean_- .

αρχιτεκτονική ασφαλείας της περιοχής τόσο στην περίοδο του Ψυχρού Πολέμου, όσο και μετά την κατάρρευση της ΕΣΣΔ. Οι σχέσεις ΗΠΑ-Ισραήλ χαρακτηρίζονταν για πολλές δεκαετίες ως στρατηγικές, παρά τα προβλήματα που κάποιες φορές είχαν.⁴⁵⁵ Οι σχέσεις των δύο χωρών παραμένουν σε πολύ υψηλό επίπεδο και χαρακτηρίζονται από πολλαπλές διμερείς πρωτοβουλίες στην άμυνα, στη βιομηχανία και στην τεχνολογία και στον ιδιωτικό τομέα. Το Ισραήλ παραμένει η μόνη δημοκρατική χώρα της Μέσης Ανατολής και στρατηγικός σύμμαχος των ΗΠΑ.⁴⁵⁶ Από το 1986 οι ΗΠΑ στέλνουν κατά μέσο όρο 3 δις \$ στο Ισραήλ σαν βοήθεια (με δάνεια αλλά και με grants) εκ των οποίων, 1.8 δις \$ στέλνονται για την ενίσχυση της άμυνας του Ισραήλ και το 1.2 δις \$ σαν οικονομική βοήθεια. Οι στρατηγικές σχέσεις των ΗΠΑ με το Ισραήλ, δεν στηρίζονται όμως μόνο από αυτήν την ενίσχυση. Τόσο οι διμερείς αμυντικές σχέσεις όσο και η αδιάκοπη συνεργασία τους στον τομέα της ανταλλαγής πληροφοριών, δημιουργεί μια εικόνα ειδικής σχέσης η οποία δεν μπορεί να συγκριθεί ακόμη και με τη διαχρονική σχέση μεταξύ ΗΠΑ-Μεγάλης Βρετανίας.⁴⁵⁷ Από το 1948 μέχρι και το 1996 το Ισραήλ είχε λάβει από τις ΗΠΑ πάνω από 65 δις \$. Η μεταξύ τους σχέση στηρίζεται και σε επίπεδο κοινωνιών, (peoples to peoples diplomacy) με την ανταλλαγή φοιτητών αλλά και συνεργασία επιχειρηματιών, να προσδιορίζει αυτήν την ειδική σχέση μεταξύ των δύο χωρών. Ο Τζων Κέννεντι το 1962, είχε εκφράσει την άποψη πως μόνο το Ισραήλ μπορεί να απολαμβάνει την ειδική σχέση που έχουν οι ΗΠΑ με την Μεγάλη Βρετανία. Παρεμφερή θετικά σχόλια για τη δέσμευση των ΗΠΑ στην προστασία του Ισραήλ, είχε αναφέρει και ο Τζίμι Κάρτερ το 1977. Οι κοινές αξίες, τα κοινά συμφέροντα και η σύγκλιση στα θέματα που αφορούν τη Μέση Ανατολή καθιστούν τις σχέσεις των ΗΠΑ με το Ισραήλ τέτοιες που να αποκλίνουν από το μοντέλο patron-client που χαρακτηρίζεις συνήθως τις σχέσεις μιας υπερδύναμης με ένα μικρό κράτος. Η Αμερικανο-Εβραϊκή Κοινότητα (American Jewish Community) ήταν και είναι εξαιρετικά αποτελεσματική στο να προωθεί τα συμφέροντα του Ισραήλ στις ΗΠΑ και να βελτιώνει συνεχώς τις ειδικές σχέσεις των δύο χωρών και σε «σκληρούς» όρους

⁴⁵⁵ Samuel W. Lewis. (1999). "The United States and Israel: Evolution of an Unwritten Alliance." *Middle East Journal*, vol. 53, no. 3, pp. 364–378. *JSTOR*, www.jstor.org/stable/4329351 . Accessed 2 Feb. 2021.

⁴⁵⁶ Ariel Gomberg. (2013). *The Roots of the U.S.-Israel Relationship: How the Cold War Tensions Played A Role in U.S. Foreign Policy in the Middle East*, "Union College", Senior Thesis Submitted In Partial Fulfillment of the Requirements for Honors in the Department of History, posted on: <https://digitalworks.union.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1698&context=theses> , p. 3.

⁴⁵⁷ Adam Garfinkle. (1996). *U.S.-Israeli Relations after the Cold War*, "Orbis", Volume 40, Issue 4, Pages 557-575, ISSN 0030-4387, posted on: [https://doi.org/10.1016/S0030-4387\(96\)90019-8](https://doi.org/10.1016/S0030-4387(96)90019-8) , <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0030438796900198> .

αλλά και σε «μαλακούς».⁴⁵⁸ Σε όλες τις μάχες που έδωσε το Ισραήλ (Αραβοϊσραηλινοί Πόλεμοι) οι ΗΠΑ στήριξαν με τον έναν ή με τον άλλον τρόπο το Τελ Αβίβ και χάρη στις νίκες που πέτυχε το Τελ Αβίβ, αναδιαμορφώθηκε ο χάρτης της Μέσης Ανατολής και οι ΗΠΑ κατάφεραν να έχουν πιο ενεργό ρόλο σε αυτήν την κρίσιμη περιοχή.

Μετά την 11η Σεπτεμβρίου, οι σχέσεις των δύο χωρών συνέχισαν να έχουν τα προαναφερθέντα στρατηγικά χαρακτηριστικά. Οι παραπάνω μελέτες, συνυπολογίζουν βέβαια το γεγονός ότι οι αμερικανο-ισραηλινές σχέσεις δεν ήταν ευθύγραμμες, είχαν σκαμπανεβάσματα, αλλά ποτέ αυτά δεν στάθηκαν ικανά να επηρεάσουν τη στρατηγική σχέση (ειδική σχέση κατά το *special patron-client relationship* και όχι απλά το *patron-client relationship*). Η περίοδος Ομπάμα, ήταν σίγουρα μια από τις περιόδους που οι σχέσεις ΗΠΑ-Ισραήλ παρουσίασαν σχετική ύφεση, με την κυβέρνηση του 44ου Αμερικανού προέδρου να είναι αρκετά επιφυλακτική ως προς την αντίστοιχη του Νετανιάχου στο Ισραήλ. Η καχυποψία ήταν αμφίδρομη και οι δύο κυβερνήσεις έδειχναν να μην έχουν χιμεία, ούσες ιδεολογικά πολύ διαφορετικές. Αυτή η ιδεολογική απόκλιση, ήταν πολύ έντονη όσον αφορά το Παλαιστινιακό Ζήτημα στο οποίο η κυβέρνηση Ομπάμα ήταν σε άλλο μήκος κύματος από τον Νετανιάχου. Παρόλα αυτά, προς το τέλος της οκταετίας Ομπάμα, ΗΠΑ και Ισραήλ συνυπέγραψαν μια τεράστια αμυντική συμφωνία η οποία ουσιαστικά, επιβεβαίωσε τη στρατηγική – ειδική σχέση των ΗΠΑ με το Ισραήλ και τις αμερικανικές δεσμεύσεις πάνω στην ασφάλεια του μόνου δημοκρατικού κράτους στη Μέση Ανατολή. Παρόλα αυτά, υπήρχαν τριβές μεταξύ Ομπάμα και Νετανιάχου και σε άλλα θέματα. Οι ΗΠΑ μαζί με ευρωπαϊκές χώρες είχαν αναλάβει μια πρωτοβουλία διευθέτησης του πιο σημαντικού ζητήματος που αντιμετώπιζαν στη Μέση Ανατολή, και αυτό δεν είναι άλλο από το πυρηνικό πρόγραμμα του Ιράν. Το Ισραήλ αντιδρούσε έντονα στη Συμφωνία Δύσης-Ιράν, βάσει της οποίας το Ιράν θα έπαυε τη συνέχιση του προγράμματός του με αντάλλαγμα εμπορικά και γεωπολιτικά οφέλη. Το Ισραήλ θεωρούσε ότι με αυτόν τον τρόπο, το Ιράν δεν υποχρεωνόταν να εγκαταλείψει το πυρηνικό του πρόγραμμα το οποίο συνιστά υπαρξιακό κίνδυνο για το Ισραήλ και ταυτόχρονα, τροχοπέδη για τα αμερικανικά συμφέροντα στη Μέση Ανατολή και στον Περσικό Κόλπο. Η συμφωνία πήρε σάρκα και οστά και το Ισραήλ εξέφρασε την ανησυχία του, μια ανησυχία όμως που κράτησε

⁴⁵⁸ Bar-Siman-Tov, Yaacov. (1998). "The United States and Israel since 1948: A 'Special Relationship'?" *Diplomatic History*, vol. 22, no. 2, pp. 231–262. *JSTOR*, www.jstor.org/stable/24913659 . Accessed 2 Feb. 2021

πολύ λίγο καιρό καθώς ο νέος πρόεδρος τότε, (Τραμπ) ακύρωσε τη Συμφωνία Δύσης-Ιράν (οι ΗΠΑ αποχώρησαν από τη συμφωνία). Τέλος, ένα ακόμη αγκάθι που είχαν στις μεταξύ τους σχέσεις το Ισραήλ και οι ΗΠΑ επί προεδρικής θητείας του Ομπάμα, ήταν η Τουρκία. Ο Αμερικανός πρόεδρος ζήτησε από τους πάλαι ποτέ συμμάχους των ΗΠΑ στη Μέση Ανατολή, να αναθερμάνουν τις σχέσεις τους. Αυτή όμως η ουδέτερη στάση των ΗΠΑ, έφερε δυσαρέσκεια στο Ισραήλ, ειδικά όταν αποκαλύφθηκε πως το πρώτο βήμα στην αναθέρμανση των τουρκοισραηλινών σχέσεων, όφειλε να το κάνει ο Νεντανιάχου. Ο Τραμπ άλλαξε τελειώς τα δεδομένα και δεν υπήρξε απλώς αποκατάσταση των αμερικανοισραηλινών σχέσεων στα επίπεδα της ειδικής στρατηγικής σχέσης που για τις περισσότερες δεκαετίες, απολάμβαναν οι δύο χώρες. Μάλιστα, ο Τραμπ έγινε ο πρόεδρος των ΗΠΑ που αναγνώρισε την Ιερουσαλήμ ως πρωτεύουσα του Ισραήλ και άνοιξε πρεσβεία των ΗΠΑ εκεί. Η στήριξη του αμερικανοεβραϊκού lobby στον Trump ήταν πολύ σημαντική προεκλογικά. Μπορεί ο Τραμπ να διατηρούσε ειδικές σχέσεις με τον Ταγίπ Ερντογάν, ωστόσο οι ελληνοαμερικανικές σχέσεις επωφελήθηκαν υπέρ το δέον μέσα από την υποστήριξη των ΗΠΑ στο Ισραήλ και αυτό φάνηκε τόσο στο θέμα του αγωγού East Med, όσο και στα ζητήματα άμυνας και ασφάλειας. Η επικύρωση αυτής της ελληνικής αναβάθμισης ως χώρα που υποστηρίζει την ασφάλεια του Ισραήλ την οποία εγγυώνται οι ΗΠΑ, επήλθε σε μεγάλο βαθμό κατά την τετραετία του Τραμπ και κυρίως με τις ενέργειες ενός πολύ δραστήριου υπουργού Εξωτερικών των ΗΠΑ, του Μαϊκ Πομπέο. Η συνεργασία "3+1" όπως αυτή ονομάστηκε, έδωσε σάρκα και οστά σε αυτό που είχε ουσιαστικά αναλύσει ο Κρόψι, όταν υποστήριξε γραπτά τη θέση του πως τα συμφέροντα των ΗΠΑ εξυπηρετούνται από μια συμμαχία τους με το Ισραήλ, την Ελλάδα και την Κύπρο. Όπως αναφέρθηκε σε προηγούμενη ενότητα, η αμερικανική στρατηγική στη Μεσόγειο, ουσιαστικά συνέκλινε με τα ελληνικά συμφέροντα. Η ανάπτυξη της σχέσης Ελλάδας – Ισραήλ οδήγησε σε μεγάλο βαθμό στην αποκατάσταση των σχέσεων εμπιστοσύνης μεταξύ ΗΠΑ-Ελλάδας. Όπως αναφέρθηκε παραπάνω, για αρκετές δεκαετίες, ο αντισημιτισμός με τον αντιαμερικανισμό συμπορεύονταν στην Ελλάδα και αυτό είχε σαν αποτέλεσμα, η Ελλάδα να μην μπορεί να διαδραματίσει έναν εποικοδομητικό και -προς το συμφέρον της- ρόλο σε μια περιοχή που παρουσίαζε (και παρουσιάζει) σημαντικά προβλήματα αλλά και ευκαιρίες. Το περιφερειακό εκτόπισμα της Ελλάδας, μπόρεσε να αναδειχθεί μέσα από την θεαματική βελτίωση των σχέσεων Αθήνας-Τελ Αβίβ. Η ισραηλινή υψηλή στρατηγική από το Δόγμα του Μπεν Γκουριόν μέχρι και τη σύγχρονη εποχή, έχει υποστεί μόνο

αναπροσαρμογές που επιτάσσουν οι εκάστοτε περίοδοι. Παρά τις αναπροσαρμογές, η εξωτερική πολιτική του Ισραήλ παρουσιάζει αξιοσημείωτη σταθερότητα. Το «αίσθημα της περικύκλωσης» που διέπει την ισραηλινή στρατηγική κουλτούρα, συνίσταται στο ότι είναι ένα κράτος που ο αραβικός και μουσουλμανικός κόσμος το εχθρεύονται. Το Ισραήλ φαντάζει σαν μια δυτική νησίδα μέσα σε μια αραβική λίμνη. Είναι η μόνη χώρα που έχει δυτικού τύπου οικονομία, δημοκρατικό πολίτευμα και με θρησκεία τον Ιουδαϊσμό. Από αυτό, μπορούμε να αντιληφθούμε και το δόγμα των προληπτικών πολέμων που εφαρμόζει το Ισραήλ, γνωστό περιφραστικά ως "πόλεμος μακριά από το έδαφός μας", καθώς η έκτασή του είναι μικρή. Η Μέση Ανατολή για το Ισραήλ, συνιστά ένα περιβάλλον παγωμένης σύγκρουσης με εξάρσεις και υφέσεις εναντίον του. Επομένως, το Ισραήλ έχει ανάγκη από χώρο ο οποίος θα μειώνει το αίσθημα περικύκλωσης που διέπει την ισραηλινή στρατηγική. Τέσσερις ήταν οι βασικές εξελίξεις που οδήγησαν το Ισραήλ στο να επαναπροσδιορίσει την περιφερειακή πολιτική του και να αναβαθμίσει τις σχέσεις του με την Ελλάδα (και την Κύπρο). Πρώτον, η πολιτική του Ομπάμα που περιγράφηκε ως «leading from behind». Μετά την θητεία του Μπους του νεότερου, οι ΗΠΑ ήταν πολύ διστακτικές στο να πάρουν αποφάσεις σε θέματα που αφορούν τη Μέση Ανατολή και την Ανατολική Μεσόγειο. Τόσο η αμερικανική κοινωνία, όσο και το αμερικανικό πολιτικό σύστημα, επιθυμούσαν την απεμπλοκή των ΗΠΑ από το Ιράκ και το Αφγανιστάν. Αυτό από μόνο του, δημιούργησε ανησυχία στο Ισραήλ για το κατά πόσον οι αμερικανικές δεσμεύσεις για την ασφάλειά του, συνιστούσαν ακόμη την πραγματικότητα. Δεύτερον, η Αραβική Άνοιξη και το ντόμινο που προκάλεσε, έφτασε στη Συρία. Ο πόλεμος στη Συρία, έφερε σε εγγρήγορη το Ισραήλ, δεδομένων των ειδικών σχέσεων που διατηρούσε το ασαντικό καθεστώς με το Ιράν. Τρίτον, το γεωπολιτικό αποτύπωμα του Ιράν λόγω του πολέμου της Συρίας, ενισχύθηκε. Το Ιράν ήταν σε θέση να επηρεάζει και τον Λίβανο αλλά και τη Συρία καθώς οι σχέσεις Τεχεράνης με Χαμάς και Χιζμπολάχ, έγιναν ακόμη πιο στενές. Τέταρτον, ο πάλαι ποτέ στρατηγικός άξονας της σταθερότητας μεταξύ ΗΠΑ-Ισραήλ και Τουρκίας, έπαψε να δραστηριοποιείται, με ό,τι αυτό συνεπάγεται για τα ισραηλινά συμφέροντα στην Ανατολική Μεσόγειο και στη Μέση Ανατολή. Η Τουρκία αποτελούσε για δεκαετίες μια πολύ σημαντική χώρα για το Ισραήλ και για την ασφάλειά του. Οι δύο χώρες είχαν σημαντική συνεργασία στην άμυνα και στην ανταλλαγή πληροφοριών. Οι ΗΠΑ θεωρούσαν ότι οι δύο αυτές χώρες ως μόνες δημοκρατίες στην περιοχή (και με το ρόλο που έπαιζε η Τουρκία σαν μέλος του ΝΑΤΟ) εξασφάλιζαν μια σταθερότητα στη Μέση Ανατολή, προστατεύοντας τα αμερικανικά

συμφέροντα. Η ρήξη μεταξύ Ισραήλ και Τουρκίας, οφείλεται σε αρκετές αιτίες, όμως η βασική αιτία είναι ότι η εξωτερική πολιτική Ερντογάν στόχευσε στο να έρθει κοντά η Τουρκία με τον αραβικό και μουσουλμανικό κόσμο. Η Αραβική Άνοιξη και οι χαμηλές τιμές του πετρελαίου, καταβαράθρωσαν την οικονομία των αραβικών και μουσουλμανικών χωρών και έτσι η Τουρκία ως αναδυόμενη οικονομία, βρήκε το κατάλληλο παράθυρο ευκαιρίας ώστε να διεκδικήσει το ρόλο της ηγέτιδας δύναμης. Η Τουρκία πήρε σαφή θέση υπέρ των Παλαιστινίων και από το 2010 και μετά, η αντισημητική ρητορική του ΑΚΡ, ήταν ένα συχνό φαινόμενο. Όσες προσπάθειες επαναπροσέγγισης και αν έγιναν μεταξύ Ισραήλ και Τουρκίας από το 2011 μέχρι και το 2021, συναντούσαν τρομερά εμπόδια.

Δεδομένων των παραπάνω, η Ελλάδα αποτελούσε μια πολύ σημαντική χώρα για την ασφάλεια του Ισραήλ το οποίο αναζητούσε διεξόδους ώστε να αποκτήσει ασφαλή χώρο προς τα δυτικά του. Τα σημαντικά ενεργειακά κοιτάσματα που βρέθηκαν τόσο στην ΑΟΖ του Ισραήλ όσο και αυτά που βρέθηκαν στην Κύπρο, οδήγησε τις τρεις αυτές χώρες σε μια εποικοδομητική συνεργασία. Όπως συνέβη και με τις ελληνοαμερικανικές σχέσεις, έτσι συνέβη και με τις σχέσεις Ελλάδας-Ισραήλ: Η Ελλάδα αντιμετωπίζει διαχρονικά μια απειλή από την Τουρκία. Το Ισραήλ είδε την σύμμαχό του Τουρκία (μέχρι και το 2010) να επαναπροσδιορίζει ριζικά την εξωτερική της πολιτική και να στρέφεται σε πολλά θέματα, εναντίον των ισραηλινών συμφερόντων. Παρόλα αυτά, όπως αναφέρθηκε παραπάνω, η συνεργασία που προέκυψε μεταξύ Ελλάδας, Ισραήλ και Κύπρου, δεν έφερε αμιγώς «αντιτουρκικά χαρακτηριστικά», τουλάχιστον, όχι για το Ισραήλ που έμοιαζε αρκετά με τις ΗΠΑ στο κομμάτι που αφορά την Τουρκία. Και οι ΗΠΑ και το Ισραήλ, επιθυμούσαν την Τουρκία ως σύμμαχο αλλά δεν επιθυμούσαν τον τρόπο που πολιτευόταν το ΑΚΡ και ο Ερντογάν. Με άλλα λόγια, ακόμη και αν η Τουρκία έφτανε στο επίπεδο να θεωρείται «απειλή» για το Ισραήλ, αυτή δεν θεωρήθηκε «διαχρονική» στην αρχή τουλάχιστον, καθώς το 2020 το Ισραήλ στη Λευκή Βίβλο του για την ασφάλεια του κράτους, η Τουρκία αναφέρεται ως τέτοια. Η πιο σημαντική μορφή που πήρε το σχήμα της τριμερούς συνεργασίας μεταξύ Ελλάδος, Ισραήλ και Κύπρου, είναι η δημιουργία ενός περιφερειακού σχήματος με τη συμμετοχή των ΗΠΑ. Η συμμαχία γνωστή ως 3+1 (Ελλάδα, Ισραήλ, Κύπρος και ΗΠΑ) αποδεικνύει τον συσχετισμό των ελληνοϊσραηλινών σχέσεων με τις αντίστοιχες ελληνοαμερικανικές. Κατόπιν, θα αναλυθεί και ο παράγοντας του αμερικανοεβραϊκού lobby ο οποίος ήταν σημαντικός για την αναβάθμιση των ελληνοαμερικανικών σχέσεων κατά τη δεκαετία 2010-2020.

Σε συνέντευξή του στον Αλέξη Παπαχελά, ο Μπέντζαμιν Νετανιάχου δήλωσε πως μια τυχαία συνάντησή του στη Μόσχα με τον Γιώργο Παπανδρέου, (τότε ήταν πρωθυπουργός της Ελλάδας) οδήγησε τις σχέσεις Ελλάδος-Ισραήλ σε τέτοιο επίπεδο που στις 8/2/2021, σε επίσκεψή του ο Έλληνας πρωθυπουργός Κυριάκος Μητσοτάκης, εκτός από το ειδικό διαβατήριο που θα συνδημιουργούσαν οι δύο χώρες και το οποίο θα διευκόλυνε τις εμπορικές σχέσεις, θα συμφωνούσε στη συμπαραγωγή φαρμάκου κατά της νόσου COVID-19. Ο Κρόψι είχε δημοσιεύσει άρθρο από το 2013, προτρέποντας τους Αμερικανούς αξιωματούχους να διαλέξουν τη σωστή πλευρά στην Ανατολική Μεσόγειο, η οποία κατά τη γνώμη του, είναι η συνεργασία των ΗΠΑ με το Ισραήλ, την Ελλάδα και την Κύπρο. Από το 2010 μέχρι και 2021, οι σχέσεις Ελλάδας – Ισραήλ και Ελλάδας-ΗΠΑ, βελτιώνονταν παράλληλα. Πέραν των πολλών γεωπολιτικών παραγόντων που αναφέρθηκαν παραπάνω, μια άλλη συνθήκη λάμβανε χώρα παράλληλα με τη βελτίωση των σχέσεων μεταξύ Ελλάδος με ΗΠΑ και Ισραήλ. Η Τουρκία απομακρυνόταν ολοένα και περισσότερο από τους στρατηγικούς δεσμούς που είχε και με τις ΗΠΑ και με το Ισραήλ. Η τριμερής Ελλάδος-Κύπρου-Ισραήλ ωστόσο, δεν μπορεί επ' ουδενί να χαρακτηριστεί ως «αντιτουρκική». Είναι σαφές όμως ότι η επιδείνωση των σχέσεων μεταξύ ΗΠΑ-Τουρκίας και Ισραήλ – Τουρκίας, έπαιξε πολύ σημαντικό ρόλο στο να διαμορφωθεί ένας συνασπισμός κρατών που αφενός θα υποκαθιστά τον ρόλο της Τουρκίας στην Ανατολική Μεσόγειο, και αφετέρου θα στέλνει σαφές μήνυμα στην Άγκυρα ότι δεν αποτελεί γεωστρατηγικό μονοπώλιο, τόσο για τα αμερικανικά, όσο και για τα ισραηλινά ζωτικά συμφέροντα. Χρειάστηκαν περίπου 8 χρόνια συνεχούς αναβάθμισης (παράλληλης) των ελληνοισραηλινών και των ελληνοαμερικανικών σχέσεων για να φτάσουμε το 2019 όπου Ελλάδα, Κύπρος, Ισραήλ και ΗΠΑ συναντήθηκαν (έπειτα από την 6η συνάντηση της τριμερούς Ελλάδας, Κύπρου και Ισραήλ). Η πρεσβεία των ΗΠΑ στην Αθήνα αναφέρει τα εξής: *"The governments of the United States, the State of Israel, the Hellenic Republic, and the Republic of Cyprus met yesterday in Jerusalem to affirm their shared commitment to promoting peace, stability, security, and prosperity in the Eastern Mediterranean region. Secretary Pompeo underlined U.S. support for the trilateral mechanism established by Israel, Greece, and Cyprus, noting the importance of increased cooperation. The leaders agreed to increase regional cooperation; to support energy independence and security; and to defend against external malign influences in the Eastern Mediterranean and the broader Middle East. They welcomed the recent natural gas finds in the Eastern Mediterranean and its potential to contribute to energy security*

and diversification." ⁴⁵⁹

Όπως έχει αναφερθεί παραπάνω, ο Στρατηγικός Διάλογος ο οποίος πλαισιώνει τις σχέσεις των ΗΠΑ με την Ελλάδα από τον Δεκέμβριο 2018, έχει ως κύριους άξονές του την ενέργεια, την οικονομική συνεργασία και τις σχέσεις πάνω στην άμυνα και στην ασφάλεια. Αυτές οι έννοιες αναφέρονται ρητά και στην αμερικανική ανακοίνωση για τη συνεργασία των ΗΠΑ με την τριμερή. Οι εξωτερικές κακόβουλες επιρροές (external malign influences) παρά το γεγονός ότι δεν προσδιορίζονται, μπορούμε να αναφέρουμε πως ως τέτοιες νοούνται η τρομοκρατία αλλά και κράτη τα οποία υποστηρίζουν τρομοκρατικές ομάδες. Βασικό μέλημα των ΗΠΑ σε αυτήν την συνέργεια με την Ελλάδα, την Κύπρο και το Ισραήλ είναι η διαφοροποίηση της ευρωπαϊκής αγοράς ενέργειας της Ε.Ε με τελικό σκοπό την μείωση εξάρτησης της Ευρώπης από τους ρωσικούς υδρογονάνθρακες. Στα θέματα που αφορούν την ασφάλεια, οι ΗΠΑ θεωρούν πως η τρομοκρατία ειδικά μετά την εμφάνιση του ΙΚ μέσα από τον πόλεμο της Συρίας, παραμένει ένας μεγάλος κίνδυνος, όχι μόνο για τυχόν χτυπήματα εναντίον αμερικανικών και ισραηλινών συμφερόντων, αλλά και για την εύθραυστη σταθερότητα των κρατών της Μέσης Ανατολής. Το Ιράν και η έξοδός του στη Μεσόγειο μέσα από ακραίες ομάδες με τις οποίες συνεργάζεται, (Χαμάς, Χιζμπολάχ αλλά και τρομοκρατικές ομάδες στη Συρία) απειλεί τόσο τα αμερικανικά, όσο και τα ισραηλινά συμφέροντα. Η εμπλοκή της Ρωσίας στη Συρία, καθιστά τη Μόσχα επίσης έναν σημαντικό δρώντα στην περιοχή και η ανάσχεση της ρωσικής επιρροής, αποτελεί επίσης έναν προς επίτευξη στόχο για τις ΗΠΑ. Μόσχα και Πεκίνο είχαν προχωρήσει σε κοινές ναυτικές ασκήσεις στην Ανατολική Μεσόγειο και δεδομένης της αύξησης του κινεζικού οικονομικού αποτυπώματος στη Μέση Ανατολή, στην Ανατολική Μεσόγειο και στη Νοτιοανατολική Ευρώπη, το αμερικανικό ενδιαφέρον έγινε έντονο. Η συμμετοχή των ΗΠΑ στον λεγόμενο "άξονα της σταθερότητας", έδινε τα εχέγγυα στις τρεις χώρες να συνεχίζουν να οικοδομούν τη στενή συνεργασία τους. Το Ισραήλ με την Ελλάδα, υπέγραψαν αμυντική συμφωνία ύψους 1,68 δισεκατομμυρίων δολαρίων και 20ετούς διάρκειας και προέβλεπε μεταξύ άλλων επενδύσεις της Elbit Systems για τη δημιουργία εκπαιδευτικού κέντρου για την Ελληνική Πολεμική Αεροπορία.⁴⁶⁰ Μια ακόμη πολύ σημαντική συνεργασία ανάμεσα

⁴⁵⁹ U.S. Embassy & Consulate in Greece. (2019, March 21). *Joint Declaration Between Cyprus, Greece, Israel, and the U.S. After the 6th Trilateral Summit*, posted on: <https://gr.usembassy.gov/joint-declaration-between-cyprus-greece-israel-and-the-u-s-after-the-6th-trilateral-summit/> .

⁴⁶⁰ ΣΚΑΙ. (2021, Ιανουάριος 5). *Θερμά λόγια Ισραήλ για την 20ετή αμυντική συμφωνία 1,68 δις. Δολαρίων με Ελλάδα*, "ΣΚΑΙ", posted on: <https://www.skai.gr/news/greece/jp-therma-logia-israil-gia->

στην Ελλάδα, το Ισραήλ και την Κύπρο, πραγματοποιήθηκε στις 8/3/2021 με την υπογραφή συμφωνίας για το υποθαλάσσιο καλώδιο EuroAsia Interconnector που θα παράσχει ηλεκτρικό ρεύμα σε περιπτώσεις εκτάκτων αναγκών και που βγάζει από την απομόνωση του ηλεκτρικού ανεφοδιασμού την Κύπρο. Το έργο είχε ως καταληκτικό έτος ολοκλήρωσης το 2024.⁴⁶¹

Η ελληνική εξωτερική πολιτική καθόλην την περίοδο μεταξύ 2010-2021, αξιοποίησε σε μεγάλο βαθμό τις σχέσεις με το Ισραήλ προκειμένου να τραβήξει το ενδιαφέρον των ΗΠΑ και να δείξει επίσης ότι η βασική αρχή της εξωτερικής πολιτικής που δεν είναι άλλη από την αξιοπιστία, είχε επανέλθει στην Αθήνα. Το ίδιο έκανε η Ελλάδα αναφορικά με τις σχέσεις με το Ισραήλ. Αναδεικνύοντας τις ολοένα και πιο στενές σχέσεις που αποκτούσε με τις ΗΠΑ, έστειλε μήνυμα στο Ισραήλ πως οι προηγούμενες δεκαετίες κατά τις οποίες υπήρχε μεγάλη απόσταση μεταξύ των δύο χωρών, είχαν παρέλθει ανεπιστρεπτί. Πράγματι, η Ελλάδα είχε να αναδείξει ένα πολύ σημαντικό επιχείρημα, τόσο στις ΗΠΑ όσο και στο Ισραήλ. Οτι από το 2010, τόσο η κυβέρνηση Παπανδρέου, (και η μεταβατική Παπαδήμου) όσο και αυτή του Σαμαρά, στήριξαν με ζέση τη βελτίωση των ελληνοισραηλινών σχέσεων και των ελληνοαμερικανικών. Ακόμη πιο σημαντικό είναι το γεγονός ότι η άνοδος του ΣΥΡΙΖΑ στην εξουσία, παρόλο που είχε ανησυχήσει ιδιαίτερα τόσο το Ισραήλ όσο και τις ΗΠΑ, (καθώς πολλά στελέχη του εξέφραζαν ανοικτά αντιαμερικανικές και αντισραηλινές θέσεις) δεν επηρέασε καθόλου τις ελληνοαμερικανικές σχέσεις αλλά ούτε τη συνέχιση της οικοδόμησης της συνεργασίας Ελλάδας-Ισραήλ. Προς μεγάλη έκπληξη όλων, τόσο ο Στρατηγικός Διάλογος όσο και η συνεργασία 3+1, ξεκίνησαν κατά την περίοδο κυβέρνησης του ΣΥΡΙΖΑ. Βασικό συστατικό μιας ώριμης άσκησης εξωτερικής πολιτικής, είναι η συνέχεια και η σταθερότητα οι οποίες δημιουργούν θεσμική μνήμη. Αυτό προϋποθέτει απόσταση από ιδεοληψίες και εξέταση ρεαλιστική του εθνικού συμφέροντος. Η Ελλάδα ακολούθησε μια εύστοχη πολιτική έναντι των ΗΠΑ κατά τα έτη 2010-2021, όχι μόνο σε αυστηρά διμερές επίπεδο. Η Αθήνα ακολούθησε την ευρύτερη αρχιτεκτονική ασφαλείας των ΗΠΑ, δείχνοντας ότι μπορεί να αναλάβει ρόλο εποικοδομητικό στην περιοχή της, σε μια χρονική περίοδο όπου άνοιξαν δύο μέτωπα

tin-20eti-amyntiki-symfonia-168-dis-dolarion-me-ellada .

⁴⁶¹ Ekathimerini. (2021, March 9). *Greece, Cyprus and Israel sign EuroAsia Interconnector deal*, posted on: https://www.ekathimerini.com/economy/1156656/athens-nicosia-and-tel-aviv-sign-euroasia-interconnector-deal/?utm_source=dlvr.it&utm_medium=facebook.

πολύ σημαντικά για τα αμερικανικά συμφέροντα. Το ένα είναι η Αραβική Άνοιξη η οποία αποσταθεροποίησε τη Μέση Ανατολή και τη Βόρεια Αφρική και που άνοιξε το δρόμο για έναν αιματηρό πόλεμο στη Συρία και το άλλο ήταν αυτό της Ουκρανίας. Και τα δύο, συνίσταντο στην ανησυχία της αύξησης της ρωσικής επιρροής τόσο στη Νοτιοανατολική Ευρώπη, όσο και του Ιράν. Η Ελλάδα και η Κύπρος, έχουν συμπληρωματικά συμφέροντα με τις ΗΠΑ, όχι μόνο στο ζήτημα της καταπολέμησης της τρομοκρατίας, αλλά και του ελέγχου του τρομερού προσφυγικού κύματος που δημιούργησε ο πόλεμος στη Συρία. Επιπρόσθετα, η Ελλάδα εκμεταλλεύτηκε και μια ακόμη συνθήκη η οποία λειτούργησε θετικά για τη συμπληρωματικότητα των συμφερόντων μεταξύ Αθήνας, Ουάσινγκτον και Τελ Αβίβ. Η στροφή της Τουρκίας στην άσκηση μιας εξωτερικής πολιτικής που στόχευε στην επίτευξη περιφερειακής ηγεμονίας στην ευρύτερη περιοχή, οδήγησε σε αδράνεια τον άξονα ΗΠΑ, Τουρκίας και Ισραήλ. Το κενό που δημιουργήθηκε, έσπευσε να το εκμεταλλευτεί η Ελλάδα κάτι που της προσέφερε ένα ισχυρό αντίβαρο στα ελληνοτουρκικά (μιας και το άνοιγμα της ψαλίδας της ισχύος μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας είχε ανοίξει ιδιαίτερα μετά την υπαγωγή της Ελλάδας σε προγράμματα δημοσιονομικής προσαρμογής την ώρα που η Τουρκία και μέχρι το 2015 πετύχαινε ένα μικρό οικονομικό θαύμα το οποίο τη βοηθούσε να μετατρέψει την οικονομική ισχύ σε πολιτικό-στρατιωτική). Βεβαίως, κάθε τύπος διεθνούς συστήματος και κάθε συγκυρία, διαφοροποιεί την εξάρτηση. Δεν αποκλείεται μια μικρομεσαία χώρα, να είναι πολύ κρίσιμη για μια υπερδύναμη. Επομένως, μια μικρομεσαία δύναμη, μπορεί να υπολογίζεται δυσανάλογα περισσότερο από μια υπερδύναμη από ό,τι υπαγορεύει η σχετική ισχύς της. Από το 1947 οι ΗΠΑ με το Δόγμα Τρούμαν, έδειξαν ότι η Ελλάδα αποτελεί έναν κρίσιμο κρίκο στην αλυσίδα της αμερικανικής αρχιτεκτονικής ασφαλείας που αφορούσε τη Μεσόγειο και τη Μέση Ανατολή. Για την περίφημη στρατηγική που εμπνεύστηκε ο Τζωρτζ Κίναν, η Μεσόγειος αποτελούσε πολύ κρίσιμη περιοχή για τον ανταγωνισμό των ΗΠΑ με την ΕΣΣΔ. Ο Ψυχρός Πόλεμος ουσιαστικά ξεκίνησε με τα Δεκεμβριανά στην Ελλάδα και για τους Αμερικανούς, όπως αναφέρθηκε στο βιβλίο των Κουλουμπή και Ιατρίδη η Ελλάδα ήταν μια περίπτωση για την οποία προετοιμάζονταν να αντιμετωπίσουν παντού στον κόσμο.

Με άλλα λόγια, οι ΗΠΑ αντιμετώπιζαν την Ελλάδα ως έναν σημαντικό κρίκο σε μια αλυσίδα που περιελάμβανε την Ιταλία, την Γιουγκοσλαβία, την Τουρκία και το Ιράν. Η Ελλάδα ήταν και είναι μια χώρα που είναι ταυτόχρονα μεσογειακή αλλά και βαλκανική. Η γειτνίασή της με την Εγγύς Ανατολή και τη Βόρεια Αφρική και τα σύνορά

της στο βορρά με χώρες οι οποίες ανήκαν στο άρμα της ΕΣΣΔ, (Βουλγαρία, και μέχρι τη διαφωνία Τίτο-Στάλιν, και η Γιουγκοσλαβία διάκειται θετικά απέναντι στη Μόσχα) την καθιστούσαν χώρα πολύ σημαντική για την αμερικανική πολιτική ανάσχεσης της σοβιετικής επιρροής. Ωστόσο, η διπολική δομή του διεθνούς συστήματος κατέστησε την Ελλάδα συνολικά πολύ ωφελημένη από την αμερικανική πολιτική, η οποία όμως λόγω της οικονομικής καχεξίας και της αδυναμίας της να αντιμετωπίσει τις εγχώριες και εξωτερικές απειλές, (στον Εμφύλιο η απειλή εκ των έσω, είχε και εξωτερικές εκφάνσεις καθώς οι αντάρτες του ΕΑΜ είχαν αποδεδειγμένα ισχυρούς δεσμούς με όλα τα κομμουνιστικά κράτη των Βαλκανίων) καθιστούσε την Ελλάδα περισσότερο χώρα που εξαρτιόταν πλήρως από τις αμερικανικές αποφάσεις και από τις αμερικανικές απόψεις για το πόση και τι είδους στήριξη θα έδιναν στην Ελλάδα (οι ΗΠΑ είχαν ακόμη και επιτηρητή ο οποίος επηρέαζε σε μεγάλο βαθμό τις πολιτικές εξελίξεις της Ελλάδας). Μετά τα γεγονότα στην Κύπρο, η Ελλάδα προσπάθησε να επαναφέρει τις σχέσεις της με τις ΗΠΑ σε καλό δρόμο καθώς τόσο η εισβολή του Αττίλα στη Μεγαλόνησο, όσο και ο ρόλος της δικτατορίας στην Ελλάδα, αποτελούσαν μεγάλα αγκάθια για τις σχέσεις των δύο χωρών. Η μερική αποχώρηση της Ελλάδας από το ΝΑΤΟ προκειμένου να δείξει την αγανάκτησή της για το ρόλο των ΗΠΑ και πιο συγκεκριμένα, του Κίσινγκερ στην τραγωδία της Κύπρου, δεν κατάφερε να καταπραΰνει τα αντιαμερικανικά πάθη τα οποία εκμεταλλεύτηκε ο Ανδρέας Παπανδρέου. Κατά την προτελευταία δεκαετία του 20ου αιώνα όπου κυβέρνησε ο Ανδρέας Παπανδρέου (1981-1989) η Ελλάδα αντιμετωπιζόταν από τις ΗΠΑ με επιφυλάξεις όσον αφορά το συνολικό στρατηγικό τους σχεδιασμό στη Μεσόγειο. Η Ελλάδα έγινε συνομιλητής με χώρες και κινήματα τα οποία ήταν στη μαύρη λίστα των ΗΠΑ και συν τοις άλλοις, δεν αναγνώριζε de jure το Ισραήλ.

Από την τελευταία δεκαετία και μετά, παρόλο που η Ελλάδα έκανε βήματα προσέγγισης προς τις ΗΠΑ, εμφανίστηκε με την κατάρρευση της ΕΣΣΔ, το πολύ σημαντικό ζήτημα της τότε πΓΔΜ που διεκδικούσε τον γεωγραφικό όρο "Μακεδονία" για όνομα τους κρατών της. Η ελληνική πολιτική στον Πόλεμο της Γιουγκοσλαβίας δεν ακολούθησε το ΝΑΤΟ, στηρίζοντας -και λόγω της επιρροής της ελληνικής κοινής γνώμης- την πλευρά των Σέρβων, που αποτελούσαν το κόκκινο πανί για τις ΗΠΑ και για την ΕΕ με τις εθνοκαθάρσεις στις οποίες προέβησαν. Και στην περιοχή των Βαλκανίων, η Ελλάδα έγινε μέρος του προβλήματος και όχι καταλύτης. Ωστόσο, από την άρση του embargo εναντίον της πΓΔΜ και μετά, η Ελλάδα σταδιακά προσπαθεί να δημιουργήσει έναν γόνιμο ρόλο στα Βαλκάνια, προσπαθώντας να διεσδώσει

οικονομικά στα μετακομμουνιστικά καθεστώτα (μια κίνηση που ήταν κερδοφόρα για την ελληνική οικονομία αλλά ταυτόχρονα, ευθυγραμμιζόταν με τον πολιτικό στόχο των ΗΠΑ στην περιοχή, που ήταν η όσο δυνατόν ταχύτερη ένταξη των πρώην δορυφόρων της ΕΣΣΔ στις ευρωπαϊκές δομές). Η Ελλάδα μάλιστα έπαιξε σημαντικό ρόλο στην υποστήριξη της πορείας ένταξης της Βουλγαρίας και της Ρουμανίας στην ΕΕ και στο ΝΑΤΟ. Όσο η Ελλάδα συνέκλινε με την πολιτική των ΗΠΑ στις περιοχές της Μεσογείου (κυρίως στην Ανατολική Μεσόγειο) και των Βαλκανίων, τόσο σταθεροποιούνταν και οι σχέσεις με τις ΗΠΑ. Τελικά ο πάγος μεταξύ των δύο πλευρών, έσπασε με τη δημοσιονομική κρίση που ξέσπασε στην Ελλάδα κατά το 2010. Είναι σημαντικό να τονίσουμε, πως η απόπειρα της Ελλάδας να συσφίξει περαιτέρω τις σχέσεις της με τη Ρωσία, ειδικά στον ενεργειακό τομέα, αποτελούσε μια τεράστια γεωοικονομική απόκλιση με βάση τον αμερικανικό σχεδιασμό στην περιοχή.

4. Ο ρόλος του ελληνοαμερικανικού lobby στη βελτίωση των ελληνοαμερικανικών σχέσεων

Η ελληνική διασπορά ήταν πάντα η μεγάλη-εκτός Ελλάδας δύναμη η οποία ήταν στην ατζέντα κάθε κυβέρνησης προκειμένου να χρησιμοποιηθεί ως παράγοντας επιλυσιμότητας πολλών προβλημάτων της Ελλάδας, κυρίως εθνικών και οικονομικών. Σε αυτήν την ενότητα θα παρατεθούν επιχειρήματα για τον ρόλο του πολιτικού ακτιβισμού στις ΗΠΑ, από την πλευρά των Ελληνοαμερικανών. Στον κόσμο της διεθνούς πολιτικής είναι πολύ σημαντική η αντίστροφη επιρροή (reverse influence) των εθνικών ομάδων σε χώρες υποδοχής μεταναστών. Η μελέτη των διασπορών και της επιρροής τους στη διεθνή πολιτική είναι πολύ σημαντική, ωστόσο στο παρόν πόνημα θα εξεταστούν συγκεκριμένα μόνο ο ρόλος των ομάδων πίεσης Ελληνοαμερικανών και ποιόν ρόλο είχαν στον Ψυχρό Πόλεμο και ποιόν έχουν σήμερα. Αυτή η εστίαση δεν μειώνει και ουδόλως αποκλείει την προσφορά μεγάλων προσωπικοτήτων στις ΗΠΑ που ήταν ελληνικής καταγωγής και τον θετικό ρόλο τους σε πολλά θέματα του μητροπολιτικού κέντρου. Για λόγους μεθοδολογίας, θα αναφερθούν ομάδες που έχουν συγκεκριμένους στόχους πάνω στην προώθηση των ελληνοαμερικανικών σχέσεων και

λειτουργούν εντός του νομικού πλαισίου των ΗΠΑ. Αρκετές σημαντικές προσωπικότητες έχουν διαδραματίσει πολύ σημαντικό ρόλο σε αυτό που ονομάζουμε ελληνοαμερικανικό lobby, ωστόσο δεν είναι δυνατό (ειδικά μέσα στο πολιτικό σύστημα των ΗΠΑ) να μελετηθεί η προσφορά μεμονωμένων προσωπικοτήτων όπως ήταν ο Αρχιεπίσκοπος Αμερικής Ιάκωβος ή ο αείμνηστος τέως Γερουσιαστής Πωλ Σαρμπάνης. Αυτή η μέθοδος μελέτης μόνο των ομάδων πίεσης που έχουν ως στόχο την αντίστροφη επιρροή (reverse influence) καταδεικνύει αμέσως-αμέσως δύο πολύ σημαντικά στοιχεία. Πρώτον, η μελέτη τέτοιων ομάδων πίεσης ξεκινά από το 1974 και την εισβολή του Αττίλα στην Κύπρο. Δεύτερον, καταδεικνύει την απουσία οργανωμένου λόμπι στις ΗΠΑ, πριν από αυτό το έτος.

Οι ελληνοαμερικανικές ακτιβιστικές ομάδες προώθησης συμφερόντων του μητροπολιτικού κέντρου, βρίσκονται ουσιαστικά στη μελέτη του Γκάμπριελ Σέφερ, όπου θέτει επί τάπητος τις τριαδικές σχέσεις διασποράς-χώρας γέννησης ή και εργασίας-χώρας καταγωγής ή γέννησης.⁴⁶² Κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου, υπήρξε η πρώτη επιτυχία του ελληνοαμερικανικού λόμπι στις ΗΠΑ, κατά τραγική ειρωνεία πάνω σε μια τραγωδία για τον Ελληνισμό που σημάδεψε την μεταπολίτευση στην Ελλάδα με την εισβολή της Τουρκίας στην Κύπρο. Σύμφωνα με τον Paul Watanabe, η ελληνοαμερικανική κοινότητα είχε ένα συγκεκριμένο πλάνο πίεσης για την επιβολή embargo όπλων εναντίον της Τουρκίας και απευθύνθηκε σε σημαντικούς λήπτες απόφασης στην Ουάσινγκτον. Η επιτυχημένη αυτή δράση είχε επίσης τον συντονισμό του ελληνοαμερικανικού Τύπου, τη δράση της ιστορικής AHEPA, (American Hellenic Educational Progressive Association) τις κινήσεις του AHI (American Hellenic Institute) και της Ελληνορθόδοξης Εκκλησίας της Αμερικής. Μια πτυχή της επιτυχίας της ελληνοαμερικανικής κοινότητας που έφερε τις ΗΠΑ στο να προχωρήσουν στην επιβολή εμπάργκο όπλων στην Τουρκία, ήταν και η δαιμονοποίηση των εθνικών οργανώσεων και για τη βλάβη που μπορούσαν να επιφέρουν στην αμερικανική εξωτερική πολιτική⁴⁶³.

Για την ελληνοαμερικανική κοινότητα, δεν ήταν πολλές φορές ξεκάθαρο πότε υπήρξε οργανωμένη και συντονισμένη προσπάθεια επιρροής της πολιτικής των ΗΠΑ

⁴⁶² Van Koufoudakis. (1993). *The Reverse Influence Phenomenon: The Impact of the Greek-American Lobby on the Foreign Policy of Greece*, στο «Diasporas in World Politics», Dimitri C. Conostas, Athanassios G. Platias (Ed.) Palgrave Macmillan, pp 51-75.

⁴⁶³ Paul Watanabe. (1993). *Ethnicity and Foreign Policy: Greek-American Activism and the Turkish Arms Ban*, στο «Diasporas in World Politics», Dimitri C. Conostas, Athanassios G. Platias (Ed.) Palgrave Macmillan, pp 31-50.

και τότε μεγάλες προσωπικότητες μπορούσαν να επηρεάσουν πολιτικές υπέρ του Ελληνισμού.⁴⁶⁴ Σε κάθε περίπτωση, φαίνεται πως το Αμερικανικό Κογκρέσο ήταν ο θεσμός του αμερικανικού πολιτικού συστήματος στο οποίο στόχευε η ελληνοαμερικανική κοινότητα προκειμένου να πετύχει το εμπάργκο όπλων κατά της Τουρκίας από το 1974 έως το 1978.⁴⁶⁵ Το μόνο βέβαιο είναι πως η συνύπαρξη μεγάλων προσωπικοτήτων ελληνικής καταγωγής εκείνης της περιόδου, (πχ Σαρμπάνης, Μπραδήμας και Δουκάκης) που ήταν πολιτικοί ευρείας αποδοχής από το αμερικανικό εκλογικό σώμα, έδινε μια δυναμική στις προσπάθειες επιρροής του αμερικανικού πολιτικού συστήματος υπέρ των θέσεων του Ελληνισμού. Η επιτυχία της ελληνοαμερικανικής κοινότητας καθίσταται ακόμη πιο σημαντική αν συνυπολογίσει κανείς πως γινόταν σε μια περίοδο ψυχροπολεμική όπου η Τουρκία ήταν πολύ σημαντική χώρα για την ανάσχεση της ΕΣΣΔ. Η έλλειψη μιας σταθερής και οργανωμένης πίεσης της πολυπληθούς και πολύ σημαντικής ελληνοαμερικανικής κοινότητας, οφειλόταν εν πολλοίς σε παθογένειες του ελληνικού κράτους οι οποίες θα αναφερθούν παρακάτω. Αυτός ήταν και ο λόγος που η επόμενη μεγάλη μάχη της ελληνοαμερικανικής κοινότητας, δόθηκε για το Μακεδονικό μετά από 17-18 έτη και λίγο μετά την κατάρρευση της ΕΣΣΔ. Πιο πριν, η τριαδική σχέση που αναφέρει ο Σέφερ, δεν υφίσταται καθώς το ελληνικό κράτος είναι ουσιαστικά ανήμπορο να μεταφέρει τα αιτήματά του προς την ελληνοαμερικανική κοινότητα. Σύμφωνα με τον Αλέξανδρο Κιτροέφ, η πρώτη δεκαετία του Ψυχρού Πολέμου, φέρνει ελάχιστες επιτυχίες στο ελληνοαμερικανικό λόμπι, καθώς ο πρόεδρος Κλίντον αναγνώρισε την Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας (π.Γ.Δ.Μ). Κατά την κρίση των Ιμίων, επίσης υπάρχει μικρό αποτέλεσμα στις προσπάθειες των ελληνοαμερικανικών ενεργειών και ενώ στο Κογκρέσο συνέχιζαν να υπάρχει άτυπη ομάδα ομογενών και μη γερουσιαστών και βουλευτών, υπέρ των ελληνικών θέσεων. Σε κάθε περίπτωση η παρουσία ελληνοαμερικανικών οργανώσεων στην Ουάσινγκτον ήταν δεδομένη και δρούσαν είτε χρηματοδοτώντας ομογενείς ή με φιλελληνικές θέσεις βουλευτές και γερουσιαστές, προβάλλοντας τις ελληνικές θέσεις και αναγνωρίσεις εθνικών επετείων από τον εκάστοτε Αμερικανό πρόεδρο.⁴⁶⁶ Η πρώτη δεκαετία της μεταψυχροπολεμικής

⁴⁶⁴ Sallie M. Hicks and Theodore Coulombis. (1997). "The "Greek Lobby": Illusion or Reality?", in Abdul Aziz Said (ed.), *Ethnicity and US Foreign Policy*, New York: Praeger, pp. 83–116.

⁴⁶⁵ See Keith R. Legg. (1981). "Congress as Trojan Horse?: The Turkish Embargo Problem, 1974–1978", in John Spanier and Joseph Noguee (eds), *Congress, the Presidency, and American Foreign Policy*, (New York: Pergamon Press).

⁴⁶⁶ Αλέξανδρος Κιτροέφ. (2003). *Ο Ρόλος του Ελληνο-Αμερικανικού Λόμπι στην Εξωτερική Πολιτική των ΗΠΑ: 1992-2001*, στο «Σύγχρονη Ελληνική Εξωτερική Πολιτική: Μια Συνολική Προσέγγιση

περιόδου, συμπίπτει με τη μονοπολική στιγμή των ΗΠΑ στη διεθνή πολιτική και με τη ραγδαία επιδείνωση της έντασης στα Βαλκάνια όπου οι ΗΠΑ προσπαθούν να αναπληρώσουν το κενό της ΕΣΣΔ. Όποια προσπάθεια και αν έκανε η ελληνοαμερικανική κοινότητα, το πιθανότερο ήταν να μην έχει παρά πενιχρά αποτελέσματα καθώς η αμερικανική εξωτερική πολιτική στα Βαλκάνια, υπαγορευόταν από συγκεκριμένες αρχές. Μάλιστα, τα Βαλκάνια αποτέλεσαν ένα από τα σημαντικά προβλήματα των ελληνοαμερικανικών σχέσεων μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου. Ωστόσο, ένα debate μεταξύ του Κρίστοφερ Χίτσενς και του Άντριου Μανάτος, αποτελεί ένα υπόδειγμα για να δούμε τις δυνατότητες και ελληνοαμερικανικής στο να επηρεάσει την αμερικανική εξωτερική πολιτική υπέρ των ελληνικών συμφερόντων. Ο δημοσιογράφος Χίτσενς δημοσίευσε ένα άρθρο στο περιοδικό *Odyssey* με τίτλο «Dead End; The Decline and Fall of the Greek Lobby in America» παρουσιάζοντας το ελληνοαμερικανικό lobby ως αδύναμο, χωρίς συντονισμό (διασπασμένο) και με με ανούσιες δραστηριότητες. Ανάμεσα στις πολλές αντιδράσεις που εκδηλώθηκαν ήταν αυτή του Άντριου Μανάτος πορέδρου της οργάνωσης *Manatos & Manatos*. Ο Μανάτος ανέφερε πως η οργάνωσή του είχε καταφέρει να συναντά σε ετήσια βάση τον πρόεδρο των ΗΠΑ στο Λευκό Οίκο και από το 1994, χάρη στην δράση της οργάνωσής του, ψηφίστηκε νόμος στο αμερικανικό Κογκρέσο για την αναζήτηση των αγνοουμένων στην Κύπρο μετά τον Αττίλα. Στο ζήτημα του Σκοπιανού, ο Μανάτος ανέφερε πως όταν πρόεδρος των ΗΠΑ ήταν ο Μπους ο πρεσβύτερος, πάγωσε την αναγνώριση της π.Γ.Δ.Μ κατόπιν πίεσης που δέχτηκε από ελληνοαμερικανικές οργανώσεις ενώ ο πρόεδρος Κλίντον καθυστέρησε να συνάψει διπλωματικών σχέσεων με την τότε π.Γ.Δ.Μ και οι ΗΠΑ κράτησαν πιο θετική στάση υπέρ των ελληνικών θέσεων σε σχέση με αυτήν που κράτησαν οι Ευρωπαίοι εταίροι της Ελλάδας. Ο Ευγένιος Ρωσσίδης, ηγέτης της πρώτης οργάνωσης ελληνοαμερικανικού λόμπι, του *American Hellenic Institute* που ιδρύθηκε το 1974 αμέσως μετά τον Αττίλα στην Κύπρο, παρουσίασε ως επιχειρήματα στον Χίτσενς την μείωση της αμερικανικής βοήθειας προς την Τουρκία το 1995 την υποστήριξη του αμερικανικού Κογκρέσου προς το Οικουμενικό Πατριαρχείο και την αμερικανική υποστήριξη στο μεγάλο ζήτημα για τον Ελληνισμό, αυτό της επαναλειτουργίας της Σχολής της Χάλκης.⁴⁶⁷ Είναι οφθαλμοφανές ότι αυτό το αποκαλυπτικό ντιμπεϊτ, μας δίνει μια εικόνα του πώς αξιολογούταν η

Τόμος Α'», Εκδόσεις Ι. Σιδέρη, Αθήνα, σελ. 395-396.

⁴⁶⁷ Αλέξανδρος Κιτρόεφ, *ibid.*, σελ. 397-398.

αποτελεσματικότητα της πίεσης της ελληνοαμερικανικής κοινότητας προς την αμερικανική πολιτική ελίτ και προς τα σημαντικά κέντρα λήψης αποφάσεων εξωτερικής πολιτικής στις ΗΠΑ. Είναι χρήσιμο να αναφερθεί πως η εκκίνηση των επιχειρημάτων των δύο πλευρών, (Χίτσενς και ελληνοαμερικανικές οργανώσεις) είναι αντίθετη. Ο Χίτσενς θεωρεί ως αποτελεσματικό λόμπι το να πιέσει μια οργάνωση εθνικής κοινότητας στις ΗΠΑ, και να καταφέρει μια σημαντική αλλαγή της εξωτερικής πολιτικής της υπερδύναμης. Με άλλα λόγια, ο Χίτσενς είχε μάλλον στο νου του ως πρότυπο τέτοιων οργάνωσεων τους κολοσσούς του εβραιοαμερικανικού λόμπι (American Jewish Committee -AJC). Από την άλλη πλευρά, οι ελληνοαμερικανικές οργανώσεις στηρίχθηκαν σε επιχειρήματα που παρουσιάζουν πιο μικρές επιτυχίες οι οποίες στηρίζονται στην πίεση κέντρων αποφάσεων εξωτερικής πολιτικής. Την ουσία αυτού του επιχειρήματος υποστηρίζει ο Αλέξανδρος Κιτροέφ. Αυτό που δεν πρέπει να λησμονείται ωστόσο, είναι ότι το λόμπι σαν πολιτική δραστηριότητα, λαμβάνει χώρα σε ένα διεθνές περιβάλλον. Η δομή του διεθνούς συστήματος οδηγεί τα κράτη σε συγκεκριμένες αποφάσεις. Με άλλα λόγια, αν η αναγνώριση της π.Γ.Δ.Μ ήταν κομμάτι μιας συγκεκριμένης στρατηγικής των ΗΠΑ στα Βαλκάνια (για να γεμίσει το κενό που άφηνε η ΕΣΣΔ) τότε ακόμη και μια άψογα συντονισμένη δραστηριότητα, δεν μπορεί να έχει επιτυχές αποτέλεσμα όπως το θεωρεί ο Χίτσενς. Πολύ ισχυρό επιχείρημα μπορεί να έλθει από το εβραιοαμερικανικό λόμπι το οποίο θεωρείται από τα πιο ισχυρά στις ΗΠΑ. Κατά τη διάρκεια της θητείας της κυβέρνησης Ομπάμα (2008-2016) η στρατηγική επιλογή των ΗΠΑ ήταν η προσέγγιση του Ιράν η οποία κατέληξε σε μια συμφωνία που αφορούσε το πυρηνικό του πρόγραμμα. Το εβραιοαμερικανικό λόμπι, ήταν σαφώς αντίθετο προς οποιαδήποτε διαπραγμάτευση έφερνε το Ιράν κερδισμένο γεωπολιτικά στην ευρύτερη περιοχή, καθώς η Τεχεράνη αποτελεί ζωτική απειλή για τα συμφέροντα του Ισραήλ. Ο πρόεδρος Ομπάμα και η κυβέρνησή του, δεν άλλαξε στάση παρά την πίεση του εβραιοαμερικανικού lobby, θεωρώντας πως η συμφωνία ΗΠΑ-Ιράν αποτελούσε game changer για τις ΗΠΑ στην ευρύτερη πολιτική των ΗΠΑ στην Ασία κωδικοποιημένη ως «Pivot to Asia». Οι σχέσεις Κογκρέσου-αμερικανικής κυβέρνησης και η εκάστοτε στρατηγική που ακολουθούν οι ΗΠΑ στην εξωτερική τους πολιτική, αποτελούν τους παράγοντες που καθορίζουν το momentum δράσης μιας ομάδας πίεσης. Η δεκαετία του 1990 ήταν πολύ σπουδαία λόγω του ότι η Ουάσινγκτον επανακαθόριζε την ατζέντα μετά την πτώση του Τείχους του Βερολίνου και οι ΗΠΑ εισέρχονταν στη μονοπολική στιγμή. Οι εθνοτικές οργανώσεις που ασκούσαν λόμπινγκ, ήταν πιο ελεύθερες στο να προσπαθήσουν να συνδιαμορφώσουν την ατζέντα των ΗΠΑ

για τη νέα εξωτερική τους πολιτική.⁴⁶⁸ Το ελληνοαμερικανικό lobby δεν κατάφερε να επηρεάσει δραματικά την αμερικανική εξωτερική πολιτική σε στρατηγικές της αποφάσεις, χωρίς αυτό να σημαίνει πως ευθυνόταν για τη μη αλλαγή της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής στα Βαλκάνια και στην ανατολική Μεσόγειο υπέρ της Ελλάδας. Η βασική όμως παράμετρος είναι η στρατηγική που έχουν οι ΗΠΑ σε μια περιφέρεια του πλανήτη λόγω της αλλαγής των διεθνών συσχετισμών δυνάμεων. Από την άλλη πλευρά, υπάρχουν διαχρονικές-δομικές αδυναμίες του ελληνοαμερικανικού λόμπι, οι οποίες συναντώνται από το 1975 (όπου υπάρχει και ο πρώτη οργάνωση λόμπινγκ) μέχρι και σήμερα οι οποίες θα αναλυθούν παρακάτω.

Ο Τζων Σιτιλίδης, ελληνικής καταγωγής Αμερικανός και συνεργάτης του State Department και πρόεδρος της εταιρείας Trilogy Advisors σε συνέντευξη που έδωσε για να περαιωθεί το παρόν πόνημα σημείωσε τα εξής που επιβεβαιώνουν τις παραπάνω αναφορές.

1. What were the obstacles that the Greek Americans faced in the Cold War Era?

«The meaningful Greek American community activity begins with the Cyprus issue in 1974. The imposition of the U.S. arms embargo on Turkey in the late 1970s can be described as a Greek American success, but the problem was that it was not long-term. The U.S. needed NATO ally Turkey to be well-armed against the Soviet Union, with which it shared a lengthy border. By the 1980s, there was also the issue of 7:10 U.S. military assistance ratio between Greece and Turkey. The Greek American goals were not sustainable in the long run. They were successful tactically, but not strategically. In the 1990s, there was the Macedonian Question where the Greek American community successfully persuaded President Clinton to delay full recognition of the neighboring country. Again, the goals were unsustainable in the long run, and by 2004, Washington granted full diplomatic recognition to Skopje.»

2. Did you have any help from the Greek State? What was the Greek Government's perception of lobbying activities?

«The aid of the Greek state to the Greek American community on these foreign policy issues is historically weak and mostly symbolic. In general, Greece has to decide what

⁴⁶⁸ James Lindsay. (2002). *Getting Uncle Sam's Ear: Will Ethnic Lobbies Cramp America's Foreign Policy Style?*, Brookings Review (Vol. 20 No. 1), pp 38.

it wants to achieve in Washington, and how to achieve those objectives. Then they can consult with the Greek American community on what can be most effective, respecting them not as a Greek diaspora but as American citizens who participate in U.S. elections and are taxed to support their American nation. There is a heavy burden on Greek-Americans, who can be most effective not as a voice of Athens in Washington, but as the communications bridge between the two countries.'»

3. Do you believe that in the contemporary multipolar system Greece has the opportunity for a better partnership with the USA?

*«The Greek state must invest in foreign policy and political communications professionals in Washington. In the arc of crisis, from Ukraine-Syria-Libya, Greece has critical national security interests of its own, and Athens must craft a strategy that helps achieve its own objectives, especially as they harmonize with wider U.S. and Western security objectives in this volatile region. It is up to Greece to share and manage its relationship with the US, with which the Greek American community can be very helpful.»*⁴⁶⁹

Τα πολύ σημαντικά λεγόμενα του Τζων Σιτιλίδη, παρουσιάζουν τις τρεις δράσεις της ελληνοαμερικανικής κοινότητας πάνω σε εθνικά θέματα κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου με αρχή το 1974 και η ουσιώδης φράση που αποτυπώνει αυτές τις δράσεις (επιβολή embargo όπλων κατά της Τουρκίας 1974-1978, 7:10, και Σκοπιανό) είναι ότι ήταν τακτικά ορθές αλλά στρατηγικά όχι τόσο ωφέλιμες για τις ελληνικές θέσεις. Με άλλα λόγια, ήταν σημαντικές επιτυχίες όπως ισχυρίζονται οι Μανάντος και Ρωσσίδης όμως από την άλλη, δικαιώνουν και τους Χίτσενς, Κιτροέφ και Κωνσταντινίδη στο ότι δεν ήταν αποτελεσματικό το ελληνοαμερικανικό λόμπι στο να αλλάξει την ατζέντα της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής υπέρ της Ελλάδας, καθώς δεν άλλαξε η αμερικανική εξωτερική πολιτική στην ανατολική Μεσόγειο και στα Βαλκάνια. Ο Τζων Σιτιλίδης αναφέρεται και σε δύο δομικά ζητήματα της εξέτασης και αξιολόγησης του ελληνοαμερικανικού λόμπι. Το ένα αφορά την αδύναμη και συμβολική υποστήριξη του ελληνικού κράτους προς τις ελληνοαμερικανικές

⁴⁶⁹ Η συνέντευξη στον John Sitalides έγινε δια τηλεφώνου στις 2-10-2019 στις 7π.μ ώρα Δυτικής Ακτής ΗΠΑ. Για λόγους αποφυγής μεταφραστικού λάθους που μπορεί να επηρεάσει την απόδοση των λεγομένων του John Sitalides οι ερωτήσεις και οι απαντήσεις παρατίθενται στα αγγλικά. Οι απαντήσεις του John Sitalides μαζί με το ερωτηματολόγιο υπάρχουν στο ηλεκτρονικό ταχυδρομείο του γράφοντος.

οργανώσεις. Το άλλο ζήτημα αφορά την πρότασή του ώστε να γίνει αποτελεσματικότερο το ελληνοαμερικανικό lobby αλλά και ο ρόλος του ελληνικού κράτους. Οι ελληνικής καταγωγής που ηγούνται οργανώσεων λόμπινγκ, είναι Αμερικανοί πολίτες και θα είναι περισσότερο αποτελεσματικοί σαν «γέφυρα» μεταξύ των δύο χωρών και όχι ως η «φωνή της Ελλάδας στην Ουάσινγκτον». Στην πρώτη απάντηση του Σιτιλίδη φαίνεται πως το ελληνοαμερικανικό λόμπι είχε κυρίως αμυντική δράση πάνω στα όσα όριζε παραδοσιακά ο Ελληνισμός, ως «εθνικά θέματα». Ο Χίτσενς στην κριτική που έκανε, ανέφερε ουσιαστικά πως δεν κατάφερε το ελληνοαμερικανικό λόμπι να αλλάξει θεμελιωδώς την αμερικανική εξωτερική πολιτική. Οι δύο αυτές απόψεις, συνδέονται ως αίτιο-αιτιατό. Το ελληνικό κράτος που έμοιαζε πανικόβλητο τόσο στην εισβολή του Αττίλα στην Κύπρο, όσο και στο Σκοπιανό, επηρέαζε και την ελληνοαμερικανική κοινότητα.⁴⁷⁰ Η δεύτερη απάντηση του Σιτιλίδη είναι συμπληρωματική της πρώτης. Το ελληνικό κράτος όφειλε να γνωρίζει τι θέλει να πετύχει στην Ουάσινγκτον και να ζητήσει συμβουλές από τους Ελληνοαμερικανούς για το πώς θα επιτευχθούν αυτοί οι στόχοι. Οι Ελληνοαμερικανοί ήταν και είναι πρωτίστως Αμερικανοί πολίτες και όχι «Έλληνες της Διασποράς», όχι τουλάχιστον σε νομική ιδιότητα, κάτι που αποδεικνύεται και από το νομικό πλαίσιο δράσης των εθνικών οργανώσεων πίεσης στις ΗΠΑ. Η τριαδική σχέση που περιγράφει ο Σέφερ, φανερώνει το ότι το ελληνοαμερικανικό λόμπι δεν ήταν κομιστής του μηνύματος-αποστολής του μητροπολιτικού κέντρου καταγωγής προς τη χώρα που ζούσαν και φορολογούνταν οι Ελληνοαμερικανοί, δηλαδή τις ΗΠΑ. Η Ελλάδα δεν χρησιμοποιούσε σαν γέφυρα το ελληνοαμερικανικό λόμπι, αλλά σαν μεταφορά της «φωνής» του ελληνικού κράτους στις ΗΠΑ. Επρόκειτο για μια ξεκάθαρα, αναποτελεσματική επιλογή του ελληνικού κράτους η οποία όχι μόνο μείωνε την αποτελεσματικότητα της αλλά έφερνε σε δύσκολη θέση και τις αυτές καθαυτές διακρατικές σχέσεις μεταξύ Ελλάδας και ΗΠΑ

⁴⁷⁰ Είναι πολύ σημαντικό να αναφερθεί ότι ο πανικός της Ελλάδας στο Σκοπιανό, οφειλόταν στο ότι η Ελλάδα δεν φαίνεται να είχε κάποιο σχέδιο τη δεκαετία του 1980 όταν διαφαινόταν ότι η ΕΣΣΔ δε θα άντεχε κατά την τελευταία φάση του ανταγωνισμού της με τις ΗΠΑ επί κυβερνήσεως Ρέγκαν. Αντίθετα, η δεκαετία του 1980 αναλώθηκε στον αντιαμερικανισμό. Αν και οι ΗΠΑ έμοιαζαν μουδιασμένες από τη νέα διεθνή πραγματικότητα που αντικαθιστούσε τον Ψυχρό Πόλεμο, (ουσιαστικά πρόκειται για τη μονοπολική στιγμή) η Ελλάδα δεν είχε κάποια πρόταση για το πώς θα έπρεπε να είναι η νέα ισορροπία δυνάμεων στα Βαλκάνια. Εκείνη την περίοδο, οι εθνικές οργανώσεις στις ΗΠΑ αυξήθηκαν λόγω και των πολλών νέων κρατών που προέκυψαν από την κατάρρευση της ΕΣΣΔ. Η στάση του ελληνικού κράτους αλλά και της ελληνοαμερικανικής κοινότητας, ήταν μάλλον αμυντική και αντιδραστική. Τα επιχειρήματα τα ιστορικά που επικαλούνταν, παρά το γεγονός ότι ήταν αληθή και δίκαια, δεν ήταν τα πιο αποτελεσματικά σε μια περίοδο που τόσο μεγάλο μέρος της αμερικανικής βιβλιογραφίας σε διεθνή θέματα, όσο και η επιρροή που ασκούσε η παγκοσμιοποίηση στην αμερικανική πολιτική και οικονομική ελίτ, έθετε την Ιστορία σε δευτερεύουσα θέση και τη χρήση νέων εργαλείων για τη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης της ανθρωπότητας, σε πρώτη θέση.

κάτι που διαπιστώθηκε στα συλλαλητήρια που έγιναν στην Ουάσινγκτον από Ελληνοαμερικανούς, για το Σκοπιανό και μάλιστα, έξω από τον Λευκό Οίκο και συνυπογράφοντας επιστολή προς τον πρόεδρο Μπους, προκειμένου να μην αναγνωρίσει την τότε π.Γ.Δ.Μ. Αυτό αποδεικνύει ότι η Ελλάδα δεν είχε γνώση του τρόπου με τον οποίον όφειλαν να γίνονται οι προτάσεις στις ΗΠΑ, εκμεταλλευόμενες μάλλον τη νοσταλγία και τη φιλοπατρία των αποδήμων, φέροντάς τους σε δεινή θέση και αυτούς αλλά και τις σχέσεις με τις ΗΠΑ. Το αποτέλεσμα αυτών των ενεργειών, είχε βραχυπρόθεσμη αξία και τελικά οι ΗΠΑ αναγνώρισαν επί κυβέρνησης Μπους του νεότερου την π.Γ.Δ.Μ (2004). Ένα άλλο πολύ σημαντικό ζήτημα που δεν είχε ληφθεί υπόψιν από το ελληνικό κράτος ήταν το ότι οι ελληνοαμερικανικές σχέσεις, όπως αναφέρθηκε παραπάνω, ήταν δηλητηριασμένες και από τη δράση της 17N στην Ελλάδα. Η κατάσταση για τέτοιου είδους πίεση, δεν ήταν ευνοϊκή για την ελληνική πλευρά, από κάθε άποψη.

Στην τρίτη απάντηση, ο Σιτιλίδης δικαιώνει εν μέρει τόσο το κεντρικό επιχείρημα της ενότητας αυτής, όσο και το κεντρικό επιχείρημα του παρόντος πονήματος που είναι πως ένα πολυπολικό σύστημα, δημιούργησε τις προϋποθέσεις για μια νέα ευκαιρία στη δράση του ελληνοαμερικανικού λόμπι στις ΗΠΑ και έναν νέο, πιο ώριμο ρόλο της Ελλάδας. Οι κρίσεις σε Συρία, Ουκρανία και στην ευρύτερη περιοχή, έδιναν την ευκαιρία στην Ελλάδα να έχει πιο εποικοδομητικές σχέσεις με τις ΗΠΑ. Η απάντηση του Σιτιλίδη ότι είναι στο χέρι της Ελλάδας το μέλλον των ελληνοαμερικανικών σχέσεων είναι ορθή καθώς το ότι μειώθηκε η ασυμμετρία και η εξάρτηση από τις ΗΠΑ, δε σημαίνει πως εξαφανίστηκε. Με άλλα λόγια, η Ελλάδα είναι το ανίσχυρο μέλος αυτής της διμερούς σχέσης και οι ΗΠΑ συνιστούν όχι μόνο το ισχυρό, αλλά και ταυτόχρονα, την πιο ισχυρή δύναμη στη διεθνή πολιτική. Ο Αντώνης Διαματάρης, εκδότης της ιστορικής εφημερίδας «Εθνικός Κήρυκας της Νέας Υόρκης» διατέλεσε για λίγους μήνες και Υφυπουργός Αποδήμου Ελληνισμού στο υπουργείο Εξωτερικών της Ελληνικής Δημοκρατίας. Σε συνέντευξή του που παραχώρησε στην εφημερίδα «Η Καθημερινή» και στον Αθανάσιο Έλλης, προτρέπει το ελληνικό κράτος να χρησιμοποιήσει σαν παράδειγμα το Ισραήλ και τη σχέση του με το εβραιοαμερικανικό λόμπι τονίζοντας ότι οι Ισραηλινοί, δε θυμούνται τους απόδημους Εβραίους των ΗΠΑ, όποτε τους χρειάζονται. Επίσης μιλάει για μεγάλες ευκαιρίες που υπάρχουν στο λόμπινγκ στις ΗΠΑ από την πλευρά της ελληνικής ομογένειας, όμως αυτές θα αξιοποιηθούν αν τεθούν σε ένα συνολικό πλάνο στρατηγικής. Ένα μεγάλο πρόβλημα στο οποίο εστιάζει ο σημαντικός παράγοντας της ομογένειας στις ΗΠΑ,

είναι ότι η Εκκλησία στις ΗΠΑ η οποία αποτελούσε την ομπρέλα όλων των ελληνοαμερικανών, έχει αποστασιοποιηθεί από τις ρίζες της. Η παρουσία Ελληνοαμερικανών στο Λευκό Οίκο και στο Κογκρέσο είναι σημαντική αλλά πρέπει και αυτή να γίνει στα πλαίσια ενός δυτικού τρόπου προσέγγισης αυτών των παραγόντων και όχι από συνταγές αποτυχημένες που βγαίνουν από ηγετικούς κύκλους της κυβέρνησης (ήταν 2017 και στην κυβέρνηση ήταν ο ΣΥΡΙΖΑ) που έφερναν σε δύσκολη θέση τους ομογενείς.⁴⁷¹ Η αντίληψη του μηχανισμού της διαλεκτικής σχέσης μεταξύ χώρας καταγωγής, χώρας υποδοχής και μελών της διασποράς, είναι ίσως το σημαντικότερο πρόβλημα που αντιμετώπισε το ελληνοαμερικανικό λόμπι διαχρονικά. Το γραφειοκρατικό μοντέλο των ΗΠΑ στη λήψη αποφάσεων εξωτερικής πολιτικής χρειάζεται ιδιαίτερα επιδέξιους χειρισμούς ειδικά όταν οι ΗΠΑ βρίσκεται ουσιαστικά, πάντα σε προεκλογική περίοδο, κάτι που καθιστά τη χρονική συγκυρία δράσης μιας οργάνωσης, τον πλέον σημαντικό παράγοντα. Ο Τζων Σιτιλίδης συμπληρώνει ουσιαστικά την συνέντευξη του Ζαχαράκη που έλαβε το αμερικανικό διάβημα διαμαρτυρίας για επέμβαση στις εσωτερικές υποθέσεις, λέγοντας πως οι Ελληνοαμερικανοί οφείλουν να παίζουν το ρόλο της γέφυρας μεταξύ των δύο χωρών και όχι να είναι η φωνή της χώρας καταγωγής. Ο Αντώνης Διαματάρης με τη σειρά του, αναγνωρίζει πάλι το πρόβλημα συντονισμού του ελληνικού κράτους με την ελληνική ομογένεια των ΗΠΑ. Οι εκκλησιαστικοί ηγέτες όπως ήταν ο Αρχιεπίσκοπος Ιάκωβος, έχουν εκλείψει και αυτή η έλλειψη κατέστησε το ελληνοαμερικανικό λόμπι να δείχνει ότι δεν λειτουργεί σαν ομάδα με συγκεκριμένους -προς επίτευξη- πολιτικούς στόχους, ώστε να πείσει τις ΗΠΑ ότι η Ελλάδα δίνει οφέλη στα αμερικανικά συμφέροντα και να ζητήσει ανταλλάγματα. Η παρεξήγηση και η παρερμηνεία του ρόλου του

⁴⁷¹ Αθανάσιος Έλλης, (2017, Μαΐος 22).

Αντώνης Διαματάρης: *Το ελληνικό λόμπι στις ΗΠΑ μπορεί πολλά αν στηριχθεί*, «Η Καθημερινή», δημοσιευμένο στο: <https://www.kathimerini.gr/life/people/910455/antonis-diamataris-to-elliniko-lompi-stis-ipa-mporei-polla-an-stirichthei/>.

Στη συνέντευξη αυτή ο Αντώνης Διαματάρης έθεσε ξανά στο επίκεντρο της τριαδικής σχέσης του Sheffer το μητροπολιτικό κέντρο και τις ευθύνες που έχει, απαντώντας σε ερώτηση που του έγινε από τον Αθανάσιο Έλλης (αν είναι το ελληνικό lobby τελικά μια ουτοπία) πως «Το ελληνικό λόμπι, για να έχει ισχύ, πρέπει να στηρίζεται στην υποστήριξη της Ομογένειας και να είναι σε συνεχή συνεργασία με τις κυβερνήσεις των Αθηνών. Και για να υπάρχει στήριξη από την Ομογένεια, πρέπει οι θέσεις των κυβερνήσεων να είναι ριζωμένες σε φιλοδυτικές θέσεις. (...)Επιπλέον, αυτό που παρατηρείται σήμερα είναι ότι ενώ για χρόνια επικρατούσε μια αδιαφορία για το λόμπι –όταν κάποιοι στην Αθήνα θεωρούσαν ότι εξέλιπε η χρησιμότητά του–, τώρα θεωρούν ότι μπορεί να αναστηθεί σε μια νύχτα ένα αποτελεσματικό λόμπι και διά μαγείας να λύσει προβλήματα που για χρόνια λιμνάζουν. Δεν είναι σοβαρά πράγματα αυτά. Η ίδρυση ενός ισχυρού λόμπι απαιτεί μακροχρόνια προσπάθεια, στρατηγική, οργάνωση, συνεργασία, στόχους. Δείτε τι κάνουν οι Αμερικανοεβραίοι που έχουν και το πιο πετυχημένο –προς τιμήν τους– λόμπι. Δεν τους θυμάται το Τελ Αβίβ μόνο όταν τους χρειάζεται.»

ελληνοαμερικανικού λόμπι από την πλευρά της Ελλάδας και των ελληνικών ΜΜΕ, παρέμενε μεγάλη καθώς όταν η κυβέρνηση Τραμπ είχε τρεις Ελληνοαμερικανούς σε θέσεις κλειδιά, (Πρίνμπους, Τζίτζικος και Παπαδόπουλος) στην Ελλάδα διαμορφώθηκε η αντίληψη ότι η Ελλάδα θα σύρει την αμερικανική κυβέρνηση προς τα ελληνικά συμφέροντα. Στο μητροπολιτικό κέντρο δεν έχει ωριμάσει η άβολη πραγματικότητα την οποία περιέγραψε ο Σιτιλίδης. Οι Ελληνοαμερικανοί, είναι Αμερικανοί πολίτες και ιδιαίτερα όταν γίνουν πολιτικοί, τότε οι ευθύνες τους απέναντι στο αμερικανικό κράτος και στην αμερικανική κοινωνία, είναι ακόμη μεγαλύτερες και επομένως η θέση τους πολύ πιο δύσκολη στο κομμάτι της προσφοράς στη χώρα καταγωγής τους.⁴⁷² Ο εξορθολογισμός της τριαδικής σχέσης που περιγράφει ο Σέφερ είναι αναγκαίος καθώς σε καθεστώς πολυπολικού κόσμου, η δράση των εθνικών οργανώσεων των ΗΠΑ γίνεται πολύ πιο ανταγωνιστική. Οι σχέσεις των Ελληνοαμερικανών με το μητροπολιτικό κέντρο οφείλουν να γίνουν περισσότερο σαφείς και επαγγελματικές, όσο δεν υπάρχουν σημαντικές προσωπικότητες που εκπροσωπούν την ομογένεια στις ΗΠΑ και δεν χαίρουν της εκτίμησης της αμερικανικής πολιτικής ελίτ. Ο Αλέξανδρος Κιτροέφ, έχει υποστηρίξει από το 2003 ότι αρκετοί Ελληνοαμερικανοί, λόγω της οικονομικής τους ευρωστίας μπορούν και συντηρούν ελληνοαμερικανικές οργανώσεις για πολιτικούς λόγους στην ίδια τη χώρα υποδοχής, επιθυμώντας να διαδραματίσουν ρόλο «τοπικού παράγοντα». Η αμερικανική κουλτούρα στο θέμα της προώθησης των ατομικών συμφερόντων ως κινητήριας δύναμης κοινωνικής ανάπτυξης είναι πολύ σημαντική.⁴⁷³ Στην αυγή του 21^{ου} αιώνα, οι σχέσεις μεταξύ ομογένειας των ΗΠΑ και μητροπολιτικού κέντρου, πέρασε κρίση μέσα από την 11^η Σεπτεμβρίου 2001. Ο αντιαμερικανισμός στην Ελλάδα ήταν ακόμη ακμαίος παρά τις προσπάθειες του τότε πρωθυπουργού Σημίτη να ακολουθήσει μια πιο ρεαλιστική εξωτερική πολιτική η οποία σαφώς και υπαγόρευε την περιθωριοποίηση του αντιαμερικανισμού που ακόμη και αν αιτιολογούνταν από αυτούς που τον πρέσβευαν ως κομμάτι των πολιτικών τους πεποιθήσεων, ήταν ιδιαίτερα βλαπτικός τόσο για τις ελληνοαμερικανικές σχέσεις, όσο και για την ίδια την ελληνική εξωτερική πολιτική καθώς διατάρασσε τις σχέσεις της όχι με κάποια μικρή ή μεσαία δύναμη της διεθνούς πολιτικής, αλλά με την ίδια την υπερδύναμη. Πολλά πολιτικά πρόσωπα εκείνης της περιόδου που ανήκαν είτε στην

⁴⁷² Αλέξης Παπαχελάς. (2021, Αύγουστος 6). *Το ελληνοαμερικανικό λόμπι*, «Η Καθημερινή», δημοσιευμένο στο: <https://www.kathimerini.gr/opinion/921659/to-ellinoamerikaniko-lompi/>.

⁴⁷³ Αλέξανδρος Κιτροέφ, *ibid.*, σελ. 403.

κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ, είτε στο ΚΚΕ και στον Συνασπισμό, εξεδήλωναν σε παρεμβάσεις τους σε τηλεοπτικά κανάλια απόψεις οι οποίες κινούνταν στα όρια μεταξύ χαιρεκακίας και εξορθολογισμού των τρομοκρατικών ενεργειών που ήταν εξ' ορισμού καταδικαστέες και απάνθρωπες. Μερίδα του εκλογικού σώματος που είχε ευήκοα ώτα σε εκφράσεις τέτοιων ακραίων θέσεων, ανακύκλωνε αυτήν τη ρητορική που φιλοξενούνταν στα ΜΜΕ. Οι Ελληνοαμερικανοί ένιωσαν απογοήτευση και αντέδρασαν σε αυτό το κλίμα που είχε καλλιεργηθεί στην Ελλάδα.⁴⁷⁴ Η αποστασιοποίηση των Ελληνοαμερικανών από μερίδα Ελλήνων του μητροπολιτικού κέντρου, είχε λάβει χώρα και στο παρελθόν, ιδιαίτερα κατά τα χρόνια της κυβέρνησης ΠΑΣΟΚ και Ανδρέα Παπανδρέου. Είναι ξεκάθαρα τα δομικά προβλήματα που αντιμετώπιζε η οργανωμένη άσκηση πίεσης σε κέντρα αποφάσεων στις ΗΠΑ από τους Ελληνοαμερικανούς που έβλεπαν στην αυγή του 21^{ου} αιώνα να αδρανοποιείται η όποια προσπάθεια άσκησης πίεσης στην αμερικανική εξωτερική πολιτική. Είναι εύλογη αυτή η αδρανοποίηση καθώς οι Αμερικανοί αξιωματούχοι θα μπορούσαν να αιτιολογήσουν την αντιαμερικανική στάση της Ελλάδας για να δικαιολογήσουν τη μη στήριξη των ελληνοαμερικανικών θέσεων, φέρνοντας ξανά τους Ελληνοαμερικανούς σε δύσκολη θέση. Σε κάθε αξιολόγηση που γίνεται για την προσφορά και την αποτελεσματικότητα των ελληνοαμερικανικών οργανώσεων, οφείλει να εξετάζεται στη χρονική συγκυρία που αυτή λαμβάνει χώρα. Τόσο κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου (μετά την εισβολή της Τουρκίας στην Κύπρο) όσο και κατά τη μονοπολική στιγμή των ΗΠΑ, μια σειρά από προβλήματα βρίσκονταν στην ατζέντα των ελληνοαμερικανικών σχέσεων. Το ζήτημα της τρομοκρατίας στην Ελλάδα με τη δράση της τρομοκρατικής οργάνωσης 17 Νοέμβρη και ο αντιαμερικανισμός που ήταν σχεδόν πολιτικοποιημένος στην Ελλάδα, χρειαζόταν μια χαριστική βολή για να μειωθεί η δυνατότητα των όποιων ελιγμών και προσπαθειών της ελληνοαμερικανικής κοινότητας για να επηρεάσουν πρόσωπα και πράγματα υπέρ των ελληνικών θέσεων στην Ουάσινγκτον. Η αρνητική εμπειρία με το διάβημα των Αμερικανών για τα συλλαλητήρια που έγιναν έξω από τον Λευκό Οίκο για το Σκοπιανό ζήτημα και η αντιαμερικανική αντίδραση μέρους του ελληνικού πολιτικού κατεστημένου μετά την τρομοκρατική ενέργεια, έφερε ξανά σε δύσκολη θέση την ελληνοαμερικανική κοινότητα που ένιωθε ότι προδόθηκε. Στην τριαδική σχέση που αναλύει ο Σέφερ, η ελληνοαμερικανική κοινότητα βρίσκεται στη μέση ενώνοντας τη χώρα μετανάστευσης με τη χώρα καταγωγής. Αν δεν γίνει γέφυρα

⁴⁷⁴ Αλέξανδρος Κιτροέφ, *ibid.*, σελ. 395.

όπως προτείνει ο Σιτιλίδης, τότε θα είναι το μέλος αυτής της τριαδικής σχέσης που δέχεται την πίεση.

Σύμφωνα με στοιχεία του Στειτ Ντιπάρτμεντ, οι Αμερικανοί πολίτες που ισχυρίζονται ότι έχουν ελληνική καταγωγή φτάνουν τα 3 εκ. και καλλιεργούν τις σχέσεις μεταξύ Ελλάδας και ΗΠΑ.⁴⁷⁵ Παρόλα αυτά, ο αριθμός αυτός είναι παραπλανητικός καθώς όπως δείχνουν οι μελέτες, μετά το 1980 τα ποιοτικά χαρακτηριστικά της ταυτότητας της ελληνοαμερικανικής κοινότητας φθίνουν καθώς οι πρώτης και δεύτερης γενιάς μεταναστών δίνουν τη θέση τους σε Αμερικανούς πολίτες ελληνικής καταγωγής που γεννήθηκαν στις ΗΠΑ και αυτό συνεπάγεται την μεγαλύτερη αφομοίωσή τους από την αμερικανική κοινωνία. Μερίδα της ελληνοαμερικανικής κοινότητας έχει κυριολεκτικά φτάσει στην ελίτ της αμερικανικής κοινωνίας και η παλαιότερη σχέση του ομογενή με την χώρα καταγωγής του όπου έστελνε το έμβασμα, έχει τελειώσει. Στις νέες γενιές Ελληνοαμερικανών, συμπεριλαμβάνονται άνθρωποι που είναι δισεκατομμυριούχοι και επηρεάζουν το πολιτικό γίνεσθαι της χώρας υποδοχής τους αλλά και αρκετοί Αμερικανοί πολιτικοί είναι ελληνικής καταγωγής. Στις τελευταίες εκλογές στις ΗΠΑ, εξελέγησαν στη Βουλή των Αντιπροσώπων οι: Νικόλ Μαλλιωτάκης, Τζων Σαρμπάνης, Γκας Μπιλιράκης, Ντίνα Τάιτους, Τσάρλι Κριστ και Κρις Πάπας.⁴⁷⁶

Στις 23 Ιανουαρίου 2012 και ενώ στη Νέα Υόρκη διεξαγόταν ένας νέος γύρος συνομιλιών για το Κυπριακό, ανακοινώνεται η ίδρυση της οργάνωσης Hellenic American Leadership Council (HALC). Εμπνευστής της ιδέας αυτής και ιδρυτικός μέλος του HALC ήταν ο αείμνηστος Νίκος Μούγιαρης, ένας επιφανής Ελληνοαμερικανός κυπριακής καταγωγής. Ο Αλέξης Γιαννουλίας, πρώην πολιτειακός υπουργός Οικονομικών του Ιλινόις έγινε ο πρώτος πρόεδρος του HALC. Εκτελεστικός διαυθυντής ορίστηκε (και παραμένει μέχρι σήμερα) ο Έντι (Αυξέντης) Ζεμενίδης. Τόσο οι δηλώσεις όσο και η δράση της ομάδας αυτής, έδειχναν πως επρόκειτο για μια νέα προσπάθεια συσπείρωσης της ελληνοαμερικανικής κοινότητας. Η πολυδιάσπαση της ελληνοαμερικανικής κοινότητας σε επίπεδο lobbying, υπέθαλπτε τις όποιες προσπάθειες για αποτελεσματική επιρροή στα αμερικανικά κέντρα αποφάσεων. Η

⁴⁷⁵ U.S. Department of State-Bureau of European and Eurasian Affairs. (2021, August 12). *U.S. Relations with Greece*, "State Department", Bilateral Relations Fact Sheet, posted on: <https://www.state.gov/u-s-relations-with-greece/>.

⁴⁷⁶ Euronews. (2020, Νοέμβριος 5). *Εκλογές ΗΠΑ: Οι Έλληνες ομογενείς που εξελέγησαν*, δημοσιευμένο στο: <https://gr.euronews.com/2020/11/05/ekloges-usa-oi-ellines-omogenis-pou-exelegisan>.

μέρα της 23 Ιανουαρίου λόγω του συμβολισμού της, επιλέχθηκε για την έναρξη της δράσης του HALC. Δημιουργήθηκε ιστοσελίδα συλλογής υπογραφών για τον τερματισμό της παράνομης κατοχής της Κύπρου από την Τουρκία. Ο Έντι Ζεμενίδης σε συνέντευξή του δήλωσε το εξής: *«προσπαθούμε να χτίσουμε πάνω στα θεμέλια των τελευταίων σαράντα χρόνων ελληνοαμερικανικών ομάδων υποστήριξης, και συνδυάζουμε αυτήν την εμπειρία με εργαλεία που η κοινότητά μας δεν είχε χρησιμοποιήσει μέχρι σήμερα. Θα προσελκύσουμε περισσότερους Ελληνοαμερικανούς από ποτέ»*. Ο Έντι Ζεμενίδης αναφέρει επίσης ότι πρότυπο της οργάνωσης της οποίας τα γραφεία στο Σικάγο τα έκανε με δωρεά ο Νίκος Μούγιαρης, είναι το εβραιοαμερικανικό lobby και το πώς αυτό εργάζεται. Αυτό που κομίζει σαν νέο η οργάνωση αυτή, είναι τα σεμινάρια που κάνει στα μέλη του για τα θέματα που προωθεί ο οργάνωση, η αξιοποίηση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης αλλά και τον επιχειρηματικό κόσμο. Η συγκέντρωση χρημάτων σε προεκλογικές εκστρατείες είναι επίσης μια πολύ σημαντική διάσταση για το HALC. Η διάθεση για συνεργασία με άλλες οργανώσεις (πχ ΑΗΙ) είναι επίσης κάτι που αξίζει να σημειωθεί⁴⁷⁷. Η ίδρυση του HALC συνέπεσε ουσιαστικά με τα χρόνια της οικονομικής κρίσης που βίωνε η Ελλάδα. Η δυσφήμιση της Ελλάδας από μεγάλο αριθμό ευρωπαϊκών ΜΜΕ (κυρίως γερμανικών) έφερνε σε ακόμη πιο δεινή θέση την Ελλάδα η οποία αναζητούσε συμμάχους. Εκτός από την αντιμετώπιση της οικονομικής κρίσης η οποία απειλούσε την κοινωνική συνοχή αλλά και μείωνε την ισχύ της Ελλάδας, τα εθνικά θέματα παρέμεναν σημαντικά για την Ελλάδα, η οποία όφειλε να βρει εναλλακτικούς τρόπους για να εξισορροπήσει την τουρκική απειλή. Η Κύπρος ήδη από το 2011 είχε αρχίσει να υποβαθμίζεται από διεθνείς οίκους αξιολόγησης λόγω της υπερέκθεσης του τραπιζικού της κλάδου σε ελληνικά ομόλογα και το 2013, έγινε το περίφημο κούρεμα καταθέσεων. Το Κυπριακό εισερχόταν νομοτελειακά σε μια νέα εποχή καθώς τα χρόνια εκείνα η Τουρκία άγγιζε διψήφιους ρυθμούς οικονομικής ανάπτυξης. Η ανάγκη για μια νέα αρχή στην εξωτερική πολιτική που συνδεόταν άμεσα πλέον με την οικονομική επιβίωση του Ελληνισμού, ήταν ζωτικής σημασίας.

Το HALC επιχείρησε να γίνει ένας σύγχρονος οργανισμός λόμπι, ικανός να φέρει σημαντικά αποτελέσματα σε μια ομολογουμένως, πολύ δύσκολη περίοδο για την

⁴⁷⁷ Απόστολος Ζουπανιώτης. (2012, Ιανουάριος 30). *HALC: Νέα οργάνωση δικτύωσης του ελληνισμού των ΗΠΑ*, «Greek News-Greek-American Weekly Newspaper», συνέντευξη στους Έντι Ζεμενίδη, Νίκο Μούγιαρη και Αλέξη Γιαννούλια, δημοσιευμένο στο: <https://www.greeknewsonline.com/halc-nea-organosi-diktyosi-tou-ellinismo/>.

Ελλάδα και την Κύπρο. Τα θέματα τα οποία συγκροτούσαν την ατζέντα του HALC από τη μέρα της ίδρυσής του μέχρι και το 2021 είναι: 1. Η έξοδος της Ελλάδας από την οικονομική κρίση, 2. Η Τουρκία, 3. Τα θέματα του Αιγαίου, 4. Η διμερής σχέση της Ελλάδας με τις ΗΠΑ, 5. Η διαδικασία ειρήνευσης στο Κυπριακό, 6. Η μεταναστευτική κρίση, 7. Ειρήνη και σταθερότητα στα Δυτικά Βαλκάνια, 8. Αναγνώριση Γενοκτονίας, 9. Θρησκευτική Ελευθερία.⁴⁷⁸ Αξίζει να σημειωθεί ότι τα θέματα όλα έχουν τεθεί με τρόπο τέτοιο που να απευθύνονται σε Αμερικανούς λήπτες απόφασης αλλά και σε ένα διεθνές ακροατήριο. Η αποστολή ενός τέτοιου οργανισμού είναι ταυτόχρονα να θέσει ζητήματα που απασχολούν τη χώρα καταγωγής με τρόπο που να ενδιαφέρει τη χώρα υποδοχής που είναι και η νέα πατρίδα των ιδρυτών του οργανισμού. Ο τρόπος που κομίζεται το αίτημα στις ΗΠΑ είναι πολύ διαφορετικός από τον τρόπο που θα το εξέφραζε το μητροπολιτικό κέντρο. Η αμερικανική πολιτική κουλτούρα και το αμερικανικό πολιτικό σύστημα επιτρέπουν στις εθνικές οργανώσεις να ασκούν επιρροή, ωστόσο υπάρχουν πρωτόκολλα και κανόνες. Για παράδειγμα: Το θέμα του Πατριαρχείου και της επαναλειτουργίας της Σχολής της Χάλκης, τίθενται κάτω από το θέμα «Θρησκευτικές Ελευθερίες» που είναι μια φράση πολύ ισχυρή για την φιλελεύθερη πολιτική κουλτούρα των ΗΠΑ. Τα εθνικά θέματα δεν τίθενται με τρόπο που να υποδηλώνει αδιαλλαξία ή φανατισμό.

Ένα έτος μετά την ίδρυση του HALC, δημιουργήθηκε μια πολύ υποστηρικτική πρωτοβουλία για τα συμφέροντα του Ελληνισμού στις ΗΠΑ η οποία συνεισέφερε σε μεγάλο βαθμό στην επαύξηση του ρόλου της Ελλάδας και της Κύπρου στην αμερικανική εξωτερική πολιτική. Με πρωτοβουλία του Ελληνοαμερικανού Ρεπουμπλικανού Βουλευτή Γκας Μπιλιράκη και του Δημοκρατικού συναδέλφου του Τεντ Ντόιτς, δημιουργείται τον Φεβρουάριο του 2013 το Congressional Hellenic Israel Alliance Caucus. Σε αυτήν την ομάδα συμμετέχουν έκτοτε, πάνω από 40 Βουλευτές και των δύο κομμάτων των ΗΠΑ. Ήδη από το 1996 ο Γκας Μπιλιράκης και η Κάρολ Μαλόνη είχαν δημιουργήσει το Congressional Caucus on Hellenic Issues. Το Congressional Hellenic Israel Alliance Caucus, ενισχύει και συμπληρώνει την πρωτοβουλία που έλαβε χώρα στα πρώτα χρόνια της μονοπολικής στιγμής των ΗΠΑ.⁴⁷⁹ Ενδεικτικό της σημασίας της δημιουργίας του CHIA, είναι πως

⁴⁷⁸ Βλ. HALC website, posted on: <https://www.hellenicleaders.com/issues> , Ημερομηνία τελευταίας επίσκεψης: 30/11/2021.

⁴⁷⁹ American Hellenic Council of California. *The Hellenic Caucus & the Congressional Hellenic-Israel Alliance*, posted on: <https://americanhellenic.org/our-mission/> (τελευταία ημερομηνία επίσκεψης, 1/12/2021).

συνεργάστηκαν (εκτός από τους Βουλευτές Μπιλιράκη και Ντούιτς) δύο εθνικές οργανώσεις που εκπροσωπούν δύο διαφορετικές χώρες καταγωγής. Το HALC συνεργάστηκε επιτυχώς με τον κολοσσό του εβραιοαμερικανικού lobby, το American Jewish Committee (AJC). Ο ηγέτης του HALC ανέφερε πτυχές της συνεργασίας μεταξύ των δύο οργανισμών οι οποίες προτεινόταν στο Κογκρέσο. Ο Ντέιβιντ Χάρρις, πρόεδρος του AJC ανέφερε ορισμένα πράγματα που έμελλαν συνιστούν και τη νέα τάση διαμόρφωσης μιας αρχιτεκτονικής ασφάλειας της περιοχής της ανατολικής Μεσογείου, μέσω διάφορων τριμερών και τετραμερών συνεργασιών. «Οι σχέσεις μεταξύ Ισραήλ, Κύπρου και Ελλάδας συνιστούν ένα νέο παράδειγμα σε έναν κόσμο που απεγνωσμένα αναζητά τέτοια παραδείγματα(…) Πριν 35 χρόνια πριν, η ελπίδα ότι αυτά τα έθνη θα μπορούσαν να μορφοποιήσουν τόσο ισχυρούς δεσμούς, ήταν απατηλή. Τώρα, αυτοί οι φύλακες στην ταραγμένη ανατολική Μεσόγειο διαμορφώνουν ένα στρατηγικό τρίγωνο το οποίο δεν δίνει οφέλη μόνο σε αυτούς αλλά βοηθά άμεσα και τις ΗΠΑ και τα σημαντικά μας συμφέροντα σε αυτό το μέρος του κόσμου. Η εντατικοποίηση των συνεργασιών απλώνεται σε όλη τη θάλασσα και μπορεί μέσα στο χρόνο να επεκταθεί και με την Αίγυπτο, την Ιορδανία και άλλες γειτονικές χώρες». Ο Έντι Ζεμενίδης εκ μέρους του HALC τόνισε «Μέσα στα πέντε χρόνια που το HALC συνεργάστηκε με το AJC για να υποστηρίξει το caucus, είδαμε τους τριμερείς σχέσεις μεταξύ Ελλάδας, Κύπρου και Ισραήλ, να αυξάνονται δραματικά (...) Αυτή η στρατηγική συνεργασία η οποία ξεκίνησε μέσω ενεργειακής διπλωματίας, άνοιξε και έτσι περιλαμβάνει πλέον σημαντικές συνεργασίες που αφορούν την προστασία πολιτών, τα νομικά πλαίσια, τις κοινές στρατιωτικές ασκήσεις και την αντιτρομοκρατική δράση. Στη διασφάλιση μεταξύ Ευρώπης και Μέσης Ανατολής, οι τρεις δυτικές δημοκρατίες με τη συνεργασία των ΗΠΑ μπορούν να αυξήσουν τη σταθερότητα και την ασφάλεια στην περιοχή». ⁴⁸⁰

Η συνεργασία μεταξύ του HALC και του AJC μπορεί να μας οδηγήσει σε τρία συμπεράσματα. Πρώτον, το lobbying του HALC προκειμένου να πετύχει σημαντική επιρροή στην εξωτερική πολιτική των ΗΠΑ όπως τη θεωρούσε ο Χίτσενς στο άρθρο του στο Odyssey, δημιουργεί σχέσεις με το ισραηλινό λόμπι στις ΗΠΑ. Δεύτερον, μετά την Αραβική Άνοιξη στις ΗΠΑ αναζητούν νησίδες σταθερότητας και ασφάλειας στην ευρύτερη περιοχή. Το HALC προσπαθεί να συμπορευτεί με αυτήν την πολιτική

⁴⁸⁰ AJC Global Voice. (2018, May 9). *AJC, HALC Mark Fifth Anniversary of Congressional Hellenic-Israel Alliance*, posted on: <https://www.ajc.org/news/ajc-halc-mark-fifth-anniversary-of-congressional-hellenic-israel-alliance> .

αναζήτηση των ΗΠΑ και να δείξει τα συγκριτικά πλεονεκτήματα της Ελλάδας. Τρίτον, το HALC παρακολουθεί και προωθεί τις διακρατικές ενέργειες σύσφιξης των σχέσεων μεταξύ Ελλάδας, Κύπρου και Ισραήλ. Το ελληνικό κράτος έχει επιλέξει να ακολουθήσει από το 2010 και μετά, μια περιφριοποίηση της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής με ταυτόχρονη βελτίωση των σχέσεών του με τις ΗΠΑ και το Ισραήλ. Το HALC διαδραματίζει το ρόλο της γέφυρας προωθώντας αυτήν την πολιτική, χρησιμοποιώντας τη δική του τεχνογνωσία στις ΗΠΑ. Εδώ μπορούμε να συμπληρώσουμε και κάτι πολύ σημαντικό. Μετά το 2011 οι σχέσεις Ισραήλ-Τουρκίας επιδεινώνονται. Για μια ολόκληρη δεκαετία (2011-2021) οι σχέσεις μεταξύ των δύο χωρών, έφταναν στην καλύτερη περίπτωση σε προκαταρκτικά βήματα επαναπροσέγγισης χωρίς κάποιο ιδιαίτερο αποτέλεσμα. Οι εντάσεις μεταξύ τους ήταν πολύ συχνές με τον Ερντογάν να ακολουθεί πολλές φορές ανισημιτικά παραληρήματα. Το Ισραήλ για πολλές δεκαετίες, συνεργαζόταν στρατηγικά με την Τουρκία και με τις ΗΠΑ και αυτή η συνεργασία είχε θετικές εξωτερικότητες και για το τουρκικό λόμπι στις ΗΠΑ, το οποίο επωφελήθηκε αρκετά από το εβραιοαμερικανικό. Οι εχθρικές πολιτικές της Τουρκίας του ΑΚΡ εναντίον του Ισραήλ, (πχ χορήγηση εγγράφων από την Τουρκία σε τρομοκράτες της Χαμάς) οδήγησαν και στον παράλληλο μαρασμό των σχέσεων των λόμπις στις ΗΠΑ. Η ελληνοαμερικανική κοινότητα επωφελήθηκε από αυτήν την έριδα μεταξύ Ισραήλ και Τουρκίας. Άλλωστε, όπως είχαν δηλώσει οι ιθύνοντες του HALC κατά την ίδρυση του οργανισμού, φιλοδοξούσαν να χρησιμοποιήσουν το εβραιοαμερικανικό λόμπι ως πρότυπο-μοντέλο δράσης της τότε νεοσύστατης οργάνωσης. Οι δηλώσεις του προέδρου του πανίσχυρου οργανισμού του εβραιοαμερικανικού λόμπι AJC, ουσιαστικά προοικονομούσαν και την είσοδο των ΗΠΑ στο τριμερές στρατηγικό σχήμα Ελλάδας, Κύπρου και Ισραήλ καθώς 10 μήνες μετά από τις δηλώσεις του, οι ΗΠΑ συμμετείχαν στις εργασίες της τριμερούς Ελλάδας-Κύπρου-Ισραήλ, σε επίπεδο υπουργού Εξωτερικών (Πομπέο από πλευράς ΗΠΑ). Για πρώτη φορά ίσως, οργανισμός ελληνοαμερικανικού lobby συνεργάζεται τόσο στενά με άλλη εθνική οργάνωση στις ΗΠΑ και μάλιστα τόσο ισχυρή. Επιπρόσθετα, το HALC συνέβαλε αποφασιστικά στην οικοδόμηση της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής της ανατολικής Μεσογείου μετά την Αραβική Άνοιξη, αναδεικνύοντας την Ελλάδα και την Κύπρο, σαν πυλώνες σταθερότητας στην περιοχή και δείχνοντας στους λήπτες απόφασης στις ΗΠΑ ότι τα δύο κράτη που συνιστούν τον Ελληνισμό χτίζουν αγαστές σχέσεις με το κράτος του οποίου την ασφάλεια και την επιβίωση, εγγυώνται παραδοσιακά οι ΗΠΑ (το Ισραήλ). Η σταθερότητα που επέδειξε η ελληνική εξωτερική

πολιτική μετά το 2010, στάθηκε επίσης αρωγός για το έργο του HALC στις ΗΠΑ (όπως και για άλλες οργανώσεις της ελληνοαμερικανικής κοινότητας) που στο παρελθόν έβλεπαν ότι η χώρα καταγωγής τους, δεν ήταν τόσο αφοσιωμένη στις ελληνοαμερικανικές σχέσεις. Μετά τις εκλογές του 2015, η ανάληψη της κυβέρνησης από τον ΣΥΡΙΖΑ, δεν επέφερε δυσάρεστες εκπλήξεις καθώς πολλά ηγετικά στελέχη του είχαν ανδρωθεί πολιτικά με έντονα αντιαμερικανικά αισθήματα. Η σταθερότητα της εξωτερικής πολιτικής της Ελλάδας, αποδεικνύεται πολύ σημαντική κατά την δεκαετία αυτή. Ο σαφής και ρεαλιστικός προσανατολισμός της Ελλάδας στην εξωτερική πολιτική χωρίς αντιαμερικανικές κορώνες, θα μπορούσαμε να πούμε πως έλυσε τα χέρια της ελληνοαμερικανικής κοινότητας η οποία μπορούσε να πείσει πλέον πως η Ελλάδα είναι ένας αξιόπιστος σύμμαχος και εταίρος των ΗΠΑ, κάτι που σαφώς δεν ίσχυε πριν το 2010. Η Ελλάδα δεν ανήκε σε άλλη συμμαχία όμως πολλές φορές προβλημάτιζε τις ΗΠΑ σε επιμέρους, αλλά πολύ σημαντικά ζητήματα για την αμερικανική εξωτερική πολιτική (πχ θέμα των βάσεων, πολιτική στα Βαλκάνια, στο θέμα της εσωτερικής και εξωτερικής τρομοκρατίας, (17N και υπόθεση Οτσαλάν όπου το PKK τότε ήταν στη λίστα με τις τρομοκρατικές οργανώσεις) αυξανόμενες σχέσεις με τη Ρωσία μετά το 2005 κ.α). Το θέμα της αξιοπιστίας της Ελλάδας, ήταν πολύ σημαντικό για τις ΗΠΑ και ήταν πάγιο επιχείρημα των Αμερικανών ληπτών απόφασης όταν δέχονταν αιτήματα υποστήριξης των ελληνικών θέσεων από ελληνοαμερικανικές οργανώσεις.

Η απόδειξη ότι το HALC είχε ως στρατηγική επιλογή του τη συνεργασία με άλλες εθνικές οργανώσεις που δρούσαν για την προώθηση των συμφερόντων των χωρών καταγωγής τους, έρχεται και με τις συνέργειες και τις κοινές ανακοινώσεις του με το ANCA (Armenian National Committee of America) αλλά και με την Ένωση για την Προστασία των Χριστιανών (In Defense of Christians-IDC). Στα θέματα που αφορούσαν την Τουρκία, οι τρεις αυτές οργανώσεις συνεργάστηκαν και προχώρησαν σε αλληλο-υποστήριξη. Ενδεικτική είναι η κοινή ανακοίνωση που εξέδωσαν οι τρεις οργανισμοί κατά την 14^η Δεκεμβρίου 2020 χαιρετίζοντας τις κυρώσεις που επέβαλε η αμερικανική κυβέρνηση στην Τουρκία και βασίζονταν στο νόμο CAATSA. Ο Έντι Ζεμενίδης σχολίασε πως *«Επιτέλους, η αμερικανική πολιτική έναντι στην Τουρκία πέρασε από το στάδιο του κατευνασμού στο στάδιο όπου η Τουρκία είναι υπόλογη μπροστά στις ευθύνες της»*. Για δύο θητείς του Κογκρέσου, το HALC σε συνεργασία με το ANCA και το IDC, κατάφεραν σημαντικά πράγματα όπως το να ενημερώσουν προσωπικά βουλευτές και γερουσιαστές, να οργανώσουν καμπάνιες και στα social

media, να ενημερώνουν μέλη του Κογκρέσου και της αμερικανικής κυβέρνησης μέσα από τη χρήση ηλεκτρονικού ταχυδρομικού και τηλεφωνημάτων, αλλά και να αγοράσουν χώρο σε φύλλο των New York Times, προκειμένου να ενημερώσουν για τα πεπραγμένα της Τουρκίας.⁴⁸¹ Η διαφήμιση σε μια εφημερίδα όπως αυτή των New York Times, έκανε αίσθηση. Ο τίτλος ήταν «Turkey is an Unreliable Ally». Μέσα στο κείμενο που ακολουθούσε και πλαισιονόταν από μια σκίαση του αεροσκάφους F-35, αναφερόταν πως η Τουρκία εναντιώνεται στα αμερικανικά στρατεύματα που βρίσκονταν στη Συρία, παραβιάζει χιλιάδες φορές το χρόνο το ελληνικό FIR, στέλνει πολεμικά πλοία παραβιάζοντας την ΑΟΖ της Κύπρου ενώ δραστηριοποιούνται αμερικανικές εταιρείες εξόρυξης, βομβαρδίζει τους Κούρδους οι οποίοι μάχονται το ΙΚ, δεν αναγνωρίζει τις γενοκτονίες των Ελλήνων, των Αρμενίων και των Ασσυρίων και επιτίθεται σε ειρηνικούς διαδηλωτές σε αμερικανικό έδαφος.⁴⁸² Η επιλογή του HALC βασίστηκε στην αξιοποίηση σύγχρονων μέσων άσκησης πίεσης. Η επικοινωνιακή στρατηγική του HALC στη διαφήμιση των New York Times, δε χρησιμοποιεί μόνο ελληνικά και κυπριακά αιτήματα (αίτημα παράλειψης της συνέχισης των χιλιάδων παραβιάσεων του ελληνικού FIR) προς τις ΗΠΑ, πρωτίστως βάζει αμερικανικές υποθέσεις στις οποίες η Τουρκία δρα ανταγωνιστικά ως προς τα συμφέροντα των ΗΠΑ. Επιπρόσθετα, χρησιμοποιούνται και άλλες αιτιάσεις εναντίον της Τουρκίας που εντάσσονται στις περιφερειακές όπως ο βομβαρδισμός των Κούρδων και η παράνομη δραστηριότητά τους στη Συρία. Είναι σαφές ότι το HALC χρησιμοποιεί σύγχρονα εργαλεία στην άσκηση πίεσης, κάτι που αποδεικνύεται τόσο με τις συνεργασίες του με άλλες εθνικές οργανώσεις στις ΗΠΑ, όσο και σε επίπεδο τρόπου που επικοινωνεί το HALC τις θέσεις του.

Το πιο σημαντικό θέμα, είναι ότι το HALC μέσα από την συνεργασία του με το Congressional Hellenic-Israel Alliance, έφερε συγκεκριμένα αποτελέσματα στην πρόταση νομοσχεδίων του Κογκρέσου τα οποία αποδείχθηκαν κεφαλαιώδους σημασίας τόσο για τις ελληνοαμερικανικές σχέσεις, όσο και για την χάραξη της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής στην ευρύτερη περιοχή της και πιο συγκεκριμένα,

⁴⁸¹ ANCA. (2020, December 14). *ANCA, HALC, IDC Welcome Initial U.S. Sanctions on Turkey*, posted on: <https://anca.org/press-release/anca-halc-idc-welcome-initial-u-s-sanctions-on-turkey/>.

⁴⁸² Ekathimerini. (2018, March 15). *HALC, ANCA take out ad in New York Times urging US not to sell F-35s to Turkey*, «Ekathimerini», posted on: <https://www.ekathimerini.com/news/226756/halc-anca-take-out-ad-in-new-york-times-urging-us-not-to-sell-f-35s-to-turkey/>. Να σημειωθεί πως κατά την επίσκεψη του Ερντογάν στην Ουάσινγκτον, προσωπικοί φρουροί του Τούρκου προέδρου επιτέθηκαν χρησιμοποιώντας βία σε διαδηλωτές που αποδοκίμαζαν τον Τούρκο ηγέτη.

σε αυτήν της ανατολικής Μεσογείου. Ακολουθώντας την ίδια συνταγή μέσω συνεργασιών με κορυφαίους οργανισμούς lobbying στις ΗΠΑ και χτίζοντας πάνω στις δράσεις του Congressional Hellenic-Israel Alliance, το HALC μαζί με το AJC, υποστήριξαν ένα πολύ σημαντικό νομοσχέδιο το οποίο αποτέλεσε το θεσμικό πλαίσιο για τη νέα αρχιτεκτονική ασφάλειας όπως αυτή προωθούνταν από τις ΗΠΑ. Οι ηγέτες του HALC και του AJC, συμφώνησαν πως το νομοσχέδιο που πέρασε στον αμερικανικό προϋπολογισμό του 2020 με τίτλο «Eastern Mediterranean Security and Energy Partnership Act», ήταν ένα νομοσχέδιο που μετασχημάτιζε την αμερικανική εξωτερική πολιτική στην ανατολική Μεσόγειο, θέτοντας την Ελλάδα, την Κύπρο και το Ισραήλ στην προμετωπίδα της αμερικανικής στρατηγικής στην ανατολική Μεσόγειο. Σε συνέντευξή του στην Κατερίνα Σώκου, ο Έντι Ζεμενίδης περιγράφει όλη τη διαδικασία που ακολούθησε το HALC προκειμένου να ψηφιστεί από την κυβέρνηση Τραμπ αυτό το νομοσχέδιο λέγοντας πως «Οι γερουσιαστές Μπομπ Μενέντεζ, Μάρκο Ρούμπιο και οι βουλευτές Γκας Μπιλιράκης, Τεντ Ντοϊτς, Ντέιβιντ Σίσιλιν, δεν είναι μόνο οι πιο ενεργοί στο Κογκρέσο για τα θέματα της περιοχής, αλλά και εκείνοι που έχουν μάθει να συνεργάζονται σε διακομματική βάση (...) μετά υπήρξαν πολλές οργανώσεις που στήριξαν αυτό το νομοσχέδιο. Όταν εισήχθη για πρώτη φορά το νομοσχέδιο, τα μέλη του HALC έκαναν χιλιάδες τηλεφωνήματα και έστειλαν δεκάδες χιλιάδες emails στα μέλη του στο Κογκρέσο. Κανονίσαμε συναντήσεις στα γραφεία γερουσιαστών και βουλευτών. Το νομοσχέδιο έγινε προτεραιότητα για το AJC (...) Μέρες μετά, ακολούθησε η PSEKA η οποία υποστήριξε το νομοσχέδιο. Ένα μήνα μετά, η Christians United for Israel (CUFI) ακολούθησε αυτή τη συμμαχία και αναγνώρισε το νομοσχέδιο ως νομική προτεραιότητα του οργανισμού. Αμέτρητες συναντήσεις έλαβαν χώρα με μέλη του Κογκρέσου στην Ουάσινγκτον και σε άλλες περιοχές των ΗΠΑ αυτό το καλοκαίρι. Το HALC και το AJC πίεσαν ιδιαίτερα στη Συνδιάσκεψη του Congressional Hellenic Israel Alliance τον Οκτώβριο. Δεν πέρασε ούτε μια εβδομάδα εντός του έτους που να μην έγινε κάποια πρόοδος σχετικά με αυτό το νομοσχέδιο και σε συνδυασμό με τις περιφερειακές εξελίξεις που έδωσαν την απαραίτητη κάλυψη των πολιτικών που εμπεριέχονταν στο νομοσχέδιο, δημιουργήθηκε μια εξαιρετική συγκυρία στο να φτάσει αυτή η προσπάθεια στο τέλος της με επιτυχία».⁴⁸³

⁴⁸³ Sokou Katerina. (2019, December 28). *East Med Act a milestone in US foreign policy*, «EKathimerini», posted on: <https://www.ekathimerini.com/opinion/interviews/247921/east-med-act-a-milestone-in-us-foreign-policy/>. Η Κατερίνα Σώκου πήρε συνέντευξη στους Έντι Ζεμενίδη και Ντέιβιντ Χάρρις. Τα λόγια του Έντι Ζεμενίδη περιγράφουν όλη τη στρατηγική του HALC και μαζί, την ίδια τη διαδικασία που πρέπει να ακολουθήσει ένας οργανισμός lobbying στις ΗΠΑ προκειμένου να επηρεάσει την

Η διαδικασία που οφείλει να ακολουθήσει κάποια ομάδα πίεσης στις ΗΠΑ, είναι επίπονη καθώς το αμερικανικό πολιτικό σύστημα αν και ανοικτό και ευεπίφορο προς την δράση αυτών των ομάδων, έχει πολύ συγκεκριμένα θεσμικά και νομικά πλαίσια. Στα λεγόμενα του Ζεμενίδη μπορούμε να σχολιάσουμε τα εξής, από τα οποία θα φανεί πως ο οργανισμός HALC που ιδρύθηκε το 2012, ακολουθούσε μια στρατηγική η οποία αποσκοπούσε στο να επηρεάσει την αμερικανική εξωτερική πολιτική εγκιβωτίζοντας σε αυτήν τα ελληνικά συμφέροντα. Πρώτον, η συνεργασία του HALC με το AJC έρχεται πάνω σε ένα νομοσχέδιο που αφορά τις τρεις χώρες (Ελλάδα, Κύπρο και Ισραήλ). Το HALC συνεργάζεται ανά ζήτημα με τον εκάστοτε οργανισμό που ταυτίζεται με αυτό το θέμα. Για παράδειγμα, με το ANCA και το IDC συνεργάστηκε για το θέμα της μη πώλησης του F-35 στην Τουρκία. Δεύτερον, η πίεση του HALC μπορεί να υποστηριχθεί θεσμικά από μέλη του Κογκρέσου τα οποία είχαν δημιουργήσει μια ομάδα άνω των σαράντα γερουσιαστών και βουλευτών (CHIA). Τρίτον, η διαρκής ενημέρωση και πίεση σε γερουσιαστές και βουλευτές μέσω τηλεφωνημάτων, συναντήσεων και emails είναι απαραίτητη. Τέταρτον, άλλες οργανώσεις που συμπληρωματικά ακολούθησαν το HALC και το AJC, αποδεικνύει πως το HALC επιθυμεί τη συστράτευση για να επέλθει ένα σημαντικό αποτέλεσμα και όχι τη μονομερή δράση. Πέμπτον, η χρονική συγκυρία παίζει αποφασιστικό ρόλο την εισήγηση και ψήφιση ενός νομοσχεδίου που επηρεάζει αποφασιστικά την αμερικανική εξωτερική πολιτική. Οι ομάδες πίεσης στις ΗΠΑ, έχουν περισσότερες πιθανότητες επιτυχίας όταν γνωρίζουν ή διαβλέπουν πως τα συμφέροντα της εκάστοτε αμερικανικής κυβέρνησης και γραφειοκρατίας, συγκλίνουν με τα δικά τους. Για παράδειγμα, η παύση του εμπάργκο όπλων κατά της Τουρκίας, αποτελούσε μια στρατηγική επιλογή των ΗΠΑ που θεωρούσαν ότι η σοβιετική απειλή δε θα αντιμετωπιζόταν αποτελεσματικά αν η Τουρκία ήταν στρατιωτικά αδύναμη. Το ίδιο συνέβη και με το Σκοπιανό. Οι ΗΠΑ είχαν υιοθετήσει ως στρατηγική επιλογή τους την κάλυψη του κενού που άφηνε η διάλυση της ΕΣΣΔ στα Βαλκάνια και η δημιουργία μιας νέας αρχιτεκτονικής στα Βαλκάνια η οποία είχε ως βασικό στόχο τη διεύρυνση των ευρωατλαντικών δομών σε Βαλκάνια και ανατολική Ευρώπη. Οι αγώνες των ελληνοαμερικανικών οργανισμών δικαιώθηκαν μόνο προσωρινά εκείνη την περίοδο, διότι δεν υπήρξε πριν από αυτές τις κρίσεις των εθνικών θεμάτων, μια προώθηση ατζέντας η οποία θα μπορούσε να επηρεάσει την αμερικανική εξωτερική πολιτική στο

να συμπεριλάβει στην ατζέντα και τις ελληνικές ανησυχίες. Η συγκυρία ήταν εναντίον των ελληνικών θέσεων. Το HALC δεν έχει υιοθετήσει μια αμυντική στρατηγική όπου τίθενται απλώς τα πάγια εθνικά θέματα στις ΗΠΑ (reactive approach) αλλά προσπαθεί να οικοδομήσει μια θετική ατζέντα εντάσσοντας τα ελληνικά ζητήματα μέσα σε μια ολοκληρωμένη πρόταση για την αμερικανική εξωτερική πολιτική που παραδοσιακά ατενίζει την περιοχή μας με περιφερειακή διάοπτρα. Οι συνεργασίες με άλλες εθνικές οργανώσεις, δίνει και περισσότερα επιχειρήματα και την απαραίτητη πολιτική κάλυψη σε μέλη του Κογκρέσου προκειμένου να υποστηρίξουν προτάσεις σαν αυτές του HALC.

Ο Έντι Ζεμενίδης, εκτελεστικός διευθυντής του HALC, σε συνέντευξη που έγινε για ακαδημαϊκούς λόγους για το παρόν πόνημα ανέφερε τα εξής: *«Δεν υπάρχει πλέον βούληση στους Αμερικανούς πολίτες να υποστηρίζουν μια μονομερή πολιτική στην εξωτερική πολιτική (...) Σε αυτό το πολιτικό περιβάλλον ήταν σημαντικό να διαμορφώσουμε ξανά τα ζητήματά μας, όχι ως «ελληνικά» ή «διμερή» και να επανακαθορίσουμε το πλαίσιο στα οποία λαμβάνουν χώρα -και όχι να επικεντρωθούμε μόνο στο «ελληνοτουρκικό» πλαίσιο. Κάνοντας τα ζητήματά μας ως θέματα «Ανατολικής Μεσογείου» -με την ευρύτερη Ανατολική Μεσόγειο, που εκτείνεται από τα Βαλκάνια μέχρι τον Περσικό Κόλπο – επηρέασε τους υπεύθυνους χάραξης εξωτερικής πολιτικής και τους ηγέτες για το πώς αντιμετώπισαν τα ζητήματά μας. Αυτή η ανασυγκρότηση και ο επανακαθορισμός επέτρεψαν την ανάπτυξη περισσότερων και βαθύτερων πολιτικών συμμαχιών όπως και πιο συνεκτική πρόσβαση στις δομικές συζητήσεις που γίνονται για την αμερικανική πολιτική (συμπεριλαμβανομένου του ανταγωνισμού των μεγάλων δυνάμεων). Συμπερασματικά, πιστεύω ότι η επιτυχία του HALC στηρίχθηκε στο ότι φέραμε τα ζητήματά μας και τις συνεργασίες μας στις κυρίαρχες πολιτικές συζητήσεις».*

484

Στο κατά πόσο σημαντική ήταν η συμβολή του AJC στην επιτυχία του HALC ο Έντι Ζεμενίδης απάντησε: *«Η συνεργασία ήταν σίγουρα ζωτική και για τους δύο (HALC & AJC). Το AJC πιστεύει εδώ και πολύ καιρό σε αυτό το ευρύ περιφερειακό πλαίσιο, έτσι η σύνδεσή τους με το HALC ήταν αμοιβαία επωφελής. Επανακαθορίζοντας πολλές προτεραιότητές του ως περιφερειακές – και όχι απλά προς το συμφέρον του Ισραήλ- απεδείχθη πολύ χρήσιμο και για το AJC. Αυτή η συνεργασία, πολύ περισσότερο από όλα, δίνει έμφαση στο γεγονός ότι πραγματικά είμαστε «Ισχυρότεροι μαζί», είτε αυτό*

⁴⁸⁴ Συνέντευξη στον Endy Zemenides, Εκτελεστικό Διευθυντή του HALC, που έγινε γραπτώς μέσω αποστολής έξι (6) ερωτήσεων την 1/12/2021 στις 11:18 π.μ. Οι απαντήσεις του Endy Zemenides ήλθαν στις 19/12/2021 στις 21:58μ.μ. Η συνέντευξη έγινε στην αγγλική γλώσσα.

φαίνεται στις σχέσεις μεταξύ ΗΠΑ-Ελλάδας-Ισραήλ-Κύπρου στην περιοχή, είτε στο επίπεδο συνεργασίας εντός των ΗΠΑ, μεταξύ HALC-AJC-Αμερικανικού Κογκρέσου. Αναφορικά με το HALC και το AJC, έχουμε γίνει πολλαπλασιαστές ισχύος ο ένας για τον άλλον. Η ελληνοαμερικανική και η εβραίοαμερικανική κοινότητα απολαμβάνουν εδώ και δεκαετίες μια εγκάρδια σχέση, αλλά αυτή η περιοδική διάδραση έχει μετατρέψει σε συνεκτική (εβδομαδιαία, κάποιες φορές ακόμη και καθημερινή) αυτή τη συνεργασία μεταξύ των στελεχών μας και σε οικεία σχέση μεταξύ των μελών μας.»⁴⁸⁵ Πολύ σημαντικές απαντήσεις έδωσε ο Έντι Ζεμενίδης σχετικά με τη σημασία της διπλωματίας των λαών στην πολυπολική εποχή όσο και για το αν οι στρατηγικές του HALC (προσέγγιση με άλλες ομάδες στις ΗΠΑ και συνέργεια με αυτές): «Είναι πιο σημαντική (η διπλωματία των λαών) από ποτέ άλλοτε. Η αμερικανική κοινή γνώμη χρειάζεται περισσότερη πειθώ για να διατηρήσει τις δεσμεύσεις που οι σύμμαχοι ζητούν από τις ΗΠΑ, είναι σημαντικό το ότι οι σχέσεις μεταξύ των λαών, οι σχέσεις μεταξύ των ΜΜΕ και των επιχειρήσεων, έχουν έρθει στην κορυφή των διακρατικών σχέσεων (...) Έχουμε συνεργασίες με άλλες εθνικές οργανώσεις-εβραίοαμερικανικές, κουρδοαμερικανικές, ινδοαμερικανικές, ασσυροαμερικανικές- αλλά και με οργανώσεις που ασχολούνται με ειδικά θέματα όμως αυτός για την Προάσπιση των Χριστιανών (In Defense of Christians). Προκειμένου να επανακαθορίσουμε τα ζητήματά μας στο ευρύτερο δυνατό πλαίσιο και να τα εντάξουμε ως μέρος της κυρίαρχης συζήτησης, αυτές οι συνεργασίες είναι απολύτως απαραίτητες. Σε έναν πολυπολικό κόσμο, και από τη στιγμή που η Ελλάδα επηρεάζεται από πολλαπλές περιφερειακές δυναμικές οι οποίες αλλάζουν, ο μόνος τρόπος να ανταποκριθούμε, είναι να κάνουμε τις πολιτικές τους προτεραιότητες συνεχώς σχετικές μέσω αυτών των συνεργασιών».⁴⁸⁶ Στο ερώτημα του τι να περιμένουν οργανώσεις σαν το HALC από την Ελλάδα και κατά πόσο δυνατόν είναι μετά από την επιρροή στο Κογκρέσο να αυξηθεί και η επιρροή στην εκτελεστική εξουσία των ΗΠΑ, ο Έντι Ζεμενίδης απάντησε: «Η Ελλάδα μπορεί να βοηθήσει με τον καλύτερο τρόπο ενισχύοντας τη θέση της ως πυλώνα σταθερότητας. Μόλις μια δεκαετία πριν, η Τουρκία εγκαινίαζε την(τελικά αδιέξοδη) εξωτερική πολιτική «μηδενικών προβλημάτων με τους γείτονες» της, ενώ συνεχώς σημειωνόταν ότι η Ελλάδα είχε ζητήματα προς όλες τις κατευθύνσεις. Τώρα, η κατάσταση δεν έχει μόνο αντιστραφεί, αλλά επιπρόσθετα, η Ελλάδα έχει γίνει ταυτόχρονα ένας διπλωματικός κόμβος και για

⁴⁸⁵ Συνέντευξη στον Endy Zemenides, Εκτελεστικό Διευθυντή του HALC, *ibid.*

⁴⁸⁶ Συνέντευξη στον Endy Zemenides, Εκτελεστικό Διευθυντή του HALC, *ibid.*

την νοτιοανατολική Ευρώπη και την ανατολική Μεσόγειο και ηγέτιδα δύναμη στην εγκαθίδρυση ενός νέου *modus operandi* -που εδράζεται στους κανόνες δικαίου- στην περιοχή. Με αυτόν τον τρόπο, η Ελλάδα από το επίπεδο του «πυλώνα σταθερότητας», μπορεί να ανέλθει στο επίπεδο του «πυλώνα δυναμισμού» και πρωταγωνιστεί σε θετικές εξελίξεις (ασφάλεια, διπλωματία, ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, δημοκρατία) και αυτό θα βελτιώσει την κατάσταση για την Ελλάδα (και θα κάνει τη δουλειά μας ευκολότερη) στην Ουάσινγκτον. Συνεχίζοντας να χτίζουμε σχέσεις με το Κογκρέσο, να επενδύουμε περισσότερο στην ελληνική διπλωματική παρουσία στις ΗΠΑ, το να συνδεόμαστε άμεσα με το ευρύτερο φάσμα της αμερικανικής σκέψης των σημαντικών επιχειρηματιών, συνιστούν πολύ εύκολες μεθόδους για να αυξηθεί η ελληνική επιρροή πάνω στην αμερικανική πολιτική». ⁴⁸⁷

Η χρονική συγκυρία, σαν παράγοντας της αποτελεσματικότητας της πίεσης που μπορεί να ασκήσει το ελληνοαμερικανικό lobby, συνδέεται άμεσα με την άποψη που έχει το αμερικανικό κράτος. Για την περιοχή της Μεσογείου γενικότερα, οι ΗΠΑ μετά την Αραβική Άνοιξη φαίνεται να τηρούσαν μια στάση αναζήτησης μιας νέας πολιτικής στην περιοχή. Η συγκυρία αυτή, επέτρεπε σε εθνικές οργανώσεις να διατυπώσουν επιχειρήματα εντός των ΗΠΑ για να συνδιαμορφωθεί μια νέα εξωτερική πολιτική. Στο νομοσχέδιο East Med Act, συνδέεται η ενεργειακή διπλωματία των ΗΠΑ με την ασφάλεια της περιοχής. Η θεμελιώδης στρατηγική των ΗΠΑ στην ανατολική Μεσόγειο και στη Μέση Ανατολή, δεν αλλάζει ως προς το σκέλος του Ισραήλ. Το Ισραήλ παραμένει ως η κορωνίδα των αμερικανικών συμφερόντων στην περιοχή, η οποία συνδέεται άρρηκτα με την αδιάκοπη δέσμευση των ΗΠΑ για την προστασία της επιβίωσης του Ισραήλ. Αυτό που αλλάζει είναι ότι δεν υπάρχει η Τουρκία σε αυτό το κάδρο λόγω του ότι η Τουρκία επαναπροσδιόρισε την εξωτερική της πολιτική στην περιοχή. Την συγκυρία την εκμεταλλεύτηκαν οι ελληνοαμερικανικές οργανώσεις και στις ΗΠΑ, διαβλέποντας την ευκαιρία ώστε οι θέσεις τους να βρίσκονται ψηλά στην υπο διαμόρφωση νέα αρχιτεκτονική ασφαλείας και με αυτόν τον τρόπο να επηρεάσουν ουσιαστικά την αμερικανική εξωτερική πολιτική όπως θεωρούσε ο Χίτσενς την «ουσιαστική επιρροή». Η μελέτη περίπτωσης του HALC συνδυάζει όλα εκείνα τα χαρακτηριστικά τα οποία συνιστούν μια σύγχρονη ομάδα πίεσης. Συνολικά, τα συμπεράσματα που μπορούμε να αντλήσουμε από τα παραπάνω είναι τα εξής:

⁴⁸⁷ Συνέντευξη στον Endy Zemenides, Εκτελεστικό Διευθυντή του HALC, *ibid*.

- Το ελληνοαμερικανικό λόμπι, μετά την τουρκική εισβολή στην Κύπρο προσπαθεί φυσιολογικά να ακυρώσει τα τετελεσμένα ακρωτηριασμού της Κύπρου και να αμυνθεί με κινήσεις του στις ΗΠΑ υπέρ των ελληνικών συμφερόντων. Οι επιτυχίες του ελληνοαμερικανικού λόμπι, στηρίχθηκαν σε συγκεκριμένες παρεμβάσεις επιφανών Ελληνοαμερικανών (Σαραμπάνης, Μπρεδήμας, Ρωσσίδης) και μέσω της πίεσης κυρίως του ΑΗΙ, πετυχαίνοντας το εμπάργκο όπλων των ΗΠΑ εναντίον της Τουρκίας (1974-1978). Το εμπάργκο όπλων έληξε το 1978 καθώς η αμερικανική κυβέρνηση θεώρησε ότι οι στρατηγικές επιταγές των ΗΠΑ, δεν επέτρεπαν μια συνέχισή του.
- Στο Σκοπιανό οι θέσεις της ελληνοαμερικανικής κοινότητας σε συνδυασμό με την πίεση που άσκησαν, καθυστέρηση δύο φορές την αναγνώριση της π.Γ.Δ.Μ από τις ΗΠΑ (η μια φορά με την κυβέρνηση του Μπους τους πρεσβύτερου και η άλλη με την κυβέρνηση Κλίντον). Για ακόμη μια φορά, όπως συνέβη και με το εμπάργκο όπλων κατά της Τουρκίας, η επιτυχία ήταν τακτικής αξίας και όχι στρατηγικής. Η αναγνώριση ήρθε το 2004 όταν ενεπλάκη το Σκοπιανό με το ζήτημα του δημοψηφίσματος της Κύπρου για την υπερψήφιση ή την καταψήφιση του Σχεδίου Ανάν. Δεν είναι ξεκάθαρο αν οι ΗΠΑ προχώρησαν στην αναγνώριση της π.Γ.Δ.Μ και μάλιστα με τον όρο «Μακεδονία», επειδή διαπίστωσαν έλλειψη αξιοπιστίας μεταξύ ελληνικής και ελληνοκυπριακής πλευράς στο Σχέδιο Ανάν. Σε κάθε περίπτωση, η στρατηγική επιλογή των ΗΠΑ ήταν να ενταχθούν τα Βαλκάνια στις ευρωατλαντικές δομές και η αναγνώριση της π.Γ.Δ.Μ από τις ΗΠΑ, εντασσόταν σε αυτό το πλαίσιο στρατηγικής των ΗΠΑ σε περιφερειακό επίπεδο.
- Το ελληνοαμερικανικό λόμπι, ήταν πιο πολύ ήταν στηριγμένο στη βάση της αντίδρασης προς τις χώρες εκείνες που προκαλούσαν προβλήματα στην χώρα καταγωγής τους. Η εξωτερική πολιτική εθνικών θεμάτων που ακολουθούσε το μητροπολιτικό κέντρο, επηρέαζε και την ελληνοαμερικανική κοινότητα η οποία αντί να καθοδηγεί το ελληνικό κράτος στο πώς πρέπει να κινηθεί στις ΗΠΑ, ακολουθούσε τις ελληνικές πολιτικές εξελίξεις και την μη αποτελεσματική πολιτική διεκδίκησης των ελληνικών συμφερόντων στις ΗΠΑ (υιοθετώντας περισσότερο ιστορικά επιχειρήματα και όχι επιχειρήματα που αφορούσαν το νέο κόσμο που αναδυόταν μετά την κατάρρευση της ΕΣΣΔ). Μπορούμε να πούμε πως η ελληνοαμερικανική κοινότητα ήλθε σε πολύ δύσκολη θέση αρκετές φορές λόγω των αποφάσεων του ελληνικού κράτους αλλά και του κλίματος αντιαμερικανισμού που λάμβανε χώρα.

- Ο βασικός συντελεστής που καθορίζει την αποτελεσματικότητα της πίεσης μιας εθνικής οργάνωσης στις ΗΠΑ, είναι η χρονική συγκυρία στην οποία λαμβάνει χώρα και ποια είναι η στρατηγική επιλογή των ΗΠΑ με την οποία συγκλίνουν ή συμπλέουν τα αιτήματα της εκάστοτε ομάδας πίεσης. Επομένως, για να γίνει μια ρεαλιστική αποτίμηση της αποτελεσματικότητας της επιρροής μιας ομάδας πίεσης προς την εκάστοτε αμερικανική κυβέρνηση, χρειάζεται η ανάγνωση του διεθνούς και περιφερειακού περιβάλλοντος αλλά και η ποιότητα των διακρατικών σχέσεων. Κατά τη διάρκεια του δευτέρου μισού του Ψυχρού Πολέμου αλλά και κατά τη διάρκεια της μονοπολικής στιγμής (αμέσως μετά την κατάρρευση της ΕΣΣΔ) οι διακρατικές σχέσεις μεταξύ Ελλάδας και ΗΠΑ, είχαν πολλά ακανθώδη ζητήματα τα οποία πολύ δύσκολα μπορούσαν να μετριάσουν οι ελληνοαμερικανικές οργανώσεις. Επιπρόσθετα, οι ΗΠΑ είχαν συγκεκριμένες γεωστρατηγικές επιταγές την επαύριον του τέλους του Ψυχρού Πολέμου (πχ διεύρυνση των ευρωατλαντικών δομών προς τα Βαλκάνια και προς την ανατολική Ευρώπη). Οι διεθνείς συσχετισμοί, δεν επέτρεπαν κάτι παραπάνω από τις επιτυχίες της επιβολής περίπου τετραετούς εμπάργκο όπλων κατά της Τουρκίας και την αναστολή-αναβολή της αναγνώρισης της π.Γ.Δ.Μ αντίστοιχα.
- Το ελληνοαμερικανικό lobby στις ΗΠΑ, απέκτησε μεγαλύτερες δυνατότητες ελιγμών μετά την Αραβική Άνοιξη όπου και οι ΗΠΑ χρειάστηκαν να διαμορφώσουν μια νέα ατζέντα για την ευρύτερη περιοχή της Μεσογείου. Η οικονομική κρίση της Ελλάδας, άλλαξε και την ατζέντα των ελληνοαμερικανικών σχέσεων η οποία μετατοπίστηκε από τα καθαρά εθνικά θέματα (ελληνοτουρκικά, Σκοπιανό) στην κοινοτική επιβίωση της Ελλάδας και στην παραμονή της στην Ευρωζώνη. Από την αρχή της δεύτερης δεκαετίας του 21^{ου} αιώνα, εμφανίζεται ένας αναδυόμενος διεθνής συσχετισμός ισχύος ο οποίος βρίσκεται σε διαδικασία ανακατανομής. Η αποχώρηση της Τουρκίας από το πά-λαι ποτέ στρατηγικό τρίγωνο συνεργασίας (ΗΠΑ-Ισραήλ-Τουρκία) στην αναταλκή Μεσόγειο και στη Μέση Ανατολή, έπαιξε σημαντικό ρόλο για ελληνοαμερικανικές ομάδες πίεσης. Το εβραιοαμερικανικό lobby ήταν αναμφίβολα ο συντελεστής προστιθέμενης αξίας του αντίστοιχου ελληνοαμερικανικού.
- Το παράδειγμα του HALC αποδεικνύει ότι η χρονική συγκυρία ευνοεί περισσότερο ή λιγότερο την αποφασιστική επιρροή μιας ομάδας πίεσης στις ΗΠΑ. Βέβαια, το HALC χρησιμοποίησε και μέσα τα οποία δεν υπήρχαν κατά τη διάρκεια του δευτέρου μισού του Ψυχρού Πολέμου ή της μονοπολικής στιγμής των ΗΠΑ (πχ social media). Το πιο σημαντικό όμως είναι πως η ίδρυση του HALC συνέπεσε με την άνοιξη των ελληνοαμερικανικών σχέσεων και με την υιοθέτηση μιας πιο αξιόπιστης και σταθερής ελληνικής εξωτερικής πολιτικής, κυρίως ως προς το πώς πολιτευόταν στον παρελθόν έναντι

του αμερικανικού παράγοντα. Οι παράγοντες του HALC διείδαν πως οι νέοι συσχετισμοί δυνάμεων στην περιοχή των Βαλκανίων και της ανατολικής Μεσογείου, έφεραν τα ελληνικά και τα αμερικανικά συμφέροντα σε σύγκλιση και έτσι κατάφεραν να επηρεάσουν αποφασιστικά την αμερικανική εξωτερική πολιτική μέσα από την υποστήριξη νομοσχεδίων που ευνοούσαν τα ελληνικά συμφέροντα. Το HALC συνεργάστηκε αργά με άλλες οργανώσεις και ομάδες πίεσης στις ΗΠΑ και άυξησε την επιρροή του. Οι ελληνοισραηλινές σχέσεις αναπτύχθηκαν ιδιαίτερα, παράλληλα με τις ελληνοαμερικανικές.

- Θα ήταν άδικο να υπάρξει μια άμεση σύγκριση της αποτελεσματικότητας των ελληνοαμερικανικών οργανώσεων στις ΗΠΑ, για τον απλό λόγο ότι κλήθηκαν να αντιμετωπίσουν πολύ διαφορετικές προκλήσεις. Επιπλέον, οι διεθνείς συσχετισμοί ισχύος ήταν πολύ διαφορετικοί στον Ψυχρό Πόλεμο και στη μονοπολική στιγμή από αυτούς που υφίστανται μετά το 2010. Στο ερώτημα επομένως αν είχε δίκιο ο Χίτσενς ή οι εκπρόσωποι των ομάδων πίεσης που ανταπάντησαν στο άρθρο του, είναι πως κάθε οργάνωση έχει συγκεκριμένο πλαίσιο ευκαιριών, ανάλογα με αυτές που ορίζονται από την αμερικανική εξωτερική πολιτική (αν υπάρχει παγιωμένη ατζέντα ή αν αυτή η ατζέντα είναι υπό διαμόρφωση) η οποία αλληλεπιδρά με τον εκάστοτε τύπο διεθνούς συστήματος ισορροπίας ισχύος. Βεβαίως, με τη σειρά τους, οι διμερείς διακρατικές σχέσεις (εν προκειμένω μεταξύ Ελλάδας και ΗΠΑ) επηρεάζονται και αυτές από τους παραπάνω παράγοντες. Οι ομάδες πίεσης συνιστούν μια πτυχή αυτών των σχέσεων και δε γίνεται παρά να ακολουθήσουν την εκάστοτε πορεία που άλλοτε έχει περισσότερες ευκαιρίες και λιγότερα εμπόδια, και άλλοτε το αντίστροφο. Σαφέστατα διαδραματίζουν ρόλο και άλλοι ποιοτικοί παράγοντες (πχ ενίσχυση ή αποδυνάμωση των δεσμών μιας διασποράς με τη χώρα καταγωγής, η ισχυρή ή λιγότερο ισχυρή βοήθεια της χώρας καταγωγής προς τις ομάδες πίεσης, όμως οι αποφασιστικοί παράγοντες στη διεθνή πολιτική είναι τα κράτη και οι μεταξύ τους σχέσεις οι οποίες αποτελούν το άθροισμα των διεθνών ανακατανομών ισχύος.

**Επίλογος: Μια αποτίμηση των ελληνοαμερικανικών σχέσεων με συνέντευξη στον
πρώην Γενικό Πρόξενο των ΗΠΑ στην Ελλάδα κ. Alec Mally.**

Το παρόν πόνημα είχε ως στόχο την εξέταση των παραμέτρων των ελληνοαμερικανικών σχέσεων όπως αυτές ξεκίνησαν από το 1947 και το Δόγμα Τρούμαν, με έμφαση στη δεύτερη δεκαετία του 21^{ου} αιώνα όπου και παρατηρήθηκε αξιοσημείωτη βελτίωση του συνόλου των ελληνοαμερικανικών σχέσεων. Από το 1947 μέχρι και το 2021, το διεθνές σύστημα έχει αλλάξει τρεις μορφές. Η ερμηνευτική αξία της ρεαλιστικής σχολής σκέψης (μέσω του νεοκλασικού αλλά και νεορεαλιστικού υποδείγματος) στην εξήγηση των σχέσεων των δύο χωρών, έδωσε τη δυνατότητα να αναδειχθεί η επιρροή της κάθε παραμέτρου στις ελληνοαμερικανικές σχέσεις οι οποίες σαφώς και εξηγούνται ταυτόχρονα και από άλλα εσωτερικά υποδείγματα, τα οποία όμως εξηγούν μια πτυχή μέσα σε μια συγκεκριμένη περίοδο πολικότητας η οποία ορίζει διεθνείς και περιφερειακές συνθήκες που περιορίζουν λιγότερο ή περισσότερο τα κράτη-δρώντες στο να χαράξουν εξωτερική πολιτική, η οποία τελικά, βάσει του νεορεαλιστικού υποδείγματος ασκείται ως «αντίδραση» (reaction) στην επιρροή του διεθνούς συστήματος. Στην παρούσα διατριβή εξετάστηκαν όλες οι παράμετροι οι οποίες πλαισιώνουν τις ελληνοαμερικανικές σχέσεις, είτε αυτές είναι αυστηρά διμερείς (πχ ρόλος του ελληνοαμερικανικού λόμπι) είτε συνιστούν εξαρτημένες μεταβλητές και αφορούν τον ανταγωνισμό των μεγάλων δυνάμεων και τις σχέσεις που διατηρεί η

Ελλάδα με τους στρατηγικούς ανταγωνιστές των ΗΠΑ σε κάθε περίοδο όπου το διεθνές σύστημα παρουσιάζει μια άλλη δομή.

Όλα τα ευρήματα συνιστούν σε αυτό που στη συνέντευξη που παραχώρησε στον γράφοντα ο Έντι Ζεμενίδης ο οποίος απάντησε στο αίτημα να περιγράψει τις ελληνοαμερικανικές σχέσεις κατά τη διάρκεια τριών διαφορετικών τύπων διεθνούς συστήματος (χαλαρός διπολικός, μονοπολική στιγμή, υβριδικό μονο-πολυπολικό) ότι: *«Η ομοιότητα βρίσκεται ότι κατά τη διάρκεια η συνεργασία καθορίστηκε με φόντο των ανταγωνισμό των μεγάλων δυνάμεων. Η κύρια διαφορά κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου είναι ότι οι ΗΠΑ ανταγωνίζονταν μόνο μία μεγάλη δύναμη -τη Σοβιετική Ένωση. Στην ανατολική Μεσόγειο σήμερα, οι ΗΠΑ βλέπουν δύο ανταγωνιστές-Ρωσία και Κίνα. Η άλλη μεγάλη διαφορά είναι ότι από το 2015 υπάρχει μια ευρύτερη συναίνεση σε πολλά ελληνικά κόμματα στα θέματα εξωτερικής πολιτικής και επιδεικνύουν αυτά τα κόμματα μια καθαρή φιλοαμερικανική στάση, κάτι που δεν γινόταν κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου.»*⁴⁸⁸ Το «γιατί» τα περισσότερα ελληνικά κόμματα (κόμματα εξουσίας ή που έλαβαν μέρος σε συγκυβερνήσεις) εμφανίζουν τη μεγαλύτερη δυνατή συναίνεση από τη δεύτερη δεκαετία του 21^{ου} αιώνα και μετά στο να διατηρεί η Ελλάδα τις καλύτερες δυνατές σχέσεις με τις ΗΠΑ, επηρεάζεται σαφώς από την δομή του διεθνούς (και επομένως, περιφερειακού) συστήματος. Πιο συγκεκριμένα, οι τριγωνικές σχέσεις μεταξύ Ελλάδας-ΗΠΑ-Τουρκίας, Ελλάδας-ΗΠΑ-Ρωσίας και Ελλάδας-ΗΠΑ-Κίνας, εξηγούνται κυρίως από διεθνείς και περιφερειακές μεταβολές που επηρεάζουν ταυτόχρονα και την αμερικανική εξωτερική πολιτική. Κατά την ίδια δεκαετία, το Κογκρέσο επίσης επιδεικνύει την υψηλότερη δυνατή συναίνεση (ευμενής) πάνω στα ελληνικά θέματα. Το διττό ερώτημα: «Πώς και γιατί» έφτασαν οι ελληνοαμερικανικές σχέσεις σε ένα πρωτόγνωρο πλαίσιο σύγκλισης συμφερόντων, εξηγείται ως εξής:

Μέσα από την έρευνα μπορούν να εξαχθούν συγκεκριμένα ευρήματα τα οποία είναι δυνατόν να συνεισφέρουν στην πρόσληψη των ελληνοαμερικανικών σχέσεων. Υπάρχουν σταθερές που επηρεάζονται από την εκάστοτε μορφή πολικότητας του διεθνούς συστήματος, όμως δεν αλλάζουν. Οι σταθερές έννοιες που χαρακτηρίζουν τις ελληνοαμερικανικές σχέσεις από το 1947 έως και το 2021, είναι:

- Ασυμμετρία.
- Εξάρτηση.

⁴⁸⁸ Συνέντευξη στον Endy Zemenides, Εκτελεστικό Διευθυντή του HALC, *ibid*.

- Αναντιστοιχία προτεραιοτήτων σε ορισμό απειλών.
- Συμμαχική συνύπαρξη στο NATO.

Η συστημική αλλαγή και εξέλιξη, επηρεάζει ουσιαστικά το πόσο ασύμμετρη είναι μια σχέση, το πόσο εξαρτημένη είναι, (μιλώντας πάντα στο πλαίσιο μιας διμερούς σχέσης μεταξύ μιας υπερδύναμης και μιας μικρής-μεσαίας δύναμης) στο κατά πόσο μπορεί να λάβει χώρα η μικρότερη δυνατή αναντιστοιχία σε ένα κοινό «ορίζουν» των απειλών, καθώς και το ίδιο το NATO, ήδη από τη Σύνοδο του Βουκουρεστίου το 2008, παρουσιάζει χαμηλά επίπεδα συνοχής. Όπως αναφέρθηκε στο ίδιο το κείμενο, η ίδια η ρύση του Ουόλτς (μπορεί οι μέρες του NATO να μην είναι μετρημένες, είναι όμως τα χρόνια του) εξηγεί σε κάποιον βαθμό και τη διμερή εμβάθυνση των ελληνοαμερικανικών σχέσεων η οποία πιο πριν, καθοριζόταν σχεδόν εξ ολοκλήρου από το NATO. Στο διπολικό σύστημα, η Ελλάδα είχε τη μεγαλύτερη δυνατή ασυμμετρία στις σχέσεις της με τις ΗΠΑ ενώ για τρεις περίπου δεκαετίες, η εξάρτηση από τις ΗΠΑ ήταν αντίστοιχη αυτής της ασυμμετρίας. Ασυμμετρία και εξάρτηση, κατέστησαν την Ελλάδα ευάλωτη στην πολλές φορές άμεση παρέμβαση των ΗΠΑ στα ελληνικά πράγματα. Η επιβίωση για την Ελλάδα (ειδικά τις πρώτες δύο δεκαετίες μετά τον Β'Π.Π.) δεν ήταν δεδομένη κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου και η κομμουνιστική απειλή αποτελέσε τη συγκολλητική ουσία για τη σχέση των δύο χωρών.

Κατά τη διάρκεια της μεταψυχροπολεμικής περιόδου η οποία χωρίζεται στην μονοπολική στιγμή (κατά τον Κράουτχάμερ) και της ανάδυσης ενός υβριδικού μονο-πολυπολικού συστήματος, (Χάντινγκτον) η ασυμμετρία, η εξάρτηση, η αναντιστοιχία, μειώνονται συγκριτικά, αλλά παραμένουν να συνιστούν ως το αξιολογικό πλαίσιο των σχέσεων των δύο χωρών. Η Ελλάδα έχει ήδη αρχίσει από τις αρχές της δεκαετίας του 1980' να γίνεται μέρος της ευρωπαϊκής ενοποίησης. Κατά την τελευταία δεκαετία του 20^{ου} αιώνα, η ευρωπαϊκή ενοποίηση προχώρησε σε υψηλά επίπεδα εμβάθυνσης και ενσωμάτωσης με τις Συνθήκες Μάαστριχτ και Νίκαιας. Οι ΗΠΑ και η Ελλάδα (όπως και κάθε άλλο κράτος) από διαφορετική θέση ισχύος, ξεκίνησαν να επεξεργάζονται τη νέα δομή του διεθνούς συστήματος η οποία έφερε από τη μία μέρα στην άλλη, τη συμμαχία που τελούσε υπό την αιγίδα των ΗΠΑ να έχει κερδίσει στην «κούρσα» με την ΕΣΣΔ αλλά και έναν κόσμο χωρίς καθορισμένες -πλέον- απειλές. Η δημιουργία νέων εθνών-κρατών στα Βαλκάνια, έφερε στην επιφάνεια τις διαφορές που ήταν υποβόσκουσες μεταξύ Ελλάδας και ΗΠΑ καθώς η Ελλάδα επιθυμούσε μάλλον εις μάτην (λόγω της νέας δομής του διεθνούς συστήματος) την διατήρηση του status quo

των Βαλκανίων, ενώ οι ΗΠΑ σταδιακά αποφάσισαν να εδραιώσουν την παρουσία τους σε περιοχές που απώλεσε την επιρροή της η ΕΣΣΔ. Κατά την πρώτη δεκαετία του 21^{ου} αιώνα, η Ελλάδα φαίνεται να ακολουθεί σε κάποιο βαθμό το κλίμα που επικρατούσε στον γαλλογερμανικό άξονα της Ε.Ε σε σχέση με τον μονομερισμό που επέδειξαν οι ΗΠΑ σε Ιράκ και Αφγανιστάν. Ωστόσο αυτός ο αμερικανικός μονομερισμός, γίνεται ταυτόχρονα με την περίοδο της μονοπολικής στιγμής, όπου οι ΗΠΑ δεν μπορούσαν να απειληθούν από κάποια δύναμη ή από άθροισμα δυνάμεων (συμμετρικών). Η αναντιστοιχία στο θέμα του καθορισμού των απειλών, αναδεικνύεται μετά την 11^η Σεπτεμβρίου όπου ο Πόλεμος εναντίον της Τρομοκρατίας, ορίζει ως πρώτο μέλημα την θωράκιση των ΗΠΑ και των συμμάχων τους από ασύμμετρες απειλές. Η Ελλάδα σε αντίθεση με τις ΗΠΑ, δεχόταν δύο ουσιαστικές απειλές συμμετρικές (η μία ήταν η τουρκική και η άλλη όπως οριζόταν, από τις εδαφικές διεκδικήσεις της Βόρειας Μακεδονίας που αποτελούσαν μέρος του ονοματολογικού ζητήματος). Με άλλα λόγια, ο ορισμός απειλών ήταν διαφορετικός ως προς την ιεράρχησή τους.

Η ευρωπαϊκή ενοποίηση, η ανάδυση του υβριδικού μονο-πολυπολικού κόσμου, έφερε στην Ελλάδα μεγαλύτερο πειθώριο ελιγμών με ανοίγματα σε Ρωσία και Κίνα τα οποία ασφαλώς και επανακαθόρισαν τις ελληνοαμερικανικές σχέσεις, θέτοντας την αξία της Ελλάδας σε άλλη βάση για τις ΗΠΑ. Εν πολλοίς, η θερμή υποστήριξη των ΗΠΑ προς την Ελλάδα κατά τη διάρκεια της δημοσιονομικής κρίσης της δείχνει πως οι ΗΠΑ δεν επιθυμούσαν μια ελληνική οικονομική κατάρρευση η οποία θα είχε συνέπειες γεωπολιτικές και θα επηρέαζαν τα αμερικανικά συμφέροντα. Ειδικά μετά την μετατροπή της Λιβύης σε αποτυχημένο κράτος και την επιδείνωση της ουκρανικής κρίσης (2013-2014) οι ΗΠΑ ήθελαν διακαώς να υπάρχουν νησίδες σταθερότητας στην περιοχή. Η Ελλάδα ήταν από τις κερδισμένες χώρες αναφορικά με την αύξηση του αμερικανικού ενδιαφέροντος στην περιοχή. Η τουρκική εξωτερική πολιτική που ήδη από το 2003 (άρνηση στην διέλευση αμερικανικών στρατευμάτων) είχε περάσει σε φάση επαναπροσδιορισμού και από τότε μέχρι και το 2021 οι αμερικανοτουρκικές σχέσεις μειώθηκαν. Ένα πολυκεντρικό – πολυπολικό σύστημα χαρακτηρίζεται από επαναπροσδιορισμούς.

Για τις ελληνοαμερικανικές σχέσεις οι οποίες πλαισιώνονται από ασυμμετρία (η Ελλάδα είναι μια μικρομεσαία δύναμη της διεθνούς πολιτικής και οι ΗΠΑ είναι μια υπερδύναμη) οι ελληνοαμερικανικές σχέσεις είναι καλύτερες όταν η αμερικανική εξωτερική πολιτική είναι ηπίως παρεμβατική, δίνει σημασία στα ανθρώπινα δικαιώματα και στη δημοκρατία (η Ελλάδα είναι μια φιλελεύθερη δημοκρατία) και

δίνει σημασία σε αξίες οι οποίες συνδέουν τα δύο κράτη εδώ και αιώνες. Οι ελληνοαμερικανικές σχέσεις παρουσιάζουν μεγαλύτερες πιθανότητες επαύξησης όταν δεν συνδέονται με τα ελληνοτουρκικά. Πιο συγκεκριμένα, ο ρόλος των ΗΠΑ στην ελληνοτουρκική διένεξη είναι αναγκαία παρεμβατικός λόγω της διαφύλαξης της συνοχής του NATO. Είναι σχεδόν αδύνατο η μια από τις δύο χώρες (Ελλάδα και Τουρκία) να ωφελούνται εξώφθαλμα από τον διαμεσολαβητικό ρόλο των ΗΠΑ. Αυτό θα απασχολεί πάντα την ελληνική κυβέρνηση και την ελληνική κοινή γνώμη. Ο αντιαμερικανισμός στην Ελλάδα συνδέθηκε άμεσα με τις ελληνοτουρκικές σχέσεις και κυρίως με τον αμερικανικό ρόλο στην τουρκική εισβολή στην Κύπρο το 1974. Η κρίση στα Ίμια του 1996 μας έδειξε στην πράξη πως οι ΗΠΑ όσο η προτεραιότητά τους είναι η συνοχή της νοτιοανατολικής πτέρυγας του NATO, δε θα πάψουν να σκέφτονται με όσα περιγράφει στο έργο του ο Στερνς. Η όσο το δυνατόν μεγαλύτερη αποσύνδεση μεταξύ των ελληνοαμερικανικών σχέσεων με τις ελληνοτουρκικές, δίνει οφέλη και για τις δύο πλευρές και επομένως, για το σύνολο των ελληνοαμερικανικών σχέσεων.

Η άνοδος της Κίνας είναι εκείνη που εν πολλοίς σηματοδοτεί και τη συστημική αλλαγή κατά το πρώτο τέταρτο του 21^{ου} αιώνα. Στην παρούσα διδακτορική διατριβή, οι σχέσεις Ελλάδας-Κίνας αλλά και ΗΠΑ-Κίνας, εξετάστηκαν με βάση την επιρροή τους στις ελληνοαμερικανικές σχέσεις μετά τον Ψυχρό Πόλεμο. Ως σημείο εκκίνησης θεωρείται το 2007 όπου και η Ελλάδα και η Κίνα υπογράφουν συμφωνία οικονομικής συνεργασίας η οποία χαρακτηρίζεται «στρατηγική». Η Ελλάδα ακολούθησε μια πολιτική σύσφιξης των σχέσεών της με το Πεκίνο, και κατά τη διάρκεια της κυβέρνησης Κωνσταντίνου Καραμανλή, όσο και κατά τις επόμενες του ΠΑΣΟΚ και των τρικομματικών και δικομματικών κυβερνήσεων συνεργασίας (ΝΔ, ΠΑΣΟΚ, ΛΑΟΣ, ΔΗΜΑΡ, ΣΥΡΙΖΑ-ΑΝΕΛ) επένδυσαν αρκετά στις σχέσεις Ελλάδας-Κίνας για διαφορετικούς λόγους.

Η κυβέρνηση Καραμανλή θεωρούσε ότι η Ελλάδα είχε βαθμούς ελευθερίας που το διεθνές σύστημα της επέτρεπε και έτσι όφειλε να εκμεταλλευτεί αυτή την «ελευθερία κινήσεων». Η «πολυδιάστατη εξωτερική πολιτική» όπως είδαμε στα κεφάλαια που αφορούν τόσο την παράμετρο της Κίνας, όσο και της Ρωσίας, στόχευαν εν μέρει και στην ανάσχεση της τουρκικής επιθετικότητας. Από την θητεία της κυβέρνησης του Γιώργου Παπανδρέου και μετά, οι σχέσεις με την Κίνα παρέμειναν κεφαλαιώδους σημασίας για την Ελλάδα, όμως αυτή τη φορά για καθαρά οικονομικούς λόγους καθώς πολύ λίγες επενδύσεις έγιναν κατά τη διάρκεια της εννιαετούς δημοσιονομικής κρίσης της Ελλάδας. Από την κυβέρνηση Τραμπ (2016) και μετά, οι

σχέσεις ΗΠΑ-Κίνας ήταν αρκετά προβληματικές και αυτό επηρέασε αρκετά τους βαθμούς ελευθερίας της Ελλάδας αναφορικά με τις ελληνοσινικές σχέσεις. Σημαντικές επενδύσεις όπως αυτή της COSCO στον Πειραιά αλλά και σε άλλους, στρατηγικούς τομείς για την οικονομία της Ελλάδας, ανησύχησαν ιδιαίτερα τους Αμερικανούς οι οποίοι είχαν αρχίσει να βλέπουν την αυξανόμενη επιρροή της Κίνας στην Ελλάδα, εξίσου επικίνδυνη (αν όχι περισσότερο) με την ρωσική.

Οι ελληνοαμερικανικές σχέσεις κατά παράδοξο τρόπο, επηρεάστηκαν θετικά από τη δυναμική διείσδυση της Κίνας στην Ελλάδα κατά τη δεκαετία 2007-2017 καθώς η σημασία της Ελλάδας για τις ΗΠΑ αυξήθηκε, κάτι που φάνηκε με το έντονο ενδιαφέρον των ΗΠΑ για επενδύσεις στην Ελλάδα προκειμένου να ανασχεθεί αυτή η αυξανόμενη κινεζική επιρροή στην Ελλάδα. Ο πολυπολικός κόσμος που αναδυόταν, καθιστούσε την Ελλάδα πιο σημαντική για τις ΗΠΑ καθώς δυνάμεις όπως Ρωσία και Κίνα αύξησαν την επιρροή τους στην Ανατολική Ευρώπη, στα Βαλκάνια και στη Μεσόγειο. Από εκεί μετά, οι σχέσεις Ελλάδας-Κίνας εξαρτώνται (και μελλοντικά θα εξαρτηθούν) από τις σχέσεις ΗΠΑ-Κίνας και ΝΑΤΟ-Κίνας. Οι σχέσεις Ελλάδας-Κίνας αναπτύχθηκαν σε μια περίοδο που στις ΗΠΑ δεν ήταν ακόμη ξεκάθαρο το αν η Κίνα θα είναι μια χώρα που θα συνεργαζόταν με τις ΗΠΑ ή θα τις ανταγωνιζόταν. Επιπλέον, η άνοδος στις σχέσεις μεταξύ Ε.Ε-Κίνας, συνετέλεσε επίσης στο να γίνουν καλύτερες οι σχέσεις της Αθήνας με το Πεκίνο και να αποκτήσουν μια ιδιαίτερη σημασία όταν η Ελλάδα έγινε μέλος και του Belt and Road Initiative αλλά και της πρωτοβουλίας China 16+1.

Σαν μικρομεσαία δύναμη του διεθνούς συστήματος, η Ελλάδα εκμεταλλεύτηκε τους όποιους βαθμούς ελευθερίας της έδινε η ανάδυση του πολυπολικού κόσμου όμως η μεταβλητή που καθορίζει τους βαθμούς ελευθερίας μια χώρας όπως είναι η Ελλάδα, είναι η εκάστοτε πόλωση των υπεδυνάμεων. Οι καλές ελληνοαμερικανικές σχέσεις μπορεί να επηρεάστηκαν έμμεσα από την σινική διείσδυση (καθώς έκαναν την Ελλάδα πιο σημαντική για τις ΗΠΑ) όμως η πιθανή αύξηση του σινοαμερικανικού ανταγωνισμού και μετά το 2021, θα φέρει περιορισμούς στις σχέσεις μεταξύ Ελλάδας και Κίνας. Η τηρουμένων των αναλογιών ισορροπία των ελληνοαμερικανικών και ελληνοσινικών σχέσεων θα αποτελέσει μεγάλη πρόκληση για την ελληνική εξωτερική πολιτική καθώς μεταξύ άλλων, θα εξαρτηθεί και το κατά πόσον θα κεφαλαιοποιήσει η Ελλάδα την ιστορικά καλή περίοδο των ελληνοαμερικανικών σχέσεων μετά το 2010.

Ο ρωσικός παράγοντας ήταν πολύ σημαντικός για τις σχέσεις Ελλάδας-ΗΠΑ. Το Δόγμα Τρούμαν από μόνο του, συνέστησε τη μετουσίωση της αμερικανικής

εξωτερικής πολιτικής ανάσχεσης της σοβιετικής επιρροής στην Ελλάδα και στην περιοχή της. Οι μεταπολεμικές ελληνοαμερικανικές σχέσεις ξεκινούν ουσιαστικά από δύο παράγοντες: Από την διακηρυγμένη αδυναμία της Μεγάλης Βρετανίας να αναλάβει τις συμμαχικές της υποχρεώσεις μετά το τέλος του Β'.Π.Π. και από την σταδιακή αποξένωση των ΗΠΑ με την ΕΣΣΔ που ξεκίνησε τα πρώτα μεταπολεμικά χρόνια και εξελίχθηκε σε αυτό που είναι γνωστό ως «Ψυχρός Πόλεμος». Σαν παράγοντας επιρροής των ελληνοαμερικανικών σχέσεων, τόσο ως ΕΣΣΔ όσο και ως Ρωσική Ομοσπονδία, είναι μαζί με την Τουρκία, ο πιο επιδραστικός. Όπως συμβαίνει και με τις ελληνοσινικές σχέσεις, έτσι και με τις ελληνορωσικές, ο μεγαλύτερος παράγοντας επίδρασης ήταν οι αμερικανοσοβιετικές/αμερικανορωσικές σχέσεις. Οι εξάρσεις και οι υφέσεις στις σχέσεις ΗΠΑ-Ρωσίας επηρέαζαν και τη θέση της Ελλάδας η οποία διατηρούσε σημαντικές οικονομικές και πολιτιστικές σχέσεις με την ΕΣΣΔ και κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου. Η αμερικανική παρεμβατικότητα στο ελληνικό πολιτικό σύστημα (η οποία εν πολλοίς είναι μαζί με την παράνομη τουρκική εισβολή του Αττίλα στην Κύπρο το 1974) τα μεγάλα τραύματα των ελληνοαμερικανικών σχέσεων. Η τότε ΕΣΣΔ ήταν πάντα η γενεσιουργός αιτία καθώς ο Ψυχρός Πόλεμος δεν επέτρεπε στην Ελλάδα να έχει βαθμούς ελευθερίας. Ο «κομμουνιστικός κίνδυνος» δεν υπήρχε μόνο ως ρητορική της ελληνικής πολιτικής ελίτ αλλά και της αμερικανικής. Τόσο ο Εμφύλιος Πόλεμος, όσο και οι ταραγμένες δεκαετίες που ακολούθησαν στην Ελλάδα, σχετιζόνταν με την επιρροή ή και προσδοκόμενη αύξηση επιρροής της ΕΣΣΔ στην Ελλάδα.

Μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, Ελλάδα και Ρωσία επιχείρησαν να θεμελιώσουν τις σχέσεις τους σε μια νέα εποχή. ΗΠΑ και Ρωσία είχαν σχέσεις αρμονικής συνύπαρξης τα πρώτα χρόνια μετά την κατάρρευση της ΕΣΣΔ. Η Ελλάδα έβλεπε τη Ρωσία ως μια ανταγωνιστική δύναμη της Τουρκίας και έτσι η κυβέρνηση Κωνσταντίνου Μητσοτάκη επένδυσε αρκετά σε μια ειδική σχέση με τη Ρωσία. Στον Πόλεμο της Γιουγκοσλαβίας, η Ελλάδα χωρίς να ακολουθεί την πολιτική της Ρωσίας (η οποία τελικά στήριξε τη Σερβία) ακολούθησε μια πολιτική κατανόησης έναντι της Σερβίας και αυτό έβαλε σε σκέψεις αρκετές δυτικές χώρες για το ρόλο της Ελλάδας. Η Ρωσία είχε επίσης παραδοσιακά έναν ρόλο στο Κυπριακό, έχοντας ως στόχο την πρόκληση τριβών μεταξύ ΗΠΑ-Ελλάδας-Τουρκίας και Μεγάλης Βρετανίας. Από τα ευρήματα φαίνεται ότι η περίοδος η οποία ανησύχησε ιδιαίτερα τις ΗΠΑ για της ελληνορωσικές σχέσεις ήταν η περίοδος 2004-2009 με την κυβέρνηση Κωνσταντίνου Καραμανλή. Όπως συνέβη και με την Κίνα, η κυβέρνηση Κωνσταντίνου Καραμανλή

θεώρησε ότι ανδυνόταν ένας νέος κόσμος ο οποίος απαιτούσε μια πολυδιάστατη εξωτερική πολιτική. Δεν πρέπει να λησμονείται ότι εκείνη την περίοδο σφυρηλατήθηκε σε μεγάλο βαθμό και η ειδική σχέση μεταξύ Ε.Ε.-Ρωσίας. Ο αγωγός Μπουργκάς-Αλεξανδρούπολη ήταν το μεγάλο στοίχημα της στρατηγικής σχέσης Ελλάδας-Ρωσίας όπως την οραματιζόταν η κυβέρνηση Καραμανλή. Η ρωσική επιρροή στα Βαλκάνια που είχε στόχο τον διεμβολισμό του ΝΑΤΟ και η είσοδος της Ελλάδας σε προγράμματα δημοσιονομικής προσαρμογής, οδήγησαν σταδιακά τις ελληνορωσικές σχέσεις με μείωση καθώς η προτεραιότητα της Ελλάδας ήταν η σύσφιξη των σχέσεων της με τις ΗΠΑ και με το Ισραήλ. Στην κρίσιμη διαπραγμάτευση του 2015 που οδήγησε στο Δημοψήφισμα της 5^{ης} Ιουλίου, στελέχη της κυβέρνησης του ΣΥΡΙΖΑ-ΑΝΕΛ, υποστήριζαν τον δανεισμό από τη Ρωσία (ουτοπική πολιτική κίνηση) σε περίπτωση που η Ελλάδα έβγαινε από την Ευρωζώνη. Ο τότε πρωθυπουργός Αλέξης Τσίπρας είχε κάνει λόγο για «άνοιξη των ελληνορωσικών σχέσεων» όμως μετά την υπογραφή της Ελλάδας για την υπαγωγή της στο τρίτο πρόγραμμα δημοσιονομικής σταθερότητας, η ιδέα για στενή σχέση με τη Ρωσία εγκαταλείφθηκε και έτσι οι ελληνοαμερικανικές σχέσεις αναπτύχθηκαν με καλύτερους όρους. Από το 2016 και μετά, όταν η Ρωσία επαύξησε δραματικά τις ειδικές της σχέσεις με την Τουρκία, κατέστη εμφανές για την Αθήνα ότι η Ρωσία δεν μπορούσε να είναι πια «ο μπαμπούλας» της Ελλάδας για την Τουρκία. Η Ρωσία το 2017 πούλησε το αντιεरोπορικό σύστημα S-400 στην Τουρκία, παρέχοντάς της ένα στρατηγικό όπλο που εκείνη τη στιγμή άλλαζε τις ισορροπίες στο Αιγαίο. Κατά το έτος 2017-2018 όπου ήταν το έτος επίλυσης του Σκοπιανού με τη Συμφωνία των Πρεσπών, οι ελληνορωσικές σχέσεις πέρασαν τεράστια κρίση όταν η Ελλάδα απέλασε μέλη του διπλωματικού προσωπικού της ρωσικής πρεσβείας στην Αθήνα για κακόβουλη επιρροή και για την μη τήρηση της Συνθήκης της Βιέννης για τις διπλωματικές αποστολές. Η προσπάθεια της κυβέρνησης Μητσοτάκη για «ξεπάγωμα» των ελληνορωσικών σχέσεων είχε στόχο όχι το να επαναφέρει τις ελληνορωσικές σχέσεις στο σημείο που ήταν κατά την περίοδο 2004-2009 και μεσούσης της χρονιάς του 2015, αλλά στη ρεαλιστική τους βάση καθώς οι σχέσεις ΗΠΑ-Ρωσίας και ΝΑΤΟ-Ρωσίας είχαν αρχίσει να επιδεινώνονται. Η Ελλάδα έδειξε με αυτήν την κίνηση ότι ο στρατηγικός της προσανατολισμός έγινε σταθερός, υπολογίζοντας μάλλον και το κόστος που είχε για την ίδια κάθε φορά που προσπάθησε να εξισορροπήσει τη συμμετοχή της στο ΝΑΤΟ με την διατήρηση της παραδοσιακής σχέσης με τη Ρωσία.

Από το 2015 και μετά οι σχέσεις μεταξύ Ελλάδας-ΗΠΑ απογειώθηκαν και λόγω

του περαιτέρω εξορθολογισμού των σχέσεων της Ελλάδας με τη Ρωσία. Αυτός ο εξορθολογισμός είχε αρχίσει να λαμβάνει χώρα ήδη μετά το 2010 καθώς η Ελλάδα όφειλε πρωτίστως να αναζητήσει συμμάχους εντός της Δύσης. Στο προβλεπτό μέλλον, οι σχέσεις της Ελλάδας με τη Ρωσία είναι δύσκολο να μείνουν στα επίπεδα που ήταν μέχρι και το 2010 καθώς τόσο ο Στρατηγικός Διάλογος μεταξύ Ελλάδας-ΗΠΑ, όσο και η επάνοξη των σχέσεων Ρωσίας-Τουρκίας, καθιστούν την προοπτική μιας «ειδικής σχέσης» μεταξύ Αθήνας και Μοσχάς σχεδόν απαγορευτική. Επιπρόσθετα, η πόλωση μεταξύ ΗΠΑ-Ρωσίας που ξεκίνησε ήδη από το καλοκαίρι του 2021, δεν επιτρέπουν βαθμούς ελευθερίας στην Ελλάδα ώστε να διατηρεί σχέσεις εκτός των νατοϊκών δεσμεύσεών της με τη Ρωσία.

Ήδη από το 1955 και μετά οι σχέσεις Ελλάδας και Τουρκίας επιδεινώνονται σε μια περίοδο που ο Πόλεμος της Κορέας είχε διαμορφώσει σε μεγάλο βαθμό την αμερικανική εξωτερική πολιτική η οποία βασιζόταν στην παρεμβατικότητα σε οποιοδήποτε μέρος στον κόσμο το οποίο θα δεχόταν πιέσεις από την ΕΣΣΔ. Οι σχέσεις Ελλάδας-ΗΠΑ απέκτησαν το μεγαλύτερο τραύμα τους με το Κυπριακό Ζήτημα το οποίο κορυφώθηκε με την τραγωδία στη Μεγαλόνησο με την τουρκική εισβολή του Αττίλα (Ι και ΙΙ) κατά τους μήνες Ιούλιο και Αύγουστο του 1974. Η συνύπαρξη της Ελλάδας με την Τουρκία στο ΝΑΤΟ, αποτελεί και τον πυρήνα των πολύ δύσκολων ισορροπιών μεταξύ Ελλάδας-ΗΠΑ-Τουρκίας καθώς το άρθρο 5 του ΝΑΤΟ σημαίνει πως η συμμαχία πρέπει να έχει την ύψιστη συνοχή και επομένως, η ηγετική δύναμη στο ΝΑΤΟ (ΗΠΑ) έχει κάθε συμφέρον προκειμένου να μην υπάρξει ένας ελληνοτουρκικός πόλεμος ο οποίος θα φέρει ρήγμα στην νοτιοανατολική πτέρυγα του ΝΑΤΟ.

Η ισορροπία που στο βιβλίο του ο Στερνς αναφέρει ως 7/10 (επτά προς δέκα) αντικατόπτριζε ουσιαστικά, την ευμενή ουδετερότητα που τηρούσαν οι ΗΠΑ υπέρ της Τουρκίας, λόγω της γεωστρατηγικής σημασίας της Άγκυρας για την Ουάσινγκτον σε κρίσιμες περιοχές. Ο Ψυχρός Πόλεμος που έγινε στα πλαίσια ενός χαλαρού διπολικού συστήματος ισορροπίας δυνάμεων, δεν επέτρεπε ελιγμούς από την πλευρά της Ελλάδας η οποία ήταν ταυτόχρονα, πλήρως εξαρτημένη από τις ΗΠΑ. Από την πλευρά των ΗΠΑ, η προτεραιότητα στα ελληνοτουρκικά ήταν, είναι (και στο ορατό μέλλον θα είναι) η αποτροπή ενός επεισοδίου μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας, ικανού να παραλύσει την συνοχή του ΝΑΤΟ σε μια ολοένα και πιο σημαντική περιοχή που συνδέει τον Εύξεινο Πόντο με τα Βαλκάνια και τη Μέση Ανατολή με τον Καύκασο.

Η αμερικανική πολιτική απέναντι στα ελληνοτουρκικά, δεν έχει αλλάξει

θεμελιωδώς από την περίοδο του Ψυχρού Πολέμου. Η στάση ευμενούς ουδετερότητας υπέρ της Τουρκίας, ήταν μια πάγια στάση των ΗΠΑ στα ελληνοτουρκικά, μέχρι και τα τέλη της προηγούμενης δεκαετίας κατά την οποία φαίνεται πως οι ΗΠΑ αναγνώριζαν στην Ελλάδα ότι δέχεται προκλήσεις από την Τουρκία. Οι παράγοντες που οδήγησαν τις ΗΠΑ στο να επαναπροσδιορίσουν ορισμένα θέματα στα ελληνοτουρκικά (υπερ της Ελλάδας) σχετίζονται και με τις διαρκώς επιδεινούμενες σχέσεις μεταξύ ΗΠΑ και Τουρκίας, ιδιαίτερα μετά το καλοκαίρι του 2016 όπου η Τουρκία κατηγορήσε ευθέως τις ΗΠΑ ότι ενορχήστρωσαν το αποτυχημένο πραξικόπημα του Ιουλίου. Αμέσως μετά, η Άγκυρα προχώρησε σε μια πρωτόγνωρη σύσφιξη σχέσεων με τη Μόσχα. Η βάση της Αλεξανδρούπολης, είναι ένα χειροπιαστό όφελος (απότοκο της αμερικανικής δυσπιστίας για τον ρόλο της Τουρκίας στο ΝΑΤΟ αλλά και για το ότι οι αμερικανοτουρκικές σχέσεις έφτασαν σε ιστορικό χαμηλό στα τέλη της δεκαετίας 2020'). Η γεωγραφική εγγύτητα της Ελλάδας με την περιοχή του Ευξείνου Πόντου, οδήγησε τις ΗΠΑ στο να κατανοήσουν πως χρειάζεται ένας μερικός επαναπροσδιορισμός της πολιτικής τους σε σχέση με την Τουρκία. Η σύμπτωση ελληνικών και αμερικανικών συμφερόντων, οφείλονται εν πολλοίς ότι τόσο οι ελληνοτουρκικές όσο και οι αμερικανοτουρκικές σχέσεις επιδεινώθηκαν μετά το 2016.

Όπως αναφέρθηκε παραπάνω, ο επαναπροσδιορισμός της εξωτερικής πολιτικής της Τουρκίας που οδήγησε και σε διαφοροποίηση τόσο της ελληνικής όσο και της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής, (πχ στήριξη από ΗΠΑ του σχήματος 3+1, έναντι της τριγωνικής στρατηγικής σχέσεις ΗΠΑ-Τουρκίας-Ισραήλ) οφείλεται πρωτίστως στην μετάβαση του διεθνούς συστήματος σε έναν πολυκεντρικό κόσμο. Το τέλος του χαλαρού διπολικού συστήματος, έφερε αναπάντεχα έλλειψη συνοχής στις πάλαι ποτέ συμμαχίες (βλ. ΝΑΤΟ και Ε.Ε.) και έτσι οι παραδοσιακές διμερείς σχέσεις άρχισαν να έρχονται ξανά στο προσκήνιο. Χώρες σαν την Ελλάδα, (μικρομεσαία δύναμη της διεθνούς πολιτικής) απέκτησαν μεγαλύτερη αξία. Με άλλα λόγια, η αλλαγή (όπως την ερμηνεύει ο Γκίλπιν) φέρνει ανακατατάξεις και σε συνθήκες πολυπολικού κόσμου, Ελλάδα και ΗΠΑ ξεπέρασαν πάγια αγκάθια και ταμπού στις μεταξύ τους σχέσεις (για παράδειγμα: η 5^η ανανέωση της χρήσης των αμερικανικών βάσεων στην Ελλάδα).

Ένα μεγάλο ζήτημα που συνδέεται άρρηκτα με την θεμελιώδη αλλαγή τακτικής της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής, είναι η σχέση της Ελλάδας με το Ισραήλ. Από το 2007 η Ελλάδα προχώρησε σταδιακά σε έναν επαναπροσδιορισμό της εξωτερικής της πολιτικής η οποία συνέπεσε με την άνοδο του υβριδικού μονο-πολυπολικού κόσμου. Όμως μόνο μετά το 2009-2010 η Ελλάδα ξεκίνησε να βελτιώνει τις σχέσεις με το

Ισραήλ. Η υπαγωγή της Ελλάδας στα δημοσιονομικά προγράμματα του ΔΝΤ οδήγησε τους ιθύνοντες της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής στο να προσπαθήσουν να εξισορροπήσουν την τουρκική απειλή μέσω εξωτερικής εξισορρόπησης, σε μια περίοδο που η Τουρκία γνώριζε πρωτοφανή οικονομική ανάπτυξη και ήταν αδύνατο για την Ελλάδα να ακολουθήσει μια κούρσα εξοπλισμών.

Δεν ήταν όμως μόνο το ζήτημα της τουρκικής απειλής που οδήγησε την Ελλάδα στο να στραφεί στο Ισραήλ. Η ανάγκη για παραγωγική ανασυγκρότηση, ήταν μια ακόμη παράμετρος που καθόριζε σε μεγάλο βαθμό την εξωτερική πολιτική της χώρας μετά το 2010. Το Ισραήλ είναι ένα κράτος-πρότυπο στην καινοτομία, στη χρήση νέων τεχνολογιών, στη νεοφυή επιχειρηματικότητα και όσα γενικώς συνιστούν το τρίπτυχο της σύγχρονης οικονομίας (γνώση-έρευνα-παραγωγή). Οι ελληνικές δεσμεύσεις για την ασφάλεια της Κύπρου, μπορούσαν να είναι αποτελεσματικές μέσω μιας εξισορρόπησης η οποία έδινε βάθος στα ανατολικά και στην Κυπριακή Δημοκρατία. Η ενέργεια και τα κοιτάσματα υδρογονανθράκων που ανακαλύφθηκαν σε Κύπρο και Ισραήλ, αποτέλεσαν επίσης έναν επιταχυντή της συνεργασίας Ελλάδας, Ισραήλ και Κύπρου. Οι τριμερείς συνεργασίες οικοδομήθηκαν σταδιακά μέσα από ένα μοντέλο bottom-up (από θέματα χαμηλής πολιτικής σε θέματα που αφορούν την ασφάλεια). Το Ισραήλ είχε όμως και ακόμη ένα μεγάλο πλεονέκτημα που λειτουργούσε σαν πολλαπλασιαστής οφελών για την Ελλάδα. Το Ισραήλ ήταν (από το 1948) και παραμένει ακρογωνιαίος σύμμαχος των ΗΠΑ στη Μέση Ανατολή και στην Ανατολική Μεσόγειο. Οι ειδικές σχέσεις του Ισραήλ με τις ΗΠΑ, δεν είναι αυστηρά διακρατικές. Το πανίσχυρο εβραιοαμερικανικό λόμπι στις ΗΠΑ, βοήθησε ταυτόχρονα την παράλληλη σύσφιξη των σχέσεων της Ελλάδας με τις ΗΠΑ.

Μετά το 2018 η πετυχημένη τριμερής Ελλάδας, Ισραήλ και Κύπρου, εξελίχθηκε στη Συμμαχία 3+1 (Ελλάδα, Ισραήλ, Κύπρος και ΗΠΑ). Από την άλλη πλευρά, το Ισραήλ διείδε στην Ελλάδα μια δημοκρατία η οποία σαν μέλος της Ε.Ε., μπορούσε να της παράσχει δυτικό χώρο καθώς μετά την Αραβική Άνοιξη και την επιδείνωση των σχέσεων Τουρκίας-Ισραήλ, το αίσθημα περικύκλωσης απασχολούσε ξανά του ιθύνοντες χάραξης της ισραηλινής εξωτερικής πολιτικής. Η Ελλάδα μέσα από αυτήν την τριμερή συνεργασία, ξεκίνησε ουσιαστικά να ακολουθεί και ένα συμπληρωματικό παράδειγμα εξωτερικής εξισορρόπησης της τουρκικής επιθετικότητας. Περιφεραιοποίησε πολλά ζητήματα που άπτονται των «εθνικών θεμάτων» και έδωσε σωστή περιφερειακή αποτύπωση στις ΗΠΑ έχοντας μαζί της τον πλέον ισχυρό και αξιόπιστο σύμμαχο των ΗΠΑ, στο πλευρό της (Ισραήλ). Η συμμαχία 3+1 αποτελεί για

τις ελληνοαμερικανικές σχέσεις το κατάλληλο περιφερειακό σχήμα ώστε να προχωρήσει σε πολλά επίπεδα ο Στρατηγικός Διάλογος Ελλάδας-ΗΠΑ που ξεκίνησε στο δεύτερο μισό του Δεκεμβρίου του 2018. Την ίδια στιγμή, το εβραϊκό λόμπι στις ΗΠΑ ενίσχυε τους δεσμούς του με το ελληνικό και κυπριακό λόμπι στις ΗΠΑ, συμμετέχοντας από κοινού σε καμπάνιες για την αύξηση της επιρροής της τριμερούς στην Ανατολική Μεσόγειο.

Σε κάθε περίπτωση, η συνεργασία 3+1 αποτελεί ένα όχημα το οποίο η Ελλάδα μπορεί να το χρησιμοποιεί ως έναν ειδικό συντελεστή επιρροής στις ΗΠΑ και για το Κυπριακό Ζήτημα αλλά και για άλλα θέματα που απασχολούν τις ΗΠΑ και θα τις απασχολήσουν, στο προβλεπτό μέλλον. Η ενεργειακή ασφάλεια, η καταπολέμηση της τρομοκρατίας, η αντιμετώπιση του Ιράν αλλά και η παραδοσιακή δέσμευση των ΗΠΑ για την ασφάλεια του Ισραήλ. Επιπρόσθετα, η Ελλάδα (και η Κύπρος) έχουν κάθε όφελος να συνεχίσουν να χτίζουν εποικοδομητικά τις σχέσεις τους με τις ΗΠΑ προκειμένου να ενσωματωθούν ακόμη περισσότερο στην αρχιτεκτονική ασφάλειας των ΗΠΑ στο πολυπολικό σύστημα που αναδύεται. Στόχος της Ελλάδας άλλωστε, είναι να μειώσει όσο γίνεται την φυσιολογική ασυμμετρία που διέπει τις σχέσεις της με τις ΗΠΑ και αποτελεί μια σταθερά μελέτης των ελληνοαμερικανικών σχέσεων από το 1947. Η αναβάθμιση της Ελλάδας για τις ΗΠΑ, περνά από την αύξηση του αποτυπώματος της Ελλάδας στην περιοχή της. Ένα κράτος σαν την Ελλάδα (μικρομεσαία δύναμη) έχει κάθε συμφέρον να συμπληρώνει τις διμερείς της σχέσεις με μια υπερδύναμη (ΗΠΑ εν προκειμένω) με περιφερειακά αλλά και διεθνή επιχειρήματα έτσι ώστε αν κάποια θέματα της ατζέντας του Στρατηγικού Διαλόγου αποκλίνουν σε αυστηρά διμερές επίπεδο, να μπορούν τελικά να συγκλίνουν σε περιφερειακό επίπεδο. Αν ο στόχος της Ελλάδας είναι στο μέλλον να γίνει ενεργειακός κόμβος, κόμβος για data centers και κόμβος ασφάλειας σε μια κρίσιμη περιοχή, τότε οφείλει να συνεχίσει να εμβαθύνει τις σχέσεις της με το Ισραήλ και την Κύπρο, καθώς με αυτόν τον τρόπο μπορεί σε ένα βαθμό να περιφριοποιήσει και το ζήτημα της ασφάλειας της Κύπρου το οποίο είναι ζωτικής σημασίας. Τομείς συνεργασίας όπως είναι η ανάπτυξη της αμυντικής βιομηχανίας αλλά και η καταπολέμηση ασύμμετρων απειλών, μπορούν να προωθηθούν με τον πιο αποτελεσματικό τρόπο.

Από την πλευρά των ΗΠΑ, η ολοένα και αυξανόμενη επικέντρωσή τους στον Ινδο-Ειρηνικό Ωκεανό, καθιστά αναγκαία την διατήρηση μιας -φιλικής προς τα αμερικανικά συμφέροντα- αρχιτεκτονικής ασφάλειας. Η συμμετοχή των ΗΠΑ στο σχήμα 3+1 το οποίο δεν αποκλείει και τη συμμετοχή άλλων χωρών, καλύπτει ζωτικά

συμφέροντα των ΗΠΑ στην Ανατολική Μεσόγειο, η οποία λόγω φυσικής γειτνίασης με τη Μέση Ανατολή στην οποία άλλες δυνάμεις αυξάνουν την επιρροή τους (Ρωσία, Κίνα, Ιράν, Τουρκία) δεν μπορεί να αγνοηθεί από τους λήπτες αποφάσεων εξωτερικής πολιτικής στην Ουάσιγκτον.

Στο παρόν πόνημα, αναδείχθηκε ότι οι διμερείς οικονομικές σχέσεις μεταξύ Ελλάδας και ΗΠΑ δεν άγγιξαν ποτέ τα επίπεδα που θα ήθελαν και οι δύο πλευρές. Τα προβλήματα ξεκίνησαν ήδη αμέσως μετά τον Β.Π.Π όταν και η Ελλάδα, είχε σχέσεις πραγματικής οικονομικής εξάρτησης από τις ΗΠΑ. Οι οικονομικές σχέσεις ξεκινούν τόσο με την ανθρωπιστική βοήθεια των ΗΠΑ αμέσως μετά το τέλος του Β΄.Π.Π, και με το Δόγμα Τρούμαν αλλά και με την ένταξη της Ελλάδας στο Σχέδιο Μάρσαλ. Ωστόσο αυτές οι σχέσεις έδειχναν και το βάθος της πολιτικής εξάρτησης που είχε η Ελλάδα από τις ΗΠΑ. Στο παρόν πόνημα, αναφέρθηκαν οι ευκαιρίες και τα προβλήματα των οικονομικών σχέσεων της Ελλάδας με τις ΗΠΑ. Ως κυρίαρχο εμπόδιο ανάπτυξης των εμπορικών σχέσεων μεταξύ των δύο χωρών μπορεί να τεθεί το εξής: Η δομή οργάνωσης της οικονομικής δραστηριότητας της Ελλάδας, δεν υιοθέτησε πλήρως τις αντίστοιχες δυτικές δομές στην συγκρότηση της παραγωγής. Κατά τις δεκαετίες της ανοικοδόμησης της Ευρώπης, τα κονδύλια από το Σχέδιο Μάρσαλ δεν απορροφήθηκαν στον παραγωγικό τομέα. Ο Πόλεμος της Κορέας, ανακετεύθηκε περισσότερο κεφάλαια προς την άμυνα και η Ελλάδα έχασε μεγάλη ευκαιρία αναπροσαρμογής της οικονομίας της μετά τον Β΄.Π.Π. Οι διμερείς οικονομικές σχέσεις με τις ΗΠΑ ήταν δευτερευούσης σημασίας σε σχέσεις με τους αμυντικούς δεσμούς Ελλάδας και ΗΠΑ. Υπό αυτήν την έννοια, όπως αναδείχθηκε και στην ενότητα για τις οικονομικές σχέσεις στο παρόν πόνημα, οι σχέσεις Ελλάδας-ΗΠΑ δεν ήταν ισορροπημένες στους τομείς συνεργασίας. Αν υπολογιστεί δε το ότι οι αμυντικοί δεσμοί αναλώνονταν σε μεγάλο βαθμό εντός του ελληνοτουρκικού πλαισίου, οι οικονομικές σχέσεις Ελλάδας – ΗΠΑ δεν άγγιξαν ποτέ ποιοτικά και ποσοτικά τα επίπεδα των αμυντικών δεσμών.

Παρόλα αυτά, η εκκίνηση της δεκαετίας της αξιοσημείωτης βελτίωσης των ελληνοαμερικανικών σχέσεων ήλθε μέσω του οικονομικού πεδίου. Πιο συγκεκριμένα, όπως οι ελληνοαμερικανικές σχέσεις ξεκίνησαν το 1947 με το Δόγμα Τρούμαν, κατά τη διάρκεια της οικονομικής κρίσης της Ελλάδας που διήρκεσε από το 2010 έως και 2018, οι ΗΠΑ στήριξαν την παραμονή της Ελλάδας στην Ευρωζώνη και με την πολυεπίπεδη πίεση που άσκησαν στην Ε.Ε., κατάφεραν να περιθωριοποιήσουν τις όχι λίγες φωνές στις Βρυξέλλες που ήθελαν ένα Grexit. Επιρόσθετα, κατά τα χρόνια της ελληνικής δημοσιονομικής κρίσης η Ελλάδα είναι αρκετά πλεονασματική σε σχέση με

τις ΗΠΑ, μέχρι και τα τελευταία έτη δεκαετίας 2010' όπου παρέμενε μεν η Ελλάδα πλεονασματική, αλλά όχι στο βαθμό που ήταν κατά το πρώτο μισό της δεκαετίας. Ο σταδιακός εξορθολογισμός της ελληνικής οικονομίας σε συνδυασμό με το ολοένα αυξανόμενο εξαγωγικό προσανατολισμό της, η στροφή των ελληνικών επενδύσεων στην προσέλκυση ξένων άμεσων επενδύσεων και η κατανόηση ότι τα εθνικά συμφέροντα στις ΗΠΑ εξυπηρετούνται καλύτερα μέσα από την οικονομική εμβάθυνση των διμερών σχέσεων, έφεραν καλύτερα αποτελέσματα.

Η εγκατάσταση εταιρειών-κολοσσών στην Ελλάδα όπως η Microsoft, η Cisco, η Pfizer κ.α, αποδεικνύει πως από την πλευρά των ΗΠΑ, η αναβάθμιση της Ελλάδας σε γεωπολιτικό επίπεδο κατά τη δεύτερη δεκαετία του 20^{ου} αιώνα, ακολουθείται και από ανάπτυξη των οικονομικών δεσμών με την Ελλάδα, σε μια εποχή που το τρίπτυχο γνώση-έρευνα-παραγωγή, συνοψίζεται στη φράση «4^η Βιομηχανική Επανάσταση». Επιπρόσθετα, το ενδιαφέρον των ΗΠΑ για τις οικονομικές πτυχές των σχέσεών τους με την Ελλάδα αυξήθηκε λόγω και της έντονης επενδυτικής παρουσίας της Κίνας και σε μικρότερο βαθμό, και της Ρωσίας στην Ελλάδα. Από την πλευρά των ΗΠΑ, ο ρόλος της DFC αποδείκνυε ότι στη νέα φάση στην οποία εισήλθε η διεθνής πολιτική, οι επενδύσεις σε υποδομές ακολουθούσαν τη σύσφιξη των αμυντικών δεσμών. Από την άλλη πλευρά, η Ελλάδα αντιλήφθηκε ότι για να προωθηθούν οι ελληνοαμερικανικές σχέσεις και να διατηρηθεί η δέσμευση των ΗΠΑ στα ελληνικά συμφέροντα, δεν αρκούσε η αύξηση της αμυντικής σχέσης σε μια περίοδο που οι ΗΠΑ μάλλον ανασυγκροτούσαν την παρουσία τους στην ευρύτερη περιοχή. Η προώθηση των οικονομικών δεσμών με τις ΗΠΑ αποτέλεσε και την απόδειξη ότι οι ελληνοαμερικανικές σχέσεις στο σύνολό τους, είχαν πάρει την ανιούσα. Στο προβλεπτό μέλλον, οι δύο χώρες έχουν κάθε συμφέρον να συνεχίσουν να αυξάνουν κάθε είδους εμπορικούς δεσμούς. Η επιδείνωση των σινοαμερικανικών σχέσεων κυρίως μετά το 2017, καθιστά για τις ΗΠΑ αναγκαίο να αποτρέψει την περαιτέρω οικονομική διείσδυση του Πεκίνου σε χώρες της Ε.Ε. και του ΝΑΤΟ. Για την Ελλάδα, αυτό σημαίνει ότι για να πετύχει τους στόχους μακροπρόθεσμης οικονομικού εκσυγχρονισμού και βιώσιμης ανάπτυξης, θα χρειαστεί να επαυξήσει περαιτέρω τη συνδεσιμότητά της με την αμερικανική οικονομία ιδιαίτερα σε τομείς επενδύσεων, ενέργειας και καινοτομίας.

Στο παρόν πόνημα αναλύθηκαν όλες εκείνες οι παράμετροι που οδήγησαν τις ελληνοαμερικανικές σχέσεις σε μια «άνοιξη» κατά τη δεύτερη δεκαετία του 21^{ου} αιώνα. Ο τρόπος διεξαγωγής των ελληνοαμερικανικών σχέσεων, είτε σε αυστηρά διμερές

επίπεδο, είτε μέσω του NATO και μέσα από τις σχέσεις Ε.Ε.-ΗΠΑ, εμπλουτίστηκε μέσα από την οικοδόμηση σχέσεων συνεργασίας και εμπιστοσύνης με το Ισραήλ. Οι σχέσεις Ελλάδας-Ισραήλ και Ελλάδας-ΗΠΑ, βελτιώθηκαν παράλληλα. Από την πλευρά της Ελλάδας, αυτό σηματοδότησε μια τακτική αναπροσαρμογή της εξωτερικής πολιτικής (οριακά στρατηγική) αν σκεφτεί κανείς την παραδοσιακά ειδική σχέση της Ελλάδας με τον αραβικό κόσμο και με την στάση ευμενούς ουδετερότητας της Ελλάδας υπέρ των Παλαιστινίων (σε κάποιες περιόδους, ήταν ξεκάθαρα θετική υπέρ των Παλαιστινίων και εναντίον του Ισραήλ).

Οι λόγοι για τους οποίους η Ελλάδα προχώρησε σε αυτήν την κίνηση οφείλονται εν πολλοίς στην καταφυγή της στην εξωτερική εξισορρόπηση απειλών σχετικά με την Τουρκία. Η υπαγωγή της στο πρόγραμμα δημοσιονομικής προσαρμογής, κατέστησε αναγκαιότητα την υποκατάσταση της έλλειψης δυνατότητας απόκτησης αμυντικού εξοπλισμού με τη δημιουργία συμμαχιών. Η ψαλίδα ισχύος με την Τουρκία είχε ανοίξει και η ισορροπία δυνάμεων είχε διαταραχθεί καθώς από τη μια πλευρά η Τουρκία παρουσίαζε εντυπωσιακές οικονομικές επιδόσεις, από την άλλη η Ελλάδα εισερχόταν σε έναν κυκεώνα οικονομικής και πολιτικής αστάθειας. Ο επαναπροσδιορισμός της τουρκικής εξωτερικής πολιτικής από το ΑΚΡ, οδήγησε την Τουρκία να εκμεταλλευτεί προς όφελός της την Αραβική Άνοιξη και έτσι οι σχέσεις της με το Ισραήλ (άλλοτε στρατηγικής σημασίας στο τρίγωνο ΗΠΑ-Ισραήλ-Τουρκία) θυσιάστηκαν από την Άγκυρα προκειμένου η κυβέρνηση του ΑΚΡ να έχει την καλή έξωθεν μαρτυρία στους μουσουλμανικούς πληθυσμούς, προωθώντας το σχέδιο περιφερειακής ηγεμονίας. Το επεισόδιο με τον Στολίσκο της Γάζας, έφερε τις τουρκο-ισραηλινές ρήξεις απότομα σε ιστορικό χαμηλό και από το 2011 και μέχρι το 2022 όλες οι απόπειρες επαναπροσέγγισης μεταξύ Ισραήλ και Τουρκίας έπεσαν στο κενό.

Η Ελλάδα επωφελήθηκε από τη διάρρηξη της τριμερούς στρατηγικής συνεργασίας μεταξύ ΗΠΑ-Ισραήλ-Τουρκίας. Ξαφνικά η Ελλάδα και το Ισραήλ βρέθηκαν να προβληματίζονται από κοινού για την Τουρκία, όμως η τριμερής συνεργασία που προέκυψε μεταξύ Ελλάδας-Ισραήλ και Κύπρου, δεν μπορεί να χαρακτηριστεί «αντιτουρκική» καθώς οικοδομήθηκε μέσα από πολυεπίπεδες συνεργασίες σε τομείς χαμηλής πολιτικής. Τόσο η Κύπρος όσο και η Ελλάδα, επωφελήθηκαν ιδιαίτερα από γεωοικονομικής άποψης από την συνεργασία τους στον τομέα της ενέργειας με το Ισραήλ. Η Ελλάδα αποκόμισε σημαντικά οφέλη με την παράλληλη ενίσχυση των σχέσεών της με ΗΠΑ και Ισραήλ. Σε περιφερειακό επίπεδο, οι ΗΠΑ δίνουν διαχρονικά εγγυήσεις για την ασφάλεια του Ισραήλ στην περιοχή της

Μέσης Ανατολής και της Ανατολικής Μεσογείου. Η αύξηση της σπουδαιότητας της Ελλάδας για την ασφάλεια του Ισραήλ, κατέστησε ταυτόχρονα Αθήνα και Λευκωσία σημαντικές ψηφίδες στην αρχιτεκτονική ασφάλειας των ΗΠΑ για την περιοχή.

Το 2018 οι ΗΠΑ συμμετείχαν στο επίπεδο του υπουργού Εξωτερικών στην τριμερή Ελλάδα-Κύπρου-Ισραήλ. Έκτοτε, η Συνεργασία 3+1 αποτέλεσε ένα σημαντικό όχημα περιφερειακής πολιτικής για τις ΗΠΑ. Μάλιστα, στο νομοσχέδιο Eastern Mediterranean for Security and Energy Act, υπήρξαν περιγραφές της αμερικανικής δέσμευσης σε αυτό το σχήμα συνεργασίας. Τέλος, οι θετικές εξωτερικότητες για τις ελληνοαμερικανικές σχέσεις μέσα από την οικοδόμηση μιας εταιρικής σχέσης με το Ισραήλ, οδήγησαν και το πολύ ισχυρό αμερικανοεβραϊκό λόμπι στις ΗΠΑ να στηρίζει τις ελληνικές και κυπριακές θέσεις και να προχωρήσει σε μεγαλύτερες συνέργειες με το αντίστοιχο ελληνοαμερικανικό λόμπι.

Η παράμετρος που αφορά τη δράση των ομογενών στις ΗΠΑ αλλά τη γέφυρα μεταξύ τους με την Ελλάδα, αποτελεί παραδοσιακά μια μεγάλη αλλά και περίπλοκη συζήτηση. Στην παρούσα διατριβή, το ελληνοαμερικανικό λόμπι, διαχωρίστηκε από τις έννοιες «διασπορά» και «ομογένεια» στο μέτρο που ερευνήθηκαν ομάδες πίεσης που προώθησαν οργανωμένα τα συμφέροντα της χώρας καταγωγής τους, της Ελλάδας. Στην παρούσα διατριβή λήφθηκαν υπόψη συγκεκριμένοι περιορισμοί στην μελέτη του ελληνοαμερικανικού λόμπι, που δεν είναι μόνο χρονικοί (άλλωστε η παρούσα διατριβή δίνει βάση στις πρωτογενείς πηγές λόγω της περιόδου εντός της οποίας μελετώνται οι ελληνοαμερικανικές σχέσεις). Ο ρόλος της Αρχιεπισκοπής της Αμερικής δεν περιλαμβάνεται όχι γιατί δεν είναι σημαντικός, αλλά γιατί αφορά τους όρους συσπείρωσης με βάση τους όρους «διασποράς» και «ομογένειας» της διεθνούς βιβλιογραφίας. Στην παρούσα διατριβή, εξετάστηκε ως μελέτη περίπτωσης το Hellenic American Leadership Council (HALC) καθώς τόσο η εμφάνισή του, όσο και η δράση του, συνέπεσαν με το χρονικό διάστημα κατά το οποίο οι ελληνοαμερικανικές σχέσεις βελτιώθηκαν.

Τα εξαγόμενα από αυτή τη μελέτη, δείχνουν ότι το ελληνοαμερικανικό λόμπι δεν είχε σημαντική και σταθερή παρουσία κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου και κατά τη διάρκεια της μονοπολικής στιγμής. Οι σημαντικές επιτυχίες που είχε (εμπάργκο όπλων εναντίον της Τουρκίας 1974-1977, αναβολή αναγνώρισης της ΠΓΔΜ ως) ήταν αποσπασματικές και στηρίζονταν κυρίως στην επιρροή μεγάλων προσωπικοτήτων της ελληνοαμερικανικής κοινότητας. Η στρατηγική του HALC από το 2012, δείχνει μια στροφή προς τη χρήση νέων μέσων επιρροής που συμβαδίζουν με

τη νέα διεθνή πραγματικότητα. Χρήση των social media, αποστολές επιστολών σε Γερουσία και Βουλή Αντιπροσώπων, συνεργασίες με άλλες ομάδες πίεσης στις ΗΠΑ. Ο πυρήνας αυτής της νέας επιχειρηματολογίας του HALC, εδράζεται στη νέα γεωπολιτική πραγματικότητα που είχε να αντιμετωπίσει η Ελλάδα στην ευρύτερη περιοχή, μετά και την υπαγωγή της σε προγράμματα δημοσιονομικής προσαρμογής. Η περιφριοποίηση των εθνικών μας θεμάτων και όχι η παραδοσιακή ανάπτυξή τους, (μέσω κυρίως αναποτελεσματικών ιστορικών επιχειρημάτων που το αμερικανικό ακροατήριο -πολιτικό και μη- δύσκολα κατανοεί) αντανάκλωνε και την τακτική αναπροσαρμογή της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής η οποία στηρίχθηκε στον εξορθολογισμό του ρόλου της σε Βαλκάνια και Ανατολική Μεσόγειο. Η συνεργασία 3+1 για παράδειγμα, στηρίχθηκε από το HALC αλλά και από το AJC, οργανισμό που εκπροσωπεί τα εβραιοαμερικανικά συμφέροντα στις ΗΠΑ. Η δημιουργία ισχυρής ομάδας στο Κογκρέσο ικανής να υποστηρίξει ελληνοϊσραηλινά συμφέροντα, βοήθησε στην απόσπαση διακομματικής συναίνεσης σε θέματα που προωθούν τα ελληνικά συμφέροντα μέσα από το αμερικανικό πλαίσιο συνεργασιών στην περιοχή.

Το ελληνοαμερικανικό λόμπι είχε μεγαλύτερη δραστηριότητα κατά την περίοδο αυτή, συμπαρασυρόμενο μάλλον και από τη συνολική σύσφιξη των ελληνοαμερικανικών σχέσεων και διαχύθηκε και σε πεδία που στο παρελθόν δεν είχαν σημαντική θέση στην ελληνοαμερικανική ατζέντα. Οι συνεντεύξεις που έγιναν στον Έντι Ζεμενίδη, Εκτελεστικό Διευθυντή του HALC αλλά και στον Τζων Σιτιλίδη, ανέδειξαν μεταξύ άλλων πως το ελληνοαμερικανικό λόμπι ακολούθησε σε ένα βαθμό τις σχέσεις των δύο χωρών όπως αυτές διαμορφώθηκαν από τη συστημική μετάβαση. ΗΠΑ και Ελλάδα είχαν την ευκαιρία στον αναδυόμενο πολυπολικό κόσμο, να εξερευνήσουν τη διεύρυνση και εμβάθυνση των σχέσεών τους σε διμερές επίπεδο, εκτός των υπαρχουσών διαύλων (NATO, διάλογος Ε.Ε.-ΗΠΑ κτλ). Στο προβλεπτό μέλλον, το ελληνοαμερικανικό λόμπι έχει τη δυνατότητα να αποκτήσει πιο ρεαλιστικές και στέρεες σχέσεις με το ελληνικό κράτος προκειμένου να υπάρχει ένας συντονισμός που θα οδηγεί σε μια υγιή γέφυρα τόσο της ομογένειας με την πατρίδα καταγωγής, όσο και μια γέφυρα των ίδιων των σχέσεων Ελλάδας-ΗΠΑ.

Ο Alec Mally, με τη σπουδαία του εμπειρία του, τόσο στο State Department και στο Department of Defense όσο στο Greek Desk, μου έκανε την τιμή να έχει μια πολύ σημαντική σημαντική συνεισφορά στη διατριβή, όπως αυτή περιγράφεται στις ευχαριστίες. Μέσω των ερωτήσεων που έγιναν, επιχειρήθηκε μια συνολική αποτίμηση, κυρίως των μεταψυχροπολεμικών σχέσεων της Ελλάδας με τις ΗΠΑ. Η συνέντευξη

παρατίθεται ολόκληρη, στο Παράρτημα.

Παράρτημα

Στο ερώτημα για τις σχέσεις των ΗΠΑ με την Ελλάδα κατά τη διάρκεια της τελευταίας δεκαετίας του 20^{ου} αιώνα, ο κ. Mally απάντησε: «Κατά την τελευταία δεκαετία του 20^{ου} αιώνα, είχαμε ορισμένες εξελίξεις στις ελληνοαμερικανικές σχέσεις. Η κατάρρευση της Γιουγκοσλαβίας ήταν μία από αυτές τις εξελίξεις. Επίσης το Μακεδονικό Ζήτημα που αφορούσε το όνομα της σημερινής Βόρειας Μακεδονίας. Είχαμε και το ζήτημα της κρίσης με τον Λάλα (υπάλληλο της αμερικανικής πρεσβείας στην Αθήνα). Σχετικά με το θέμα της Γιουγκοσλαβίας υπήρχαν φήμες ότι κάποιοι Σερβοβόσνιοι αξιωματούχοι (που είχαν κατηγορηθεί για εγκλήματα πολέμου) κρύφτηκαν στο Άγιον Όρος. Οι ΗΠΑ είχαν προβληματιστεί με τις σχέσεις Ελλάδας-Σερβίας γιατί υπήρχαν φήμες ότι μέρος της οικονομικής ελίτ της Ελλάδας έσπαγε το εμπάργκο και τις κυρώσεις των Ηνωμένων Εθνών εναντίον της Σερβίας. Για τις ΗΠΑ η πλήρης τήρηση των κυρώσεων ήταν σημαντική. Πιστεύεται ότι σε ένα βαθμό η υπέρ των Σέρβων στάση που παρατηρήθηκε στην Ελλάδα είχε σχέση και με τον αντιαμερικανισμό της εποχής. Υπήρχε και η βάση στο Άκτιο (από της βάση αυτή έφρευαν πτήσεις του NATO που ελέγχανε τον εναέριο χώρο πάνω από την Γιουγκοσλαβία και όλη την περιοχή) που ενδιέφερε ιδιαίτερα τις ΗΠΑ τότε. Η Ρωσία είχε βέβαια άμεση σχέση με τη Σερβία αλλά όχι μέσω της Ελλάδας. Το πρώτο μέλημα των ΗΠΑ ήταν να ζητά από την Ελλάδα (λόγω της φιλοσερβικής στάσης των Ελλήνων) να μην επιβαρύνει με την πολιτική της το κλίμα πολέμου που επικρατούσε στη

Γιουγκοσλαβία. Επίσης υπήρχαν πληροφορίες που σχετίζονταν με παράνομες τραπεζικές συναλλαγές μεταξύ Κύπρου και Σερβίας. Εκείνη την εποχή υπήρχαν πολλά κρυφά ταξίδια ανώτερων Σέρβων αξιωματούχων στην Ελλάδα και ανησυχούσαμε (σ.σ οι Αμερικανοί) ότι η Ελλάδα μπορούσε να είναι η «πίσω πόρτα» για αυτόν τον δίαυλο μεταξύ Κύπρου και Σερβίας. Οι Σέρβοι είχαν εύκολη πρόσβαση στην Ελλάδα ενώ δεν έπρεπε. Υπήρχαν φήμες ότι ακόμα και παιδιά πολεμάρχων της Σερβίας φοιτούσαν σε μεγάλο ιδιωτικό σχολείο της Ελλάδας με πλαστές ταυτότητες που είχαν εκδοθεί στο Βελιγράδι. Ενώ λοιπόν η Ελλάδα έκανε εμπάργκο εναντίον της τότε ΠΓΔΜ (Βόρεια Μακεδονία σήμερα) δεν τηρούσε κατά την άποψη μας το εμπάργκο έναντι της Σερβίας. Το ζήτημα ήταν πολύ σημαντικό και συζητήθηκε στην επίσκεψη του Ανδρέα Παπανδρέου στις ΗΠΑ το 1994 όταν συνάντησε τον Μπιλ Κλίντον. Η εικόνα της Ελλάδος όμως βελτιώθηκε πολύ μετά το τέλος του πολέμου στο Κοσσυφοπέδιο το 1998. Φαίνεται πως η Ελλάδα μετά την λήξη του πολέμου άρχισε να κατανοεί, ότι για την διατήρηση της ειρήνης στα Βαλκάνια, έπρεπε να αναπτύξει σοβαρή οικονομική πολιτική και να υποστηρίξει τις επενδύσεις Ελληνικών επιχειρήσεων στην περιοχή των Βαλκανίων. Εκείνη την εποχή πολλές Ελληνικές ιδιωτικές εταιρείες αλλά και το ελληνικό κράτος, έκαναν εξαιρετική δουλειά μέσα από το βαλκανικό οικονομικό πρόγραμμα, κάτι που παραδέχτηκε και ο πρόεδρος Μπιλ Κλίντον στην επίσκεψή του στην Ελλάδα τον Νοέμβριο του 1999 και ενθουσιασμένος από την ελληνική οικονομική επιρροή στην περιοχή αποκάλεσε την Ελλάδα πραγματικό συνέταιρο των ΗΠΑ στο θέμα της περιφερειακής ανάπτυξης των Βαλκανίων. Πράγματι η Ελλάδα μέσω επενδύσεων βοήθησε τη σταθεροποίηση των Βαλκανίων τότε. Σε αυτό θα έπρεπε να στοχεύσει η Ελλάδα και σήμερα (αν και δυστυχώς δεν έχει πολλά διαθέσιμα κεφάλαια λόγω της κρίσης), να αναβαθμίσει την οικονομική της διπλωματία στην περιοχή των Βαλκανίων. Αυτό θα βοηθούσε την σταθερότητα της περιοχής και θα μείωνε την κινεζική, την τουρκική και την ρωσική επιρροή.

Σχετικά με τη 17N ο κ. Άλεκ Μάλλι απάντησε: «Ήταν ένα σημαντικό ζήτημα για τις ΗΠΑ. Δεν υπάρχει κάποιο αποδεικτικό στοιχείο που να συνδέει τη δράση της 17N με τη ΕΣΣΔ. Δε γνωρίζουμε αν κάποιοι είχαν εκπαιδευτεί στην ΕΣΣΔ ή σε κάποια χώρα-δορυφόρο της ή αν είχαν προμηθευτεί όπλα από εκεί. Για το πόσο επηρεάστηκαν οι ελληνοαμερικανικές σχέσεις κατά τα έτη 2004-2009 και πιο συγκεκριμένα, για τη διαφωνία ΗΠΑ-Ελλάδας στη Σύνοδο του Βουκουρεστίου του NATO και για τον ρωσικό αγωγό South Stream ο κ. Mally απάντησε: «Για τη Σύνοδο του Βουκουρεστίου, περιμέναμε μια σκληρή στάση από την πλευρά της Ελλάδας, αλλά γνωρίζαμε ότι η κυβέρνηση του Κωσταντίνου Καραμανλή δεν είχε περιθώρια ελιγμών. Για τον αγωγό

South Stream, η Ελλάδα μάλλον υπερεκτίμησε τα οφέλη που θα είχε από αυτόν τον αγωγό. Το ζήτημα ήταν πώς επηρέασαν στον τρόπο διαχείρισης τα ελληνικά ΜΜΕ αυτό που λέμε «*Greek Media Envelope*». Σαφώς δεν θα ήταν μια καλή συνθήκη για τις ελληνοαμερικανικές σχέσεις μια πιθανή ελληνορωσική συμφωνία.

Για τη Συμφωνία των Πρεσπών και το πόσο αυτή συνεισέφερε στις ελληνοαμερικανικές σχέσεις αλλά και για τους παράγοντες που συνέβαλαν στο να ενισχυθούν οι ελληνοαμερικανικές σχέσεις στον 21^ο αιώνα, ο πρώην Γενικός Πρόξενος των ΗΠΑ στην Ελλάδα απάντησε: «Οι σχέσεις μας ήταν ήδη καλές αλλά έγιναν καλύτερες μετά τη Συμφωνία των Πρεσπών. Η Ρωσία αναμείχθηκε προσπάθησε αποτυχημένα να αναμειχθεί στη Συμφωνία των Πρεσπών μέσω κακόβουλης επιρροής. Γενικώς η αμερικανική πλευρά είναι ανήσυχη για τη ρωσική αρνητική επιρροή στην Ελλάδα όπως είναι ανήσυχη για την κακόβουλη επιρροή της Ρωσίας σε ευρωπαϊκές χώρες. Οι ΗΠΑ επιθυμούσαν μια λύση στο ζήτημα της ονομασίας. Η Τουρκία ήταν ένας ακόμη παράγοντας που ενίσχυσε τις ελληνοαμερικανικές σχέσεις. Στις ΗΠΑ, πριν η Τουρκία μπει στο «κλαμπ των κακών παιδιών» συνιστούσε έναν σημαντικό εταίρο για την αμερικανική εξωτερική πολιτική, όπως ήταν και η Γερμανία. Οι αμερικανικές ανησυχίες είχαν ήδη ξεκινήσει για την Τουρκία από το 2003 όταν και δεν επέτρεψαν να περάσουν αμερικανικά στρατεύματα για το Ιράκ. Όμως μετά το θέμα με το Στολίσκο της Γάζας, οι σχέσεις ΗΠΑ και Τουρκίας άρχισαν να επιδεινώνονται. Οι αμυντικές σχέσεις μεταξύ ΗΠΑ και Ελλάδας βελτιώθηκαν πολύ όταν οι κορυφαίοι αξιωματούχοι της Αμερικής σταμάτησαν να εμπιστεύονται την Τουρκία.»

Αναφορικά με τις σχέσεις Ελλάδας και Κίνας, ο κ. Mally σχολίασε: «Η συμφωνία μεταξύ Ελλάδας και Κίνας για την παραχώρηση του λιμανιού του Πειραιά στην COSCO ανησύχησε τις ΗΠΑ. Σε ό,τι αφορά τις σχέσεις Ελλάδας-Κίνας, η Ελλάδα καλό θα ήταν να αποφύγει το να γίνει μια απλή αποθήκη της Κίνας για να φτάνουν τα κινεζικά προϊόντα στην Κεντρική Ευρώπη. Για την Ελλάδα σημαντικό θα ήταν να έχει συναλλαγές ψηλότερης προστιθέμενης αξίας. Θα ήταν καλό να γίνει μέλος της Πρωτοβουλίας των Τριών Θαλασσών η Ελλάδα αν αυτό είναι συμφέρον.» Σχετικά με το πώς θα σχολίαζε τις ελληνοαμερικανικές σχέσεις κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου, κατά τη διάρκεια της μονοπολικής στιγμής και στον αναδυόμενο πολυπολικό κόσμο, ο Άλεκ Μάλλου απάντησε: «Στον Ψυχρό Πόλεμο οι σχέσεις ήταν καλές αλλά δηλητηριασμένες από την περίοδο της Χούντας και το Κυπριακό. Η έξοδος της Ελλάδας από το στρατιωτικό σκέλος του ΝΑΤΟ ήταν επίσης πρόβλημα. Ωστόσο, η Ελλάδα είχε στρατηγικές απαιτήσεις για την άμυνά της και παρά τον αντιαμερικανισμό, είχε ανάγκη τις δυτικές επενδύσεις. Μετά το

τέλος του Ψυχρού Πολέμου οι σχέσεις ήταν σταθερά βελτιούμενες και ειδικά μετά το τέλος του πολέμου στη Γιουγκοσλαβία βελτιώθηκαν περαιτέρω. Μπορούσαμε τότε να πούμε ότι Ελλάδα και ΗΠΑ ήμασταν πραγματικοί εταίροι. Μετά το 2010 έχουμε ακόμη καλύτερες σχέσεις και εξαιρετικές σχέσεις μεταξύ των ενόπλων δυνάμεων των δύο χωρών. Η Ελλάδα μπορεί να εκμεταλλευτεί τη γεωγραφία για να αποκτήσει το status ενός data hub και να έλθουν στην Ελλάδα μεγάλες αμερικανικές εταιρείες σαν αυτές που έχουν ήδη επενδύσει (πχ Microsoft). Μην περιμένετε πλέον να δείτε να γίνονται μεγάλες βιομηχανικές μονάδες στην Ελλάδα από την Αμερική όπως παλιά (βέβαια μικρές βιομηχανικές επενδύσεις είναι πιθανόν να γίνουν), ο κόσμος δεν λειτουργεί πιά έτσι. Σημαντικές είναι βέβαια οι υπηρεσίες του τουρισμού, της ναυτιλίας, των μεταφορών κ.α. όμως η τεχνολογία της πληροφορικής είναι το σήμερα και το μέλλον.».⁴⁸⁹

Βιβλιογραφία

Ελληνόγλωσση

Αθανασόπουλος, Άγγελος. (2019, Οκτώβριος 3). *Αμυντική συμφωνία Ελλάδας-ΗΠΑ: Τι ζητούν οι Αμερικανοί, ποιές εγγυήσεις απαιτεί η Αθήνα*, "Το Βήμα", <https://www.tovima.gr/2019/10/03/politics/amyntiki-symfonia-elladas-ipa-ti-zitoun-oi-amerikanoi-poies-eggyiseis-apaitei-i-athina/>.

Αθανασόπουλος, Άγγελος. (2018, Σεπτέμβριος 8). *Πώς Τσίπρας-ΣΥΡΙΖΑ έγιναν οι καλύτεροι φίλοι των Αμερικανών*, «Το Βήμα», <https://www.tovima.gr/2018/09/08/politics/pws-tsipras-syriza-eginan-oi-kalyteroi-filoi-twn-amerikanwn/>.

Αθανασόπουλος, Άγγελος. (2015, Φεβρουάριος 21). *Τι διεκδικεί η Αθήνα από Μόσχα-Πεκίνο*, «Το Βήμα», <https://www.tovima.gr/2015/02/21/politics/ti-diekdikei-i-athina-apo-mosxa-pekino/>.

Αλεξόπουλος Ηλίας. (2004). *Η Ελληνική Εξωτερική Πολιτική και η Ρωσία*, στο Παναγιώτης Τσάκωνας (επιμ.) «Σύγχρονη Ελληνική Εξωτερική Πολιτική: Μια συνολική προσέγγιση», Τόμος Β', Εκδόσεις Ι. Σιδέρη, Αθήνα.

Αρβανιτόπουλος, Κωνσταντίνος. (2003). *Η αμερικανική εξωτερική πολιτική μετά τον Ψυχρό Πόλεμο: Ιδεολογικά Ρεύματα*, Αθήνα, Ποιότητα.

⁴⁸⁹ Συνέντευξη στον κύριο Alec Mally, (Senior Greek Desk Officer of the US Department of State (1999-2001) and General Consul of the USA in Greece) Ημερομηνία Συνέντευξης: 1/2/2022, Ωρα έναρξης: 18:00μμ και Ωρα λήξης: 20:27μμ (διάρκεια συνέντευξης δύο ώρες και είκοσι επτά λεπτά). Τρόπος συνέντευξης: Τηλεφωνικά-προφορικά και γραπτή έγκριση.

Αρβανιτόπουλος Κωνσταντίνος, Κοπά Μαριλένα (Επ.). (2005). *30 Χρόνια Ελληνικής Εξωτερικής Πολιτικής 1974-2004*, Αθήνα, Λιβάνη.

Βαρβιτσιώτης Θωμάς, Καιρίδης Δημήτρης, Pfaltzgraff Robert Jr. (1997). *Ασφάλεια στη Νοτιο-Ανατολική Ευρώπη και Ελληνο-Αμερικανικές Σχέσεις*, Αθήνα, Ι. Σιδέρης.

Δένδιας, Νικόλαος. (2021, Οκτώβριος 14). Δηλώσεις κατά την έναρξη του 3^{ου} γύρου του Στρατηγικού Διαλόγου Ελλάδας-ΗΠΑ. Κανάλι του Νίκου Δένδια στο YouTube, δημοσιευμένο στο διαδικτυακό τόπο: <https://www.youtube.com/watch?v=VjwDAyHkOM>.

Ελιέζερ, Βίκτωρ – Ισάκ. (2011, Δεκέμβριος 12). *Ελλάδα-Ισραήλ: Από την αδιαφορία στη συνεργασία*, εισήγηση του Ελιέζερ στην ημερίδα με τίτλο "Ελληνο-Ισραηλινές Σχέσεις: Προοπτικές και αμοιβαία οφέλη από τη διεύρυνση των σχέσεων και της συνεργασίας μεταξύ Ελλάδος και Ισραήλ", με διοργανώτρια αρχή, τον Σύνδεσμο Επιτελών Εθνικής Αμύνης, δημοσιευμένο στο διαδικτυακό τόπο της ιστοσελίδας του Κεντρικού Ισραηλιτικού Συμβουλίου (ΚΙΣ), https://kis.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=676:2011-12-20-07-49-43&catid=98:2009-06-04-07-05-52&Itemid=36.

Ελληνική Δημοκρατία: Υπουργείο Εξωτερικών. *Η Ελλάδα στις ΗΠΑ*, "Οικονομικές και Εμπορικές Σχέσεις", <https://www.mfa.gr/usa/ellada/ellada-kai-ipa/oikonomikes-kai-emporikes-sheseis.html>.

Ελληνική Δημοκρατία Υπουργείο Εξωτερικών, (2018, Αύγουστος 10) *Προτάσσοντας το εθνικό συμφέρον: Νηφάλια και σταθερά*, δημοσιευμένο στο διαδικτυακό τόπο: <https://www.mfa.gr/epikairota/diloseis-omilies/protassontas-to-ethniko-sumpheron-nephalia-kai-stathera.html>.

Ελληνική Δημοκρατία-Υπουργείο Εξωτερικών. *Το Ζήτημα του Ονόματος της Βόρειας Μακεδονίας*, <https://www.mfa.gr/to-zetema-tou-onomatos-tes-boreias-makedonias/>. Έλλης, Αθανάσιος. (2017) *Αντώνης Διαματάρης: Το ελληνικό λόμπι στις ΗΠΑ μπορεί πολλά αν στηριχθεί*, «Η Καθημερινή», <https://www.kathimerini.gr/life/people/910455/antonis-diamataris-to-elliniko-lompi-stis-ipa-mporei-polla-an-stirichthei/>.

Ζαννέτος, Νικόλας. (2020, Σεπτέμβριος 24). *Αμερικανικό κατσάδιασμα στην Τουρκία του Ερντογάν για όλα τα θέματα*, Alpha Cyprus, <https://www.alphanews.live/politics/amerikaniko-katsadisma-stin-toyrkia-toy-erntogan-gia-ola-ta-themata>.

Ζαχαράκης, Γιάννης. Συνέντευξη στον Αλέξη Παπαχελά για το Σκοπιανό και στην εκπομπή «Φάκελοι». Η συνέντευξη είναι δημοσιευμένη στους διαδικτυακούς τόπους: <https://www.youtube.com/watch?v=yV0tEJ7CQ9M> <https://www.youtube.com/watch?v=xnZAq9BH8v8>.

Ζεμενίδης, Έντι. (2021, Ιανουάριος 11). *Οι άνθρωποι του Μπαϊντεν, η Ελλάδα και η Τουρκία*, «Η Καθημερινή», <https://www.kathimerini.gr/world/561221107/oi-anthropoi-toy-mpainten-i-ellada-kai-i-toyrkia/?fbclid=IwAR09BtoNYuLJBpEDJynIYtEjnppLenAHbVAfo9awmGvHwzHyJ1EGM->

Ζουπανιώτης, Απόστολος. (2012, Ιανουάριος 30). *HALC: Νέα οργάνωση δικτύωσης του ελληνισμού των ΗΠΑ*, «Greek News-Greek-American Weekly Newspaper», συνέντευξη στους Έντι Ζεμενίδη, Νίκο Μούγιαρη και Αλέξη Γιαννούλια, <https://www.greeknewsonline.com/halc-nea-organosi-diktyosi-tou-ellinismo/> .

Ιατρίδης, Ιωάννης. (1999). «Πόσο βοήθησε η Αμερικανική Βοήθεια», στο συλλογικό έργο: «Πενήντα χρόνια μετά τον Εμφύλιο», Αθήνα, Εκδόσεις Ερμής.

Ιγνατίου, Μιχάλης. (2020, Ιούνιος 5). *Η Ουάσιγκτον τάσσεται υπέρ της Ελλάδας για το παράνομο μνημόνιο Τουρκίας-Τρίπολης*, <https://hellasjournal.com/2020/06/i-ouasigkton-tassete-iper-tis-elladas-gia-to-paranomo-mnimonio-tourkias-tripolis-ine-proklitiko/> .

Ιωακειμίδης, Παναγιώτης. (2020, Φεβρουάριος 8). *Τι μας διδάσκουν τα Ίμια;*, Το Βήμα, <https://www.tovima.gr/2020/02/08/opinions/2071507/> .

Καζάκος Π., Κούμας Μ., Παπασωτηρίου Χ., Συρίγος Μ. Α., Χατζηβασιλείου Ε. (2016). *Η Ελλάδα στον κόσμο της: Μεταξύ ρεαλισμού και ανεδαφικότητας στο διεθνές σύστημα*, Αθήνα, Πατάκη.

Καϊταντζίδης, Μιχάλης. (2007, Μάρτιος 14). *Αύριο οι υπογραφές για τον αγωγό Μπουργκάς-Αλεξανδρούπολη: Παρουσία του προέδρου της Ρωσίας, Βλ. Πούτιν, και των πρωθυπουργών Ελλάδας και Βουλγαρίας*, «Ναυτεμπορική», <https://www.naftemporiki.gr/finance/story/177546/aurio-oi-upografes-gia-ton-agogo-mpourgkas-aleksandroupoli> .

Κατρούγκαλος, Γεώργιος στην Washington Times. (2018, Δεκέμβριος 18). *Οι ΗΠΑ αναγνωρίζουν την ηγεσία και το περιφερειακό όραμα της Ελλάδας*, "Η Καθημερινή", <https://www.kathimerini.gr/politics/1000768/g-katroygkalos-sti-washington-times-oi-ipa-anagnorizoyn-tin-igesia-kai-to-perifereiako-orama-tis-elladas/> .

Κιτροέφ, Αλέξανδρος.(2003). *Ο Ρόλος του Ελληνο-Αμερικανικού Λόμπι στην Εξωτερική Πολιτική των ΗΠΑ: 1992-2001*, στο «Σύγχρονη Ελληνική Εξωτερική Πολιτική: Μια Συνολική Προσέγγιση Τόμος Α'», Εκδόσεις Ι. Σιδέρη, Αθήνα.

Κοέν, Ζαν. (2018, Ιούνιος 30). *Ο Αντισημιτισμός στην Ελλάδα από το 1986-2018*, "Ζαν Κοέν: Προσωπική Ιστοσελίδα", <https://cohen.gr/new/articles/jean-cohen-articles/4622-1986-2018> .

Κοντορούση, Μίκα.(2011, Οκτώβριος 6). *Ο Καραμανλής είχε ενοχλήσει τις ΗΠΑ*, «News 24/7», <https://www.news247.gr/politiki/o-karamanlis-eiche-enochlisei-tis-ipa.6125588.html> .

Κορδώνη, Άρτεμις.(2016). *Οι διπλωματικές προσπάθειες επίλυσης του Κυπριακού Ζητήματος από το 1974 έως το 2013*, Μεταπτυχιακή Εργασία, ΠΑΜΑΚ (Τμήμα Βαλκανικών, Σλαβικών και Ανατολικών Σπουδών), <https://dspace.lib.uom.gr/bitstream/2159/19627/3/KordoniArtemisMsc2016.pdf> .

Κουλουμπής, Θεόδωρος. (1997). *Ελληνική Εξωτερική Πολιτική στο Κατώφλι του 21^{ου}*

αιώνα, Αθήνα, Εκδόσεις Παπαζήση.

Κουφουδάκης, Βαγγέλης. Συνέντευξη που έγινε στον Καθηγητή του Πανεπιστημίου Ινδιανάπολις, ηλεκτρονικά στις 11/12/2021 ώρα 13:37 μ.μ (αποστολή ερωτήσεων) και οι απαντήσεις του στάλθηκαν στις 16/12/2021 στις 19:59 μμ.

Κωνσταντινίδης Ιωάννης, Αρμακόλας Ιωάννης, Shkelzen Maliqi, Agon Maliqi. (2015). *Ελλάδα-Κόσσοβο: Αμοιβαίες αντιλήψεις και τα πορίσματα δύο παράλληλων ερευνών κοινής γνώμης*, «ΕΛΙΑΜΕΠ», <http://www.eliamep.gr/wp-content/uploads/2015/06/%CE%95%CE%BB%CE%BB%CE%AC%CE%B4%CE%B1-%CE%9A%CF%8C%CF%83%CE%BF%CE%B2%CE%BF-%CE%91%CE%BC%CE%BF%CE%B9%CE%B2%CE%B1%CE%AF%CE%B5%CF%82-%CE%B1%CE%BD%CF%84%CE%B9%CE%BB%CE%AE%CF%88%CE%B5%CE%B9%CF%82.pdf>.

Κωστόπουλος, Αλέξανδρος. Γενικός Γραμματέας του Ελληνοαμερικανικού Επιμελητηρίου. Η συνέντευξη έγινε γραπτά και η αποστολή πέντε (5) ερωτήσεων έγινε στις 11/12/2021 στις 14:11μ.μ. και οι απαντήσεις του ήλθαν στις 20/12/2021 στις 12:09μ.μ.

Λυγερός, Σταύρος.(2020,Αύγουστος 12). *Πώς η τουρκική φρεγάτα Γιαβούζ προσπάθησε σήμερα να εμβολίσει ελληνική*, <https://slpress.gr/ethnika/pos-i-toyrkiki-fregata-yavuz-prospathise-simera-na-emvolisei-elliniki/>.

Λυγερού, Νεφέλη. (2021, Οκτώβριος 15). *Αμυντική Συμφωνία με ΗΠΑ: Ψήφος Εμπιστοσύνης προς την Ελλάδα και «ομπρέλα προστασίας» για την εδαφική της ακεραιότητα*, «Πρώτο Θέμα», δημοσιευμένο στο διαδικτυακό τόπο: <https://www.protothema.gr/politics/article/1171406/amudiki-sumfonia-me-ipa-psifos-ebistosunis-pros-tin-ellada-kai-obrela-prostasias-gia-tin-edafiki-tis-akeraiotita/>.

Λυγερού, Νεφέλη. (2019, Νοέμβριος 12). *Τι περιμένει η Αθήνα μετά την επίσκεψη του Κινέζου προέδρου*, "Πρώτο Θέμα", <https://www.protothema.gr/politics/article/944638/i-episkepsi-tou-kinezou-proedrou-oi-sumfonies-kai-i-dusareskeia-ouasigton-kai-verolinou/>.

Μαλούχος, Γεώργιος. (2019, Οκτώβριος 1). *Ελλάδα-ΗΠΑ: Οι συναντήσεις κορυφής που έγραψαν ιστορία*, «ΤΑ ΝΕΑ», <https://www.tanea.gr/2019/10/01/people/2000474631/>.

Μανδραβέλης, Βαγγέλης. (2021, Οκτώβριος 22). *Ναυπηγεία Ελευσίνας: Επενδύσεις 100 εκατ. από Fincantieri, DFC, Onex, «Power Game»*, <https://www.powergame.gr/navtilia/145966/nafpigeia-elefsinas-ependyseis-100-ekata-apo-fincantieri-dfc-onex/>.

Μητσοτάκης, Κυριάκος. (2006). *Οι συμπληγάδες της εξωτερικής πολιτικής: Εσωτερικές και διεθνείς πιέσεις στις ελληνοαμερικανικές διαπραγματεύσεις για τις βάσεις, 1974-1985*, Αθήνα, Πατάκη.

Μπέλλος, Ηλίας. (2019, Νοέμβριος 4). *Προσδοκίες για νέες κινεζικές επενδύσεις*, "Η Καθημερινή", <https://www.kathimerini.gr/economy/local/1050070/prosdokies-gia-nees-kinezikes-ependyseis/>.

Μπότα, Ελένη. (2021, Σεπτέμβριος 14). *Ποιές είναι οι επόμενες ιδιωτικοποιήσεις που θα τρέξουν*, «Capital.gr», <https://www.capital.gr/epixeiriseis/3581577/poies-einai-oi-epomenes-idiotikopoiiseis-pou-tha-trexoun> .

Νέδος, Βασίλης. (2021, Νοέμβριος 5). *Παϊατ: Η Αλεξανδρούπολη δεν απειλεί την Τουρκία*, «Η Καθημερινή», δημοσιευμένο στο διαδικτυακό τόπο: <https://www.kathimerini.gr/politics/561571729/paiat-i-alexandroyoli-den-apeilei-tin-toyrkia/> ,5/11/2021.

Νέδος, Βασίλης. (2020, Σεπτέμβριος 29). *Σαφής στήριξη της Αθήνας από τον Μαϊκ Πομπέο*, Η Καθημερινή, <https://www.kathimerini.gr/politics/561096172/safis-stirixi-tis-athinas-apo-m-pompeo/> .

Νέδος, Βασίλης.(2021, Φεβρουάριος 12). *Φόρουμ "Φιλία" με στόχο την ασφάλεια*, "Η Καθημερινή", <https://www.kathimerini.gr/politics/561261493/foroym-filia-me-stochotin-asfaleia/> .

Παπαδημητρίου, Γιάννης. (2021, Μαΐος 25). *«Οι Έλληνες, οι Σέρβοι και ο Θεός»*, «DW», <https://www.dw.com/el/%CE%BF%CE%B9-%CE%AD%CE%BB%CE%BB%CE%B7%CE%BD%CE%B5%CF%82-%CE%BF%CE%B9-%CF%83%CE%AD%CF%81%CE%B2%CE%BF%CE%B9-%CE%BA%CE%B1%CE%B9-%CE%BF-%CE%B8%CE%B5%CF%8C%CF%82/a-57652452> .

Παπαδόπουλος, Παύλος. (2020, Σεπτέμβριος 28). *Το σχέδιο Άτσεσον για το Καστελλόριζο*, «Η Καθημερινή», <https://www.kathimerini.gr/politics/561094246/to-schedio-atseson-gia-to-kastellorizo/> ,28/9/2020.

Παπακωνσταντίνου, Μιχάλης. (1994). *Το Ημερολόγιο ενός Πολιτικού: η εμπλοκή των Σκοπίων*, Αθήνα, Εστία.

Παπασωτηρίου, Χαράλαμπος. (2018). *Η Αμερικανική Πολιτική από τον Φράνκλιν Ρούζβελτ στον Ντόναλντ Τραμπ*, Αθήνα, Ποιότητα.

Παπασωτηρίου, Χαράλαμπος. (2008). *Η Διεθνής Πολιτική στον 21^ο Αιώνα*, Αθήνα, Ποιότητα.

Παπαχελάς, Αλέξης. Εκπομπή «Φάκελου» στο ΣΚΑΙ, με θέμα το Μακεδονικό το 2005, δημοσιευμένο στο διαδικτυακό τόπο του Youtube του καναλιού «NeaMetapoliteusi», <https://www.youtube.com/watch?v=xnZAq9BH8v8&t=29s> .

Παπαχελάς, Αλέξης. (2017, Μαΐος 10). *Ο γρίφος της Σούδας*, "Η Καθημερινή", <https://www.kathimerini.gr/opinion/908904/o-grifos-tis-soydas/> .

Παπαχελάς, Αλέξης. (2020, Οκτώβριος 7). *Συνέντευξη του Mike Pompeo στον διευθυντή της Καθημερινής για λογαριασμό του ΣΚΑΙ*, Youtube Channel, https://www.youtube.com/watch?v=nzCxJVd_Edo&t=618s .

Παπαχελάς, Αλέξης. (2021, Αύγουστος 6). *Το ελληνοαμερικανικό λόμπι*, «Η Καθημερινή», <https://www.kathimerini.gr/opinion/921659/to-ellinoamerikaniko-lompi/>.

Πούλος, Βασίλης. (2019, Ιανουάριος 14). *Αμερικανός αξιωματούχος: Η συμφωνία των Πρεσπών είναι προς όφελος της Ελλάδας*, <https://www.iefimerida.gr/news/471704/amerikanos-axiomatoyhos-i-symfonia-ton-prespon-einai-pros-ofelos-tis-ellados>.

Ράπτης, Κώστας. (2021, Νοέμβριος 8). *Ο Μπαίντεν κρατά την Τουρκία εκτός της «Συνόδου των Δημοκρατιών*, Capital.gr, <https://www.capital.gr/diethni/3593485/o-mpainten-krata-tin-tourkia-ektos-tis-sunodou-ton-dimokration>.

Σαραντάκος, Γιάννης. (2018, Φεβρουάριος 4). *Το άγνωστο Βουκουρέστι: Τι συνέβη την άνοιξη του 2008*, «in.gr», <https://www.in.gr/2018/02/04/greece/to-agnwsto-boykoyresti-ti-synebi-tin-anoiksi-toy-2008/>.

Σβολόπουλος, Κωνσταντίνος. (2014). *Ελληνική Εξωτερική Πολιτική 1830-1981*, Αθήνα, Εστία.

Στεφανίδης, Δ. Ιωάννης. (2002). *Ασύμμετροι εταίροι: Οι Ηνωμένες Πολιτείες και η Ελλάδα στον Ψυχρό Πόλεμο, 1953-1961*, Αθήνα, Πατάκη, 2002.

Σφέτας, Σπυρίδων. (2012, Μαΐος 6). *Η ρήξη Τίτο-Στάλιν*, «Η Καθημερινή», <https://www.kathimerini.gr/world/457192/i-rixi-tito-stalin/>.

Ταμπακόπουλος, Νίκος. (2021, Νοέμβριος 10). *Συνέντευξη στον Τζέφρυ Πάιατ, Τζέφρυ Πάιατ στο Liberal: Γιατί η Ελλάδα προσελκύει αμερικανικές επενδύσεις*, «Liberal.gr», <https://www.liberal.gr/apopsi/tzefru-paiat-sto-liberal-giati-i-ellada-proselkuei-amerikanikes-ependuseis/413206>.

Τζίμας, Σταύρος. (2020, Δεκέμβριος 18). *Τα στενά του Βοσπόρου και η Αλεξανδρούπολη*, «Η Καθημερινή», δημοσιευμένο στο διαδικτυακό τόπο: <https://www.kathimerini.gr/opinion/561200203/ta-stena-toy-vosporoy-kai-i-alexandroypoli/>.

Τομαή, Φωτεινή. (2002). *Η Ελλάδα στο Μεταίχμιο ενός Νέου Κόσμου: Ψυχρός Πόλεμος-Δόγμα Truman-Σχέδιο Marshall*, Τόμος Δεύτερος: 1943-1947, Αθήνα, Υπουργείο Εξωτερικών της Ελλάδος: Υπηρεσία Διπλωματικού και Ιστορικού Αρχείου, Εκδόσεις Καστανιώτη.

Τομαή, Φωτεινή. (2002). *Η Ελλάδα στο Μεταίχμιο ενός Νέου Κόσμου: Ψυχρός Πόλεμος-Δόγμα Truman-Σχέδιο Marshall*, Τόμος Τρίτος: 1948-1951, Αθήνα, Υπουργείο Εξωτερικών της Ελλάδος: Υπηρεσία Διπλωματικού και Ιστορικού Αρχείου, Εκδόσεις Καστανιώτη.

Τομαράς, Απόστολος. (2020, Σεπτέμβριος 14). *Εκπαιδευτικό Κέντρο της περιοχής σε θέματα ασφάλειας και άμυνας η Κύπρος*, Καθημερινή Κύπρου, <https://www.kathimerini.com.cy/gr/politiki/diplomatia/ekpaideytiko-kentro-tis-perioxis-se-themata-asfaleias-kai-amynas-i-kypros>.

Τσάκωνας Ι. Παναγιώτης (Επ.). (2003). *Σύγχρονη Ελληνική Εξωτερική Πολιτική: Μια Συνολική Προσέγγιση*, Τόμος Α', Αθήνα, Ι. Σιδέρης.

Τσάκωνας Ι. Παναγιώτης (Επ.). (2003). *Σύγχρονη Ελληνική Εξωτερική Πολιτική: Μια Συνολική Προσέγγιση*, Τόμος Β', Αθήνα, Ι. Σιδέρης.

Υπουργείο Εξωτερικών Ελληνικής Δημοκρατίας, <https://www.mfa.gr/en/blog/greece-bilateral-relations/china/>.

Φατούρος, Αργύρης. (1984). «Πώς κατασκευάζεται ένα επίσημο πλαίσιο διείσδυσης: Οι ΗΠΑ στην Ελλάδα, 1947-1948», στον συλλογικό τόμο, *Η Ελλάδα στη δεκαετία 1940-1950. Ένα έθνος σε κρίση*, Αθήνα, Εκδόσεις Θεμέλιο.

Φουστάνος, Γεώργιος. (2017). *Πλοία Liberty Ships: πέρα από τον μύθο*, Αργώ Εκδοτική, Αθήνα.

Φρίντμαν, Τζωρτζ. (2012). *Τα Επόμενα 100 Χρόνια: Μια πρόβλεψη για τον 21^ο αιώνα*, Αθήνα, Ενάλιος.

Χατζηβασιλείου, Ευάνθης. (2006). *Εισαγωγή στην ιστορία του μεταπολεμικού κόσμου*, Αθήνα, Πατάκη.

Χατζηβασιλείου, Ευάνθης. (2016, Ιούλιος 31). *Η επίσκεψη Παπανδρέου στις ΗΠΑ*, «Η Καθημερινή», <https://www.kathimerini.gr/society/869530/i-episkepsi-papandreoy-stis-ipa/>.

Χιώτης, Βασίλης. (2005, Μαΐος 1). *Μισή ώρα για παράπονα στον Λευκό Οίκο*, «Το Βήμα», <https://www.tovima.gr/2008/11/24/politics/misi-wra-gia-parapona-ston-leyko-oiko/>.

Ξενόγλωσση

Adamishin, Anatoly. (2018, March 19). *The Yugoslav Prelude*, «Russia in Global Affairs», <https://eng.globalaffairs.ru/articles/the-yugoslav-prelude-2/>.

AHI World. (2019, December 13). *Ambassador Pyatt at AHI Event: Turkey-Libya MoU Raises Tensions, Is "Unhelpful and Provocative"*, <https://www.aheworld.org/press-releases-1/2019/12/13/amb-pyatt-at-ahi-event-turkey-libya-mou-raises-tensions-is-unhelpful-and-provocative>.

Ahval. (2021 January 13). *US Ambassador told Turkish businessmen 'sanctions might spread' -Report*, <https://ahvalnews.com/turkey-usa/us-ambassador-told-turkish-businessmen-sanctions-might-spread-report>.

AJC Global Voice. (2018, May 9). *AJC, HALC Mark Fifth Anniversary of Congressional Hellenic-Israel Alliance*, <https://www.ajc.org/news/ajc-halc-mark-fifth-anniversary-of-congressional-hellenic-israel-alliance>.

Alessandri, Emiliano. (2011). *Turkey's global strategy: Turkey and the United States*. IDEAS reports - special reports, Kitchen, Nicholas (ed.) SR007. LSE IDEAS, London

U.K., London School of Economics and Political Science, <http://eprints.lse.ac.uk/43499/> .

Allison, Graham. (2017, May 30). *Destined For War: Can America and China Escape Thucydides's Trap?*, Mariner Books.

Allison Graham and Nicolaidis Kalypso.(1997). *The Greek Paradox: Promise vs Performance*, The MIT Press.

Alterman John & Conley Heather, (2018, May). *Syria, Turkey, and the Eastern Mediterranean*, Center for Strategic & International Studies, https://csis-website-prod.s3.amazonaws.com/s3fs-public/publication/180420_Alterman_Conley_SyriaTurkeyEastMed_FINAL_0.pdf .

American Hellenic Council of California (official website). *The Hellenic Caucus & the Congressional Hellenic-Israel Alliance*, <https://americanhellenic.org/our-mission/>.

ANCA (2020, December 14). *ANCA, HALC, IDC Welcome Initial U.S. Sanctions on Turkey*, <https://anca.org/press-release/anca-halc-idc-welcome-initial-u-s-sanctions-on-turkey/> .

Ash Jain, Barry Pavel. (2020, October 28). *2020 election scenarios: The Implications for American foreign policy*, The Atlantic Council, <https://www.atlanticcouncil.org/in-depth-research-reports/issue-brief/us-election-scenarios-implications-for-americas-role-in-the-world/>.

Atlantic Council. (2017, November 15). *The Kremlin's Trojan Horses 2.0*, <https://www.atlanticcouncil.org/in-depth-research-reports/report/the-kremlin-s-trojan-horses-2-0/#greece> .

Aydintasbas Asli, Barnes-Dacey Julien, Bianco Cinzia, Dworkin Anthony, Geranmayeh Ellie, Lovatt Hugh, Megerisi Tarek. (2020 November 3). *How a Biden win could transform US policy in the Middle East and North Africa*, "European Council on Foreign Relations", <https://ecfr.eu/article/how-a-biden-win-could-transform-us-policy-in-the-middle-east/> .

Bacevich J., Andrew. (2008). *Αμερικανική Αυτοκρατορία: Πραγματικότητες και Συνέπειες της Αμερικανικής Διπλωματίας*, Θεσσαλονίκη, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας.

Baker, Rauf. (2020, October 1). *7+3: Greece As Part of a Mediterranean Bloc*, "BESA Center" in BESA Center Perspectives Paper No.1,766, <https://besacenter.org/perspectives-papers/greece-mediterranean-bloc/>.

Bardos, Gordon N. (2017). "The Post-Cold War Balkans: Threats to Security and Stability in Southeast Europe." *Horizons: Journal of International Relations and Sustainable Development*, no. 9, Center for International Relations and Sustainable Development, <https://www.jstor.org/stable/48573720>.

Bar-Siman-Tov, Yaacov. (1998). "The United States and Israel since 1948: A 'Special Relationship'?" *Diplomatic History*, vol. 22, no. 2, pp. 231–262. *JSTOR*,

www.jstor.org/stable/24913659 . Accessed 2 Feb. 2021.

Barkey, Henri. (2020, September 9). *What's Next in the Eastern Mediterranean?* "Council on Foreign Relations", <https://www.cfr.org/article/whats-next-eastern-mediterranean> , Originally Published at Syndication Bureau.

Barkey Henri and Abramowitz Morton. (2009, December 7). *Talking to Turkey*, "Carnegie Endowment for International Peace", <https://carnegieendowment.org/2009/12/07/talking-to-turkey-pub-24272> .

BBC. (2017, September 12). *Turkey signs deal to get Russian S-400 air defense missiles*, «BBC», <https://www.bbc.com/news/world-europe-41237812> .

Ben White, Ben.(2021, July 6). *What the Greek “no” vote means for the U.S.*, “Politico”, <https://www.politico.eu/article/greek-no-vote-united-states-grexit-markets-debt-bailout/> .

Bjorklund, Kelly. (2021, January 9). *Trump's Inexplicable Crusade to Help Iran Evade Sanctions*, "Foreign Policy", <https://foreignpolicy.com/2021/01/09/trump-help-iran-evade-sanctions-turkey-halkbank/> .

Bloomberg News. (2020, December 18). *U.S. Blacklists More Than 60 Chinese Firms, Including SMIC*, posted on: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2020-12-18/u-s-to-blacklist-smic-and-dozens-more-china-firms-reuters-says>.

Brinza, Andrea. (2020, April 25). *How a Greek Port Became a Chinese Dragon-Head*, The Diplomat: Asia and Pacific, <https://thediplomat.com/2016/04/how-a-greek-port-became-a-chinese-dragon-head/>.

Brands. (1987, July). H.W. *America Enters the Cyprus Tangle, 1964*, «Middle Eastern Studies», Vol.23, No. 3.

Brzezinski, Zbigniew. (2005, January 3). *The Choice: Global Domination or Global Leadership*.

Brzezinski, Zbigniew. (2000). *The Geostrategic Triad: Living with China, Europe, and Russia*, CSIS.

Bowker, Mike. (1998). “The Wars in Yugoslavia: Russia and the International Community.” *Europe-Asia Studies*, vol. 50, no. 7, [Taylor & Francis, Ltd., University of Glasgow], pp. 1245–61, <http://www.jstor.org/stable/153958>.

Budak Neven & Kalionski Alexei (Eds). (2016). *Ο Ψυχρός Πόλεμος (1944-1990) Για τη Διδασκαλία της Σύγχρονης Ιστορίας της Νοτιοανατολικής Ευρώπης*, μετάφραση Χριστίνα Κουλούρη, Εισηγητής Κώστας Καρράς, https://www.kas.de/documents/281190/8334075/THE+COLD+WAR_VOLUME+I_L_R.PDF/bd95c12d-2ea7-b39b-f096-63d259f463d8?version=1.0&t=1582858887717 , Τόμος 1.

Canrong,Jin. (2016, December 14). *How America's relationship with China changed*

under Obama, World Economic Forum.

Carasavva, Anthee. (2020, September 28). *Pompeo Holds Talks On Moving the Incirlik Airbase to Punish Turkey*, The Times, <https://www.thetimes.co.uk/article/pompeo-holds-talks-on-moving-the-incirlik-air-base-to-punish-erdogan-6nhph9hxxh> .

Carnegie Endowment for International Peace. (2002, October 7). *The Bush Doctrine*, <https://carnegieendowment.org/2002/10/07/bush-doctrine-pub-1088>.

Central Intelligence Agency. *The Aegean Dispute: A New Look at an Old Problem*, Interagency Intelligence Memorandum, 5 November 1984, NI IIM 84-10005, Approved for Release 20/4/2009, <https://www.cia.gov/library/readingroom/docs/CIA-RDP87T00217R000700070005-0.pdf> .

Clogg, Richard. (2002). *Συνοπτική Ιστορία της Ελλάδας: 1770-2000*, Εκδόσεις Κάτοπτρο, Cambridge University Press.

Cooper Helen & Schmitt Eric. (2018, October 9). *U.S. Spycraft and Stealthy Diplomacy Expose Russian Subversion in a Key Balkans Vote*, <https://www.nytimes.com/2018/10/09/us/politics/russia-macedonia-greece.html> .

Couloumbis A. Theodore. (1983). *The United States, Greece and Turkey: The Troubled Triangle*, New York, Praeger.

Couloumbis A. Theodore, Iatrides O. John (Ed.). (1980). *Greek American Relations: A Critical Overview*, New York, Pella.

Cropsey, Seth. (2013, July 3). *"Will U.S. Choose the Right Side in the Eastern Mediterranean?"*, "RealClearWorld", reposted on the website of "Hudson Institute", <https://www.hudson.org/research/9659-will-u-s-choose-the-right-side-in-the-eastern-mediterranean-> , 3/7/2013.

Cropsey, Seth. (2015, July 25). Συνέντευξή του στο TOPENE-ΙΔΙΣ. <http://www.idis.gr/?p=3291> .

Danforth, Nick. (2020, December 15). *It Is Time To Let Turkey Go*, "Foreign Policy", https://foreignpolicy.com/2020/12/15/it-is-time-to-let-turkey-go/?utm_source=PostUp&utm_medium=email&utm_campaign=28535&utm_term=Editors%20Picks%20OC&?tpcc=28535 .

Defense News. (2015, March 25). *Moscow-Friendly Greece Could 'Paralyze' NATO*, <https://www.defensenews.com/global/europe/2015/03/25/moscow-friendly-greece-could-paralyze-nato/> .

Dendias Nikos and Burns Nicholas. (2020, December 16). *Defusing Tensions in the Eastern Mediterranean*, first panel of 2nd Southeast Europe & East Med Conference, Delphi Economic Forum Youtube Channel, https://www.youtube.com/watch?v=BB-94DH_3S8&fbclid=IwAR1fC-3lPXscRmR83nM44YQgAsJbRfOOpSQTkQQd0qBqkUcd-2DF5RLJees.

Doder, Dusko. (1982). *Yugoslavia: New War Old Hatreds*, «Foreign Policy», <https://foreignpolicy.com/1993/06/19/yugoslavia-new-war-old-hatreds/> , 19/6/1993.

Duncan, G. T., & Siverson, R. M. (1982). Flexibility of Alliance Partner Choice in a Multipolar System: Models and Tests. *International Studies Quarterly*, 26(4), 511–538. <https://doi.org/10.2307/3013961>.

Edelman Eric & Erdemir Aykan, (2020, December 15). *American Interests in the Eastern Mediterranean*, "Foundation for Defense of Democracies" (FDD), <https://www.fdd.org/analysis/2020/12/15/defending-forward-american-interests-in-the-eastern-mediterranean/> .

Edelman Eric & Wald Charles. (2020, February 7). *Greece Is at the Nexus of America's Geopolitical Crossroads*, «The National Interest», https://nationalinterest.org/feature/greece-nexus-americas-geopolitical-crossroads-121211?fbclid=IwAR1KZk9xEfmgdy-eWpKpWt87fpT_xSdW-FKIFl28wzPVvIT-mBqHb-Cb0eQ .

Emmott Robin, Irish John, Gumrukcu Tuvan. (2020, December 3). *In parting shot, Pompeo rebukes Turkey at NATO meeting*, "Reuters", <https://www.reuters.com/article/us-turkey-usa-nato/in-parting-shot-pompeo-rebukes-turkey-at-nato-meeting-idUSKBN28D1YC> .

Erlanger, Steven. (2020, August 3). *Turkish Aggression Is NATO's "Elephant in the Room"*, NYT <https://www.nytimes.com/2020/08/03/world/europe/turkey-nato.html>.

Farrell Henry and Newman Abraham. (2019, July 29). *Weaponized Interdependence: How Global Economic Networks Shape State Coercion*, "International Security", Volume 44, Issue 1, Summer 2019, https://www.mitpressjournals.org/doi/abs/10.1162/isec_a_00351?mobileUi=0&.

Financial Times. (2011, January 25). *Greek Ship Owners Miss China Hand*, Financial Times blog, accessed 8 September 2016 at <http://blogs.ft.com/beyond-brics/2011/01/25/greek-ship-owners-will-miss-old-china-hand/> .

Flanagan Stephen, Larabee Stephen, et al. (2020). *Turkey's Nationalist Course- Implications for the US -Turkish Strategic Partnership and the US Army*, "Rand Corporation", https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/research_reports/RR2500/RR2589/RAND_RR2589.pdf.

Foreign Policy. (2000). *"Clinton's Foreign Policy."* no. 121, pp. 18–29. *JSTOR*, www.jstor.org/stable/1149615 . Accessed 21 Apr. 2020.

Garfinkle, Adam. (1996). *U.S.-Israeli Relations after the Cold War*, "Orbis", Volume 40, Issue 4, Pages 557-575, ISSN 0030-4387, posted on: [https://doi.org/10.1016/S0030-4387\(96\)90019-8](https://doi.org/10.1016/S0030-4387(96)90019-8) , <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0030438796900198> .

Gerhard, Wilfried. (2011, March). *Patterns of American Foreign and Security Policy*, https://www.ksk.edu.ee/en/wp-content/uploads/2011/03/KVUOA_Toimetised_13_Gerhard.pdf .

Gerhke, Joel. (2020, September 11). *US eyes Greek island as alternative to Turkish base due to “disturbing” Erdogan actions, senior senator claims*, Washington Examiner, <https://www.washingtonexaminer.com/policy/defense-national-security/us-eyes-greek-island-as-alternative-to-turkish-base-due-to-disturbing-erdogan-actions-senior-senator-claims> .

Gibson, Chris. (2020, January 10). *Refining U.S. Strategy in the Mediterranean*, "Hoover Institution".

Gomberg, Ariel. (2013). *The Roots of the*<https://www.hoover.org/research/refining-us-strategy-mediterranean> *U.S.-Israel Relationship: How the Cold War Tensions Played A Role in U.S. Foreign Policy in the Middle East*, "Union College", <https://digitalworks.union.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1698&context=theses>.

Greek Diplomatic Life. (2017, November 6). *Prime Minister Pays Official Visit to the United States of America*, <http://greekdiplomaticlife.com/2017/11/06/prime-minister-pays-official-visit-to-the-usa/>.

Grieco, Joseph, et al. "The Relative-Gains Problem for International Cooperation." *The American Political Science Review*, vol. 87, no. 3, 1993, JSTOR, www.jstor.org/stable/2938747.

Grigoriadis Theocharis and Iordanidis Vlantis. (2014). *Greek -Russian Relations I: Foreign Policy and Diplomacy*, ELIAMEP, http://www.eliamep.gr/wp-content/uploads/2014/09/54_2014_-WORKING-PAPER-_Theoharis-Grigoriadis.pdf .

Gurhan Yellice. (2017). *The American Intervention in the 1964 Cyprus Crisis and the Greek Political Reaction (February-August 1964)*, «Journal of Modern Turkish History Studies», <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/474458> .

Haas, Richard. (2002, April 22). *Defining US Foreign Policy in a Post-Post-Cold War World*, New York, US Department of State Archive. "The 2002 Arthur Ross Lecture, Remarks to Foreign Policy Association, New York, <https://2001-2009.state.gov/s/p/rem/9632.htm> .

Haglund, David G. (1995). "Must NATO Fail? Theories, Myths, and Policy Dilemmas." *International Journal*, vol. 50, no. 4, [Sage Publications, Ltd., Canadian International Council], <http://www.jstor.org/stable/40203040>.

HALC website. <https://www.hellenicleaders.com/issues> .

Handel, Michael. (1981). *Weak States in the International System*, London, Frank Cass.

Harris, George. (1972). *Troubled Alliance: Turkish-American Problems in Historical*

Perspective, Washington, D.C, American Enterprise Institute.

Hicks M. Sallie and Couloumbis Theodore. (1977). 'The "Greek Lobby": Illusion or Reality?', in Abdul Aziz Said (ed.), *Ethnicity and US Foreign Policy*, New York: Praeger.

Huntington, Samuel. (1999). *The Lonely Superpower*, "Foreign Affairs", vol. 78, No.2.

Ignatius, David. (2020, September 23). *A breakthrough Could be Near in the Greece-Turkey Dispute Thanks Some Strategic Diplomatic Pressure*, The Washington Post, https://www.washingtonpost.com/opinions/2020/09/23/breakthrough-could-be-near-greece-turkey-dispute-thanks-some-strategic-diplomatic-pressure/?utm_source=twitter&utm_campaign=wp_opinions&utm_medium=social.

Inbar Efraim & Sheffer Gabriel. (1997). *The National Security of Small States in a Changing World*, London, Routledge.

Jackson, Robert & Sorensen, Georg (2006). *Θεωρία και Μεθοδολογία των Διεθνών Σχέσεων: Η Σύγχρονη Συζήτηση*, Αθήνα, Gutenberg.

Jakes, Lara. (2020, September 29). *U.S. Will Base Mammoth Ship in Greece, Near Disputed Territory*, The New York Times, posted on: <https://www.nytimes.com/2020/09/29/us/politics/greece-turkey-us-navy.html?searchResultPosition=1>.

Kane, Thomas. (2006, September 27). *Theoretical Roots of US Foreign Policy: Machiavelli and American Unilateralism*, Routledge: Taylor & Francis Group.

Kaylan, Melik. (2020, December 29). *What Will Biden Do About Turkey's President Erdogan?*, "Forbes", <https://www.forbes.com/sites/melikkaylan/2021/12/29/what-will-biden-do-about-turkeys-president-erdogan/?sh=5abed46a1c5c>.

Kissinger, Henry. (2014). *Παγκόσμια Τάξη: Σκέψεις γύρω από το χαρακτήρα των εθνών και την πορεία της ιστορίας*, Αθήνα, Λιβάνη.

Kissinger, Henry. (2002). *Does America Need a Foreign Policy? Toward a Diplomacy for the Twenty-First Century*, Sydney, Free Press.

Kissinger, Henry. (2020, November 16). *Warns of US-China Conflict*, "Bloomberg", <https://www.bloomberg.com/news/videos/2020-11-16/dr-henry-kissinger-warns-of-u-s-china-conflict-video>.

Koufoudakis, Van. (1993). *The Reverse Influence Phenomenon: The Impact of the Greek-American Lobby on the Foreign Policy of Greece*, στο «Diasporas in World Politics», Dimitri C. Conostas, Athanassios G. Platias (Ed.) Palgrave Macmillan.

Kounalaki, Xenia. (2015, January 29). *Kotzias, Dugin and the EU*, «EKathimerini», <https://www.ekathimerini.com/opinion/166715/kotzias-dugin-and-the-eu/>.

Kuo, Mercy. (2020, March 4). *China and the Mediterranean: Geostrategic Context and*

Contest, "The Diplomat", <https://thediplomat.com/2020/03/china-and-the-mediterranean-geostrategic-context-and-contest/>.

Kupchan, Charles. (2007). *Το Τέλος της Αμερικανικής Εποχής: Η Εξωτερική Πολιτική των Ηνωμένων Πολιτειών και η Γεωπολιτική του 21^{ου} Αιώνα*, Αθήνα, Λιβάνη.

Lakes, Lara. (2020, December 14). *U.S. Imposes Sanctions on Turkey Over 2017 Purchase of Russian Missile Defenses*, "The New York Times", <https://www.nytimes.com/2020/12/14/us/politics/trump-turkey-missile-defense-sanctions.html?fbclid=IwAR2HTITVf-8WPGx1D31YMupX4mAocmBNXjF8-rHvQBxV1HUexfxZEjKu1n4>.

Lau, Stuart. (2020, November 3). *US pushes Greece to stop acting as China's 'dragon's head' into Europe*, "South China Morning Post", <https://www.scmp.com/news/china/diplomacy/article/3108258/us-pushes-greece-stop-acting-chinas-dragons-head-europe>.

Legg R. Keith. (1981). 'Congress as Trojan Horse? The Turkish Embargo Problem, 1974–1978', in John Spanier and Joseph Noguee (eds), *Congress, the Presidency, and American Foreign Policy*, New York: Pergamon Press.

Lesser, Ian. (2005, December). *Security and Strategy in the Eastern Mediterranean*, "ELIAMEP", <http://www.eliamep.gr/wp-content/uploads/2008/07/lesserppno5.pdf>.

Lesser, O. Ian. (2001, June 13). *Turkey, Greece and the US in a Changing Strategic Environment*, Testimony of Dr. Ian O. Lesser RAND Senior Analyst Before the House International Relations Committee, Subcommittee on Europe, <https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/testimonies/2005/CT179.pdf>.

Lesser, O. Ian. (2020, July 2). *US-Turkish Relations in a Time of Shocks*, "The German Marshall Fund of the United States", <https://www.gmfus.org/blog/2020/07/02/us-turkish-relations-time-shocks>.

Lesser Ian O. (2020). *What to Expect from the United States: A Look Ahead at US Foreign Policy*. Istituto Affari Internazionali (IAI), www.jstor.org/stable/resrep23657. Accessed 27 Jan. 2021.

Leontopoulos, Nikolas. (2018, December 14). *Who's been meddling in Macedonia? Not only who you think*, «Investigate Europe», <https://www.investigate-europe.eu/en/2018/whos-been-meddling-in-macedonia-not-only-who-you-think/>.

Lewis, Samuel. (1999). "The United States and Israel: Evolution of an Unwritten Alliance." *Middle East Journal*, vol. 53, no. 3, pp. 364–378. *JSTOR*, www.jstor.org/stable/4329351. Accessed 2 Feb. 2021.

Lindsay, James. (2002). "Getting Uncle Sam's Ear: Will Ethnic Lobbies Cramp America's Foreign Policy Style?", *Brookings Review* (Vol. 20 No. 1).

Lipset, Seymour Martin. (1997). *American Exceptionalism: A double-edged sword*, W. W. Norton & Company.

Luttwak, Edward. (2010). *Conversations host Harry Kreisler welcomes Edward N. Luttwak for a conversation on his new book, The Grand Strategy of the Byzantine Empire*, "University of California Television", The conversation concludes with a comparison of Rome, Byzantium, and the United States., Series: Conversations with History [2/2010] [Humanities] [Show ID: 17979], posted on Youtube Channel of University of California Television, <https://www.youtube.com/watch?v=bq03uz-TwU4>.

Lykogiannis, Athanasios. (2002). *Britain and the Greek Economic Crisis 1944-1947: From Liberation to the Truman Doctrine*, University of Missouri Press, Columbia & London.

MacFarquhar, Nei. (2016, August 9). *Russia and Turkey Vow to Repair Ties as West Watches Nervously*, «The New York Times», <https://www.nytimes.com/2016/08/10/world/europe/putin-erdogan-russia-turkey.html>.

Makovsky, Michael. (2020, August 20). *UAE-Israel Peace presents Turkey clarifying moment*, Newsweek, <https://www.newsweek.com/uae-israel-peace-presents-turkey-clarifying-moment-opinion-1526255>.

Mallinson, William. (2020, February 4). *Greece and Russia: Back to the Truman Doctrine?*, «Russian International Affairs Council», <https://russiancouncil.ru/en/analytics-and-comments/analytics/greece-and-russia-back-to-the-truman-doctrine/>.

Mally, Alec. (2020, September 30). *Pompeo's Greece Visit Underlines Turkey's Isolation*, NEW EUROPE, https://www.neweurope.eu/article/pompeos-greece-visit-underlines-turkeys-isolation/?fbclid=IwAR369-2B6_I9WyshH46-JcJLjFpPYtQ8_H_rSnh3bW_e99Brueo257g0c2k.

Mally, Alec. (2022, February 1). Συνέντευξη στον κύριο Alec Mally, (Senior Greek Desk Officer of the US Department of State (1999-2001) and General Consul of the USA in Greece) Ημερομηνία Συνέντευξης: 1/2/2022 , Ωρα έναρξης: 18:00μμ και Ωρα λήξης: 20:27μμ (διάρκεια συνέντευξης δύο ώρες και είκοσι επτά λεπτά). Τρόπος συνέντευξης: Τηλεφωνικά-προφορικά και γραπτή έγκριση.

Margon Sarah & Jake Sullivan Jake, *Letting Go: Trump, America, and the World*, "Foreign Affairs Issue Launch", Council on Foreign Relations website: <https://www.cfr.org/event/foreign-affairs-issue-launch-letting-go-trump-america-and-world>, 5/4/2018.

Mearsheimer J. John. (2007). *Η Τραγωδία της Πολιτικής των Μεγάλων Δυνάμεων*, Αθήνα, Ποιότητα.

Menendez Bob official website. (2021, June 22). *Menendez, Rubio applaud SFRC passage of U.S.-Greece Defense And Interparliamentary Partnership Act of 2021*,

<https://www.menendez.senate.gov/newsroom/press/menendez-rubio-applaud-sfrc-passage-of-us-greece-defense-and-interparliamentary-partnership-act-of-2021>.

Menendez Opening Remarks At Committee Hearing On Antony Blinken Nomination To Serve As Secretary Of State. (2020, January 19).

"United States Senate Committee on Foreign Relations", <https://www.foreign.senate.gov/press/ranking/release/menendez-opening-remarks-at-committee-hearing-on-antony-blinken-nomination-to-serve-as-secretary-of-state> .

Michas, Takis. (2002). *Unholy Alliance: Greece and Milosevic's Serbia*, Texas University Press, College Station.

Michaels, Daniel. (2021, December 23). *U.S. Sees New Bright Spot in Europe: Greece*, «Wall Street Journal», https://www.wsj.com/articles/u-s-sees-new-bright-spot-in-europe-greece-11640260804?fbclid=IwAR3XRP6nxK47RHWmR_p2dk4oLHbGZhXEnrsMTvHom2uD_5BECpvyfoWvT4s.

Morgan David and Heavey Susan. (2021, January 1). *Rejecting Trump veto, Republican-led Senate backs defense bill*, "Reuters", <https://www.reuters.com/article/us-usa-trump/rebuking-trump-republican-led-senate-overrides-defense-bill-veto-idUSKBN2962I0>.

Mottale, Morris. (2020, May 28). *The United States and China in the Mediterranean: New Great Power Conflicts in an Ancient World*, "International Security Forum", <https://www.inter-security-forum.org/the-united-states-and-china-in-the-mediterranean-new-great-power-conflicts-in-an-ancient-world/>.

Moyar Mark, Henriksen Thomas, Strauss Barry, Codevilla M. Angelo, Donnelly Thomas, Roberts Andrew. (2016, October). *The Legacy of the Obama Doctrine*, Hoover Institution, Stanford University Issue 36: https://www.hoover.org/sites/default/files/issues/resources/strategika_36_web2.pdf .

Nikkei Asia. (2020, October 5). *Greece Joins anti Huawei Camp as US Seals Stronger Ties* <https://asia.nikkei.com/Spotlight/Huawei-crackdown/Greece-joins-anti-Huawei-camp-as-US-seals-stronger-ties>.

Norton, Steve. (2001, April 25). *U.S. Interests and Priorities in the Eastern Mediterranean*, "Wilson Center: Global Europe Program", <https://www.wilsoncenter.org/publication/us-interests-and-priorities-the-eastern-mediterranean> .

Obama, Barack. (2006). *The Audacity of Hope*, Crown..

Ortagus,Morgan.(2020, August 25). *President Erdogan's Meeting With Hamas Leadership*,<https://www.state.gov/president-erdogans-meeting-with-hamas-leadership/> .

Pamuk, Humerya. (2021, October 15). *Blinken says renewed U.S.-Greece defense deal*

to advance stability in Eastern Mediterranean, "Reuters", <https://www.reuters.com/world/europe/greece-says-renewed-defence-deal-with-us-protect-sovereignty-both-2021-10-14/>.

Pierini, Marc. (2020, January 29). *How Far Can Turkey Challenge NATO and the EU in 2020?*, "Carnegie Europe", <https://carnegieeurope.eu/2020/01/29/how-far-can-turkey-challenge-nato-and-eu-in-2020-pub-80912>.

Pompeo R. Michael. (2020, December 14). *The United States Sanctions Turkey Under CAATSA 231*, Press Statement, <https://www.state.gov/the-united-states-sanctions-turkey-under-caatsa-231/>.

Ranchman, Gideon. (2021, January 4). *Europe has handed China a strategic victory*, "The Financial Times", <https://www.ft.com/content/2d759671-0b1d-4587-ba63-7480990f0438>.

Ranchman, Gideon. (2016, March 14). "Ten points about the Obama Doctrine", The Financial Times, posted on: <https://www.ft.com/content/47ff09c6-43b0-3894-af13-20901821f527>.

Reid, George. (1974). *The impact of the very small size on the international behavior of microstates*, California, Sage.

Reuters. (2015, June 29). *Obama, France's Hollande discuss Greek crisis-White House*, <https://www.reuters.com/article/eurozone-greece-whitehouse-idINKCN0P929U20150629>.

Reuters Staff. (2020, January 20). *U.S. Secretary of state nominee Blinken says Turkey not acting like an ally*, "Reuters", posted on: <https://www.reuters.com/article/us-usa-biden-state-turkey-idUSKBN29O2OM>.

Ricciardone Francis and Bryza Matthew. (2020, October 15). *'What relationship can the US and Turkey have after 2020?*, "The Atlantic Council", <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/turkeysource/what-relationship-can-the-us-and-turkey-have-after-2020/>.

Rizas, Sotiris. (2013, January 24). 'Domestic and external factors in Greece's relations with the Soviet Union', 63.

Roberts, Geoffrey. (2016, November 14). *Moscow's Cold War on the Periphery: Soviet Policy in Greece, Iran, and Turkey, 1943–8*, *Journal of Contemporary History*, vol. 46, no. 1, Sage Publications, Ltd., 2011, <http://www.jstor.org/stable/25764609>.

Rothman, Lily. *Here's What Happened the First Time a U.S. President Went to Greece*, "TIME", <https://time.com/4560783/obama-eisenhower-greece/>.

Roth Andrew & Cunningham Eric. (2016, June 27). *Turkish president apologizes for downing of Russian warplane last year*, «The Washington Post», https://www.washingtonpost.com/world/turkey-apologizes-for-shooting-down-russian-warplane-last-year/2016/06/27/d969e0ea-3c6d-11e6-9e16-4cf01a41dec_story.html.

Rubin, Michael. (2020, September 17). *Incirlik: Time for the U.S. Military to Leave*, The National Interest, <https://nationalinterest.org/blog/buzz/incirlik-time-us-military-leave-169083>.

Rubin, Michael. (2021, January 31). *What Do US-Greece relations go in 2020?*, "American Enterprise Institute", <https://www.aei.org/op-eds/where-do-us-greece-relations-go-in-2020/>.

Rumer Eugene & Sokolsky Richard. (2019, June). *Thirty Years of U.S. Policy Toward Russia: Can the Vicious Circle Be Broken?*, «Carnegie Endowment for International Peace», <https://carnegieendowment.org/2019/06/20/thirty-years-of-u.s.-policy-toward-russia-can-vicious-circle-be-broken-pub-79323>.

Schaldow, Nadia. (2020, January 10). *China in the Mediterranean and Implications for the United States and Europe*, "Hoover Institution", posted on: <https://www.hoover.org/research/china-mediterranean-and-implications-united-states-and-europe>.

Schelling, Thomas. (1981). *The Strategy of Conflict*, Harvard University Press, May 15.

Sevastopoulos, Demetri and Williams Aime. (2020, December 4). *Turkey faces prospect of US sanctions over Russia arms deal*, "Financial Times", <https://www.ft.com/content/0311353b-cd23-4de5-862c-9d1fd8978029>.

Shoham, Dany. (2020, November 2). *The Quadruple Threat: North Korea, China, Pakistan, and Iran*, "BESA Center", BESA Center Perspectives Paper No. 1,795, <https://besacenter.org/perspectives-papers/threats-north-korea-china-pakistan-iran/>.

Simic, Predrag. (2008). *Russia and the conflicts in the former Yugoslavia*, «Southeast European and Black Sea Studies», 1:3, p. 95-114, DOI: <https://doi.org/10.1080/14683850108454654>.

Sitilides, John. Συνέντευξη που έγινε δια τηλεφώνου στις 2-10-2019 στις 7π.μ ώρα Δυτικής Ακτής ΗΠΑ. Για λόγους αποφυγής μεταφραστικού λάθους που μπορεί να επηρεάσει την απόδοση των λεγομένων του John Sitilides οι ερωτήσεις και οι απαντήσεις παρατίθενται στα αγγλικά. Οι απαντήσεις του John Sitilides μαζί με το ερωτηματολόγιο υπάρχουν στο ηλεκτρονικό ταχυδρομείο του γράφοντος.

Sitilides, John. (2019, November 12). on "CGTN America", Youtube Channel, John Sitilides is a government affairs specialist and consultant to the U.S State Department. He spoke to CGTN's Asieh Namdar and offered his opinion on China's future in Greece, posted on: <https://www.youtube.com/watch?v=P5adR25n5dw>.

Snowdon, David. *Η οικονομία της Κίνας: το μεγαλύτερό της όπλο ή το αδύνατό της σημείο;*, "NATO", Δελτίο NATO, https://www.nato.int/docu/review/2009/Asia/rise_china_geopolitical/GR/index.htm.

Sokou, Katerina. (2019, December 28). *East Med Act a milestone in US foreign policy*, «EKathimerini», <https://www.ekathimerini.com/opinion/interviews/247921/east-med->

[act-a-milestone-in-us-foreign-policy/](#) .

Stangos, Angelos. (2020, October 4). *The signals and aims of Pompeo's visit*, "Kathimerini",
<https://www.ekathimerini.com/257635/opinion/ekathimerini/comment/the-signals-and-aims-of-pompeos-visit>.

Stearns, Monteagle. (1992). *Entangled Allies: US Policy Toward Greece, Turkey and Cyprus*, New York, The Council on Foreign Relations.

Stergiou, Andreas. (2015). *The Communist Party of Cyprus and Soviet Policy in the Eastern Mediterranean*, «Modern Greek Studies», University of Minnesota, Vol. 30/31,
https://www.researchgate.net/publication/292049274_Soviet_policy_toward_Cyprus .

Stilwell, David. (2020, October 30). *Covert, Coercive, and Corrupting: Countering the Chinese Communist Party's Malign Influence in Free Societies*, Virtual Conf. By "Hoover Institution, Stanford University, Asia Society", U.S. Department of State website:
<https://www.state.gov/covert-coercive-and-corrupting-countering-the-chinese-communist-partys-malign-influence-in-free-societies/>.

Stronski, Paul. (2021, June 28). *A Difficult Balancing Act: Russia's Role in the Eastern Mediterranean*, «Carnegie Endowment for International Peace»,
<https://carnegieendowment.org/2021/06/28/difficult-balancing-act-russia-s-role-in-eastern-mediterranean-pub-84847> .

Swanson, Ana. (2020, November 16). *Biden's China Policy? A Balancing Act for a Toxic Relationship*, "New York Times",
<https://www.nytimes.com/2020/11/16/business/economy/biden-china-trade-policy.html>.

Tasoulas, A. (2020 December 1). Greek–Soviet relations 1959–1962: The Greek response to the Kremlin's challenge. *Byzantine and Modern Greek Studies*, 45(1), doi:10.1017/byz.2020.22, <https://www.cambridge.org/core/journals/byzantine-and-modern-greek-studies/article/greeksoviet-relations-19591962-the-greek-response-to-the-kremlins-challenge/F92FEBB133A3F3A53D41500AB6D6A061#> .

The Economist. (2020, November 19). *John Biden's China policy will be a mix of Trump's and Obama's*, <https://www.economist.com/china/2020/11/19/joe-bidens-china-policy-will-be-a-mix-of-trumps-and-obamas> .

The George C. Marshall Foundation. (2015, July 31). *Greece And The Marshall Plan*,
<https://www.marshallfoundation.org/blog/greece-and-the-marshall-plan/> .

Tonchev Plamen, Μπέντης Άγγελος. (2018). *Η Εικόνα της Κίνας στην Ελλάδα: 2008-2018*, "Ινστιτούτο Διεθνών Οικονομικών Σχέσεων",
Η Εικόνα της Κίνας στην Ελλάδα_Draft_17-6-2019-1.pdf.

Triantaphyllou, Dimitrios. (2015, April 14). *The EU has reason to be concerned over relations between Greece and Russia*, «LSE blogs»,

<https://blogs.lse.ac.uk/euoppblog/2015/04/14/the-eu-has-reason-to-be-concerned-over-relations-between-greece-and-russia/> .

Tzogopoulos, George. (2021, December 3). *Greece, Russia and the EU: The Way Forward*, «ELIAMEP», <https://www.eliamep.gr/en/publication/greece-russia-and-the-eu-the-way-forward/> .

U.S. News. (2021). *170 U.S. Lawmakers Urge Biden Administration to Push Turkey on Rights*, <https://www.usnews.com/news/world/articles/2021-03-01/170-us-lawmakers-urge-biden-administration-to-push-turkey-on-rights> .

Van der Putten, Frans-Paul (ed.). (2016, December). *The Geopolitical Relevance of Piraeus and China's New Silk Road for Southeast Europe and Turkey*, "Clingendael" https://www.clingendael.org/sites/default/files/pdfs/Report_the%20geopolitical_relevance_of_Piraeus_and_China's_New_Silk_Road.pdf .

Vital, David. (1967). *The Inequality of States*, Oxford, Clarendon Press.

Wallace, William. (1971). *Foreign Policy and the Political Process*, London, MacMillan Press.

Walt, Stephen. (1987). *Origins of Alliances*, Ithaca: Cornell University Press.

Watanabe, Paul. (1993). *Ethnicity and Foreign Policy: Greek-American Activism and the Turkish Arms Ban*, στο «Diasporas in World Politics», Dimitri C. Conostas, Athanasios G. Platias (Ed.) Palgrave Macmillan.

Waters, Adrian. (2019, January 11). *The Truth about the Prespa Agreement*, «Institute for a Greater Europe», <https://www.institutegreatereurope.com/single-post/2019/01/11/the-truth-about-the-prespa-agreement>

Wen-Qing Ngoei, (2017, November). "A Wide Anticommunist Arc": Britain, ASEAN, and Nixon's Triangular Diplomacy, *Diplomatic History*, Volume 41, Issue 5, November 2017.

Westad, Odd Arne. (2020, December 14). *Οι ΗΠΑ δεν μπορούν να ελέγξουν από μόνες τους την Κίνα: Σε τι κάνει λάθος το Υπουργείο Εξωτερικών για το Πεκίνο*, "Foreign Affairs", <http://www.foreignaffairs.gr/articles/73027/odd-arne-westad/oi-ipa-den-mporoun-na-elegksoyn-mones-toys-tin-kina?page=2&fbclid=IwAR1bvK9B3B1BLMRTq1BhhKMRxqixVQKLNi5-76uW8y18ooMJuspTPCzHp04> .

Wilkinson, Tracy. (2020, September 29). *Washington Boosts Support for Greece in Spat with Turkey*, The Los Angeles Times, <https://www.latimes.com/politics/story/2020-09-29/washington-boosts-support-for-greece-in-spat-with-turkey> , 29/9/2020.

Wood, John. (2009). *Russia, the Asymmetric Threat to the United States: A Potent Mixture of Energy and Missiles*, «Praeger Security International», California, Colorado, Oxford.

Zanotti Jim and Clayton Thomas. (2020, November 9). *Turkey: Background and US Relations In Brief*, Congressional Research Service <https://crsreports.congress.gov/R44000>, Updated November 9, 2020, <https://fas.org/sgp/crs/mideast/R44000.pdf>.

Zemenides, Endy. Συνέντευξη στον Εκτελεστικό Διευθυντή του HALC που έγινε από τον γράφοντα γραπτώς μέσω αποστολής έξι (6) ερωτήσεων την 1/12/2021 στις 11:18 π.μ. Οι απαντήσεις του Endy Zemenides ήλθαν στις 19/12/2021 στις 21:58μ.μ. Η συνέντευξη έγινε στην αγγλική γλώσσα.

Zemenides, Endy. (2020, February 19). *Caught Between the US and China*, "Ekathimerini", <https://www.ekathimerini.com/249658/opinion/ekathimerini/comment/caught-between-the-us-and-china>.

Σύνδεσμοι Αμερικανικών Υπηρεσιών

Congress Gov., All Information (Except Text) for S. 1102 – Eastern Mediterranean Security and Energy Partnership Act of 2019, <https://www.congress.gov/bill/116th-congress/senate-bill/1102/all-info>.

Department of State. (2021, August 12). Bureau of European and Eurasian Affairs, *U.S. Relations with Greece*, Bilateral Relations Fact Sheet, <https://www.state.gov/u-s-relations-with-greece/>.

Η Αμερικανική Πρεσβεία και το Προξενείο στην Ελλάδα. (2018, Δεκέμβριος 4). *Η συνέντευξη του Αμερικανού πρέσβη Τζέφρι Πάιτ στον Εθνικό Κήρυκα*, <https://gr.usembassy.gov/el/ambassador-pyatts-interview-to-the-national-herald/>.

Office of the Historian. *United States Relations with Russia: The Cold War*, "U.S. Department of State: Archive", <https://2001-2009.state.gov/r/pa/ho/pubs/fs/85895.htm>, Information released online from January 20, 2001 to January 20, 2009.

Office of the Spokesperson. (2021, October 14). "Joint Statement on Third United States-Greece Strategic Dialogue", Media Note, posted on: <https://www.state.gov/joint-statement-on-third-united-states-greece-strategic-dialogue/>.

Office of the Spokesperson, Media Note. (2020, October 7). Joint Statement Regarding the Second United States-Greece Strategic Dialogue 2019, <https://gr.usembassy.gov/u-s-greece-strategic-dialogue-2019/>.

The White House, Office of the Press Secretary, For Immediate Release. (2016, November 16). *"Remarks by President Obama to the People of Greece"*, US EMBASSY AND CONSULATE IN GREECE, President's Obama speech at SNFCC, <https://gr.usembassy.gov/remarks-president-obama-people-greece/>.

Treaties and Other International Acts Series 14-625.1. (2019, February 2). Agreements Between the United States of America and Greece Extending Agreement of July 8, 1990, για τα έτη 2014 και 2015, <https://www.state.gov/wp-content/uploads/2019/02/14-625.1-Greece-Defense-Extens.pdf>.

U.S. Department of State. 2021 Investment Climate Statements: Greece, <https://www.state.gov/reports/2021-investment-climate-statements/greece/>.

U.S. Department of State. (2020, August 25). *President Erdogan's meeting with Hamas leadership*, https://www.state.gov/president-erdogans-meeting-with-hamas-leadership/?fbclid=IwAR3xncUJxdG0BTkYCc7rpubzcQhxm19NmRfi18_XaoRYAYi0FXZO2M31o.

U.S. Department of State. (2020, September 27). State Department Spokesperson Office, <https://www.state.gov/secretary-pompeo-travels-to-greece-to-advance-security-peace-and-prosperity/>.

U.S. Department of State. (2020, October 13). *US Response to Turkey's renewed survey activity in the Eastern Mediterranean*, <https://www.state.gov/u-s-response-to-turkeys-renewed-survey-activity-in-the-eastern-mediterranean/>.

U.S. Department of Transportation, Maritime Administration, MSCI Advisory, 2020-015-Eastern Mediterranean Sea Southeast of Rhodes and West of Cyprus-Risks Due to Regional Tensions and Increased Naval Activities, <https://www.maritime.dot.gov/msci/2020-015-eastern-mediterranean-sea-southeast-rhodes-and-west-cyprus-risks-due-regional?fbclid=IwAR0racOvdmn6w7eybrDE52SjYK4t1AzTcOQdekjVdpgh2vrLW859rwnMTY>.

US Embassy & Consulate in Greece. (2020, June 12). *Ambassador Pyatt's Statement to Press at Souda Bay NMIOC*, <https://gr.usembassy.gov/ambassador-pyatts-statement-to-press-at-souda-bay-nmiotc/>.

U.S. Embassy & Consulate in Greece. (2021, August 26). *Chairman Menendez Delivers Keynote Remarks on U.S.-Greek Relationship*, <https://gr.usembassy.gov/chairman-menendez-delivers-keynote-remarks-on-u-s-greek-relationship/>.

U.S. Embassy & Consulate in Greece. (2020, October 5). *Secretary Michael R. Pompeo and Greek Foreign Minister Nikolaos Dendias*, <https://gr.usembassy.gov/secretary-michael-r-pompeo-and-greek-foreign-minister-nikolaos-dendias/?fbclid=IwAR0yRN6uuaYL9YOcJI28vXchl51yAukentAhVhusiyPVsLqygawv67tvPM>.

U.S. Mission to the OSCE. (2019, January 31). *The Ratification of the Prespa Agreement*, <https://osce.usmission.gov/ratification-of-the-prespa-agreement/>.

U.S. State Department, Bureau of Near Eastern Affairs. (2020, December 14). *U.S. Relations With Israel: Bilateral Relations Fact Sheet*, <https://www.state.gov/u-s-relations-with-israel/>.

United States Senate Committee on Foreign Relations. (2020, December 20). *Congress Passes Menendez-Rubio Bill Reshaping U.S. Policy in Eastern Mediterranean*, <https://www.foreign.senate.gov/press/ranking/release/congress-passes-menendez-rubio-bill-reshaping-us-policy-in-eastern-mediterranean> .

U.S. Embassy & Consulate in Greece. (2019, March 21). *Joint Declaration Between Cyprus, Greece, Israel, and the U.S. After the 6th Trilateral Summit*, <https://gr.usembassy.gov/joint-declaration-between-cyprus-greece-israel-and-the-u-s-after-the-6th-trilateral-summit/>.

Ελληνικός Τύπος

Βήμα. (2008, Νοέμβριος 24). *Γιατί ο Μακάριος απέρριψε το δεύτερο σχέδιο Ατσεσον*, <https://www.tovima.gr/2008/11/24/politics/giati-o-makarios-aperripse-to-deytero-sxedio-atseson/>.

Βήμα. (2020, Ιούλιος 27). *Εντυπωσιακή πολεμική άσκηση του Αϊζενχάουερ με ελληνικά μαχητικά*, <https://www.tovima.gr/2020/07/27/politics/i-entyposiaki-polemiki-askisi-tou-aizenxaouer-me-ellinika-maxitika-f-16-kai-i-tourkiki-diapseysi/>.

Βήμα. (2020, Νοέμβριος 2). *Επιστολή Πομπέο σε Δένδια: Στήριξη της Ελλάδας, Αποδοκιμασία των τουρκικών προκλήσεων*, <https://www.tovima.gr/2020/11/02/politics/epistoli-pompeo-se-dendia-stiriksi-tis-elladas-apodokimasia-ton-tourkikon-prokliseon/> .

Βήμα. (2003). *Η Στρατηγική Έκπτωση της Τουρκίας*.

Έθνος. (2021, Σεπτέμβριος 29). *Αμυντική συμφωνία Ελλάδας-Γαλλίας: Η πρώτη αντίδραση των ΗΠΑ, τι λέει το Στείτ Ντιπάρτμεντ*, <https://www.ethnos.gr/Politics/article/176016/amyntikhsymfoniaelladasgalliasprothantidrashtonhpatileitosteitntipartment> .

Έθνος. (2020, Ιούλιος 22). *Στείτ Ντιπάρτμεντ: Γνωρίζουμε ότι η Τουρκία έβγαλε Navtex για αμφισβητούμενα νερά*, https://www.ethnos.gr/politiki/116464_steit-ntipartment-gnorizoyme-oti-i-toyrkia-ebgale-navtex-gia-amfisbitoymena-nera .

Έθνος. *Στην Ελλάδα γιγαντιαίο πλοίο του αμερικανικού πολεμικού ναυτικού*, https://www.ethnos.gr/ellada/119552_stin-ellada-gigantiaio-ploio-toy-amerikanikoy-polemikoy-naytikoy , 13/8/2020.

ΕΡΤ. (2020, Δεκέμβριος 14). *Ελληνικό ΥΠΕΞ: Ικανοποίηση για την επιβολή κυρώσεων σε βάρος της Τουρκίας*, <https://www.ert.gr/roi-idiseon/elliniko-ypex-ikanopoiisi-gia->

tin-epivoli-kyroseon-se-varos-tis-toyrkias/ .

Καθημερινή. (2020, Αύγουστος 17). *Αποκαλυπτικός Τραμπ: Όλοι μου ζητούν να μιλήσω στον Ερντογάν*, <https://www.kathimerini.gr/1092330/article/epikairothta/kosmos/apokalyptikos-tramp-oloi-moy-zhtoyn-na-milhswn-ston-erntogan>.

Καθημερινή.(2020, Σεπτέμβριος 1). *Άρση εμπάργκο όπλων από ΗΠΑ για Κύπρο*, <https://www.kathimerini.gr/1094206/article/epikairothta/politikh/arsh-empargko-oplwn-apo-hpa-gia-thn-kypro> .

Καθημερινή. (2008, Απρίλιος 2). Αρχείο εφημερίδας «Η Καθημερινή», 2 Απριλίου 2008: *Βουκουρέστι: Σύνοδος Κορυφής του NATO*, <https://www.kathimerini.gr/k/100yk/1060322/voykoyresti-synodos-koryfis-toy-nato/> .

Καθημερινή. (2017, Οκτώβριος 18). *Γερμανικά και αμερικανικά ΜΜΕ για τη συνάντηση Τσίπρα-Τραμπ στον Λευκό Οίκο*, <https://www.kathimerini.gr/politics/931074/germanika-kai-amerikanika-mme-gia-ti-synantisi-tsipra-tramp-ston-leyko-oiko/>.

Καθημερινή. (2020, Δεκέμβριος 9). *Η Βουλή των Αντιπροσώπων ενέκρινε το αμυντικό νομοσχέδιο*, <https://www.kathimerini.gr/world/561189529/i-voyli-ton-antiprosopon-enekrine-to-amyntiko-nomoschedio-apsifontas-tin-apeili-tramp-gia-veto/>.

Η Καθημερινή. (2020, Δεκέμβριος 11). *Εγκρίθηκε από τη Γερουσία το νομοσχέδιο με τις κυρώσεις κατά Τουρκίας*, <https://www.kathimerini.gr/world/561192604/i-geroysia-enekrine-to-nomoschedio-poy-provlepei-kyroseis-stin-toyrkia/>.

Καθημερινή. (2011, Μάρτιος 20). *Ενέργεια: Η ενόχληση με τα ανοίγματα Καραμανλή στον Πούτιν*, <https://www.kathimerini.gr/politics/421852/energeia-i-enochlisi-me-ta-anoigmata-karamanli-ston-poytin/> .

Καθημερινή.(2020, Ιούλιος 3). *ΗΠΑ: Όχι στην παρέμβαση ξένων δυνάμεων στη Λιβύη*, <https://www.kathimerini.gr/1085887/article/epikairothta/kosmos/hpa-oxi-sthn-paremvash-3enwn-dynamewn-sth-livyh>.

Καθημερινή. (2020, Σεπτέμβριος 23). *Θετική υποδοχή από ΗΠΑ των διερευνητικών επαφών*, <https://www.kathimerini.gr/politics/foreign-policy/561090244/thetiki-ypodochi-apo-ipa-ton-dierynitikon-epafon/> .

Καθημερινή. (2021, Αύγουστος 19). *Θετικό το κλίμα για νέες αμερικανικές επενδύσεις στην Ελλάδα, Δηλώσεις Νίκου Μπακατσέλου (προέδρου Ελληνοαμερικανικού Επιμελητηρίου)*, <https://www.kathimerini.gr/economy/561468781/thetiko-to-klima-gia-nees-amerikanikes-ependyseis-stin-ellada/> .

Καθημερινή. (2020, Αύγουστος 25). *Μήνυμα στην Άγκυρα η αεροναυτική άσκηση της Ελλάδας-ΗΠΑ*, <https://www.kathimerini.gr/1093228/gallery/epikairothta/ellada/mhnyma-sthn-agkyra-h-aeronaytikh-askhsh-elladas---hpa-fwtografies---vimeo> .

Καθημερινή. (2020, Σεπτέμβριος 12). *Να πέσουν οι τόνοι ζητά από τις δύο πλευρές ο Πομπέο*, <https://www.kathimerini.gr/politics/561075838/na-pesoyn-oi-tonoi-zitei-apolis-dyo-pleyres-o-pompeo/>.

Καθημερινή. (2020, Ιούλιος 22). *Ξεκάθαρη τοποθέτηση Μενέντεζ: Αυτά τα ύδατα ανήκουν στην Ελλάδα*, <https://www.kathimerini.gr/1088901/article/epikairothta/kosmos/3eka8arh-topo8ethsh-menentez-ayta-ta-ydata-anhkoyn-sthn-ellada> .

Καθημερινή. (2020, Αύγουστος 23). *Ο Τζο Μπαϊντεν και η Ελλάδα*, <https://www.kathimerini.gr/1093063/opinion/epikairothta/politikh/o-tzo-mpainten-kai-h-ellada> .

Καθημερινή. (2020, Ιούλιος 20). *Πελόζι για Τουρκία: Η στρατηγική της θέση να μην είναι άλλοθι για ανοχή παραβατικής συμπεριφοράς*, <https://www.kathimerini.gr/1088511/article/epikairothta/kosmos/pelozgi-gia-toyrkia-h-strathgikh-ths-8esh-na-mhn-einai-allo8i-gia-anoxh-paravatikh-symperiforas> .

Καθημερινή. (2020, Σεπτέμβριος 2). *Πομπέο: Οι σχέσεις ΗΠΑ-Κίνας θυμίζουν Ψυχρό Πόλεμο αλλά οι προκλήσεις διαφέρουν*, <https://www.kathimerini.gr/world/1094213/pompeo-oi-scheseis-ipa-kinas-thymizoy-npsychro-polemo-alla-oi-prokliseis-diaferoy-n/>.

Καθημερινή. (2020, Ιανουάριος 30). *Πομπέο-Παϊάτ: "Στρατηγική βάση" της αμυντικής σχέσης Ελλάδας-ΗΠΑ η συμφωνία αμυντικής συνεργασίας*, <https://www.kathimerini.gr/politics/1062674/pompeo-paiat-stratigiki-vasi-tis-amyntikis-schesis-elladas-ipa-i-symfonia-amyntikis-synergasias/> .

Καθημερινή. (2020, Αύγουστος 7). *Στείτ Ντιπάρτμεντ για ΑΟΖ: Υπέρ της ειρηνικής επίλυσης των διαφορών*, <https://www.kathimerini.gr/1091106/article/epikairothta/politikh/steit-ntipartment-gia-aoz-yper-ths-eirhnikhs-epilyshs-twn-diafwniwn> .

Καθημερινή.(2020, Αύγουστος 14). *Στείτ Ντιπάρτμεντ για συνάντηση Δένδια-Πομπέο: Να μειωθούν οι εντάσεις στην Ανατολική Μεσόγειο*, <https://www.kathimerini.gr/1092129/article/epikairothta/politikh/steit-ntipartment-gia-synanthsh-dendia---pompeo-na-meiw8oyn-oi-entaseis-sthn-anat-mesogeio> .

Καθημερινή. (2020, Σεπτέμβριος 24). *Στείτ Ντιπάρτμεντ: Οι ελληνοαμερικανικές σχέσεις στο ισχυρότερο επίπεδο των τελευταίων δεκαετιών*, <https://www.kathimerini.gr/politics/561091834/steit-ntipartment-oi-ellinoamerikanikes-scheseis-sto-ischyrotero-epipedo-ton-teleytaion-dekaetion/>..

Καθημερινή. (2021, Ιανουάριος 12). *Στείτ Ντιπάρτμεντ: Χαιρετίζει τις διερευνητικές, στηρίζοντας την ελληνική θέση*, <https://www.kathimerini.gr/politics/561224614/steit-ntipartment-chairetizei-tis-diereynitikes-stirizontontas-tin-elliniki-thesi/>.

Καθημερινή. (2020, Νοέμβριος 17). *Το Οικουμενικό Πατριαρχείο είναι βασικός εταίρος, δημοσιευμένο στο διαδικτυακό τόπο*: <https://www.kathimerini.gr/world/561161494/m-pompeo-to-oikoymeniko-patriarcheio-einai-vasikos-etairous/> .

Καθημερινή. (2020, Δεκέμβριος 30). *Το Στέιτ Ντιπάρτμεντ διαψεύδει Τσαβούσογλου*, <https://www.kathimerini.gr/world/561211882/to-steit-ntipertment-diapseydei-tsavousoyloy/>.

Καθημερινή της Κύπρου. *Στην Ελλάδα την επόμενη βδομάδα ο Μαϊκ Πομπέο*, <https://www.kathimerini.com.cy/gr/politiki/diplomatia/stin-ellada-tin-epomeni-ebdomada-o-maik-pompeo> , 19/9/2020.

Ναυτεμπορική. (2018, Δεκέμβριος 10). *Γ. Κατρούγκαλος: Σε Νέα Υόρκη και Ουάσινγκτον για το στρατηγικό διάλογο ΗΠΑ-Ελλάδας*, <https://www.naftemporiki.gr/story/1422800> .

Ναυτεμπορική. (2008, Ιανουάριος 18). *«Έπεςαν» οι υπογραφές για τον αγωγό Μπουργκάς-Αλεξανδρούπολη Ύστερα από Διαπραγματεύσεις 15 ετών*, <https://www.naftemporiki.gr/finance/story/218362/epesan-oi-upografes-gia-ton-agogo-mpourgkas-aleksandroupoli>.

Ναυτεμπορική. (2020, Αύγουστος 17). *Κινεζικές επενδύσεις στον δρόμο για την Ελλάδα*, <https://m.naftemporiki.gr/story/1628967/kinezikes-ependuseis-ston-dromo-gia-tin-ellada> .

Ναυτεμπορική. (2017, Ιούλιος 22). *Π.Λαφαζάνης: Χρήματα από Ρωσία και εθνικοποίηση ΤτΕ ήταν το εναλλακτικό σχέδιο,:* <https://m.naftemporiki.gr/story/1260770> .

Πρώτο Θέμα. (2021, Σεπτέμβριος 26). *Νέα επένδυση της Tesla στην Ελλάδα*, <https://www.protothema.gr/economy/article/1164868/nea-ependusi-tis-tesla-stin-ellada/>.

Πρώτο Θέμα. (2020, Ιούλιος 29). *Συνεργάτης Τζο Μπαϊντεν: Σημαντική διπλωματική επιτυχία της Αθήνας η αποκλιμάκωση της έντασης με την Άγκυρα*, <https://www.protothema.gr/politics/article/1030707/sunergatis-tzo-baiden-simadiki-diplomatiki-epituhia-tis-athinas-i-apoklimakosi-tis-edasis-me-tin-agura/>.

ΣΚΑΙ. (2020, Αύγουστος 16). *Απειλές Καλίν-Αλτούν σε Μπαϊντεν*, <https://www.skai.gr/news/world/apeiles-kalin-altoun-se-mpainten-opoios-amfisvitei-ton-erntogan-tha-plirosei-to-timima>.

ΣΚΑΙ. (2021, Ιανουάριος 5). *Θερμά λόγια Ισραήλ για την 20ετή αμυντική συμφωνία 1,68 δισ. Δολαρίων με Ελλάδα*, <https://www.skai.gr/news/greece/jp-therma-logia-israil-gia-tin-20eti-amyntiki-symfonia-168-dis-dolarion-me-ellada> .

ΣΚΑΙ. (2020, Οκτώβριος 16). *Στειτ Ντιπάρτμεντ: Εάν η Τουρκία εκτόξευσε S-400 θα υποστεί τις συνέπειες*, <https://www.skai.gr/news/world/steit-ntipartment-ean-i-tourkia-ektokseyse-s-400-tha-ypostei-tis-synepeies> .

ΣΚΑΙ. (2020, Ιούλιος 23). *Το Καστελλόριζο έχει υφαλοκρηπίδα και δικαιώματα ΑΟΖ*, <https://www.skai.gr/news/politics/paiat-to-kastelorizo-exei-yfalokripida-kai>

dikaionomata-aoz-opos-kai-kathe-perioxi.

ΣΚΑΙ. (2020, Σεπτέμβριος 23). στο Youtube Channel, η συνέντευξη του Michael Rubin στον Απόστολο Μαγγιριάδη, δημοσιευμένο στο διαδικτυακό τόπο, <https://www.youtube.com/watch?v=n6JxstLC1aY&fbclid=IwAR0uZkIqjaVTIfvK5G-M2CaWKccK-JZ5RIrEMfsaAbnLNDYGHHeHoCgYrdBA> .

ΣΚΑΙ. (2020, Αύγουστος 18). Youtube Channel, https://www.youtube.com/watch?v=p_mxr4GnQlA.

ΤΑ ΝΕΑ. (2018, Αύγουστος 10). Κοτζιάς: Αυθαίρετη και εκδικητική η απέλαση Ελλήνων διπλωματών από τη Ρωσία, <https://www.tanea.gr/2018/08/10/politics/kotzias-syntrofos-en-oplois-tis-tourkias-i-rosia/>.

ΤΑ ΝΕΑ. (2015, Σεπτέμβριος 25). Στήριξη Ομπάμα στην Ελλάδα για ελάφρυνση του χρέους-τηλεφωνικό ραντεβού απόψε Τσίπρα με Πούτιν, <https://www.tanea.gr/2015/09/25/politics/stiriksi-ompama-stin-ellada-gia-elafrynsi-toy-xreoys-tilefwniko-ranteboy-apopse-tsipra-me-poytin/> .

ΤΑ ΝΕΑ. (2021, Απρίλιος 24). Σχέδιο Ανάν: Σαν σήμερα το 2004 το ιστορικό δημοψήφισμα, <https://www.tanea.gr/2021/04/24/people/sxedio-anan-san-simera-to-2004-to-istoriko-dimopsifisma/> .

ΤΑ ΝΕΑ. (2021, Νοέμβριος 22). «Τουρκικά F-35 θα παραδοθούν στην Ελλάδα»-Οργή στην Άγκυρα για το νομοσχέδιο Μενέντεζ, <https://www.tanea.gr/2021/11/22/politics/tourkika-f-35-tha-paradothoun-stin-ellada-orgi-stin-agkyra-gia-to-nomosxedio-menentez/>.

Capital.gr. (2019, Οκτώβριος 6). Ν. Παναγιωτόπουλος: Η MDCA αναβαθμίζει τις σχέσεις Ελλάδας-ΗΠΑ, <https://www.capital.gr/epikairotita/3386190/n-panagiotopoulos-i-mdca-anabathmizei-tis-sxeseis-elladas-ipa> .

Capital.gr. (2020, Ιούλιος 25). Στην Κρήτη καταπλέει το αμερικανικό αεροπλανοφόρο Αϊζενχάουερ, <https://www.capital.gr/epikairotita/3470554/stin-kriti-katapleei-to-amerikaniko-aeroplanoforo-aizenxaouer> .

Capital.gr. (2011, Μαΐος 27). DJ:Στήριξη των ΗΠΑ για την επίλυση της ελληνικής κρίσης, <https://www.capital.gr/oikonomia/1205036/dj-stirixi-ton-ipa-gia-tin-epilusi-tis-ellinikis-krisis> .

CNN Greece. (2020, Σεπτέμβριος 16). Η αποχώρηση του Oruc Reis αποτέλεσμα της προσπάθειας ΗΠΑ-ΕΕ, <https://www.cnn.gr/politiki/story/234685/synedrio-economist-paiat-h-apoxorisi-toy-oruc-reis-apotelesma-tis-prospatheias-hpa-ee> .

CNN Greece. Με υπογραφή Μπάιντεν η αναβάθμιση της αμυντικής συνεργασίας Ελλάδας-ΗΠΑ, <https://www.cnn.gr/politiki/story/295232/me-ypografi-mpainten-i-anavathmisi-tis-amyntikis-synergasias-elladas-hpa> , 27/12/2021.

CNN Greece. (2020, Σεπτέμβριος 3). Συνεχίζεται ο διπλωματικός πυρετός: Νέα συνάντηση Δένδια-Παϊατ, <https://www.cnn.gr/politiki/story/233020/synexizetai-o-diplomatikos-pyretos-nea-synantisi-dendia-paiat> .

CNN Greece. (2021, Οκτώβριος 20). *Τζέφρι Παϊάτ: Ανοιχτό το ενδεχόμενο για βάσεις των ΗΠΑ και σε άλλα νησιά των ΗΠΑ*, <https://www.cnn.gr/politiki/story/286146/anoixto-to-endexomeno-gia-vaseis-ton-hpa-kai-se-alla-nisia-tis-ellados-afise-o-tzefri-paiat>.

CNN Greece. (2021, Δεκέμβριος 14). *Υπογραφή μνημονίου συνεργασίας μεταξύ του Λιμενικού και Ακτοφυλακής των ΗΠΑ*, <https://www.cnn.gr/politiki/story/293488/dendia-kai-paiat-syzitisan-gai-tin-ellinoamerikaniki-synergasia-hgetikos-o-rolis-tis-elladas-2>.

Energy Press. (2020, Αύγουστος 20). *US investments in Greek RES sector rising, LNG imports up*, <https://energypress.eu/tag/dfc/>.

Euronews. (2020, Νοέμβριος 5). *Εκλογές ΗΠΑ: Οι Έλληνες ομογενείς που εξελέγησαν*, <https://gr.euronews.com/2020/11/05/ekloges-usa-oi-ellines-omogenis-pou-exelegisan>.

Euronews.(2020, Οκτώβριος 5). *Μεγάλη επένδυση της Microsoft στην Ελλάδα*, <https://gr.euronews.com/2020/10/05/megali-ependysi-tis-microsoft-stin-ellada-gr-for-growth-grforgrowth-texnologia>.

Euro2day. (2020, Αύγουστος 10). *Στείτ Ντιπάρτμεντ: Να σταματήσει τις ερευνητικές δραστηριότητες*, <https://www.euro2day.gr/news/politics/article/2036885/state-department-na-stamathsei-tis-ereynhtikes-dra.html>.

Exportnews.gr. (2019, Δεκέμβριος 4). *Το Διμερές Εμπόριο και οι Οικονομικές Σχέσεις μεταξύ Ελλάδας και Αμερικής*, <https://exportnews.gr/to-dimeres-emporio-kai-oi-oikonomikes-scheseis-metaxy-elladas-kai-amerikis/>.

Fortune Greece. (2017, Οκτώβριος 18). *Νέα αμερικανική στήριξη για το ελληνικό χρέος*, <https://www.fortunegreece.com/article/nea-amerikaniki-stirixi-gia-to-elliniko-chreos/>.

Hellas Journal. (2020, Αύγουστος 14). *Επικοινωνία Δένδια με τον Γερουσιαστή Τζίμ Ρις*, <https://hellasjournal.com/2020/08/epikinonia-dendia-me-ton-gerousiasti-tzim-ris-ton-enimerose-gia-tis-paranomes-energies-tis-tourkias/>.

Hellas Journal. (2021, Μάρτιος 11). *Έριξε "βόμβες" ο υπουργός Εξωτερικών της Αμερικής: Τέρμα οι προκλητικές ενέργειες της Τουρκίας στη Μεσόγειο*, <https://hellasjournal.com/2021/03/erixe-vomves-o-ipourgos-exoterikon-tis-amerikis-terma-i-proklitikes-energies-tis-tourkias-sti-mesogio/>.

Hellas Journal. (2020, Αύγουστος 26). *Μήνυμα στήριξης των ΗΠΑ στην Ελλάδα: Οι ενέργειες της Άγκυρα υπονομεύουν την ενότητα του NATO*, <https://hellasjournal.com/2020/08/minima-stirixis-ton-ipa-stin-ellada-i-energies-tis-agkiras-iponomevoun-tin-enotita-tou-nato/>.

Hellas Journal. (2020, Αύγουστος 22). *Ξεκάθαρη καταδίκη της Τουρκίας ζητούν από Έσπερ-Πομπέο 16 βουλευτές*, <https://hellasjournal.com/2020/08/xekathari-katadiki-tis>

tourkias-zitoun-apo-esper-pompeo-16-vouleftes-tou-kogkresou/.

Hellas Journal. (2020 Αύγουστος 19). *Στείτ Ντιπάρτμεντ στην Hellas Journal: Η Άγκυρα να σταματήσει τις γεωτρήσεις στην Κυπριακή ΑΟΖ*, <https://hellasjournal.com/2020/08/steit-ntipartment-sti-hellas-journal-i-agkira-na-stamatisi-tis-geotrisis-sti-kipriaki-aoz/>.

HellasJournal. (2020, Αύγουστος 14). *Συνάντηση Παϊατ με Παναγιωτόπουλο: Πυλώνας ασφάλειας η Ελλάδα στην Ανατολική Μεσόγειο*, <https://hellasjournal.com/2020/08/sinantisi-paiat-me-panagiotopoulos-pilonas-asfalias-i-ellada-stin-anatoliki-mesogio/>.

Huffpost.(2019, Οκτώβριος 5). *Οι αγωνίες του Μαϊκ Πομπέο για τις κινήσεις της Κίνας και της Ρωσίας στα Βαλκάνια*, https://www.huffingtonpost.gr/entry/reuters-oi-ayonies-toe-maik-pompeo-yia-tis-kineseis-tes-kinas-kai-tes-rosias-sta-valkania_gr_5d97c7b4e4b03b475f995097.

HuffPost. (2020, Σεπτέμβριος 1). *Το Στείτ Ντιπάρτμεντ καταδικάζει ξανά τις κινήσεις της Τουρκίας*, https://www.huffingtonpost.gr/entry/to-steit-ntipartment-katadikazei-xana-tis-kineseis-tes-toerkias_gr_5f4e9e9ac5b6250f655be7a5?ncid=other_huffpostre_pqylmel2bk8&utm_campaign=related_articles.

Iefimerida. (2018, Σεπτέμβριος 26). *DW: Γιατί η Κίνα επενδύει σε Ελλάδα και Βαλκάνια -Οι γεωστρατηγικοί στόχοι και τα κέρδη*, <https://www.iefimerida.gr/news/446924/dw-giati-i-kina-ependyeyi-se-ellada-kai-valkania-oi-geostratigikoi-stohoi-kai-ta-kerdi>.

Iefimerida. (2013, Μάρτιος 21). *Πόσο βαθιά φτάνουν οι σχέσεις Κύπρου-Ρωσίας*, <https://www.iefimerida.gr/news/96117/h->.

Open TV Youtube Channel Κεντρικό Δελτίο. (2020, Νοέμβριος 23). Ομιλίες Endy Zemenides (HALC's Executive Director) και Mike Manatos, CEO of Manatos-Manatos, <https://www.youtube.com/watch?v=gu4EW5N9pmw>, μετά το 42ο λεπτό.

Open TV Youtube Channel. (2020, Σεπτέμβριος 20). η συνέντευξη του Geoffrey Pyatt, <https://www.youtube.com/watch?v=jS2j8sSpRtk>.

Sofokleousin.gr. (2020, Ιούλιος 10). *Αμερικανικό ενδιαφέρον για το λιμάνι της Αλεξανδρούπολης «Για να μην πέσει σε λάθος χέρια»*, <https://www.sofokleousin.gr/amerikaniko-endiaferon-gia-to-limani-aleksandroupolis-gia-na-min->.

Sofokleousin.gr. (2020, Φεβρουάριος 21). *Συναλλαγές 4,5 δις. Με την Κίνα- Οι εξαγωγές μας και οι κινεζικές επενδύσεις στην Ελλάδα*, <https://www.sofokleousin.gr/evrep-sta-45-dis-eyro-i-synoliki-aksia-tou-ellino-kinezikou-empori>.

Sofokleousin.gr. *Υπογραφές για τον τερματικό σταθμό αερίου στην Αλεξανδρούπολη*,

<https://www.sofokleousin.gr/ypografes-gia-ton-termatiko-stathmo-aeriou-stin-aleksanroupoli> , 24/8/2020.

The TOC. (2015, Ιανουάριος 28). *Στειτ Ντιπαρτμεντ: Κανένα πρόβλημα με την Ελληνορωσική συνεργασία*, <https://www.thetoc.gr/politiki/article/steit-ntipartment-kanena-problima-me-tin-ellinorwswiki-sunergasia> .

Ξενόγλωσσα άρθρα από τον Ελληνικό Τύπο

EKathimerini. (2018, March 15). *HALC, ANCA take out ad in New York Times urging US not to sell F-35s to Turkey*, <https://www.ekathimerini.com/news/226756/halc-anca-take-out-ad-in-new-york-times-urging-us-not-to-sell-f-35s-to-turkey/>.

EKathimerini.(2021, March 9). *Greece, Cyprus and Israel sign EuroAsia Interconnector deal*, https://www.ekathimerini.com/economy/1156656/athens-nicosia-and-tel-aviv-sign-euroasia-interconnector-deal/?utm_source=dlvr.it&utm_medium=facebook.

EKathimerini.(2021, August 26). *Menendez: Greece is an “ideal partner” for the US*, <https://www.ekathimerini.com/news/1166916/menendez-greece-an-ideal-partner-for-the-us/>.

EKathimerini. (2020, July 23). *US State Department urges Turkey to halt provocative actions*, <https://www.ekathimerini.com/255060/article/ekathimerini/news/us-state-department-urges-turkey-to-halt-provocative-actions> .

Greek City Times. (2019, September 6). *U.S. Secretary of Commerce Wilbur Ross praises new Greek government*.

Hellas Journal.(2020, August 14). *Prominent members of Congress write to Secretary Mike Pompeo*, <https://hellasjournal.com/2020/08/prominent-members-of-congress-write-to-secretary-pompeo-asking-him-to-demand-from-turkey-to-stop-provocations-in-east-med/>.

Hellas Journal.(2020, February 2). *US Department of State:Ankara’s actions raising tensions destabilizing the region*, <https://hellasjournal.com/2020/09/u-s-department-of-state-ankaras-actions-raising-tensions-destabilising-the-region-greece-welcomes-us-decision/>.

Proto Thema. (2021, November 1). *Turkey ‘seriously disturbed’ with US military base in Alexandroupolis, Erdogan told US President Biden*, δημοσιευμένο στο διαδικτυακό τόπο: <https://en.protothema.gr/turkey-seriously-disturbed-with-us-military-base-in-alexandroupolis-erdogan-told-us-president-biden/> .

The National Herald. (2021, January 22). *Secretary of State-Designate Blinken Says He Will Strive for Stronger US-Security Ties*, https://www.thenationalherald.com/greece_politics/arthro/secretary_of_state_designate_blinken_says_he_will_strive_for_stronger_us_greek_security_ties-1626287/ .

